די שיינע פארגאנגענהייט פון

מארמאראש

א. פ. סופר

בעזהשי"ת

ספר

די שיינע פארגאנגענהייט

פון

מארמאראש

די משפחות אין מארמאראש

תק"י - תש"ה

מגילת יוחסין

למשפחות וויזל - שטיינמעטץ

נכדי הטו"ז זי"ע

ושלשים דורות מהטו"ז ולמעלה בקודש

מאת

אליעזר פינחס סופר

ברוקלין נ.י. תשנ"ט לפ"ק

© Copyright 1999 by

MARMAROSH HOLOCAUST MEMORIAL FUND

of Cong. Beth Paksch

190 Wilson St. # D-6 / B'klyn, N.Y. 11211

כל הזכויות שמורות !

אסור לצלם או להדפיס אף חלק ממנו - הן מד"ת באיסור השגת גבול, והן מדיני דמלכותא.

ALL RIGHTS RESERVED

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form, including information storage or retrieval, in whole or in part, without written permission from the copyright tholder.

כתובת המחבר:

Rabbi E. P. Sofer

190 Wilson Street, Apt. D-6

Brooklyn, New York 11211

Tel. (718) 388-7037

אחזיק טיבותא !

ואוקיר במילי ובמלולי דשבחא

על אודות מעלתא

של

מכון "שפת הזריעה"

והגני להביע ארשת סיפוק נפשי על ששפרה נחלתי להגות מפרי מחשבתו העמקה ופעולתו הברוכה, לאורך כל הדרך, ועשה מלאכתו נאמנה, בכושר וישרה, ואעריך את חלקו בהספר הלזה.

כה יסיף לו ה' אמין כח ורב תרשיה להמשיך ולהתמיד.

תשואות חן חן !

המחבר

מכון

שפת הזריעה

718 384-1771

הדרך למצרכי הדפוס שלך...

נדפס בדפוס

מבין

Printed in the U.S.A. by:

Maven quality printers

a/k/a MPBH

Toll Free (888) M-PRINTING

אברהם יצחק האפמאן יצחק אברהם ראזענבערגער

231 Hackensack Plank Rd. Weehawken NJ 07087 (201) 867-1843 Fax (201) 867-1521

RABBI S. STERN
CHIEF RABBI OF CONG
KHAL YESODI HATORA - DEBRECEN
1641-56th STREET
BROOKLYN N.Y. 11204
718 - 853 9623

שלמה צבי שטערן
בלאסרי הגאון רבי משה זצ"ל
בבחיים שרית באר משה יצחק
אב"ד דעברעצין יצ"ו
ברוקלין יע"א

בעזהי"ת

וענתה השורה הזאת, למע"כ האברך החשוב המופלא בתוי"ש, בנש"ק, המחנך הדגול, כש"ת מוה"ר **אליעזר פנחס סופר** נ"י המוציא לאור ספר - "די שיינע פארגאנגענהייט פון מארמאראש". שהקים שם ושארית להקהילות קדושות שבמארמאראש הי"ד. ובפרט עשה דבר טוב מאד, שכתבו בלשון אידיש, שהוא הלשון שמשתמשים בו דורי דורות כבר, וגם לא יצטרכו לרעות בשדות זרים.

הגם, שלא ראיתי כל החיבור, אבל מחברו איתחזק לת"ח ומחנך מפורסם, ובוודאי דבר טוב יצא ממנו.

ואצא בשים שלום טובה וברכה, שיזכה להמשיך בפעליו הטו-בים להרחיב גבולי הקדושה, ולקדש שם שמים ולהרביץ תורה וי"ש, מתוך נחת והרחבת הדעת, עד שנזכה כלנו יחד במהרה לאורו בביאת גואל צדקינו בב"א.

עזבעה"ח יום ג' לס' למען תדע כי לה' הארץ תשנ"ט לפ"ק

שלמה צבי שטערן
אב"ד דעברעצין יצ"ו

פאַרוואָרט

אודה ד׳ מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו על כל הטוב שעשה עמי מעודי ועד כה, וכה יוסיף עד עולם.

דער שטייגער פון א מחבר איז זיך צו פארענטפערן, וואס האט אים געברענגט צו שרייבן וכו׳, דעריבער וויל איך נישט משנה זיין.

והנה, זוכענדיג נאך די משפחה פון מיין מאמע ע״ה, וואס שטאמט פון פאליען-גלאָד נעבן סיגעט, האב איך באגעגענט א רייכע אידישע היסטורי׳ פון די אידן אין מארמאראש.

זייער אמונה און בטחון, און עכט צופרידענע חסידישע לעבן האט מיר שטארק באגייסטערט, דאס טראץ זייער שווער לעבן אין ארימקייט און אין דחקות, האט אבער ביי זיי א שבת און א יו״ט אויסגעזעהן ווי זיי לעבן אויף העכערס.

איך האב זיך מטריח געווען, אראָפּ צוברענגען הונדערטער משפחות וואס האבן דאָרט געוואוינט, דאס קען שטארק צונוץ קומען פאר זייערע קינדער און אייניקלעך, וואס קענען פון דאָרט ציען זייער יחוס, און א טראכט טאָן מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי.

אויך האב איך אריינגעלייגט אסאַך ארבייט אין די ״מגילת יוחסין״ למשפחת ״וויזל-שטיינמעץ״, ווי דאס ערשיינט צום סוף ספר.

די מטרה פון אונזער ספר איז, צו מאכן א ״מזכרת נצח״ פאר די קהילות קדושות אין מארמאראש הי״ד.

ולמען ידעו דור אחרון פון די טייערע אידן וואס האבן געוואוינט אין מארמאראש, וויאזוי איז אריבער אויף זיי א וואָכן טאג, א שבת וכו׳.

פאַרוואָרט

א שיינעם חלק פון דעם ספר, האָב איך גענומען פון דעם ספר "מאַרמאַראַש", און פון ספר "מצבת קודש" להרב יקותיאל יודא גרינוואַלד ע"ה, די איבעריגע, האָבן מיר ערהאַלטן פון אָפּשטאַמיגע פון די דערמאָנטע ישובים.

אַן עקסטער דאַנק, קומט זיך פאַר ר' יודא כהנא, מזכיר חברת יוצאי מאַרמאַראַש בא"י, פאַרן געבן רשות צו נוצן די בילדער פון ספר מאַרמאַראַש.

אין דעם איצטיגן באַנד, האָבן מיר באַשריבן כמעט אַלע ישובים פון די רומענישע זייט. אי"ה אין נעקסטן ספר, וועלן מיר שרייבן די טשעכישע זייט פון מאַרמאַראַש.

ס'איז ראַטזאַם, אַז די וואָס באַלאַנגען און האָבן אַ שייכות צו די משפחות פון דעם טשעכישן זייט, זאָלן אונז איבער געבן פרטים, ווי פריער.

גלייכצייטיג, די וואָס באַלאַנגען צו די ישובים וואָס מיר האָבן געשריבן, און מיר האָבן פון זיי נישט געשריבן, זאָלן אונז לאָזן וויסן, וועלן מיר אי"ה דאָס מוסיף זיין אין דעם קומענדיגע הוצאה, בל"נ.

ברוקלין שבט תשנ"ט

אליעזר פינחס סופר

בן לאאמו"ר משה שליט"א, בן הג"ר נפתלי שרגא פייבל, בן הג"ר שמואל בנימין ואב"ד דערטשקעז, בן הג"ר אליעזר זוסמאן ואב"ד פאקשז, בן הג"ר מרדכי אפרים פישל ור"מ בפרעשבורג בן הצדיק רבי זוסמאן, בן הצדיק ר' אפרים, בן הצדיק ר' מנחם בן החסיד ר' שמעון הצדיק, בן הצדיק המקובל המפורסם רבי ר' נתן שהיה בן אחר בן נין ונכד לרבי שמעון שניצל עפ"י נס גדול, בן הקדוש ר' יצחק חוזגתו אסתר שנשרפו על קדה"ש עם שאר כל יו"ח במדינת אשכנז, בן הגאון ר' נתן זצוק"ל ושאר תולדות וגבורתם למשפחת הסופרים הלא הם כתובים בספר "תולדות סופרים".

מפתח העניינים

פרק	התוכן	דף
א.	די היסטוריה און גיאוגרפיה פון מארמאראש	ט
ב.	מארמאראש בחורבנה	טז
ג.	די מסורת איבער מארמאראש	לד
ד.	דאס היימישע לעבן אין מארמאראש	לח
ה.	א שבת אין מארמאראש	מז
ו.	ימים טובים אין מארמאראש	מט
ז.	די באראקטער פון א שמחה (בר״מ און חתונות)	נו

פרק	הישוב	דף	פרק	הישוב	דף
ח.	סיגעט	נט	כט.	מאסיף	רנח
ט.	טשארדע	קיב	ל.	ריסקווא	רפד
י.	ספינקא	קיד	לא.	פאליען־ריסקווא	רצד
יא.	קרעטשענוף	קכג	לב.	פטריווא	רצט
יב.	בערבעשט	קלז	לג.	לארדינא	שג
יג.	אויבער־רינה	קמג	לד.	קריווא	שי
יד.	אונטער־רינה	קמז	לה.	ביסטרא	שיא
טו.	רינה־סעק	קמט	לו.	ווישוי־ווילגי	שטו
טז.	בודעשט	קנ	לז.	דראגמערשט	שיז
יז.	ראמיט	קנב	לח.	ריזוואליע	שכז
יח.	זיולשט	קנד	לט.	סיטשל	שלה
יט.	אוקנה־שוגאטאג	קנז	מ.	בירסאניף	שמה
כ.	ברעב	קס	מא.	סלישט	שמט
כא.	קאלינשט	קסא	מב.	סטרימטרא	שנד
כב.	ווירישמורט	קסב	מג.	שיעף	שס
כג.	דעפאליע	קסג	מד.	קעבניא	שעד
כד.	דעסעשט	קסה	מה.	יועד	שפ
כה.	קראצ׳שט	קסח	מו.	גלאד	שפו
כו.	אויבער־ווישעווא	קעא	מז.	פאליען־גלאד	שפט
כז.	מיטל־ווישעווא	רכד	מח.	בוטיזה	שצט
כח.	אונטער־ווישעווא	רלד	מט.	בארשא	ת

****

מגילת יוחסין 433

****

שרה באוהל 509

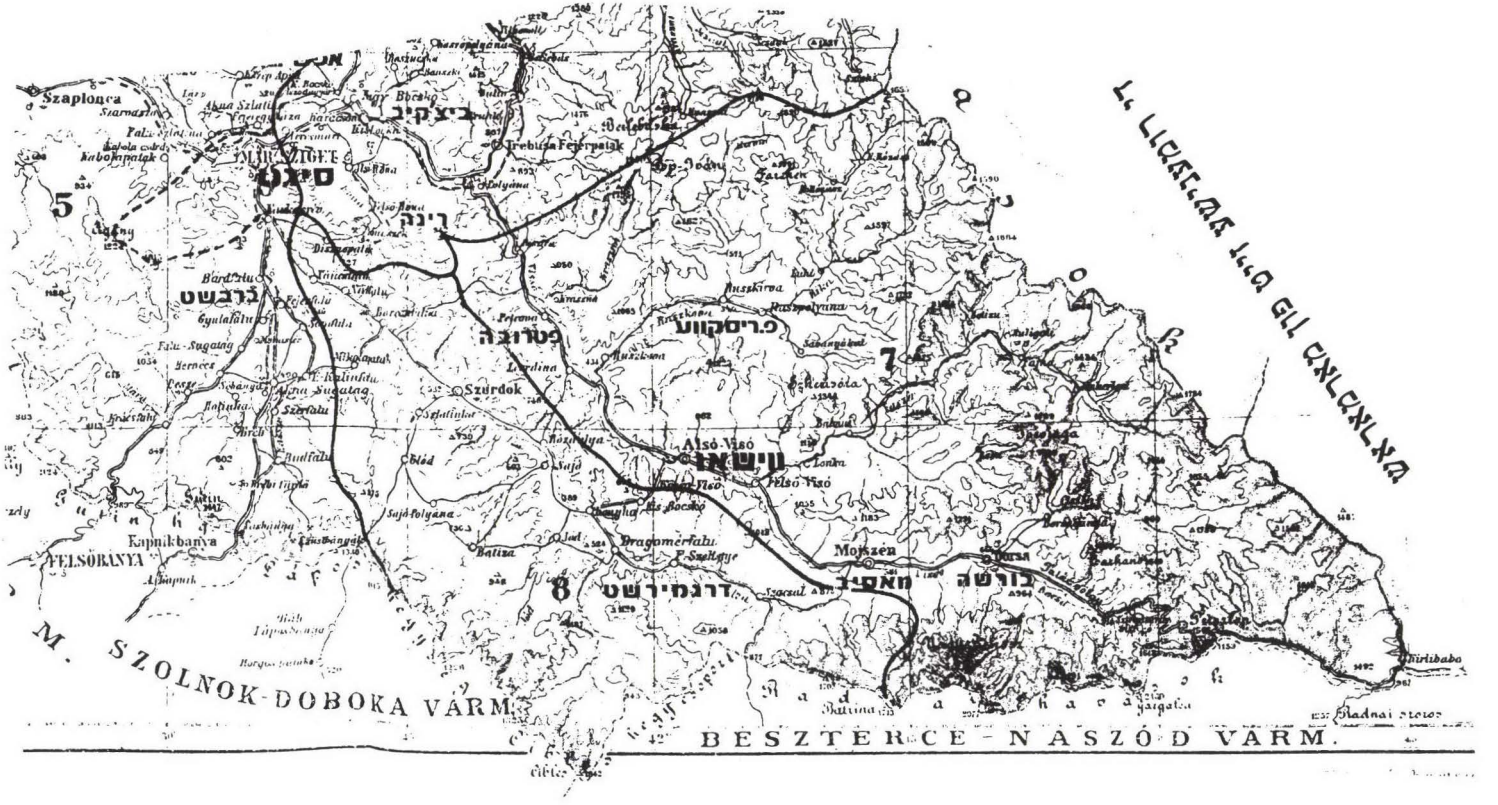
Szaplonca
MARMAROSSIGET
סיגט
ביצקיר
Trebusa Feierpatak
רינה
5
Bardfalu
ברבשט
פטרובה
Szurdok
Alsó-Visó
וישאו
Felső Visó
Kapnikbanya
FELSŐRANYA
Dragomérfalu
דרגמירשט
8
Moksza
מאסיד
בורשה
7
M. SZOLNOK-DOBOKA VÁRM.
BESZTERCE-NASZÓD VÁRM.

מאַרמאַראַש

א. די היסטוריה און גֵיאוֹגראַפיה פון מארמאראש

דער מארמאראש׳ער ישוב – גרעניצט זיך, צפון-מערב פון אמת׳ן אונגארן, דאס מיינט, אונגארן פון פאר די ערשטע וועלט מלחמה; די שטח ציהט זיך אויפן לענג פון גאליציע און בוקאווינא; אינמיטן שטח איז פאראַן א וואסער וואס הייסט טיסאָ, דאס טיילט אָפּ מארמאראש פון איין געגענד צום צווייטען.

רוב שטח פון מארמאראש איז בערגיג. וואסער איז דא לרוב; אויך איז דארט דאָ אסאך קוועלער פון געזונטע וואסערן, וואס מ׳רופט מינעראל וואסער; ס׳איז דא דארטן אסאך בעדער, זומער ווערט אהין א געפארעכטץ, ווי מ׳קומט זיך באָדען אין די מינעראלן וואסער.

זאַלטץ איז דא דארט בשפע, בפרט אין די געגענד פון רונאסעק-סלאטפינע, ווי עס געפינט זיך בערג מיט זאלץ.

אמאל, איז דארטן געווען אוצרות פון גאלד, זילבער, בליי, קופער. במשך פון די יארן, האט מען פון די מארמארישע בערג ארויסגעשלעפט די דערמאנטע סחורה. איך ראָט נישט אהין צו פארן זיכן גליקן, ווייל די קוועלער האבן זיך שוין אויסגעלאזט.

ס׳איז געווען א לענגערע צייט, וואס מ׳האט ארויס געשעפט נאַפט, אין די געגענד פון יאסין-דראגמערישט, ווי ס׳האט

געקוואלן נאפט בשפע, במשך די צייט האט זיך דאס אָפּגעשטעלט.

אזוי ווי די שטח פון מארמאראש איז בערגיג, וואַקסן די תבואה, ווייניגער ווי ערגעץ אנדערש, פרוכט ביימער וואַקסן דארט בשפע, בפרט נעבן די טיסאָ.

שאָף און רינדער, און וואַלד ביימער, זענען דאָרט בשפע. גרויסע מסחרים זענען געמאכט געווארן במשך די יארן פון די וואלד ביימער, וואס מען האט גענוצט צו בויען וכדו׳. די טיסא וואסער איז פאר דעם זייער צוניץ געקומען, דורך דעם טיסאָ האט מען אימפּאָרטירט גרויסע קוואַנטומס איבערן לאנד און ארום, פון וואַלד מסחר זענען אסאַך אידן געווען עשירים מופלגים.

דעם נאמען מארמאראש – טרעפט מען ערשט, און אנפאנג פון אלף השישי. פאר דעם, האט מען דאס גערופן "טארה", וואס מיינט שטח.

ווי פריער דערמאנט, האט מארמאראש פארמאָגט אסאַך וועלדער און וואלד חיות. מיר געפונען אין די ארכיון, ווי די ערשטע קעניג׳ן פון אונגארן, זענען געקומען צו די מארמארישע וועלדער פאנגען חיות, ווי באַקאַנט, איז דאס געווען איינע פון די פארגעניגן פון די אמאליגע פריצים.

די באַזעצונג פון מענטשן אין מארמאראש – האט זיך אנגעפאנגען, בערך, 60 יאר לאלף השישי. – די אונגארישע קעניגן, האבן פאַרטיילט שטיקער לאנד פון מארמאראש, פאר רייכע אונגארישע פריצים, וועמען זיי זענען געווען שולדיג געלט. דער קעניג פון אונגארן, לאסלוי דער פערטער, האט באזעצט די רומעניער אין מארמאראש, פאר אפצאל פאר טובות וואס ער האט געהאט פון זיי. מיט דעם אלעם, איז מארמאראש דעמאָלט נאך נישט געווען אנערקענט אלץ אן אפיצעלער ישוב.

ערשט אין יאר ק״ס, – איז מארמאראש געווארן אנערקענט אלץ א ישוב פון אונגארן. אין יאר ש״ל – איז א גרויסע טייל פון מארמאראש, אריבער געגאנגען צו טראנסילוואניע.

קיינער ווייסט נישט קלאָר, ווען זענען די ערשטע אידן אָנגעקומען אויף מאראמאראש. דער היסטוריקערס מיינונג איז, אז עטליכע פליטים פון די גזירות פון יאר ת״ח-ת״ט אין פוילן, און פון אוקראינע, האבן געטראפן זייער רוה און וואוינונג אין די מארמארישער בערג. דער גרויסער יַדְעָן הרב יקותיאל יודא גר״וו, אין זיין ספר ״מצבת קודש״ עמוד י״א, ברענגט: אז די אידן זענען אנגעקומען אויף מארמאראש, נאך אין יאר ת׳, ווען זיי זענען אנטלאפן פון די שווערד פון די קאזאקן, זיי האבן זיך באזעצט אין מארמאראש, זיי האבן שווער געארבעט אויף זייער שטיקל ברויט, די רעשט פליטים האבן ממשיך געווען צו גיין וואוינען אין מער באוואוינטע שטעט פון אונגארן, די וואס האבן נישט געהאט די מעגליכקייט צו וואנדערן ווייטער, זענען צוריק געגאַנגען אויף פוילן, ווען ס׳האט זיך אָפּ־געשטעלט די הריגות.

ביי די רעגירונג אינסטאַנצן, טרעפט מען א מסירה פון יאר ת״נ, ווי די גוי׳אישע באפעלקערונג באקלאגן זיך, אז זיי ליידן צרות פון די אידישע תושבים, זיי בעטן מ׳זאל די אידן פון דארט ארויס טרייבן. די רעגירונג האט זיי נישט ארויס געטריבן, נאר געצוימט זייערע רעכטן.

אין ספר מארמאראש, ווערט געברענגט: אז די מערסטע אידן וואס האבן זיך באזעצט אין מארמאראש, זענען געקומען פון די נאנטע גאליציע.

זייער פרנסה, איז געווען שווער און פּלאָגבאַר. זיי האבן ארויס געדונגען ביי די ״פּריצים״ די ארענדע (קרעטשמע), און האבן דארט געמאכט געטראנקען ווי בראנפען, ביר וכדו׳, זיי האבן דערפון געמאכט א שטיקל לעבן. די פרנסות האבן געצווינגען די אידן צו וואוינען צושפרייט.

דער מצב, האט זיך אזוי געצויגן ביזן יאר ת״ר. אין יאר תר״י, טרעפט מען, ווי די מארמארישע אידן האבן זיך מער ארגאניזירט, זיי האבן געדאווענט מיט מנין, און אויפגעשטעלט חדרים וכו׳, דאס האבן זיי נישט געקענט טון ביז דעמאָלט, ווייל זיי האבן געוואוינט צושפרייט.

אין יאָר תק״צ, געפונען מיר איינגעשריבן אין רעגירונג, 8,499 אידישע נפשות; אין יאָר תר״ע, געפונען מיר איינגעשריבן, 65,694 אידישע נפשות.

דער מצב הפרנסה, איז געווען שווער. א גרויסער חלק האט זיך באשעפטיגט מיטן מאכן בראנפן און ביר, אנשטאט דעם, האט מען באקומען פון די פויערן עסען פראָדוקטן, וואס איז געוואקסן ביי זיי אין פעלד. (בדרך אגב, איז כדאי אראָפּ־צו־ברענגען, וואס איך האב געהערט פון א חשוב׳ן איד, אין נאמען פון בעש״ט זי״ע: דאס די תאווה צו יי״ש איז אראָפּ־געקומען יענע צייט, כדי די אידן זאלן האבן פון וואס צו לעבן, אז די גוים וועלן טרינקען וועלן די אידן קענען מאכן א ״חיים״).

א טייל מארמארישע אידן, האבן געמאכט שיין פרנסה; ס׳איז געווען פון זיי אויך עשירים.

די ישובים פון מארמאראש, איבערהויפט די דארפישע ישובים, זענען געווען געבויט אויף דעם שטייגער: – אויף ביידע זייטן פון די הויפט שטראַסע פון דאָרף, זענען געווען הייזער וואס זענען געווען געבויט פון האלץ. די אידן, האבן מערסטענס געוואוינט אין די הויפט שטראסע, אדער נעבן די הויפט שטראסע; בלויז א קליינע טייל האבן געוואוינט אין די זייטיגע געסלעך. ווייניג הייזער זענען געווען געבויט פון שטיינער אדער פון ציגעל, אויף אזא ״לוקסוס״, האבן זיך געקענט ערלויבן נאר די עשירים; די שטיינערנע הייזער האט מען גערופען ״מויער הייזער״.

לענגאויס די גאסן, האבן זיך געפונען, די געוועלבן און געשעפטן פון אלערליי בעלי מלאכה׳ס: ווי שניידערס, שוסטערס, סטאלערס, בלעכערס, קצבים, ווערטסהויז א.ד.ג.; כמעט אלע געשעפטן, האבן באלאנגט פאר אידן.

די גוים, האבן געוואוינט אויף די זייטיגע געסלעך, אדער אויף די בערג אין טאָלן, זיי האבן געהאט פעלדער, וואס זיי פלעגן כסדר בַּאַרבעטן.

נאר די אייגענטימערס פון אסאך לאנד, האבן זיך געקענט שפייזן פון לאנד ווירטשאפט; די פעלדער האט מען געגעבן פאר פאכטערס (אריסין בלשון הגמ׳) צו בייאַרבעטן.

די קוואַלן פון פרנסה – זענען געווען, בדרך כלל, קליינהאנדל, און פון פארשידענע פאַכן. וואס ס׳האט געפעלט צו פרנסה, האט מען ערזעצט מיט אמונה און בטחון.

מ׳האט זיך באפרידיגט מיט די מינימאלסטע בדוחק ובצמצום. אסאך אידן פלעגן צוליב פרנסה אוועק פארן אין די מרחקים, ארבעטן אין האלץ זעגעריי א.ד.ג.

די קליינע צאל גבירים, וואס יעדע ישוב האט געהאט, זענען געווען בדרך כלל: אייגענטימערס פון אסאך פעלדער, פאשע בערג, אדער וואלד סוחרים, זעגעריי פאבריקאנטן, בהמות סוחרים, פרוכט הענדלערס, באזיצערס פון מילעריי (ווי מ׳האט געמאָלן די ווייטץ וכו׳), אדער פון אנדערע אונטערנעמונגען.

די מארמארישע אידן, זענען געגאנגען געקליידעט – אין חסיד׳ישע מלבושים; שבת, האט יעדער געטראגן שטריימלעך און בעקיטשעס. די אידישע פרויען, האבן געטראגן, לאנגע קליידער ביז צו קנעכל; צוגעדעקט די קאפ מיט א טיכל, ווייניג פרויען האבן געטראגן א פאַרוק (שייטל).

אין שטוב, האט מען גערעדט א זאפטיגן אידיש; אויף די גאס, אדער אין געשעפט, האט מען אויך גערעדט די לאנד

שפראך, איינגעשלאסן רוטעניש (אוקראיניש), אונגאריש, אלעס לויט די נויטווענדיקייט.

דער קולטור שפראך, אין די עסטרייכער - אונגארישער אימפעריע, איז געווען אונגאריש.

ס'איז איבריג ארויס צובערענגען, אז אין מארמאראש, האט נישט עקזיסטירט אידן מחללי שבת, אדער מחללי טהרת המשפחה רח"ל.

די ערשטע אידישע זאך וואס מען האט געבויט אין א ישוב איז געווען א מקוה טהרה.

מיטן צוזאמענברוך פון עסטרייך - אונגארן, נאך די ערשטע וועלט מלחמה – איז דער מארמארישע שטח, צוטיילט געווארן אין צווייען: איין טייל, איז געבליבן אויף מזרח פון דער טיסאָ־טייך, אנאקסירט צום "גרויס רומעניא"; און דער צווייטער טייל, דאס הייסט דער מערב זייט פון טיסאָ, האט באלאנגט צו טשעכיי, וואס איז דעמאלט אויפגעקומען. – דער חילוק צווישן רומעניא און טשעכיי, איז געווען ווי פאלגענד: רומעניא איז געווען א לאנד־ווירטשאפטליכע מדינה מיט א פעטן פרוכטבארן באדן, געבענטשט מיט נאטור אוצרות, אבער אין אינדוסטריא איז זי געווען שוואך; דאקעגן טשעכיי, איז געווען אינדוסטריעל שטארק אנטוויקעלט, און אין לאַנד באָדן ווירטשאפט איז זי געווען שוואך און אָרעם.

אויך איז געווען צווישן זיי, א געזעלשאפטליכע אונטערשייד: רומעניע – איז געווען א לאנד פון שטארקע אנטיסעמיטן צו די אידן, למשל, אין די אוניווערסיטעטן פלעגן די סטודענטן איבערפאלן זייערע אידישע קאלעגעס אָן א פארוואָס.

בראש פון די אנטיסעמיטישע באוועגונג איז געשטאנען, דער טרויאיגער בארימטער פראפ. קוזע ימ"ש.

אויך פלעגן די אידן ווערן אנגעפאלן פון די גוים אויפן גאס אדער אויפן באן. גאר אויפאלענד איז געווען, אז די אנגריפן האבן געקענט פארקומען אין געגענוואַרק פון די רעגירונג׳ס ״אָרדענונג מאכער״, מיט אַנדערע ווערטער מיינט דאס, אז זיי האבן אויך נישט געגליכן די אידן, פונקט ווי די גוי׳אישע באַנדיטן.

די סטודענטן, האבן אין יאר תרפ״ז רואינירט שוהלן, און חרוב געמאַכט אידישע געשעפטן און פארמעגענס. די דאזיגע סטודענטן, האבן טעראריזירט די אידישע מאסן.

ווען היטלער ימ״ש איז געקומען צו די מאכט, איז דער מצב געווארן נאך ערגער, די פארברענטע אנטיסעמיטן, ווי גוגה־קוזו ימ״ש, האבן איבערגענומען די רעגירונג, און די מענטשן פון דער ״אייזענער גווארדיע״ זענען געווארן אירע מיטגלידער.

די אידן האבן זיך ווי נישט, אן עצה געגעבן, דורך ״אונטערשמירן״ דארט ווי מען האט פארשטאנען....

טשעכיי – איז געווען אנגעפירט, פון פרעזידענט מאסאריק, וואס ער האט אנגעפירט די מאכט, מיט א שטארקן רעזשים.

דארט, האט אויך נישט געפעלט קיין אנטיסעמיטישע דיסקרימענאציעס קעגן אידן, אין טשעכיי האט אבער אנטיסעמעטיזם נישט געטראגן אזא ברוטאלן כאראקטער ווי אין ראמעניע, דאס איז געווען א ״בעסערע״ אנטיסימאטאציע, אונטערן מאנטל פון דעמאקראטיע.

אין טשעכיי, האט מען געדארפט צאלן זייער הויכע שטייערן, בעיקר האבן דאס געפילט די סוחרים, וואס רוב סוחרים זענען געווען אידן. די שטייער איינמאנערס, זענען דערגאנגען די אידן די יארן. ס׳איז געווען פאלן, וואס מען האט ארעסטירט אידן אינמיטן די גאס, מען האט זיי אוועק געשטעלט אין א זייט, און א דורך געקוקט זייערע קעשענעס, און אלעס צוגענומען ביז דער לעצטער פרוטה.

אויך איז געווען פאַלן, ווי מען האט אפגעהאלטן אידן אין שטייער אמט, און זיי פאראַרדענט צו באצאלן גרויסע סומעס, צו דעקן די שטייער חובות, זיי האבן די באטרעפענדע סוחרים נישט ארויס געלאזט, ביז זייערע משפחות האבן געברענגט די געפאדערטע סכום.

ס'איז אויך געווען שווערקייטן ארויס צו פאָרן פון טשעכיי, און אלעס מיט פארשידענע פאלשע תירוצים, וואס האט געשטאמט פון די הויכע פענסטערס.

נאך די ערשטער וועלט מלחמה, זענען פארגעקומען וויכטיגע ענדערונגען אין דעם לעבן פון די מארמארישע אידן, פון ביידע זייטן טייך.

פון די מארמארישע טייל וואס האט באַלאַנגט צו ראמעניע, האט זיך אנגעהויבן א מאַסן אויסוואַנדערונג, מען איז געפאָרן אויף אנדערע געגענטן, בעיקר אויף אַלט ראמעניע, ווייל דארטן איז געווען א מאַנגעל אין כלי קודש, ווי רבנים, שוחטים, מלמדים, שמשים, א.ד.ג. די מארמארישע אידן, האבן די שטעלעס, געקענט צו שטעלן מיט א ברייטע האַנט.

אויך האט זיך יענע צייט אנגעהויבן א עמיגראציע מעבר לים, א טייל צו די פאראייניגטער שטאטן אדער צו דרום אמעריקע, און א טייל אויף ארץ ישראל.

אצינד וועלן מיר שרייבן:

ב. מארמאראש בחורבנה

דער אנהייב פון דער חורבן אין דעם טשעכישען טייל פון מארמאראש, איז געווען אנדערש ווי מארמאראש פון דעם רומענישער טייל.

אין אקטאבער תרצ"ח – האט זיך דער טשעכישער רעפאבליק, אנגעשלאסן צו נאצי-דייטשלאנד; די דאזיגע אקט, האט פאראויס געזאגט דעם סוף פון דער טשעכישער מדינה.

ס'איז איבעריג ארויס צו ברענגען, אז אלעס איז פארגעקומען אין א שווינדעלדיגן טעמפּאָ.

ס'איז נישט אריבער קיין חודש, און דער "בוררות ווינא", האט אין נאוועמבער תרצ"ח, אוועק געגעבן גאנץ דרום סלאוואקיי, צוזאמען מיט די שטאט קאשוי (קאשיצא), פאר אונגארן.

דער "בוררות ווינא", האט געגעבן פאר אונגארן דער מערב טייל פון קארפאטע-רוס, וואס אין זיי זענען די שטעט מונקאטש און אונגוואר וכו'.

דער מארמארישע געגענט, וואס האט זיך געפונען אין מזרח פון קארפאטע-רוס, איז נישט אריין אין די "בוררות" אפמאך, זיי האבן געהאט א אנדערן גורל.

היטלער ימ"ש האט די צופאלענע טשעכא-סלאוואקיי צוטיילט אויף דריי חלקים:

1) די לענדער בעהמען און מעהרן, וואס די איינוואוינער זענען טשעכען, האט ער גענומען צו זיך, די נאצישע רעגירונג האט דארט בעל־באַטעוועט און דערגירט.

2) סלאוואקיי, האט ער פארוואנדעלט, אין א זעלבסשטענדיגע מדינה, ווי די נאציס האבן געהערשט דורך די רעגירונג, וואס זיי האבן זעלבסט אויס געוועלט.

3) דאקעגן מארמאראש, האט געזאלט קריגן עפעס א מיש־מאַש רעגירונג, געדרייט און געקונצעלט דורך די רוטענער.

למעשה, האבן די רוטענער געוועלטיגט, נישט מער ווי דריי א האלב חדשים.

די אונגארישע מאכט איז נאכדעם געקומען מיט כח, און האבן צושמעטערט די רוטענישע כוחות, וואס האבן געהערשט איבער דער מארמארישער חלק. די אונגארישע מאדיארס האבן זיך פארענטפערט, אז זיי האבן דאס געמוזט טון כדי צו באשיצן די אונגארישע באפעלקערונג, וואס זענען געווען אין געפאר אונטער דעם אוקראייניש-רוטענישער הערשונג (די דייטשן זענען געווען ווייניג צופרידן פון דעם אונגארישן פוטש). אונגארן האט אבער נישט איינקעסירט פולקאם דעם טשעכישן מארמאראש.

די דערמאנטע רוטענישע הערשער, זענען באשטאנען, פון אוקראיינישע נאציאנאליסטן וואס האבן זיך גערופען "סיטשען"; זייער מערהייט איז באשטאנען, פון אַנטלאָפענע פון סובייטען־ראטנפארבאנד. זיי זענען איצט געווען אונטער א שטארקע השפעה פון די נאציס ימ"ש.

די "סיטשען" האבן בריש גלי, אן קיין שום פארהוילונגען, זיך גענומען צוגרייטן "שווארצע ליסטעס" פון די רייכע אידן, וועמען זיי גייען אויס הרגענען, זיי האבן פארשפרייט קלאנגען אז אט אט גייט מען אויס שחט'ן אלע אידן רח"ל. לויט וויפיל מען ווייסט, האבן די "סיטשען" אין די קורצע הערשארפט, קיין איד נישט גע'הרגעט.

די פחד וואס זיי האבן אנגעווארפן אויף די אידן, האט זיי געהאלפן, אז זיי האבן לייכט געקענט ארויס קוועטשן געלט פון די אידן, ווייל כל אשר לו יתן בעד נפשו. די "סיטשען" זענען געווען, אין די בחינה פון "עבד כי ימלוך", די אידן האבן אבער נישט געוויסט וואס גייט ווייטער זיין...

די אידן פון טשעכיש-מארמאראש, וואס זענען געוואוינט געווען פאר די לעצטע צוואנציג יאר, צו לעבן אין א דעמאקראטישע מדינה, זענען איצט אראפגעפאלן פון א הויכע בארג צו א נידריגע טאָל.

איצט, אז אונגארן האט זיי ארויס גענומען פון די "סיטשער" הערשאפט, האבן די מארמארישע - טשעכישע אידן, אויף גענומען די אונגארישע מאדיארן, מיט א געפיל פון דערלייכטערונג.

די אידן האבן געטראכט, "יעדער מאכט איז בעסער, פון א מאכט וואס איז קיין מאכט נישט". בעיקר האבן די אידן אפגעאטעמט, אז ס'וועט פון זיי אוועק גענומען ווערן, די פחד פון די "שווארצע ליסטעס" און שחיטה דראונגען וכו'.

אין א קורצע צייט, האבן זיך די אידן איבערצייגט, אין די ריכטיקייט פון דער ווערטל "זאלסט נישט בעטן פאר א נייעם מלך". ווייל, די אונגארישע הערשאפט, האט זיך גאר שנעל ארויס געוויזען, אין איר גאנצער רשעות'דיגער מיאוסקייט, און אכזריות'דיגער אומווערדיקייט, וואס איז ליידער יעדן באַקאַנט.

אין דעם רומענישער טייל פון מארמאראש – האט זיך די חורבן תקופה אנגעהויבן אין א אנדערן פארעם.

אין די תקופה, פון דעצעמבער תרצ"ז ביז פעברואר תרצ"ח (נישט מער פון פערציג טעג), האט געהערשט אין ראמעניע, די אנטיסעמיטישע רעגירונג פון רומענישען - טראנסליוואנישען באנדיט מיטן נאמען גאגע, מיט זיינע חברים, וועלכע זענען געווען באוויסטע אנטיסעמיטן, תלמידים פונעם בארימטן רומענישען שונא ישראל, אלקסאנדער קוזא ימ"ש.

אין די קורצע קאדענץ פון גוגו־קוזא רעגירונג, האבן די רשעים באוויזען גוזר צו זיין אויף די אידן ביטערע גזירות: זיי האבן איבערגעקוקט פון דאס ניי די דאקאמענטן פון די דאקטורים. די אינטערזוכונגען האט געברענגט, אז איבער צוויי הונדערט אידישע דאקטורים האבן פארלוירן זייער פּאָסטן.

אויך האבן זיי פאַרבאָטן פאר די אידן, צו פארקויפן זאַכן, וואס ליגן אונטער מאניפאל געזעצן ווי טאבאק, סיגארעטן, שוועבלעך, אלקעהאל, זאלץ א.ד.ג..

אין זייער געזעץ פון 22 יאנואר תרצ״ח, האבן זיי באשטימט, אדורך־צו־קוקען פון דאָסניי, די בירגערשאפט פון א דריטל רומענישע אידן, דאס האט געמיינט, די ערגסטע וואס קען נאר זיין רח״ל.

נאכן פאלן, פון די דאזיגע רשעות׳דיגער רעגירונג, איז געבליבן אין קראפט א טייל געזעצן פון די אנטיסעמיטישער פאראדענונגען.

די קעניגליכע דיקטאטור, וואס האט געהערשט פון פעברואר תרצ״ח ביז סעפטעמבער ת״ש, האט נאך מוסיף געווען געזעצן, אז א איד טאר נישט זיין אן איינגעשטעלטער אין א רעגירונג שטעלע, אפילו בחינם; אידן טארן נישט קויפן לאנדווירטשאפטליכן באדן; זיי האבן אנולירט די רעכט פון די עקזיסטענץ פון די אידישע שולעס; אידן קענען נישט זיין ארכיטעקטן; אלע אידישע אדוואקאטן זענען דערווייטערט געווארן פון אלע שטאטישע אנשטאלטן; און נאך גזירות.

די גזירות, האבן צובראכן די מאָראַל פון די אידן פונעם ראמענישען זייט.

מיט די צווייטע ״ווינער בוררות״, פון אויגוסט 30 ת״ש, איז אפגעריסן געווארן דער צפון חלק פון טראנסלעוואניע, ווי מארמאראש איז געווען אריינגערעכנט, ס׳איז איבערגעגעבן געווארן פאר אונגארן. אזוי ארום, איז מארמאראש נאך 20 יאר, צוריק פאראייניגט געווארן אונטערן אונגארישען רעגירונג.

די עלטערע אידן, וואס האן נאך געדענקט די ״גוטע טעג״ פון דער עסטרייך-אונגארין אימפעריע, האבן געהאפט און געוואַרט אויפן אנקום פון דער אונגארישע מאכט.

אויך אין דער טייל מארמאראש, האט די אנטוישונג נישט געשפעטיגט צו קומען. אין די ערשטע חדשים פון די אונגארישע מאדיארס רעגירונג, האבן זיי אנגעהויבן צו דיסקרימענירן די אידן.

זיי האבן אפגעזאגט אלע אידן, וואס האבן געהאט רעגירונג פּאָסטענס וכו׳.

דערנאך, האבן זיי געוועבט א גאַנג, ווי צו דערווייטערן און פארטרייבן סיסטעמאטיש די אידן, פון אלע געביטן פונעם עקאנאמישן ווירטשאַפט.

נאכדעם איז געקומען, די אומבארעכטיגטע אַרעסטן פון יחידים, אויפן גרונט פון מסירות פון די אנטיסעמיטן, אדער פון סתם גוים וואס האבן געהאט פערזענליכע קאנקורענץ אינטערעסן וכו׳; אסאך אידן זענען פארשיקט געווארן, אין ספעציעלע פארהאלטונגס לאגערן, וואס איז אויף געשטעלט געווארן איבער דער לענג און ברייט פון די מדינה, פאַרן חטא פון מכלומר׳שטע הייבן די פרייזן, שווארצע מארק, אדער פאַרן נישט צושטעלן סחורה צו דער מאכט, אדער פאַר באַהאַלטן פּראָדוקטן, און דאס נאכדעם פארקויפן פאר א הויכע פרייז, די אידן זענען פארשיקט געווארן אין די דערמאנטע לאגערן.

אויך האט מען איינגעשפּאַרט אידן, וועגן אויסגעטראַכטע חטאים, ווי שפּיאנאזש, זיין נאָנט צו דער קאמאניסטישע פארטיי, און דאס גלייכן.

אויב ביי עקאנאמישע עבירות זענען, אין געוויסע פאַלן, געווען ריכטיגע, האט דאס געהאט א סיבה, ווייל, אלע ווירטשאפטליכע קוועלער זענען געווען פאר זיי אפגעשפארט, מען מוז דאך לעבן, און אהיים ברענגען א שטיקל ברויט...

די פריער דערמאנטע "אידיאלאגישע עבירות" מיט זייערע ארעסטן, זענען געווען בלויז ליגענט, ממש אויסגעזויגן פונעם פינגער, זיי האבן דאס געטון כדי זיך אפצורעכענען מיט די אידן, פאר אמאליגע און ענליכע חשבונות.

די אלע פריער דערמאנטע שלעכטע גזירות, זענען געווען ווי א שפילקע קעפעל, אנטקעגן די פלאג וואס האט זיך א גיס געטון אויף די מארמארישע אידן, אין דעם זומער פון תש"א –

נאך אונגארן׳ס צושטיין צו דער מלחמה קעגן ראטענפארבאנד. – אום 27־סטער יוני תש״א, איז ארויס א געזעטץ אז מ׳מוז איבער קוקן די אונגארישע בירגערשאפט פון די דארטיגע אידן, די אידן זענען באויפטראגט געווארן אויפצואווייזן זייער פערמאנענטן אויפהאלט אין אונגארן אויף 90 יאר צוריק, דאס הייסט פון יאָר תר״ל, און זיי דאַרפן איבערצייגן אַז זייערע עלטערן און אור עלטערן עקזיסטירן אויף די רשימות פון שטייער צאלערס במשך די דערמאנטע צייט.

די גזירה, איז געווען די שווערסטע און אכזריות׳דיגסטע. די מער פערמעגליכע אידן פון מארמאראש זענען ארומגעלאפן אין פארשידענע אמטן כדי צו פארשאפן די דאקומענטן וואס באווייזן זייער בירגערשאפט.

אין בודאפעסט, האט עקזיסטירט א ביורא פון די ״קאמער פאר פארטיידיגן די אידישע רעכטן אין אונגארן״, דער ביורא האט פארטראטן דעם אונגארישן אידענטום סיי ארטאדאקסען און נעאלאָגן. אין די ביוראָ האט זיך טאג טעגליך געצויגן לאנגע רייעס פון אידן, מערסטענס פון מארמאראשער אידן וואס האבן געוואלט פון דארט ארויס באקומען די ריכטיגע דאקומענטן. אסאַך אידן זענען געשטאַנען אינדרויסן פון די אָפיסעס, פון אינמיטן דער נאַכט, כדי זיך צו פאַרזיכערן זיך מיט א פּלאַץ ביים עפענען די ביורא, און די מערהייט איז זיי געלונגען ארויס צו באקומען די אויסגעטרוימטע דאקומענטן.

זייער אסאַך מארמארישע אידן, האבן זיך נישט באצויגן צו די גזירה ווי צו א ערנסטע געפאר, מיט זייער פשוטן שכל האבן זיי נישט באגריפן וואס פאַראַ צרות עס וועבט ארום די גזירה. זיי האבן געקלערט, ס׳איז גענוג וואס זיי ווייסן, און ״יעדער ווייסט״, אז נישט נאר זיי זענען דאָרט געבוירן, נאר אפילו זייערע עלטערן אין עלטערנ׳ס עלטערן זענען דארט געבוירן און געשטארבן, און אַז זיי האבן דארט געלעבט, האט מען זיכער פון זיי ארויסגעשלעפּט שטייערן, איז צו וואס זיך מאכן א קאָפּ

האַקעניש? די דאָזיגע אידן זענען ווייטער אנגעגאנגען מיט זייער טאג טעגליכע ארבעט צו שאַפן דאס "שטיקל ברויט", די פרנסה דאגות האט זיי געמאכט פארגעסן פון אלעס, דערצו האבן זיי אויך נישט פאַרמאָגט קיין עקסטרא געלט זיך איינצושאפן די דאזיגע פּאַפּירן, זענען זיי, לכאורה, פטור פון אַלעם.

די באאמטע פון דער "צענטראל־ביורא פאר אויפזיכט איבער פרעמדע", באקאנט מיטן נאמען KEOKH באזונדערס די צוויי איינגעשטעלטע אָדען מארטינידערס און דר. ארפאד קיש, ביידע באוואוסטע אנטיסעמיטן, האבן אויסגעארבייט א פלאן ארויס צו טרייבן די "פוילישע און רוסישע אידן", מיט דער טענה, אזוי ווי די אנטי־אידן געזעצן האבן פון אט די אידן אוועק גענומען די מקורות פרנסה, איז פאַר זייער אינטרעסע כדי, אנהייבן א נייעם לעבן אין גאליציע. דער פּלאַן איז צוגעשטעלט געווארן דורך די רעגירונג אין א "אניוועון" פאָרעם, וואס מיינט ממש נאר די "טובה" פון אָט די אידן. אינעם באפעל וואס איז ארויס געגאנגען אין 8־טן יולי תש"א, פון דעם וויצע־גובערנאטאר פונעם מארמארישער ראַיאָן ד"ר גאבאר איטעי, זאגט זיך ווי פאלגענד:

"דאס געזעטץ נומער 44 פון יאר 1939 וועגן באגרעניצן דעם אנטייל פון די אידן אינעם געזעלשאפטלעכן און עקאנאמישן לעבן; די מיטלען וואס ווערן אנגענומען דורכצופירן דעם דאזיגען געזעץ; אין דער דריטער אנטי־אידן געזעץ וואס ווערט איצט צוגעגרייט, צווינגען און וועלן צווינגען די אידן וואס וואוינען אין אונזער מדינה, מוותר צו זיין לטובת די אונגארן אויף זייער מעמד אין געזעלשאפטליכן און ווירטשאפטליכן לעבן, פונקט ווי זיי וועלן זיין געצוואונגען מוותר צו זיין אויף זייערע פּאָסטנס אין מלוכה'שן דינסט. אין מארמאראשער ראיאן, דארט ווי עס זענען נאך נישט איינגעפירט געווארן די אנטי־אידן געזעצן, אין צווישן זיי דאס דורכקוקן די וואוין רעכטן וואוינען נאך ביי א 45 טויזענט אידן, וואס זיי און זייערע עלטערן האבן זיך אריין געשמוגעלט פון גאליציע,

בוקאווינע, און פון פוילן, בלויז אין דער שטאט מארמאראש-סיגעט געפונען זיך מער ווי 20 טויזענט אזעלכע אידן. דאס אנווענדן די אנטי־אידן געזעץ, וואס וועט אין גיכן זיך אנהייבן מיט דער גאנצע שארפקייט, וועט אנרירן די עקאנאמישע באזע פון די ארטיגע אידן, אין ליכט פונעם פאקט וואס א גרויסער טייל פון גאליציע איז אָקופירט דורכן אונגארישען מיליטער, ווענד איך זיך צו די אידן, די איינוואוינער פון דער ראיאן, און דער עיקר צו די וואס ווילן איבער טראגן זייער וואוין ארט קיין גאליציע, זיי זאלן אויספילן די געהעריגע פארמולארן ביי די מאכט אָרגאנען וואס זענען דערצו באשטימט געווארן, ווי דער שטאט הויפט פון מארמאראש-סיגט, אדער די מענטשן וואס ער האט צו דעם באשטימט און צו די ארטיגע ראטן אין די דערפער. איך וויל אויפמערקזאם מאכן, די וואס האבן פאר דעם אן אינטערעס, אז דאס אריבערפירן וועט ארגאניזירט אין דורכגעפירט ווערן ווערן אויף א קאנצענטרירטן אופן. און דאס קען געמאכט ווערן דערפאר, ווייל דאס רוב באפעלקערונג פון די אקאופירטע געביטן, זענען אוועק מיט די רוסן, אדער זענען דורך זיי דערווייטערט געווארן, אין דערפאר איז נישטא קיין שום חשש פאר גרויסע שוועריקייטן ביים אריבערפירן די אידן צו א ניי לעבן. דער אינטערעס פון די אידן איז מחייב צו מאכן א סוף צו זייער אונטערגעבראכענעם מצב, דורך פארציכטונגען, און דורכ'ן אנהייבן א נייעם לעבן אויפן גאליציאנער באדן, מיט דער הילף פון די מאַכט־ארגאנען."

די זאך איז אוועק געשטעלט געווארן אין די עפענטליכקייט, ווי א טובה, סיי כלפי די אידן, און סיי כלפי די אונגארישער רעגירונג. נאכדעם, האט מען ארויס געטריבן די אידן, וואס האבן נישט געהאט די ריכטיגע דאקומענטן. אלע אידן וואס זענען פארטריבן געווארן קיין גאליציע און פוילן, זענען געברענגט געווארן צום זאַמל־פונק אינעם שטעטל יאסין, און פון דארט האט מען זיי אריבערגעשטעלט די גרעניץ אויף גאליציע, בערך

טויזענט מענטשן פּער טאג. – ביז'ן 10־טן אויגוסט תש"א – זענען געווארן איבערגעגעבן פאר די אונגארישע מיליטערישע מאַכט, 18 - 20 טויזענט אידן. ביזן היינטיגן טאג ווייסט קיינער נישט קלאָר, די צאל פון ארויסגעטריבענע אידן פון זומער תש"א. נאכן מלחמה, ביים משפט'ן דעם אונגארישן אפיציר באַרדאש, האט דער געריכט פארזיצער גערעדט וועגן 30 טויזנט אידן; און ווייטער אין א באשולדיקונגס אקט פון אן אנדערן אפיציר, וואס איז געווען פארמישט אין די גירושים און רציחות, האט זיך גערעדט פון יענע צייט אין 8,500 אידן; א דייטש'ישער דאקומענט וואס איז צוגעשטעלט געווארן ביים נירנבערגער פּראצעס, האט אנגעגעבן אן עוועטועלע צאל פון 11 טויזנט; אינעם "פנקס הקהילות" כרך הונגרי', ווערט דערציילט, אז אַרום 20 טויזענט אידן זענען ארויס געטריבן געווארן אין יענע תקופה. דאס איז זיכער אזוי אדער אזוי, אז די רוצחים ימ"ש האבן קיין רשימות נישט געמאכט, ווייל זיי האבן נישט געהאט קיין צייט, זיי האבן אדרוכגעפירט זייערע פלענער שנעל און אין א גרויס געאיילעניש, זיי האבן געטון אלץ אז די צאל דערהרג'טע זאל זיין וואס מער ל"ע. דאס איז געווען אן אויסשליסלעך "אונגארישע" ארבעט, אָן קיין שום קאָאָפּעראציע מיט די דייטש'ישער אקופּאציע מאכט אין פּוילן. דער פארשער פונעם לעצטן חורבן פּרופ. ראנדאלף, שרייבט אין זיין בוך, "די דייטשן זענען דעמאלט נישט געווען גרייט צו א מאסן ארויסשיקונג פון אונגארן. נאך מער, זיי האבן לכתחלה געוואלט אפשטעלן דעם דאזיגן גירוש, ווייל זיי האבן זיך נישט געקענט אן עצה געבן מיט די אידן, ווייל די דאזיגע אידן שטעלן מיט זיך פאר א געפאר פאר זייער קאמוניקאציע". ערשט סוף אויגוסט, איז פארגעקומען א דייטשער - אונגארישער באַראטונג, אין דעם אוקראינישע וויניצע, מיט'ן אנטייל פון ביידע מיליטערישע קאמענדעס, וואס דעמאָלט איז באשלאסן געווארן, זיך צוטיילן צווישן זיך די אויסמארדורנג פון די דאזיגע אידן, אזוי, אז ביז אנהייב סעפּטעמבער זאל זיין פארענדיגט די ליקווידאציע פון די ארויסגעטריבענע אידן פון אונגארן.

דער ערשטער און גרעסטער מאסן־מאָרד איז אדורכגעפירט געווארן, אין 27-28 אויגוסט (אלול תש״א) – נעבן קאמענעץ-פאדאָלסק. אין יענע צוויי טעג זענען דערמארדעט געווארן, 23 טויזענט אידן, וואס 16 טויזענט אידן פון דעם זענען געווען פון אונגארן.

ווי עס שטרייכן אונטער די פאָרשער פונעם חורבן, איז דער ״קאמעניץ - פאדאָלסקער״ שחיטה, געווען פון די ערשטע נאצישע ״ענטגילטיקער לעזונג״. די וואס זענען לעבן געבליבן פון די מאסן שחיטה, געבן איבער, אז די פריער דערמאנטע אויסמארדונג, איז געטאן געווארן בריש גלי אָן קיין באהאלטעניש. ס׳איז דא וואס זאגן, אז די נאציס האבן לכתחילה נישט פארבארגן זייערע מעשים, כדי אויסצופרואוון און זעען ווי אזוי וועלן דערויף רעאגירן די פארבינדעטע מלוכות. און אז קיין רעגירונג איז נישט געקומען צו הילף, האבן די רוצחים פארשטאנען אז אידיש בלוט איז הפקר, אין די נאמענירטע דורך צו פירן די שחיטה איבער די אידן, זענען אנגעגאנגען מיט מער מוט און חשק, און האבן געפירט זייער מארד אַפּאַראט, לויט דער סיסטעמאטישן פלאן פון די ״ענדגילטיקער לייזונג״.

נישט אלע ארויסגעטריבענע אידן זענען אנגעקומען קיין קאמעניץ - פאדאָלסק, דאס מערסטע טייל זענען יאָ דארט אנגעקומען און זענען געווארן אריינגעשליידערט אינעם קאמעניצער געטא.

ביז מ׳האט איינגערישט די געטא, האט מען די אידן געלאזט זיין פונאַנדערגעשפרייט צווישן די אידן פון קאמעניטץ און די ארומיגע סביבות.

די לעבן געבליבענע אידן האבן איבער געגעבן, אז זיי זענען זייער וואַרעם אויפגענומען געווארן דורך די דאָרטיגע אידן, מיט אָפענע ארעמס. די דארטיגע אידן האבן זיך צוטיילט מיט זיי מיטן שטיקל ברויט און אויך מיט זייערע וואוינונגען. די

געזעלשאפטליכע בנינים ווי בתי מדרשים, שוהלן, זענען געשטעלט געווארן אין דינסט פאר די פליטים.

ווען מ׳האט אויפגעשטעלט די געטא, אין וועלכער מ׳האט קאנצענטרירט צענדליגער טויזענטער אידן פון קאמעניץ און אומגעגענט, האט מען דארט אויך אריין געקוועטשט די ארויס געטריבענע אידן, און ליידער, זענען רוב פון די געטא אומגעברענגט געווארן אין סוף אויגוסט תש״א.

דאס אומברענגען, איז געמאכט געווארן אויף א כיטערן אויפן. מ׳האט די אומשולדיגע אידן איינגערעדט, ״אז מ׳פירט זיי אריבער צו א בעסער פּלאַץ״... ביים טויער פון געטא, האט זיי אָפּגעוואַרט די מלאכי חבלה די אונגארישע סאלדאטן, די עס. עס. לייט און אוקראַינישע טרופן; מ׳האט זיי געהייסן גיין צו פיס א שטרעקע פון 15 קילאמעטער; ביז זיי זענען אנגעקומען צו א פלאטץ וואס איז געווען צולעכערט פון באמבארדירונגען; און דאן, האט מען זיי באפוילן, זיך צושפרייטן אין גרופע ווייז, און זיך אויסטוהן די בגדים; מיט אמאהל, האבן זיי זיך געזעהן אין א פייער פון ווילדע שיסערייען פון מאשין געווער, און באגראבענישן, און אסאך פון זיי זענען דארט לעבעדיגערהייט באגראבן געווארן. הי״ד.

די מארמארישער אידן וואס זענען אריינגעפאלן אין אנדערע ערטער פון גאליציע, זענען דורך בלוטיגע וועגן און אומוועגן, אנגעקומען אין פארשידענע געטאָס פון די פוילישע אידן. – די גרעסטע גרופע, איז אריינגעפאלן אין דער סטאניסלאווער געטא, ווי די ערשטע אויסמארדונג איז געווען הושענא רבא ביי נאכט פון יאר תש״ב, אין וועלכע ס׳זענען אומגעקומען טויזענטער אידן, צווישן זיי, 2 טויזענט אונגארישע אידן.

קליינע גרופעס פון די אונגארישע אידן, זענען פארשלעפט געווארן אין אנדערע געטאס – ווי קאלאמיי, הארדאנקע,

טארנאפאל וכו׳. זייער גורל איז געווען די זעלבע ווי פון די גאליציאנער אידן.

שמועות פון די רציחות אין פולין, האבן אנגעהויבן אריינצודרינגען אין אונגארן, אויף פארשידענע וועגן. די אונגארישע זעלנער וואס זענען אהיים געקומען אויף אורלויב, האבן פארשפרייט די דאזיגע ידיעות. ס׳איז געווען אטייל אונגארישע זעלנער, וואס האבן נישט געוואלט אנטייל נעמען אין די שחיטות, און ס׳האט זיי פארדראסן וואס מ׳האט אן א פארוואס אויסגעשאסען מיט א מאשין געווער מענער, פרויען, קינדער רח״ל.

אויך די איינצעלנע אידן, וואס איז געלונגען צו אנטלויפן פון גאליציע, האבן, צוריק קומענדיג אויף אונגארן, נישט גערוהט, ביז זיי האבן די זאך איבער געגעבן פאר די אידישע אנפירונג אין בודאפעסט, און א דעלעגאציע פון די ״ביורא צו פארטיידיגן די רעכט פון די אידן״, צוזאמען מיט איינעם פון די אנטלאפענע, האבן באזוכט דעם אונגארישן אינערן מיניסטער פערענץ קרעסטש - פישער, וואס ער איז געווען אחראי אויף דעם ביורא KEOKH, און אים איבער געגעבן די שענדליכע פאקטן וואס איז פארגעקומען.

דער אינערן מיניסטער, איז גערירט געווארן פון דעם וואס ער האט געהערט, און האט זיי נישט געלאזט ענדיגן זייער רייד, ער האט געזאגט ״ס׳איז מיר גענוג וואס כ׳האב ביז איצט געהערט״. ער האט תיכף ארויס געשיקט א שטרענגן באפעל צו די געשטעלטע איבער KEOKE, מ׳זאל זאָפאָרט אויפהערן מיט די דעפארטאציעס. דער ממונה, איז געווען געצוואונגען, צוריק צוברענגען 7 טראנספארטן וואס זענען שוין געווען אויפן וועג צום גרעניץ.

אויך נאך דעם פאראדענונג פונעם אינערן מיניסטער, זענען גענוג אונגארישע אידן געווארן אומגעברענגט, ווייל דעם

מיניסטער׳ס פאראדענונג איז נאר געווען גילטיג אין די גרעניצן פון אונגארן, אבער אויסער די גרעניצן, איז די מאכט געווען אין די הענט פון די מיליטער, אפילו נישט אין די הענט פון א גענעראל שטאב, נאר אונטער די הערשאפט פון א פשוט׳ן מיליטערישער אפיציר, וואס האט זיך מיט דעם פאַראָרדענונג פונעם מיניסטער גארנישט גערעכנט. (ווי פריער דערמאנט, זענען די אונגארישע מיליטער שטאב געווען גרויסע רוצחים, וואס האבן געוויזן א וועג, וויאזוי מ׳קען אויסהרגענען אידן אין א מאסן שטאב).

איינער פון די געראטעוועטע רבנים, האט איבערגעגעבן כהאי לישנא: "אין אונגארן האבן זיך מערערע מענטשן משתדל געווען פאר מיר, מ׳האט אויסגעפועלט מיר צוריק לאָזן אהיים. די דאזיגע ערלויבעניש איז מיר געגעבן געווארן דורכן אינערן מיניסטריום, אבער די מיליטערישע מאכט אין פוילן האבן זיך מיט דעם גארנישט גערעכנט. דעריבער, האב איך נישט געהאט אן אנדער וועג, ווי זיך אריבער צו שמוגלען די גרעניץ, וואס ס׳האט געשמעקט מיט סכנות נפשות. דער רב איז טאקע געבליבן לעבן.

למעשה, האט די פאַראָרדענונג פון אינערן מיניסטעריום, מציל געווען טויזענטער אידן פון אונגארן און מארמאראש, פון דעפארטירט צו ווערן, און פון גרויליגע ליידן אין מיתה משונה׳ס רח"ל, ווייניגסטענס ביזן יאר תש"ד. (דער אינערן מיניסטער, קרעסטש־פישער, איז אין מארץ תש"ד ביי די דייטשישע אקופאציע, ארעסטירט געווארן, און איז פארשיקט געווארן אינעם קאנצ. לאגער פון מאטהאוזן).

אין די צוויי יאהר – פון מארץ תש"ב, ביז מאַרץ תש"ד – ווען מיקאלאש קאלאי איז געווען פרעמיער פון דער אונגארישע רעגירונג, האבן די אונגארישע און מארמארישע אידן פרייער אפגעאטעמט, דאס איז געווען צוויי יאהר פון רעלעטיווער פויזע. דאך, האט דעמאָלט נישט געפעלט צרות פאר אידן. צענדליגער טויזענטער אידישע אינגעלייט, האט מען מאביליזירט צו די

ארבעט׳ס באטאליאנען, וואס אויסער וואס די משפחות זענען געבליבן אינדערהיים אָן א פרנסה געבער און אָן א טאטע, האט דאס פאר די מענער אליין געמיינט טויט שרעק, ווארום, אסאך פון די מאביליזירטע זענען אויסגעגאנגען פון קעלט, ביי די פראנטן פון מזרח, אדער בי די אוקראינישע שטעטלעך.

אין מאַרץ תש״ג, איז צוגעשיקט געווארן נאך 22 איינהייטן פון ארבעט׳ס טרופּן, צווישן די איז געווען אסאַך אידן אויפן מזרח פראנט קיין אוקראינא. ווי פריער דערמאנט, האט דאס געמיינט א טויט אורטייל דורך ארבעט פייניקונגען, הונגערן, פרעסטן און בכלל דורך זיי אנטוהן געבראטענע צרות. אויך, איז אין דעם קאדענץ פון פרעמיער קאלאיס אנגענומען געווארן, דאס געזעץ פון קאנפיסקירן די באדענס פון די אידישע באזיצערס וכו׳. אין די דערמאנטע צוויי יאר, איז אונגארן געווען א מין איינזאם אינדזל אינמיטן א רוישיגן ים, אונגארן האט די צייט אריינגענומען אין זיך טויזענטער פליטים פון פוילן און סלאוואקיי.

די גאנצע צייט, האבן די פארשאלטענע דייטשן, נישט אויפגעהערט צו פאדערן פון אונגארן, ארויס צו טרייבן די אונגארישע אידן אויף מזרח, כדי זיי זאלן קענען אדורך פירן איבער זיי זייער ״ענדגילטיגע לייזונג״.

אין זומער תש״ב, האט זיך קאלאי געפונען אונטער א שטארקע דרוק פון די דייטשן, ער האט בשום אופן נישט געוואלט אנקעגן קומען זייערע אויפאדערונגען כלפי די אידן. צוזאמען מיט דעם, האט קאלאיס רעגירונג אנגענומען שריט צו פירן געהיימע האנדלונגען מיט די פארבינדעטע מלוכות.

די דייטשע שפיאנאזש, האט זיך דערפון דערוואוסט. אין 19 מארץ תש״ד, ווען דייטשלאנד האט אקופירט אונגארן, איז קאלאי פארשיקט געווארן אין א קאנצענטראציע לאגער.

מיטן אריינדרינגען – פון די דייטשע טאנקען קיין אונגארן, זונטאג דעם 19 מארץ (כ״ד אדר תש״ד) – האט זיך אנגעריקט

שווארצע וואלקענעס אויף די אונגארישע אידן. די גזירות האבן זיך געשאטן איינס נאך די אנדערע אין א ווילדן רוצח׳ישן טעמפא.

אין משך פון זעקס וואכן, זענען אלע אונגארישע אידן שוין געווען קאנצענטרירט אין געטאס, און זענען געווארן צוגעגרייט ארויס צו שיקן אויף אוישוויץ, צו די טאטאלער פערניכטונג.

די 60 טויזענט מארמארישע אידן, וואס האבן, א דאנק זייערע ריכטיגע בירגערשאפט, געקענט פאַרבלייבן אין מארמאראש, און זענען נישט פארטריבן געווארן אויף פוילן אינעם זומער פון תש״א, זענען איצט קאנצענטרירט געווארן אין געטאָס וואס מ׳האט אויפגעשטעלט.

אין רומענישן מארמאראש – האבן זיך געפונען 4 געטאס, סיגעט, בערבעשט, אויבער ווישווא און דראגמירעשט.

די אונגארישע מיליטער לייט, מיט די זשאנדארן, זענען אינמיטן אפריל ארום געגאנגען אין סיגעט פון הויז צו הויז, מיטן צוועק אראפצושרייבן די פונקטליכע צאל אידן וואס וואוינען דארט, און זיי האבן געלאזט וויסן דעם סדר הגעטא. אין דער צווישן, האבן זיי ג׳לקח׳ט מן הבא ליד.

די רשעים, האבן אריבער געברענגט פון די 26 דערפער וואס איז ארום סיגעט, בערך 6 טויזענט אידן. די דארפישע אידן האבן פארציילט, אז מיטן אריבערקומען צום געטא, האבן זיי דערשפירט, אז עפעס שלעכטס ווארט אויף זיי, ווייל זיי האבן אויפן וועג געכאפט קלעפ מיט גרויס אכזריות, און דערצו מיט מיאוסע לאזונגען.

אין צוואנציגסטן אפריל, – זענען זיי אריינגעפירט געווארן אין געטא. אין סיגעט, איז געווען 2 געטאס. דער גרויסער געטאָ, האט מען אויפגעשטעלט אינמיטן שטאט. דאס האט פארמאגט סך הכל 4 גאסן מיט הייזער. אין דעם געטא האט מען אריינגעשטיפט רוב איינוואוינער פון שטאט. די צווייטע געטאָ, איז

געווען אין "אויבער יאראש", וואס ס'האט פארמאגט קליינטשיגע געסעלעך. אין די סיגעטער געטאס, זענען געווען קאנצענטרירט ארום 15 טויזענט אידן. די בעסערע "קלאס אידן", האבן זיי אָפּגעזונדערט פון דעם המון, מ'האט זיי איינגעשפארט אין איינע פון די בתי מדרשים פון סיגעט.

דאס לעבן אין געטא איז געווען א שווערע, אין געווענדליכע צימערן האט מען אריינגעריקט ביי 8-10 נפשות, אין די אביסל גרעסערע צימערן האט מען אריינגעשטעלט אמאהל אויך 20 נפשות.

בייטאג, האט מען ערלויבט זיך ארום צו דרייען אין געטא אונטערן פרייען הימל נאר ביז 5 נאכמיטאג, פון 5 נאכמיטאג ביזן אנדערן טאג, האט יעדער זיך געמוזט געפונען אינעווייניג אין די שטיבער. אויב מ'האט געטראפן איינעם אין דרויסן פון די שטיבער, האט מען אים געברענגט צו די "זשאנדארן ביורא", און מ'האט אים דארט דערלאנגט קלעפּ, ביז דער באטרעפענדער האט פארגעסן זיין נאָמען.

ווי אין אלע געטאס, האט מען אויך אין סיגעטער געטא קיינעם געשוינט, מ'האט טייל מאל דערלאנגט קלעפּ אָן א פארוואס. די מערסטע וואס פלעגן אין געטא געשלאגן ווערן, זענען געווען די רייכע, מ'האט זיי געהאלטען אין איין שלאגן און דערקוטשן זיי זאלן אויסזאגן, ווי נאך זיי האבן באהאלטן זייער געלט און פארמעגן. די אידן אין געטא, האט מען באשעפטיגט מיט שווערע ארבעט, און ווילאנג זיי האבן נישט געענדיגט די באשטימטע קוואנטום, האט מען זיי נישט צוריק געלאזט אין געטא.

סוף אפריל – האבן באזוכט אין דער סיגעטער געטאָ, א דעלעגאציע פון די פּלאַנירער צו פארניכטן דאס מארמארישע אידענטום, בראש פון די דייטשע רוצחים אדאלף אייכמאן און וויסליצני ימ"ש, און באַגלייטונג פון די אונגארישע מענטשן

פרעסערס, ווי לאסלו אנדרה און זיין גלייכן. די רשעים זענען, מכלומר׳שט, געקומען זיך אומקוקן, אז ס׳זאל פאר די אידן גארנישט פעלן אין געטאָ...

אין די קורצע צייט וואס די אידן זענען געווען אין סיגעטער געטא, האבן זיי געמאכט צווישן זיך פארשידענע סדרים, צו פארבעסערן דעם גשמיות׳דיגן לעבן ווי אויך די רוחניות. עס זיינען ארגאנאזירט געווארן שיעורים דא אין דארט, די אידן האבן געמיינט און געגלויבט, אז נאר ביז די מלחמה וועט זיך ענדיגן וועלן זיי זיין איינגעארדענט אזוי נישט באקוועם.

אין זעכצענטן מאי – זענען זיי נעבעך געוואָר געווארן די "מחשבת העמלקים", מ׳האט יעדן פון געטא צוזאמען גענומען אין די גרויסע שוהל, צוליב אונטערזוכונגען (בדיקות), דארט האט מען יעדן עקסטער באַטאַפּט און אדורך געקוקט, צו מ׳האט נישט ערגעץ ווי, באהאלטן ווערטפולע זאכן וכו׳.

אזוי ווי מ׳האט אפגעטיילט די מענער פון פרויען פאר די אונטערזוכונגען, האט מען זיי דערנאך אריינגעשליידערט אין וואגאן אָפּגעטיילט אין אפגעשיידט א מאן פון א פרוי און א פרוי פון א מאן און א קינד פון א מאמע. זיי האבן דארט געוויזן זייער אכזריות, מיט נישט לאזן צוזאמען די משפחות.

זיי האבן אָנגעפּאַקט א וואגאן פון 70 ביז 90 נפשות. דער וואגאן איז פון דארט געפארן אויף אוישוויץ. דער וועג אויף אוישוויץ האט גענומען דריי טעג, מ׳האט זיי גארנישט געגעבן אויפן וועג צו טרינקען. צו פארן דריי טעג אָן טרינקען, ווייסט יעדער וואס דאס מיינט... די באַן האט זיך אויפן וועג אפגעשטעלט אין קושיצה (קאשוי). עטליכע האבן דארט פראבירט צו צולויפן, צו א קראַן וואסער, צו נעמען א טרינק. די רוצחים, האבן די יעניגע אויפן ארט דערשאסן אויף טויט, זייער טויטע קערפערס האבן זיי צוריק אריין געשליידערט אין דעם אנגעשטאפטן וואגאן.

אין די וואגאנען, זענען אסאך מענטשן, איבערהויפט קינדער, אויס געגאנגען פון דורשט ל״ע. הי״ד.

פון זיך ראטעווען, דורך אויסבאהאלטן, איז געווען ווייניג, פון די ווייניג וואס האבן זיך אויסבאהאלטן, זענען געווען יחידים וואס זענען געבליבן לעבן, ווייל די גוי׳שע שכנים און די רוטענער וכו׳ האבן אויסגע׳מסר׳ט די באהאלטענע, און זיי זענען שנעל געכאַפּט געווארן.

ג. די מסורת איבער מארמאראש

ר׳ שלמה פרוכטער ע״ה, ברענגט אין זיין ספר ״דברי שלמה״: אז בערך אין יאהר תקכ״ט – זענען די קינדער פון הג״ר יוסף (וואס איז געווען א איידעם ביי הג״ר צבי הירש, אב״ד טשורטקוב), ה״ה ר׳ מרדכי; ר׳ שלמה; ר׳ אברהם, געקומען צו זייער פעטער, הגה״ק ר׳ שמואל שמעלקא הלוי, איש הארוויטץ פון ניקלשבורג, פרעגן א עצה, אזוי ווי זיי מוזן פארלאזן טשורטקוב, צוליב א סיבה, ווי אהין זאלן זיי גיין? האט ר׳ שמעלקא געזאגט, נעמט א פערד און וואָגן, און לאזט אייך ארויס איבער די דערפער און שטעט, און דער אויבערשטער וועט אייך באגליקן מיטן פרנסה און קינדער תלמידי חכמים און צדיקים.

די ברודערס, מיט זייערע פאמיליעס, האבן זיך געלאזט אויף א לאנגן וועג, ביז זיי זענען אנגעקומען אין דעם דאָרף סלישט, וואס איז אין מארמאראש. אין סלישט, האט זיך צובראכן א רעדל פון וואגן, דעריבער האט מחליט געווען דער עלצטער פון די ברודערס, ר׳ מרדכי, אז ער בלייבט אין סלישט.

ר׳ מרדכי, האט אין סלישט געגרינדעט דעם ערשטן ביהמ״ד פון גאנץ מארמאראש, ער האט געזעהן ס׳זאל זיין מנין וכו׳. די

אנדערע צוויי ברודערס, זענען ווייטער געפארן, ביז זיי זענען אנגעקומען צו דעם דארף – בארשא.

אין בארשא, האט זיך באזעצט די מיטעלסטער ברודער, ר׳ שלמה, און ר׳ אברהם איז ווייטער געפארן, ביז ער האט זיך אפגעשטעלט אין אויבער־ווישעווא.

אין בארשה, האט מען פון אירע בערג ארויס גענומען שטיקער גאלד און אנדערע ווערטפולע זאכן, צוליב דעם, האט דער קיסר פראנץ יוזשעף דער צווייטער מחליט געווען צו קומען באזוכן די בערג, מ׳האט געזוכט א פאַסיגן ארט, ווי דער קעניג מיט זיינע באגלייטערס זאלן איינשטיין, מ׳האט נישט געטראפן א בעסער אכסניא ווי ביי ר׳ מרדכי׳ס הויז אין סלישט.

ר׳ מרדכי, האט איינגעלאדענט זיינע ברודערס, זיי זאלן אים קומען העלפן איינרישן די אכסניא. זיי האבן די הויז אהער געשטעלט ווי ס׳דארף צו זיין, פאר א אכסניא של מלך.

בעפאר די קעניג איז פון דארט אוועק געפארן, האט ער געפרעגט די ברודערס זייערע נעמען, כדי זיי איינצושרייבן אין זיין פרייוועט ביכל, די ברודערס האבן נאך דעמאָלט נישט געהאט קיין משפחה נאמען, האט דער קעניג געזאגט אזוי:

דו מרדכי! דער גרעסטער פון די ברודערס, זאלסטו זיך רופן מיט די פאמיליע נאמען - שטערן. ווייל, דו ביזט צוגעגעליכן צו די שטערן, וואס דו האסט מיר באלויכטן און געמאכט לעכטוג מיין וועג.

דו שלמה! וואס דו האסט געזארגט פאר תבואה און פרוכט, פאר מיר און פאר מיינע באגלייטערס, זאל דיין פאמיליע נאמען זיין - פרוכטער.

דו אברהם! וואס דו וואוינסט צווישן בערג און וועלדער, זאל דיין פאמיליע נאמען זיין - אדלער. ווייל, דו דארפסט זיין גרינג ווי א אדלער, ארום צו קריכן ארום די בערג.

מייסדה של שושלת וויז'ניץ —
רבי מנחם מנדל בעל „צמח צדיק"

מכתבו של בעל ה„צמח צדיק"

דער פאקט איז, אז די ברודערס האבן זיך גערופן מיט די משפחה נעמען. א שיינער חלק פון די אידן אין די ישובים פון מארמאראש, זענען געווען אייניקלעך פון איינע פון די דריי ברודערס.

ס'איז פאראן א מסורת, אז דער הייליגער בעש"ט זי"ע, האט איינמאל שפאצירט מיט זיינע תלמידים אויף די בערג פון מארמאראש, צווישן זיי, איז אויך געווען זיין תלמיד הרה"ק רבי יעקב קאפיל פון קאלאמייע, האט זיך דער בעש"ט אנגערופן, "א שיינע גארטן רבי קאפל, געב אכטונג אויפן גארטן". פון דעמאָלט אָן, האט ער מיט זיין זון הרה"ק רבי מנחם מענדל פון קאסוב, בעמח"ס "אהבת שלום", אנגעהויבן צו פארשפרייטן תורה און חסידות אין די ישובים פון מאראמאראש.

רבי מנחם מענדל, איז געווען א תלמיד פון בעמח"ס "צמח ד' לצבי". נאך אים, האט דארט פארשפרייט חסידות, זיין זון הרה"ק ר' חיים מקאסוב זי"ע, און זיינע קינדער. אויך איז באקאנט, אז הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, פלעגט זיך אומקוקן אויף די ישובים אין מארמאראש.

בערך אין יאהר תרי"ח, ווען דער "ייטב לב" איז געקומען אויף סיגעט, האט ער געצויגן צו זיך אסאך אידן, ווי ער האט זיי מקרב געווען לתורה וחסידות.

ס'איז אויך געווען חסידים פון אנדערע חסידישע הויפן ווי צאנז, בעלזא, ספינקא, קרעטשענוף, נאדבורנא. אויף א שיינעם שבת אדער אויף יו"ט וכו', פלעגט יעדער פאָרן ווי דאס הארץ האט אים געצויגן. בדרך כלל, זענען אלע אידן פון מארמאראש געווען חסידישע אידן.

ד. דאס היימישע לעבן אין מארמאראש

די אידן אין מארמאראש, האבן זיך באשעפטיגט, בדרך כלל, מיט פעלד ארבייט, האלטץ זעגעריי, האלטץ צו בויען. דער טיסא טייך, איז געווען דאס בעסטע טראנספארטאציע פאר די האלץ סוחרים, ווי מ׳האט געליפערט סחורה פאר אלע ארבע כנפות.

אויך איז געווען אסאך סוחרים פון פרוכט, תבואה, וכו׳ פארבריקן, כימיקאלן, מילעריי, ארענדעס, מלאכת הקודש ווי מלמדים, שוחטים וכו׳.

אלע אידן, זענען געווען שומרי תורה ומצוות, און האבן געטראגן בארד און פיאות, זיי האבן זיך געפירט בדרך התורה וכהלכה, זיי זענען געגאנגען צופרי און ביינאכט אין שוהל צו תפלה בציבור. אפילו די פשוט׳סטע אידן, צווישן זיי בעלי מלאכות, זענען אויף געשטאנען יעדן פארטאגס און געלערנט דעם חק און געזאגט תהלים, זיי האבן מקפיד געווען צו גיין ערב שבת זיך טובל׳ן אין מקוה, און האבן מהדר געווען זיך צו טובל׳ן יעדן טאג פארן דאווענען.

שבת נאכמיטאג, פלעגט מען זיך צוזאמען קומען אין שוהל, צו א שיעור אין מדרש, אדער זאגן תהלים בציבור.

די פשוטע אידן אין די מארמארישע ישובים, האבן זיך אויסגעצייכנט מיט חסידות און יראת שמים, א גרויסע חלק פון זיי, זענען געווען מקושר צו די רעבישע הויפן פון סיגוט, וויזניץ, ספינקא וכו׳. דאס אידישע לעבן האט געשוועבט אין די לופט ווי עפעס אנדערש עקזיסטירט בכלל נישט.

שמירת שבת וקיום המצוות, האט מען אפגעהיטן אויף א נאטירליכן אויפן. מ׳האט זיך נישט געהאלטן גרעסער ווי א צווייטן, אדער געזוכט פירסום. פונקט פארקערט, זיי האבן נישט טאלערירט די וועלכע האבן זיך געוואלט האלטן מער פון

אנדערע, מיט זייער פרומקייט, אדער זיך נעמען כיבודים וואס האט נישט געפאַסט פאר זיי.

די מארמארישע אידן זענען געווען באשאנקען, מיט א שארפע חוש פאר קריטיק; זיי האבן ליעב געהאט פשטות און צניעות; זיי האבן נישט טאלערירט די גאווה פון די גבירים; און נישט ליעב געהאט די וואס האבן פּראָבירט צו קריכען אויף יענעמס קאפּ. זיי האבן אָפּגעגעבן כבוד פאר תלמידי חכמים וכו׳. ווען א תלמיד חכם אדער א בנש״ק, איז אנגעקומען אין שטאט פאר צדקה צוועקן, האבן זיך אפילו די ארימעלייט שיין באשטייערט.

אין די גרויסע שטעט אין ישובים, איז די חינוך געווען ארגאניזירט, זיי זענען געשטאנען אונטערן קאנטראל פון די קהילה. פריוואטע תלמוד תורות, האבן דעמאָלט נישט עקזיסטירט.

די קינדער, האבן געלערנט אין ״חדר״ פון א״ב, התחלת חומש, חומש רש״י, גמרא, תוס׳, שו״ע או״ח אדער יו״ד, בעיקר האט מען אין די עלטערע כיתות געלערנט יורה דעה. אין חדר האט מען אויך געלערנט שרייבן לשון קודש און חשבון (רעכענען).

דער חדר איז געווען א פריוואטער עסק, די מלמדים האבן מיט גרויס שווערקייט געהאט פרנסה פון די שכר לימוד וואס איז אריינגעקומען, זיי האבן געדארפט אליין איינמאנען די שכר לימוד פון די עלטערן, אפילו די ארימע עלטערן האבן זיך אנגעשטרענגט צו צאהלן שכר לימוד פאר זייערע קינדער, ווייל ס׳איז געווען שרעקליך ווען א קינד האט זיך ארום געדרייט ״בטל״ (ליידיג) אפילו נאר איין טאג.

די מלמדים, זענען קיינמאל נישט ארויס אין א ״סטרייק״. ס׳איז געווען א זעלטנהייט, מ׳זאל חלילה אהיים שיקן א קינד פון חדר, ווייל זיין טאטע האט נישט באצאלט שכר לימוד; טאטע

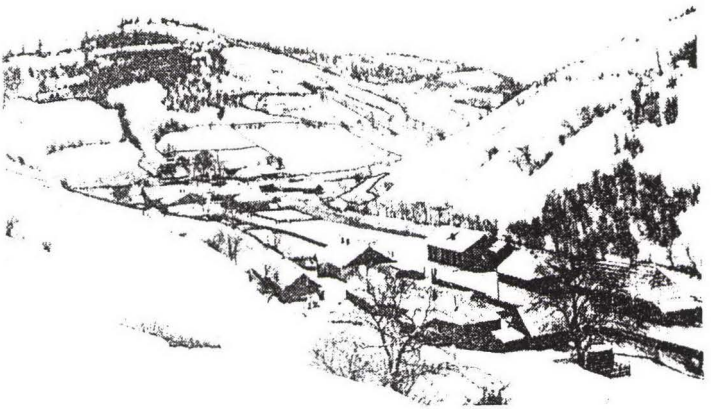

דער ישוב טאָרן אין א שניי טאג

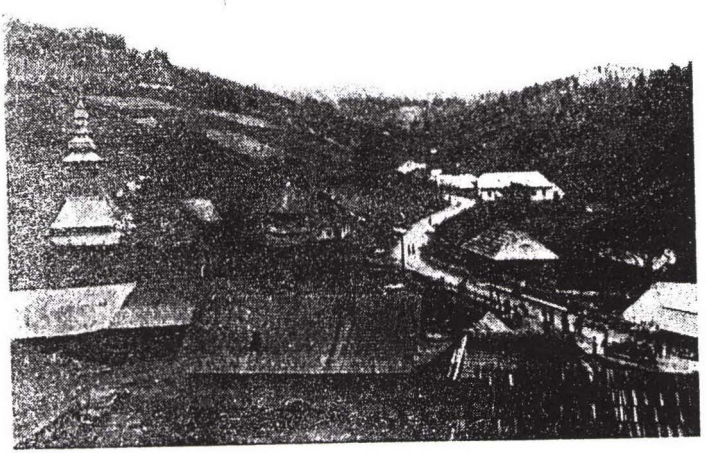

די צענטער פון טארן

מאמע האבן זיך אָפּגעשפּאָרט דאס ביסן פון מויל, אבי די קינדער זאלן קענען לערנען אין חדר.

די רייכע אידן פלעגן אריינברענגען פּריוואטע מלמדים פון ווייטע מקומות, זיי האבן זיי געצאלט א שיינעם שכירות, כדי זיי זאלן לערנען מיט זייערע קינדער.

טייל קינדער, האבן אויך מיט געהאלטן די מלוכה סקולס לימודים. אין אלגעמיין, האט מען זיך פּראָבירט ארויס צו דרייען פון צו שיקן די קינדער אין די רעגירונגס סקולס, ס'איז געווען ענדערש פאר די עלטערן צו צאלן א שטראף, איידער צו שיקען זייער קינדער אין די סקאלע, ווי מען האט אוועק גע'פטר'ט א האלבן טאג מיט לימודי חול, און דערצו מיט א בלויזן קאפּ.

די עלטערן האבן געשטרעבט, אז זייערע קינדער זאלן לערנען תורה און זאלן אויסוואקסן תלמידי חכמים. די מאמעס, פלעגן איינוויגען זייערע קינדער'לעך ביים שלאפן לייגן, מיטן זמר'ל "דאס קינד וועט לערנען תורה, ווייל דאס איז די בעסטע סחורה וכו'..."

צום באדויערן, האבן אסאַך עלטערן נישט געקענט פארווירקליכן זייער שטרעבונג און וואונטש, צוליב די גרויסע ארימקייט וואס האט דארט געהערשט, זיי האבן בלית ברירה אויסגעלערנט זייער קינד א פאַך, וואס דערמיט וועלן זיי ארויס געהאלפן ווערן מיט פרנסה, אזוי ארום איז צו געקומען נאך שניידערס שוסטערס, סטאליערס א.ד.ג.

רוב עלטערן האבן געשיקט זייערע קינדער, אין די ישיבות ווי סיגעט, חוסט, ווישעווא וכו'. ישיבות האבן נישט געפעלט, נאָר פרנסה האט געפעלט, דעריבער, האבן די מארמארישע אידן נישט נאר געזוכט א ישיבה פאר זייער קינד, נאר אויך א מקום תורה ווי מ'זאל האלטן זייערע קינדער מיט אש"ל, און ס'זאל זיי גארנישט קאסטן.

ס׳איז געווען פאַלן, ווי א גרופע בחורים, האבן זיך ארגאניזירט און האבן אויסגעוואנדערט ערגעץ ווי, און האבן דארט געשאפט א ישיבה מיטן דארטיגן רב.

אין אונגארן האבן זיך געפונען אסאַך שטעטלעך, ווי די רבנים דארט, האבן געזוכט צו מרביץ תורה זיין, ווי די מאמר חז״ל ״ומתלמידי יותר מכולם״, פאר דעם צוועק, פלעגן די רבנים איינלאדענען בחורים פון מארמאראש, און מיט זיי געשאפט א ישיבה.

אין די קליינע ישובים, פלעגן די בחורים עסן ״טעג״; אדער באקומען ״וואכן געלט״, אדער ״חודש געלט״ פון די בעלי בתים; די בחורים פלעגן אויך מאכן אפאָר טאָלער, פון זיך מצרף זיין צו א מנין אויף שבת, ווי ס׳האט געפעלט, פאַר דעם האבן זיי באקומען פון דעם ״דבר שבמנין״, דורך די אלע שטיצע, האבן זיי זיך געקענט ווידמען צו לערנען תורה אין די ישיבות.

אין די גרויסע ישיבות פון אויבער אונגארן, ווי למשל פרעשבורג, שוראן, סעמיהאלי, האט מען נישט גערן אנגענומען מארמארישע בחורים. ווייל, די מארמארישע בחורים פלעגן זיך שנעל צופאַסן צו די אָרטיגע בחורים. די מארמארישע בחורים זענען געווענדליך געגאנגען אין עכט חסידישע מלבושים, ווי א לאנג רעקל, מיט א חסידישן היט און לאנגע פיאות; דאקעגן, די אונגארישע בחורים זענען געגאנגען געקליידעט אייראפיש מיט קורצע פיאות וכו׳. וועגן דעם, האבן די אונגארישע ראשי ישיבות מורא געהאט, אז צוליב ״שינוי המקום״, וועלן זיי זיך טוישן און זיך צופאַסן צו די אונגארישע בחורים.

אין אסאַך ישיבות, איז געווען איינגעפירט ״פנקסי חברה מזונות״, ווי מ׳האט איינגעשריבן די נעמען פון נדבנים, וואס האבן זיך מתחייב געווען צו באשטייערן פאר החזקת הישיבה.

צוויי מאָל א יאָר ביים סוף זמן, דאס מיינט, פאר די ימים נוראים און פאר פסח, האבן זיך עטליכע ישיבה בחורים ארויס

געלאזט אויף די יאַרכע מיט די "פנקסים" איינקעסירן דאס געלט. בדרך כלל, זענען די מארמארישע בחורים, געווען די וואס פלעגן אויף זיך נעמען די אויפגאבע, פארן שכר פון איינקעסירן פלעגן זיי באקומען א געוויסע פראצענט.

א טייל בחורים, האבן געמאכט געלט אין די ישיבה זעלבסט. אין די אונגארישע און רומענישע ישיבות איז געווען אנגענומען, אז די "גוטע קעפ" זענען מערסטענס געווען די מארמארישע בחורים, זיי האבן פארנומען א בכבוד'יגן ארט אין די ישיבות, זיי פלעגן איינ'חזר'ן דעם שיעור הישיבה מיט די שוואַכערע תלמידים, פאר דעם האבן זיי באקומען באצאהלט, די בחורים האט מען גערופן "חזר בחור" מיינענדיג א בחור וואס פלעגט איבער חזר'ן דעם שיעור מיט א שוואַכער בחור, אדער מיט א יונגערער בחור. ס'איז געווען פאַלן, וואס די מארמארישע "חזר בחורים", האבן פון זייערע פארדינסטן אין ישיבה, אויך אהיים געשיקט פאר זייערע עלטערן, כדי זיי ארויס העלפן מיט פרנסה.

אין די מארמארישע ישובים, האט נישט עקזיסטירט, אז א בחור זאל, חלילה, גיין שטודירן, דאס איז געווען א פגיעה אין דעם כבוד פון זיינע עלטערן און פון די משפחה, פאר די עלטערן איז געווען ענדערש אז זייער זוהן זאל ווערן א בעל מלאכה, א שניידער, א שוסטער וכו' אבי ער זאל נישט ווערן א "גוי", א פורק עול תורה ומצוות, דורכן שטודירן.

מיט דעם אלעם, איז געווען צווישן די מארמארישע ישיבה בחורים אסאך געלערנטע בחורים, וואס האבן גוט אויף געכאפט די שפראך פון לאנד, און האבן געקענט ליינען פערפעקט א צייטונג וכו'.

אינטערעסאנט איז, אז אין מערסטע ישובים זענען אונזערע אידן געווען די וואס האבן אנגעפירט מיטן דארף'ס הויז קאנצעליי, זיי האבן זיך אפגעגעבן מיט די פראבלעמען פון דאָרף. אפיציעל, איז געווען דער הויפט פון די דאָרף "קאנצעליי" א גוי,

וואס האט ווייניג וואס פארשטאנען די ווירטשאפט, ער איז געווען ווי דער וועלט זאגט א "טיטל אָן א מיטל". דער פאקטישער פארוואלטער, איז געווען "דער איד", וואס איז געזעצן אין קאנצעליי מיטן קאַפּל אויפן קאפ און די ציצית אינדרויסן.

דער אידישער איינגעשטעלטער, האט באזיצט עטליכע שפראכן, און ער האט אנגעפירט מיט אלע זאכן פונעם דארף. קיינער פון די אידישע פארוואלטערס, האבן נישט געלערנט אין א הויך שול, פארט, האבן זיי געקענט גוט רעדן אונגאריש, רומעניש, טשעכיש, רוטעניש וכו'.

אצינד וועלן מיר אראָפּ־ברענגען דאס לעבן אין מארמאראש ווי הרב גרינוואלד, וואס איז געווען א סיגעטער געבוירענער, שרייבט אין ספר "מצבת קודש":

מארמאראש – איז פאַקטיש געווען א אינטעגראַלער טייל פון אונגארן, און דערנאך פון רומעניא. אבער, דאס לעבן פון אונזערע ברודערס אין מארמאראש, איז געווען אנדערש פון אונזערע ברודערס פון אונגארן און פון רומעניא.

מארמאראש, איז געווען דאס איינציגע פלאץ ווי ס'איז נישט געווען קיין התבוללות (אסימעלאַציע) אפיקורסות וכו'.

א געטליכער גייסט האט דאָרט געروהט אויף יעדן שטאט און ישוב. כמעט אין יעדע שטוב, איז געווען א ספרים שאנק מיט ש"ס און ספרים. אפילו ביי די פשוט'סטע אידן, איז געווען אין הויז משניות, חק לישראל מיט עברי טייטש. אפילו די ארימסטע אידן, וואס ביי זיי אין שטוב איז קוים געווען שפּייז אויף א סעודה, האט אבער די רוחנית'דיגע שפּייז ווי די הייליגע ספרים זיך יא געפונען, זיי האבן דערין געהאָרעוועט יום ולילה.

די מארמארישע אידן, זענען געווען אויסגעצייכענט מיט א לעכטיגע צורה און שיין הדרת פנים, מיט לאנגע פיאות און באָרד שיורד על פי מדותיהם.

מארמאראש, איז געווען די שטאַרקסטע פעסטונג פאר חסידות. כמעט יעדער איד, איז געווען דבוק צו א חסידישן רבין, צו די אדמורי״ם לבית אנטונער, וויזניץ, קאסוב, רוזין, סיגעט, נאדבורנע, קרעטשענוף, ספינקא און נאך.

די מארמארישע אידן, האבן נישט פאַרלאַנגט פון די אדמורי״ם זייער מגילת יוחסין, זיי האבן מקבל באהבה געווען יעדן רבי׳ן, זיי האבן זיך געדאַרפט מתייחס זיין צו די תלמידי בעשטה״ק זי״ע.

כמעט יעדער איד אין מארמאראש, האט אוועק געלייגט עטליכע שעה א טאג פאר לימוד התורה. די שוהלן און בתי מדרשים זענען געווען אָפען א גאנצן טאג ביז די שפעטערע שעות אינעם נאכט. טייל האבן געלערנט גמרא תוס׳, טייל האבן געזאגט תהלים אדער געלערנט ספרי מוסר וחסידות.

די רבנים אין מארמאראש, זענען געזעצן על כס הרבנות אויף גאר א קליין געהאַלט, זיי האבן געלערנט און געהאָרוועט אין לערנען מתוך הדחק, די תורה איז געווען זייער גאנצע פאַרגעניגן. די דיינים און שוחטים, זענען געווען גרויסע יראי שמים און תלמידי חכמים מפורסמים.

אין מארמאראש האבן געוואוינט – ארום 60 טויזנט אידן – מערסטנס, האבן געוואוינט אין די דערפער. ס׳איז געווען פון זיי סוחרים, מלמדים, בעלי עגלות, פעדלער׳ס, פאַכלייט, באַנק איינגעשטעלטע, פעלד אַרבייטער׳ס. דאס ערד איז געווען שווער צו אַקערן, ווייל דער שטח איז מערסטנס בערגיק. אָבער די פרישע לופט, און די לויטערע שיינע נאטורן פון ארום: וואַסערן, בערג, וועלדער - האבן מיט האַרמאָניע זיך צוזאַם געפלאָכטן מיט זייער אמונה וואס האט געפליסט טיף אין זייער געוויסן, - און פון זייער געזיכט האט ארויסגעשפרויזט צופרידנקייט און גליקלעכקייט.

דאס קלוגשאפט, פון די מארמארישע סוחרים, איז געווען א שם דבר אין גאנץ יוראָפּ. פון די צען קבים אָרימקייט וואס זענען אראָפּ אויף דער וועלט, זענען ניין חלקים אראָפּ געקומען אין מארמאראש. אבער, טראץ דעם, האבן זיך די דאָרטיגע אידן קיינמאל זיך נישט אָפּגערעדט אויף זייער חלק. זיי זענען זיך באַגאַנגען מיט מאָגערע סעודות. צי פרישטיק, האט מען מערסטנס געגעסן קאָרן ברויט, מיט א שטיקל צוויבל, אדער מיט א געזאלצענעם פישל; פאר מיטאָג (לאנטש), האט מען געגעסן אביסל קאַרטאָפל אדער באָנדלעך; פאַר נאַכטמאָל, האט מען געגעסן מאַמעליגא מיט מילעך; אויף שבתים, האט מען זיך פאַרגינען געהעריגע חלות מיט עופות פלייש. הג"ר עקיבא יוסף שלזינגער שרייבט אין א אָרט: "איך האב געזעהן דאס לעבן פון די דאָרפישע אידן פון מארמאראש, שטיל און איידל, צופרידן און גליקליך. דאס לעבן קאָסט דאָרט ווייניג, קליידונג האלט מען לאנגע יארן. דער דאָרף'ס איד, לעבט נישט קיין ברייטע לעבן, ווי דער איד פון שטאָט מיט א שיין הויז, קליידונג וכו' וכו'. דער דאָרף'ס איד, איז א שמח בחלקו, ווייל ער שפייזט זיך פון יגיע כפו, ער לעבט נישט אויף צדקה און אויף שנאָרן, נאר א רוהיג שטילע לעבן."

אין די צייט וואס דער קדושת יו"ט איז געווען רב, איז אין סיגעט געווען תלמידי חכמים און יראי השם. כמעט אין יעדע שוהל האט מען פאָרגעלערנט שיעורי תורה ברבים, צו אין גמרא, משניות, עין יעקב. סיגעט, איז געווען א עכט אידישע שטאט. יעדן אינדערפרי פאַרן דאַווענען, איז מען געלאפן זיך טובל'ן אין מקוה, דארטן האט מען געפירט די וועלט נייעס, עטליכע זענען געווען פאַרנומען מיט ראָטשילד'ס עשירות וכו'. כמעט יעדער האט געדאַווענט מיט מנין.

ערב שבת, אין סיגעט, האט מען געקענט זעהן טאטעס גייען מיט די קינדער אין מקוה זיך ארום וואשן לכבוד שב"ק. שפעטער האט מען געזעהן ווי זיי גייען מיט די קינדער אין שוהל אָנגעטאן

אין בגדי שבת, גייענדיג צו מקבל שבת זיין מיט א חסיד׳ישן התלהבות. אין יעדע שוהל, פרייטיג צו נאַכט נאָכן דאַווענען, זענען געשטאַנען אין א שורה, געסט. ווער ס׳האט געוואָלט אהיים נעמען א גאַסט, איז צוגעגאנגען צו די שורה און מיט גענומען א אורח. אויב דער אורח איז געווען א בן תורה, איז געווען די שמחה גרויס. ר׳ מרדכי כהנא פון סיגעט, פלעגט יעדן פרייטיג צו נאכט ארום לויפן אין אלע שוהלן, כדי אהיים צונעמען וואס מער אורחים, ס׳איז געווען שבתים, וואס ר׳ מרדכי האט געהאט דרייסיג אורחים ביי די סעודות.

פון אלע פענסטערס, האבן זיך פרייטיג צו נאַכטס, ארויס געהערט זמירות. נאך די סעודה, האט מען געווענדליך מעביר סדרה געווען, שנים מקרא ואחד תרגום. דערנאך, זענען אסאַך געגאנגען צום "טיש" פון א רבי׳ן אדער בנש"ק, צו הערן "קידוש" אדער צו כאַפּן "שיריים", און צו זינגען ברבים שירות ותשבחות. א גרויסער עולם איז געגאנגען צום טיש פונעם רב.

דער שבת האט אין סיגעט געוועלטיגט בלי מצרים. ווייל, אלע געשעפטן זענען געווען אין אידישע הענט, שבת איז געווען אלעס אָפּגעשפאַרט. אפילו דער קאָנדאַקטער פון די באַן, וואס פלעגט ביי יעדן סטאפּ אויסרופן דעם נאָמען פון שטאט, ווען ער איז אָנגעקומען שבת אין סיגעט, האט ער, פאר שפּאַס, אויסגערופן "שבת"! ווייל קיינער איז נישט אראָפּ אדער ארויף געקומען.

שבת נאָכמיטאג, פלעגט יעדער לערנען, אדער גיין הערן די דרשות פון די בעל דרשנים. (ביז אהער ציטאטן פון הרב גרינוואלד)

ה. דאס אויסזעהן פון אַ שבת

ס׳איז געווען שווער, פאר די אידן אין מארמאראש, אריינצוברענגען דעם "שבת" אין זייערע הייזער. יעדע דאנערשטיג, האבן די אָרימע אידן געהאט א זאָרג. אין דעם טאג, האט מען

געדארפט קויפן מעהל צו באקן חלות, און הייוועון צו קנעטן די טייג. אין אסאַך הייזער איז דאס אנגעקומען זייער שווער, ווייל זיי זענען געווען שוואַכע בעלי פרנסה.

דורכן וואָך, האט מען זיך א עצה געגעבן, מיט קאָרן מעהל וכו׳. – ס׳איז באקאנט דאס ווערטל: מ׳האט געפרעגט א מארמארישע קינד, וועלכע ברכה מאכט מען אויף ברויט? האט דאס קינד ג׳ענטפערט, – אינדערוואָכן, מאכט מען א "שהכל" (ווייל מען האט געמאכט די ברויט פון קוקרוזע מעהל); שבת, מאכט מען א "המוציא"!....

צווישן די אידן, האבן זיך אלץ געפונען הארציגע גוטע אידן, וואס האבן געזארגט אויך פאר אנדערע, זיי פלעגן אראפלייגן ביי א נצרך׳ס טיר, א פעקל פיינע מעהל וכו׳, אז יענער זאל גארנישט וויסן פון ווי ס׳איז געקומען.

די נשים צדקניות, פלעגן ארום גיין יעדע וואך, צוזאם נעמען "חלות", זיי האבן דאס דערנאך פארטיילט פאר ארימעלייט.

ווען דער הייליגער שבת איז אנגעקומען, איז אין אלע אידישע הייזער געווארן לעכטיג, די מאמע, האט אנגעטוהן א ווייסע פארטוך (שירצל), און א שניי ווייסע טיכל אויפן קאָפּ, אזוי געבענטשט די שבת ליכט, זי האט זיך דאַן אויסגעגאסן איר הארץ פארן באשעפער, מיט אלע אירע נוטיגע בקשות. די קינדער, האבן לכבוד שבת, אנגעטוהן שיינע ווייסע העמעדלעך, אמאל אויך פארלאטעט, אבער שיין אויסגעביגלט.

מיטן אנקום פונעם "שבת", זענען אלע זאָרגן פון די גאנצע וואך אוועק, ווי פארשווינדן צווישן די הויכע מארמארישע בערג.

דער טאטע, איז נאכן דאווענען, אהיים געקומען פון שוהל, ווי דער גליקליכסטער מענטש אויף דער וועלט. ער האט זיך גענומען זאגן מיט התלהבות "שבת שלום ומבורך". די קינדער האבן גליקלעך מיטגעזאגט, און זיך געפילט צופרידן ווי ביים

קעניגס טיש. זיי האבן שיין געזינגען די זמירות, און געזאגט א דבר תורה ביים טיש, ווי ס׳פּאַסט פאר א שבת קודש טיש.

נאכן בענטשן, זענען די גרעסערע קינדער געגאנגען מיטן טאטען אין שוהל צום שבת פארברענג, וואס מ׳האט גערופן "באָטע", דארט האט מען גענאַשט, געזינגען, געטאנצט, דערציילט חסידישע מעשיות און זיך געלאזט וואויל גיין.

דער שבת האט יעדן אויף געמונטערט, פון דעם שבת האט מען געשעפט כוח פון אמונה און בטחון אויף א גאנצע וואך, אזוי ווי די הייליגע ספרים ברענגען אז פונעם שבת ווערט געבענטשט די גאנצע וואך.

ו. ימים טובים אין מארמאראש

אויף די ימים נוראים, האבן ווייניג חסידים זיך געקענט ערלויבן צו פאָרן צום רבי׳ן. ס׳איז פאראן אומצאליגע מעשיות, וואס שילדערן, וויאזוי ס׳האט אויסגעקוקט, דאס פאָרן צו א רבי׳ן, צו קיין קאסוב, וויזניץ, סיגעט, יעדער איינער צו זיין רבי׳ן. פון די שילדערונגען, קען מען זעהן, ווי א נסיעה צום רבי׳ן איז געווען פארבינדן, מיט גרויס אנשטרענגונגען און מסירות נפש. אבער, נאך אזא פארמאטערטע נסיעה, האט מען געפילט א התרוממות הנפש, אז מען האט געהאט די זכי׳, צו זעהן דעם רבי׳ן, און נעמען פון אים "שלום", און פארברענגען צוזאמען.

דער עיקר שמחה פון די ימים טובים, איז געווען אחרון של פסח, אדער שמחת תורה. מען האט געקענט דעמאָלט זעהן, ווי אידן מיט שטריימלעך וואס האבן געהאט עטליכע שפיצען, מיט אפגעריבענע קאַפּאָטעס, טאנצען אויף די גאַסן פון דאָרף.

אין די נאכט פון יום טוב, ווען אידן זענען אהיים געקומען פון א "מסיבת יום טוב", האבן זיי געטאנצן, לענגאויס דעם

גאנצען וועג אהיים, אסאַך גוים האבן זיך אויף געוועקט פון שלאָף.

די דארפישע גוים, וואס האבן זיך פון די זינגעריי זיך אויף געוועקט פון שלאָף, ווי אויך די פריצים וואס האבן געוואוינט ביי די הויפט גאַס, האבן נישט געשטערט די אידן פון זינגען און טאנצען, זיי האבן געלאזט די אידן זיין פרייליך לכבוד יום טוב.

די שמחה פון די אידן, איז געווען פארבינדן מיט אמונה און בטחון אין השי"ת, דער עצם פאקט וואס איך בין געבוירן א איד, און איך בין אנדערש ווי די גוים, האט ארויס געברענגט זייער שמחה, די אידן האבן גוט געוויסט אז זיי זענען אין גלות, און זענען אונטער געווארפן דעם פריץ, דאס האבן זיי אויך געוואוסט, אז "שבת און יום טוב שאני", מיר לאַכן זיך אויס פון די גאנצע וועלט, – "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

שמחת תורה, האט זיך אסאך מאהל געמאכט קריגערייען אין די שוהל'ן, ווייל א טייל האבן געוואלט, מען זאל נישט מאריך זיין מיט די הקפות, אנדערע, האבן יא געוואלט מאריך זיין מיט די הקפות, די סוף איז געווען אז די לעצטע האבן געזיגט, מען האט געטאנצען ביז די כוחות האבן זיך אויסגעלאזט.

די זעקסטע הקפה "עוזר דלים", האט מען מכבד געווען יונגעלייט לומדי תורה, ס'איז געווען א גרויסע כבוד צו באקומען די זעקסטע הקפה.

ס'איז געווען איינגעפירט, זיך צוזאם קומען "אחרון של יום טוב" (דעם טאג וואס מ'איז מזכיר נשמות), ביים ראש פון די חברה קדישא, מ'האט זיך דארט געלאזט וואויל גיין. דער ראש החברה קדישא, האט געמוזט האלטן אין הויז "איינגעמאכטץ", אין א נויטפאַל, האט מען מיט דעם דערקוויקט א חולה ל"ע.

אלע דאגות און צרות, האט מען אָפּגעלייגט ביז נאך יום טוב. צוליב דעם, האבן די אידן זיך נישט געוואלט שיידען פונעם יום טוב, מען האט דעם יו"ט פארהאלטן און פארצויגן וואס

שפּעטער. פאר מעריב, איז מען ארויס אין א רקידה, מען האט געזינגען דעם ניגון אין א זאפטיגען אידיש:

"גוטע ברידער,
טייערער ברודער,
ווען וועט נאך זיין פסח...
אז ג-ט וועט געבען,
געזונט און לעבען,
וועט נאך זיין פסח..."

ס'איז געווען פרייליכע אידן, וואס האבן געוואוסט ווי אזוי אונטער צו האלטן דעם עולם, למשל, מוצאי שמחת תורה פאר מעריב, זענען זיי ארויף אויפן בימה, און געווארנט דעם עולם, אז אויפן ווינטער דארף מען צוגרייטען טריקן האלץ אויף הייצונג, און אויך דארף מען זיך איינשאפן נייע שיך און שטיוול, אוועק לייגען קארטאפל אין קעלער, זיך איינקויפן גענוג מעהל אויף שבת; זיי האבן פארענדיגט, "ארימעלייט זענען פון דעם אלעם פטור..."

ס'איז נישט געווען אזוי לייכט, צוריק צו גיין צום וואכענדיגן לעבן, בפרט, ווען מען האט נישט געהאט א סטאבילע פרנסה.

א איד לעבט דאך אויף העכערס, ער ווייסט אז האלב פרנסה איז אמונה און בטחון, נו, אז ס'איז שוין דא איין העלפט, קומט שוין במילא די צווייטע העלפט.

נאך יום טוב, האבן די ישיבה בחורים זיך איינגעפאקט דעם פעקל מיטן זעקל. די מאמעס, האבן געבאקן קוכען אויף "צידה לדרך"; דער טאטע, האט געזוכט אין קעשענע, ער האט ארויס געקראצט די לעצטע פרוטות, ער האט דאס אוועק געגעבן פארן זוהן אויף הוצאות הדרך, כדי דער זון זאל קענען פאָרן אין ישיבה, לערנען די הייליגע תורה.

אפילו ס'האט דארט געהערשט ארימקייט און נויט, ווי דערמאנט פריער, האבן ווייניג אידן איבער געלאזט די מארמארישע ישובים, כדי "צו זיכען בעסערע גליקן". די וואס

זענען יא אוועק געפארן זוכן פרנסה, האבן איבער געלאזט זייערע משפחה, און האבן אליין אוועק געריזט אויף ווייטע מקומות ווי רוסלאנד, ליטע, גאליציע, דייטשלאנד, בעלגיע, דרום אפריקע וכו׳ אויף עטליכע חדשים, דערנאך זענען זיי צוריק געקומען מיט מזומן, כדי צו קענען לעבן עטליכע חדשים אָן דאגות.

אין די אידישע פערטלען פון לאנדאן, באקאנט ווי "איסטענד", אדער "וויטשעפעל", זענען געווען טויזענטער משפחות פון מזרח אייראפע.

למשל, די אידן פון מזרח און מערב גאליציע, האבן פארפלייצט כמעט אלע שטעט פון דייטשלאנד, זיי האבן דארט אויפגעשטעלט חסידישע שטיבלעך; אויף דרום אפריקע, זענען געפארן מאסן ליטווישע אידן.

אין די אלע אויסגערעכנטע מקומות, האט מען כמעט נישט געפונען פון די מארמארישע אידן. געציילטע אידן פון מארמאראש, האבן עמיגרירט קיין אמעריקע.

די מארמארישע אידן, האבן נישט געקוקט אויף זייער דחקות, זיי האבן נישט געוואלט אויסוואנדערן, ווייל זיי זענען געווען חסידישע אידן מיטן חסידישן לבוש, זיי האבן מורא געהאט, אז זיי וועלן ערגעץ אנדערש נישט קענען געבן פאר די קינדער די זעלבע ערציאונג.

די פשוט׳ע צניעות׳דיגע פרויען, האבן בשום אופן נישט געוואלט זיך טוישן און זיך צופאַסן צו א נייע סביבות, דעריבער האבן זיי אויסגעקליבן ליבערשט צו בלייבן אין דחקות, איידער, חלילה, אָפּנייגען פון זייערע עלטערנס וועג.

די קהילות אין מארמאראש, זענען געווען אונטער געווארפן דעם ארטאדאקסישן פארבאנד, וואס איז געווען די דאַך ארגאניזאציע פון אלע חרדישע קהילות, וואס זייערע תקנות זענען געמאכט געווארן אין תרכ״ח דורך גדולי ישראל זי״ע, נאכן אפטיילען זיך פון די נעאלאגישע קהילות.

אין יעדע ישוב, איז געווען א גוט ארגאניזירטער קהילה, מיט אלע באדערפענישן, אלע איינוואוינערס האבן דארט געדאוועגט און געלערנט. אין די גרעסערע שטעט און ישובים, זענען געווען שטיבלעך פון חסידישע קרייזען.

צו ווערן א ראש הקהל, גבאי, פון "טובי הקהל" וכו' איז באשטימט געווארן דורך וואַלן, יעדער איז געווען שטים בארעכטיגט, ס'איז נישט געווען איינגעפירט צו צאָלן מיטגליד־אָפּצאהל (דמי חבר).

מיט יעדן ערנסטן סכסוך, האט מען זיך געוואנדען צו די ארטאדאקסישע קאנצעליי, זיי האבן אויסגעגעליכן די זאך.

ס'איז אינטערעסאנט, אראָפּ צו ברענגען, פון די תקנות פון דעם דאָרף "קראצש'ט", פון יאר תרצ"א:

א. דער גבאי איז מחויב צו זארגן אז דער מקוה זאל זיין ווארעם ערב שבת און ערב יום טוב.

ב. תהלים דארף מען מסיים זיין ברבים, יעדע וואך. ווינטער, פרייטאג אינדערפרי; זומער, שבת מיטאג.

ג. די גבאים און ראשי הקהלה און "טובי הקהל", ווערן אויסדערוויילט אויף איין יאר. די וואלן דארפן פארקומען ליל הושענא רבה, פאר תהלים זאגן.

די הכנסה פון די קהילות, איז געווען פון צוויי מקורות, אדער "גאבעלע", דאס מיינט, שחיטה געלט, וואס די קצבים האבן געדארפט צאלן שטייער פארן פארקויף פון כשר פלייש, פון בשר עוף אביסל ווייניגער, בשר בהמה אביסל מער.

אין די קלענערע ישובים, האט מען אויך געדארפט צאלן שטייער פון די "הייוען" וואס מ'נוצט צו באקען ברויט, חלות א.ד.ג. ווער ס'האט געקויפט הייוען, האט געדארפט צאלן אן עקסטער שטייער, וואס ס'איז געגאנגען צו קהל'ס קאסע.

ס׳איז געווען אינטערסאנט צו הערן, ווי גוי׳טעס באקלאגן זיך, הלמאי זיי דארפן צאלן פאר די הייווען מער ווי ס׳איז ווערט, כדי צו ערמעגליכן צו קענען אויסהאלטן דעם רב וכו׳, בלית ברירה האבן זיי געמוזט שלום מאכן מיטן מצב, און באצאהלן די געפאדערטע אפצאהל.

אין יעדן ישוב, איז געווען א חברה קדישא, א חברה ש״ס, א חברה משניות, א חברה פועלי צדק פאר בעלי מלאכה, און א חברה ביקור חולים.

דער געפיל צו העלפן איינער דעם אנדערן, איז געווען ביי זיי שטארק איינגעוואָרצלט. אין יעדן ישוב, איז געווען מענער און פרויען, וואס האבן זיך אפגעגעבן ארויס צו העלפן די נויטליידענע און קראנקע ל״ע בגלוי ובסתר.

דער ספר מארמאראש, ברענגט פון די שטאט ״זיולשט״: ווי ס׳האט געוואוינט א משפחה כהנא, ווי עטליכע קינדער זענען געפארן לערנען אין די ישיבה אין סעקלהיד, די דאזיגע בחורים, האבן זיך אויסגעצייכענט מיט התמדה, יראת שמים און מידות טובות וכו׳. דער רב און ראש הישיבה הג״ר יהודא ראזנער זצ״ל האט זייער געוואלט קענען די מוטער פון די בחורים. דער רב, האט געשיקט שפעזן פאר זייער מוטער, און איר געבעטן זי זאל קומען אויף סעקלהיד.

ווען דער מוטער איז אריין צום רב, האט איר דער רב געפרעגט, אפשר קענסטו מיר זאגן, וויאזוי האסטו ערצויגן אזוינע פיינע קינדער? די מוטער האט געזאגט, גארנישט מיט קיין עקסטערס.

זי האט בתמימות אויסגערעכנט דאס פאלגענדע, ביינאכט ווען די קינדער זענען געשלאפן, פלעג איך גיין קוקן צו זייער קאַפל איז אויף זייער קאָפּ; איך פלעג אלץ קוקן צו זייער טלית קטן איז כשר; די מוטער שטעלט זיך א ווײַלע, טראכטן וואס נאך, און

זי זעצט פאר, איך האב אויך מקפיד געווען די קינדער זאלן נישט אריינעמען אין מויל א זאך אָן א ברכה.

דער רב איז געווארן שטארק באגייסטערט, פון איר תמימות'דיגע ערקלערונג. ער האט די מוטער אריינגעפירט צו זיין רביצין, זי זאל זיך צו הערן, וויאזוי מען דארף ערציען קינדער צו תורה און יראת שמים.

הג"ר מנחם סופר זצ"ל, דער וואשערהעלי רב, פלעגט אָפט צו פארציילן די געשיכטע: איינמאל, איז איהם אויסגעקומען צו זיין אין מארמאראש, שטייענדיג און ווארטענדיג אויף א באס, האט אויסגעבראכן א שטורם ווינט, באגלייט מיט א שלאקס רעגן, ס'איז געווען אומעגליך צו פארן מיט א באס. פונקט, איז אדורך געפארן א אידישער בעל עגלה פון ישוב "מאסיף", און האט זיך אָפּגעשטעלט אויף צונעמען דעם רב, און אים אָפּגעפירט ווי ער האט געוואלט.

ווען דער וואשארהעלי רב, איז אויסגעשטיגן פון וואגן, האט ער דעם בעל עגלה געגעבן אין האנט א שיינע מטבע, דער בעל עגלה איז ארויס פון די כלים פון גרויס שמחה, און האט זיך גענומען טאנצן און זינגען "אוי וועל איך האבן א גוט שבת'ל"... ער האט דאס איבער געזינגען מערערע מאל.

די מארמארישע אידן, זענען בדרך כלל, נישט געווען רייכע מענטשן, אבער זיי זענען געווען רייך אין אמונה, בטחון, און שמחה, א גוט ווערטל האט מען פון זיי שטענדיג געקענט הערן.

ס'איז געווען איינגעפירט, זיך צוזאמען קומען ביים רב, און זיך משמח זיין אחרון של יום טוב, שמחת בית השואבה, און פורים.

ז. די כאַראַקטער פון א שמחה של מצוה

בר מצוה

מסיבת בר מצוה, האבן געמאכט בלויז געציילטע. אין אלגעמיין, האט מען זיך באגנוגט, אז אין דעם טאג פון דער בר מצוה, האט מען געברענגט אין שוהל, לעקעך פון האניג מיט בראנפען, מען האט דעם בר מצוה בחור׳ל אנגעוואונטשן, ער זאל וואקסן א לייט. ס׳איז נישט געווען איינגעפירט, צו געבן דעם בר מצוה בחור מתנות.

חתונות

די מארמארישע משפחות, זענען געווען געבענטשט מיט גרעסערע צאָל קינדער, ס׳איז נישט געווען לייכט, חתונה צו מאכן איינע נאך די אנדערע. די כלה׳ס עלטערן, האבן געדארפט געבן צו די חתונה שטאַפיר, קישענס, דאכענעס.

כדי צו־ציגרייטן די קישענעס און דאכענעס, האט מען איינגעלאדענט די שכנות פרויען און גרעסערע מיידלעך, אין די אוועגטן פון די לאנגע ווינטער נעכט, און מ׳האט צוזאמען, אריינגעשטיפט די פעדערן אין די ציכען, און דאס אויסגעגראָד.

די אָוועגטן, האט מען גערופן "קאלאקע". מ׳האט אין די צייט, זיך געלאזט וואוילגיין, מ׳האט געבראטן קארטאפל, און גענאַשט, מ׳האט דערציילט מעשיות, ביז מען האט ג׳ענדיגט מאַכן די קוואנטום פעדערן.

חתונה איינלאדונגען, האט נישט יעדער געדריקט. חתונה סעודות, האט יעדער געמאכט. מתנות פאר חתן כלה, האבן בלויז מחותנים־גבירים געגעבן, א גאלדענעם זייגער פארן חתן, און א שיינע צירונג פאר די כלה.

אין טאג פון די חתונה, זענען צוויי מיידלעך אנגעטוהן אין יום טוב׳דיג מלבושים, ארום געגאנגען פון שטוב צו שטוב, און געזאגט בזה הלשון: "די כלה לאדענט אייך איין צו די חתונה".

צו א חתונה פון מחותנים־גבירים, פלעגן נאר קומען, די וואס האבן געהאט א פערזענליכע שייכות מיט די חתן־כלה אדער מיט די מחותנים. ווען די כלה איז געווען פון אָרימע עלטערן אדער ל"ע א יתומה, פלעגן אלע איינוואוינערס פון די גאנצע שטעטל אדער ישוב, קומען צו די חתונה משמח זיין.

שבת פאר די חתונה, האט מען געפירט דעם חתן צום "אויפריף"; מען האט איהם באוואָרפן, ווען ער האט עולה געווען לתורה, מיט ניס און זיסווארג.

ווען דער חתן איז געווען פון א צווייטן ישוב, פלעגן ארטיגע בחורים ארויסגיין ביים עק פון דארף אים מקבל פנים זיין מיט א פיאקער. דאקעגן, די בחורים וואס האבן אים באגלייט פון זיין היים שטאט, האבן אים נישט איבערגעגעבן ביז מען האט זיי מכבד געווען מיט לעקעך און בראנפן.

דערנאך, איז דער חתן ארויף אויפן פיאקער, פון די וואס זענען אים געקומען אפנעמען כדי אים צו פירן צו די חתונה.

א בדחן (מארשעליק), האט ביי א אידישע חתונה, פארנומען דעם אויבנאן. דאס מיינט, אז אן א בדחן האט זיך א חתונה כמעט נישט אנגעהויבן. דער בדחן האט געזאגט פאר די חתן־כלה, דברי התעוררות פארן חופה גיין. אויב די כלה איז ל"ע געווען א קיילעכדיגע יתומה, האט דער בדחן איר געזאגט מוסר, ביז זי האט אויסגעבראכן אין א געוויין.

דער בדחן האט גשילדערט, ווי דער "מלאך" גייט אין דעם טאג פון דער חופה, צום קבר פון אירע עלטערן, און וועקט זיי אויף פון שלאף; די נפטרים האבן זיך דערשראקן, צו מען רופט זיי נישט חלילה אויף דאס ניי צו געבן דין וחשבון פארן בית דין של מעלה; דער מלאך האט זיי בארוהיגט, און געזאגט אז ער איז

געקומען זיי לאַדענען צו די חופה פון זייער קינד. מען קען זיך פארשטעלן, אז אלע וואס זענען געקומען משמח זיין די כלה, האבן מיטגעוויינט.

פון די כלה׳ס קבלת פנים, איז דער בדחן געגאנגען, צום חתן׳ס קבלת פנים, וואס איז געפראוועט געווארן אין חתן׳ס הויז, און דארט האט ער געזאגט העכערע דברי התעוררות, און צוגעפאסטע געדאנקען צום יום החופה.

דער בדחן, איז בדרך כלל געווען א בן תורה, און זיינע ווערטער האט ער אריינגעפלאכטן אלערליי מדרשים און גימטריאות; די בדחנים פלעגן דערמאנען, די ראשי תיבות פון טלית, וואס באדייט ט׳רם ל׳חופה י׳עשה ת׳שובה; אויך די פרשה פון די עקידה פלעגן זיי זאגן אין גראמען.

אסאך, פון די היינטיגע שיינע גראמען מיט ציטאטען, זענען פארפאסט געווארן דורכן בארימטן בדחן ר׳ הערש לייב גאטליעב ע״ה פון סיגעט.

אלץ מסדר קידושין, האט מען מכבד געווען דעם רב, אדער דעם דיין, אויב נישט דער רב און דיין, פלעגט מען מכבד זיין א תלמיד חכם וואס איז געווען בקי בטיב גיטין וקידושין. די שבע ברכות אונטער די חופה, האט מען נישט איינגעטיילט, נאר דער רב האט געזאגט אלע ברכות.

נאך די חופה, האט מען געפראוועט די סעודת נישואין, דעמאָלט, האט מען אויסגערופן די דרשה געשאנקען פון די געסט, איינער האט זיך געלאזט אויסרופן מזומן, און איינער שוה כסף. ביי די חתונה, האט יעדער זיך מיטגעפרייט און מיטגעטאנצט, ווי ביי א אייגן קינד. מ׳האט דאס יונג פּאָר־פאלק, געוואונטשן פון טיפן הארץ, אמת׳ע גליק עמו״ש.

נאך די סעודה און ברכת המזון, האט מען זיך ארויס געלאזט אין א מצוה טענצל פאר די כלה, דער בדחן, האט דאַן צווישן זיינע ווערטער ארויס געברענגט, אז ״גשמיות״ געבן די

עלטערן, אבער דאס פינטעלע גליק איז אין די הענט פונעם באשעפער.

אויך האט ער שטארק אויסגערימט די חתן כלה. גאר באזונדערס איז געווען, ווען עלטערן האבן אויסגעגעבן זייער "מעזיניקל", דאס הייסט זייער אינגסטן קינד, דאן, האט מען זיי מכבד געווען צו טאנצן מיט א בעזעם... אדער מיט א קאטשערע...

דעם ערשטן שבת נאך די חתונה, פלעגן די פרויען באגלייטן די כלה אין שוהל. ס'איז געווען איינגעפירט, אז די ערשטע שבת, האט די כלה בכלל נישט געדאווענט. מ'האט איר געהייסן ציילן, וויפיל פענסטער די שוהל האט... ווי ס'קוקט אויס, איז דער מנהג געווען איינגעפירט, כדי נישט מבייש זיי די כלות וואס האבן נישט געקענט דאווענען.

ח.

סיגעט

סיגעט – איז געווען די הויפט שטאט פון מארמאראש. – לויט די מסורת, האבן שוין דארט געוואוינט אידן אין יאר ת'. אביסל שפעטער, איז צוגעקומען נאך אידן פון פוילן און פון אוקריינא; ווי אויך די אנטלויפענע פון גזירות ת"ח - ת"ט. מען געפינט, צווישן די פאפירן פון די רעגירונגס אינסטאנצן פון יאר ת"נ, ווי די גוים פונעם מארמאראשען געגענד, בעטן זיך מען זאל ארויס טרייבן פון דארט די אידן, וואס זענען גורם פאר זיי אסאך צרות; און יאר תנ"א, בעטן זיי ווידער, מ'זאל ארויס טרייבן די

אידן, אבער מ׳האט זיי נישט ארויס געטריבן, נאר מ׳האט געשרינקט זייערע רעכטן אין די האנדלונג אפטיילונג.

אין יאר תנ״ח, האט די רעגירונג פארבאטן פאר די אידן, זיך צו באשעפטיגן אין האנדלען מיט בראנפן. שפעטער, האט מען זיי יא ערלויבט צו פארקויפן בראנפן, אבער מיט געוויסע תנאים.

אין יאר תנ״ד, טרעפן מיר, ווי די אידן פון סיגעט, האבן אריינגעגעבן א קלאגע צו די אונגארישע רעגירונג, אויף זייער ביטער לעבן, ווי די גוי׳שע באפעלקערונג באפאלן און בארויבן זיי, אדער סטראשן זיי מיטן לעבן, און א צייט וואס זיי באצאָלן פונקטליך זייערע שטייערן, און טון אלע זייערע פליכטן אלץ בירגער.

אין די ציילונגען פון די רעגירונג, פון יאר תק״צ, טרעפן מיר די פאלגענדע משפחות: ר׳ חיים לעזער סאבוי, ר׳ יואל לייב, ר׳ דוד לאקס, ר׳ אייזיק לעפלער, ר׳ ירמי׳ קאפל, ר׳ לייב סולומאן, ר׳ מיכל סאבוי, ר׳ אהרן גומבקאטע, ר׳ יוסף סמוק, סילדא קויפמאן, אטיאש סאלאמאן, ר׳ בערקו סאלאמאן, ר׳ לעזער בראונשטיין, איליעש בערקאוויטש, א. שפרינצער, ר׳ שמואל סאבוי, ר׳ חנא פערבער, ר׳ שלמה בערקאוויטש, ר׳ אפרים שטיין, ר׳ זעליג שטיינגיסער, ר׳ מאיר שטיינער, אילנה בערקאוויטש, ר׳ יעקב פיש, ר׳ אייזיק כהנא, ר׳ מענדל ווידער, ר׳ אליעזר שימענאוויטש, ר׳ יוסף ווייגער, ר׳ לייב סאפניאש, ר׳ אברהם וואלערשטיין, ר׳ אייזיק לעמפערט, אלמנת ר׳ אהרן כהנא, ר׳ מאטיאש לעמפערט, ר׳ מאיר הערש, ר׳ מאיר אילעש, לארבערט ארקאש, ר׳ חיים גרין, ר׳ מאיר גערש, ר׳ שמואל כ״ץ, ר׳ לייב סמוק, ר׳ יואל סמוק, ר׳ לייב כ״ץ, ר׳ יאנקיל טרויב, ר׳ נחמן כהנא, ר׳ שמואל כהנא, ר׳ לייב נאדלער, ר׳ יודא מיהאי, ר׳ אברהם שפרינגער, ר׳ דוד נאדלער, ר׳ איציק פערל, הילצה קאופמאן, ר׳ לייב סאבוי, ר׳ אברהם יחזקאל, ר׳ אברהם דאווידאוויטש, ר׳ הערש כהנא, ר׳ הערש קופלער, ר׳ אייזיק שאלאמאן, ר׳ אייזיק סאבאק, ר׳ לייב מארקו, ר׳ הערש שטיין, ר׳

יודא דוד, ר׳ מאיר יוסט, ר׳ דוד רובין, ר׳ אנשיל ווידער, מרקו כ״ץ, פארקאש, מוצען, ר׳ ראובן בערקאוויטש, ר׳ אייזיק לייב, ר׳ אברהם אדלער, ר׳ יואל דאווידאוויטש, ר׳ לייב קאלמאן, ר׳ אברהם יוסף מאליק, ר׳ אייזיק מארקאוויטש, ר׳ משה לייב, ר׳ לייב יוסף בראניס, ר׳ יאנקיל הצעיר הויך, ר׳ שמעון ציק, ר׳ שלמה דאווידאוויטש, ר׳ מאיר בענדיק, ר׳ הערש אילאוויטש.

דער ערשטער רב אין סיגעט – איז געווען הגה״ק ר׳ צבי בן הגה״ק ר׳ משה אברהם זי״ע. – ער איז געווען רב אין ראדוויל, וואס איז אין פוילן. ער איז געקומען אין סיגעט אין די יארן תק״י, ער האט לוחם געווען מיט די פראנקיסטן ימ״ש, ער האט דערפאר אסאַך צרות געליטן.

אין די ציילונגען פון די רעגירונג פון יאר תק״ל, טרעפט מען זיין נאמען אונטער ר׳ צבי אבראהאמאוויטש.

הג״ר צבי זצ״ל איז נפטר געווארן ד׳ אלול תקל״א, ער איז נטמן געווארן אויף דעם ערשטן בית החיים פון סיגעט.

שפעטער, ווען די שטאט איז גרעסער געווארן, האט מען אלע קברים אריבער געפירט אויף אַן אנדער בית החיים.

ווען מ׳איז אנגעקומען צו די קבר פון ר׳ צבי, און מ׳האט געוואלט אוועק רורן די מצבה, האבן פילע גוים פראבירט דאס צו רוקן, און ס׳איז בשום אופן נישט געגאנגען. דער הויפט פון שטאט האט געהייסן איינשפּאַנען שטארקע פערד און זיי צובינדן צו די מצבה און שלעפן. די מינוט וואס ער האט געהייסן, שלעפט! איז דער הויפט אוועק געפאַלן א טויטער.

נאך די מעשה האט מען מער נישט פראבירט אוועק צו רירן דעם קבר. די מצבה האט מען ארום גענומען מיט א צוים.

אָפּשטאַמיגע פון סיגעט דערציילן: אז די רוסן האבן נאך די צווייטע וועלט מלחמה געוואלט דעם קבר אוועק פירן, ווייל דער קבר איז אויסגעקומען צו זיין פונק אַנטקעגן זייער

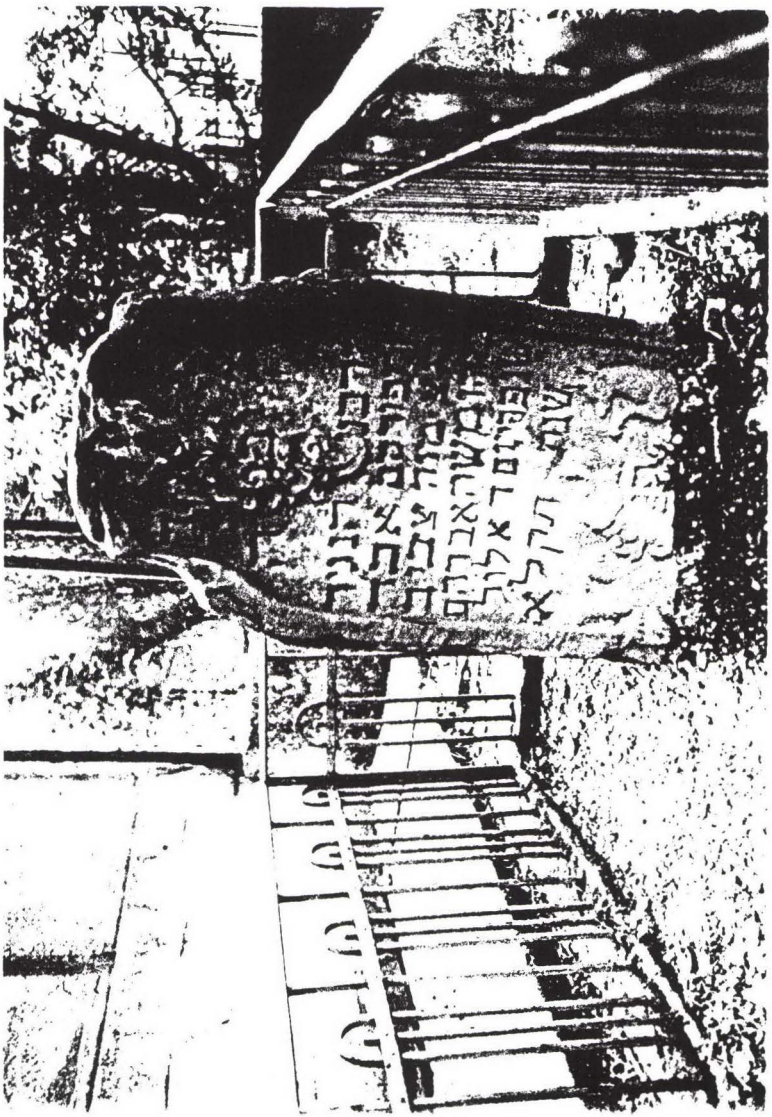

מאַנטן לנד, אַז, דאָ״ן אַז״ל אַז״ל דערגאַנג אַן אויגן

בילדונג. די קאמעניסטישע איינוואוינערס האבן זיי געווארנט, טוט דאס נישט רירן. עד היום איז דער ציון פונעם רב אינמיטן שטאט. די גוי'שע איינוואוינערס קומען כסדר אַהין, בעטן זייערע בקשות, זיי וואַשן די מצבה, זיי באַפּוצן דאס, און האלטן דאס הייליג.

די מצבה ליינט זיך ווי פאָלגענד:

א"י ק"ד
ה' פ"נ ה'

הרבני הנגיד המפורסם אב"ד ומו"צ
מו"ה **צבי** בן מה"ו **משה אברהם**
שנפטר יום ד' אלול שנת תקל"א

זיין זון, איז געווען הרב ר' משה גיצעס זצ"ל. ר' משה, איז געווען א איידעם ביי הרב גרשון כ"ץ ראפאפורט, א אייניקל פון רבי שמחה כ"ץ ראפאפורט אב"ד לובלין. ר' משה איז געווען ראש הקהל אין סיגעט. ער האט אויפגעטון אסאַך להרבצת התורה. ער איז נפטר געווארן א' אדר תקע"ו. זיין ווייב, מרת מינצא, איז נפטר געווארן ט"ו מרחשון תר"ג. ר' משה'ס זון, איז געווען הה"ק ר' שלמה דוב פיש זצ"ל, פון באָרשא.

אין יאר תקנ"ד – איז געווארן אב"ד סיגעט, הג"ר חיים מאיר הכהן טרויב ב"ר אברהם פון דילאטין – (ר' חיים מאיר איז געווען א איידעם, ביי הגביר הנכבד ר' מרדכי שטערן פון סלישט). דעמאָלט, האט געוואוינט אין סיגעט 37 אידישע משפחות. די קהילה האט זיך מתחייב געווען צו צאָלן הונדערט זהובים פאר א יאָר געהאַלט. אין יאָר תר"ס, איז ער צוריק געפארן אויף דילאטין, ער איז נפטר געווארן י"ג כסליו תר"ב.

די נוסח פון זיין מצבה אין סיגעט:

כבוד הרב המופלג בתורה
זקן ושבע ימים
מתמיד בתורה
מו"ה **חיים מאיר הכהן** ב"ר **אברהם** ז"ל
נפטר ונספד
בי"ג כסלו "הרב חיים מאיר כהנא" לפ"ק
ת. נ. צ. ב. ה.

אין יאר תקס"ב – איז געווען רב, הגה"ק ר' יהודא ב"ר יוסף הכהן העלער זצ"ל – בעל מחבר "קונטרס הספיקות". – ער איז נפטר געווארן כ"ז ניסן תקע"ט.

ר' יהודא, איז געווען א ברודער, פון הגאון ר' ארי' לייב הכהן זצ"ל בעל קצות החושן. פאַר סיגעט, איז ר' יהודא געווען דיין אין מונקאטש, און אין סעליש. ר' יודא איז נפטר געווארן, כ"ז ניסן תקע"ט.

אצינד, וועלן מיר אַראָפּ ברענגען -

ממגילת יוחסין על בעל "קונטרס הספיקות"
להרב ווייסבלום שליט"א

בשנת תקס"ב נתקבל לאבד"ק סיגוט, ושימש בכתר הרבנות טו"ב שנים בשלום ובהשקט, והרביץ תורה ונהג עדתו בשבט מישור לייחד את הלבבות ולאגד את כל הכתות הנפרדות.

בשנת תקס"ה, בחרו אותו קהל גרויסווארדיין לאב"ד ומו"צ, אולם הוא לא הטה אוזן קשבת לדברים הללו, כי בחר בסיגוט ואוה למושב לו את סיגעט, כי היו שם אז יראים ושלימים חסידים ואנשי מעשה.

כתוב בס' זכרון לראשונים וז"ל, הה"ג וכו' מו"ה חיים ליב (מח"ס דברי גאונים) סיפר, כי נשאר אחריו חיבור נחמד על תנ"ך, וכן אמר לי איזהו ד"ת ממנו, וראיתי כי הוא ספר נפלא, ומי יתן שי"ל למען יתענגו רבים, ע"כ.

אהוב וחביב הי׳ אצל גדולי דורו, ולדוגמא אספר, בשנת תקע״ו פרצה מריבה גדולה בקארלסבורג והמדינה זיבענבערגען (עי׳ בהקדמה לשו״ת דרך יבחר), היות כי הרב דמדינה שהי׳ אז נבחר שלא עפ״י דין ומשרה, רק בריצו׳ כסף וכדומה, ורוננו עליו שלא הגיע להוראה, והקריבו משפטם להגאון רבינו חת״ס ז״ל – הגאון חת״ס אשר לפניו חנף לא יבוא, צוה שיסע לנסיון לפני הגאון ר׳ יהודא כהנא. וזל״ק – (עי׳ מכתבו בס׳ בית הלל תולדות הגר״ה דף י״ב), שם יוסע לנסיון לפני יד״נ הגאון הגדול המפורסם מו״ה יודא הכהן אבד״ק סיגעט וגליל מארמאראש - ואם רצונו בכך יודיעני, ואכתוב לידידי הגאון הגדול הנ״ל שלא יכבד עליו ולא יחמיר עליו. עכ״ל בענין השייך לדברינו, ומזה תבין גודל ערכו של רבינו הגאון הנ״ל.

בשנת תקע״ט, חלה את חליו אשר נפטר בה. (וצוה קודם פטירתו שלא יתארהו על מצבתו בשם גאון וכדומה, רק ״הרב״ ולא יותר). בכ״ז ניסן ויבדל אלקים את האור וגנזו בשמי מרומים – השמים לבשו קדורנית, חשכו עיני העדה בארובותיהם, וזקני העיר חגרו שקים, ואבל כבד ברחובות ובשוקים, ועננה הרת תוגה על כל פנים, כי פנה הודם הדרם, פנה זיום, ונקבר בבכי רב ביום הנ״ל.

נוסח מצבתו:

פ״נ

הרב מ׳ יודא כהנא

בעל מחבר ס׳ קונ׳ הספיקות

בן המנוח **מ׳ יוסף כהנא,**

ונפטר ביום ה׳ כ״ז ניסן

״נאסף״ ״לעמיו״ ״רב״ ״יהודא״ הכהן הגדול לפ״ק

ת. נ. צ. ב. ה.

להגאון הזה היה שבעה בנים ובת אחת:

א. בנו הה״צ החסיד המפורסם מו״ה יוסף מרדכי ז״ל. צדקתו מי ימלל. והי׳ רוב היום מוכתר בטלית ותפילין, ומתפלל כל היום כולו בדביקות גדולה. והיה חתן הרה״צ הגביר המפורסם מו״ה

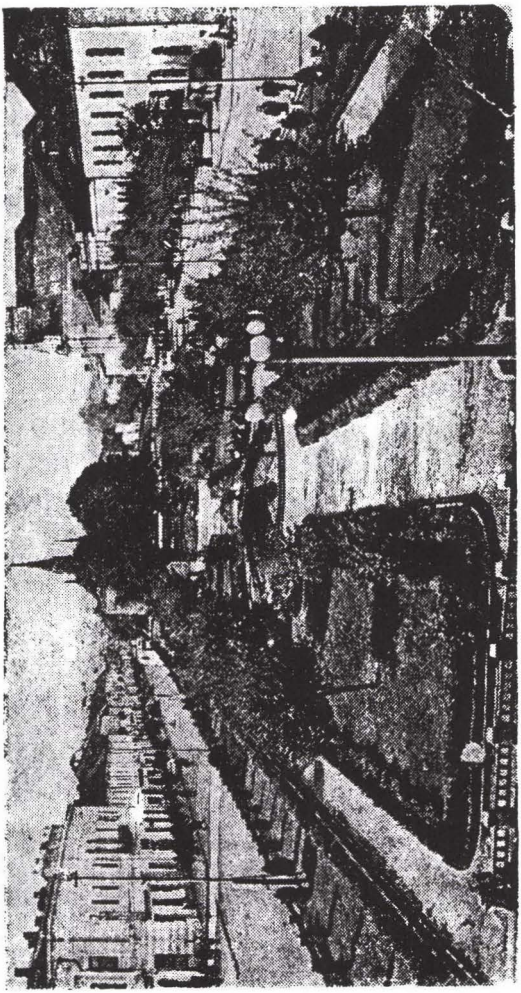

דער אַרבעטער פון מאַנאַ פּיגאַם

בנימין ז"ל מק"ק דעלעטין (גאליציאן). סמוך לפטירת אביו הגה"ג, קראוהו אביו ואמר, בני יקירי בך בחרתי בין הבנים למלאות מקומי, והנני רוצה להתחיל לעשות טובה עבורך, ולשלוח אחרי יקירי העיר לחתום לך קאנסיס. אולם הוא השיב ברוב צדקתו, אבי מארי, זכור מה כתיב בתוה"ק ובספרן של צדיקים, איזהו מחשבות צריך לחשוב קודם הסתלקות, יותר חשיבות ונחוצות מרשת אחוזת הרבנות, ומי יודע אם לא יהי' לך לכסופא בעלמא דאתי, ע"כ הרף מזאת. והוא באמת, לגודל נמיכת רוחו ושפלת נפשו הנפלאה, לא רצה להשתמש בכתר הרבנות. בכ"ז נכבדי העיר ואוהבי רבם הגאון המנוח זצ"ל, בחרו בו למו"צ, כי מחל על כבודו "הרב" להיות רב. והתדבק מאוד להקדוש מהרמ"מ מקאסוב בעל אהבת שלום בהתדבקות רוחא ונפשא. וכאשר הבין כי קרבו קצו נסע לק"ק קאסוב (להיות בכלל הנאהבים וכו' ובמותם לא נפרדו), כי אוה לו למושב נשמתו בעיר קאסוב, ונפטר שמה ב' אדר תצד"ק לפ"ק - ונגנז הארון קרוב לרבו זצוקללה"ה.

ב. בנו, אא"ז הג"מ יחיאל הכהן אבד"ק סאלקא.

ג. הרב החכם השלם מ' נחמן כהנא זצ"ל, (ומונח סמוך לקבר אביו). בנו, הוא הרב מו"ה יוסף ליב הכהן, חתן הגאון המפורסם בעל מראה יחזקאל ז"ל, ומוזכר לשבח בהקדמת ספר שו"ת דרך יבחר.)

ד. חתנו, הרב הגאון מו"ה שמואל זיינוויל הכהן, (חותן הגאון ר"י מודרען ואביו של הרב ר' יודא כהנא), הי' יליד מאקעווע, ותלמיד מובהק להגאון מהר"ם בינעטה זצ"ל.

ה. בנו, מ' שמעון צבי ז"ל, נפטר ונספד מהגה"ק ר' אלעזר ניסן טט"ב זצקללה"ה.

ו. מוהר"ר זאב וואלף מטשארדע.

ז. הר"ר לייביש ז"ל הכהן.

ח. הר' יעקב יוקב.

בן הג"מ ר' יוסף הכהן זצ"ל
בן הג"מ ר' יהודה הכהן זצ"ל
בן הג"מ ר' יעקב יוסף הכהן זצ"ל
מגזע רבינו יום טוב ליפמאן העללער זצ"ל בעל תוספות יו"ט
והג"מ ר' נתן זצ"ל בעל הערוך

אין יאר תקע"ט, איז געווארן רב אין סיגעט, הג"ר מנחם ב"ר שמואל שטערן זצ"ל. – הג"ר מנחם, האט געלערנט אין גאליציע ביים "חוות דעת". אין ליסא האט ער חתונה געהאט, מיט די טאכטער פון הרבני הנגיד התורני ר' בנימין זצ"ל. נאכדעם, איז ער געווען דיין אין קאליש. ער איז געווען מקושר צו הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב, צום קאזניצער מגיד זי"ע, צום סוף צום בעל "אהבת שלום" מקאסוב. ר' מנחם איז נפטר געווארן ט' אדר תקצ"ד. ער האט איבער געלאזט א חיבור "דרך אמונה" עה"ת. זיין איידעם, איז געווען דער שפעטערדיגער רב פון סיגעט, הגה"ק ר' יוסף שטערן ב"ר יצחק פון סטרימטרא.

דערנאך, איז געווארן רב אין סיגעט הגה"ק ר' אלעזר ניסן טייטלבוים, זון פונעם הייליגן "ישמח משה" זי"ע. ביי די הכתרה איז דער "ישמח משה" געווען אנוועזנד. נאכדעם איז ער געווארן רב אין דרוהוביטש אין גאליציע, ער איז נפטר געווארן ערב יום כיפור תרט"ו.

נאכדעם, איז געווען רב אין סיגעט, הגה"ק ר' יוסף ב"ר יצחק שטערן זצ"ל מסטרימטרא. – ר' יוסף, איז געווען א חבר מיטן "תורת חיים" פון קאסוב. ס'איז פאראן צו אים תשובות, אין שו"ת אבני צדק סי' נ"ח; שו"ת מהריא"ז ענזיל סי' מ"ג; שו"ת תועפות ראם יו"ד סי' י"א. ר' יוסף איז נפטר געווארן, שושן פורים תרי"ח. זיין אור אייניקל, הג"ר חיים צבי זעגלבוים, האט איבער געדרוקט דעם ספר "דרך אמונה".

י"ח תמוז תרי"ח, האט איבער גענומען דאס רבנות, הגה"ק ר' יקותיאל יודא טייטלבוים בן הגה"ק ר' אלעזר ניסן זצ"ל. – ער איז געווען געשעצט ביי יעדן, זיינע דרשות האבן זייער שטארק אויסגענומען ביים עולם. ר' אלעזר ניסן, איז געווען א איידעם, ביי הגה"ק ר' משה דוד אשכנזי זצ"ל אב"ד טאלטשווא.

ער האט אנגעפירט אין סיגעט א ישיבה וואס איז געווען די ערשטע חסידישע ישיבה אין אונגארן, אויסער ש"ס און פוסקים

האט מען דארט געלערנט חסידישע ספרים. צו די ישיבה האבן געשטראמט בחורים פון גאנץ אונגארן און פון די ישובים ארום סיגעט. דער "ייטב לב" איז נפטר געווארן, ו' אלול תרמ"ג.

נאך אים האט איבער גענומען דאס רבנות, זיין זון, הגה"ק ר' חנני' יו"ט ליפא זצ"ל – וואס איז געווען בעפאר רב אין טעטש. ער איז געווען א תלמיד פון זיין פאטער דער "ייטב לב", און איז געווען שטארק מקושר צום הייליגן "דברי חיים" זי"ע. ער האט מחבר געווען, דעם ספר "קדושת יו"ט" על התורה ומועדים. (ראה מכתב הקדוי"ט בעמ' ע')

דער קדושת יו"ט, האט אנגעפירט דער סיגעטער ישיבה, מיט גרויס הצלחה. די ישיבה, האט זיך פארגרעסערט און זיך פארמערט מיט אסאך תלמידים. ער איז געווען פון די ראשי המדברים ביי די "אסיפות" לטובת חיזוק הדת.

ער האט געהאט צוויי זין, הגה"ק בעל "עצי חיים"; און הגה"ק בעל "דברי יואל". (ראה תמונת העצי חיים והויואל משה בעמ' ע"ב)

דער קדושת יו"ט איז נפטר געווארן, כ"ט שבט תרס"ד.

דאס רבנות האט איבערגענומען, זיין עלטסטער זון, הגה"ק ר' חיים צבי זצ"ל בעל "עצי חיים". – (דער "עצי חיים", איז געווען א איידעם, ביי הגה"ק ר' שלום אליעזר האלבערשטאם זצ"ל, וואס איז געווען א זון פונעם "דברי חיים".)

ער איז ערוועלט געווארן, אַלץ רב ואב"ד סיגוט והגלילות, ווי אויך אַלץ ריש מתיבתא פון די בארימטע סיגעט'ער ישיבה, וואס איז געגרינדעט געווארן דורך זיין גרויסן זיידן אדמו"ר הגה"ק בעל "ייטב לב" זצ"ל.

טויזענטער תלמידים וחסידים פון זיין גרויסן פאטער בעל קדושת יום טוב, זענען צו אים געפארן להסתופף בצלו ולשאוב ממעין תורתו וחכמתו וצדקתו.

חנני יום טוב ליפא

טייטלבוים

אבדיק סיגעט והגלילי

עם א ברכה תשיב סיגעט יעא

לשנות על שנה אין לחיים טובים בטוב הה בבקר אהובו ידיד
ובדרום הרב הרבי ר' הינקרסם סיני ווינר וריים ובו בלבד אין
מלה בלו שלשלו מאלקים חוסט יא

אבלהדיב בלבב ובראי ה ולחזיקו שנו הלבת בכן ידרת מבתבו בלבדו הבתיא בהבינתא
ובלו דיבוב באלהה מלו ובלחתי להרב מסאמאר שנו הוא ומחמם שלום ומשמרו
שבבר מלחמת ר' הרבה ובמה הבינה אינה רואה ובכון ומתאמל מלוך שלא עמנו
תשבחת מל כל בה ואולי ובלו יחיאר מרבריו ומאבר טעות הו' ביבדו, ומם באמת
מעבר בחרבו הנה אר מתאמל אחר סבלות ומחסור מה מעות ומל החלל ומאבר
בחרבו הנה יאר ומה הו האומר שמלחמת מל השוב בבר עבר הוא ובלתי
מלחמו רבנן יאן ומה הו האומר שמלחמת מל בבר הבלדון ובנרסם הוא ומאמם מדון
בלו תכל ומהרתיאה שמלחמת מלב בבר הבלדון ובנרסם הוא ומאמם מדון
ובמתרה בבדרבת השמים ה הטוב ובמתב ומחמים אות בבדבב מם כל בב ומל
הלוים אלו ומאות ומחוטם טובים ומחמים בסכל מל מבסיות באות מבא
הבבבה

תנ' ר' פרשנדל ז"ל

א בריוו פון קדושת יום טוב צום "ערוגת הבושם"

צוויי און צוואנציג יאר, איז ער געזעסן על כס ההנהגה והרבנות, וואס ער האט געפירט בגאון ועוז. די גרעסטע רבנים גאונים וקדושים בדורו, האבן צו אים געהאט דעם גרעסטן צוטרוי און יראת הכבוד, אנערקענענדיג כי חכמת אלקים בקרבו וכי קדוש הוא לאלקיו.

די סדר הלימוד אין די "סיגעטער ישיבה", ווערט געשילדערט, אין דעם ספר "ישיבות אונגארן בגדולתן ובחורבנן", דער מחבר פון דעם ספר, ר' אברהם פוקס, באזירט זיין שילדערונג אויף באשרייבונגען אין ירחונים און אידישע צייטונגען פון יענער צייט, און אויף פארשידענע בריוו און דאקומענטן פון היסטארישן ווערט, ווי אויך פון שמועסן וואס ער האט געהאט מיט לעבנגעבליבענע תלמידים, וועלכע רעדן פון זייער גרויסן רבי'ן און פון דער ישיבה מיט געוואלדיגער צוגעבונדענקייט און נאָסטאַלגיע.

אָט וואס ער שרייבט:

"אין יאר תרס"ד, נאך דער פטירה פון קדושת יו"ט, איז זיין עלטסטער זון ר' חיים צבי, אויפגענומען געווארן אלס רב וממלא מקומו, ער איז געווען דער פערטער רב אין סיגוט, פון דער גאלדענער קייט פון דער טייטלבוים משפחה.

דער עצי חיים אליין, איז אויפגעוואקסן אין דער ישיבה פון זיין טאטן, און פון דארט מקבל געווען דעם דרך הלימוד. אזוי ווי ער איז געווארן רב אין סיגוט, האבן סיגעט'ער חסידים און תלמידים געשטראמט צו אים און זיך צוגעבונדן צו זיין הנהגה, ער האט געפירט זיין רבנות אין סיגוט ברמה, און האט ממשיך געווען אין דעם דרך החסידות פון סיגוט, וואס איז א צוזאמענגוס פון תורה מיט חסידות גאונות מיט רבי'סטווע.

זיין צורה, איז געווען זייער איינדרוקספול, און האט ארויפגעצויגן א געוואלדיגן יראת הכבוד. תלמידים וואס געדענקען אים, באצייכענען דאס מיט די ווערטער, "קלסתר פניו דומה

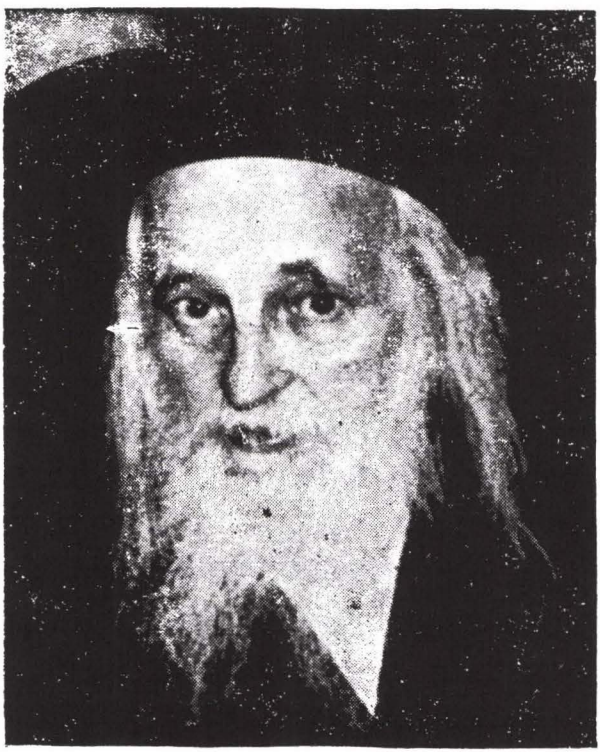

בעל ה"דברי יואל"

למלאך ה׳ צבאות״. זיין ליכטיגע צורה האט באגייסטערט יעדן וואס האט אים געזען.

אגב, עס ווערט דערציילט, אז איינמאל זייענדיג אין פעסט, האט דער עצי חיים זיך באגעגענט מיט דעם פעסטער רב ר׳ קאפל רייך זצ״ל, דער פעסטער רב איז אזוי באגייסטערט געווארן פון זיין הייליגע צורה, אז ער האט זיך אנגערופן צו אים: סיגוטער רב, די שכינה רוהט אויף אייך״ – דער עצי חיים האט זיך ארויס געדרייט מיט א שמייכל.

ווען ער האט געפירט טיש, האט אין גאנצן בית המדרש געהערשט א טאטאלע שטילקייט. די קדושה, האט זיך געפילט אין דער לופטן. ביים גאנצן עסן, איז ער געזעסן גלייך, זיך נישט צוגעבויגן קיין טראָפּ צום טיש.

אין דער ישיבה, האבן געלערענט 250 - 300 בחורים. טייל האבן געגעסן טעג, און טייל האבן באקומען אין דער ״מענזע״ פון דער ישיבה. די בחורים האבן באקומען פון דער הנהלת הישיבה ״ברויט קאַרטן״, פאר וועלכן זיי האבן באקומען צו עסן אין דער ״מענזע״. א בחור וואס האט זיך נישט געשטעלט צום פארהער, איז געווארן גע׳קנס׳ט מיט איין טאג ברויט.

דער ״עצי חיים״, איז געווען א גרויסער דייקן אין די זמנים פון די שיעורי הישיבה. ער האט איינגעפירט א סדר פאר די שיעורים, און צו דעם האט ער זיך שטרענג געהאלטן, און מדקדק געווען אז אויך די בחורים זאלן זיך דערצו צופאסן. נאכמיטאג, האט ער געלערנט דעם ״שיעור פשוט״, ארום דריי בלעטער גמרא א וואָך, מיט רש״י און תוספות. אין די פארמיטאג שעה׳ן צווישן 11 און 1, האט ער געלערנט א שיעור עיון אין סוגיות.

טראץ, זיינע פילע טירדות אין שאטאטישע כלל ענינים, האט ער קיינמאל נישט פארפעלט צו קומען אין דער ישיבה צו די

הרב צבי טויטלבוים
אבדק
סיגעט והגליל

בוד יקירי בלתי ערכי הר"ר ברוך הגאון המקובל
מרבו ומקדול שושלת הצדיקים מ"מ ומורנו הרוש, שמו
עודנו בשדרים כל מי אשר יבוא ליכ לכל מקומות נ"
ארבון עמיעלים ידא

אחרי דרישת שלום, הנני אמת כי אומר מרבי את הרה"ג נ"ר מרדכי שמו הטוב
שמעתי מדברת טובות ומעלות, וטוב לבבו לעשות מעשים טובים לאוהבי
לעשות אמרות לפעמים אבלו בבבר איזה מין עוון, הנה האחים ווינטל ינה
נ"ל הם מין גדול אשר מאוד כמה על המוגדר לטובה אבל בכי המשלה ביר
בקעזרעשמ והוא מין עוון מאוד לעניים ויקר עוד גם לטובת המשלה כי
האחים הנ"ל מעקבי מירים הם ולפי המנהג הם מתבלים ומתפסים בכל
חמי וטובת המשלה, ואחרי שהאחים הנ"ל הם יום שה חיים ווינטל נ"ל עמד
לחתן ויקיר לעמ הרה"ג נ"ר בא"ם את כל בעניניים הנדרשים להם, ומכ
אשר שמעתי שהרה"ג נ"ר חשוב מאוד אבל גרים הנ"ל ורק חלו לעשות אבלם
לטובה עד מאין שיחזור אלם לעמוד לימינם כל הנעלמים או בא"ם ידבר
מדברים מן לי"ל מכתב לאיזה מהשרים אשר הרה"ג נ"ר ומרדכי ישאו
רושם אבלו שיתעלא מבוקשם לטובה, ואעמ"ל מ מדת סוגן האשת בטחון
שבודאי יעלא הרה"ג נ"ר אחר מבוקשו ולטובה גדולה יחשב ומעבה פני
בתשואות חן ורק תודה מבור מרחמים הרב, והשית יברכהו שמלך ה' כידו
ומלוה להרמת קרן ישראל עד כיאות ימן בכ"

שיש עשרה מזרה ברכה חשלמה

א בריוו פון עצי חיים צום קעשעניווער רב.

שיעורים, און אפילו קיינמאל נישט פארשפעטיגט, און אזוי האט ער אויך פארלאנגט פון די תלמידים.

אין אנהויב פון יעדן נייעם זמן, פלעגט ער פרעגן די נייע בחורים, זייערע נעמען, און די שטאט פון וואו זיי קומען, און דאן האט ער יעדן גערופן ביים נאמען. ער איז געווען באוואוסט מיט זיין פענאָמענאַלן זכרון.

די שיעורים, פלעגט ער אנהייבן מיט א משנה אדער א מאמר אין דער גמרא, און תיכף האט ער זיך אריינגעלאזט אין טיפע פלפולים, דורכארבעטענדיג דעם מהרש״א, מהר״ם, קצות החושן, מהר״ם שיף און אנדערע. ער פלעגט ביים שיעור, ארומרעדן תשובות און פסקי הלכה וואס ער האט געשריבן צו די שואלים, אין ענינים וואס האבן געהאט א שייכות צו דעם לימוד.

די בחורים וואס זענען אריינגעלאזט געווארן צו די שיעורים, זענען אממייסטענס געווען גרויסע בחורים, שוין מופלגים בתורה ויראה, דאס זענען געווען בחורים וואס זענען געקומען קיין סיגוט, נאכדעם ווי זיי האבן שוין געלערנט אין אנדערע ישיבות, און דא האבן זיי געוואלט זיך משלים זיין אין תורה און איינזאַפּן חסידות און אויך לומדות און חריפות, די יסודות אויף וואס דער סיגעטער דרך באשטייט. יונגע בחורים זענען נישט אריינגעקומען צו די שיעורים, ווייל זיי האבן נישט געקענט מיטהאלטן די טיפע חידושים און פלפולים. די בחורים פלעגן לערנען זייערע שיעורים, מיט א באזונדערן ״חזר־בחור״, וואס יעדער האט געהאט. דאס פלעגן זיי לערנען אין די קווארטירן, און ענדע וואָך זיך שטעלן צום פארהער.

זיין באציאונג צום בחור, איז געווען אין דער בחינה פון ״לא הקפדן מלמד״, שטענדיג האבן די תלמידים, געפונען א שמייכל אויף זיין געזיכט.

איינמאל, ווען ער איז אריינגעקומען אין מענזע, האט ער געזען ווי א בחור זיצט און עסט און קוקט דערביי אריין אין א

רבי משה טייטלבוים האדמו"ר מסאטמאר שליט"א,
מלפנים אב"ד סיגעט. ולידו רבי לוי יצחק גרינוואלד
זצ"ל אב"ד צעהלים

ספר, האט ער אים געגעבן א ליבליכן פרעג: דו עסט אינמיטן לערנען, צי די לערנסט אינמיטן עסן?

די בחורים, האבן שטענדיג געקוקט אויף אים, מיט גרויסע יראת הכבוד. עס איז געווען אין דער בחינה פון "וגילו ברעדה", מ'האט געציטערט פאר זיין ווארט, און מ'האט זיך געפילט גליקליך זיך צו קענען געפונען נעבן אים. ווער רעדט נאך, אים צו באדינען אויף סיי וועלכן אופן, דאס איז געווען ביי די בחורים די גרעסטע זכיה. נאכן דאווענען, פלעגן די בחורים זיך שטעלן אין א רייע, כדי ס'זאל זיי אויסקומען, אז דער עצי חיים זאל זיי געבן דעם טלית צוזאמענצולייגן, אדער איינע פון די תפילין, און ער האט טאקע געזוכט נישט צו אנטוישן קיינעם פון די בחורים, כדי ס'זאל קיינעם נישט וויי טאָן. אז ער האט אמאל באמערקט, אז א בחור שפירט זיך געקלאַפּט, אז עס איז אים נישט אויסגעקומען אים צו באדינען, האט ער אים געגעבן א סידור אדער א ספר אהיימצוטראגן, כדי יענעם בחור צופרידנצושטעלן." עד כאן, די שילדערונג פון ר' אברהם פוקס.

ער איז נסתלק געווארן לגנזי מרומים, זייענדיג צוגאסט אין קליינווארדיין, אין יונגן עלטער פון בלויז זעקס און פערציג יאר, ביום ו' שבט שנת תרפ"ו, ומנוחותו כבוד אינעם אוהל אבותיו הקדושים אין סיגוט.

ביי זיין פטירה האט ער איבערגעלאזט ניין קינדער, פיר זין און פינף טעכטער.

די זין: הגה"צ רבי יקותיאל יהודה זצ"ל הי"ד, ממלא מקומו; הגה"ק מסאטמאר שליט"א; הב' החשוב משולם זושא הי"ד; הב' החשוב יחיאל מיכל הי"ד.

די טעכטער און איידעמער זענען געווען: הרבנית הצדיקת רויזא בלומא, אשת הגה"צ רבי יחזקאל שרגא האלבערשטאם אב"ד ציעשינוב הי"ד; הרבנית הצדיקת פעסיל הי"ד, אשת הרב מקלויזענבורג; הרבנית הצדיקת העסא, אשת הגה"צ רבי חיים

MOZES TEITELBAUM
PRIMRABIN
SIGHET ŞI JUD. MARAMUREŞ

ב"ה

משה טייטלבוים
אב"ד דק"ק
סיגעט והגליל יע"א

לפי השורה הנאמרת בדין הרבנים המובלע בתורה וכ"ש מה חשש וכ"ש לפי
דעתכם שב מחרה דבקים בהלכתו שזה שנים רבות שחלו מעשים
בהלכתו והיו שב מחרה לדרום ובני עליו בהלכות שחטות וכדומה
אם כשל חד וחלק הנה. מבקש לקרבו אתכם בלתי בחוז למצוא אחת
מבינים ויעלו מקצר מובחר ומשלמי שמקבל אל רוב אור

הרבנים לבדוק התורה ולומדו ל לחזר תש סוגות יב

מרדכי טייטלבוים
אב"ד דק"ק

MOZES TEITELBAUM, SIGHET SIGETU MARMAŢIEI, JUD. MARAMUREŞ

יצחק אייזיק האלבערשטאם זצ"ל, אב"ד סלאטפינא הי"ד; הרבנית הצדיקת יוכבד רבקה, אשת הגה"צ רבי יוחנן טווערסקי זצ"ל אב"ד מוזשאָי הי"ד; הרבנית הצדיקת חנה ע"ה, אשת הגה"צ רבי יחיאל יודא אייזיקסאן אב"ד אחוזה, ורב דקהל מגן אברהם אין לאס אנדזשעלעס.

נאכן "עצי חיים", האט איבערגענומען די רבנות פון סיגעט, זיין בכור הגה"ק ר' יקותיאל יודא. – ער איז געווארן רב אין סיגעט, זייענדיג בלויז פערצען יאר. אין די ערשטע יארן, האט אים ארויס געהאלפן אין רבנות, זיין קרוב הג"ר יקותיאל יודא גרויס זצ"ל אב"ד בערבעשט, וואס איז אויך געווען א אייניקל פונעם "ייטב לב".

דער סיגעטער רב, איז געווען א איידעם, בזיווג ראשון, ביי זיין פעטער, הגה"צ ר' זושא האלבערשטאם, זון פון הגה"ק ר' שלום אליעזר זצ"ל, און איידעם פונעם נירבאטער רב זצ"ל. ער האט אנגעפירט דאס רבנות און די ישיבה ווי אַן אלטער רב. ער איז אומגעקומען אין אוישוויץ, כ"ה אייר תש"ד הי"ד.

נאכן קריג, האט אנגעפירט די רבנות אין סיגעט, א צווייטער זון פונעם "עצי חיים", הגה"ק מוה"ר משה טייטלבוים שליט"א. – שפעטער, האט ער זיך געצויגן אויף ווילאמסבורג, ווי ער האט אנגעפירט די "סיגעטער בית המדרש" און ישיבה. נאכדעם, האט ער זיך געצויגן אויף בארא פארק, ווי ער האט אנגעפירט א שיינע גרויסע קהילה און א ישיבה מיט א כולל.

נאכן הסתלקות פונעם בעל "דברי יואל" זי"ע, איז ער אויפגענומען געווארן אלץ גאב"ד דקהל יטב לב דסאטמאר, ער איז אויך ערוועלט געווארן אלץ נשיא העדה החרדית אין ירושלים עיה"ק, און אויך נשיא התאחדות הרבנים בארה"ב. השי"ת זאל אים געבן כוחות און לאנגע יארן, צו קענען אלעס אָנפירן עבגו"צ בב"א.

I. ISACSOHN
Primrabin
SIGHET şi jud. Maramureş

ב"ה

יחאיל יהודה איזאקזאָהן
אב"ד דק"ק
סיגעט והגליל יע"א.

Sighet, יא' שבט תש"ג 194
סיגעט

כבוד התשובה המעולה בתוכן חוב אשרתו בקן ובשני
וט כבודה כל ליפסו ן קיבצון שוב בדרכותינו
ובן שמל במשרה בדרכתו בתקלת מטלטלי משקל של שנים
תחת השלמתה תרבנים המעולים תקובמיקלו ובתורה
בקן אמסו הרהוקתך כל מלה ט מטלהלוס שמטלו כלות
בבדרוקלון ובן תחת השלמתינו ומעוד מעוד פונו
שלו רבנים מעולמתו מעלה הקודש עלה מה מלבתנו
בדמוקה ובצרוכות ותורה לכל שמה כבו הוכות שחוטה
ובבוקה בל ברוכים ולה והתקן לבני שבדוקי הרוחה נשחוד
הטובים המובהקים ובלונים הולכב ומשמוע אות סבונו
בעולבו מבלון מעוד ומרחוש הבקלוה בלה מן הבקה ממש
ומעל הזה לבלה לבב בעמוד הקבוות המלוה לה בולראו
ומקלו מנים ומלבון

יחי אינזאקזאהן
אברקס
סיגעט יחגליל

ב"ד. הרבנו המשובח בטוב הכל הנו מכבד ומהמלבון
מעוד ממש ובקר הנלו ואולם ומהכל מולבנו בבמן הכמן
הכל מלבר המש מעולה מלבים בה מלמה בה מה שונים
בעוד ומהבלות ובצרוכות ותורה ומהלאמוד המובהקים
המובהקים ומהבלונים המבוקמיונו.
הנ"ל

כתב המלצה מהרב אייזיקסאהן משנת תש"י

זיין עלטסטער זון, איז הג״ר אהרן שליט״א, וואס פירט אָן דאס רבנות און ישיבה אין קרית יואל; דער צווייטער זון, איז הג״ר יקותיאל יודא שליט״א, וואס פירט אן דאס רבנות פון קהל יטב לב אין ירושלים עיה״ק; דער דריטער זון, איז הרב ליפא שליט״א; דער פערטער זון, איז הרב שלום אליעזר שליט״א, ער איז דער רב פון קהל יטב לב אין בארא פארק אויף פופצענטער עווע׳.

דער ערשטער איידעם, הרה״ג ר׳ דוד בעריש מייזליש שליט״א, זון פונעם אוהעלער רב, איז אב״ד ״קהל יטב לב״ אין ב.פ.; דער צווייטער איידעם, הרה״ג ר׳ דוד דוב מייזליש שליט״א, זון פונעם ווייצענער רב, איז אב״ד ״קהל יטב לב״ אין מאנטריאל; דער דריטער איידעם, הרה״ג ר׳ חיים יושע האלבערשטאם שליט״א, זון פון הרה״ג ר׳ יעקב יוסף שליט״א, איז אב״ד ״קהל יטב לב״ און ר״מ דמתיבתא ויואל משה אין מאנסי.

אין יאר תש״י, געפונען מיר א המלצה פאר א שוחט, פונעם סיגעטער רב הג״ר יחיאל יודא אייזיקזאהן זצ״ל, וואס איז געווען אן איידעם פונעם ״עצי חיים״, שפעטער איז הרב אייזיקזאהן געפארן אויף לאס אנזשעלעס, ווי ער האט דארט אויפגעשטעלט מוסדות התורה. (ראה ההמלצה בעמ׳ פ)

די פאלגענדע זענען במשך די צייט געווען דיינים אין סיגעט:

א] הג״ר חיים שמואל שטערן, זון פון הרב יוסף שטערן אב״ד סיגעט.

ב] אין די צייט פונעם ״ייטב לב״, איז געווען דומו״צ און שו״ב, הגאון המקובל ר׳ צבי ארי׳ באַש זצ״ל, מח״ס ״אמרי בינה״ על שיר השירים, בדרך פרד״ס. (ראה עמ׳ פ״ב)

ר׳ צבי ארי׳, איז געבוירן אין יאר תקע״ה, צו זיין פאטער הרב ר׳ אליעזר ע״ה, וואס איז געווען א אייניקל בן אחר בן, פון הגה״ק ר׳ נתן נטע שפירא זצ״ל אב״ד קראקא ובעמח״ס ״מגלה

תבנית השער בהוצאה הראשונה

ספר

אמרי בינה

על

מגילת שיר השירים

שחבר הרב הגדול החריף בגלה ונסתר

מו"ה **צבי אריה** זלה"ה במו"ה **אליעזר** ז"ל

שהי' דיין מצוין ושרב מומחה פה עירינו סיגעט.

הובא לביה"ד ע"י הרבני מו"ה **יצחק אהרן** במו"ה **נחום** ז"ל **שווארץ**

חתן הבעל המחבר ז"ל.

ויקרא כי ההבלים שבפה
ולפיק לבבי אל פרקם
בחיל ון בדבי בקמין

IMRE BINU.

מ.־סיגעט.

נדפס בדפוס המשוכח והמפואר של הרבני הנגיד

מו"ה **מענדיל ווידער** נ"י בשנת **תרנ"ז** לפ"ק.

1897.

DRUCK von MENDEL WIDER

M.-SZIGET.

עמוקות". זיין פאמיליע נאָמען, שפירא, האט זיך געטוישט, ווייל ר' צבי ארי' האט צוליב א סיבה געמוזט פארלאזן פוילן, ער איז נאכדעם אנגעקומען אויף סיגעט.

ווען ר' צבי ארי' האט אהיים געשריבן אויף פוילן א בריעף, האט ער זיך אונטער געשריבן די לעצטע נאמען בא"ש, וואס איז די ראשי תיבות ב'ן א'ליעזר ש'פירא, פון דעמאָלט האבן זיך אויך זיינע קינדער גערופן מיטן לעצטן נאמען באש.

ס'איז באקאנט, איינמאל האט דער "ייטב לב", געהאט א וויכוח מיט א גדול אין עניני קבלה, האט זיך דער "ייטב לב" אנגערופן, כדי צו וויסן דעם ריכטיגן פשט דארף מען פרעגן רבי הירש לייב, און ער וועט מכריע זיין...

ר' צבי ארי' האט געהאט אסאך כת"י, און אויך א גאנצען חיבור אויף שו"ע און חידושים בסתרי תורה. עטליכע חדשים פאר זיין פטירה, איז זיין גאנצע הויז פארברענט געווארן פון א פייער, אויך זיינע חידושים זענען פארברענט געווארן. חבל על דאבדין!

ווי פריער דערמאנט, איז געבליבן פון אים דער ספר "אמרי בינה", וואס ער האט פארפאַסט זייענדיג בלויז פונעף און צוואנציג יאר. ר' צבי ארי' איז נפטר געווארן כ"ב מרחשוון תרכ"א, ער איז נטמן געווארן אין ביה"ח דסיגעט.

ר' צבי ארי', האט געהאט א איידעם, הרב יצחק אהרן שווארץ, וואס איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און א שוחט; און א איידעם, ר' יואל לאקס; און א איידעם, ר' חיים יעקב ליכטמאן. וואס איז געווען אויך שו"ב אין סיגעט. ר' צבי אריה'ס זון, איז געווען ר' מרדכי שמואל באַש. ר' מרדכי שמואל'ס זון, איז געווען ר' דוד באַש. ר' דוד'ס זון, איז געווען ר' צבי ארי' באש. ר' צבי אריה'ס זון, איז געווען ר' לוי באַש. ר' לוי'ס זון, איז לאיו"ט ר' דוד צבי ארי' באש נ"י אין ווילאמסבורג. זיינע קינדער זענען ר' בצלאל חיים, ר' אליהו, ר' שלמה יוסף, ר' משה יודא, הב' לוי באש, גיטל לאה, מליא רייזל עמו"ש.

ג] הג״ר שלמה לייב ב״ר צבי טאבאק זצ״ל, איז געווען דיין אין סיגעט; שפעטער, איז ער אויך געווארן דאָרט, ראש בית דין. ער איז געווען א תלמיד פונעם ״ייטב לב״ נאך אין גורליץ.

ר׳ שלמה לייב, איז געווען בזיוו״ר אן איידעם, ביי הנגיד ר׳ מרדכי ישראל מאיירוביטש פון קריווה, מ׳האט זיין שווער גערופן בלשון חיבה ר׳ מרדכי קריווער. זיין ווייב בזיוו״ר איז נפטר געווארן כ״ט כסלו תרל״ה. בזיוו״ש איז ער געווען אן איידעם, פון הג״ר צבי ארי׳ באש, וואס מיר האבן פריער דערמאנט.

הג״ר שלמה לייב, איז געווען מפורסם אלץ גאון און פוסק, ער איז נפטר געווארן י״א טבת תרס״ח, ער האט איבער געלאזט די חיבורים ״ערך שי״ אויף שו״ע, און שו״ת ״תשורת שי״.

ר׳ שלמה יודא׳ס א זון, ד] ר׳ מאיר דוד טאבאק, איז געווען אסאך יארן דיין אין קרעטשענוף, נאך די פטירה פון זיין פאטער, איז ער ערוועלט געווארן אלץ ראש בי״ד אין סיגעט. ר׳ מאיר דוד איז נפטר געווארן ב׳ ניסן תרצ״ו, זייענדיג ניינציג יאר אַלט.

ה] זיין איידעם, הג״ר יוסף בעק, איז אויך געווען דיין אין סיגעט, ער איז אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד.

ר׳ שלמה יודא, האט געהאט א איידעם, ו] הג״ר שלמה דוב העלער, וואס איז געווען דיין אין סיגעט נאך ביים לעבן פונעם שווער. ר׳ שלמה דוב איז אומגעקומען אין אוישוויץ כ״ה אייר תש״ד הי״ד.

הג״ר ר׳ שלמה לייב בעל ״ערך שי״, האט געהאט א זון ר׳ שלום, וואס איז געווען א צייט דיין אין סלאטפינא.

ר׳ שלום, האט געהאט א זון, ר׳ אלטר יוסף טאבאק, וואס האט געוואוינט אין סיגעט. ר׳ אלטר יוסף, האט געהאט א איידעם, ר׳ שמעי׳ לעבאוויטש, וואס איז געווען גבאי ביים

סלאטפינער רבי'ן הגה"צ ר' חיים יצחק אייזיק האלבערשטאם הי"ד.

ר' שמעי' האט אנגעפירט די מענזא פון די סלאטפינער ישיבה. ר' שמעי'ס א זון, ר' יחיאל מיכל נ"י, איז פון די חשובע תלמידים פון די סלאטפינער ישיבה, ר' יחיאל מיכל וואוינט אין מאנטריאל. ער האט אויף געשטעלט א שיינעם דור. זיינע קינדער זענען: הר"ר שמעי' נ"י אין מאנטריאל, הר"ר חיים לייב נ"י, הר"ר יעקב זאב נ"י, ר' שלמה הערש נ"י; זיין איידעם ר' ברוך משה ב"ר יעקיל ראזנפעלד נ"י אין מאנסי, ר' אהרן קויפמאן נ"י אין מאנטריאל.

ר' שלום טאבאק פון סלאטפינא, האט געהאט א איידעם ר' שמעי' גרינפעלד ע"ה. ר' שמעי'ס טאכטער מרת חנה ע"ה, איז געווען די פרוי פון הרה"ח ר' יודא ארי' גרינבוים נ"י. אירע קינדער זענען: הרה"ג ר' שמעי' שליט"א בעמח"ס סייעתא דשמיא, הר"ר מאיר צבי נ"י, הר"ר יושע זאב נ"י, און א איידעם העסקן הר"ר משה אברהם גרינפעלד נ"י.

ז] הג"ר חיים לייב כהנא, בעמח"ס "דברי גאונים" אויף חושן משפט. זיינע קינדער זענען געווען: הג"ר נחמן כהנא, איידעם פונעם "אמרי יוסף" פון ספיקא, און הנגיד התורני ר' יהודא כהנא; זיינע איידעמער זענען געווען: ר' סענדר קראטץ און ר' אלטר זאלדאן.

יארן לאנג איז געווען ראש הקהל אין סיגעט, ר' משה ארי' פריינד, א זון פון ר' יושע קראלער, ער איז געווען מפורסם אלץ חסיד און תלמיד חכם, ער איז געווען דבוק צום "ייטב לב", און צו זיין זון דער "קדושת יו"ט".

ר' משה ארי', האט געהאט זעקס זין און פיר טעכטער. צוויי פון זיינע זין זענען געווען מפורסם, הגה"צ ר' אברהם יושע פריינד זצ"ל, האב"ד ואדמו"ר פון אינטערדאם-נאסאד, ער איז געווען א הייליגער איד און א גרויסער לוחם פאר תורה און

ר׳ נחום הרש כהנא

ר׳ מנדל ברקוביץ

בעל ה״עצי חיים״

רבי יקותיאל יהודה מסיגעט

אידישקייט. דער צווייטער זון, איז געווען ר׳ חיים פריינד פון סאטמאר, וואס איז געווען א גרויסער סוחר און עושר, ער איז לאנגע יארן געווען ראש הקהל אין סאטמאר.

ער איז געווען פון די גרעסטע שטיצערס פונעם "בעל דברי יואל" זי"ע, ער האט נישט גערוהט ביז דער רבי איז געווארן רב אין סאטמאר.

סוף ימיו איז ר׳ חיים געפאָרן וואוינען אין ארץ ישראל, ער האט זיך באזעצט אין ירושלים, און עוסק געווען בתורה וחסד. ער איז דארט נפטר געווארן.

די אנדערע זין פון ר׳ משה ארי׳, זענען געווען ר׳ שלום פריינד, ר׳ יצחק פריינד, ר׳ יוסף שמואל פריינד ע"ה. זיין ערשטער איידעם, איז געווען ר׳ יצחק ברעטלער פון קאלאמייע, וואס איז געווען א תלמיד חכם און א עושר.

צווישן די חשובע אידן אין סיגעט, איז געווען ר׳ חיים פראגער, אייניקל פונעם מהר"ם שיק; ר׳ שמואל אליעזר פעלדמאן; ר׳ פנחס פעלדמאן פון ביטשקוף.

ר׳ לייב יוסוביטש, איז געווען עטליכע יאר ראש הקהל. ווי אויך, ר׳ פישל שטערן, ר׳ משה חיים יאקאבאוויטש, ר׳ שאול פארקאש, ר׳ מיכאל סמוק זענען במשך די צייט געווען ראשי הקהילה.

די משמשים בקודש אין סיגעטער הויף זענען געווען: ר׳ אשר שווארץ, וואס מען האט גערופען ר׳ אשר גבאי, איידעם פון ר׳ זונדל קליין, ר׳ אשר איז געווען א תלמיד חכם ער האט זוכה געווען משמש צו זיין ביי פיר רבי׳ס פון סיגעטער הויף, מ׳האט געזאגט אויף אים, "א קוויטל וואס איז געשריבן געווארן דורך ר׳ אשר, האט א האלבע ישועה".

דער צווייטער גבאי פונעם "עצי חיים", איז געווען ר׳ נחום הערש כהנא ע"ה. ר׳ נחום הערש, איז געווען א אייניקל פונעם

"קונטרס הספיקות". ער איז געווען א אויסגערופענער תלמיד חכם. ער איז געווען א תלמיד פונעם "עצי חיים". זיין רבי האט אים געבעטן, ער זאל צולערנען פּריוואַט מיט זיינע קינדער. דער "עצי חיים" האט געלאזט צוואה, אז ר' נחום הערש זאל בלייבן דער אויפזעהר אויף די שטוב וכו'. ווען דער עצי חיים'ס זון הרב ר' זלמן לייב, איז געווארן רב ביי די פערצין יאר, איז ר' נחום הערש אים געשטאַנען צו די רעכטע האנד. פון ר' נחום הערש ע"ה איז געבליבן לעבן א זון, ר' אברהם חיים קאהאן; און אשת ר' פסח גליק; און אשת הרה"ח ר' יונה האלפערט נ"י, וואס איז א משב"ק ביים היינטיגען סאטמארער רבי שליט"א.

ר' יונה, איז א ת"ח. ער לערנט פאָר שיעורים, אינעם סאטמארער ביהמ"ד אין ב"פ, זיינע קינדער זענען לאיו"ט ר' נחום צבי, ר' מרדכי, ר' חיים אלעזר, און ר' שמעון האלפערט נ"י.

אויך איז געווען גבאי ביים "עצי חיים", ר' משה כהן פון נאנאש, וואס מען האט אים גערופען ר' משה נאנאשער.

פון די מקורבים אין די סיגעטער הויף איז געווען: ר' יודא שטיינבאך, ר' חיים שניצלער, ר' קאפל מאטיאש, ר' בנציון צאהלער, ר' שמואל פעטריווער, ר' אליעזר שמחה רייך, ר' משה ווידער וואס איז געווען משגיח אויף די פלייש געשעפטן, ר' ישראל שענבלום, ר' חיים לייב ווידער פון בארשא, און זיין זון ר' אלימלך ווידער, ר' אברהם חיים מוצען, ר' חיים אליעזר רייכארד מוהל מומחה, ר' בנציון רובין, ר' יעקב צבי הערשקאוויטש, ר' דוד פערל, ר' זאב ניילענדער, ר' עקיבא פריעד, ר' חיים הילמאן.

ר' בן ציון צאהלער ע"ה, וואס האט געדאוועגט אין ביהמ"ד פונעם "עצי חיים", איז געווען א קרוב צום "חקל יצחק" פון ספינקא. ר' בן ציון, איז געווען א גרויסער "מכניס אורח". אויף יעדן ר"ה פלעגט ער פארן אויף ספינקא, צום "חקל יצחק" זי"ע.

זיין זון, ר' חיים מרדכי צאהלער ע"ה, איז געווען אַן איידעם ביי ר' נפתלי צבי גאטליעב ע"ה פון קראלי, ער פלעגט פארן

אויף די ימים נוראים אויף בעלזא צו הרה"ק ר' ישכר דוב זי"ע, שפעטער איז ער געפארן צום סאטמאר רבי'ן בעל "דברי יואל" זי"ע.

די קינדער פון ר' חיים מרדכי, זענען לאיו"ט - ר' יצחק צאהלער נ"י פון ב"פ. ר' יצחק, איז א מקורב צום סאטמאר הויף, און צום ספינקער הויף, ער האט אויפגעשטעלט א שיינע חסידישע משפחה לאיו"ט. זיינע זין זענען: ר' נפתלי צבי, וואס האט די העלטה פאָד סטאָר אין ב"פ, ר' חיים מרדכי בן ציון, ר' משה אשר צאהלער. - אנדערע קינדער, זענען ר' בן ציון צאהלער; און ר' דוד שלמה זלמן צאהלער; און די פרוי פון ר' יעקב מרדכי וואקס; און די פרוי פון העסקן החשוב ר' יצחק מרדכי אפעל נ"י, פון די ראשי הקהילה פון חסידי וויזניץ אין ב"פ.

עס איז אינטרעסאנט אראָפּצוברענגען ווי ר' מ. כהן שרייבט וועגן די שיינע הכנסת אורחים ביי ר' בן ציון צאהלער:

"איך בין געווען א קליינער בחור, ווען איך בין געקומען לערנען קיין סיגעט, אין דער ישיבה פון בערבעשטער רב, באלד נאך דער פטירה פון עצי חיים זצ"ל.

אזוי ווי עס איז דעמאלט געווען אנגענומען, אז ישיבה בחורים זאלן עסן "טעג", איז אויך מיין ערשטע אויפגאבע געווען צו פארשאפן זיך "7 טעג". מען האט מיר באלד צו וויסן געטון, אז 3 טעג אין דער וואך, זענען פאר מיר אנגעגרייט ביי 3 רייכע שטאט־אידן, וועלכע גיבן צו עסן יעדן בחור א טאג אין וואך.

די לימודים האבן זיך אנגעהויבן באלד די קומענדיקע וואך. מיר האבן זיך צוזאמענגענומען 30 בחורים, און אוועק אין דער ווארגער־גאס, קעגנאיבער דער תלמוד תורה שוהל, מיר זענען אריין אין הויף, און ארויף געגאנגען עטליכע שטיגן, ווי עס האט אונז אויפגענומען, מיט א ליבליכן שמייכל און א הארציקן "ברוך הבא", דער באקאנטער סיגעטער בעל צדקה און מכניס אורח, ר'

ר׳ יחזקאל שווארץ

ר׳ בן ציון צאלער

ר׳ יודל שטיינבך

ר׳ ישכר פלדמאן (רעכטס),

בן ציון צאהלער ז״ל בכבודו ובעצמו. ער האט אונז צוגעטראָגן וואסער, האנטיכער און אוועקגעזעצט ביי לאנגע שיין געדעקטע טישן.

אין קיך, האט זיך געפּאָרעט און געקאָכט, די ענערגישע פרוי פון ר׳ בן ציון צאהלער. זי האט אנגעפילט די טעלערס מיט זופּ, זי האט זיי דערלאנגט מיט שמחה צו איר מאן, און ער האט מיט חרדת קודש דערלאנגט יעדן בחור זיין טעלער. ער האט דערביי געוואונשן אונז א גוטן אַפּעטיט, און זיך באמיט, אז די בחורים, וועלכע זענען נישט געווען געוואוינט צו עסן ביי פרעמדע טישן, זאלן זיך פילן ווי אין דער היים, און זאלן זיך נישט דארפן שעמען. אזוי האט אויך ר׳ בן ציון און זיין פרוי, געזארגט פערזענלעך פאר יעדן בחור, און מקיים געווען די מצווה פון הכנסת אורחים, אין פולן זין.

די בחורים פון די ארעמע מארמראשער דערפער, פלעגט ער באזארגן מיט קליידונג, איינעם א פּאָר הויזן, דעם צווייטן א ראָק אדער א פּאָר שיך א.א.וו.

ווען איך האב געלערנט, פאר תשעה באב, די אגדה פון חורבן בית המקדש, ווי עס ווערט דערציילט וועגן כלבא שבוע׳ן, פון וועמענס שטוב יעדער הונגעריקער איז ארויס א זאַטער, האב איך מיר פארגעשטעלט, אז דאס איז ר׳ בן ציון צאהלער, וועלכער האט אריינגעפירט אין זיין הויז 30 הונגעריקע בחורים, און זיי ארויסגעשיקט אנגעזעט׳קטע ביז גאר. נאך מער, ער פלעגט די בחורים אויך מיטגעבן עסן אויף דער קווארטיר. ווען עס האט זיך אים געדאכט, אז ער איז באגאנגען וועלכן עס איז פעלער, האט ער זיך באמיט דאס צו פאריכטן, אין דעם קומענדיקער וואָך.

ר׳ בן ציון און זיין פרוי האבן געטון אלץ וואס עס איז געווען מעגליך, אז די הנאה פון די בחורים זאל פארגרעסערט ווערן, און דערביי האבן זיי אליין געהאט אן עונג רוחני.

ווען מען האט זיך גוט צוגעקוקט צו ר׳ בן־ציון׳ען, ווי ער באדינט די ישיבה־בחורים, האט מען געהאט דעם איינדרוק, אז דער דאזיגער מענטש, טוט ממש די עבודה פון כהן גדול אין בית המקדש.

אויב איך שרייב שוין, וועגן דעם גרויסן בעל מכניס אורח, וויל איך דערציילן, אן אינטערסאַנטן פאַל, וועגן זיין זון ר׳ חיים מרדכי צאהלער ז״ל, אויף וועמען מען קאן טאקע זאגן: ״מעשה אבות סימן לבנים״.

אויך ר׳ חיים מרדכי, האט געהאט גרויס מסירות נפש פאר הכנסת אורחים, און ספעציעל האט ער זיך באמיט צו באקומען אַן אורח אויף שבת.

יעדן שבת, ווען עס איז אים געלונגען אהיים צו נעמען א פרעמדן אורח אדער א ישיבה בחור, איז דאס געווען ביי אים כמוצא שלל רב, און ווידער פארקערט, ווען ער האט קיינעם נישט געהאט שבת ביים טיש, איז אים פארשטערט געווארן דער עונג שבת.

דער פאל, איז פארגעקומען מיט מיר אליין. א געוויסן ערב סוכות, באגעגנט מיך ר׳ חיים מרדכי אין גאס, און פרעגט מיך: ״מענדעלע! בלייבסטו יום טוב אין סיגעט?״ איך האב אים געענטפערט, אז איך בין געקומען אויף יום טוב צום קרעטשענובער רבי, און איך בין איינגעלאַדנט צו עסן ביי מיין משפחה אין סיגעט.

ר׳ חיים מרדכי, האט מיך נישט אפגעלאזן און געבעטן, אז איך זאל קומען צו אים עסן אין סוכה. איך האב אים אָפּגעזאגט, ווייל איך האב געוואלט זיין ביי מיין משפחה. ער האט מיך אבער נישט אפגעלאזט, צוגעזאגט צו באצאלן 20 ליי פאר דער טובה, וואס איך וועל אים טאן, דאן האט ער געהעכערט דעם סכום אויף 40 ליי, און ווען איך האב נישט מסכים געווען, האט ער מיר צוגעזאגט 100 ליי.

ווען איך האב געזען, דאס גרויסע מסירות נפש פון אים צו האבן אַן אורח אין סוכה, וועלכעס איז לויט די הייליגע חסידישע ספרים א גרויסע מצוה, האב איך מסכים געווען צו זיין דער אורח זיינער. איך וועל קיינמאל נישט פארגעסן, די גרויסע שמחה פון דאזיגן איד, און דעם גרויסן עונג יום טוב, וואס איך האב געהאט ביי אים.

מוצאי יום טוב, ווען ער האט מיר געוואלט באצאלן די 100 ליי, האב איך זיי זעלבסט פארשטענדלעך, נישט געוואלט נעמען, (טראץ דעם, וואס עס איז געווען א מנהג צו שטיצן ארעמע בחורים מיט געלט), האט ער מיר אָפּגעשיקט דאס געלט דורך א שליח.

אָט אזעלכע מענטשן, האט פארמאגט דאס אַמאָליגע סיגעט. דאס איז געווען איינער פון די הונדערטער מכניסי אורחים אין דער דאזיגער שטאט, וועלכע האבן מיט גרויס מסירות נפש און שמחה מיטן גאנצן הארץ, מקיים געווען די גרויסע מצוה פון הכנסת אורחים. - חבל על דאבדין!" (ביז אהער פון ר' מענדל כהן)

אין יאר תר"פ, האבן אין סיגעט געוואוינט: עלעף טויזענט און זעקס און צוואנציג אידן.

ביז יאר תרמ"ט, איז נישט געווען געהעריגע טראנספארטאציע. די באן פון חוסט אויף סיגעט, אדער פון סיגעט אויף יאסין, איז ערשט פארטיג געווארן תרמ"ט - תר"ן; אין יאר תרנ"ה איז פארטיג געווארן די באן אויף גאליציע.

סיגעט, איז געווען א שטאט פון לומדי תורה, חסידים, סוחרים, בעלי בתים. די ערשטע שוהל, איז געבויט געווארן תקס"ז. די חברה קדישא, האט זיך געגרינדעט תקנ"ח. ר' נפתלי האלפרין, איז געווען ראש חברה קדישא, פון יאר תרנ"ה ביז תרנ"ז, ער איז נפטר געווארן ח' טבת תרס"א. ר' משה ארי' פריינד, איז געווען ראש חברה קדישא פון יאר תרנ"ח ביז תרס"ב, ער איז נפטר געווארן י"ז אדר תרס"ב. ר' אנשיל ווידער, איז

פאַטאָסטאַט פון דער ערשטער זייט פון די "סיגעטער צייטונג" פון פרשת בראשית תרנ"ה, ווי עס ווערט באַריכטעט אויף דער ערשטער זייט איבער די הסתלקות און לוי' פון רבי'ן רבי מרדכי'לע זי"ע

M.-Sziget 25-ten Oktober 1894 · „SZIGETER ZEITUNG." · III. Jahrgang No. 2.
Vierteljährig · Erscheint Jeden Donnerstag · 1 Gulden

סיגעטער צייטונג

Organ für Handel Verkehr und jüdische Interessen.

Pränumerations-Preis Ganzjährig 4. fl. Halbjährig 2. fl. Vierteljährig 1. fl.

פרעניומעראַציאָנס־פּרייס: אַרעסטערע שטאָט: „סיגעטער צייטונג" אין בודאַפּעשט־סיגעט.

Erscheint jeden Donnerstag · Annoncen werden billig berechnet

בזה ט"סיגעט הי בראשית תרנה לפיק

בערעטונג פון צבי הירש העללער הכ"מ

דריטטער יאהרגאנג נומער 2.

לוח אב

שבת פי' בראשית. קבלת שבת האלב 6 אחה. כ"ו לחודש חשון. 27. אקטאבער. פסטרדן כה אמר ר' בורא שמים. אר יהוה. ומברכין החודש. לפחות אום צוקתך צוק. סתתלין לומר ברכי נפשי. יום ג' דיורת חשק שלרוים כי בכוכר שמה. 24 11 מעגם.

הצדיק אבד!

השמש אספה נגה. עין ישראל כבר בסה את כל הקנוי קלות וברכים ירשו אבלות. גם הארץ תרעש ותרעד יום נגה כבוד בישראל על הלקח ארון אלקים. הוא אדונינו מורנו ורבינו הרב הקדוש הצדיק הנשגב הפטרסבס מאר מקש"ת מו"ה

מרדכי מנאדווערנא זצ"ל

כן הרב הצדיק חסידא קדישא מהריב"ל בערגי דיש נכד הרב הקדוש מרה אריה ז"ל אבד בקאלאם הבר הרב הקי' מרה אהרן ליב נשרפשלאן ז"ל. וחתן הרב הגאון הבפורסים מו"ה יחזקאל שטאלנק מרבים אב"ד דק"ק יאסי ד"ל. בן הגאון רשב"ה מרה אהרן בשה מרבים וצדל הטאבר מ' קרתי דאם נבחר מבכר בכל הבית דל. יצאתה נישמה הקדושה בנשיקה בקדושה וטהרה ארדנא הטהורה שמה ר' אחר חצות היום והבא למנוחה בלילה. בטקס מעוה כבשטעגן יהי מיחתו כבוד.

קבר יד קלעסי שלהשלות על ספר ברו ר' כאר עתום שבת מלאת נדלות והגלות של הרב הקדוש הה. הבלה הרבה ובכרו לא יבלה. חלאה לשוני לבאר אפס קצה. מעיקרו הגדולים ומחוברים ומרחיבו הכבשת והגבות הבלאים לא אוזן כי יוסבר לב שלא הביר ברכיו ותקח אזן השומע סמן מעה.

ולא נשמע כדורות הללו דומבתו אלא מדרון ולא עראה בארצות הללו נשוחו.

אשרי מי שראה מרן אשר תארו הי כתאר סגאר אלקים. תמיד מאירות ומתוכות כוחיר רב מר כי הגדל איכה על כל דאוו ומהתן אשר על פשחיו ובהמדות הטות הנאצים עשו מעוך לב כל יאסוריו בעבותות האהבה. כי הי מהובלין בסמיות ובאמרות הש"ם אשר הי מעורין על לאומו.

הוא האיש אשר כשרוו מר אקה קבר עבודה חנה. ומאס בכל מחמדי הכל. לפף בא חשב. ובה לא חשק. ובגדק עבל לומר עליה. כי הי בהדיבו מר נתן לאביהים נרוט מן הצדיק הזה. אשר שבר ר' בכל מאדו. אשר כל רבוא לידו. באשר בא מן הלך ליד הנניים. ולא הי נהנה משלם הזה. רק מעט מעט בהבילה ומחתה שלא בדרך הנאתן של בני אדם. יומם לא נח ולילה לא נם ולא שקט בעבוד הי ונשר כל הלילה. ומעק כעבודת הי. ולא לבש מעולם בגדי בבוה באגר מדרגם אבר שתו. כי לא נשאר בביתו רק אי כסף. מקורכין מסברים שעשוב שמן הקדוש לאגשר מבסור הגלות ביז לוגשמה נתן נדול אחר. אבר לבין נאת מעם בלבשו בגדי אבין לשרה בקדש הטקם הלבישם ולא רק לשרי בלו. אלא גם לאחרים הרים. הבדים מאלו רשמי הלבוש יבשבה הרחים.

מ"א אשר לרבב הגדול בעיבקא ז"ל בדרך צעות בהלכות הפסח מאחל המחבר חואלק בהלכות פסח קודם לפסח סלפים יום ואל הכתב הרבוא הגדל"ה ונעתר לקנות חנים לחזקו בעיים לעבוד פסח. שבוטעת בן תרדרבו ובן לא תרדבו תראה שהיי לעיים לקנות דפסחא כי זה הצקה.

בקים מלות הצדיק ר"מרכי זצ"ל נאדווערנא בסרוגי מוכן חה מלשים בנה אשר עוב מקום מלרתה. וכא לאדבנו לקבר הזקים לבקרתה יחיה.

הבר המקובה. אחר הי בן הר בארץ שמל הזשה שבה כעטה. ולי רב צדקה וחסד אשר קשה השיב רבים פתן גם רבים טעוב הארץ שתיהים. כי נפל פחד מרדכי עליהם. הבנתו האמנת לכל דבר שבקדושה הי בר להפליא בתפילתו הי מסגיא לעשות. כי הי בהתלבות רבה ובצקה נדולה וכפעמים גם בשדות ומרה נתוך ורוה עצומה. והיתה שרבה לזכן מסמת. גם דרכו בקודש הי נבוה. נמל נבוה. מבר הנלה. והמירו עליו צריקים מנורמסים מסות קדם שרות מדה. בקרבו ובל נעשו. ובל נאבוחין לשמים מקודשים. ומברכותיו הי ניכר שבלהבות יה בתר בקרבו עד יאמאר נאן קדוש אחר. מסים הרב הקדוש המרים מרשעבל לא שמן ברכה דומה. ברכתו.

"רבו הי דודו הרב הצדיק הקדוש. המפורסם כשם רב מאיר טאבר מלאן ז"ל. והנה ספר יקר עליו תתן הכבוד מלכותא דרבנן בדיה. וכפי עין דמסה בהמספר שאבר הגאון מרבשיק המבר מבהגרי זצל על הדיק. בפרצשלאן וצל בחב לפרש. מקראות מאר עתן לאבוחים וכר ע"פ. הבדרש בבר "מלה. די תוון דלים כביבות עבר לזה לפרש מלה" אבל מר שמהן ובדבה מלים בסלא לו חלק בסנוחים. ובלבד תורתם וכרן הוא שיהי מתתו בנשיקה ע"י הקביה בעצמו ודיש אר מתן לאבוחים ואיב הר עבר לזה לו"ד מלה הם אבוחנו. מעשה נעה. בן אין חנא בא על ידו לבך בשמים ובתו שקרנו תרום בכבוד. אם הנבה. קרני לעלות ושמנו בנני מרובים בוראי הי מתתו בנשיקה. ע"י הקב"ה בעצמו ואין לנו מוך מתן לאבוחים נדול בן הצדיק הזה הרב מרה מאר אחר אין נבול לשבר נדול מעתנו. בישראל. לבך כוראי הרום קרנו בבבוחו. והר מהתנו בנשיקה על ידן יתברך לבדו ובמתו יבן עליו שדקים על ידו בשמא דקרא. להות חאת רשמים תאבר בע"ל. ובצדק. עבלל גם אז לנר בדורנו מר מתן לאבוחים נדול בן הצדיק הה. הרב מה"ה מרדכי זצל. אשר אין בכול לשבר נדול מעתנו. בישראל.

געווען ראש ח"ק פון יאר תרס"ב - תרע"ט, ער איז נפטר געווארן כ"א אדר תרע"ט. פון תרע"ט און ווייטער, זענען געווען ראשי הח"ק ר' מיכל כהנא און ר' ישראל ווייס.

ס'איז געווען אין סיגעט, א חברה "פועלי צדק", צו העלפן בעלי מלאכות; חברת "מלביש ערומים", וואס ס'האט געהאלפן אנקליידן קינדערלעך פון ארימע שטיבער, פון אירע גבאים, זענען געווען ר' אברהם קויפמאן, ר' יוסף אייזיק פאלאק; ס'איז געווען א "חברת סנדקאות", וואס האט ארויס געהאלפן קימפעטארענס; "בית תמחוי", וואס האט ארויס געגעבן פארטיגע עסן, פאר נויט באדערפיגע; "חברת תמיכת חולים", וואס האט געשטיצט ארימע קראנקע ל"ע; "חברה מתן בסתר", וואס האט געשטיצט "געמאכטע עשירים", אירע גבאים, זענען געווען ר' אברהם גאנץ, ר' ברוך צבי כהנא.

אין סיגעט איז געווען אויסער די גרויסע שוהל, מערערע שוהלן:

א. בית הכנסת הישן. – האט זיך גערופן די אלטע גרויסע שוהל. ר' אברהם אבא בערקאוויטש פון שיעף, איז געווען דארט בעל תפלה. ר' אברהם אבא, איז געווען א זון פון ר' אלתר פנחס צבי בערקאוויטש ע"ה. ר' אברהם אבא, האט געהאט צוויי זון ר' משה חיים ע"ה, וואס איז נפטר געווארן תשנ"ה אין מיאמי, ער איז געווען א טייערער איד; און להבל"ח, ר' אלי' בערקאוויטש נ"י, וואס איז געווען אסאַך יארן א מרביץ תורה; ר' ישעי' ווייס האט פאָרגעלערנט א שיעור אין די פּאָליש פון די גרויסע שוהל, וואס ס'האט זיך גערופן "דאס קאהנישע פּאָליש".

ב. די "כהנא שוהל". – משפחת כהנא האבן מייסד געווען א שוהל, וואס האט זיך גערופן די קאהנישע בית המדרש. די גבאים דארט, זענען געווען ר' יודא מאיירוביץ, ר' הירש לייב לאקס. די מגידי שיעור אין גמרא און תוספות, זענען געווען ר' ישעי' ווייס, ר' נחום הערש כהנא. צווישן אירע מתפללים, איז געווען ר' חיים

ר׳ שמואל כהנא

ר׳ לייבוש ווייס (לינקס)

ר׳ פישל שטרן

ר׳ בצלאל שטרן

פראגער, ר׳ משה יאקאבאוויטש, ר׳ דוד גדלי׳ איינהורן, ר׳ יעקב העכט, ר׳ משה חיים יאקאבאוויטש, ר׳ אלימלך ווידער און נאך.

ג. די גרויסע שוהל – פונעם רב. דארטן, האט געדאוועגט דער רב, מיט זיינע תלמידים פון ישיבה, און בעלי בתים וואס זענען געווען שטארק מקורב צום רב. אין די שיינע שבתים און ימים טובים, איז די שוהל פול געווען פון טויזענטער סיגעטער חסידים, וואס זענען געקומען פון איבעראל. א שטיק צייט איז דארט געווען גבאי ר׳ שלמה באש.

ד. בית המדרש פון תלמוד תורה. – דער בעל קורא, איז געווען דער דריקער ר׳ משה רוזנטאל. מגיד שיעור, איז געווען ר׳ יעקב גרינוואלד און זיין זון ר׳ אביגדור גרינוואלד.

ה. בית המדרש "מחזיקי תורה" – וואס איז נתייסד געווארן, דורכן ראש הקהל ר׳ לייב יוסאבאַוויטש. דער שליח ציבור, איז געווען ר׳ משה רוטנער, זון פון ר׳ בנימין אלטר רוטנער פון מאראש - וואשעהרלי, ער איז געווען א איידעם ביי ר׳ משה יעקב כהנא. דער שמש, איז געווען ר׳ מיכל ניימאן.

ו. בית המדרש "עץ חיים". – די גבאים, זענען געווען ר׳ מרדכי פערלשטיין, ר׳ זלמן לייב שעהנברוין.

ז. בית המדרש "מלביש ערומים". – דער שליח ציבור, איז געווען ר׳ חיים ליבערמאן און ר׳ משה איזראעל. די מגידי שיעור, זענען געווען ר׳ ליפא כהנא און ר׳ משה הערש כהנא.

ח. בית המדרש "פועלי צדק". – דער מגיד שיעור, איז געווען הרב זונדל קליין, וואס איז געווען פון די חשובע בעלזער חסידים.

ט. די אלטע "וויזניצער - אנטוניער קלויז". – דער שליח ציבור, איז געווען ר׳ הערש שימשאוויטש און זיין זון ר׳ וועלוול, ר׳ וועלוול איז געווען א זעלטענער שיינער בעל מנגן, ער פלעגט זינגען ביי די טישן פון אדמור״י בית וויזניץ, מ׳דערציילט, אז ווען

ר׳ יודא שארף

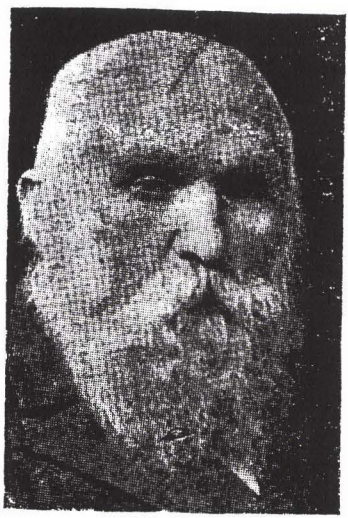

ר׳ אייזיק אייזיקוביץ

ר׳ מתתיהו אפל

ר׳ אביגדור יוסף פערל

ער האט געזינגען ביים רבי'ן "אנא עבדא דקודשא בריך הוא", האט דער עולם אונטער געטאנצט פון גרויס התעוררות. צווישן די דארטיגע מתפללים, איז געווען ר' פישל שטערן, ר' ישכר פעלדמאן, ר' חיים שטיין, ר' חיים רעסלער, ר' בצלאל שטערן, ר' בערל אשכנזי, ר' שמואל כהנא, ר' אביגדור יוסף פערל.

י. "דער נייער וויזניצער קלויז". – צווישן די ערשטע מייסדים, איז געווען דער חשוב'ער למדן ר' משה יוסף שארף, וואס איז יונג נפטר געווארן. דער שליח ציבור, איז געווען ר' מענדל הערשקאוויטש. צווישן די מתפללים, איז געווען ר' אלטר ראזנבערג און זיין זון ר' יחיאל; ר' אברהם ווידער; ר' יעקב לייב אפעל פון יועד; זיין זון ר' מתתי' אפעל; ר' יודא שארף, וואס איז געווען א גרויסער סוחר און ארינטליכער מענטש; ר' משה פוקס; זיין זון ר' שמואל פוקס, וואס איז געווען א ת"ח; זיין זון ר' איציקל פוקס; און א זון ר' אליעזר פוקס, וואס איז געווען שוחט; דער זייגער און בריל מאכער, ר' חיים מנחם נוטוביץ; ר' מרדכי כהנא [פעלץ], וואס איז געווען א ת"ח און בעל הכנסת אורחים; ר' אברהם אליעזר פארקאש, וואס האט געהאט א בעקעריי.

יא. בית המדרש פון ר' יחזקאל שיף. –

יב. בית המדרש פון ר' אביגדור פאלאק. – ער איז געווען באוואוסט, פאר א איש קדוש און א בעל מדריגות. פערציג יאר איז ער נישט געשלאפן אין א בעט. ער איז נפטר געווארן י"ג שבט תרצ"ו. ס'איז דא א אוהל אויף זיין קבר אין סיגעט. זיין זון, ר' יוסף מאיר פאלאק איז געווען א רבי אין בערגסאז, און ער האט דארט אנגעפירט א ישיבה, ער איז ג'הרג'ט געווארן אויף קידוש השם אין קאמעניץ פודולסק ד' אלול תש"א הי"ד. זיין אלמנה האט נאכדעם חתונה געהאט צום לעצטן בעלזער רב זצ"ל. זיין זון ר' אברהם אלטער פאלאק, פירט היינט א רביסטווע אין פתח תקוה. צווישן די מתפללים אין ר' אביגדור'ס בית המדרש, איז געווען ר' יעקב צבי ב"ר איציק הערשקאוויטש, וואס איז

ר׳ ישעי׳ ווייס

ר׳ מנחם גליק

ר׳ יחזקאל הלפרט

רבי אברהם יושע פריינד

אב״ד נאסויד

האדמו״ר מסאטמאר שליט״א עם

רבי משה ארי׳ פריינד זצ״ל

אב״ד ירושלים ונכד הרב מנאסויד

געווען פון די מקורבים פונעם "קדושת יו"ט" און פון זיין זון, דער "עצי חיים", ער איז געווען א תלמיד פונעם "ערוגת הבושם", און פונעם בעסערמינער רב ר' יעקב יוסף גינז זצ"ל, זיין זון איז ר' אברהם חיים הערשקאוויטש.

אויך איז געווען אין סיגעט, א חשובע משפחה ר' משה מאשקאוויטש-אייזיקאוויטש, וואס זיין פאטער ר' יצחק אייזיק איז געווען שו"ב אין דראהיף נעבן חוסט, ער האט געהאט א זון ר' צבי מאיר אייזיקאוויטש. זיין זון, איז הרב שלום אייזיקאוויטש, איידעם פונעם טשאקעווער רב זצ"ל. ר' שלום איז געווען לאנגע יארן גבאי אינעם סאטמערער בית המדרש אין ירושלים, שפעטער האט ער זיך געצויגן אויף וויליאמסבורג, ווי ער איז געווען מנהל אינעם סאטמארער ת"ת אין וומס"ב, ער איז היינט מגי"ש אינעם סאטמערער שטיבעל אויף בעדפארד עווע'.

אויך איז דארט געווען א חשובער איד ר' צבי פויגל ב"ר שמחה יודא ע"ה, ר' צבי איז געווען א איידעם ביי ר' נתן ראטשילד ע"ה. זיין טאכטער, איז הרבנית טויבא תחי', די פרוי פון הג"ר אלעזר קליין זצ"ל אב"ד קהילת החרדית באר שבע. אירע קינדער לאיו"ט, זענען הג"ר מרדכי בצלאל קליין דומ"ץ קהל יט"ל לעיקוואוד, ר' שמואל יודא נ"י אין קר"י, ר' נטע נ"י אין ב"פ. אויך איז געווען אין סיגעט א טייער איד, ר' יעקב דייטש ע"ה. זיין זון, איז לאו"ט הרבני ר' אליעזר בער דייטש נ"י פון וויליאמסבורג.

יג. בית המדרש פונעם "בורשער רבי'ן" – האדמו"ר ר' פנחס האגער זצ"ל. דער גבאי, איז געווען ר' שמואל, ער איז אויך געווען א בעל מנגן און שיינער בעל תפלה.

יד. בית המדרש פונעם קאלובער רבי'ן – האדמו"ר ר' משה טויב זצ"ל.

טו. בית המדרש פונעם גביר ר' אליהו שטערן – וואס איז געווען א אייניקל פון הרב שטערן פון פאליען. ר' אלי', איז

ר, מאָל בלאַנאַל

ר, מאָל בלאַנאַל פּרעזידענט פון

געווען א רודף צדקה און גרויסער בעל מתן בסתר, ער האט געהאט זיינע באַגלייבטע מענטשן, זיי זאלן אויסטיילן חלות וכו׳ פאַר אָרימע משפחות, ער פלעגט זיי, פאר די אויסטיילערס, צאָלן א יעדע וואָך גרויסע סכומים, מיט א תנאי כפול מ׳זאל נישט אויסגעפונען פון ווי דאס קומט. יהא זכרו ברוך!

טז. בית המדרש פון ר׳ ישראל ווייס. – ער האט געהאט א גרויסער "אוצר הספרים" אין זיין בית המדרש. דארטן האט געדאוועט ר׳ חיים הילמאן.

יז. בית המדרש פונעם סלאטפינער רבי׳ן. –

יח. בית המדרש פון ר׳ יוסף דרומער. –

יט. "קאסוב׳ער קלויז" – פון הרה"צ ר׳ משה האגער, האדמו"ר מקאסוב, בעל מחבר ספר "לקט עני". דעם רבין׳ס גבאי איז געווען ר׳ שמעלקא סאַק ע"ה. דער קאסובער רבי איז געווען שטארק בידידות מיטן "עצי חיים" זצ"ל. דער גבאי פונעם שוהל, איז געווען ר׳ אשר ברעכער. ר׳ אשר, פלעגט אויפשטיין יעדן אינדערפרי דריי אזייגער פארטאָגס, ער האט דער ערשטער אויפגעמאכט די שוהל. און ווינטער האט ער שוין אויך געהייצט דעם אויוון, כדי דער אלטער שמש זאל נישט דאַרפן אזוי פרי אויפשטיין. דערנאך, האט ער פאָר געלערנט פאר די בעלי בתים א שיעור אין גמרא תוס׳. נאכדעם, האט ער פאָר געלערנט פאר די פשוטי העם דעם "חק". ער האט יעדן טאָג געדאַוונט שחרית מיטן זיבעטער מנין. ר׳ אשר האט געצויגן פרנסה פון א ווייַן געשעפט וואס ער האט געהאט אין סיגעט. זיין זון, ר׳ יוסף ברעכער הי"ד, האט יעדן טאג געגעבן א שיעור אין גמרא תוספות. ר׳ יוסף איז געווען א חריף עצום און א תלמיד חכם מפורסם, ער איז געווען א סעקלהעידער תלמיד. ר׳ אשר׳ס קינדער, זענען לאיו"ט הנגיד ר׳ דוד ברעכער, און ר׳ משה ברעכער פון ב"פ.

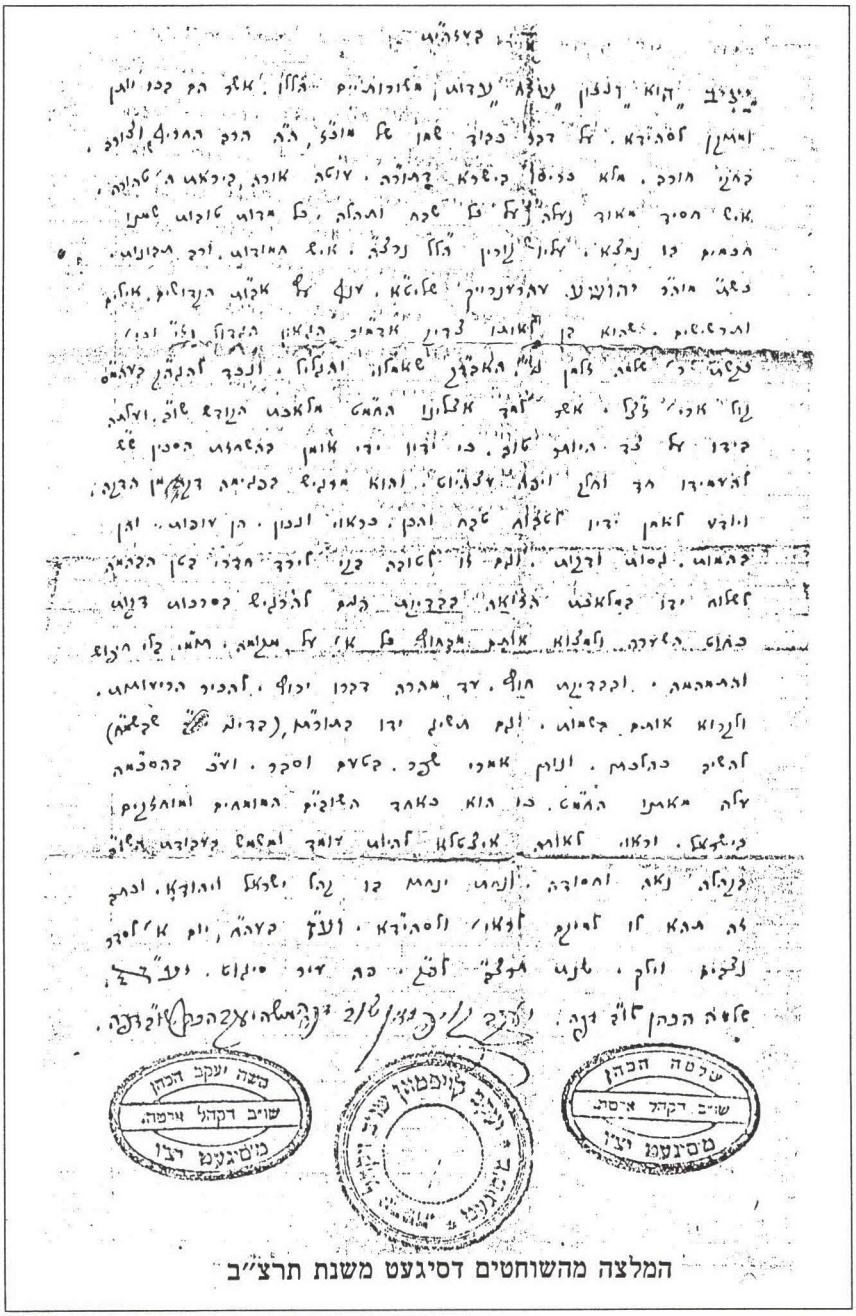

המלצה מהשוחטים דסיגעט משנת תרצ"ב

יט. בית המדרש פון ר׳ חיים לייב כהנא – בעמח״ס ״דברי גאונים״. זיין איידעם, איז געווען דער גרויסער תלמיד חכם און בעל צדקה, הרב סענדר קראטץ.

כ. בית המדרש פונעם קרעטשענוב׳ער רבין – הרה״צ ר׳ אליעזר זאב ראזענבוים זצ״ל.

די פאלגענדע אידן, זענען במשך די יארן געווען שוחטים אין סיגעט: ר׳ יודא כהנא, אייניקל פונעם ״קונטרס הספיקות״, ער איז געווען שוחט ארום פערציג יאר; ר׳ שלמה כהנא; ר׳ משה יעקב כהנא; ר׳ מנחם רובין; ר׳ יצחק אהרן שווארץ; זיין זון, ר׳ מרדכי שווארץ; ר׳ חיים יעקב ליכטמאן, וואס איז געווען א איידעם ביי הגאון בעל ״אמרי בינה״; ר׳ יעקב קויפמאן (הגה״ק מסאטמאר שליט״א פארציילט, אז זיין פאטער דער ״עצי חיים״, האט מהדר געווען צו עסן פון ר׳ יעקב׳ס שחיטה). ר׳ יעקב, איז געווען א זון פון ר׳ אברהם יוסף ע״ה.

ר׳ יעקב פערלשטיין פון סיגעט - ב״פ פארציילט, אז אין סיגעט זענען צוויי אירע געגאנגען מיט א ווייסע וועסטל, דער רב און דער שוחט ר׳ יעקב קויפמאן. ר׳ יעקב׳ס זון, ר׳ חנני׳ יו״ט ליפא, איז אויך געווען שוחט אין סיגעט. נאך סיגעט איז ער געווען שוחט אין בריסל. זיינע זין, זענען ר׳ ישראל יוסף קויפמאן און ר׳ אלעזר יעקב נ״י אין ב.פ. ר׳ ישראל יוסף׳ס זון, איז מיין ידיד ר׳ יעקב קויפמאן, וואס איז א ת״ח און א מגי״ש נפלא.

אינעם ספר ״אמרי דבש״, פון מיין ידיד הרב דוב בער שווארץ נ״י, ברענגט ער, אז הה״צ ר׳ משה ארי׳ לעוו זצ״ל מטעמשוואר האט דערציילט, אין נאמען פון אדמו״ר הגה״ק בעל ״דברי יואל״ זי״ע: אז אין שטאט סיגעט, איז געווען הרבני החסיד הנגיד מוה״ר קלמן כהנא ז״ל, וואס האט עטליכע יאר נישט געהאט קינדער. איז ער געפארן, צו הרה״ק ר׳ מאיר מפרימשלאן זי״ע, זיך מזכיר צו זיין צו געהאלפן ווערן בזשק״י. האט אים רבי מאיר׳ל געפרעגט, ״האסטו זוכה געווען צו זעהן די הייליגע פנים

בעל ה"ישמח משה"

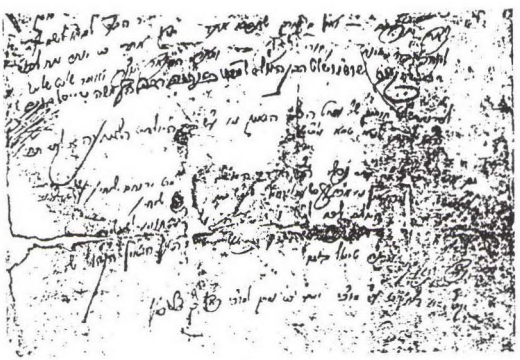

כתב ידו וחתימתו של

רבי משה טייטלבוים

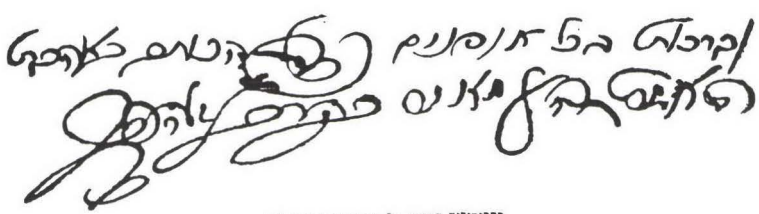

פקסימיליה מכתב של רבי מאיר מפרמישלאן

פון הגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע, האט ר' קלמן ג'ענטפערט, יאָ, "איך האב זוכה געווען צו זעהן זיין הייליגע צורה". האט זיך רבי מאיר זייער געפרייט, און ער האט באפוילן, מ'זאל גרייטן א סעודה, לכבוד א איד וואס האט זוכה געווען צו זעהן דעם הייליגן "ישמח משה". אינמיטן די סעודה, האט זיך רבי מאיר אָנגערופן, "נישט קשה"! – דער "ישמח משה" האט איבער געלאָזט אן אייניקל אויף דער וועלט, וואס דערלייכט דער וועלט (ה"ה נכדו הגה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע).

האט רבי מאיר, געהייסן פאר זיין משמש, ר' ארי', ער זאל ברענגען א פעדער מיט א שטיקל פאַפּיר. און רבי מאיר האט אויפגעשריבן די נעמען פון די קינדער, וואס ר' קלמן גייט האבן... די ערשטע קינד, וואס וועט אים, בעזהשי"ת, געבורין ווערן, זאל ער רופן – משה שמחה – משה, נאך דעם הייליגן "ישמח משה"; שמחה, וועגן די שמחה וואס ער האט געהאט פון דעם איד, וואס האט נאך געקענט דעם יש"מ. און אזוי, האט רבי מאיר אנגעשריבן אלע נעמען, ביז ער איז אנגעקומען צום אינגסטן, וואס ער האט אים געהייסן געבן א נאמען - שמואל זאנוויל, נאכן פאָטער פון ר' קלמן, וואס האט געהייסן שמואל זאנוויל (הגם ר' קלמן'ס פאטער האט נאך דעמאָלט נאך געלעבט). די רייד פונעם רבי מאיר, זענען מקויים געווארן בשלימות, און ר' קלמן האט טאקע גערופן די קינדער אויף די נעמען וואס ער האט געהייסן.

ווען די אינגסטע קינד איז געבוירן געווארן, און ער האט געדארפט א נאָמען געבן - שמואל זאנוויל. ר' קלמן'ס פאָטער האט נאך דאַן געלעבט. אָבער עטליכע טעג פארן ברית, איז ר' קלמן'ס פאטער נפטר געווארן, און מ'האט דעם רך הנימול א נאָמען געגעבן נאך אים, שמואל זאנוויל. און אלעס, וואס דער צדיק האט געזאגט, איז מקויים געווארן זי"ע.

ר' קלמן, האט אויסגעהאלטן אין זיין הויז ת"ח, וואס זאלן לערנען מיט זיינע קינדער, ווי זיי האבן טאקע מצליח געווען. ר'

קלמן איז געווען א צאנזער חסיד, ווען ער איז געקומען אויף צאנז, פלעגט דער הייליגער "דברי חיים" א קלאַפּ טאָן אויפן טיש, מיר שטעלן זיך נישט דאַווענען פאַר ר' קלמן סיגעטער וועט נישט אוועק לייגן 500 רענדלעך פאר זיינע צדקות.

ר' קלמן'ס פאטער, ווי דערמאָנט, איז געווען הרבני הנכבד ר' שמואל זאנוויל כהנא זצ"ל, וואס איז געווען א איידעם, ביי בעל "קונטרס הספיקות ו"תרומת הכרי", אב"ד סיגעט זצ"ל. זיינע קינדער זענען געווען לומדים מופלגים.

דער צווייטער זון פון רש"ז איז געווען, הרבני המו"מ מוה"ר יצחק לייב כהנא ז"ל פון ווישעווא, אין ווישעווא ווערט אויסגערעכנט זיינע קינדער און איידעמער; זיין איידעם איז געווען, הגאון המפורסם רבי יהודא מודרין זצ"ל, וואס איז געווען א תלמיד פונעם "חתם סופר" זי"ע, ר' יהודא האט מחבר געווען די ספרים "זכרון שמואל" על מסכת גיטין, "פרי העץ" עה"ת, והגהות ע"ס זקנו "תרומת הכרי".

מזכיר הקהילה, איז געווען ר' שלמה פרנקל, ר' משה קופלער. ראשי חברה קדישא, זענען געווען ר' יודא פערל, ר' אייזיק לייב פייערווערקער.

עס איז געווען אין סיגעט, אין יאר תר"נ, א חשובער איד ר' קלונימוס קלמן כ"ץ ע"ה, וואס דער קדושת יו"ט זצ"ל האט אים גענומען אלץ מלמד פאר זיינע קינדער, פאַרן "עצי חיים" און בעל "דברי יואל". שפעטער האט דער בעל "עצי חיים" געדינגען ר' קלמן, אלץ מלמד פאר זיינע קינדער.

ר' קלמן, פלעגט פאָרן צום בעל "דברי יואל", אויף שבתים, קיין ארשיווע אין קראלי, ער פלעגט אים זייער מכבד געווען.

זיין טאכטער'ס זון, הרה"ח ר' ליפא פארקאש ע"ה, איז געווען א תלמיד פונעם "עצי חיים", ער האט אלס בחור באקומען א טאג צו עסן ביים "עצי חיים". ר' ליפא פארקאש, איז געווען א איידעם בזיוו"ש, ביי ר' פישל הכהן כ"ץ פון ווישעווא.

סוף ימיו, האט ער געוואוינט אין קרית יואל. ער איז נפטר געווארן ד׳ אב תשנ״ז. ער האט איבערגעלאזט א שיינעם דור חסידים און יראי השם. זיין בן יחיד, איז ר׳ זאב פארקאש נ״י; זיינע איידעמער, זענען לאיו״ט: ר׳ אברהם חיים פארקאש, ר׳ דוד לייב ב״ר בערל האלפערט, ר׳ אברהם חיים ליכטענשטיין ב״ר נפתלי, ר׳ אברהם יעקב פריעד ב״ר משה, ר׳ בערל ברוין ב״ר יודא, ר׳ איתמר טובי׳ קויפמאן ב״ר צבי, ר׳ קלמן מענדל פאלקאוויטש ב״ר צבי, ר׳ חיים הערש ווייס ב״ר ישעי׳.

פון די תושבי סיגעט, איז געווען ר׳ יעקב פרידמאן ב״ר אברהם זאב ע״ה פון סלאטפינא, מתלמידי ה״ייטב לב״. זיין זון, ר׳ חנני׳ יו״ט ליפא, האט נאכן קריג געוואוינט אין ב״פ, ער האט געהאט א געשעפט פון ווייטאמינען, ווי ער האט אסאך מענטשן געהאלפן בפועל ובעצה. ר׳ ליפא, איז נפטר געווארן חודש אב תשנ״ז. זיינע זון לאיו״ט, זענען ר׳ עוזר פר״מ אין ווילאמסבורג, און ר׳ יעקב פרידמאן אין ב״פ.

נאכן חורבן ווען די רוסן האבן איינגענומען מארמאראש, האבן די געראטעוועטע אידן, אנגעהויבן צוריק צו קומען אויף סיגעט.

אין יאר תש״ז, איז געווען אין סיגעט ארום צוויי טויזענט אידן, וואס האבן פאר די מלחמה געוואוינט אין סיגעט, אדער אין די דערפער ארום סיגעט.

אויך אידן וואס האבן געוואוינט, פאר די מלחמה, אין בוקובינה, האבן זיך נאכָן קריג באזעצט אין סיגעט.

די געראטעוועטע אידן, האבן געטאן פעולות אויפצושטעלן א ניי אידיש לעבן, ווי פאַרעכטן די שוהלן און מקוה.

זיי זענען דארט לאנג נישט געבליבן, צוביסלעך, איז זיך יעדער פון דארט צופארן, עס איז דארט געבליבן בלויז עטליכע מנינים.

סיגעט אום יאהר ע תרצ"ב

עומדים משמאל לימין: דוב פסטינגר, דוד לזר, נחום גרטנר, מנחם אדלר
יושבים משמאל לימין: שלמה ליב טבק, דוד משה פרל. מנחם הלר, אברהם חיים הרשקוביץ, אברהם רינג.

עס דאַרף דערמאַנט ווערן לטובה, די אידן וואס האבן נאכן קריג געטאן גרויסע פעולות אין סיגעט: הרב הלל ראטה, ר׳ יעקב דוד וויזניצער, ר׳ דוד גדלי׳ העכט וואס האבן פאר די "בנות שארית הפליטה", איינגעאָרדענט לערן קלאסן און דארמיטאריס, ווי די מיידלעך האבן זיך געפונען אין א וואַרימע אטמאָספער, זיי האבן זיך אויך געזארגט, חתונה צו מאכן די מיידלעך, וואס האבן אויפגעשטעלט שיינע הייזער לתפארת בית ישראל.

ר׳ הלל ראטה, האט זיך דערנאך באזעצט אין ארץ ישראל אין דעם מושב יסודות, ווי ער האט אסאַך געלייסט פארן כלל. די שוהל פון דעם מושב, הייסט נאך אים, "בית הלל".

ר׳ יעקב דוד וויזניצער, איז געווען א זון פון דעם וויזניצער שוחט הרה"ח ר׳ מענדל וויזניצער ע"ה, און איז געווען א תלמיד פונעם "דמשק אליעזר", ווי אויך פון די "ישיבה חכמי לובלין".

נאך סיגעט, האט ער געוואוינט אין בוקארעסט, ווי ער האט אסאך צוגעהאלפן פארן סקולענער רבי׳ן זצ"ל, דערנאך, האט ער זיך באזעצט אין ארץ ישראל, ווי ער איז ווייטער געשטאנען צו הילף פארן סקולענער רבי׳ן זצ"ל.

אָנקומענדיג אין ארץ ישראל, האט אים דער וויזניצער רבי זצ"ל, בעל "אמרי חיים", גערופן צו זיך קיין בני ברק. ער האט אים בַּאויפטראָגט צו אָנפירן די וויזניצע מוסדות. ער האט אויפגעשטעלט אין שיכון וויזניץ דעם מושב זקנים, "מלון וויזניץ" און "שיכון לצעירים".

ר׳ יעקב דוד וויזניצער ע"ה, האט איבער געלאזט, א שיינע חסידישע משפחה קינדער און איידעמער, תלמידי חכמים. ער איז יונג נפטר געווארן. זיין יארצייט איז ט"ו סיון.

ס׳איז אינטערסאַנט צו באמערקן, אז צום היינטיגן טאג, איז די הויפט שטאט פון מארמאראש, "באַיע מאַרא". "באיע מערא" האט בכלל נישט באלאנגט צו מארמאראש. היינט צו טאג איז סיגעט א גרעניץ שטאָט.

ט.

טשארדע

דער ישוב טשארדע – געפינט זיך, נאָנט צו די שטאט סיגעט. זיי האבן געהאט א שיינע שוהל, אן אייגענעם בית החיים, און א אייגענעם שוחט, דער שוחט פלעגט אויך פסק׳ענען אין הלכות איסור והיתר.

די שוחטים, וואס מיר ווייסן, זענען געווען:

ר׳ ברוך בענדיט זיכערמאן ע״ה, וואס איז געווען א קורצע צייט שוחט, עפ״י פקודת רבו הרה״ק ר׳ יצחק אייזיק מקאלעוו זצ״ל. ר׳ ברוך בענדיט, האט זיך געבעטן ביי זיין רבי׳ן, ער זאל אים באפרייען פון די אחריות׳דיגע שטעלע, ער האט דאס אויפגעגעבן, און ער איז געווארן א סופר סת״ם.

גרויסע צדיקים האבן מהדר געווען, צו האבן זייערע תפלין, מיט זיינע פרשיות. ווי ס׳איז באקאנט, איז הרה״ק ר׳ מרדכי נאדבורנא זי״ע געגאנגען אין תפלין מיט זיינע פרשיות.

ר׳ ברוך בענדיט, האט געהאט א איידעם הג״ר שמואל מרדכי באנעט זצ״ל, וואס איז געווען שוחט אין טשארדע. ר׳ שמואל מרדכי, איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און איז געווען דבוק צום הייליגן ״דברי חיים״ זי״ע.

ר׳ שמואל מרדכי האט געהאט די זכי׳ צו זיין, צוויי און צוואנציג יאר, אויף יו״ט שבועות, אין סאנז. עטליכע מאל, האט ער געהאט א מיטפאָרער אויף איין פיאַקער, – דעם קדושת יו״ט זצ״ל.

אין טשארדע, האבן געוואוינט ארום הונדערט חסידישע משפחות. בעפאָר די צווייטע וועלט מלחמה, איז דארט געווען ראש הקהל ר׳ אהרן וויזל ע״ה.

נאך ר׳ שמואל מרדכי, איז געווען שוחט, זיין זון הג״ר מאיר באנעט זצ״ל. ר׳ מאיר, האט אין יאר תרס״ה, ארויס געגעבן זיין ספר ״לקוטי מאיר״. ר׳ מאיר׳ס זון, איז געווען א איידעם ביי הג״ר דוד שליסל זצ״ל, ראב״ד מונקאטש. ר׳ מאיר איז נפטר געווארן, ז׳ ניסן תרצ״א.

זיין איידעם, איז געווען הג״ר מנחם זאב שטערן זצ״ל אב״ד אויבער־ווישעווא, נאכדעם, אב״ד גבעת שאול אין ירושלים. (פאר מער פרטים וועגן הג״ר מנחם זאב, זעהט אינעם ישוב אויבער ווישעווא). ר׳ מנחם זאב, האט איבער געלאזט חשובע קינדער: ר׳ שמואל מרדכי שטערן נ״י אין אורוגוויי, ר׳ חיים הערש נ״י אין וויליאמסבורג, הרב ר׳ מאיר נ״י אין וויליאמסבורג, ר׳ יצחק ע״ה, ר׳ ישראל שטערן נ״י אין ב״פ; זיינע טעכטער זענען: מרת נעכא תחי׳, אשת הרה״ח ר׳ עזריאל מארקאוויטש נ״י אין ירושלים; הרבנית רייזא תחי׳, אשת האדמו״ר מסקולען שליט״א; הרבנית צירל תחי׳, אשת הגאון ר׳ ארי׳ מאקובצקי, נכד השאגת ארי׳.

משפחת כהנא, און משפחת הויך, האבן דארט געוואוינט. ס׳איז געווען א צייט, וואס ר׳ משה אהרן פערל, איז געווען ראש הקהל. אויך האבן געוואוינט אין טשארדע, ר׳ חיים זיכערמאן ב״ר ברוך בענדיט ע״ה.

ר׳ ברוך בענדיט זיכערמאן ע״ה, האט געהאט נאך א איידעם, ר׳ וואלף הערש כ״ץ ע״ה. ר׳ וואלף הערש כ״ץ, האט געהאט א זון ר׳ ברוך בענדיט כ״ץ ע״ה, וואס איז געווען א שיינער תלמיד חכם.

י.

ספינקא

די שטאָט ספינקא – געפינט זיך, 25 קילאָמעטער מערב זייט צו סיגעט. איידער ספינקא האט געהאט אייגענע רבנים, האט דאס רבנות באַלאַנגט צו די גלילות פון סיגעט.

ווען די ערשטע אידן האבן זיך דארט באזעצט, איז נישט קלאָר.

בערך אין תק"נ, האט זיך דארט באזעצט מיין זיידע הג"ר מיכאל הלוי וויזל זצ"ל, וואס איז געקומען פון לעמבערג.

ר' מיכאל, איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און צדיק. ער פלעגט פאַסטן משבת לשבת. זיין זון, איז געווען הג"ר אברהם וויזל זצ"ל, פון בילוואריטץ.

פון די ערשטע שוחטים, אין ספינקא איז געווען, הגה"צ ר' שלמה שטיינמעטץ זצ"ל. וואס איז געווען א איידעם, ביי הגה"צ ר' אברהם הלוי וויזל זצ"ל, אייניקל פונעם טו"ז זי"ע.

ר' אברהם וויזל, איז געווען דיין אין בילוואריטץ, ער איז געווען א גדול בתורה, ער האט געקענט פארענטפערן אלע שווערע טו"ז בטוב טעם.

דער קאסוב'ער רבי הרה"ק ר' חיים זי"ע האט געזאגט, פון צוויי חסידים וועל איך זיך נישט דארפן שעמען אויף יענע וועלט, איינער פון זיי איז ר' שלמה שטיינמעטץ שו"ב אין ספינקא. (סיפר לי הה"ח ר' אברהם ברוך בראוווער נ"י)

ווען הרה"ק ר' אייזיק מזידיטשוב זי"ע, איז איינמאל אדורך געפארן ספינקא, האט ער זיך נאכגעפרעגט ווי דער שוחט וואוינט. אָנקומענדיג צו זיין הויז, האט אים די רעבעצין אויפגענומען און געזאגט אז ר' שלמה איז נישט אינדרהיים, ר'

אייזיק׳ל איז געבליבן אין הויז, און צוגעווארט ביז ר׳ שלמה איז אהיים געקומען.

ווען ר׳ שלמה איז אהיים געקומען, האט ער אריין־געבליקט אין צימער, צוזעהן ווער ס׳וואַרט אויף אים, האט ער זיך אנגערופן – פאר אזא אורח דארף מען גיין אין מקוה - און זיך אנטוהן בגדי שבת. – ער איז זאָפאָרט געגאנגען אין מקוה, און זיך אנגעטוהן בגדי שבת, דאַן האבן זיך ביידע איינגעשפּאַרט און גערעדט ביחידות א לאנגע צייט. פון דעמאָלט אָן, ווען ס׳איז געקומען צו ר׳ אייזיק׳ל א איד פון יענע געגענט, האט זיך ר׳ אייזיק׳ל אַלץ אינטערעסירט אויף ר׳ שלמה, און אים געשיקט א גרוס בידידות רבה.

אינצווישן, איז ר׳ שלמה נפטר געווארן. א איד פון ספינקא געגענט, איז געקומען צו ר׳ אייזיק׳ל. האט אים ר׳ אייזיק׳ל געפרעגט, וואס מאכט ר׳ שלמה, האט אים דער איד געזאגט, אז ער איז פאר עטליכע וואכן צוריק נפטר געווארן. האט זיך דער הייליגער זידיטשוב׳ער רבי זי״ע זיך אויפגעשטעלט און געפרעגט, צו איצט איז נאך אין די שלושים, ווען יענער האט געזאגט אז יאָ, האט ער זיך געריסן קריעה, און זיך געזעצט אויף די ערד פאר א שעה צייט. (סיפר נכדו הרה״ח ר׳ מנחם אהרן שטיינמעטץ נ״י)

נאך ר׳ שלמה זצ״ל, איז געווען אין ספינקא שו״ב, זיין זון ר׳ אברהם ברוך ע״ה, וואס איז געווען א געהויבענער איד.

ר׳ שלמה זצ״ל, האט געהאט נאך צוויי זין, ר׳ נפתלי הערצל און ר׳ מיכל ע״ה. ס׳ווערט דערציילט אין משפחה, אז ר׳ נפתלי הערצל איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און מתמיד עצום, זיין שטייגער איז געווען אויפצושטיין דריי אזייגער פארטאגס, און לערנען אין ביהמ״ד ביז שחרית, נאכדעם, איז ער געגאנגען אין זיין געשעפט, ווי ער האט אויך געהאט א שותף אין בראנפן־ברענעריי, דריי נאכמיטאג, איז ער צוריק געגאנגען אין ביהמ״ד, און ממשיך געווען צו לערנען בהתמדה רבה ביז ביינאכט. ער

האט שטארק מצליח געווען אין זיין געשעפט, ער האט זיך אנגעטוהן א וועסטל, כמנהג הנגידים.

ווען זיין פאָטער ר׳ שלמה, איז געוואָר געווארן, אז זיין זון גייט אין א וועסטל, האט ער זיך אנגערופן, איך האב מורא אז ס׳וועט אים שטערן אין לערנען, אין באותו יום האט אויסגעבראכן א פייער אין געשעפט, ווי אלעס איז אוועק מיטן רויך... אזוי, האבן פארצייטישע אידן, מורא געהאט פון יעדע נייע זאך.

אין יאר תק״צ, טרעפט מען צווישן די ספינקא איינוואוינערס די נעמען: ר׳ חיים כ״ץ, ר׳ ברוך שטיינמעץ, ר׳ הערש שימנאוויטש, אלמנת ר׳ יעקב סאבאוויטש, ר׳ דוד דעירש, ר׳ יענקל באש, ר׳ שלמה באש, ר׳ משה באש, ר׳ אהרן באש, ר׳ נתן יאנקל, ר׳ פסח באש, ר׳ אהרן שימנאוויטש, ר׳ אליעזר באש, ר׳ אברהם שטערן, ר׳ לייב יוסף, ר׳ הערש פערל, ר׳ הערש סולומון, ר׳ דוד פערל, ר׳ שלמה ניימאן, ר׳ קלמן באש, ר׳ הערש ראזענבערג, ר׳ יעקב לייב באש, ר׳ ישראל מענדלאוויטש, ר׳ בערקא פערל, ר׳ לייב כ״ץ, ר׳ דוד צאלי, אלמנת ר׳ לייב ראטה, ר׳ אפרים חנקיל, ר׳ גבריאל ניימאן, ר׳ מענדל מילער, ר׳ מאיר סאבו, ר׳ אברהם מענדלאוויטש, אלמנת ר׳ משה בערקאוויטש, ר׳ דוד שטערן, ר׳ אברהם אינגבער, ר׳ נסים בערקא, ר׳ משה בערקא, ר׳ שלמה שטיינמעץ, ר׳ שמואל אראל, ר׳ ברוך הערשיל, ר׳ חנא שליצער, ר׳ שלמה נערש, ר׳ יעקב רעזמיוועש, ר׳ לייב דאסקל, ר׳ פישל האס, ר׳ מעכיל האס, ר׳ מאיר יאקאבאוויטש, ר׳ בערקא שטיינבערג, ר׳ הערש אברהם, ר׳ משה לאיוש דאסקל, ר׳ הערש יאנקלאוויטש, ר׳ אהרן יאנקיל האס.

אין יאר תר״ל, האט זיך באזעצט אין ספינקא, הגה״ק ר׳ יוסף מאיר ווייס בעמח״ס ״אמרי יוסף״, – וואס איז געווען א זון פון הג״ר שמואל צבי ווייס דיין אין מונקאטש.

ר׳ יוסף מאיר, איז געווען א תלמיד פון ר׳ מאיר א״ש, און פון זיין זון ר׳ מנחם א״ש פון אונגוואר. ער האט חתונה געהאט אין ספינקא, מיט די טאכטער פונעם גביר און למדן, הרה״ח עזרא יעקב באש, וואס איז געווען פון די גרויסע חסידים פונעם ״דברי חיים״.

ר׳ יוסף מאיר, האט זיך מסתופף געווען ביי די גרויסע צדיקים פון זיין דור, ווי הרה״ק ר׳ שלום רוקח האדמו״ר מבעלז, הרה״ק ר׳ חיים האלבערשטאם האדמו״ר מסאנז, און הרה״ק ר׳ יצחק אייזיק אייכענשטיין האדמו״ר מזידטשוב.

צו זידטשוב האט ער דאס מערסטע געצויגן. דער זידיטשוב׳ער רבי האט אים מסמיך געווען פאר ״רבי״, און האט אים איבערגעגעבן הויכע זאכן.

אין ספינקא, האט זיך ארום ר׳ יוסף מאיר געקלעבט א גרויסער עולם, ער האט אויך באקומען אסאך אנהענגערס פון די דערפער ארום ספינקא. טויזענטער אידן פון מארמאראש, האבן געשטראמט צום ספינקער רבי׳ן בעל ״האמרי יוסף״, נאך א ברכה און ישועה.

זיינע חסידים, האבן אין ספינקא געבויט פארן רבי׳ן א גרויסע געביידע, וואס האט אנטהאלטן א שיינעם בית מדרש און א דירה פארן רבי׳ן און פאר די קינדער.

ר׳ יוסף מאיר זצ״ל בעל ״האמרי יוסף״, איז נפטר געווארן ו׳ סיון תרס״ט. זיין איינציגער זון און ממלא מקום, הג״ר יצחק אייזיק זצ״ל, – איז געווען א איידעם פון הרב ישכר בער אייכענטשיין זצ״ל פון ווערעצקי, בעמח״ס ״מלבוש לשבת ויו״ט״. צו ר׳ יצחק אייזיק, האבן געשטראָמט זיין טאטן׳ס חסידים, אויך האט ער צובאַקומען אייגענע אָנהענגערס.

דער ״חקל יצחק״, האט אנגעפירט אין ספינקא מיט א ישיבה, וואס האט געהייסן ״ישיבת בית יוסף״.

רבי יצחק אייזיק מספינקא

רבי נחמן מספינקא

רבי יוסף מאיר
מספינקא (השני)

אין די צייט פון די ערשטע וועלט מלחמה, איז דער "חקל יצחק" אַנטלאפן, מחמת כמה סיבות, אויף מונקאטש, דערנאך האט ער זיך געצויגן אויף סעליש, ווי ער האט דארט אנגעפירט מיט א אייגענע ביהמ"ד. יעדעס יאר, צום יארצייט פונעם "אמרי יוסף", איז ר' יצחק אייזיק געקומען צו פאָרן צום טאטן'ס ציון אין ספינקא. א גרויסער עולם, און בפרט ספינקא חסידים, האבן זיך דעמאָלט ביים אים געפראַוועט.

אין יאר תשל"ב האט מען דעם "אמרי יוסף", ארויף געברענגט אויף ארץ ישראל, דורך זיין אור־אייניקל האדמו"ר ר' יעקב יוסף זצ"ל, און ער איז נטמן געווארן אין דעם בית עלמין פון פתח תקוה.

דער "חקל יצחק", איז אומגעקומען אויף קידוש השם אין אוישוויץ, י"ג סיון תש"ד.

נאכן קריג, האבן זיך די ספינקא'ער חסידים מסתופף געווען, ביי הגה"צ ר' יעקב יוסף ווייס זצ"ל האדמו"ר מספינקא, וואס איז נפטר געווארן אין יאר תשמ"ח אין ארץ ישראל.

האדמו"ר ר' יעקב יוסף זצ"ל, האט איבער געלאזט א שיינעם דור, קינדער רבנים אדמורי"ם, און מוסדות התורה, אין ארץ ישראל און אין בארא פארק.

אין ווילאמסבורג, האט לאנגע יארן, אנגעפירט די ספינקער הויף הגה"צ ר' שמואל צבי הורוביץ זצ"ל, וואס איז געווען א זון פון הגה"צ ר' אברהם אביש זצ"ל, וואס איז געווען א איידעם ביים "חקל יצחק". היינט צו טאג פירן אָן, זיינע חשובע קינדער, האדמורי"ם לבית ספינקא - קראלי, שיינע חסידישע הויפן.

ס'איז געווען, נאך 2 אדמורי"ם לבית ספינקא: הגה"צ ר' נחמן כהנא זצ"ל פון בני ברק; און הגה"צ ר' יוסף מאיר כהנא זצ"ל פון ירושלים. היינט, ווערן די אלע ספינקא בתי מדרשים, אנגעפירט דורך זייערע קינדער לאיו"ט.

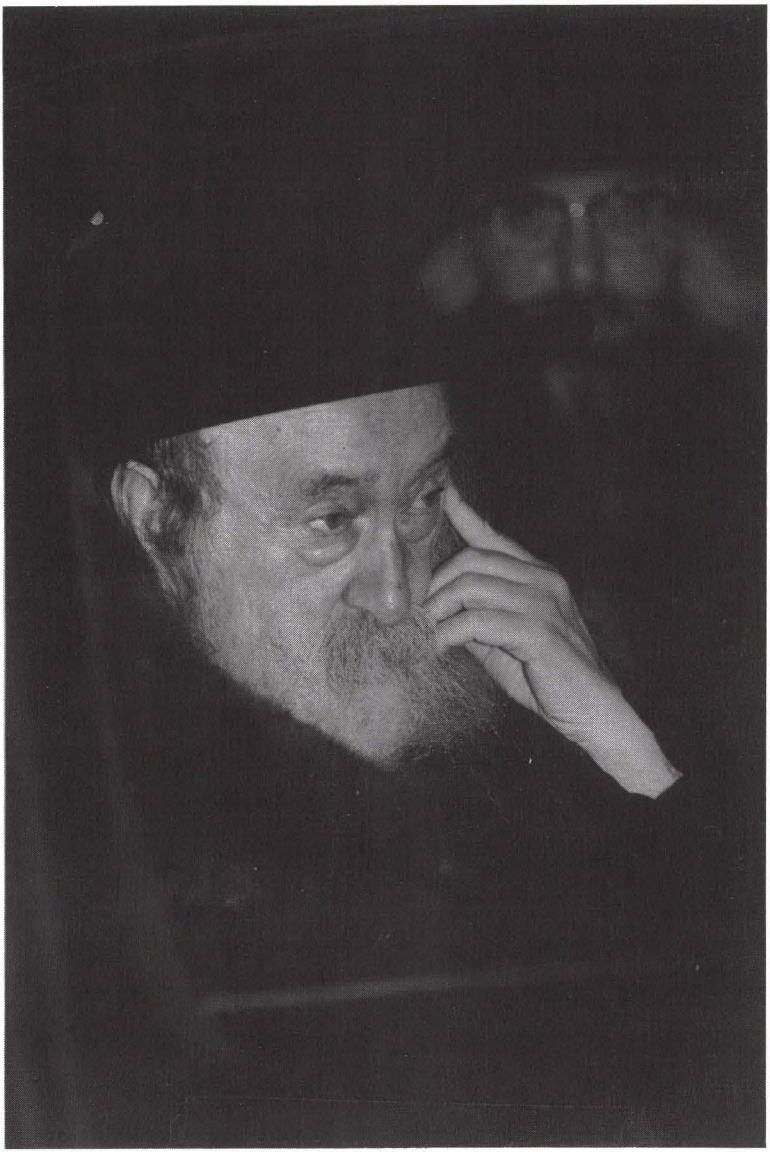

רבי שמואל צבי הורוויץ אדמו״ר מספינקא זצ״ל

דער ערשטער רב אין ספינקא, איז געווען הג״ר נחמן כהנא זצ״ל, – א זון פון הג״ר חיים ארי׳ כהנא זצ״ל, בעל דברי גאונים פון סיגעט.

הג״ר נחמן כהנא זצ״ל, איז נפטר געווארן כ״ט תמוז תרס״ח. נאך אים, איז אויסגעוועלט געווארן פאר די ספינקא רבנות, הג״ר צבי כהנא זצ״ל.

אין ספינקא, האט זיך געפונען א גרויסער תלמיד חכם און נישט קיין אָפיציעלער ״מורה הוראה״, הג״ר צבי הירש מאטיאוויטש, וואס איז געווען א איידעם פון ר׳ חיים בלעך פון ספינקא.

ר׳ צבי הירש, איז געווען א תלמיד פון הג״ר יודא גרינפעלד זצ״ל פון סעמיהאלי.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה, ווען האלב דרום פון מארמאראש, האט געמוזט איבער געגעבן ווערן פאר רומעניא, האט דער ספינקא׳ער ישוב געליטן דאס מערסטע, ווייל זי האט זיך געפונען ביים גרעניץ פון דעם דרום׳דיגער חלק.

די פרנסות פון די געוועלבער און בעלי אכסניות, האבן זיך כמעט ווי אָפּגעשפּאַרט, אסאַך בעלי בתים זענען געווען געצוואונגען צוליב פרנסה, איבער צולאָזן דעם ישוב.

די ראשי קהל פון ספינקא, צווישן די צוויי וועלט מלחמות, זענען געווען ר׳ אפרים מענדל צוג, ר׳ הערצל נאדל, ר׳ קלמן פסח באש, ר׳ משה לייב באש און ר׳ אליעזר טעסלער. (זעה בילד אין עמ׳ קכ״ב)

ר׳ קלמן פסח באש, איז געווען אסאַך יארן ראש הקהל, ער איז אויך געווען 40 יאר דער הויפט פון חברה קדישא.

ר׳ קלמן פסח, איז געווען א זעלטענער איידעלער איד, און א בעל צדקה וחסד. ער איז אויפגעשטאנען יעדן טאג 3 פארטאָגס,

האדמו"ר מספינקא בעל „חקל יצחק"

ר' צבי הירש מאטיאוויטש

ר' אליעזר טעסלער

ר' אברהם לקס

און געמאכט לעכטיג דעם ביהמ"ד, און געלערנט תורה בהתמדה. ר' קלמן פסח איז נפטר געווארן ביי די 97 יאר.

אין ספינקא, איז געווען א חברה ש"ס און חברה משניות. צווישן אירע תלמידי חכמים, האבן ארויס געשיינט הר"ר יודא הערש פערל און הר"ר סענדער ווייס און ר' גרשון רוטשילד, וואס איז געווען א הייסער סיגעטער - סאטמארער חסיד.

די סתם אידן פון ספינקא, זענען געווען ערליכע, זיי פלעגן זאגן אסאך תהילים, אין די וואכן טעג ווי אויך אין די שבתים.

אין אפריל תש"ד – האט מען אלע אידן פון ספינקא, אריבער געפירט צו דעם טעטשער געטא. הי"ד.

נאך די צווייטע וועלט מלחמה, האבן די געראטעוועט ספינקער אידן, צענומען דעם בית מדרש פון ספינקער רבי'ן, נאכדעם וואס זיי האבן געהערט, אז מ'וויל דארט מאכן א פארווייילונגס פלאץ.

יא.

קרעטשענוף

דער ישוב קרעטשענוף – געפינט זיך, 7 ק"מ פון צפון מזרח צו די שטאט סיגעט.

אין די ציילונג פון יאר תק"צ, געפונען מיר די פאלגענדע איינוואוינערס פון קרעטשענוף:

ר' אברהם שמילאוויטש, ר' ה. קראטש, ר' הערש ליבערמאן, ר' אברהם קראטש, ר' ס. קראטש, ר' הערש טויב, ר' הערש

פערל, ר׳ שלמה בערקאוויטש, יענא שמילאוויטש, ר׳ משה ראטה, אלמנת ר׳ טובי׳ שליגער, ר׳ לעזער אברהם, ר׳ מיכל וויזל, מרקו פאללאק, ר׳ שלמה אברהם, ר׳ יוסף מעיסארוש, ר׳ חיים מארטשעל, ר׳ יאנקיל רוט, ר׳ אייזיק קופל, ר׳ בערקו זעלמאן, ר׳ יאנקיל גאנץ, ר׳ אלתר זוסמאן, ר׳ אברהם פייג, ר׳ מאיר פייג, ר׳ אברהם ליבערמאן, מאניו פייג, ר׳ אייזיק ליבערמאן, אלמנת ר׳ ראובן אינגבער, ר׳ משה מאסקאוויטש, ר׳ חיים פייג, ר׳ איציק העניג, האלמנה איטה חנה, ר׳ דוד פערל, ר׳ פישל מאשקאוויטש, י. שולצער, ר׳ אברהם דראיט, ר׳ מענדל קראץ, ר׳ זעליג דראיט, ר׳ אליעזר נאדעל, ר׳ יוסף מארקאוויטש, לעזער רימער, ר׳ איציק סובו, ר׳ דוד הוס, ר׳ הערש שלאמאוויטש, ר׳ ישראל גאנץ, ר׳ שלמה פייג, ר׳ יאנקיל שטיינמעץ, ר׳ יחזקאל חאמאדיע, ר׳ ליטמאן דראיט, ר׳ אייזיק פייג, ר׳ לייב סאנטו, ר׳ זעליג פערל, ר׳ שלו׳ קיים, אלמנת ר׳ משה קאפל, ר׳ ישראל קיים, ר׳ א. שעכטער, ר׳ אפרים חיימאוויטש, ר׳ יוסף דויטש, ר׳ אייזיק ליבערמאן, ר׳ חיים וויזל, ר׳ דוד יאנקלאוויטש, ר׳ אברהם זינדעל, ר׳ ישעי׳ סובו, ר׳ אפרים שעיה, ר׳ שלמה לייב, ר׳ דוב מושקוף, ר׳ אשר אייזיקאוויטש, ר׳ יואל קאין, בערקו גידאלי, ר׳ יענקיל גידאלי, ר׳ מאיר גידאלי, ר׳ הערש מארקו, ר׳ יאנקיל וויזל.

דער ערטשער רב אין קרעטשענוף, איז געווען הג״ר יוסף יואל דייטש ז״ל, – וואס איז שפעטער געווען דער דיין פון טארנאפאל.

נאך אים, איז געווען דארט רב, זיין זון הג״ר דוד נתן דייטש ז״ל, – בעמח״ס ״נפש דוד״ על התורה (א זון פון ר׳ נתן דוד, וואס האט געהייסן ר׳ משה זצ״ל, איז געווען באקאנט פאר א פועל ישועות, דורך זיינע רעצעפטן, וואס ער האט געגעבן פאר קראנקע).

נאך הג״ר דוד נתן ז״ל, איז געווארן דארט רב, הג״ר צבי הירש ריינמאן בהג״ר יצחק משולם, – וואס איז געווען א איידעם

ביי הג״ר אברהם אהרן טייטלבוים, זון פונעם בעל ״ייטב לב״ זצ״ל.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה, איז געווארן רב זיין זון, הג״ר אלעזר ריינמאן ז״ל, – וואס איז געווען א איידעם, ביי הג״ר אברהם חיים רובין ז״ל אב״ד גלאגוב. ר׳ אלעזר, האט א שטיק צייט אנגעפירט אין קרעטשענוף, א ישיבה פון פופציג בחורים.

דער לעצטער רב פון קרעטשענוף, איז געווען הג״ר אברהם חיים ריינמאן ז״ל בהג״ר אלעזר. – ר׳ אברהם חיים, איז געווען א גלענצענדער רעדנער, און איז געווען זייער באליבט ביי אלע איינוואוינערס.

הרב יצחק שעכטער, אן אייניקל פון הרב מרדכי שטערן פון סלישט, איז א לענגערע צייט געווען שו״ב אין קרעטשענוף; ווי אויך הרב מאיר דוד שעכטער איז געווען א שו״ב.

אין קרעטשענוף, האבן אויך געוואוינט, חשובע אדמורי״ם, וואס זענען געווען געשעצט ביי די דארטיגע איינוואוינער.

אין יאר תרנ״ו, האט זיך דארט באזעצט הגה״צ ר׳ מאיר רוזענבוים, א זון פון הרה״צ ר׳ מרדכי לייפער זצ״ל, וואס איז נפטר געווארן אין בישטינא.

הרב ר׳ מאיר, האט דארט אנגעפירט מיט א חסידיש׳ן בית מדרש, אסאַך אידן האבן געשטראָמט צו אים נאך רפואות און ישועות. ר׳ מאיר איז נפטר געווארן אין קרעטשענוף, א׳ דר״ח תמוז תרס״ח.

זיין זון, הרה״צ ר׳ אליעזר זאב ז״ל, האט ממלא מקום געווען זיין גרויסן טאטן, און איז אליין אויך מפורסם געווארן אלץ גרויסער בעל מופת, ובפרט דורך זיינע ״רעצעפטן״.

דער דיין אין קרעטשענוף, איז געווען הג״ר מאיר דוד טאבאק ז״ל, זון פון הג״ר שלמה יודא טאבאק זצ״ל, בעמח״ס ״ערך שי״. ר׳ מאיר דוד, איז געווען א למדן און חריף עצום.

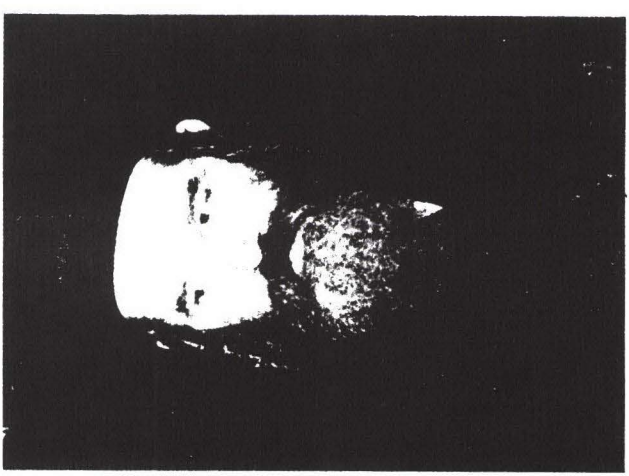

לה. שאר ווי פלעמפּזיל

לה. אַלגוּר האָ פלעמפּזיל

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, האבן דארט געוואוינט 2 שטארקע תלמידי חכמים, וואס האבן אויך גע׳פסק׳נט אין שאלות "איסור והיתר": ה"ה הרב ר׳ הירשל בערלי׳ס, און הרב ר׳ יחזקאל הערבסט ז"ל.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, האבן די אידן פון קרעטשענוף געהאט פיר שוהלן: א) די גרויסע שוהל; ב) בית מדרש פון די תלמוד תורה; ג) בית מדרש פון די בחורים; ד) בית מדרש וואס געפינט זיך אויפן וועג צום דארף "רינה".

קרעטשענוף, האט געהאט א אייגענעם "בית עלמין"; און האט פארמאָגט א "מקוה טהרה"; א "חברה קדישא"; "חברה ש"ס"; "חברה משניות"; "חברה למעשי צדקה וחסד"; חברת צדקה גדולה"; "חברת ביקור חולים"; "חברת גמילות חסדים".

טייל קינדער פון קרעטשענוף האבן געלערנט אין די "חברת תלמוד תורה"; און א טייל קינדער האבן געלערנט ביי פריוואַטע מלמדים.

פאַר די ערשטע וואלט מלחמה, איז געווען דארט ראש הקהל הרבני הנגיד ר׳ הירש בערקאוויטש ע"ה, וואס איז געווען א קרעטשענוף׳ער חסיד. נאך די ערשטע וועלט מלחמה, איז געווען דארט גבאי הרה"ח אלטער יאנקלאוויטש ע"ה, וואס איז געווען א שיינער תלמיד חכם און א בעל הבתי׳שער איד. אלץ ראש הקהל, איז ערוועלט געווארן הרה"ח ר׳ זלמן לייב עליאש ע"ה, וואס איז געווען א איידעם ביי הרבני הנגיד ר׳ יעקב דוד האנס ע"ה. ר׳ זלמן לייב, איז געווען א תלמיד חכם און א סיגעטער חסיד, ער איז געווען זייער טעטיג, אין אלע קהילה אנגעלעגענהייטן. ר׳ זלמן לייב ע"ה, איז נפטר געווארן עטליכע יאר בעפאר די צווייטע וועלט מלחמה.

דערנאך, איז דארט געווען ראש הקהל הרה"ח ר׳ צבי אלימלך פייערווערקער ע"ה, וואס איז געווען א סיגעטער חסיד

און א אנגעזעהנער תלמיד חכם. ר׳ צבי אלימלך, האט זיך אויסגעצייכענט מיט זיינע אויפטואונגען פאר די קהילה.

דער לעצטער ראש הקהל, איז געווען הרה״ח ר׳ הירש פויגל, וואס האט געהאט אין קרעטשענוף א געוועלב ער איז געווען פארעכענט פאר א ת״ח. ר׳ הירש און זיין ווייב, האבן געהאט די זכי׳, ניצול צו ווערן פון די דייטשע נעגל. זיי האבן זיך נאך די מלחמה באזעצט אין ארץ ישראל אין שטאט חיפה, ווי ער האט דארט ממשיך געווען צו טון להרמת קרן התורה והיהדות.

די מערסטע, קרעטשענוף׳ער איינוואוינערס, זענען געווען וויזניצער אדער סיגעטער חסידים.

די איינוואוינער פון קרעטשענוף, האבן זיך מפרנס געווען פון האלץ, וואס זיי האבן געשניטן אין די וועלדער וכו׳, דערנאך האבן זיי דאס דעפארטירט דורכן טייך אויף אונגארן וכו׳.

טייל איינוואוינער, האבן געהאט פרנסה פון געוועלבן (סטארס); טייל זענען געווען בעלי מלאכות; און א גרויסער טייל האבן געמאכט א לעבן פון באָדענס, וואס זיי האבן געהאט ארום זייער הויז, ווי עס איז געוואקסן פרוכט וכו׳ בשפע.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה, ווען האלב געגנט איז אריבער צו רומעניע, האט מען מער נישט געקענט נוצן דעם טייך אריבער צו פירן, און צוליב נאך אנדערע שווערקייטן וואס איז אונטער געקומען, זענען אסאך איינוואוינערס געווען געצוואונגען, צו פארלאזן קרעטשענוף צוליב פרנסה.

20 יאר בעפאר די צווייטע וועלט מלחמה, האבן זיך 100 נפשות פון דארט ארויס געצויגן, און האבן זיך באזעצט אין אנדערע געגנטן.

אין קרעטשענוף, האט געוואוינט א חשוב׳ער איד, א גר צדק, מיטן נאמען ר׳ אברהם קליין ע״ה, וואס איז געקומען פון

נירדהאזע, אונגארן. ער האט חתונה געהאט אין קרעטשענוף, מיט די טאכטער פון דעם בוטשער ר׳ געצל כ״ץ.

ר׳ אברהם, האט געהאט אויסער געוועגליכע פיינע מידות, ער איז געווען א מכניס אורח, און א רודף צדקה וחסד. ער האט אסאך צייט געווידמעט פאר תורה לערנען, ביז ער איז אנגעקומען צו די מדריגה פון ״תלמיד חכם״ מופלג.

אין יאר תש״א, איז געקומען גרויסע צרות אויף קרעטשענוף, מיט דעם, וואס די רעגירונג האט אויפגעפאדערט, דאס יעדער מוז אויפווייזן די אונגארישע בירגערשאפט. ווי פארשטענדליך, האבן די רוב איינוואוינערס, דאס נישט פארמאָגט.

פיר הונדערט זעקס און ניינציג אידן, וואס זיי און זייערע עלטערן האבן דארט געוואוינט, האבן צוליב דעם, געמוזט פארלאזן קרעטשענוף.

זיי האבן נישט געקענט גיין ווי זיי האבן געוואלט, נאר די רשעים האבן זיי פארטריבן, צו די שטעט קאמעניץ - פודולסק, ווי עס איז פארגעקומען א גרויסע שחיטה אויף די אידן רח״ל. הי״ד.

צווישן די פארטריבענע אידן, איז געווען דער קרעטשענוף׳ער רב הג״ר אברהם חיים ריינמאן ז״ל מיט זיין משפחה. זיין רעבעצין און די קינדער, זענען גע׳הרג׳ט געווארן נעבן קאמעניץ - פודולסק, ר׳ אברהם חיים זעלבסט, איז געלונגען פון דארט זיך ארויס צודרייען, ער האט אפילו אנגעיאגט, צוריק צו קומען צו די שטאט יאַסין, וואס האט זיך געפונען אריבער דעם אונגארישן גרעניץ.

צו זיין ביטערן מזל, האט אים דאָרט איינע פון די אונגארישע זשאנדארן, וואס האט א טייל גענומען אין ארויס טרייבן די אידן פון קרעטשענוף דערקענט.

דער זשאנדאר האט באפוילן, מ׳זאל דער רב צובינדן צו א וואָגן, און אים אזוי צוריק פירן די גרעניץ. דערנאך, האט מען

אים אריינגעפירט אין דעם נאָנטן וואַלד, און מ׳האט אים דארט מיט גרויס רשעות, אויסגעשטאכן די אויגן, און דערנאך געשאָסן אויף טויט. ה׳ ינקום דמו.

מיר האבן באקומען, א לעבעדיגער באריכט, פון א קרעטשענוף׳ער איד, ר׳ מאיר בערקאוויטש נ״י, וואס וואוינט היינט אין פאָרעסט הילס, קווינס. ר׳ מאיר, איז א זון פון ר׳ אפרים בערקאוויטש ע״ה, וואס איז געווען פון די רייכסטע און אנגעזעהענסטע אידן אין קרעטשענוף. אויך איז ער א איידעם, ביי א קרעטשענוף׳ער איד ר׳ אהרן האנץ ע״ה, וואס איז געווען פון די עושי צדקה וחסד אין קרעטשענוף.

ר׳ מאיר דערציילט אזוי:

אין קרעטשענוף, האבן געוואוינט אין א שטח פון דריי קילאמעטער לויטער אידן. די גוים, האבן געוואוינט עקסטער פאר זיך.

דער רב איז געווען ר׳ חיים ריינמאן זצ״ל הי״ד. א שטיק צייט, האט ר׳ חיים אנגעפירט א קליין ישיבה, וואו ער האט געלערנט מיט גרעסערע בחורים.

אין קרעטשענוף, איז געווען א תלמוד תורה, וואס איז געבויט געווארן דורך די הילף פון אפשטאַמיגע פון קרעטשענוף, וואס האבן דאַן געוואוינט אין אמעריקא. אין תלמוד תורה איז געווען א בית מדרש צום דאווענען, און חדרים צו לערנען מיט די קינדער. די מלמדים פון דער תלמוד תורה, זענען געווען צוויי דריי פון קרעטשענוף, און די איבריגע מלמדים, זענען געקומען פון די דערפער ארום. די תלמוד תורה, האבן מערערע בעלי בתים אויסגעהאלטן.

קרעטשנוף, האט געהאט פיר בתי מדרשים: א. ר׳ משה׳לעס גרויסע שוהל; ב. דעם רב׳ס גרויסע בית המדרש; ג. די תלמוד תורה שוהל; ד. די ווערצהויז שוהל.

אין קרעטשענוף, האבן געוואוינט, ארום 12 - 13 הונדערט אידישע נפשות. צווישן זיי, איבער זעקס הונדערט בעלי בתים מיט טליתים.

אין קרעטשענוף, האט געוואוינט דער רבי ר׳ אליעזר וואלף זצ״ל. דער קרעטשענוף׳ער רבי ר׳ אליעזר וואלף, פלעגט יעדן מוצש״ק ביי מלווה מלכה שפילן אויף א פידל. ער מיט זיינע קינדער, האבן זייער שיין געשפילט אויפן פידל לכבוד דוד מלכא משיחא.

אויף די ימים טובים, פלעגט א שיינער עולם קומען צום רבי׳ן פארברענגען צוזאמען. אויך אויף די יארצייט פון דעם אלטן רבי׳ן ר׳ מאיר זצ״ל, זענען געקומען אויף קרעטשענוף, די אנדערע זין הרב ר׳ איתמר פון טשערנאוויץ; הרב ר׳ איציק פון סלאטפינא; הרב ר׳ מרדכי׳לע פון ראחוב.

דער קרעטשענוף׳ער רבי, האט געהאט א גרויסן בית המדרש און א אייגענע מקוה. אסאך פארן צווייטן קריג, האט זיך דער רבי געצויגן אויף סיגעט. (דעם קרעטשענוף׳ער רבי׳נס א אייניקל, הרה״צ האדמו״ר ר׳ מענדל רויזענבוים שליט״א, פירט אין ארץ ישראל אין רחובות א שיינע חסידישע הויף).

אין קרעטשענוף, האבן געוואוינט טייערע אידן. יעדן פארטאָגס, האבן די אידן פאַרן דאווענען, געלערנט אדער געזאגט תהלים. יעדן פרייטאג צו נאכטס, האט ר׳ בן ציון שוחט אנגעפירט א חסידישע באָטע, ווי מ׳האט געזינגען שירות ותשבחות פארן בורא כל עולמים.

דאס דאָרף קרעטשענוף, איז געווען א טייער לעבעדיגע דארף, ווי איינער האט געהאלפן דעם אנדערן. אז ס׳איז געווען דארט א חתונה, איז יעדער געווען געלאַדענט. מ׳האט זיך מיט געפרייט מיט יענעמס שמחה.

שמחת תורה, האט מען געטאנצט און זיך געפרייט אין לשער. פורים, האט מען געטאנצט און געזינגען פון ביינאכט ביז צופרי.

אין קרעטשענוף, איז געווען עטליכע חברות: חברה קדישא; חברה מאַלאָטשעס (וואס פלעגן העלפן פאר קראנקע, און זיך אפגעבן מיט זיי); חברה משניות. די חברה משניות האט יעדעס יאר געמאכט א סיום און א גרויסע סעודה. צו די סעודה האבן די באטייליגטע געדארפט מיטברענגען פון דערהיים א טעלער, ווי מ'זאל קענען אריין לייגן דאס עסן.

ס'איז אויך געווען א פרויען חברה, וואס האבן ארויסגעהאלפן ביי אָרימע חתונות. זיי האבן געהאט ספעציעלע שיינע געשירען. פאר ארימע האבן זיי דאס געגעבן אומזיסט. פאר אנדערע פלעגן זיי אויסדינגען די געשירען, און די הכנסה איז געגאנגען פאר די חברה.

אויך איז געווען א פרויען חברה וואס האבן געמאכט טהרה. די פרויען וואס האבן אנגעפירט מיט די וואוילטעטיגע צוועקן זענען געווען: סילקא האנץ, טויבא בערקאוויטש, מלכה היילא האנץ, איידא מארקאוויטש, לאה שלום'ס, מלכה פריידא, שרה רבקה גאלדבערגער, אסתר בערקאוויטש, מרת פייערוורקער.

ר' איציק ליבערמאן ע"ה, פלעגט יעדן פרייטאג ארום גיין, צוזאמען נעמען חלות און דאס פארטיילן פאר ארימע וואס האבן דאס געדארפט.

די חברה קדישא גבאים, זענען געווען: ר' אפרים בערקאוויטש, ר' אהרן האנץ, ר' יצחק רימער ע"ה און נאך. ס'איז דארט געווען, צוויי בחורים חברה וואס יעדער, האט פאר זיך געלאזט שרייבן א ספר תורה.

יעדע שטיק צייט, פלעגט מען מאכן וואלן, פאר ראש הקהל וטובי הקהלה. די פאלגענדע אידן, זענען געווען צייטענווייז ראש

הקהל: ר׳ הערש לייזער פייערוורקר, ר׳ אפרים בערקאוויטש, ר׳ הערש פויגל, ר׳ זלמן לייב עליאס און נאך אנדערע.

די גבאים פון בית המדרש, זענען געווען: ר׳ אפרים בערקאוויטש און ר׳ אלטער יאנקלאוויטש.

חברה משניות גבאים, זענען געווען: ר׳ יחזקאל הערבסט, וואס איז געווען א שיינער תלמיד חכם, ר׳ הערשל ב״ר בערל פויגל, ר׳ הערש לייב פייערוורקר.

ס׳איז געווען א איד, ר׳ אלטער פישמאן, וואס איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און איז געזעסן און געלערנט פלייסיג. פאר פרנסה פלעגט ער האנדלען מיט האלץ.

ס׳איז געווען בעלי מלאכות, וואס פלעגן זיך נעמען צייט, צו גיין צונויף שטעלן געלט פאר ארימע, הכנסת כלה, ספעציעל פורים פלעגן אסאך גבאים ארום גיין צונויף נעמען געלט.

אויף ימים נוראים, זענען דארט געווען די בעסטע בעלי תפלות, זיי האבן געהאט ארום זיך משוררים. קודם פלעגט דאווענען שחרית דער אלטער שוחט ר׳ איציק. נאך אים האט געדאווענט זיין זון ר׳ בן ציון שוחט. אויך פלעגט דאווענען ר׳ יחיאליש דער רב׳ס א ברודער.

ביידע שוחטים ר׳ איציק מיט זיין זון ר׳ בן ציון, זענען געווען זייער באליבט ביי יעדן. (זעה בילד אין עמ׳ קל״ד)

אויף פסח, פלעגט ר׳ אפרים בערקאוויטש, טיילן פאר נויטבאַדערפטיגע, וויין פאר די סדרים, און אויך קארטאפל. אויך פלעגט ר׳ יחזקאל ישראל גאלדבערגער און ר׳ אהרן האנץ טיילן אויף פסח, קארטאפל און נאך זאכן.

עס איז דארט געווען, ארום צען געוועלבן, עטליכע ווערצהייזער ווי מ׳האט פארקויפט וויין, בראנפען, ביר, און נאך געטראנקען. ס׳איז דארט געווען 5-4 שניידערס, 5-4 שיסטערס, א מקוה, א שוויץ באד. ס׳איז געווען אין דארף, צוויי רייען פלייש

ר׳ יצחק שו״ב

אין די פיקטשור פון יאר תרצ״ו זעהט מען פון רעשכטס צו לינקס ר׳ מענדל סאבוי, ר׳ מאיר בארקאוויטש נ״י, ר׳ בן ציון שוחט, ר׳ אליעזר בערקאוויטש הי״ד.

בענק. די פלייש האקער זענען געווען: ר׳ געציל כ״ץ, ר׳ יאנקעל פייג, ר׳ דוד פייג, ר׳ דוד ״דער לאנגער״, וואס זיין פאמיליע נאמען איז געווען שטיין, און זיינע זין, מאטיא שטיין, שלמה אייזיק שטיין, ישראל לייב שטיין, אלימלך שטיין.

אויך איז געווען א 7-8 בעלי עגלות, וואס האבן געפירט האלץ קיין סיגעט, 8 פיאַקערס וואס האבן געפירט מענטשן פון ביטשקוף, קרעטשענוף קיין סיגעט. צוויי מויערערס (בריק לייערס), צוויי שערערס, צוויי וויין קעלערס סוחרים וואס האבן פארקויפט וויין אין האלסעיל. איינע פון די וויין קעלערס, האט באלאנגט צו ר׳ הערש פויגל, און זיין שותף ר׳ יחיאליש (וואס איז געווען דעם קרעטשינובער רב׳ס ברודער).

בעפאָר די ערשטע וועלט מלחמה, פלעגן די האלץ סוחרים שיקן זייער סחורה, מיט די טאַס וואסער אויף אונגארן, איטאליע. די וואס האבן אריבער געפירט די האלץ, האבן געהייסן ״באָקערירערס״. זיי זענען געווען ר׳ חיים דוד פייג, איציק האנץ און יעקב דוד האנץ.

די בהמה סוחרים זענען געווען ר׳ הערש לייזער פייערוורקער, און זיין פאטער ר׳ מרדכי פייערוורקער.

ס׳איז געווען צען בהמה סוחרים, וואס האבן עקספארטירט די בהמות און פלייש מיט וואגאנען קיין בודא פעסט, אונגארן, פראג, טעשעכיי, איטאליע און דייטשלאנד.

פון די גרויסע בהמה סוחרים, זענען געווען: ר׳ אפרים בערקאוויטש, און זיינע שותפים ר׳ מיכל סמוק און ר׳ ישראל וואלף דאווידאוויטש פון סיגעט. ווי אויך ר׳ הערש בערקאוויטש און זיינע פיר זין, און ר׳ יחזקאל ישראל גאלדבערגער מיט זיינע שותפים.

די עפעל סוחרים, זענען געווען ר׳ אהרן האנץ, ר׳ געציל גאלדבערגער, ר׳ יאנקעל לייזער גודעל. ר׳ אהרן האנץ האט אויך געהאנדעלט מיט היי. ר׳ איציק פערל מיט זיין ברודער משה פערל, זענען געווען סוחרים פון היי.

ס'איז געווען עטליכע אידן, וואס זייער פרנסה איז געווען, צו טרייבן בהמות אין מארק פון סיגעט צו פארקויפן.

ס'איז געווען אידן, וואס האבן געהאט פרנסה, פון זייערע פעלדער און גערטנער. דאס מערסטע פעלדער האט געהאט ר' אפרים בערקאוויטש, ר' יחזקאל ישראל גאלדבערגער און ר' אהרן האנץ. ווען מ'האט אראפגענומען פון די פעלדער די פאטייטאס, רובעליך, מילאיי האט מען פון דעם געטיילט אומזיסט פאר אידן וואס האבן געדארפט.

ס'איז געווען, וואס האבן געהאנדעלט מיט הינדלעך, און ס'איז געווען עטליכע וואס האבן זיך באשעפטיגט מיט מילך פראדוקטן, און האבן געמאכט פוטער.

די רשעים האבן אין יאר תש"א, אוועק געפירט פון קרעטשענוף, ארום פינף הונדערט אידן אויף פוילן, ווי אלע זענען ליידער אומגעקומען. צווישן זיי, איז אויך געווען דער רב ר' חיים הי"ד.

די איבעריגע אידן, האט מען אוועק געפירט אין יאר תש"ד - תש"ה צו די געטא אין סלאטפינא. ארום זיבעציג גוי'שע וועגענער, האבן אוועק געפירט אלע אידישע נפשות פון דאָרף. פארן פארלאזן קרעשענוף, האט מען אריין געלייגט אין טראנק פון ר' אפרים בערקאוויטש, אלע ספרי תורות פון די גרויסע שוהל. נאכן קריג, האט מען געפירט א טייל ספרי תורה קיין ארץ ישראל. ר' מאיר בערקאוויטש נ"י, גיט איבער, "איך קען נישט פארגעסן, וויאזוי מ'האט אונז ארויס געפירט פון קרעטשענוף. פון פארענט, איז געזעסן ר' בן ציון שוחט און ר' געצל גאלדבערגער.

ר' בן ציון, האט געהאלטן אין האנט א ספר תורה, און האט געשריגן "מ'וועט די רשעים באגראבן, מיר וועלן זיי באזיגן בעז"ה". מיט אזא האפענונג, האבן די טייערע אידן פון

קרעטשענוף, אויסגעהויכט זייערע נשמות, אין די אוישוויצע קאלעך אויוועגס. הי״ד.

יב.

בערבעשט

דאס דערפל בערבעשט – געפינט זיך, 10 ק״מ פון דרום זייט צו די שטאָט סיגעט. צווישן די ליסטעס פון יאר תצ״ה טרעפט מען, אז אידן האבן שוין דאַן דארט געוואוינט. ווי ס׳קוקט אויס, זענען די אידן געקומען פון גאליציע, אויפן וועג קיין אונגארן, און זיי האבן זיך אונטערוועגנס דארט באזעצט.

אין די רעגירונג ציילונגען, פון יאר תק״צ, טרעפט מען צווישן די בערבעשט איינוואוינער, די דאזיגע משפחות: ר׳ שמשון דאווידאוויטש, ר׳ מענדל דילער, ארסו יאנגער, ר׳ משה פעדער, ר׳ פישל קאופמאן, ר׳ אברהם יאנגער, ר׳ אליעזר הובער, ר׳ יודא קאופמאן, ר׳ זעליג קאופמאן, ר׳ ישראל יאנגער, ר׳ אליעזר פוקס, ר׳ אייזיק דאווידאוויטש, ר׳ אברהם דיב, ר׳ פישל דאסקאל, ר׳ יוסף אבראהם, ר׳ ישראל דאווידאוויטש, ר׳ נתן אדלער, ר׳ דוד דיללער, ר׳ שמעון יענגער, ר׳ דוד מארקאוויטש, מדת עטיא בערקאוויטש.

דער שוחט, פון בערבעשט, איז געווען הג״ר יצחק אייזיק בערקאוויטש זצ״ל.

פון די חשובע איינוואוינערס פון בערבעשט, איז געווען ר׳ יוסף ליפמאן קויפמאן. ר׳ יוסף ליפא, האט געהאט פיר זין: ר׳ נתן נטע, וואס איז א ת״ח א חסיד און ירא שמים, ער איז

געווען א מלמד אין שטאט סאטמאר; ר׳ חיים ארי׳, ר׳ חיים ארי׳ איז דער פאָטער, פון הרבני הנגיד תומך תורה ומוסדותיה ר׳ חנניא יו״ט ליפא קויפמאן אין וומ״ב, און פון ר׳ אברהם קויפמאן אין ב״פ; ר׳ שלמה קויפמאן, ר׳ שלמה האט געוואוינט אין קאלוב, ער איז געווען דער בעל אכסניא פון אלע צדיקים וואס זענען געקומען זיך משתטח זיין אויפן ציון פון הרה״ק מקאלוב זי״ע. זיין זון, איז ר׳ שלום קויפמאן פון וומ״ב, און זיין טאכטער, איז האשה החשובה מרת שרה כהנא תחי׳, מנהלת של הביקור חולים דסאטמאר בוומ״ב; ר׳ שלום קויפמאן פון קירלהאז, זיין טאכטער, איז אלמנת ר׳ אלטר שלמה מערמלשטיין ע״ה. אירע קינדער: זענען ר׳ שלום יעקב, ר׳ חיים אלי׳ צבי מערמלשטיין, אשת ר׳ יוסף גאלדבערגער, ואשת ר׳ דוד יואל באנדא מקר״י; און זעקס טעכטער: מרת מירצה, אשת ר׳ שמשון לעבאוויטש ע״ה, מרת אבראמאוויטש, מרת דאווידאוויטש, מרת גרינפעלד, מרת פארקאש, מרת ריסא כהן ע״ה אשת ר׳ אברהם כהן מירושלים.

ר׳ יוסף ליפא, און זיין ווייב סאשא (וואס איז געווען א טאכטער פון ר׳ צבי דיב פון בערבעשט), זענען געווען גרויסע בעלי מכניסי אורחים און בעלי צדקה. איר טאכטער דערציילט, אז די בערבעשטע רעבעצין, פלעגט זיך מיט איר אדורך רעדן א יעדע זאַך. זיין אייניקל, ר׳ צבי קויפמאן פארציילט, אז זיין זיידע ר׳ צבי דיב איז געווען א גרויסער בעל מכניס אורח און א שם דבר אין די געגענד, אויף זיין לוי׳ האבן אים באגלייט ארום צוויי הונדערט אייניקלעך.

ר׳ נתן נטע׳ס זון, איז לאיו״ט הרבני החסיד ר׳ צבי קויפמאן פון ירושלים - ווילאמסבורג. ר׳ צבי׳ס מוטער, איז געווען א טאכטער פון החסיד ר׳ אפרים פישל שטויבער ע״ה פון פעטריווע. ר׳ צבי איז געבליבן ביי די אַכט יאָר א יתום פון זיין מוטער, איז ער אויפגעוואַקסן אין פעטריווע ביים זיידן. שפעטער איז ער א חתן געווארן, ביי זיין פעטער ר׳ שלום קויפמאן פון קירלהאז. ער האט געהאט צוויי קינדער עזרא און לאה. זיין ערשטע ווייב מיט

די קינדער, זענען אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד. ר׳ צבי דערציילט, אז זיין שווער - פעטער, איז געווען גבאי ביים פאלאניער רבי, הגה״צ ר׳ מרדכי אליעזר הלוי וויזל זצ״ל. אויך איז געווען דארט גבאי, הרבני הישיש ר׳ אהרן שענברוין נ״י. דער פאלאניער רבי, איז געווען א בעל מופת און גרויסער פועל ישועות. אין א טאג, דערציילט ר׳ הערשל, האט דער רבי אים א זאָג געטוהן, הערשל, א פענגע (שם מטבע). איך האב אים דערלאַנגט א פענגע. דאַן, האט ער מיר געזאגט, גיי קויף צוקערלעך, צו קענען טיילן פאר די קינדער, ווייל דער פאלניער רבי האט זיך געפירט צו זאגן מיט די קינדערלעך איש״ר און אמן, דערפאר האט ער זיי געגעבן צוקערלעך. ווען א קינד פלעגט אויפשטיין אביסל פרי, האט ער געבעטן די מאמע, ״לאז מיר גיין אין שוהל און ענטפערן אמן״, ווייל נאכדעם פלעגט דער רבי גיבן א צוקערל... אונזער ר׳ הערשל האט געהאט די זכי׳ צו מזכה זיין את הרבים מיט פארשפרייטן איבער די וועלט, צענדליגע טויזענט ספרי ה״חפץ חיים״. מיר וואונטשן אים אריכות ימים.

ר׳ צבי׳ס חשובע קינדער לאיו״ט: הר״ר שמעון, הר״ר נתן נטע, הר״ר אברהם, הר״ר איתמר טובי׳, הר״ר יוסף ליפא, הר״ר יעקב, הר״ר משה, הר״ר פישל קויפמאן, נרם יזרח.

דאס רבנות פון בערבעשט, האט באַלאַנגט צו די גלילות פון סיגעט. נאָכדעם וואס הג״ר ישראל יעקב יוקל טייטלבוים זצ״ל, זון פון הג״ר שמואל ט״ב זצ״ל אב״ד גורליץ, איז געווארן א איידעם ביים ״ייטב לב״, האט אים דער שווער, איבער געגעבן, דאס רבנות פון בערבעשט.

רבי יוקל, האט אָנגעפירט אין בערבעשט, א שיינע ישיבה, ווי עס האבן דארט געלערנט די שפעטערע גדולי ישראל, ווי דער ״עצי חיים״; הגה״צ ר׳ שלמה אליעזר וויזל זצ״ל, אב״ד טערינאווה; הגה״צ ר׳ נפתלי הערצקא האניג זצ״ל, אב״ד שארמאש ועוד רבנים.

נאך זיין פאטער׳ס פטירה, איז רבי יוקל אויפגענומען געווארן, אַלץ אב״ד גורליץ, און דאס רבנות פון בערבעשט, האט איבערגענומען ר׳ יוקל׳ס איידעם, הגה״צ ר׳ רפאל גרויס זצ״ל.

אין יאר תרס״א, איז הג״ר יוקל געווארן רב, אין וואלאווע. ווי ער איז נפטר געווארן, ט״ו אלול תרפ״ד. ער האט איבערגעלאזט א ספר ״היטב איטיב״, וואס זיין אייניקל הרה״צ ר׳ ישעי׳ גרויס שליט״א, האט לעצטנס איבער געדרוקט.

ר׳ רפאל גרויס, איז געווען מפורסם, פאר א גרויסער עובד ד׳ און גאון. טייל מענטשן האבן אים גערופן ״ר׳ רפאל הצדיק״.

ר׳ רפאל, האט נישט מאריך ימים געווען, ער איז נפטר געווארן כ״ט טבת תרע״ז. ער ליגט אין קרעסטיר אין אוהל, מיט זיין מחותן, הרה״ק ר׳ ישעי׳ מקרעסטיר זי״ע.

נאך די פטירה פון הג״ר רפאל גרויס ז״ל, האט איבער גענומען די רבנות פון בערבעשט, זיין עלצטער זון, הג״ר יקותיאל יודא גרויס ז״ל.

ר׳ יקותיאל יודא, האט דארט, נאך די ערשטע וועלט מלחמה, אנגעפירט מיט א ישיבה, ווי עס האבן געלערנט ארום 80 תלמידים, וואס מערסטנס תלמידים, זענען געווען פון די מארמארישע געגענט.

ר׳ יקותיאל יודא, האט דאַן געגרינדעט די שטאָטישע תלמוד תורה. ר׳ יקותיאל יודא, איז געווען א זעלטענער געלונגענער מענטש, און א גדול בתורה ובמעשים.

ווען דער ״עצי חיים״ זצ״ל, איז נפטר געווארן אין יאר תרפ״ו, איז ר׳ יקותיאל יודא גערופן געווארן, פון די סיגעטער קהילה, צו דינען אין סיגעט אלץ ראב״ד, און צו לערנען פּריוואַט מיט דעם נייעם רב פון סיגעט, וואס איז דאן אלט געווען קוים 14 יאר.

הג״ר יקותיאל יודא, האט אסאך געלייסטעט, פאר די וואוקס פון די סיגעטער ישיבה. ער איז אומגעקומען עקה״ש אין אוישוויץ הי״ד.

נאך ר׳ יקותיאל יודא ז״ל, האט די בערבעשטע קהילה אויסגעוועלט פאר רב, זיין ברודער הג״ר שמואל גרויס ז״ל, וואס איז פאר דעם געווען רב אין ״ריטשע״ (וואס געפינט זיך אין געגענט פון זמפלין, אונגארן). הג״ר שמואל גרויס, איז געווען א איידעם, ביים באוואוסטן פועל ישועות, הרה״ק ר׳ ישעי׳ שטיינער זי״ע, אדמו״ר מקרעסטיר. (זעה בילד אין זייט קמ״ב)

הג״ר שמואל׳ס זון, איז לאיו״ט הרבני החסיד ר׳ משה גרויס נ״י, פון ווילאמסבורג. ווען הגה״ק מהר״י ט״ב זי״ע, איז אויפגענומען געווארן אלץ אב״ד סאטמאר, איז עפ״י עצתו, געווארן אויפגענומען, הג״ר שמואל גרויס זצ״ל, אַלץ אב״ד קראלי.

דאַן האט איבער גענומען דאס רבנות, זיין ברודער, הג״ר חנני׳ יו״ט ליפא גרויס זצ״ל, זון פון הגה״צ ר׳ רפאל זצ״ל.

נאכן צווייטע וועלט מלחמה, איז ר׳ ליפא אָנגעקומען אויף סיגעט, מ׳האט אים שטארק געבעטן, אָנצונעמען דאס רבנות פון סיגעט. ער האט אָבער, נישט געוואָלט זיין דער אָפיציעלער רב, ער האט דארט געפסק׳נט הלכות אין אלע מקצועות. (מראה צורתו בעמ׳ קמ״ד)

אין יאָר תש״ו, איז ער געפאָרן אויף ארץ ישראל, ער האט זיך באַזעצט אין ירושלים, ווי ער איז דאָרט געווען פון די חשובע אידן, פון די סאטמארער קהילה. ער איז נפטר געווארן ט׳ סיון תש״ל, און נטמן געווארן אין הר הזיתים.

זיין איינציגע זון, איז לאיו״ט, הרבני החסיד מוה״ר אלי׳ גרויס נ״י, פון בארא פארק, וואס איז א איידעם, פון הרב מענדל רובין ע״ה מקרעסטיר.

האב"ד ר' שמואל גרוס

ר' אברהם מאליק השו"ב

א ברודער פון ר׳ ליפא, הרה״צ ר׳ נפתלי גרויס זצ״ל, האט לאנגע יארן אָנגעפירט אין קראון־הייטס און אין מאנסי און אין פלארידא דעם קרעסטירער - בערבעשטער בית המדרש, און די גרויסע הכנסת אורחים.

ר׳ נפתלי זצ״ל, איז נפטר געווארן כ״ו אלול תשמ״ח, ער איז נטמן געווארן אין קר״י סמוך צום ציון פון בעל ״ויואל משה״. ער האט איבער געלאזט, חשובע קינדער שיחיו. זיין עלטסטער זון, הרה״צ ר׳ ישעי׳ שליט״א, פירט אָן אין ווילִיאמסבורג, דעם קרעסטירער - בערבעשטער ביהמ״ד לשם ולתפארת, און אויך, אין דעזערט האַט ספרינגס, קאַליפורניא.

אין פלארידא, פירט אן דעם קרעסטירער - בערבעשטער ביהמ״ד, זיין צווייטער זון, הרה״צ ר׳ רפאל גרויס שליט״א.

❖❖❖

יג.

אויבער־רינה

די דאָרף אויבער־רינה – געפינט זיך, 17 ק״מ פון מזרח זייט צו די שטאט סיגעט.

אין תק״פ, געפונען מיר, ווי אידן האבן שוין דאָרט געוואוינט. די קהילה, האט זיך ערשט געגרינדעט, אין יאר תר״כ, דורך א איד מיטן נאמען ר׳ וואלף יעגער ז״ל, וואס איז געווען א פארמעגליכער איד מיט א גוט הארץ. ר׳ וואלף, האט חתונה געמאכט צענדליגע ארימע חתנים און כלות, אויף זיינע שפעזן.

די שפעטערדיגע דורות אין דארף, זענען כמעט אלע געווען פון זיין פאמיליע.

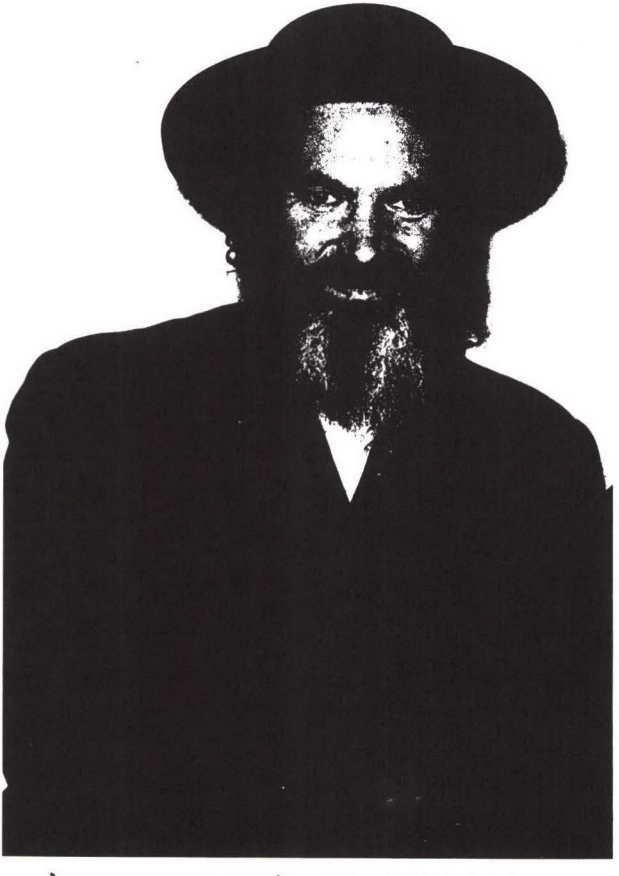

הרב חנני׳ יו״ט ליפא גרויס זצ״ל

אב״ד בערבעשט

אין אויבער רינה, איז געווען 2 שוהלן. די ערשטע שוהל איז געווען געבויט פון האלץ, און די צווייטע שוהל איז געווען געבויט פון שטיינער. אין איין שוהל האבן בדרך כלל געדאווענט וויזניצער חסידים, אין די צווייטע שוהל האבן געדאווענט אויך סיגעטער חסידים.

אין יאר תרל"ה, האט זיך דארט געגרינדעט, די "חברה משניות" און די חברה "עוזר דלים".

אַן עמטליכער רב איז נישט געווען. א "דיין" איז געווען הג"ר מנחם שווארץ. מען געפינט, אין שו"ת שם משמעון או"ח סי' כ"ו, א תשובה צו אים.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, האט דארט געוואוינט, האדמו"ר ר' אייזיק רובין זצ"ל, בהרה"צ חיים יחיאל זצ"ל מדומברובה, וואס איז געווען אן אייניקל פון הרה"ק אשר ישעי' מרופשיץ זי"ע.

ס'איז געווען דארט, צוויי פארמעגליכע אידן, ר' אלתר טויב און ר' אברהם לייב פרוכטער. די רעשט זענען געווען, דורכשניטליכע פרנסה ברענגערס.

ס'איז געווען דארט, א מורה הוראה שלא על מנת לקבל פרס, הג"ר צבי הירש גערטנער, וואס איז געווען א זון פונעם סיטשעל'ער שוחט, און אַן איידעם פון ר' שלום גאנז. ר' הירש איז געווען באוואוסט, פאר א שטארקער תלמיד חכם.

ר' שלום גאנז, איז געווען א תלמיד חכם. ער האט געהאט צוויי איידעמער תלמידי חכמים, הרב משה יצחק מוסקאל און הרב אשר זעליג טאמבור, וואס זענען געווען וויזניצער חסידים, און שיינע בעלי תפילה.

ס'איז געווען אין אויבער־רינה א חשובער איד, ר' שמחה יודא פויגל ע"ה. דער איידעם פון זיין זון ר' צבי פויגל פון

וואלקא, איז געווען הג״ר אלעזר קליין זצ״ל, אב״ד קהילת החרדית בבאר שבע.

דער שוחט, איז געווען ר׳ יחזקאל קופמאן, וואס איז געווען א סיגעטער חסיד און א תלמיד חכם. ר׳ יחזקאל, האט אויך גע׳פסק׳נט שאלות איסור והיתר. ר׳ יחזקאל, איז אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד.

אין סעפטעמבער תש״א – ווען די אונגארישע זשאנדארען זענען אריינגעקומען, איז דער מצב פון די דאָרטיגע אידן געווארן ביטער. זומער תש״ב, האבן די אונגארישע חיות, ארויסגעטריבן פון דארט די אידן, וואס האבן נישט געהאט די ריכטיגע דאקומענטן. מ׳האט די אומגליקליכע, געטריבן אין די געגענט פון קאמעניץ - פודולסק, ווי רוב זענען אויסגעהרגעט געווארן הי״ד.

א טייל, האבן זיי געטריבן און איינגעשפּאַרט אין א געטאָ אין גאליציע. דער אויבן דערמאנטער רבי, הרה״צ ר׳ אייזיק רובין, האט מען אריינגעפירט אין דעם געטא דומברובה (דארט ווי ער איז געבוירן). ר׳ אייזיק, האט דאַן געהאלטן אינמיטן מאכן קידוש ברבים. די רוצחים האבן אים דאַן געכאַפּט, און געפירט צו הרג׳ענען. פארן הרג׳ענען, האט ער אויסגעפּועלט, דאס זיי זאלן אים לאזן "אביסל טאנצן". ר׳ אייזיק, איז ארויס אין א דבקות׳דיגן טאנץ, ווי מ׳האט געקענט זען, ווי ער איז פרייליך אז ער קומט אום אויף קידוש השם, דערנאך האבן אים די רוצחים גע׳הרג׳עט, הי״ד.

דעם 16־טן אפריל תש״ד, האבן זיי צוזאמען גענומען (אפילו די וואס האבן געהאט בירגערשאפט), אלע אידן פון דאָרף, מ׳האט זיי איינגעשפארט אין די צוויי שוהלן, אויף א וואך צייט.

במשך די וואך, האבן זיי בארויבט אלע וואוינונגען פון אלעם גוטס. פון דארט, האט מען זיי געפירט, צו דעם סלאטפינע געטאָ. א איד, מיטן נאמען ר׳ אברהם לייב יעגער, האט זיך באהאַלטן אין איינע פון די דארטיגע וועלדער, די דארטיגע גוים, וואס

זענען נישט געווען אסאך בעסער פון די אונגארישע זשאנדארן, זיי האבן אים געכאפט און אים דערשלאגן צום טויט רח"ל. אנדערע גוים האבן אים דערנאך מקבר געווען בקבר ישראל הי"ד.

יד.

אונטער-רינה

אונטער רינה – איז א דאָרף וואס געפינט זיך 15 ק"מ מזרח זייט צו די שטאט סיגעט.

אין יאר תר"א, האבן אידן זיך אנגעהויבן דארט צו באזעצן. אין די ציילונגען פון יאר תקצ"א, געפונען מיר דארט די משפחות: ר' לעזער ברעבאן, ר' משה פויגל, ר' אברהם יעגער, ר' אלי' פויגל, ר' שמואל שמשון יעגער, ר' לייב פויגל, אלמנת ר' דוד טרויב, ר' יצחק פרץ, ר' שמעון פאסטערנאק, ר' דוד פויגל, ר' מיכל מענדלאוויטש, ר' ישעי' מענדל, ר' אייזיק מענדלאוויטש, ר' זלמן שלאמאוויטש, ר' חיים וואלף, ר' מרקו חיימאוויטש, ר' מאיר פרץ, ר' יוסף יעגער, ר' לייב יעגער, ר' שמואל האס, ר' נטע פויגל, ר' מיכל הערשקאוויטש, ר' דוד גורביטש, ר' אברהם יעגער, ר' בערקו פויגל, ר' אברהם פרוכטער, ר' שלמה מארקאוויטש, ר' יחזקאל פאסטערנאק, ר' שמואל מענדלאוויטש, ר' ירמי' מענדלאוויטש, אלמנת ר' ישעי' מענדלאוויטש, ר' אברהם יוראוויטש, ר' יאנקיל איציק, ר' הערש ברעבאן, ר' זיסא ניסן, ר' שמואל יוראוויטש, ר' מוזעס פויגל, ר' משה אליעזר פויגל.

בערך אין יאר תר"ס, האט זיך די קהילה געהעריג ארגאניזירט. דעמאָלט, איז אויפגעבויט געווארן די שוהל און מקוה, און מ'האט געגרינדעט די חברה קדישא וכו'.

אַן אפיציעלן רב, האבן זיי נישט געהאט, דאס האט געהערט צו די גלילות פון סיגעט.

דער מורה הוראה, פון אויבער רינה, האט אויך גע׳פסק׳נט פאר די איינוואוינערס, פון אונטער רינה.

לויט די "מסורת", האבן זיך די קהילות פון "אויבער רינה" און "אונטער רינה", זיך געגרינדעט, דורך די משפחות יעגער, טויב, פויגל, וואס זענען דארט אנגעקומען פון גאליציע.

די דארטיגע אידן, האבן זיך בדרך כלל מתפרנס געווען פון: "בראנפן ברענעריי", און שפּעטער אויך פון האלץ, קאלעך א.ד.ג. צווישן די צוויי וועלט מלחמות, איז דארט געווען: 6 - 7 געוועלבן, 10 בעלי עגלות, 4 פלייש באנק געשעפטן, דריי שניידערס, דריי שוסטערס, א שמידער, א רעדל מאַכער פאר וועגענער, 4 מילעריי און נאך פארשידענע בעלי מלאכות.

אין אונטער רינה, איז געווען צוויי שוהל׳ן, אלע ביידע געבויט פון האלץ. דער שוחט פון "אויבער רינה", האט אויך גע׳שחט׳ן פאַרן דאָרף "אונטער רינה". אלץ ראש הקהל, איז אסאך מאל ערוועלט געווארן, ר׳ בצלאל יעגער; אדער, ר׳ פישל יעגער.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, האט דארט געוואוינט, הג"ר אליהו ב"ר דוד דאווידאוויטש, וואס איז דארט געווען דער שו"ב, און האט אויך גע׳פסק׳נט שאלות. נאך די מלחמה, האט זיך ר׳ אליהו באזעצט אין קליוולאנד, ווי ער האט מרביץ תורה געווען. ער איז נפטר געווארן, אין יאר תשכ"ה. ער האט איבערגעלאזט, א ספר "שם אליהו", וואס זיינע קינדער, ר׳ דוד און ר׳ יצחק, האבן מוציא לאור געווען.

אין יאָר תרצ"ג, זענען א טייל אידן פון "אונטער רינה", אוועק געפארן זיך צו באזעצן אין ארץ ישראל; א טייל האבן אויסגעוואנדערט, ביז צו די ווייטע ארגענטינא, און האבן זיך דארט באזעצט אין די וואוינונגען פון "באראָן הירש"; און עטליכע זענען געפארן, צו זייערע משפחה פריינד אין אמעריקא.

אין יאר תש"ב, האט מען גענומען די איבערגעבליבענע מענער, צו שווערע צוואנג ארבייט אין פארשידענע ערטער, ווי מערערע זענען רח"ל אומגעקומען, ווען זיי זענען געווען אין אוקריאיינה געגענט.

אין אסרו חג פסח תש"ד, האט מען צוזאם גענומען אלע אידן אין די גרויסע שוהל, און פון דארטן, זענען זיי געטריבן געווארן צו די סלאטפינע געטאָ.

ס'איז געווען א גוי פון "אונטער רינה", מיטן נאמען וואסיליי נאָן, וואס האט זיך איינגעשטעלט און געברענגט עסן פאר די אידן פון "אונטער רינה", ווען זיי זענען געווען אין דעם סלאטפינע געטאָ. די זשאנדארן, האבן אים עטליכע מאל אנגעהאקט זיינע ביינער, אבער דער גוי, האט כסדר זיך אריינגעכאפט, און געברענגט עסן פאר די אידן וואס קומען פון זיין דארף.

פון סלאטפינע געטא, זענען די אידן, געפירט געווארן אויף אוישוויץ. נאך די מלחמה, זענען בערך 30 אידן, אהיים געקומען אויף "אונטער רינה", אבער זיי זענען פון דארט ווייטער געפאָרן. ווי מ'גיט איבער, שטייט נאך דארט די גרויסע שוהל, און א איד מיטן נאמען ג. לויפער, וואוינט נאך דארטן.

ט״ו.

"רינה-סעק"

רינה־סעק – איז א דערפל וואס געפינט זיך 15 ק"מ דרום מערב פון סיגעט. כמעט אלע איינוואוינער, זענען אונגארישע

גוים. אין יענע געגענט, איז דאָ א גוטן מינעראַלישע באָד, ווי אסאך פלעגן קומען זיך היילן. וויפיל ס'איז באַקאַנט, האבן אידן דארט נישט געקענט וואוינען.

אין יאר תרס"א – טרעפן מיר צוויי משפחות, וואס האבן דארט געוואוינט, און זיי האבן געצויגן זייער פרנסה, פון א רעסטעראנט מיט א האטעל, פאר די באזוכערס פון די בעדער.

די צוויי משפחות, זענען געווען: פון ר' משה גרינפעלד, וואס איז געווען א תלמיד חכם און אָפּשטאַמיגער פון אונגארן; און ר' הערץ ראָב. די צוויי משפחות, פלעגן דאווענען, אין דעם נאנטן דארף "אויבער רינה".

די רשעים, האבן קיינעם נישט געשוינט, און אויך די צוויי משפחות פון "רינה סעק", זענען געפירט געווארן אין דעם סלאטפינע געטא, ווי זיי זענען דערנאך דעפּאָרטירט געווארן אויף אוישוויץ. הי"ד.

ט.

בודעשט

בודעשט – איז א דאָרף, 25 ק"מ פון דרום זייט צו סיגעט.

בערך אין יאָר ת"ק, האבן זיך די ערשטע אידן, דאָרט באַזעצט. לויט וויפל ס'איז באַקאַנט, האָט זיך די קהילה געגרינדעט, דורך דריי משפחות, גאלדשטיין; מוסקאל; מענדלזאהן, וואס האבן געשטאַמט פון גאליציע. אין די רעגירונג ציילונגען, פון יאָר תקצ"א, טרעפט מען די פאָלגענדע משפחות: ר' מ' מוסקאל, ר' זעליג מוסקאל, ר' א. גרין, ר' ל. גרין, ר' ס. יאנגער, ר' דוד מענדלאוויטש, ר' אברהם זיסא, ר' הערש גאליער, ר' לייב גרין.

די איינוואוינערס פון בודעשט, זענען געווען פארמעגליכע, מער ווי פון די אַנדערע דערפער. ווייל, די גאָלד גראָבונגען און האָלץ פּראָדוקציע, איז געווען זייער גוט אין יענע געגענט. ביי די פאַבריקן פון ר׳ חיים ישראל גאלדשטיין, ר׳ זלמן דאסקל, ר׳ ליפא בער, האבן אסאַך אידן געאַרבעט, און געמאַכט דאָרט שיין פרנסה.

אין יאָר תרי״א, האט זיך געגרינדעט די קהילה פון בודעשט. ביז יאר תר״מ, האט מען זיך באַנוצט, מיט דעם שוחט פון דערנעבענדיגן דאָרף, ״סערב״.

ר׳ יצחק אייזיק בערקאוויטש, פלעגט שחט׳ן פאר די דערפער אַרום בארבעשט, שפּעטער, האט ער איבערגעגעבן די שחיטה פון בודעשט פאַר זיין איידעם, ר׳ משה פריילעך ע״ה. ר׳ משה, האט אויך געפּסק׳נט אין הלכות איסור והיתר. ר׳ משה פריילעך איז געווען א תלמיד פונעם קדושת יו״ט.

ר׳ משה׳ס פאטער, איז געווען ר׳ מאיר ב״ר שלמה זלמן, וואס האָט געשטאַמט פון דאלינע. ר׳ משה פריילעך׳ס זון, איז געווען ר׳ יודא פריילעך. ר׳ יודא׳ס קינדער זענען לאיו״ט: ר׳ משה ישראל פריילעך, ובנו ר׳ צבי מרדכי נ״י; ר׳ יחזקאל נפתלי פריילעך; ר׳ מרדכי צבי פריילעך; אשת ר׳ יוסף מרדכי שווארץ; אשת ר׳ יוסף וואזנער; אשת ר׳ אברהם סיגלער; אשת ר׳ אברהם יודא ליב ברוין.

אין יאָר תר״ל – איז דאָרט אויפגעבויט געווארן די שוהל, וואס האט זיך גערופן ״די אויבערשטע שוהל״. – אין יאָר תר״מ, האבן זיי אויפגענומען א אייגענעם שוחט. אין יאָר תר״נ, האט די קהילה אויפגעבויט די אַנדערע שוהל, וואס ס׳האט זיך גערופן ״די אונטערשטע שוהל״. – ביידע שוהלן, זענען געווען געבויט פון האָלץ.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה – האט מען אויפגעבויט א שוהל פון שטיינער. די קהילה האט פאַרמאָגט, א תלמוד תורה, חברה קדישא, מקוה טהרה און חברה משניות.

דער לעצטער ראש הקהל, איז געווען ר׳ יעקב מארקאוויטש. יאָרן לאַנג, האט בודעשט נישט געהאַט א אייגענעם רב, דער רב פון באַרבעשט האט אויך פאַר זיי געפסק׳נט. די אידן פון בודעשט, האבן זיך משתתף געווען, אין די שכירות פונעם באַרבעשטער רב.

קורץ פאַרן קריג, האט בודעשט געהאט א אייגענעם רב, הג״ר נפתלי הורוביץ, – וואס איז געווען א זון פון הג״ר אברהם אביש הורוביץ, קראלער רב; און א איידעם ביי הג״ר יוסף פאנעט, אילאנדער רב אין טראנסלאוואניה.

די גוים פון בודעשט, זענען געווען אַנדערש ווי איבעראָל. זיי האבן נישט קאָאפערירט מיט די זשאַנדאַרן. נאָכמער, זיי האבן צוגעהאָלפן די אידן, זאָלן זיך קענען אויסבאַהאַלטן.

נאך די מלחמה, זענען אַהיים געקומען אויף בודעשט, אַרום הונדערט אידן, נאָך א קורצע צייט, האט יעדער פאַרלאָזט בודעשט.

יז.

ראַמיט

ראמיט – איז א דאָרף 10 ק״מ פון מזרח זייט צו די שטאָט סיגעט. די ערשטע אידן, האבן זיך דאָרט באַזעצט אין יאָר תקכ״א.

אין יאָר תקצ״א, טרעפט מען צווישן די דאָרטיגע איינוואוינער, די פאָלגענדע משפחות: ל. סוגו, ר׳ ישראל אייזיק, ר׳ מאיר הערש, ר׳ יוסף האס, ר׳ אפרים ניימאן, ר׳ שמואל אייזיק, ר׳ משה שמילאוויטש, ר׳ זוסא אפרים, ר׳ מרדכי

קופנהיים, ר׳ אברהם דאסקל, ר׳ ליב אפשאן, ר׳ בענדיט מאשקאוויטש, ר׳ משה חיימאוויטש, ר׳ זעליג יוסף, ר׳ פישל אפשאן, ר׳ שמשון זשידא, ר׳ אייזיק סובו, ר׳ וואלף דאסקאל, ר׳ שמשון לייבאוויטש, ר׳ משה ישראל.

דאָס רבנות פון ראמיט, האט באַלאַנגט צו די רבנות פון סיגעט. שפּעטער, האט דאָס באַלאַנגט, צו די רבנים פון ספינקא. הג״ר אברהם אביש הורוביץ, וואס איז געווען אַן איידעם פונעם ״חקל יצחק״, איז דאָרט געווען רב. אין יאָר תרצ״ד, איז הג״ר אביש ערוועלט געווארן, פאַר רב אין קראלי, האט ער דאָן פאַרלאָזט ראמיט.

בערך אין יאָר תרי״א, איז דער דאָרטיגע קהילה געגרינדעט געווארן, און דעמאָלט איז אויפגעבויט געווארן די שוהל, מקוה טהרה, בית עלמין א.ד.ג.

אין דעם ספר ״כסא הרחמים״, וואס איז געדרוקט געווארן אין יאָר תרכ״ח טרעפט מען, צווישן די וואס האבן זיך משתתף געווען אין מעות קדימה פאַר דעם ספר, איינוואוינערס פון ראמיט: ר׳ יוסף ב״ר אברהם, ר׳ אפרים ב״ר שמואל, ר׳ אברהם צבי ב״ר משה, ר׳ אברהם רפאל, ר׳ מיכל שו״ב, ר׳ אשר דוב ב״ר שלמה יודא, ר׳ מנחם צבי ב״ר שמעון יודא, ר׳ משה ב״ר אברהם.

אין ספר ״אמרי שוהם״, וואס איז געדרוקט געווארן אין יאָר תר״מ, געפינט מען צווישן די משתתפים פון ראמיט: ר׳ אברהם רפאל רוטנער, ר׳ אשר דוב איינהורן, ר׳ צבי אייזיק רוטנער, ר׳ חיים שו״ב, ר׳ דוד דאסקלאוויטש, ר׳ אייזיק ענגל, ר׳ אנטשל פסח ניימאן, ר׳ אברהם צבי ענגל, ר׳ יוסף פארקאש, ר׳ יעקב חיים פוקס, ר׳ שלום רוטנער.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, איז געווען דיין אין ראמיט, ר׳ ברוך דייטש, א זון פון ר׳ יחזקאל משה דייטש פון בירסאניף. ר׳ ברוך, איז געווען א איידעם פון ר׳ יודא לייב טויב ע״ה.

די קינדער פון ר׳ ברוך זענען: ר׳ דוד אב״ד תפרח, ער האט געהאט הורמנא פון הג״ר אביש הורוביץ זצ״ל, ר׳ חיים, ר׳ יעקב, ר׳ מנחם, ר׳ יואל יצחק, ר׳ עזריאל, ר׳ אפרים צבי, ר׳ יודא, ר׳ יוסף מאיר, מינדל, העניא פריידא, ר׳ אברהם; זיין אייניקל איז לאיו״ט, ר׳ אהרן יודא פינקעלשטיין נ״י אין לונדון.

יח.

ז׳יולשט

ז׳יולשט – איז א דאָרף 20 ק״מ פון דרום צו די שטאָט סיגעט.

די ערשטע אידן, האבן זיך דאָרט באַזעצט אין יאָר ת״ק. דעמאלט, געפינט מען די פאָלגענדע נעמען צווישן די איינוואוינערס פון ז׳יולשט: ר׳ הירשל סאלאמאן, ר׳ יעקב איזאַק, ר׳ בערקא פארקאש. וואס צוזאַמען, זענען זיי געווען אַרום 20 נפשות. ביי די ציילונגען, פון יאָר תקכ״ט, טרעפט מען נישט צווישן די איינוואוינערס, קיין שום איד. זעהט אויס, אז די פריערדיגע אידן, האבן במשך די צייט, זיך פון דאָרט אַרויס געצויגן.

אין די ציילונגען פון יאָר תקצ״א, טרעפט מען דאָרט, די משפחות: ר׳ דוד הובער, ר׳ ישעי׳ הובער, מ. סובו, ר׳ שמעון ווינטרויב, ר׳ מאיר סובו.

אין יאָר תרמ״א, האט זיך די קהילה געגרינדעט, די שוהל, איז אויפגעבויט געווארן, צוזאַמען מיט נאך אַנדערע קהל׳ישע

באַדערפענישן. די ז׳יולשטער קהילה, האט געהאַט א אייגענעם שוחט, וואָס האָט אויך גע׳פּסק׳נט אין שאלות איסור והיתר.

דער לעצטער שו״ב, איז געווען הרב יצחק יעקב פארקאש ע״ה, וואס איז געווען א שטאַרקער תלמיד חכם, און א סיגעטער חסיד. ר׳ יצחק יעקב, איז געווען זייער א ליבלעכער מענטש. ער האט געהאַט א גרויסע השפעה, אויף אַלע איינוואוינערס, ווי יעדער האט אים רעספּעקטירט.

די רבנות פון די קהילה, האט אָפיציעל, באַלאַנגט צו די רבנות פון באַרבעשט. דער רב פון באַרבעשט, פלעגט דאָרט אָפט באַזוכן.

די פרנסה, פון די אידן פון ז׳יולשט איז געווען, ווי די אַנדערע דערפער, מ׳האט געצויגן פרנסה פון האָלץ, פרוכט וכו׳.

נייע פרנסות, איז נישט צו געקומען, דער יונגערער דור האט זיך, צוליב דעם, באַזעצט אין די אַנדערע שטעט, ווי סאטמאר, גרויסווארדיין וכו׳.

צווישן די חשובע אידן פון ז׳יולשט, איז געווען ר׳ ישעי׳ שלומאביטש, און ר׳ דוד כהנא. ר׳ דוד, האט געהאַט זייער פיינע געראָטענע זין. דער עלטסטער זון, איז געווען ר׳ חיים לייב כהנא, וואס איז געווען דיין אין טעמשוואר; אַ צווייטער זון, ר׳ מענדל כהנא, איז געווען א מלמד אין ז׳יולשט (ער איז נפטר געווארן אין ארץ ישראל טבת תשל״ג). אַלע 5 זין פון ר׳ דוד׳ן, האבן געלערנט אין די ישיבה פון הג״ר יהודא ראזנער אב״ד סעקעלהיד. אַלע זין האבן זיך עקסטער אויסגעצייכנט אין מידות, יר״ש, התמדה.

דער סעקלהידער רב, האט אין א געלעגנהייט, געפרעגט זייער מוטער, וואס זי האט געטון אויף דעם געביט, דאס אירע זין זאָלן זיין אזוי פיין און ערליך. האט זי בתמימות געענטפערט – איך ווייס נישט פון קיין עקסטערס, איך פלעג די קינדער אָנגרייטן ביים בעט נעגל וואַסער, און ביינאכט אַראָפּגיין קוקן צו

זייער קאַפּל איז נישט אַראָפּגעפאַלן פון זייער קאָפּ, און איך פלעג שטענדיג אַכטונג געבן אַז שייערע ציצית זאָל זיין כשר. – (בדרך אגב, וויל איך טאַקע דאָ מעורר זיין, אז ס׳איז דאָ אין דעם געביט, א גרויסע נאַכלעסיקייט פון עלטערן, דערמיט וואס זיי לאָזן די קינדער גיין טאָג איין טאָג אויס, מיט פסול׳ע ציצית, עלטערן דאַרפן וויסן, אַז די קינדער מאַכן יעדן טאָג א ברכה אויף די ציצית, און מאַנכע קינדער האבן פסול׳ע ציצית... ס׳איז כדאי אַראָפּצובּרענגען, אז פאַרן קריג, איז געווען א רב בעמח״ס ״שארית יקותיאל״, וואס אין וועלכע שטאָט ער איז געקומען, איז געווען זיין ערשטע וויזיט אין די תלמוד תורה, ער האט זיך אַראָפּ געשטעלט דורך קוקן יעדעמ׳ס ציצית, זעהן צו סאיז כשר. אויב איינער וועט דורך מיר נתעורר ווערן והי׳ זה שכרי.) די מאַמע זייערע, האט געטראַכט א ווײַלע, און ווייטער פאַרגעזעצט – איך האב אויך אַכטונג געגעבן, אז זיי זאָלן נישט אַריין נעמען אַן עסענוואַרג, אָן א ברכה.

דער רב איז נתפעל געוואָרן, פון איר תמימות׳דיגע ענטפער, ווי ס׳האט זיך פון איר דערקענט, אַז אַזוי דאַרף דאס זיין און נישט עפּעס אַנדערש. די וועלט זאגט, דער מענטש דאַרף טון, און דאס איבעריגע העלפט דער אויבערשטער. דאס, האט טאַקע געהאָלפן, אַז אירע קינדער, זענען געווען געלונגען אויף אַלע געביטן.

ר׳ דוד כהנא, איז נפטר געווארן אין ארץ ישראל, ב׳ סיון תשי״ז.

דער שוחט פון ז׳יולשט, פלעגט אויך שחט׳ן, פאַר די אַרומיגע דערפער ווי שוגאטאג, הארניצישט, קראצש׳ט, ווי ער איז געגאַנגען שחט׳ן יעדע וואָך.

אין יאָר תש״ב, האבן די אונגארישע זשאנדארן, אַרויסגעטריבן פון דאָרט א איד, ר׳ דוד מוסקאל, מיט זיין משפחה. נאָך השתדלות׳ער, איז ער צוריק געקומען.

שפּעטער, זענען צוויי אידן פון דאָרט, געשיקט געווארן אויף צוואַנג אַרבעט אין אוקראינה, זיי זענען מער נישט צוריק געקומען.

א איד, מיטן נאָמען ר׳ ישראל אלטער הובער, איז דורך זיי פאַרברענט געווארן, אין א שפּיטאָל אין דורושיץ. הי״ד.

שביעי של פסח תש״ד – האט מען אַלע אידן פון ז׳יולשט, צוזאַמען גענומען אין שוהל. מ׳האט זיי אַוועק גענומען אַלע טייערע זאַכן, און האבן אויסגעליידיגט אַלע הייזער, פון זייער האַב און גוטס.

דערנאָך, האט מען זיי געפירט, צו די באַרבעשטער געטאָ, פון ווי זיי זענען שפּעטער, געטריבן געוואָרן אויף אוישוויץ.

ווי מ׳גיט איבער, שטייט נאָך היינט דער בית עלמין אין ז׳יולשט. איינער פון דעם דאָרף, גיט אויף דעם אַכטונג.

יט.

אוקנה–שוגאַטאג

אוקנה־שוגאַטאג – איז א דערפל 20 ק״מ דרום זייט צו די שטאט סיגעט.

אין יאָר תרכ״א - האט א איד מיטן נאָמען ר׳ אלטער שבתי באש, געקויפט א בּילדינג אין דעם דאָרף, און האָט דאָס געמאַכט פאַר א בית מדרש.

ר׳ אלטער שבתי ע״ה, איז געווען א רייכער מענטש און א קרוב למלכות. שפּעטער, האט זיך ר׳ אלטר שבתי געצויגן אויף

סיגעט. פון סיגעט, איז ער געפירט געווארן אויף אוישוויץ, ווי ער איז דאָרט אומגעקומען, הי״ד.

די אידן פון אוקנה־שוגאטאג, זענען געווען פאַרמעגליכע אידן. רוב איינוואוינערס, זענען געווען סיגעטער - סאטמארער חסידים, א קליינער טייל, זענען געווען וויזניצער חסידים.

דאָס יוגענט, האט על פי רוב, געלערנט אין די ישיבות פון סיגעט - סאטמאר. די רבנות, האט באַלאַנגט צו די רבנות פון באַרבעשט.

אין יאָר תרצ״א, האט אוקנה־שוגאטאג געהאט א אייגענעם רב, הג״ר יקותיאל יודא גרויס, וואס איז געווען א זון, פון הג״ר שמואל גרויס, אב״ד באַרבעשט - קראלי; און א איידעם, פון הג״ר יעקב ישראל ישורון רובין, האדמו״ר מסוליצא - סאסערגען.

הג״ר יקותיאל יודא, איז אומגעקומען, צוזאַמען מיט זיין משפחה, אין אוישוויץ הי״ד. זיינס א ברודער, הרה״ח משה גרויס נ״י, לעבט היינט צו טאג לאיו״ט אין וויליאמסבורג.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, האבן געוואוינט אין אוקנה־שוגאטאג די משפחות: ר׳ משה אבראמאוויטש, ר׳ אברהם אדלער, ר׳ משה צבי אדלער, ר׳ אייזיק צבי ביסטריצער, ר׳ מנחם בערקאוויטש, ר׳ בן ציון גאנץ, ר׳ זלמן לייב דאווידאוויץ, ר׳ צבי הירש וואלף, ר׳ שלמה ווינער, ר׳ זעליג לייכטער, ר׳ שלמה מענדלאוויטש, ר׳ דוד סאבוי, ר׳ שלמה פוגל, ר׳ צבי הירש פאללאק, ר׳ אליהו פופוביץ, ר׳ שלמה קויפמאן שו״ב, ר׳ זיידא קויפמאן שו״ב, ר׳ יצחק מנחם קויפמאן, ר׳ שמואל זאב קרייטענבערג, ר׳ זעליג נתן שטוהל, ר׳ זעליג שטערן, ר׳ פנחס לעמיל גאנץ. א גרויסער טייל פון די משפחות, זענען ליידער אומגעקומען על קידוש השם, הי״ד.

זומער ת״ש, האט מען עטליכע משפחות, פאַרטריבן פון דאָרף, מיטן אויסרייד, אַז זיי האבן נישט די אונגארישע בירגערשאַפט. די אַרויסגעטריבענע, זענען געטריבן געווארן ביז

קאמעניץ - פודולסק, ווי רוב זענען גע׳הרג׳עט געווארן דורך די נאַציס ימש״ו.

אחרון של פסח תש״ד – האט די רעגירונג געלאָזט וויסן אַלע אידן פון דאָרף, דאס ביז דריי טעג, מוז יעדער פאַרלאָזן דעם דאָרף, און אַריינגיין אין די באַרבעשטער געטאָ.

זעקס און צוואָנציג טאָג אין חודש ניסן תש״ד – האבן זיך אין דאָרף באַוויזן, איבער 20 וועגענער, געפירט דורך גוים וואס האבן געוואוינט אַרום די געגענט. מ׳האט אויף די וועגענער, אַרויף געפּאַקט גאַנצע משפחות - אַלטע, יונגע, שוואַכע וכו׳. ס׳איז נישט מעגליך צו פאָרצושטעלן, די וויינעריי וואס ס׳האט זיך דאָרט געהערט, פון די פרויען און אומשולדיגע קינדער, וואס זענען אָן א פאַרוואָס, אַוועק געריסן געווארן פון זייער היים פּלאַץ.

די גוים, זענען געשטאַנען מיט גרויס שמחה, און זיך צוגעקוקט, ווי די אידן ווערן פון דאָרט אַרויס געטריבן. זיי האבן מיט געלעכטער, געבעטן פון די אידן, זיי זאָלן זיי איבער געבן די שליסלעך פון זייער הויז, ווייל זיי ווילן ״אַכטונג״ געבן, אויף אַלע זייערע זאַכן.

אין די באַרבעשטער געטאָ, האט מען אין איין צימער אַריין געשטעלט 6 - 7 מענטשן. כ״ו אייר – האט מען אַלע אידן פון געטאָ, אַריינגעשטויסן אין די בהמות וואַגאָנען, ווי 80 - 90 נפשות זענען געווען אין איין וואַגאָן. ר״ח סיון זענען זיי אָנגעקומען אויף אוישוויץ הי״ד.

כ.

ברעב

ברעב – אויף אונגאריש = BREB – איז א דאָרף 20 ק"מ דרום זייט צו די שטאָט סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאָר תקצ"א, זענען פאַרשריבן די משפחות: ר' שלמה מולדאוואן, ר' לייב יוסט, ר' בערל יאגער, ר' יוסל מולדאוואן, ר' וו. יאנגער, ר' הערש מולדאוואן, ר' שמואל קרעמער, ר' חיים קאפמאן, ר' יוסף דייוויד, ר' שמואל מארקאוויטש, ר' אברהם טעסלער, ר' יעקב טעסלער, ר' משה צייהלער.

דער דאָרף ברעב, איז א קור אָרט, ווי מערערע אידן פלעגן אַהין קומען זיך אָפּרוען. א טייל פון די דאָרטיגע אידן האבן פון דעם געלייזט א שיינעם גראָשן, די איבעריגע אידן האָבן פרנסה געמאַכט פון פעלד אַרבעט און האָלץ וכו'.

אין יאָר תרמ"ב, האבן דאָרט געוואוינט די אידן: ר' מרדכי יונגער, ר' יחיאל מיכל מאלדאוואן, ר' יצחק שטערן, ר' יעקב גאנז, ר' דוד צבי הכהן.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה, האבן מערערע אידישע תושבים, פאַרלאָזט דעם דאָרף, זיי האָבן זיך באַזעצט, אין די גרעסערע ישובים פון לאַנד, טייל האבן אויסגעוואַנדערט צו די ווייטע אַמעריקא א.ד.ג.

די דאָרף האט נישט געהאט א אייגענעם רב. די רבנים פון באַרבעשט, האבן אויך געפסק'נט פאַר די איינוואוינערס פון ברעב. א שוחט, האבן זיי געהאַט א אייגענעם, וואס האט אויך געקענט פסק'ענען לייכטע שאלות אין איסור והיתר.

אין אפריל תש"ד – האָט מען אַלע אידן פון ברעב, אַריבערגעפירט צו די געטאָ אין באַרבעשט, ווי זיי זענען פון דאָרט, געפירט געווארן אויף אוישוויץ. הי"ד.

❖❖❖

כא.

קאַלינשט

די דאָרף קאַלינשט – אויף אונגאַריש = FELSOKALINFALVA – איז א דאָרף 25 ק"מ פון דרום זייט צו די שטאָט סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאָר תקצ"א, טרעפן מיר צווישן די דאָרטיגע איינוואוינערס, די משפחות: ר' יוסף טאוב, ר' זעליג גאנז, ר' מאיר יאקאבאוויטש, ר' יענקל מענדלאוויטש.

אין יאָר תרמ"א, איז אין קאַלינשט אויפגעבויט געווארן די האָלצענע שוהל, מיט נאָך קהל'ישע אַקטיוויטעטן, אויך האבן זיי דעמאָלט, אויפגענומען א שוחט, וואס האָט אויך געקענט פסק'נען שאלות איסור והיתר.

די קהילה, האט נישט געהאַט אַן אייגענעם רב - דאס רבנות האט באַלאַנגט צו די באַרבעשטע רבנות.

די משפחות, טויב – ווידער – האבן דאָרט געוואוינט, דור אחר דור.

צווישן די 30 משפחות, וואס האבן דאָרט געוואוינט, איז געווען היבש תלמידי חכמים, און חסידים ואנשי מעשה. צום ביישפיל, דער איד ר' משה לייב גליק ע"ה, איז געזעסן יומם ולילה און געלערנט

תורה. אין די וואָכן טעג, האט ר׳ משה לייב, קוים גערעדט במילי דעלמא, שבת, דאס אויך נישט, נאָר אין דברי תורה.

ר׳ אלתר טויב ע״ה, איז געווען א פלאַם פייערדיגער איד, א סיגעטער חסיד, און א גרויסער תלמיד חכם. ר׳ אלתר, האט אויך געהאַט קינדער, וואָס זענען געווען פאַרעכנט, צווישן די תלמידי חכמים ואַנשי מעשה, זייערע נעמען, איז געווען ר׳ יוסף, ר׳ זוסיא, ר׳ משה, ר׳ אברהם, ר׳ פישל.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, איז געווען ראש הקהל, ר׳ דוד לייב ווידער ע״ה; גבאי, איז געווען ר׳ שמשון טויב ע״ה, וואס איז געווען א תלמיד חכם. די אידן, ר׳ משה ווידער ע״ה, און ר׳ יחיאל פויגל ע״ה, זענען געווען חשובע אידן, און וויזניצער חסידים; ר׳ יודא מענדל טויב ע״ה, איז געווען א עסקן בצרכי ציבור באמונה, ער האט אויפגעבויט די שוהל, און מתקן געווען די דאָרטיגע מקוה, אויך האט ער ביי זיך אויפגעצויגן יתומים ל״ע.

סוף אפריל תש״ד – האָט מען אַלע אידישע איינוואוינער פון קאלינשט, אַריבער געפירט צו די געטאָ אין באַרבעשט, ווי זיי זענען דערנאָך געפירט געווארן אויף אוישוויץ. הי״ד.

כב.

ווירישמורט

די דארף ווירישמורט – אויף אונגאריש = TISZAVERE – איז א דאָרף ווייט 15 ק״מ פון צפון־מזרח צו די שטאט סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאָר תקצ״א, טרעפן מיר צווישן די דאָרטיגע איינוואוינער, די משפחות: אלמנת ר׳ חיים שקלער, ר׳

זעליג סאבו, ר׳ יענקל פויגל, ר׳ שמואל פויגל, אלמנת ר׳ ישראל ראט, ר׳ כתריאל פויגל, ר׳ אברהם פויגל, ר׳ הערש לאקס, ר׳ אברהם שימשי.

דער דאָרף ווירישמורט, האט נישט געהאַט א אייגענעם רב, ס׳האט באַלאַנגט צו די גלילות פון סיגעט.

די דאָרטיגע אידן, האבן זיך מתפרנס געווען, דער עיקר, פון שניידן האָלץ, און דערנאָך זיי דעפּאָרטירן (דורך די טיסא, וואס האָט זיך געפונען ביים גרעניץ פון דאָרף) אויף אַנדערע מקומות, טייל האבן געצויגן פּרנסה, פון פעלד פּראָדוקטן און דאָס גלייכן.

סוף אפּריל תש״ד – האט מען די דאָרטיגע אידישע איינוואוינער, צוזאַמען גענומען אין שוהל, און זיי דערנאָך אַריבער געפירט, צו די סיגעטער געטאָ, ווי זיי זענען פון דאָרט געטריבן געווארן אויף אוישוויץ. הי״ד.

כג.

דעפּאָליע

דעפּאָליע – אויף אונגאריש = HOSSZUMEZO – איז א דערפל ווייט 15 ק״מ פון צפון־מערב צו די שטאָט סיגעט.

ביז יאָר תר״ח – טרעפט מען נישט, אידן זאָלן האבן דאָרט געוואוינט. אביסל נאָכדעם, טרעפן מיר א איד מיטן נאָמען, ר׳ מענדל זעליג פעסטינגער ע״ה, וואס איז געקומען פון גאַליציע און זיך דאָרט באַזעצט, ער האט דאָרט אויף געשטעלט א פאַבריק, ווי צענדליגע משפחות האבן ביי אים געהאַט פּרנסה. די איינוואוינער, האבן געבויט די גרויסע שוהל, וואס האָט געהאַט

אַרום הונדערט פופציג זיץ פּלצער, (נאָכן קריג האט מען נאך געזעהן די שוהל גאַנץ אומבאַשעדיגט).

אין יאָר תרצ"ה, האט א דאָרטיגער איד, ר' וועלוול איינהורן, געבויט א בית מדרש אין זיין הויף. די קהילה האָט פאַרמאָגט, א אייגענעם בית החיים.

אין שפּיץ פון די חברה משניות, איז געשטאַנען, ר' ברוך לייב איצקאוויטש, ר' וועלוול איינהורן, ר' געצל גאלדבערגער, ר' אברהם גראס.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, זענען געווען די ראשי הקהילה, ר' חיים הערץ איינהורן, און ר' לייב מאנדל.

אין יאָר תרפ"ח, איז דאָרט געווען שוחט, א חשובער איד און תלמיד חכם, ר' חיים הילל ע"ה, וואס איז געווען א בעל הוראה און א סיגעטער חסיד. ר' חיים הילל, האט אָנגעפירט ביי זיך אינדערהיים, א "ישיבה קטנה" פאַר יונגע בחורים, ער האט מיט זיי געלערנט, און האט אין זיי איינגעפלאַנצט אהבת התורה. זיינע תלמידים, האבן דערנאָך ממשיך געווען צו לערנען, אין די גרעסערע ישיבות.

די קהילה, האט באַלאַנגט, צו די רבנות פון סיגעט. די מערסטע איינוואוינערס, זענען געווען וויזניצער אדער ספּינקער חסידים.

האַרט פאַרן קריג, זענען געווען די מלמדים, ר' גרשון שלו' וועג, ר' איציק, ר' חיים אדלער, ר' זעליג דייטש. די מלמדים, זענען געווען שטאַרק איבערגעגעבענע מענטשן, וואס האבן אסאַך כוחות אַריינגעלייגט אין זייערע תלמידים, אַז זיי זאָלן ליב האבן צו לערנען תורה. כמעט אַלע תלמידים, האבן דערנאך ממשיך געווען צו לערנען, אין די ישיבות פון טאשנאד, קראלי, סאטמאר וכו'.

צווישן די בעלי בתים, האבן ארויס געשיינט, די פאָלגענדע תלמידי חכמים: ר׳ חיים איציק איינהורן, ר׳ שמעלקא פישער, ר׳ יעקב גאלדבערגער, ר׳ אברהם גראס, ר׳ ברוך לייב איצקאוויטש, ר׳ וועלוול איינהורן, ר׳ יעקב דוד דריימאן, און זיין ברודער ר׳ הערש דריימאן, ר׳ הערש אדלער, ר׳ אייזיק כהנא, ר׳ גרשון שלום וועג, ר׳ גדלי׳ וועג.

די איינוואוינער, האבן געמאַכט שיין פרנסה. ס׳איז דאָרט געווען אפילו רייכע בעלי בתים (וואס האבן זיך געקענט פאַרגינען, מער ווי ברויט מיט מאַרגאַרין).

גלייך נאך פסח פון יאָר תש״ד – האט מען אַלע דאָרטיגע איינוואוינער, איינגעשפּאַרט אין דעם סלאטפינא געטאָ, פון דאָרט, זענען זיי געפירט געווארן אויף אוישוויץ. הי״ד.

כז.

דעסשט

דעסשט – אויף אונגאריש = DESZE – איז א דאָרף 25 ק״מ פון די שטאָט סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאָר תקצ״א, געפונען מיר צווישן די דאָרטיגע איינוואוינער, די משפחות, ר׳ מאיר מאשקאוויטש, ר׳ שמעון אבלאהוסט, ר׳ מענדל טויב, ר׳ ישעי׳ ראבין.

אין די רשימה פון חברה משניות, וואס מיר האבן באַקומען פון ר׳ יוסף האלפערט פון תל אביב, ווערט אויסגערעכנט, כמעט

מצבת של ר׳ יוסף משה זיכערמאן בסיגעט

ר׳ יוסף משה זיכערמאן
מדעסעשט

ר׳ יצחק יעקב פארקאש
שו״ב בזיולשט

אַלע בעלי בתים פון דעסשט. דער גבאי פון חברה משניות, איז געווען ר׳ אברהם יוסף שטויבער ע״ה, און זיין זון ר׳ צבי ארי׳ שטויבער.

רוב איינוואוינער פון דעסשט, זענען געווען סיגעטער חסידים. דעריבער, האט מען געמאכט די סיום משניות, צוויי מאָל א יאָר, איינמאָל ביים ייטב לב׳ס יאָרצייט, ו׳ אלול; און דאס אַנדער מאָל, ביים ״קדושת יו״ט״ יאָרצייט, כ״ט שבט.

די חברים פון די חברה משניות, זענען געווען (לויט ווי ר׳ דוד שטויבער האט איבער געגעבן): ר׳ יצחק אפעל ב״ר דוד הלוי, ר׳ ישראל ב״ר מאיר, ר׳ צבי ארי׳ שטויבער ב״ר אברהם יוסף, ר׳ יעקב צבי ווידער, ר׳ דוד לאנג, ר׳ יונה ב״ר מנחם משה, ר׳ יושע ב״ר מאיר הלוי, ר׳ יצחק ב״ר דוד, ר׳ אברהם יוסף שטויבער ב״ר יואל, ר׳ יוסף מרדכי ב״ר דוד הלוי, ר׳ מאיר יעקב אינדיג ב״ר יונה, ר׳ ישראל אפעל ב״ר יצחק הלוי, ר׳ כתריאל לאנג ב״ר דוד, ר׳ ירוחם דאווידאביטש ב״ר יוסף מרדכי, ר׳ יונה ב״ר דוד, ר׳ יצחק אליהו קארנבלי ב״ר משה יחיאל, ר׳ יוסף משה זיכערמאן, ר׳ אברהם ווידער, ר׳ דוד שטויבער (נפטר בסיגעט תשל״ה), ר׳ שמעון מנחם כהן מז׳יולשט, ר׳ משה טויב. ר׳ יוסף משה זיכערמאן, איז געווען א איידעם, ביי הרה״ח ר׳ יעקב צבי ווידער ע״ה. ר׳ יוסף משה׳ס זון, ר׳ אברהם יצחק זיכערמאן, וואס איך האב געקענט, איז געווען זייער א איידעלער איד און ת״ח, ער איז געווען שוחט אין לאפוש, אויך אין אמעריקא איז ער געווען א שוחט. הרה״צ ר׳ הערש הורוביץ זצ״ל אדמו״ר מספינקא, וואוינענדיג אין דער איסט סייד, האט געגעסן נאָר פון זיין שחיטה. ר׳ אברהם יצחק האט סוף ימיו געוואוינט אין קרית יואל, ווי ער איז נפטר געווארן ב׳ דר״ה תשנ״ה.

ער האט איבער געלאזט, צוויי חשובע זון, הרה״ח ר׳ יוסף משה זיכערמאן נ״י און ר׳ אלכסנדר זיכערמאן נ״י; זיינע איידעמער, זענען ר׳ חיים ראזענבערג פון מאנסי, הרבני העסקן ר׳

מאיר הירש נ״י אין קרית יואל, ר׳ יוסף קאהן נ״י אין מאנסי; און א חשובען ברודער, ר׳ אלחנן זיכערמאן נ״י לאיו״ט אין בארא פארק.

די איינוואוינער, זענען מערסטנס געווען, סיגעטער חסידים; א טייל, זענען געווען קרעטשענוף, אדער קאסוב׳ער חסידים.

די שוהל, איז אויפגעבויט געווארן, בעפאָר די ערשטע וועלט מלחמה. דער שטח פון שוהל, האט מנדב געווען ר׳ יצחק אפעל.

סוף אפריל תש״ד – האט מען אַלע אידן פון דעסשט, אַריבער געפירט צום געטאָ, אין באַרבעשט־סיגעט, זיי זענען דערנאָך געפירט געווארן אויף אוישוויץ, הי״ד.

א טייל, האבן זוכה געווען, צוריק צו קומען לעבעדיג, און האבן בחסדי השי״ת, אויפגעשטעלט שיינע משפחות, אין ארץ ישראל און אין אמעריקא.

כה.

קראצ׳שט

קראצ׳שט – איז א דאָרף 15 ק״מ פון דרום צו סיגעט. אין די ציילונגען פון יאר תקצ״א, געפונען מיר צווישן די איינוואוינערס, נאָר איין אידישע משפחה, פון ר׳ יוסף לעבאוויטש.

פרטים פון דעם דאָרף, האבן מיר פון ר׳ יוסף האלפערט פון תל אביב, וואס ער האט דאס באקומען, פון דעם שרייבער פון דאָרף (סופר הכפר) ר׳ דוד שטויבער ע״ה, וואס איז נפטר געוואָרן אין סיגעט י׳ אדר תשל״ה. דוד שטויבער, איז געווען א זון פון ר׳ אברהם יוסף שטויבער, און איז געווען אַן איידעם אין קראצ׳שט, ביי ר׳ ישעי׳ לייב אבלאקאש.

פון צווישן די דאָרטיגע תקנות, וועלן מיר אַראָפּ ברענגען דריי תקנות: א. דער גבאי, מוז זעהן, אז די מקוה זאָל זיין וואַרעם ערב שבת און ערב יום טוב. ב. מ׳דאַרף ענדיגן גאַנץ תהילים ברבים יעדע וואָך, זומער, וועט מען אויסזאָגן תהילים שבת נאָכמיטאג; ווינטער, פרייטאָג פאַרטאָגס. ג. די גבאים און טובי הקהל, דאַרפן ערוועלט ווערן יערליך. די וואַלן, וועלן ווי געוועגליך, פאָרקומען הושענא רבא ביינאַכט, פאַרן תהילים זאָגן. אויף די תקנות איז אונטער געשריבן: ר׳ מרדכי ווידער, גבאי, און די "טובים" ר׳ בנימין פייג, ר׳ דוד צבי ווידער, ר׳ ישראל ספינצאן, ר׳ שמואל זאב אבאלאקש, ר׳ איציק ראב, ר׳ עזרא ארי׳ ראב, ר׳ ירוחם וויגדראוויטש, ר׳ לייב דאווידאוויטש, ר׳ יושע סאקס, ר׳ דוד שטויבער.

דאס רבנות פון קראצ׳שט, האט באַלאַנגט צו די באַרבעשטע רבנות. מיר טרעפן צווישן די ביכער פון די דאָרטיגע קהילה, פאַרשידענע פסקים, וואס זענען געפסק׳נט געווארן פון די דריי ברידער, וואס זענען איינציגווייז געווען אב"ד אין באַרבעשט: א. הג"ר יקותיאל יודא גרויס; ב. הג"ר שמואל גרויס, וואס איז שפעטער געווען קראָלי׳ער רב; ג. הג"ר חנני׳ יו"ט ליפא גרויס, וואס איז געווען דער לעצטער רב אין באַרבעשט.

אין יאָר תרצ"ג, האט די קראצשט׳ער קהילה, געהאט 26 בעלי בתים ואלו הם: ר׳ ארי׳ פערל, ר׳ דוד צבי ווידער ב"ר זאב, ר׳ ישראל סעפינצאן, ר׳ בנימן פייג ב"ר צבי, ר׳ ישעי׳ ארי׳ אבלאקאש, ר׳ ירוחם וויגדראוויטש, ר׳ דוד שטויבער ב"ר אברהם יוסף, ר׳ יושע סאקס, ר׳ דוד ווידער ב"ר טובי׳, ר׳ יונה ווידער, ר׳ מנחם ניימאן, ר׳ אליעזר וויגדראוויטש, ר׳ מרדכי ווידער, ר׳ יצחק ראאב, ר׳ שמעון אינדיג, ר׳ חיים קלמן ראאַב ב"ר יצחק, ר׳ נחום אדלער, ר׳ אברהם מאיר פייערמאן און זיין איידעם ר׳ אברהם שמואל, ר׳ שמואל זאב אבלאקאש, ר׳ יעקב טויב, ר׳ ארי׳ דאווידאוויטש, ר׳ בן ציון ווידער, ר׳ מרדכי פערל שו"ב, ר׳ חיים

בן ציון גלאזער, הבחורים יחיאל פערל, דוד ראאב, אברהם איסר, משה אבלאקאש.

אחרון של פסח תש״ד – איז אָנגעקומען אין קאַרצש׳ט די שמועה, אַז אין באַרבעשט האט מען געכאַפּט אידן... די אידן אין קראַצ׳שט האבן, פאַר מורא, זיך אויסבאַהאַלטן ווי ווייט מעגליך. אויפן אנדערן טאָג, אסרו חג של פסח, איז ארויס א באַפעל, אז יעדער משפחה דאַרף שיקן איינעם פון די מיטגלידער צום ״נאָטאַר״ פון דעם דאָרף דעסש׳ט. די מענער האבן מורא געהאט צו גיין, זענען געגאַנגען זייערע פרויען.

ווען יעדער איז דאָרט געווען צו די באַשטימטער צייט, האט דער ״נאָטאַר״ פאָרגעליינט די באַפעל, וואס איז געקומען פון בודאפעסט: ״אַלע אידן פון די דערפער אַרום באַרבעשט ווערן אויפגפאָדערט, ביז עטליכע טעג, אַרייצוגיין אין די געטאָ וואָס איז אויפגעשטעלט געווארן אין באַרבעשט. די אידן, דאַרפן איבער געבן דאס גאַנצע פאַרמעגן פאַרן ״נאָטאַר״, א חוץ 50 ק״ג, וואס יעדער מעג מיט זיך מיטנעמען,״ (וואס די באַנדיטן וועלן אַביסל שפּעטער צונעמען). די אידן האבן געפילט, ווי שוואַרצע וואָלקענעס רוקן זיך אונטער.

דעם אַנדערן מאָנטאג, האבן די אידן פון קראַצ׳שט זיך צונויפגעזאַמעלט, אין די שוהל פון דעסעשט, און האבן דאָרט געזאָגט ״יום כיפור קטן״ מיט גרויס געוויין. דערנאָך, זענען זיי געגאַנגען אויפן ״בית החיים״, זיך געזעגענען פון די נפטרים. ס׳איז געווען א האַרץ רייסענדע סצענע, דאס מיטצולעבן.

ערב שבת כ״ו אייר – האט מען זיי פון די באַרבעשטער געטאָ, געפירט צו די באַן, ווי זיי זענען אָפּגעפירט געווארן אויף אוישוויץ. ווען ר׳ דוד שטויבער, איז אהיים געקומען פון אוישוויץ, האט ער געטראָפן זיין הויז, אין אויך אַנדערע אידישע הייזער אויסגעליידיגט. די 2 ספרי תורה פון די קראַצ׳שטע קהילה, האט ער ארויס גענומען פון באַהעלטעניש, איין ספר

תורה, האט מען אַריבער געפירט צו די שטאָט "באַניא" אין טראַנסילווניה, און דאס צווייטע ספר תורה, צו די שטאָט "רומאַן" אין מולדובה.

❖❖❖

כו.

אויבער ווישעווא

אויבער־ווישעווא – אויף אונגאריש = FELSOVISO – איז א שטעטל 60 ק"מ פון דרום מזרח צו די שטאט סיגעט.

ס'איז מקובל, אַז דער ערשטער אידישער איינוואוינער אין אויבער־ווישעווא, איז געווען ר' שלמה פרוכטער ע"ה, וואס איז דאָרט אָנגעקומען פון ניקלשבורג, בערך, אין יאָר תקכ"ה. ר' שלמה, איז געבוירן אין טשורטקוב, וואָס איז אין גאַליציע. ער איז געווען א זון, פון די שוועסטער, פון הגה"צ ר' שמואל שמעלקא הורוביץ זצ"ל אב"ד ניקלסבורג. ר' שלמה איז געווען א שטאַרק פאַרמעגליכער מענטש, און א גרויסער סוחר, און דערצו א חסיד. אין די געשיכטע, איז ער פאַרעכנט, צווישן די ערשטע חסידים, וואס האבן אַריבער געבּרענגט דאס חסידות, אויפן אונגארישן באָדן.

ר' שלמה פרוכטער האט געהאט נאָך צוויי ברידער, אין די מארמאראשער געגענט, הנגיד ר' מרדכי שטערן ע"ה, אין דעם דאָרף סלישט; און הנגיד ר' אברהם אדלער ע"ה, אין בארשא. פאַרוואָס די ברידער האבן געהאט אַנדערע פאַמיליע נעמען, זענען

דאָ עטליכע גירסות, מיר וועלן דאָס איבערלאָזן, פאַר די פאַמיליע פאָרשערס.

אין די ציילונגען, פון אויבער־ווישעווא, פון יאר תק״צ, טרעפן מיר די פאָלגענדע אידישע משפחות: ר׳ אלי׳ פרוכטער, אלמנת לזר, ר׳ יעקב מאליק, ר׳ אייזיק פרוכטער, אלמנת רקרו, ר׳ דוד טומון, ר׳ איציק קופלער, ר׳ שמואל פרוכטער, ר׳ לייב ברוממער, ר׳ לייב שטערן, ר׳ שמואל לייבאוויטש, ר׳ משה פרויזלער, אלמנת פישל, אלמנת יוסף, ר׳ שמעון טעסלער, ר׳ אברהם גלאזער, ר׳ הערש קאף, ר׳ שמואל פאללאק, ר׳ הערש פאסטערנאק, ר׳ מ. סובו, ר׳ משה ווערצבערגער, ר׳ הערש פרוכטער, ר׳ לעזער שעכטער, אלמנת שמואל, ר׳ יענקל פערל, ר׳ יוסף דאסקאל, ר׳ ברוך גלאזער, ר׳ אהרן הובאש, ר׳ הערש סטאם, ר׳ ברוך פרוכטער, ר׳ מרקו סובו, ר׳ יוסף מארמאר, ר׳ חיים פרייזלער, ר׳ לעזער טעסלער, ר׳ ישראל פאלאק, ר׳ אברהם ברעטלער, ר׳ הערש קופלער, ר׳ סולומון שטיינבערגער, ר׳ ישראל פרוכטער, ר׳ ישראל קארץ, ר׳ בענדער ווערצבערגער, ר׳ שמעון מאליק, אלמנת ר׳ איציק ווערצבערגער, ר׳ יוסף פרוכטער, ר׳ משה לייב, אלמנת ר׳ חיים סראל, אלמנת ר׳ שמעון איציק, אלמנת ר׳ מענדל גלוזער, ר׳ ישראל פרוכטער.

די רעגירונג האט נישט געהאט צופיל חשק אז די אידן זאָלן זיך דאָרט באַזעצן, אָבער די רייכע פריצים האבן יאָ געוואָלט אז די אידן זאלן דארטן וואוינען, כדי זיי זאָלן האבן מיט וועמען צו האַנדלען, אָדער ביי וועמען צו באָרגן, אָדער ווי צו כאַפּן א טרינק...

וויפיל ס׳איז באַקאַנט, זענען רוב אידן פון אויבער־ווישעווא געקומען פון גאַליציע.

די רבנים פון אויבער־ווישעווא, זענען געווען באַוואוסט מיט זייער גאונות אין תורה. דער ערשטער רב, הג״ר יוסף יוזפא הכהן ז״ל, – איז געווען א תלמיד פון הג״ר משולם איגרא זצ״ל אב״ד

פרעשבורג. ר׳ יוסף יוזפא, איז אָנגעקומען אויף אויבער־ווישעווא, אין יאָר תק״פ.

שפּעטער, האט זיך דאָרט באַזעצט, הג״ר חנוך זונדל פויגל ז״ל. די צוויי דערמאנטע רבנים, זענען דאָרט געווען אין איין תקופה, ביידע, זענען געווען מורי הוראות. אין יאר תרכ״ו, איז ר׳ חנוך זונדל, געפאָרן אויף ארץ ישראל און האט זיך באַזעצט אין צפת, ווי ער איז נפטר געווארן, אין יאר תר״ן.

צו ר׳ חנוך זונדל טרעפן מיר תשובות אין שו״ת בית שלמה או״ח סי׳ ס״ה - אה״ע סי׳ י״א.

נאָכדעם ווי ר׳ חנוך זונדל איז געפאָרן אויף ארץ ישראל איז הג״ר שמואל שמעלקא גינצלער ערוועלט געווארן פאַר רב אין אויבער־ווישעווא.

ר׳ שמואל שמעלקא, איז געבוירן אין יאָר תקצ״ה, צו זיין פאָטער ר׳ משה יודא ליב גינצלער, פון שטאט אוהעל.

אין יאָר תרט״ו, האָט ער חתונה געהאט, מיט די טאָכטער פון הגביר החסיד ר׳ יצחק ליב כהנא ז״ל פון ווישעווא. ר׳ יצחק ליב, איז געווען דער זון, פון ר׳ שמואל זאנוויל כהנא פון סיגעט, וואס איז געווען אַן איידעם ביי דעם גאון בעל ״קונטרס הספיקות״ זצ״ל.

ר׳ שמואל שמעלקא, איז אין ווישעווא געזעצן על התורה ועל העבודה. ער האט זיך דאָרט קונה שם געווען אַלץ חריף ובקי, און גע׳שמ׳ט אין עולם התורה, אַלץ למדן מופלג.

ר׳ שמואל שמעלקא האט אין אויבער־ווישעווא, געגרינדעט א ישיבה, ווי ער האט מרביץ תורה געווען פאַר אסאַך תלמידים.

הג״ר שמואל שמעלקא גינצלער, איז נסמך געוואָרן להוראה, פון צוויי גדולי הדור, הג״ר יוסף שאול נטנזאהן זצ״ל בעל שו״ת ״שואל ומשיב״, און פון הג״ר יוסף באב״ד זצ״ל בעל ״מנחת חינוך״.

ר׳ שמואל שמעלקא, האט איבער געלאָזט א חיבור, ספר ״משיב נפש״ על התורה ומועדים. אין די הקדמה פון זיין ספר, דערציילט זיין אייניקל הרב אליהו שטערנהאל, ווי אזוי זיין זיידע האט באַקומען די היתר הוראה, פון בעל ״מנחת חינוך״ אב״ד טארנופול.

ומעשה שהי׳ כך הי׳: ווען ר׳ שמואל שמעלקא איז אַלץ יונגערמאַן געווען אין טאַרנופול, וועגן א שמחה, איז ער געגאַנגען דאָרטן מקבל פנים זיין, דער דאָרטיגן מרא דאתרא. אינמיטן שמועסן בדברי תורה, האט ר׳ שמואל שמעלקא געבעטן דעם רב, ער זאָל אים געבן ״סמיכה״. דער ״מנחת חינוך״, האט זיך מיני׳ ובי׳ פון דעם ארויס געדרייט, מיטן תירוץ, אַז ער איז זיך נוהג קיינעם נישט צו געבן היתר הוראה. דער רב האָט אים איינגעלאַדענט, ער זאָל קומען מאָרגן אין בית מדרש, הערן דעם שיעור אין מסכת מכות, און ער וועט אַוודאי הנאה האָבן, זיך מפלפל זיין מיט די דאָרטיגע תלמידי חכמים. ר׳ שמעלקא, איז דעם אַנדערן אינדערפרי, געגאַנגען אין בית מדרש פונעם ״מנחת חינוך״. צו זיין גרויס איבעראַשונג, האט אים דער ״מנחת חינוך״ מכבד געווען, ער זאָל היינט געבן דעם שיעור אין מסכת מכות דף ה׳.

ר׳ שמואל שמעלקא, האט זיך נישט געלאָזט לאַנג בעטן, און ער האָט פאָרגעלערנט דעם שיעור, ברוב בקיאות וחריפות. דער שיעור האָט אָנגעהאַלטן בערך א צוויי שעה. במשך די שיעור, האָבן זיך די לומדים מיט אים מפלפל געווען, אין אסאַך סוגיות הש״ס, וואס האָט געהאַט א שייכות צום שיעור. פון ר׳ שמואל שמעלקא איז געריגען שווייס, די גאַנצע צייט, מתוך מלחמתה של תורה.

דער ״מנחת חינוך״, האָט געוויילט די גאַנצע צייט פונעם שיעור אין בית המדרש, גייענדיג אַרויף און אַראָפּ, ווי פאַרשטענדליך, אַז ער האָט גוט געהערט אַלע וויכוחים אינעם שיעור. נאָכן שיעור, האט אים דער ״מנחת חינוך״ אַריין גערופן

צו זיין שטוב, און ער האט פאַר ר׳ שמואל שמעלקא, אויפן פלאַץ, געגעבן א כתב ״היתר הוראה״.

הג״ר שמואל שמעלקא, איז געזעסן אויפן כסא הרבנות אין אויבער־ווישעווא, פינעף און פערציג יאָר, במשך די צייט, האט ער זיך ערוואָרבן א נאָמען, פון א גאון ופיקח עצום.

ס׳איז פאַראַן תשובות צו אים: אין שו״ת שנות חיים, שו״ת שואל ומשיב, שו״ת אבני צדק, שו״ת שערי צדק, שו״ת קול ארי׳, שו״ת ברכת רצה, שו״ת הרי בשמים, שו״ת מצפה ארי׳, שו״ת מהרי״א הלוי, שו״ת לבושי מרדכי.

הג״ר שמואל שמעלקא גינצלער, איז נפטר געווארן ה׳ אייר תרע״א זצ״ל.

אין אויבער־ווישעווא, האט געוואוינט א חשוב׳ער איד, הרב אליעזר מאיר שיפמאן זצ״ל, וואס איז געווען א איידעם ביי ר׳ צבי הירש העללער ע״ה פון סיגעט. ר׳ אליעזר מאיר, איז געווען א תלמיד חכם מובהק און עמקן עצום. ער האט אין אויבער־ווישעווא אָנגעפירט א ישיבה קטנה.

אין תרנ״ח, איז ר׳ אליעזר מאיר, אויפגענומען געווארן אלץ דיין ומורה צדק, אין אויבער־ווישעווא.

אין יאר תר״ס, איז ר׳ אליעזר מאיר, ערוועלט געווארן פאר אב״ד אין די שטעטל ניר־לאגאש אין אונגארין. ר׳ אליעזר מאיר שיפמאן זצ״ל האט פאַרפאַסט דעם ספר ״אם לבינה״, ת.נ.צ.ב.ה.

אין יאר תרס״ט, האט אויבער־ווישעווא אויפגענומען א דומו״צ, דעם באוואוסטן גאון, הג״ר חיים מרדכי יעקב גאליעב זצ״ל, באקאנט אין די וועלט מיט זיין ליבליכן נאמען ״רבי יעקל״.

רבי יעקל, איז געווען א תלמיד, פון הג״ר יואל צבי ראטה זצ״ל בעמח״ס ״בית היוצר״, און פון הג״ר משה גרינוואלד זצ״ל פון חוסט. זיין רבי אין חסידות, איז געווען הגה״צ ר׳ יוסף מאיר ווייס זצ״ל האדמו״ר מספינקא.

זייענדיג בלויז זיבעצן יאר, האט ר׳ יעקל חתונה געהאט, מיט די טאכטער פון הרב מאיר צבי הלוי סג״ל ע״ה פון מיידאן. רבי יעקל איז געווען דומו״צ אין אויבער־ווישעווא, פערצען יאר, פון תרס״ט ביז תרפ״ג. רבי יעקל איז אין אויבער־ווישעווא געווען באליבט ביי אַלעמען.

רבי יעקל איז געווען באוואוסט, פאר א גרויסער גאון אין נגלה און אין נסתר. אין זיין צייט, איז ער געווען פארעכענט צווישן די פוסקי הדור. אין אויבער־ווישעווא האט ר׳ יעקל אנגעפירט, א ישיבה, ווי עס האבן געלערנט היבש בחורים.

סוף ימיו, איז רבי יעקל געווען רב אין מישקאלץ, אונגארן. ר׳ יעקל איז נפטר געווארן אין מישקאלץ, ח׳ תמוז תרצ״ו.

פון רבי יעקל זצ״ל זיינען געבליבן, די בארימטע ספרים ״יגל יעקב״ על התורה, שו״ת ״יגל יעקב״.

צווישן אונז זיינען פאראן מערערע אייניקלעך פון רבי יעקל, אלע חסידים יראים ושלימים.

אין ווילאמסבורג אויף דיוויזשאן עווניו, איז פאַראַן א מישקולץ׳ער בית המדרש ״יגל יעקב״, וואס ווערט אָנגעפירט פון אן אייניקל, הרב חיים מרדכי יעקב גאטליעב שליט״א. ער איז אַן איידעם, ביים החו״פ הר״ר משה יוסף שטיין שליט״א, לאנדסבערגער רבי, וואס שטאַמט פון ראצפערט. א חשוב׳ער סופר סת״ם בה״א הידיעה, וואס וואוינט אין ירושלים. ס׳איז כדאי צו באַמערקן, אז באַלד נאָכן באַפרייען, האט ער אין דייטשלאנד, אסאַך אידן געברענגט צוריק צו אידישקייט, און זיי גראַטעוועט אין גייסטיגן זין.

נאך רבי יעקל זצ״ל, איז הג״ר דוד ווייס זצ״ל, א זון פון הרב אייזיק עביר ווייס ע״ה פון טעטש, ערוועלט געווארן פאר דומו״צ אין אויבער־ווישעווא. ר׳ דוד, איז געווען א אויסגערופענער תלמיד חכם און פוסק. עס איז פאראן א תשובה צו אים, אין

שו"ת מהר"ש ענגעל חלק ח' סי' קמ"ט. אין יאר תרצ"ד, איז הג"ר עמרם צבי גרינוואלד זצ"ל, געווארן דומו"צ אין אויבער־ווישעווא.

ר' עמרם צבי, איז געווען א זון, פון הג"ר יקותיאל יודא גרינוואלד זצ"ל, אב"ד דק"ק יארע (נעבן אונגוואר), וואס איז געווען דער זון פונעם "ערוגת הבושם" זצ"ל. ר' עמרם צבי, איז געווען א איידעם ביי הרה"ח משה שטיינמעץ ע"ה, וואס איז געווען פון די חשובע בעלי בתים פון אויבער־ווישעווא. נאָכן חורבן, איז ר' עמרם צבי, געווען רב אין די פליטים לאגער אין פערנוואלד, דייטשלאנד.

אין יאר תש"ט, האט ער זיך געצויגן אויף אמעריקא, ווי ער איז נפטר געווארן י"א סיון תשי"א. פון ר' עמרם צבי זצ"ל איז געבליבן, דאס ספר "זכרון עמרם צבי", וואס זיינס א קרוב, הרבני החסיד מו"ה מרדכי יצחק סאמעט ע"ה פון ווילאמסבורג, האט מוציא לאור געווען.

אין יאר תרנ"א, איז געקומען וואוינען אין אויבער־ווישעווא, דער תלמיד חכם, הרב אברהם חיים איינהורן זצ"ל, וואס איז געווען א איידעם ביי ר' מרדכי צבי אינדיג ע"ה. ר' אברהם חיים, איז געווען א תלמיד מובהק פון "ייטב לב" זצ"ל. צו ר' אברהם חיים איז פאראן תשובות, אין שו"ת "אבני צדק", און אין שו"ת "ערוגת הבושם".

ר' אברהם חיים האט מחבר געווען, די ספרים "ברכת הבית"; "מקור הברכה"; "עצי העולה"; "מנוחה ושמחה". ר' אברהם חיים איז סוף ימיו געפאָרן אויף ארץ ישראל, ווי ער איז נפטר געווארן ב' סיון תרס"ח.

צווישן אונז זיינען דאָ פון ר' אברהם חיים זצ"ל, מערערע אייניקלעך, יראים ושלימים. מיר וועלן אראפ ברענגען איין אייניקל, א ראש משפחה, וואס לעבט צווישן אונז, הרה"ח אברהם חיים ווערצבערגער נ"י, וואס וואוינט אין ווילאמסבורג, און איז א שו"ב און ירא שמים מרבים.

אין יאר תרל"ג, איז געקומען וואוינען אין אויבער־ווישעווא, הג"ר נפתלי הכהן שווארץ זצ"ל, א זון פון הגאון בעל "הקול ארי" אב"ד מאדע זצ"ל.

ר' נפתלי, איז געווען א איידעם ביי הרה"ח יהודא ארי' פרוכטער ע"ה, וואס איז געווען פון די חשובע בעלי בתים אין אויבער־ווישעווא. ר' נפתלי, איז געווען צען יאר אין אויבער־ווישעווא, און האט די צייט באקומען קעסט פון זיין שווער. נאכדעם, איז ער אויפגענומען געווארן, אַלץ ממלא מקום פון זיין גרויסן טאטן, אויף די רבנות פון מאדע.

אין יאר תר"כ, האט הנגיד מו"ה ר' יצחק ארי' כהנא ע"ה פון אויבער־ווישעווא, גענומען פאר א איידעם, הג"ר משה שטערן זצ"ל, וואס איז געבוירן געווארן אין יאר תרי"ב, צו זיין פאטער הרב בנימין שטערן ע"ה פון פערבעניק.

אין יאר תרמ"ה, איז ר' משה אויפגענומען געווארן פאר דיין ומורה צדק אין דראגמערישט, שפעטער אין תר"נ, איז ער אויפגענומען געווארן פאר אב"ד, אין פאליען־ריסקווא.

ר' משה איז נפטר געווארן אין פאליאן־ריסקווא ד' שבט תרפ"ג. ס'איז פאראן צו ר' משה זצ"ל מערערע תשובות, אין שו"ת "בית נפתלי", ת.נ.צ.ב.ה.

אין יאר תרמ"ד, האט הנגיד החסיד מו"ה ר' שמואל יודא פאללאק ע"ה (וואס איז נפטר געווארן י"ח תמוז תר"ע), גענומען פאר א איידעם, הג"ר יחזקאל פאנעטה זצ"ל, דער ישוב אויבער־ווישעווא האט צובאַקומען נאך א תלמיד חכם וצדיק.

ר' יחזקאל, איז געווען א זון, פון הגה"ק ר' משה פאנעטה זצ"ל האדמו"ר מדעעש. ר' יחזקאל האט חתונה געהאט, ווען ער איז געווען קוים פערצן יאר.

ר' יחזקאל איז געווען אויף קעסט ביי זיין שווער 10 יאר, ווי ער האט דאַן ממשיך געווען אין תורה ועבודה.

אין יאר תרנ״ה, איז ר׳ יחזקאל אויפגענומען געווארן פאַר אב״ד, אין די שטאט מארוש־אויוואר אין טראנסילוואניה.

אין יאר תרס״ג, איז ער אויפגענומען געווארן אַלץ אב״ד אין דעעש, אויפן פּלאַץ פון זיין גרויסן טאַטן, וואס איז דענסמאל נפטר געווארן.

צו ר׳ יחזקאל, האבן אידן געשטראָמט נאך א ישועה און הדרכה. ער איז אין זיין צייט, געווען פאררעכנט, אַלץ איינער פון די גרויסע רבנים און אדמורי״ם אין לאנד.

ס׳איז פאַראַן צו ר׳ יחזקאל, א תשובה אין שו״ת ״בית נפתלי״ סי׳ ל״ו, ווען ר׳ יחזקאל איז דאַן געווען, בלויז פופצען יאר.

ר׳ יחזקאל האט איבערגעלאזט א חיבור, ספר ״כנסת יחזקאל״ על התורה. ער איז נפטר געווארן, כ״ב כסלו תר״צ.

אין ווילאמסבורג אויף ראס סטריט, איז פאראן א דעעשער בית מדרש ״כנסת יחזקאל״, וואס איז א חשובער מקום תורה ותפלה. דער בית מדרש ווערט אנגעפירט, פון זיין׳ס אַן אייניקל, הרה״צ רבי צבי מאיר פאנעטה שליט״א האדמו״ר מדעעש, וואס איז אויך נשיא פון ״כולל זיבענבערגען״.

אין אויבער־ווישעווא זעלבסט, איז אויפגעוואַקסן א תלמיד חכם, הג״ר יצחק ווירצבערגער זצ״ל. ר׳ יצחק, איז געווען א זון פון הרב אליעזר ווירצבערגער ע״ה, וואס איז געווען דער שוחט פון אויבער־ווישעווא. ר׳ יצחק, איז געווען א תלמיד מובהק, פון הג״ר שמעלקא קליין זצ״ל אב״ד סעליש.

אין יאר תרכ״א, האט ר׳ יצחק חתונה געהאט אויף ווישעווא, ווי ער האט געוואוינט צען יאר.

אין תר״ל, האט ר׳ יצחק זיך באַזעצט, אין א דערפל נעבן דעעש, ווי זיין ווייב האט געהאט א שטיקל קרעטשמע. ר׳ יצחק

ר׳ יחזקאל שיפער

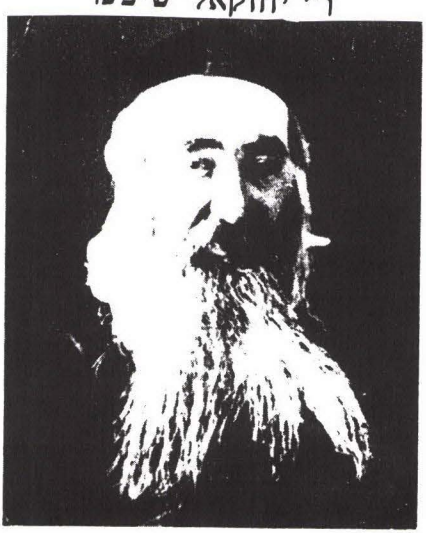

רבי יחזקאל פנט מדעש

האט זיך ווייניג געקומערט מיטן געשעפט, נאָר זיך פאַרנומען מיט תורה ועבודת הבורא.

ר׳ יצחק פלעגט אָפט פאָרן אויף סאנז, צום הייליגן ״דברי חיים״ זי״ע, געווענטליך, פלעגט ער פאָרן צוזאַמען מיטן דעעשער רבי, הגה״ק ר׳ מענדל פאנעטה זצ״ל.

אין יאר תרכ״א, איז אנגענומען געווארן, ר׳ יצחק ווירצבערגער ע״ה, וואס איז שפעטער געווארן דומ״צ אין דעעש. ר׳ יצחק איז געווען אין דעעש באליבט אויף יעדן, דעריבער האט מען אים גערופן בלשון חיבה, ר׳ יצחק׳ל דיין. ר׳ יצחק׳ל איז געווען דיין אין דעעש, אין די צייט פון הגה״צ בעל ״מעגלי צדק״, ובנו הגה״צ ר׳ משה, ונכדו הגה״צ בעל ״כנסת יחזקאל״ זי״ע. ר׳ יצחק איז געווען אַן איידעם בזוו״ר, ביי הרבני מו״ה שמשון ז״ל מקאזדאווארע. ר׳ יצחק איז געווען א תלמיד, פון הג״ר מאיר א״ש זצ״ל אב״ד אונגוואר, און פון הג״ר שמואל שמעלקע קליין זצ״ל אב״ד סעליש. ער פלעגט אָפט פאָרן צו די צדיקים בעל ״הדברי חיים״, און הגה״צ ר׳ יצחק אייזיק מזידיטשוב זי״ע.

הרבני הישיש ר׳ משה גרין ע״ה פון דעעש - ווילאמסבורג האט דערציילט, אז ר׳ יצחק׳ל דיין, איז געווען א האַרציגער בעל תפילה. און ער געדענקט, ווי דער ״כנסת יחזקאל״ זצ״ל, איז שמיני עצרת נאכן אָפדאַווענען אין די גרויסע שוהל, געגאַנגען הערן די ״תפלת גשם״ פון ר׳ יצחק׳ל דיין זצ״ל, און הערענדיג דאס וואַרימע דאַווענען, האט דער ״כנסת יחזקאל״ געלאָזט טרערן פון גרויס התרגשות. אויך, האט איבער געגעבן ר׳ משה ע״ה, אז דעם צווייטן טאג סוכות, פלעגט דער דעעשער רבי זצ״ל באזוכן ר׳ יצחק׳ל דיין אין זיין סוכה, לכבוד זיין אושפיזא.

דער טעמעשווארער רבי פון ב״פ, הגה״צ ר׳ משה ארי׳ לעוו זצ״ל, האט דערציילט: אז יונגערהייט, האט ער געלערנט אין דעעש, און ער האט דאָרט געהערט פון זקנים, אז דער ״מעגלי

צדק" זצ"ל, האט געזאגט אויף ר' יצחק'ל דיין, אויף דעם פּלאַץ ווי ר' יצחק'ל דיין שטייט ביים דאווענען, "קאכט די ערד", פון גרויס עבודה.

ר' יעקב שמואל קאהן פון בארא פארק, דערציילט: אז ר' יצחק'ל דיין איז איינמאל איינגעשלאָפן, זיצענדיג ביי די גמרא. דרימלענדיג, האט זיך ר' יצחק'ל גע'חלומ'ט, ווי ער זעהט א גוי שטיין אַנטקעגן אים מיט א שווערד, אים צו הרג'ענען. ר' יצחק'ל האט זיך פון שרעק תיכף אויפגעכאַפּט, און טאקע דערזען א גוי שטיין. דער גוי, זעענדיג אז ר' יצחק'ל האט זיך אויפגעכאַפּט, איז זאָפּאָרט אַנטלאָפן.

ר' יצחק'ל דיין, ווערט דערמאַנט אין שו"ת מאור יהושע ס' ס"ד-ס"ה.

ר' יצחק'ל האט געהאט א טאכטער, מרת יוטע פערל ע"ה, וואס האט חתונה געהאט צו הרבני מוה"ר חיים מאיר הכהן טרויב ז"ל, (וואס איז געווען א אייניקל פון הג"ר חיים מאיר כהנא זצ"ל אב"ד סיגעט). ר' חיים מאיר טרויב ע"ה, איז געווען א תלמיד חכם עצום, ער האט געקענט גאנץ ש"ס בע"פ.

ר' חיים מאיר האט געהאט א איידעם, הג"ר מנחם יששכר (דוב) שאנצער זצ"ל הי"ד. ר' מנחם ישכר (דוב), איז געווארן דיין אין דעעש, נאכן פטירה פון זיידען ר' יצחק זצ"ל, ווען ער איז געווען אלט בלויז 25 יאר. מען האט אים גערופן בלשון חיבה, ר' בעריש'ל דיין. ער האט געהאט התרת הוראה, פון דעם נאסעד'ער רב זצ"ל בעמח"ס שו"ת "מאור יהושע", דער נאסעד'ער רב האט זעלטן ווען געגעבן התרת הוראה, אז ר' בעריש'ל האט ביי אים באקומען, האט דאס געמוזט זיין א גרויסע זאַך. ר' בעריש'ל, ווערט דערמאנט אין שו"ת "מאור יהושע" סי' י"ג, און אין ספר "מקוה ישראל" דף קפ"ה. פון ר' בעריש'ל דיין זצ"ל הי"ד, זיינען געבליבן לעבן צוויי טעכטער, איינע, איז געווען די רעביצין פון הגה"צ ר' אלעזר ארי' הלוי יונגרייז זצ"ל אב"ד טשענגער; און די

צווייטע, איז די פרוי פון הרה"ח מוה"ר שלמה זלמן הכהן סאנדער נ"י, פון פתח תקוה.

אין יאר תרמ"ה, האט די דעעשער קהילה אויף גענומען ר' יצחק'ן, פאר דיין ומורה צדק אין דעעש.

ר' יצחק איז נפטר געווארן אין דעעש, כ"ח שבט תרפ"ב, זייענדיג אלט ניין און אכציג יאר.

אויף זיין מצבה, איז אויסגעקריצט צווישן די איבעריגע שבחים, "הרב הצדיק הישיש חסיד ועניו תמים במעשיו... מורה צדק לעדתינו... קרוב לארבעים שנה הורה צדק לעדתינו..."

פון ר' יצחק זצ"ל, זיינען פאראן צווישן אונז מערערע אייניקלעך יראים ושלימים. מיר וועלן דאָ אויסרעכענען, בלויז דריי ראשי משפחה וואס איז אונז באקאנט: אין בארא פארק הרבני, הנגיד מו"ה יצחק יושע ווירצבערגער (בלוי) נ"י; אין ווילאמסבורג, הרבני המפואר מו"ה שמואל אלכסנדר ווירצבערגער נ"י; אין בני ברק, (ר' סענדער'ס א ברודער) הרבני המפואר מו"ה שלמה זלמן ווירצבערגער נ"י.

אין יאר תרל"א, האט דער אויבער־ווישעווער רב, הג"ר שמואל שמעלקא גינצלער זצ"ל, איינגעזעצט פאר א איידעם, דעם תלמיד חכם ר' דוד נייאויוויטש ע"ה. ר' דוד, איז געווען א געוואַלדיגער תלמיד חכם, ער איז געווען א תלמיד מובהק, פונעם מהר"ם שיק זצ"ל.

ר' דוד האט נישט מאריך ימים געווען, ער איז נפטר געווארן זייער יונג כ"ח מרחשון תרל"ט.

צו ר' דוד, זיינען פאַראַן מערערע תשובות, אין שו"ת "מהר"ם שיק"; שו"ת "אבני צדק" או"ח סי' כ"ו; שו"ת "מחנה חיים" או"ח ח"ג סי' ט'; שו"ת "בית נפתלי" סי' ל"ד. ת.נ.צ.ב.ה.

אין אויבער ווישעווא, זיינען געווען מערערע שוהל׳ן. מיר וועלן דא אראָפּ ברענגען, לויט ווי ר׳ זלמן פרוכטער, האט איבערגעגעבן:

א. "די גרויסע שוהל". – אין די גרויסע שוהל איז געווען א הערליכער ארון קודש, וואס איז געווען געבויט דורך דעם גר צדק אברהם בן אברהם, וואס איז נפטר געווארן אין אויבער־ווישעווא תרי"ט.

ב. "דאס גרויסע בית המדרש". – וואס האט זיך געפונען, אין צענטער פון שטאט, אויף די אידישע גאַס.

ג. דער "בית המדרש" – פון האדמו"ר ר׳ מנחם מענדל האגער זצ"ל. וואס האט זיך געפונען, אינעם בנין פון די ישיבה "בית ישראל".

ד. "די שוהל" – פון הרה"צ ר׳ פנחס שפירא זצ"ל, האדמו"ר מקעכניא, וואס האט זיך געפונען אויף "דעם סודעיש געסל".

ה. "די שוהל" – פון הרה"צ ר׳ יצחק רויזענבוים זצ"ל, האדמו"ר מראחוב, (די שוהל איז געבויט געווארן, דורכן גביר הרה"ח ר׳ זושא עלעפאנט ע"ה).

ו. די "סיגעטער קלויז". – וואס איז געבויט געווארן, דורך די סיגעטער חסידים און תלמידים פון "ייטב לב" זצ"ל. דער "קלויז" האט זיך געפונען אויף די גאס וואס האט זיך גערופן "דאס קלויז געסל". פון די ראשי "הקלויז", איז געווען הרה"ח ר׳ משה שטיינמעץ ע"ה.

ח. דער "עץ חיים" שוהל. – וואס האט זיך געפונען, אויף די אידישער גאס. די שוהל האט אנגעפירט, הרב יחזקאל שיפער ע"ה.

ט. דער "בית מדרש" – פון האדמו"ר מבארשא זצ"ל, וואס האט זיך געפונען אויפן געסל, וואס האט זיך גרופן "דעם סופר׳ס געסל". ווען דער בארשא׳ער רבי האט זיך אויפגעזעצט [illegible]

אויבער ווישעווא, איז דאס געווארן "דער בעלזער קלויז", דער אָנפירער איז געווען דער יחסן ר' הערשל לאם ע"ה.

י. דער שוהל "תומכי פועלים". – דער שוהל איז געגרינדעט געווארן, דורך ר' אליעזר פערל ע"ה. אין די שוהל האבן מערסטנס געדאַוונט, די בעלי מלאכות.

יא. די "שוהל". – וואס האט זיך געפונען, אויף די אידישע גאס, אינעם הויף פון ר' שמואל אבא שטיינמעץ ע"ה. אין די שוהל, האבן מערסטנס געדאַווענט פון די פשוטי עם. דער מנהיג רוחני איז געווען, ר' שמואל אבא שטיינמעץ ע"ה.

יב. דער בית מדרש "תפארת בחורים". – וואס הרב חיים יודא מאיר האגער זצ"ל, האט אָנגעפירט. רחי"מ איז געווען דער זון פונעם רב, הרה"צ ר' מענדל האגער זצ"ל.

יג. "דער קליינער שוהל". – וואס איז געווען געבויט פון האָלץ, און האט זיך געפונען ביים עק שטאָט אַריבער דעם טייך. די שוהל האט ר' נטע פויגל ע"ה געבויט, פאַר א חתונה מתנה, פאר זיין זון ר' שמואל פויגל ע"ה, וואס האָט דארט געוואוינט. אין די שוהל, האבן געדאַווענט, אלע תושבים פון יענער געגענט.

נאך די פטירה פון הג"ר שמואל גינצלער זצ"ל, אב"ד אויבער־ווישעווא, איז געווארן רב, הג"ר אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל – בעמח"ס "קרן לדוד", וואס איז געווען א ברודער פונעם "ערוגת הבושם".

ר' אליעזר דוד, איז געווען בעפאָר, רב אין צעהלים, און פאַר דעם איז ער געווען דומו"צ אין דונא סערדהאלי.

ווי ר' אליעזר דוד איז געווען, פלעגט ער האבן א ישיבה. איצט ווען ער איז געווארן רב אין אויבער־ווישעווא, זענען צענדליגע תלמידים פון צעהלים מיט געקומען מיט אים, כדי ווייטער צו קענען לערנען אין זיין ישיבה. זיין ישיבה אין

הג״ר אליעזר דוד גרינוואלד זצ״ל בעל ״קרן לדוד״
אב״ד אויבער-ווישעווא ואח״כ אב״ד סאטמאר

ווישעווא, האט זיך כסדר געמערט, אַז די צאל בחורים האט דערגרייכט אין די הונדערטער.

ר׳ אליעזר דוד, וואס איז געווען אַן אשכנזישער רב, האט זיך גוט פאַרטראָגן מיט די ווישעווא איינוואוינער, וואס זענען מערסטנס געווען וויזניצער חסידים, טיף אינעווייניג, איז ער געווען חסידיש געשטימט, ער פלעגט אויך פאָרן אויף בעלז.

ר׳ אליעזר דוד איז אין זיין צייט געווען פארעכענט, צווישן די גדולי הרבנים פון אונגארן. ר׳ אליעזר דוד האט געהאט אין אונגארן, טויזענטער תלמידים, וואס האבן אים זייער געאַכטעט און געשעצט.

זיין ברודער׳ס אייניקל, הגה״צ ר׳ יוסף גרינוואלד זצ״ל אב״ד פאפא, שרייבט אין די הקדמה פון זיין ספר שו״ת ״קרן לדוד״: ס׳איז איבעריג צו מרבה זיין אין זיינע שבחים, אין פלאץ וואס זיינע טויזענטער תלמידים וואס זענען פארשפרייט וועלן זיין גרויסקייט פארציילן...

ער איז געווען גרויס אין תורה, עבודה, גמילות חסדים. זיין פלייסיגקייט אין די תורה איז געווען געוואלדיג. ער האט זיך שטענדיג משתדל געווען איינצופלאַנצען אין זיינע תלמידים, יראת ד׳ אין מידות טובות. אין ״עמוד העבודה״ איז ער געווען הפלאה׳דיג, ובפרט אין זיינע לעצטע יארן, דאס דאווענען שבת און יום טוב איז געווען מיט א התלהבות און גרויס דביקות, פון זיינע אויגן האבן ביים דאווענען געטרערט טרערן פון גרויס דביקות און השתפכות הלב.״

איינע פון זיינע תלמידים האט פארציילט, אז נאך א ״נשמת״ פונעם רבי׳ן ר׳ אליעזר דוד זצ״ל, איז די ערד ארום אים געווען פאכט פון טרערן.

ר׳ אליעזר דוד איז געווען זייער באליבט ביי די בעלי בתים פון ווישעווא. ווען ער האט בשעת א דרשה אויסגעבראָכן אין א

געוויין, איז דער גאנצער עולם מיטגעריסן געווארן, ס׳האט זיך געהערט בכיות נוראות באַגלייט פון הרהורי תשובה.

ר׳ אליעזר דוד האט זייער געגליכן די פשוטע אידן, בעלי מלאכה פון אויבער־ווישעווא, וואס זיי זענען מערסטנס געווען ערליכע און אָן קונצן. דער סדר פון די פשוטע אידן איז געווען אזוי, זיי זענען אויפגעשטאנען יעדן אינדערפרי פארן ״עלות השחר״, דערנאך איז מען געגאנגען זיך טובל׳ען אין מקוה, דערנאך האבן טייל געזאגט ״תהלים״, טייל האבן זיך צוגעזעצט צו א שיעור אין ״משניות״, טייל אין א שיעור פונעם ״חק״, נאכן דאווענען איז יעדער געגאנגען צו זיין ארבייט, זיך צו שפייזן פון יגיע כפים, ווי ס׳שטייט אין פסוק ״יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך״.

צווישן די אידן איז געווען פיינע אידן, ווי ר׳ דוד ״דער בויער״, ר׳ יעקב ״דער שוסטער״, ר׳ דוד ״דער שוסטער״, ר׳ משה ״דער שמידער״.

ס׳ווערט דערציילט, ווען ר׳ אליעזר דוד איז שוין געווען רב אין סאטמאר, איז אין א ״חול המועד״ טאג אנגעקומען אויף סאטמאר, א דעלעגאציע פון בעלי מלאכות פון אויבער־ווישעווא, צו באַגריסן זייער פריערדיגן באַליבטן רב הרב ר׳ אליעזר דוד. דער סאטמארער רב האט דאַן פּונקט געהאַט א באַזוך, פון די חשובע ראשי הקהל פון סאטמאר, וואס זענען געווען גבירים אדירים. ווי נאר ר׳ אליער דוד האט געהערט, אז עס זיינען געקומען געסט פון אויבער־ווישעווא, האט ער זיך תיכף אויפגעשטעלט, און איז אַנקעגן געגאַנגען אויפנעמען די געסט פון אויבער־ווישעווא. נאָכן באַגריסן זיך האט זיי ר׳ אליעזר דוד אריינגענומען צו זיין שטוב, און האט זיי פאָרגעשטעלט פאר די געמיינדע פירער פון סאטמאר, אויסרופענדיג מיט פרייד, ״דאס זענען מיינע בעלי מלאכות״...

ר׳ אליעזר דוד איז געווען רב אין אויבער־ווישעווא, ביזן יאר תרפ״א, ווען ער איז דאַן אויפגענומען געוואָרן אַלץ רב אין סאטמאר, אויפן פּלאץ פון הג״ר יהודא גרינוואלד זצ״ל אב״ד סאטמאר. ר׳ אליעזר דוד איז נפטר געווארן אין סאטמאר, ראש חודש סיון תרפ״ח. ס׳איז געבליבן פון אים די חיבורים ״שו״ת קרן לדוד״, ״קרן לדוד״ עה״ת, און ספר ״קרן לדוד״ על מועדים. ת.נ.צ.ב.ה.

אין יאר תרפ״א – איז געווארן רב אין אויבער־ווישעווא, הג״ר מנחם מענדל האגער זצ״ל – דער עלטסטער זון פונעם ״אהבת ישראל״ זצ״ל. ר׳ מענדל, איז געבוירן אין יאר תרמ״ה אינעם דארף בעדווילא-מארמאראש. ר׳ מענדל איז געווען א איידעם, ביי זיין פעטער הג״ר ר׳ מרדכי חודרוב זצ״ל פון קולמייא. (זעה בילד אין עמ׳ ק״צ)

בעפאָר אויבער ווישעווא, איז ר׳ מענדל געווען רב אין וויזניץ, ווי ער האט דאָרט געגרינדעט זיין טאטן׳ס ישיבה ״בית ישראל״. די ישיבה ״בית ישראל״, איז געווען די איינציגע ישיבה אין בוקאווינה, וואס האט געהאט איבער הונדערט תלמידים.

ביי די ערשטע וועלט מלחמה, איז ער צוזאַמען מיט זיין גרויסן טאַטן, אַנטלאָפן פון וויזניץ אויף גרויסווארדיין.

זייענדיג אין גרויסווארדיין, האט ער באַקומען די ידיעה, אז ער איז אויסגעוועלט געווארן פאר אב״ד אין אויבער־ווישעווא. טויזענטער וויזניצער חסידים פון גרויסווארדיין זענען, לכבוד די ״הכתרה״, געקומען צו פאָרן פון גרויסווארדיין, מיט א ספּעציעלן באַן.

די איינוואוינער פון אויבער־ווישעווא, וואס זענען מערסטנס געווען וויזניצער חסידים, האבן זיך געפילט גליקליך ביזן הימל, אז זיי האבן די זכי׳, אז דעם רבין׳ס א קינד זאל זיין זייער רב. ר׳ מענדל, האט זיך שוין אלץ יונג קינד, קונה שם געווען אלץ מתמיד און למדן. ס׳ווערט דערציילט, אז זיין פאטער דער ״אהבת

האדמו"ר מווישעווא רבי מנחם מנדל האגער

ישראל", האט אים צוליב זיין גרויס בקיאות געגרופן, "מיין ספרים שאנק".

יונגערהייט, איז ער מוסמך געווארן להוראה, פונעם טשערנאוויצער רב, הג"ר בנימין ארי' ווייס זצ"ל.

בשעת'ן קבלת פנים אין ווישעווא, האט ער געהאלטן א דרשה פון דריי שעה פאר טויזענטער מענטשן. די גאנצע צייט האט ער גע'דרש'נט מיט פארמאכטע אויגן. (ווי מ'גיט אונז איבער, זענען זיינע אנדערע דרשות, אויך געזאגט געווארן מיט פארמאַכטע אויגן).

ביי זיינער דרשה, פלעגט ער בדרך כלל, אנהויבן מיט הלכה און פלפול, און דערנאך פלעגט ער אריבערגיין צו מדרשים, מוסר, וחסידות. די בעלי בתים האבן אים זייער ליב געהאט צו הערן, יעדער בעל הבית האט עפעס געגאַשט פון זיינע דרשות, דער תלמיד חכם אין לומדות, און דער פשוטער איד אין מגידות.

די בחורים אין יענע צייט, האבן זייער משתוקק געווען אריינגענומען צו ווערן אין די ווישעווא ישיבה. דאס ערשטע יאר פון זיין רבנות אין אויבער־ווישעווא, האבן דארט געלערנט ארום פיר הונדערט תלמידים.

דעם ווישעווער רב'ס גאנצע חיות, איז געווען זיין ישיבה "בית ישראל". ער האט פאר די בחורים אויף געשטעלט א אייגענע "קוואַטיר", וואס דערין זענען איינגעשטאנען ארום צוויי הונדערט תלמידים. אויך האט ער אויפגעשטעלט, אן אייגענע "מענזא" צו עסן, ווי די תלמידים האבן דארט געגעסן צו זעט, און האבן נישט געדאַרפט גיין עסן "טעג", ווי דער שטייגער איז דענסמאל געווען. ר' מענדל האט אויף זיך געטראָגן די עול ההוצאות פון זיין ישיבה און "מענזא", און פאַר גרויס נויט, האט ער אסאַך מאָל געמוזט נעמען דעם וואַנדער שטעקן און אַרום פאָרן אין די געגענט, און אויסער די געגענט ווי צו די ווייטע

מדינות אמעריקא, פראנקרייך, בעלגיא, דייטשלאנד, כדי צו שאַפן געלטער אויסצוהאַלטן די שווערע הוצאות.

ר׳ מענדל האט אין זיין ישיבה, שטארק מקרב געווען, די מארמארישע בחורים, ווי די חכמים האבן אונז געלערנט "הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה".

אין די ווישעווא ישיבה, האבן געלערנט בחורים פון אונגארן רומעניא, און פון ווייטע לענדער. ווער ס׳איז דארט אנגענומען געווארן אלץ תלמיד, האט זיך געפילט גליקליך, ווייל די ווישעווא ישיבה האט געשמ׳ט פאר א ספעציעלע ישיבה.

ר׳ מענדל זעלבסט, האט אסאך שעות אין טאג געלערנט בין כותלי הישיבה, מ׳האט אים שוין דאָרט געקענט זעהן 5 אזייגער פארטאגס, לערענדיג זיינע שיעורים, אויך האט מען אים געקענט דארט טרעפן זיך פּאָרען מיטן אויוון, אנצוצינדען וכו׳, אז ווען די בחורים וועלן אריינקומען אין ביהמ"ד, זאל שוין זיין וואַרעם, און זיי זאלן קענען לערנען מתוך הרחבת הדעת.

תפילת שחרית, פלעגט ר׳ מענדל דאַווענען מיט די בחורים אין ישיבה. דאס דאווענען איז געווען, מיט א התלהבות און א חיות דקדושה. ר׳ מענדל פלעגט פאָדערן פון זיינע תלמידים, אז ביים דאווענען זאלן זיי שטיין אויף איין פלאץ, און זיך נישט ארום דרייען "ארויף און אראפ".

ר׳ מענדל האט געהאַלטן א אויג, אויף יעדן תלמיד באזונדער, ער פלעגט זיך אָפט אַריינכאפן ביי די בחורים׳ס קוואַטיר, זעהן ווי אזוי זיי פירן זיך אויף, אויסער׳ן בית מדרש.

טראָץ זיינע גרויסע טרדות, פון הנהגת הקהילה וכו׳, פלעגט ער נישט פאַרפאַסן פאָר צו לערנען זיין שיעור אין ישיבה. ס׳האט זיך געטראָפן, אז ער איז צוריק געקומען פון א וועג, און אריינקומענדיג אין שטעטל, איז ער גראָד געגאַנגען אין ישיבה געבן זיין שיעור.

דער ציל פון די ווישעווא ישיבה איז געווען "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא", זיינע תלמידים זאלן לערנען מיט א קלאָרקייט און זאָלן שטייגן צו קענען אויסוואַקסן רבנים און מורי הוראה. ר' מענדל האט היבש תלמידים מסמיך געווען להוראה, און א טייל תלמידים זענען געוואָרן רבנים אין זייער וואוין ארט.

אין די הייסע טעג פון זומער, האט מען געקענט זעהן ר' מענדלען זיצן אויפן שיפן באַרג אונטערן שאָטן פון די ביימער, ארום אים זענען געזעצן אין א האלבע רינג הונדערטער תלמידים, זיך צוהערענדיג צו זיין שיעור.

ר' מענדל פלעגט פאַרן שיעור, פאָרלערנען א פערטל שעה מוסר פון ספר "מסילת ישרים" אדער פון "חובת הלבבות".

זיין ישיבה האט געטראָגן א חסיד'ישן געשטעל. ער האט געפאָדערט פון די בחורים, זיי זאלן יעדן טאג גיין אין מקוה, און ביים דאווענען זאלן זיי אָנטאָן א גאַרטיל, זיי זאלן קומען פרייטאג צו נאַכט'ס צו "זיינע טישן" הערן דברי תורה וחסידות. פרייטאג צו נאכט'ס האט ער פאַרבּרענגט מיט זיינע תלמידים לאַנגע שעות, אין תורה און אין שירות ותשבחות פאַרן אויבערשטן. אויב ער האט באמערקט, אז איינער וויל שוין גיין שלאָפן, האט ער געזאגט, "א איד דארף זיין א שומר שבת, און אלץ שומר טאר מען נישט שלאפן"...

ר' מענדל איז נפטר געווארן, י"ג טבת תש"א אין ווישעווא. אין יאר תשכ"ה איז ער ארויף געברענגט געווארן אויף בני ברק, ווי ער איז דאָרט נטמן געווארן אין דעם אוהל פון די אדמור"י בית וויזניץ זצ"ל.

פון ר' מענדל איז געבליבן די חיבורים "ספר שארית מנחם עה"ת, און "ספר שארית מנחם על תהילים".

נאך די פטירה פון ר' מנחם מנדל זצ"ל, איז געווארן דארט רב זיין זון הג"ר ברוך זצ"ל. – ר' ברוך, איז געווען א איידעם,

ביי הרה"צ ר' הערש רובין זצ"ל פון שעלעניץ, וואס איז געווען א אייניקל פונעם "דברי חיים" זי"ע.

ר' מענדל, האט געהאט נאך א זון, ר' חיים יהודא מאיר זצ"ל, וואס האט סוף ימיו געוואוינט אין תל אביב. ר' חיים יהודא מאיר זצ"ל, איז נפטר געווארן אין ארץ ישראל, י"א אייר תשכ"ט.

פון ר' ברוך זצ"ל, איז געבליבן א זון, הרב נפתלי האגער שליט"א, וואס איז נשיא פון די ווישעווא מוסדות אין ארץ ישראל.

די חברה קדישא, איז געגרינדעט געווארן אין יאר תקע"ג חוה"מ פסח. (אין תל אביב איז פארהאַנען, א בילדינג "בית מארמאראש" וואס האט א ביהמ"ד, אוצר הספרים, קרנות גמ"ח, קרן עזר ליוצאי מארמאראש, אינטערעסאנטע אָנדענקונגען פון מארמאראש, דאָרטן קען מען זעהן די ארגינאלע תקנות החברה קדישא). ס'איז אינטערעסאנט אראָפּ צו ברענגען, דעם נוסח פון דעם "שער בלאט": פנקס החברה קדישא אויבער ווישיווע הנעשה באסיפתנו בבית אלקינו, אחר תפלת שחרית ביום ב' ג' דחול המועד של פסח, שנת לא אמות כי אם אחיה ה'ת'ק'ע'ג'. אין די תקנות זיינע דא 25 סעיפים:

הישיש התורני מוה"ר מרדכי במוהר"ר אשר זעליג ז"ל, איז ערוועלט געווארן אלס הויפט גבאי פון די ח"ק. ביי אים האט געדאַרפט ליגען די קאַסע פון די חברה.

אלץ צווייטער גבאי, איז געווארן ערוועלט הרבני הנגיד מוה"ר אליהו בהמנוח מוה"ר שלמה לייב ז"ל. און די פאלגענדע אידן, זענען געווען די חברי החברה קדישא, מוה"ר יוסף במוה"ר שלמה לייב ז"ל, און זיין ברודער הנגיד מוה"ר צבי הירש ז"ל, הרבני מוה"ר צבי הירש במוה"ר אברהם דוב ז"ל, המרומם כהר"ר דוד ב"ר שלמה ז"ל, המרומם הר"ר חיים ב"ר אברהם ז"ל.

די חברה משניות אין אויבער־ווישעווא, איז געגרינדעט געווארן כ' טבת תקפ"ו, דורך דרייצען חברים פון די קהילה,

יעדע פון זיי זענען געווען בני תורה און תלמידי חכמים, ר׳ יצחק ב״ר יוסף ז״ל (ראש החבורה), ר׳ צבי הירש ב״ר אברהם דוב ז״ל, ר׳ אליהו פרוכטער ב״ר שלמה ז״ל, ר׳ צבי הירש ב״ר יהודא שטיין ז״ל, ר׳ אליעזר פרוכטער ב״ר שלמה ז״ל, ר׳ שמואל שוחט ז״ל, ר׳ יצחק איציק ב״ר צבי הירש ז״ל, ר׳ שמואל פרוכטער ב״ר אליהו ז״ל, ר׳ יוסף ב״ר יוסף פרוכטער ז״ל, ר׳ יעקב ב״ר אשר אנשיל ז״ל, ר׳ ישעיה ב״ר חיים ז״ל, ר׳ צבי הירש ב״ר דוד ז״ל, ר׳ ארי׳ לייב שטערן ב״ר יוסף ז״ל.

אין יאר תרל״ד, טרעפן מיר צווישן די חברים פון די ״חברה משניות״, די פאלגענדע נעמען: ר׳ שמואל פרוכטער ז״ל, ר׳ יהודה ארי׳ פרוכטער ז״ל, ר׳ יעקב פרוכטער ז״ל, ר׳ ארי׳ לייב פרוכטער ז״ל, ר׳ דוד פרוכטער ז״ל, ר׳ נחמן שאול פרוכטער ז״ל, ר׳ צבי פרוכטער ב״ר ארי׳ ז״ל, ר׳ יצחק ארי׳ כהנא ז״ל, ר׳ שלמה יהודא כהנא ז״ל, ר׳ משה יהודא כהנא ז״ל, ר׳ אלעזר כהנא ז״ל, ר׳ מנחם כהנא ז״ל, ר׳ צבי כהנא ז״ל, ר׳ יוסף מרדכי כהנא ז״ל, ר׳ נחמן צבי כהנא ז״ל. (ס׳איז צו באמערקן, אז רוב פון די משפחות כהנא, זענען געווען אייניקלעך פונעם ״קונטרס הספיקות״ זצ״ל, און אסאַך פון זיי, האבן זיך משדך געווען מיט די בארימטע משפחה פרוכטער).

ס׳איז געווען א תקנה אין די ״חברה משניות״, אויב א חבר קומט נישט צום שיעור פאר סיי וועלכע סיבה, מוז ער באַצאָלן ״קנס געלט״ פאר די קאסע פון די חברה, און מ׳טרעפט אין די בוך פון די חברה שיינע סכומים געלט, וואס ס׳איז איינגעצאָלט געווארן אַלץ קנס. אויך איז געווען א תקנה, ווער ס׳האט געוואָלט אָנגענומען ווערן אלץ ״חבר״, האט געדאַרפט ערשט צושטייערן א שיינעם סכום פאר די חברה, און נאך א יאר מיטהאַלטן די שיעורים, האט ער געדאַרפט מנדב זיין א סעודה פון איינע פון די ״סיומים״, און דאַן איז ער אנגענומען געווארן אלץ ״חבר״ החברה.

איצט, וועלן מיר אַראָפּ־ברענגען די חברים וואס זענען אנגענומען געווארן, אין די יארן תר"ה - תרס"ד (לויט דעם ספר מארמאראש).

אין יאר תר"ה, איז אריינגענומען געווארן, ר' יעקב שוחט ז"ל, וואס איז געווען דער שוחט פון די ישובים ארום ווישעווא.

אין יאר תרט"ו, איז אנגענומען געווארן, האברך בנש"ק ר' אברהם חיים האגער ז"ל, בן הרה"צ ר' צבי הירש מפעטשיניזין, בן הרה"צ ר' דוד מזאבאלטוב, בן הרה"צ ר' מנחם מענדל זצ"ל בעל "אהבת שלום". ר' אברהם חיים, איז געווען אַן איידעם אין ווישעווא ביי הרבני הנגיד מוה"ר שמואל פרוכטער ז"ל (ר' אברהם חיים איז נפטר געווארן, כ"ב אייר תרמ"ו).

אין יאר תרט"ז, איז אנגענומען געווארן, האברך הנגיד ר' יוסף מרדכי כהנא ז"ל. ר' יוסף מרדכי איז געווען א אייניקל, פונעם בעל "קונטרס הספיקות". ר' יוסף מרדכי ע"ה איז נפטר געווארן זייער יונג, י"ג מנחם אב תרכ"ג.

אין יאר תרנ"ד, איז געווען דער ראש החברה חברת משניות, מוה"ר ר' יצחק ארי' כהנא ז"ל. דאַן איז אויך אַריינגענומען געווארן, האברך המופלג ר' משה שטערן זצ"ל, וואס איז שפעטער געווען רב אין פאליאן־ריסקווא. ר' משה, איז געווען אן איידעם אין ווישעווא, ביי הרבני הגביר ר' יצחק ארי' כהנא ז"ל. אין יאר תרכ"ה, איז געווארן דער ראש החבורה, הישיש הנכבד והנדיב ר' שמואל פרוכטער ז"ל.

אין יאר תר"ל, זיינען אַריינגענומען געווארן, די פאָלגענדע חברים: א. הישיש ר' אלעזר כהנא ז"ל, (ר' אלעזר איז נפטר געווארן ג' מנחם אב תרמ"ח); ב. האברך הנגיד ר' שאול ארי' שטיינמעץ ז"ל (ר' שאול ארי' איז שפעטער געווען פון די ראשי הקהילה); ג. האברך ר' זאב צבי פרוכטער ז"ל (ר' זאב צבי איז נפטר געווארן כ"ז אייר תרמ"ח); ד. האברך ר' שמחה זיידענפעלד ז"ל (נפטר שנת תרס"ב).

אין יאר תרל״א, איז אריינגענומען געווארן, הרבני הישיש ר׳ אברהם חיים נאגערמאן ז״ל (ר׳ אברהם חיים איז נפטר געווארן ט׳ אדר אין ארץ ישראל).

אין יאר תרל״ב, איז געווען דער ראש החבורה, ר׳ יהודא ארי׳ פרוכטער ז״ל. דאַן איז אנגענומען געווארן: א. האברך ר׳ נחמן שאול פרוכטער ז״ל. ר׳ נחמן שאול איז געווען ביז נאך די ערשטע קריג פון די ראשי הקהלה. (ר׳ נחמן שאול איז נפטר געווארן י״ז טבת תרפ״א). ב. הנגיד ר׳ יהודא קעסנער ז״ל וואס איז אויך געווען פון די חשובע מיטגלידער פון די קהילה.

אין יאר תרל״ד, איז געווען דער ראש החבורה, ר׳ שמואל פרוכטער ב״ר אליהו ז״ל. דאַן איז אָנגענומען געוואָרן: א. האברך ר׳ משה אליעזר שו״ב ז״ל; ב. הרבני החסיד ר׳ ארי׳ לייבוש הלפערט ז״ל.

אין יאר תרל״ה, איז געווען דער ראש החבורה, ר׳ אברהם חיים האגער ז״ל, וואס מיר האבן פריער געשריבן פון אים (תרט״ו).

אין יאר תרל״ו, זיינען אָנגענומען געווארן: א. האברך ר׳ נפתלי הכהן שווארץ זצ״ל, וואס איז שפעטער געווען רב אין מאדע. ר׳ נפתלי, איז געווען אַן איידעם, ביי הנגיד ר׳ יהודא ארי׳ פרוכטער ע״ה (ר׳ נפתלי איז געווען א זון, פון הג״ר אברהם יודא לייב הכהן שווארץ זצ״ל בעמח״ס ״קול ארי״); ב. הרבני הישיש ר׳ משה יהודא גינצלער ז״ל (וואס איז געווען דער פאטער פונעם רב הג״ר שמואל שמעלקא זצ״ל). ר׳ משה יהודא איז נפטר געווארן ז׳ תשרי תרמ״א); ג. האברך ר׳ יצחק אייזיק שטערנהל ז״ל, וואס איז געווען אַן איידעם, ביים רב הג״ר שמואל שמעלקא גינצלער זצ״ל; ד. האברך ר׳ מנחם מענדל האגער ז״ל, וואס איז געווען א זון פון ר׳ אברהם חיים ז״ל. אין יאר תרל״ח, איז געווען דער ראש החבורה, הג״ר נפתלי הכהן שווארץ זצ״ל, שפעטערדיגער מאַדער רב.

אין יאר תרמ״ב, איז אָנגענומען געווארן, האברך ר׳ אליעזר מאיר שיפמאן זצ״ל, וואס איז שפּעטער געווארן דומ״צ אין אויבער־ווישעווא. ר׳ אליעזר מאיר ע״ה, איז געווען אַן איידעם, ביי ר׳ צבי הירש העללער ע״ה פון סיגעט.

אין יאר תרמ״ו, איז געווען דער ראש החבורה, ר׳ נחמן שאול פרוכטער ז״ל. דאַן זיינען אנגענומען געווארן: א. האברך בנש״ק ר׳ דוד האגער ז״ל, וואס איז געווען א זון פון ר׳ אברהם חיים ז״ל; ב. האברך ר׳ יצחק מאיר ווידמאן ז״ל, וואס איז שפּעטער געווארן דער רב פון מאסיף.

אין יאר תרמ״ז, איז אָנגענומען געווארן, האברך בנש״ק ר׳ יחזקאל פאנעט זצ״ל, וואס איז שפּעטער אויפגענומען געווארן מ״מ זיין מקום אבותיו, אַלץ אב״ד ואדמו״ר מדעעש, ווי טויזענטער האבן זיך געקלאַמערט צו אים. ר׳ יחזקאל האט פאַרפּאַסט דעם ספר ״כנסת יחזקאל״. ער איז געווען אַן איידעם אין אויבער־ווישעווא, ביי הרבני הנגיד ר׳ שמואל יודא פאלאק ע״ה.

אין יאר תרמ״ט, איז געווען דער ראש החבורה, הרבני ר׳ מנחם האגער (הזקן) ז״ל; אין יאר תרנ״ו, איז געווען דער ראש החבורה, הרבני ר׳ נתנאל משה וועג ז״ל; אין יאר תרס״א, איז געווען דער ראש החבורה, הרבני ר׳ ירוחם שטיינמעץ ז״ל; אין יאר תרס״ד, איז געווען דער ראש החבורה, הרבני ר׳ שמואל אבא שטיינמעץ ז״ל. און דענסמאל, איז אָנגענומען געווארן אַלץ חבר, האברך ר׳ נפתלי לאקס ז״ל, וואס איז געווען א זון פון ר׳ יצחק ע״ה.

אין אויבער־ווישעווא, זיינען געווען אויך אנדערע אָרגאַניזאַציעס, ווי ״חברת ביקור חולים״, וואס איר אויפגאַבע איז געווען, צו באַצאָלן און צושטעלן אלע באַדערפענישן פאַר די אָרימע קראנקע רח״ל; אדער ״חברת יגיע כפיים״, וועמענס חברים זענען מערסטענס געווען בעלי מלאכה, און איר אויפגאַבע איז

געווען צו העלפן איינער דעם אנדערן, צו קענען איינקויפן די סחורות אדער פאַרקויפן א.ד.ג.; "חברת נשים", וואס האט געהאָלפן פאַר "קהל", צו קענען שטיצן די נויטבאַדערפטיגע מיט קליידונג וכו'.

די אונגארישע אָדער רומענישע שפּראַך, האט מען ווייניג גענוצט. מערסטענס האט מען גענוצט, די היימישע זאַפּטיגע אידישע שפּראך.

צווישן די אידן אין אויבער־ווישעווא, זיינען געווען טיכטיגע מענטשן, וואס האבן געהאט גוטע פארבינדונגען מיט די שטאָטישע אינסטיטוציעס.

אין יאר תר"ס, האט דר. פראנץ נאגי, וואס האט פאַרטראָטן די געגענט פון אויבער־ווישעווא, אָפּגעשטאַט א וויזיט ביים רב, און ביי די ראשי הקהילה צו באַדאַנקען, וואס זיי האבן אים ערמעגליכט, א דאַנק זייער השתדלות, ערוועלט צו ווערן אלץ זייער פארטרעטער אינעם אונגארישן פארלאַמענט.

רוב אידישע איינוואוינערס, זענען געווען שווערע ארבייטער. ס'איז געווען א חלק, בעל הבתי'שע אדער מער רייכער. די רייכע זענען מערסטענס געווען, פון די פרוכטער - כהנא פאמיליעס, וואָס האבן געהאַנדעלט מיט האָלץ אדער פרוכט.

אין די האָלץ פאבריק פון ר' אליעזר פרוכטער ז"ל, האבן געאַרבעט אַרום 60 ארבייטער. אין די האָלץ פאבריק פון ר' יצחק משה קארן ז"ל, האבן געאַרבעט אַרום 50 - 60 ארבעטער. אין די מעיל "מילעריי" פון די שותפים ר' משה שטיינמעץ און ר' מיכל הערש קראץ, האבן געארבעט ארום 80 ארבייטערס. און ביי ר' לייב וואלף'ס פאבריק, האבן געארבעט ארום 70 ארבייטערס.

אין יאר תרצ"ט, איז געווען די בודזשעט פון די קהילה 600.000 ליי. די קהילה האט אויסגעהאלטן א רב, צוויי דיינים, דריי שוחטים, 2 סופרי סת"ם מלמדים און נאך כלי קודש.

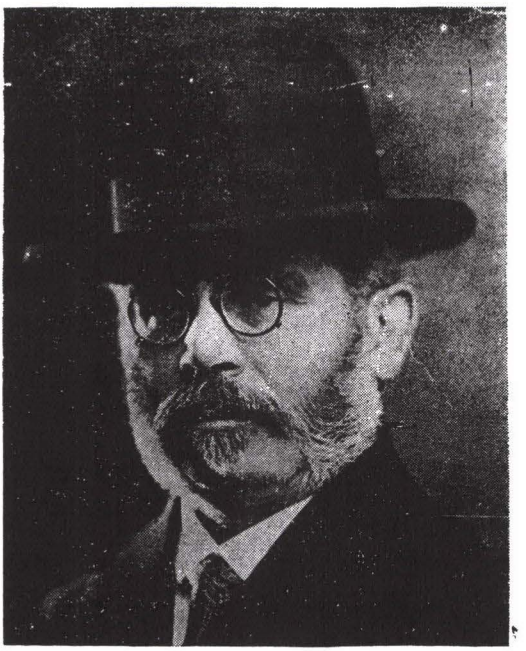

ר׳ משולם סובל

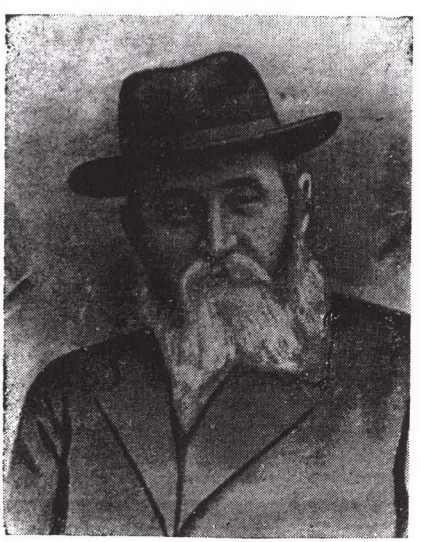

ר׳ לייב וואלף

די דאָרטיגע חברי הקהילה, האבן נישט געמוזט צאָלן מעמבער דיוס, ווי אין אנדערע מקומות, די קאַסע פון קהל האט זיך געדעקט, פון די ביישטייערונגען פון די רייכע פון די קהילה, נדו"נ וכו'. סוף יאר, האבן די רייכע בעלי בתים, פונעם אייגענעם ווילן, געדעקט דעם דעפיציט.

אין יאר תרצ"א, איז די קהילה אנפירערשאַפט, געווען ווי פאלגענד: ר' זושא עלעפאנט ז"ל ראש הקהל, ר' לייב וואלף ז"ל סגן ראש הקהל, ר' אפרים זילבערהאלץ ז"ל גזבר הקהילה, ר' חיים שמואל טעסלער ז"ל און ר' אייזיק אילאוויטש ז"ל רואי חשבון, ר' ליטמאן ברעטלער ז"ל מפקח על התלמוד תורה. די טובי הקהל זענען געווען: ר' יוסף שמואל פליגעלמאן, ר' איציק משה קארן, ר' אברהם הערש קאין, ר' משה שטיינמעץ, ר' משה מרמור, ר' הירש פרוכטער, ר' אלעזר פישלער, ר' מיכל הערש קראַץ, ר' משולם פייש גרינבוים, ר' אברהם ווייגבערגער, ר' אלימלך שאלמאן, ר' חיים מנחם ניסלי און ר' אליעזר שטיין. דער מזכיר הקהילה איז געווען ר' ישראל פויגל ז"ל (וואס איז געווען אן אייניקל, פון הג"ר זונדל פויגל זצ"ל, וועלכער איז געווען פון די ערשטע רבנים אין אויבער־ווישעווא.)

ר' משה שטיינמעץ ז"ל, און ר' פנחס פאלאק ז"ל זענען געווען די ראשי הח"ק; ר' אברהם לאקס, ר' יהושע גויען, און ר' נפתלי האגער ז"ל, זענען געווען די ראשי חברת "ביקור חולים".

פון תרל"ד ביז תרע"א, איז געווען אין אויבער־ווישעווא שו"ב, הרב ר' משה אליעזר ז"ל. ר' משה אליעזר, איז געווען באַליבט אויף אלע שיכטן, ר' משה אליעזר איז געווען מפורסם אלץ למדן, חסיד, ירא שמים, ער פלעגט פאַר יעדן האבן, א שפיצזיניק ווערטל.

ס'ווערט דערציילט: אז אין די צייטן פון ר' משה אליעזר שו"ב, האט אין דעם שלאַכט הויז געאַרבעט א גוי, וואס האט געקענט א פליסיגן אידיש. דער גוי האט אויך, במשך די יארן

פון ארבעטן אין "שחט־הויז", באַקומען ידיעות אין הלכות שחיטה, און האט זיך געהאַלטן, פאַר א גאנצער מבין און יודע דבר. נאָך די פטירה פון ר' משה אליעזר שו"ב, האט מען אויפגענומען אַן אַנדערן שוחט. עטליכע טעג דערנאָך, האט דער גוי געזאגט פאַר איינעם "כמסיח לפי תומו", אז די שחיטה פונעם נייעם שוחט איז "נישט כשר", און מ'טאר נישט עסן פון זיין שחיטה.

די ווערטער פון גוי, זיינען אָנגעקומען צו די אויערן פון די בוטשערס און פון די ראשי הקהילה. זיי האבן זאָפאָרט געלאזט רופן דעם גוי, כדי געוואָר צו ווערן, וואס גייט פאָר מיט דעם נייעם שוחט? פון אָנהויב האט דער גוי זיך ארויס געדרייט פון זאגן, ווייל ער האט פשוט מורא געהאט, אז דער נייער שוחט וועט זיך מיט אים אָפרעכענען. ווען מ'האט דעם גוי צוגעדרוקט, אז ער מוז אויסזאָגן, האט דער גוי געזאָגט: "דער נייער שוחט, טוט אויסשאַרפן זיין 'חלף' מיט פשוטע וואַסער, און דער פריערדיגער שוחט ר' משה אליעזר פלעגט דאס אויסשאַרפן מיט טרערן, וואס ס'זיינען גערינען פון זיינע אויגן, און נישט מיט פשוטע וואסער..."

דער שערער, ר' מרדכי אדלשטיין, האט פארציילט: אז איינמאל האט ר' משה אליעזר שו"ב זיך אָפגערעדט אויף זיין שווערע ארבעט אלץ שוחט. צו באַשטעטיגן די זאַך, האט ער פארציילט א ביישפיל. והנה, אין א זונטאג טאָג נאכן דאווענען, איז ר' ישראל קצב, צו געגאנגען צום ראש הקהל, ר' שמואל לייב פאללאק ע"ה אים בעטן א "הלוואה", כדי ער זאל קענען קויפן א בהמה אויף שבת, און דערמיט פארדינען אביסל אויף די וואָך. ר' ישראל קצב, האט געגעבן אלץ משכון זיין טלית ותפילין. האָבענדיג די געלט אין די הענט, האט זיך ר' ישראל ארויסגעלאזט קויפן א בהמה ביים גוי, וואס וואוינט אויבן אויפן באַרג, ארויף שלעפענדיג זיך צום גוי, איז ער געוואָר געווארן, אז צו זיין מזל, איז דער גוי איצט נישט אינדערהיים.

דער קצב האט זיך געמוזט צוריק קערן אהיים מיט ליידיגע הענט. צומאָרגנס, האט זיך דער קצב נאָכאמאָל ארויפגעשלעפּט צום גוי, ענדליך, האט ער אים געטראָפן, און האָט ביי אים איינגעהאַנדעלט א בהמה. אויפן וועג אַראָפּ, האט זיך די בהמה ארויס געריסן פון דעם קצב׳ס הענט, און איז שנעל און פלינק צוריק ארויף געלאָפן צום פריערדיגן בעל הבית. נאך אסאַך יאָגעניש און לויפעניש, איז דער קצב ענדליך געלונגען צו כאַפּן די בהמה, ווען שווייס גיסט זיך אים פון אלע זייטן.

אין א מזל׳דיגע שעה, איז דער קצב אָנגעקומען אהיים. ער פירט די בהמה אריין אין שטאַל, איז אָבער דאָרט נישט פאַראַן קיין עסן, גייט דער קצב און ברענגט א בינטל שטרוי און לייגט דאס אוועק פאר די בהמה, זי זאל האבן וואס צו עסן ביז צו די שחיטה.

מיטוואך, פירט מען ארויס די בהמה צום שחט׳ן. נאך די שחיטה - זעצט פאָר ר׳ משה אליעזר - לייג איך אריין מיין האנט אינווייניג אין די בהמה, כדי צומאַכן די בדיקת פנים. און ווי געוואלד! איך פיל א "סירכה" אויפן לונג. מ׳נעמט אַרויס די לונג, איך גיב דאס איבער פאַרן קצב ער זאל דאס אָנבלאזן, כדי אפשר וועט מען קענען אַראָפּ נעמען די "סירכה". איך האַלט די לונג אין די האנט, און טאַפּענדיג די סירכה כאַפּ איך א קוק אויפן קצב, און איך זעה ווי זיין פנים, איז משנה צורה ממש, "אזיל סומקא ואתי חיוורא", ווייל אויב חלילה אז די בהמה איז טריפה, בלייבט אונזער קצב א בעל חוב, און אן טלית ותפלין. וואס טו איך אין אזא צייט - זאגט ר׳ משה אליעזר - איך זוך און נישטער אין אלע פוסקים, כדי איך זאל דעם קצב קענען ארויס העלפן ווי דער דין איז ביי הפסד מרובה. איצט, פארשטייט איר שוין - פירט אויס ר׳ משה אליעזר - וואס מיינט מיין פרנסה!

ר׳ משה אליעזר, איז נפטר געווארן בשיבה טובה, כ"א מרחשוון תרע"א. נאכן ערשטן קריג, זענען געווען די שוחטים:

ר׳ בעריש הורוביץ שו״ב

ר׳ משה גרוס

א. הרב ר׳ בעריש הורוביץ ז״ל, וואס איז געווען באקאַנט אַלץ א וואַרימער חסיד׳ישער איד און א גרויסער ״יודע נגן״, זיינע ״וואלעכלעך״ זענען, אין זיינע צייטן, געזונגען געווארן ביי די טישן פון די גרויסע אדמורי״ם זצ״ל, אויך היינט צו טאג, ווערט דאס געזונגען אין פארשידענע קרייזן.

ב. ר׳ הערשל פאלאק שו״ב ז״ל. ר׳ הערשל איז געווען א תלמיד חכם עצום און א בעל הוראה. ער איז געווען באליבט ביי יעדן.

ג. ר׳ ראובן חיים שוואלב שו״ב ז״ל. ר׳ ראובן חיים איז געווען א תלמיד חכם און ירא שמים מרבים. אלע דריי, זענען אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד.

איצט, וועלן מיר אַראָפּ ברענגען נעמען, פון עטליכע פּערזענליכקייטן פון שטאט, אין די לעצטע פאַר־מלחמה יאָרן, לויט די אויפפאַסונגען פון א תלמיד פון די ווישעווער ישיבה וועגן די שטאט ווישעווא:

ר׳ לייב וואלף ע״ה. ער איז געווען פון די רייכע אידן אין שטעטל. ער איז געווען א מכניס אורח, זיין טיר איז שטענדיג געווען אָפען, פאר אָרימע אדער צובראָכענע אידן, אויך בחורים פון די ישיבה, פלעגן ביי אים איינשטיין. ווען דער ״אהבת ישראל״ זצ״ל פלעגט קומען אויף ווישעווא, פלעגט ער ביי אים איינשטיין.

ר׳ שמואל לייב פאלאק ע״ה, איז אויך געווען פון די רייכע פון שטעטל. ער האט געהאט א גרויסן טעקסטיל פאבריק. ר׳ שמואל לייב איז געווען באַרימט, פאר א ״בעל חסד״, ביי ר׳ שמואל לייב פלעגן איינשטיין אדמורי״ם און רבנים, וועלכע פלעגן קומען אויף ווישעווא, אויך דער אנטוניער רכי הרה״צ ר׳ חיים האגער זצ״ל, און זיין זון ר׳ ישראל זצ״ל, זענען ביי אים איינגעשטאנען.

ר׳ שמואל לייב, האט געהאט אַן איידעם, ר׳ ליטמאן ברעטטלער ע״ה, וואס איז געווען א זון פון ר׳ יצחק ברעטלער ע״ה פון קאלומייע. ר׳ ליטמאן, איז געווען א גרויסער ירא שמים און תלמיד חכם. ער איז ביז האַלבן טאג געזעסן על התורה אין בית המדרש איינגעהילט אין טלית ותפלין, דערנאך איז ער אריין אין פאַבריק פון זיין שווער. ר׳ ליטמאן מיט זיינע קינדער ר׳ אברהם חיים, ר׳ ישראל, ר׳ יהושע און ר׳ יצחק האבן אָנגעפירט דעם טעקסטיל געשעפט.

ר׳ ליטמאן ע״ה, האט אין עלטער פון דרייסיג יאר, זיך געקויפט א ״קרקע״, און יעדן ערב ראש חודש, פלעגט ער ארויסגיין צו זיין ״קבר״, און דארט אויסזאגן מיט בכיות גאנץ ספר תהילים. אויף דעם שטייגער, האט זיך ר׳ ליטמאן געפירט, איבער דרייסיג יאר. ר׳ ליטמאן איז נפטר געווארן, זייענדיג צוויי און זעכציג יאר, ח׳ אדר ב׳ תרצ״ח.

ר׳ זושא עלעפאנט ע״ה, איז געווען א פערזענליכקייט אין שטעטל. ר׳ זושא, איז געווען א תלמיד חכם און א גוטער רעדנער. ער איז אויך געווען עטליכע יאר ראש הקהל. ר׳ זושא מיט זיין איידעם ר׳ פייש מאשקאוויטץ ז״ל, זענען געווען פאררעכענט צווישן די רייכע אידן פון שטאט. ביי זייער פאַבריק האבן געאַרבעט הונדערטער ארבייטער. ר׳ זושא איז געווען א מכניס אורח, ביי זיין ״שבת טיש״ זענען געזעסן ארום 15 בחורים, ער האט זיך געפירט פאָר צו לערנען ביים טיש, פון דעם הייליגן ספר ״באר מים חיים״. ר׳ זושא איז נפטר געווארן, ב׳ חשוון תש״ב.

צווישן די בעלי החסד און עסקנים פון שטעטל, איז געווען ר׳ יעקב פערל (יעקל שמואליק׳ס), און זיין ברודער ר׳ עזריאל פערל ע״ה. ר׳ יעקב, איז אויך געווען דער ״דאקטער״ פון שטעטל. מ׳פלעגט אים רופן צו יעדן קראַנקן, און ער פלעגט געבן רעצעפטן אדער עצות. ווען ס׳איז געווען ערנסט, האט ער אָנגעוויזן וועלכן דאָקטער מ׳זאל ארויסרופן.

פון די באַרימטע, וויזשניצער חסידים אין אויבער־ווישעווא, איז געווען ר׳ ברוך גאנץ ז״ל, און זיין זון ר׳ יהושע גאנץ ע״ה.

די סיגעטער קלויז, האט זיך געגרינדעט פארן ערשטן קריג. צווישן די גרינדערס, איז געווען ר׳ יוסף כ״ץ, וואס איז געווען א תלמיד פונעם ״ייטב לב״ זי״ע.

צווישן די מתפללים, פון דעם סיגעטער קלויז, זיינע געווען: א. ר׳ מאיר דוד גרין ע״ה, וואס איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, ר׳ מאיר דוד איז געווען א מלמד פאַר גרעסערע קינדער; ב. ר׳ משולם סובל ע״ה. ר׳ משולם איז געווען א תלמיד חכם, און איז אויך געווען דער מנהל פון די דארטיגע ז׳שאָינט בנק; ג. ר׳ משה גראס ע״ה; ד. ר׳ וועלוויל רייכארד ע״ה; ה. ר׳ עביר ווייס ע״ה, וואס איז געווען ״הויז בחור״ ביים ״ייטב לב״; ו. ר׳ שמואל אבא שטיינמעץ ע״ה; ז. ר׳ אברהם ווינבערגער ע״ה.

אין דער סיגעטער קלויז, האבן געדאַוונט דריי דורות סיגעטער חסידים פון משפחת כ״ץ, און אייניקלעך פונעם ״סמיכת חכמים״ זצ״ל. א. ר׳ יוסף כ״ץ ז״ל, וועלכער האט אין ווישעווא פאָר געלערנט ברבים דעם ״חק״, איבער דרייסיג יאר. ב. זיין זון ר׳ בנימין כ״ץ ז״ל. אויף ר׳ בנימין, איז דאָ א הספד פונעם ״קרן לדוד״, און דאס שטייט געדרוקט אינעם ״קרן לדוד״. ג. ר׳ אפרים פישל כ״ץ ז״ל. פון ר׳ אפרים פישל, זיינען פאַראַן קינדער וואס איך קען לאוי״ט, ר׳ יוסף כ״ץ נ״י פון שיכון וויזניץ בני ברק, ר׳ יושע כ״ץ נ״י אין ווילאמסבורג, ר׳ רפאל בנימין כ״ץ נ״י אין קרית יואל. ר׳ רפאל בנימין׳ס א זון, הרה״ח ר׳ אפרים פישל יוסף כ״ץ נ״י, איז א מלמד מומחה אין די סאטמארער תלמוד תורה אין בארא פארק.

די פאַרוואַלטונג פון דעם שטאָטישן אַמט, האָבן פארנומען צוויי אידן, ר׳ חיים שמואל טעסלער ז״ל, און ר׳ טובי׳ אפעל ז״ל. ביידע, זענען געווען תלמידי חכמים און יראי השם, דערצו קלוגע

און טיכטיגע מענטשן. די צוויי, האט מען געקענט זעהן זיצן אינעם שטאָט־ראַט, ווי פון זייערע בגדים שטייגן ארויס ציצית.

דער גוישער מעיאר, האט אין זייער מאַכט, געגעבן אַלע פּראָבלעמען און דאס גלייכן, אויסער דאס געלט, דאס געלט האט געמוזט אָנקומען צו אים.

דער בדחן, ר׳ משה וואלף ע״ה, האט געהאט פאַר יעדן א צוגעפּאַסטן וואָרט; ר׳ אפרים זילבערהאלץ ע״ה, האט ליב געהאט צו געבן א ״גמילת חסד״; ר׳ אליעזר פרוכטער ע״ה, האט אויפן ווינטער, פאַרטיילט פאַר די אָרימעלייט, האָלץ אויף צו הייצען. ס׳איז געווען דארט א ״בית הכנסת״, און א ״בית המדרש״. אין די ״בית הכנסת״ - האבן געדאַוועט פשוטע אידן. דער בעל תפלה דאָרט, איז געווען ר׳ בעריש הורוביץ שו״ב ע״ה, ר׳ בעריש איז געווען א האַרציגער בעל תפילה.

אין דעם ״בית המדרש״ - האבן געדאַוועט תלמידי חכמים און חסידים. דער קול תורה האט זיך פון דארט ארויס געהערט, בייטאג און ביינאכט. די געווענדליכע בעלי תפלה, זענען געווען ר׳ אברהם יעקב הסופר ע״ה, און ר׳ הערשל לאקס ע״ה. ביידע, זענען געווען שיינע בעלי תפלה, אויף וויזשניצער נוסח.

דער שמש, איז געווען ר׳ מענדל פרייזלער ע״ה. זיין פרוי דבורה ע״ה, פלעגט יעדע וואָך, אַרום גיין צוזאַמען קלייבען חלות, און דאס דערנאך פאַרטיילן פאַר אָרימע משפחות אויף שבת.

ביז ת״ש, האבן די אידן געלעבט גליקליך און רוהיג. זיי האבן זיך גוט פארטראָגן מיט די גוי׳שע שכנים.

אין סעפטעמבער, ווען די רעגירונג איז צוריק געגאַנגען אונטער אונגארן, האָבן די אידן אָנגעהויבן צו ליידן צרות, הויפּטזעכליך, פון מסירות פון די גוי׳שע איינוואוינערס.

דער הויפּט פון יענע געגנט, איינער מיטן נאָמען ״קאדישפאלווה״, האט זייער גערן אויפגענומען מסירות ומלשינות

אויף די אידן, אפילו ווען ער האט געוואוסט קלאָר און דייטליך אז אַלעס איז פאַלש און ליגענד. די אונגארישע רעגירונג, האט זיך גענומען איינשפּאַרן אידן אויף רעכטס און לינקס. צום ביישפּיל, זיי האבן איינגעשפּאַרט מיטאַמאָל דעם בעקער, דאָקטער, עושר, ארימער מלמד. אַלעס איז געמאַכט געווארן לאָגיש, כדי די אידן זאלן זיך נישט כאַפּן וועמען מ׳גייט נעקסט איינשפּאַרן, זיי האבן ארויס געלאָזט קלאַנגען, אז די איינגעשפּאַרטע זענען אין פאַרדאַכט אין קאָמוניזם אדער שוואַרץ האַנדל.

זייער רשעות איז געווען גרויס, ווען מ׳האט דוכגעפירט אַן אַרעסט, האָט מען זאָפּאָרט געלאָזט רופן דעם רב הג״ר מנחם האגער זצ״ל, און אין זיין געגענוואַרט האט מען די אומשולדיגע אידן געפּייניגט און פאַרשעמט. דעם רב האבן זיי אויך נישט געשוינט. אין א טאג, האט מען אים אַרעסטירט, און אים חושד געווען, אז ער איז סימפּאַטיש צו רומעניא און צו איר קעניג, ווייל דער רב פלעגט יאָרן האַלטן א דרשה אינעם טאג פון די רומענישע זעלבסטשטענדיקייט, און פלעגט לויבן די רומענישע רעגירונג.

א טייל פון די אַרעסטירטע, זענען שפּעטער ארויס געלאזט געווארן אויף פריי, און א טייל, האט מען פאַרשיקט אין ספּעציעלע לאַגערן אין אונגארן. דער געזונט מצב פונעם רב, האט זיך פון די אלע פּאַסירונגען פאַרערגערט. ער האט געמוזט פאָרן זיך היילן אינעם שפּיטאָל פון קלויזענבורג. דער רב האט דאס נישט אדורך געטראָגן, ער איז נפטר געווארן י״ג טבת תש״א. ת. נ. צ. ב. ה.

אין יאר תש״ב, האט די רעגירונג אָנגעהויבן צו רעגיסטרירן די איינוואוינערס צו צוואַנג אַרבעט, ווי טייל אידן זענען פאַרשיקט געווארן אויף אוקראיינא, זיי זענען דאַרט געווארן אויסגעשטעלט, צו ליידן פון הונגער און קעלט און אַלערליי מיתות משונות.

אין דעם זעלבן יאָר, האָט זיך אין מאַרמאַראַש געשטאַרקט דאָס אַנטיסעמיטיזם. די אידן האָבן געכאַפּט קלעפּ גייענדיג אויפן גאַס, אדער שפּעט ביינאַכט, עס פלעגן אריין פליען אין אידישע הייזער גרויסע שטיינער, אויב די אידן האָבן זיך געווענדעט צו די זשאַנדאַרן (וואָס זענען אייגענטליך געשטעלט געווארן צו האַלטן אָרדענונג) וועגן די אַלע פאַבּרעכן, האָבן זיי זיך אויסגעלאַכט...

אין יאָר תש"א, האָט די אונגאַרישע רעגירונג אַרויס געגעבן א פאַראָרדענונג, אַז יעדער מוז קומען צום גובערנאַטור אויפצייגן זיין אונגאַרישע בירגערשאַפט, ווער ס'וועט נישט קענען אויפצייגן זיין בירגערשאַפט, וועט מוזן פאַרלאָזן דאָס לאַנד. (וואָס ס'האָט פּאַסירט פאַר די וואָס מ'האָט ארויס געטריבן פון לאַנד, איז דאָך באַקאַנט, אַז כמעט יעדן האָבן זיי אויסגעשאָסן הי"ד). זייער אסאַך איינוואוינער, האָבן די איבערצייגעניש נישט געהאַט.

זייער פּאַסטוך, דער רב הג"ר ברוך בר"מ האגער זצ"ל, האָט זייער רחמנות געהאַט אויף די וואָס האָבן נישט געהאַט די איבערצייגעניש. ער האָט זיי דעריבער געגעבן א רבנישע איבערצייגעניש.

אין יענע צייט, איז געווען איינגעפירט אז די געבורט־שיינען האָבן געהאַלטן די רבנים פון די שטעט, זיי פלעגן פירן פּונקטליך חשבון ביי וועמען ס'איז געבוירן געווארן וכו', און די רבנים פלעגן דאָס אַלעס איבערגעבן פאַר די רעגירונג, און אזוי ווי ביי די ערשטע וועלט מלחמה זענען אַלע געבורט־שיינען וואָס איז געלעגן ביי די רעגירונג, פאַרברענט געווארן, האָבן די באַטרעפענדע אינסטאַנצן, זיך געמוזט פאַרלאָזן אויף די וואָרהייט פון די רבנישע געבורט שיינען, ווייל א באַווייז אַנטקעגן איז דאָך נישט געווען...

און א דאַנק דעם רב'ס "תעודת לידה'ס", זענען אסאַך אידן פון אויבער־ווישעווא, נישט פאַרטריבן געווארן.

דער רב האט אויך פאַרטיילט די "תעודות", פאַר די אַנטלאָפענע אידן פון פּוילן, וואס זענען ערשט אָנגעקומען אויף מארמאראש. דאָס אַלעס האט צוגעברענגט, אז מ'האט דעם רב אַרעסטירט, און די סיבה פונעם אַרעסט, האבן זיי אנגעגעבן איז אַלץ "פּאָליטישער פאַרברעכער", און א פאַרדאַכט אז ער פאַרשפּרייט קאָמוניסטישע אַקטיוויטעטן...

די אונגארישע רשעים, האבן במכוון, פאַרעפענטליכט די סיבה פונעם רב'ס אַרעסט, כדי אז די אידן וואס האבן פון רב די פאַלשע "תעודות", זאָלן זיך נישט כאַפּן, און מאַכן פּליטה...

די באַנדיטן, האבן שפּעטער אריבער געפירט דעם רב, אין די תפיסה פון די שטאָט קאניז'ה.

ר' ברוך'ס רעביצין, האט די גאַנצע צייט פון זיין אַרעסט אין קאניז'ה, זיך אויפגעהאַלטן ערגעץ ווי, נישט ווייט פון "אַרעסט הויז", זי האט געזאָרגט אז דער רב זאָל דאָרט באַקומען כשר'ע עסן.

אין יאר תש"ד, האט די רעביצין אויסגעפּועל'ט, מ'זאָל איר מאַן אריבער פירן אינעם שפּיטאָל פון בודאַפּעסט. זייענדיג אין שפּיטאָל, האבן ידידים געזאָרגט, אז ר' ברוך זאָל באַקומען שריפטן, מיט א גוי'שען נאָמען. ווי נאָר ער האט באַקומען די אנדערע שריפטן, איז ר' ברוך אַנטלאָפן אויף גרויסוואַרדיין, צו זיין פעטער האדמו"ר מוויזניץ זצ"ל.

פּונקט ווען ר' ברוך איז אָנגעקומען אין גרויסוואַרדיין, האָט מען זיך דאָרט געגרייט אויפצושטעלן די געטאָ. דאַן, האט ר' ברוך צוזאַמען מיט א גרופּע פון הונדערט אידן, זיך אָפּגעשמוסט, זיך אַריבער צו שווערצן די גרעניץ אויף ראמעניא. אבער, די גאַנצע גרופּע איז געכאַפּט געווארן נאָך פאַרן אַריבערשווערצן, זיי זענען צוריק געשיקט געווארן אינעם גרויסוואַרדיינער געטאָ.

אין געטאָ, האט זיך ר' ברוך, מיט נאך אַכט אידן, באַהאַלטן אין א ספּעציעלן באַהאַלטענעם בונקער. אָבער פון א גזירה קען

רבי מנחם זאב שטערן אב"ד אויבער-ווישעווא,
ורב דשכונת גבעת שאול בירושלים

מען נישט אַנטלויפן, ר׳ ברוך מיט זיין חברה, זענען געכאַפּט געווארן, און זענען פאַרשיקט געווארן אויף אוישוויץ.

עטליכע טעג פאַר מ׳האט אַרעסטירט דעם רב, האט מען אין אויבער־ווישעווא אַרעסטירט און פאַרטריבן עטליכע חשובע אידן, צווישן די אַרעסטירטע און אַרויסגעטריבענע איז געווען ר׳ ישראל פויגל ע״ה, ר׳ נפתלי פרוכטער ע״ה, ר׳ הירשל הויפמאן ע״ה.

צווישן 17 - 23 אין אפריל, האט מען אין אויבער־ווישעווא אויפגעשטעלט די געטאָ. אינעם געטאָ האט מען איינגעשפּאַרט, די דאָרטיגע פיר טויזנט משפחות, און נאך עטליכע טויזנט משפחות פון די געגענד אַרום אויבער־ווישעווא.

אין די געטאָ, האבן די אידן נישט געלעקט קיין האָניג, זיי האבן דאָרט געליטן אסאַך צרות, וואס ס׳איז נישט מעגליך אַראָפּ צו שרייבן אויפן פּאַפּיר.

צווישן 17 - 23 אין מאי – זענען די אידן פון אויבער־ווישעווא, געפירט געווארן אויף אוישוויץ הי״ד.

נאכן קריג, אין יאר תש״ז, האט אויבער־ווישעווא געהאט ארום 800 אידן, וואס זענען געווען אודים מוצלים מאש.

די אידן זענען געווען פון פאַרשידענע מקומות, מערסטנס פון די געגענט פון ווישעווא - אויבער ווישעווא.

די געראַטעוועטע אידן, האבן מיט נייע פרישע כוחות זיך אַריינגעטון, צו גרינדן אין אויבער־ווישעווא א נייע קהילה. זיי האבן אויפגענומען פאַר רב ומו״צ, דעם תלמיד חכם עצום הג״ר מנחם זאב שטערן זצ״ל – וואס איז שפּעטער געווען רב אין גבעת שאול, ירושלים.

הג״ר מנחם זאב, איז געבוירן אין יאר תרס״ג, צו זיין פאָטער רבי אפרים זצ״ל, וואס איז געווען פון די געהויבענע אידן אין שטאט סאטמאר.

הג״ר מנחם זאב, איז געווען א איידעם, ביי שו״ב פון טשארדע הג״ר מאיר באנעט זצ״ל. (מיר האבן, דאָרט, באשריבן די משפחה און יו״ח פון הג״ר מנחם זאב זצ״ל.)

איצט, וועלן מיר שרייבן, וועגן זיין פערזענטליכקייט: הג״ר מנחם זאב, איז געווען א תלמיד מובהק, פון הרה״ק בעל דברי יואל זי״ע.

ער איז געווען א מוהל מומחה, און פלעגט פאָרן ווי מ׳האט נאר געדאַרפט מל׳ען אידישע קינדער. מיר וועלן אַראָפּ ברענגען וואס י.ק. אבישר האט געשריבן וועגן אים:

ס׳איז געווען, ביי די ענדע, פון די שרעקליכע צווייטע וועלט־קריג. טאָג־טעגלעך זענען צוריק געקומען צובראכענע מענטשן, קערפּערליך און גייסטיג. מ׳האט געטראָפן ליידיגע, חרוב׳דיגע היימען. טאטעס פון גרויסע משפחות, וואס האבן געהאָפט וועמען צו טרעפן, האבן זיך אנגעקלאַפּט אין א חלק פון א קינדער׳ס בעטל, א שיך׳ל פון א קינד, א קאשקעטל, א קליידעלע, נאר דאס איז איבערגעבליבן פון דער גאנצער משפחה, פון די הייליגע צאן־קדשים.

זייערע טייערע קערפּער, זענען נעבעך פאַרברענט געווארן על קידוש השם, צוזאמען מיט זייערע חשובע מאמעס, זיידעס און באָבעס. די אַהיימגעקומענע שארית־הפליטה, האבן געזען אין יעדן ווינקל פון די חרוב׳ע היימען, ווי זייערע הייליגע נשמות שוועבן פאר די אויגן. ס׳האט געריסן ביים הארץ.

מ׳איז אהיימגעקומען, און מען האט נישט געהאַט ווי א נאַכט איבערצונעכטיגן, דערשלאָגן און דערדריקט האט מען געזוכט א שטיקל טרייסט. האבן פארשידענע אידישע ארגאניזאַציעס, אויף זיך גענומען די אויפגאבע, צוריקצושטעלן פיזיש און גייסטיש די הונדערטער טויזנטער פליטים פון זייער צעבראכענעם מצב.

אין וואס איז באשטאַנען זייער אַרבעט? – מ׳האט אויפגעשטעלט אינטערנאַטן אויף צו שלאפן, און קיכן צום עסן.

די ארבעט איז אויך באשטאַנען, אין אַראַנזשירן טאַנץ־בעלער יעדן טאג און נאכט, אויפצוהייטערן דאס געמיט.

די קיכן, זענען געווען ווייט פון כשר, און אין די קלענערע שטעט זענען זיי געווען ממש טריפה. דער עולם איז דאַן געווען פאַרצווייפלט. מ׳דאַרף נישט, און מען טאָר נישט, איבערחזר׳ן וואס מען האט דעמאָלט געהאַט ״טענות צום רבונו של עולם״. ס׳איז געווען ממש א חשכות אויף די וועלט.

איך וועל קיינמאל נישט פארגעסן, ווי דעמאלט איז פלוצים דער רב זצ״ל אנגעקומען אויף א שבת, מיט צוויי קינדער. מיר האבן אויף אים געקוקט, ווי איינער וואס קומט פון א ״צווייטע וועלט״, איינער וואס ווייסט גארנישט וואס דא איז געשען, און די אַלע זאַכן וואס ער וויל איינפירן עקזיסטירן שוין אינגאנצן נישט. מיר האבן געקוקט אויף אים מיט רחמנות, אבער אויך נישט מיט ווייניג פאַרדרוס.

יא, דעמאלס איז מיר איינגעקריצט געווארן אין האַרץ זיין הייליגע צורה, מיט זיין איידלקייט און פיינקייט, מיט זיין אויסערגעוועניליכער חכמה, האט ער אין איין שבת, מצליח געווען צו מאכן א רעוואלוציע אין גאנצן עולם. מיר האבן זיך געפילט, אז ״מיר״ זענען גאָר געווען ביז איצט אין אַן אַנדערע וועלט, נישט אונזערע טייערע משפחות האט היטלער ימ״ש אויסגעראָטן, נאָר, ״אונז״ האט ער אָפּגעשניטן פון דער ״ריכטיגער וועלט״. מיר האבן זיך אנגעהויבן צו שעמען פאַר זיך אליין.

איצט איז דאס גרינג צו שרייבן, אבער דעמאָלט איז דאס געווען ממש אומגלויבלעך. דאס האַרץ צעגייט מיר נאך היינט, ווען איך דערמאַן מיך, דאס גרויסע התעוררות וואס עס האט זיך געטון אין דעם שבת. ווען דער רב איז צוגעגאַנגען צום עמוד, און האט מיט זיין מתוקה׳דיגן קול, צעשרויפט די מוחות פון אלעמען, אפילו פון די, וואס האבן זיך נישט געוואָלט

אונטערגעבן, און האבן זיך מתחצף געווען און אים געהייסן גלייך צוריקפאָרן – זיי אינטערעסירט שוין נישט די זאכן.

נישט פון איין־איינציקן שבת רעד איך, און נישט פון איין־איינציק מקום – אלע ישובים פון דער סביבה, פון טאשנאד, ניגרעשט, אויבער־ווישעווע – ווי דער גאון איז געווען מרא דאתרא – האבן זיי אסאַך צו פאַרדאַנקען, זייער רוחניות׳דיג לעבן, דעם רב זצ״ל.

די שבתים פלעגן זיך איבערחזר׳ן. אויף א וועגעלע פלעגט זיך דער רב שלעפן, דריי - פיר טעג, צו־צוקומען צו די קלענערע ישובים.

מיט די צייט, האט זיך דאס רעדל איבערגעדרייט, פריער האט מען דעם רב ״געטון א טובה״, אז מ׳האט אים אריינגעלאזט אין שטעטל, (איך פלעג שפעטער זיין פון די שתדלנים אין די נייע ישובים, מ׳זאל אים אריינלאזן...) אזוי איז שפעטער געווען א גאנצע שמחה, א יום טוב, ווען דער רב איז געקומען. ווען מ׳האט נאר געהאַט א געלעגנהייט, האט מען אים גערופן, דאָ מסדר קידושין זיין, דאָ האט מען אים גערופן אַלץ מוהל, און דאָ אויף סתם א שבת.

ווען מ׳האט אים גערופן, איז ער געקומען. ער האט נישט געקוקט אויף די שווערקייטן און טירחות, וואס אין די קאלטע ווינטער־טעג זענען זיי געווען פארבונדן ממש מיט סכנות נפשות. די בני בית פלעגן זיך בעטן ביי אים, ער זאל נישט אזויפיל ארום וואַנדערן, אָבער ער פלעגט ענטפערן: ״אז השי״ת האט מיר געהאָלפן און ס׳איז מיר איבערגעבליבן די שטוב, וויל איך נישט, אז זיי זאלן חלילה זיין א גורם צוריק־צוהאלטן, פון וואס מ׳קען טון, פאַר׳ן רבונו של עולם און פאַר אידן.

מיט זיין יעלת־חן׳דיגן שמייכל, צוזאמען מיט די דורכגעווייקטע תורה און יראת שמים׳דיגע דרשות, האט ער געפועלט ביים עולם זאַכן וואס האבן אויסגעזען פאַר אוממעגליך.

ער האט איינגעפירט כשרות אין די קהל־קיכן, ער אליין פלעגט צו כשר׳ן די כלים און זיי גליען, געשטעלט משגיחים און אזוי ווייטער.

ס׳ליגט מיר פאַר די אויגן, די שמחה של מצוה וואס ער האט געהאט, ווען ער האט איבערגעבויט די מקוה אין אויבער־ווישעווע. מ׳האט ארויס גענומען די האָלצערנע ביטלעך, און זיי איבערגעטוישט אויף נייע שיינע. ווי א פעלד־מאַרשאַל אין קריגס פעלד, האט דער רב דעמאָלט אויסגעזען. "איך וויל, אז ס׳זאל זיך נישט געפונען, איינער וואס גייט נישט אין קיין מקוה", האט ער דעמאלס דעקלערט.

איך בין דערביי געווען, ווען דער רב איז געגאַנגען מבית לבית. דאס ערשטע האט ער אנגעהויבן ביי א דאקטאר, וואס איז געווען ווייט פון אידישקייט. פאַר מיר און פאַר די אנדערע עסקנים, האט דאס אויסגעזען ווי א געלעכטער. מיר האבן זיך געבעטן ביים רב, קודם לאָמיר גיין דאָרט ווי ס׳איז דא עפעס א האפענונג צו פועל׳ן. אבער, דער רב איז געגאנגען זיין וועג, מיר האבן אפילו מורא געהאט אריינצוגיין אין שטוב צום דאקטאר, דער רב איז אריין און מיר האבן געוואַרט אין דרויסן. שפעטער, אז מיר האבן געזעהן אז עס האט אים גאָרנישט פאַסירט, זענען מיר אויך אַריין.

"ווער שפירט זיך נישט גוט" – פרעגט דער דאקטאר?

"איך" – עטפערט דער רב. "איך פיל זיך נישט גוט, מיר אַרבעטן אזויפיל אויף "היגיענע" און געזונט, און דער הער דאקטאר קוקט זיך גארנישט אום דערויף"!

"אין וואס האַנדעלט זיך"? – פרעגט דער דאקטאר. דער רב האט אים געענטפערט, "אזוי ווי אין שטאט איז געווען א קלאַנג, אז פיל קראַנקהייטן שטאַמען פון די מקוה, האבן מיר זיך אָנגעשטרענגט אָפּשפּאָרענדיק פון ביסן פון מויל, און איבערגעבויט דעם באָד פון קהל. דעריבער ווילן מיר, אז דער

דאקטאר זאל דאס זעהן און זאגן זיין מיינונג, און מיר ווילן הערן נאָך פאָרשלאַגן וואס מער צו פאַרבעסערן".

זייער גערן! האט דער דאקטאר געענטפערט, נאר אזוי ווי איצט איז שוין שפעט ביינאַכט, וועל איך קומען אין אַ צווייטע געלעגנהייט. דער רב האט זיך אָבער איינגעשפּאַרט, און דער דאָקטער איז געקומען.

אַ גאַנצן וועג, פארענדיג אויפן פיאַקער, האט דער רב גערעדט מיט דעם דאקטאר, וועגן פאַרשידענע זאַכן, וועגן כשרות און אַפילו וועגן שבת, כאטש אין שטוב זאָל מען פילן אַז ס'איז שבת. ער האט אויך גערעדט וועגן די קדושים הי"ד, וואס האבן זייער לעבן אַוועקגעגעבן וועגן קיום התורה און מצוות, אַ זאַך וואס היינט, אַז מ'קען דאס מקיים זיין, וואַרפט מען דאס אַוועק. און וואס וועט זיין מיטן אידישן פאלק?

ווען דער דאקטאר, איז אָנגעקומען צו די מקוה, און זיך איבערצייגט וויפיל כוח דאָ ליגט, און "ווי עס גייט אין לעבן דעם רב" – האט ער פון זיך אַליין אויסגערופן: "די מקוה וועט אויך מיין משפחה נוצן".

די שמחה וואס דער רב זצ"ל האט דעמאָלט געהאַט, בין איך נישט אומשטאַנד אפצושרייבן, ער האט געוואוסט, אַז מיט דעם האט ער דורכגעבראכן דעם פראָנט...

שפעטער, האט זיך דער רב אַריינגעלאזט אין אַ גרויס פייער – ער האט "אויסגערופן אַ מלחמה", קעגן די טאַנץ־באַלן און די אנדערע פאַרווייַלונגען.

איך מוז מודה זיין, אַז אפילו איך האב אויך געמיינט, אז דאס איז איבערגעטריבן, מ'קען נישט פאַרלאַנגען פון איין עקסטרעם צום צווייטן. היינט, פאַרשטייען שוין אַלע, צווישן זיי, היינטיגע צענדליגער חסיד'ישע משפחות, ווי גרויס עס איז געווען דער כח פון רב, אפילו אַזאַ שווערע זאַך, וואס ער איז געווען, ממש אַליין, קעגן איר, האט ער מיטן כח־התורה, מיט זיין

קדושה, מיט זיין אמת׳ער יראת שמים איבערצייגונג, דורכגעפירט: אז די באַלן, זענען אינגאַנצן, בטל ומבוטל געווארן.

ווען איך זאל וועלן אַראָפּשרייבן, די אלע צענדליגער פּעולות, ווי ער האט שריט נאך שריט צוריקגעצויגן אידן אין די שויס פון אידישקייט, וואָלט דאס פאַרנומען א גאַנץ ספר, פול מיט אינהאַלט, און עס וואלט זיכער געקענט דינען, פאַר א "סטראַטעגיש בוך", ווי צו פירן די "שאַרפסטע מלחמות" קעגן די שונאי הדת, מיט אזאַ "געלאַסנקייט און סאָלידקייט".

נאר, איין זאַך, קען איך זיך נישט איינהאַלטן, און נישט דערציילן. די טעג, זענען געווען ווען די אידישע קאמוניסטן האבן אויפגעהויבן דעם קאפּ, און זיי האבן אנגעהויבן זייערע שענדליכע אַרבעט, אויף דעם זעלבן סטיל ווי היטלער ימ"ש און זיינע מענטשן, האבן געוואלט אומברענגען פיזיש דאס אידישע פאלק, אזוי האבן די אידישע קאָמוניסטן געאַרבעט, אויף דער רוחניות׳דיגער פאַרניכטונג:

יעדן שבת, האט מען געמוזט גיין צו די "טשע־דע" – דאס איז געווען די "אידישע"־קאמוניסטישע פּאַרטיי. האט איינער געפעלט, האט ער דאס שוין געפילט א גאַנצע וואך. אינספּעקטאָרן האבן שוין ביי אים געטראָפן הונדערטער חטאים, און אים פאַרביטערט דאס לעבן, און עס האט זיך געקענט אויסלאזן, אַפילו מיט פאַרשיקן אויף אומבאַוואוסטע ערטער, וואס מ׳האט מער קיינמאל פון דאָרט נישט באַקומען קיין ידיעה פון אים...

ווער געדענקט נישט דעם פּחד, וואס זיי האבן אָנגעוואָרפן אויף יעדן, ווער האט זיך געטרויעט איינשטעלן זיין לעבן און נישט גיין צו זיי.

פלעגט מען יעדן שבת נאכמיטאג, גיין צו די טשע־דע, און זיי האבן דאָרט געפּרעדיקט מינות און אַפּיקורסות, על השם ועל משיחו, מיט גיפטיגע שנאה ה"י.

אַ פּאָר איידעלע אידן, פלעגן נאָך זייער דרשה, צוגיין צום רב, און אים איבערגעגעבן דעם אינהאַלט און די דברי־בלע פון די אידישע עמלקים, און דער רב, פלעגט איינפלעכטן אין די שלוש־סעודות תורה, אַ תשובה פאַר זיי...

ס׳איז געווען פּרשת בראשית, אבער די עמלקים, האבן זיך פּונקט פאַרגלוסט צו רעדן וועגן קריעת ים־סוף, זיי האָבן געוואָלט אויפווייזן, אַז קריעת־ים־סוף איז אינגאַנצן קיין נס נישט געווען...

ווי געוועגליך, האט מען דאס אַלעס איבער געגעבן דעם רב. ביי די שלוש־סעודות תורה, האט ער זיך געשטעלט אויפן פּסוק ״ויאמר אלוקים יהי כן״, דער אויבערשטער האט געזאגט אויף די מעשה בראשית, ס׳זאל אזוי זיין; זאגט אויף דעם דער מדרש, דאס זאגט דער פסוק אין תהילים ״לא כן הרשעים״, נישט אזוי די רשעים; זאגט ווייטער דער מדרש ״אני אמרתי יהי כן, והם אומרים לא כן, אני אומר לא כן, והם אומרים יהי כן״, איך האב געזאגט ס׳זאָל זיין אזוי, זאגן זיי נישט אַזוי, איך זאג נישט אזוי, זאגן זיי יא אזוי.

לכאורה, פאַרשטייט מען נישט, וואס דער מדרש וויל דא זאגן? נאָר – האט געזאגט דער רב, (איך געדענק נישט גענוי, צו ער האט דאס נאכגעזאגט פון א ספר), דער ענין איז אזוי: די פּושעי ישראלים וואס ווילן גיין אין הפקר־וועג, אזוי ווי די גמרא זאגט ״עבדא בהפקירא ניחא לי״, די פּושעים ווילן זיין פריי־הפקר, זיי ווילן גיין בשרירות לבם, זוכן זיי שטענדיג תירוצים אויף זייערע מעשים. איינע פון זייערע הויפּט תירוצים איז, אז אויב דער רבונו של עולם פירט די וועלט זאלן מיר זעהן ווי ער ווייזט נסים ונפלאות שלא בדרך הטבע. דאס הייסט, אז דאס וואס דער אויבערשטער האט געשטעלט געזעצן צו די טבע, ווילן זיי אַז מ׳זאָל דאס משנה זיין, ענדערן, צוברעכן, דאַן וועלן זיי גלויבן.

דאס מיינט דער מדרש צו זאגן: "אני אמרתי יהי כן" דער אויבערשטער זאגט, איך האב באַשאַפן די נאַטור און פעסגעשטעלט אירע גרעניצן, איך האב געזאגט "יהי כן", די וועלט זאל זיך אַזוי פירן, אין איר נאַטירליכן געזעץ; אבער "לא כן הרשעים", שרייען די רשעים ניין, מיר ווילן, עס זאל נישט זיין אזוי, מיר ווילן מ'זאל "משנה זיין" – ענדערן די מעשה בראשית, דעמאָלט וועלן מיר גלייבן; וואס טוט דער אויבערשטער, כדי ס'זאל נישט פאַרשטויסן ווערן פון כלל ישראל א פאַרשטויסענער? ער זאגט אויך "לא כן" – ער נעמט די נאַטור מיט אירע קביעות'דיגע נאַטור־געזעצן, און צובערעכט איר! ער נעמט א "ים", וואס האט אים איינגעשטעלט אין די ששת־ימי־בראשית – אויף זיין גאַנג ער זאל שטענדיג פליסן און שטראמען, און ער צורייסט אים, "לא כן", נישט ווי איך האב אים באַשאַפן, נאר א "קריעת־ים־סוף", איז דען נאך דאָ א גרעסערע נס ווי דאס? – ניין; אבער די רשעים שעמען זיך נישט, און גייען ווייטער אָן מיט זייער רשעות, "והן אומרים יהי כן", זיי זאגן גאָר, אַז דאס איז דער "יהי כן", – פונקט פאַרקערט...

דאס האט דער רב געזאגט שבת ביי די שלוש־סעודות תורה. מוצאי שבת, זענען געקומען צום רב דריי דעטעקטיוון, און זיי האבן אים געזאגט, שוין א לאַנגע צייט, וואס מיר ווייסן אז דער רב פירט א קאַמפיין פון העצע קעגן דעם קאמוניסטישן רעזשים, ביז היינט האבן מיר פאַרשוויגן, אבער די זאַכן נעמען אַלץ אָן א שאַרפערן כאַראַקטער, און היינט האט דאס דערגרייכט צו זיין שפיצן פונקט. דאָ האט איר א רשימה פון נעמען פון מענטשן, וואס האבן פיל קלענערע פאַרברעכן פון אייך געטון, זיי אַלע זענען פאַרשוואונדען געווארן, מיר אַליין ווייסן נישט ווי זיי זענען היינט. אויב איר ווילט אייער נאָמען, זאל זיך אויך געפינען אין דער רשימה, גייט אָן ווייטער מיט אייער העץ קאַמפיין. – די חברה לייט, די מלאכי־חבלה, זענען פאַרשוואונדן געווארן...

ווער עס געדענקט, די שרעק־יאָרן פון יענע צייטן, ווייסט אָפּצושאַצן דעם באַדייט פון די זאַך. אבער אונזער רב, האט זיך נישט אונטערגעגעבן. ער איז ווייטער אנגעגאַנגען, מיט זיין אַרבעט. און ווען ס'האט אויסגעפעלט, איז ער אַרויס סיי קעגן די "טשע־דע", און סיי קעגן זיינע נאָנטסטע מיט־אַרבעטער.

ס'איז געווען דער ערשטער "יום העצמאות", ווען די וועלט האט זיך געקערט מיט דער "ישועה", און יעדער האט געפאָדערט צו זאגן "הלל".

דער רב האט גלייך געפונען א מיטל, און געזאגט א פּאָר געמאָסטענע ווערטער: אין היינטיגן טאג, האב איך נישט קיין פאַרבינדונג מיט אַנדערע רבנים אין די וועלט, אזוי, אז מיין שטעלונג איז: אין די היינטיגע צייטן, האבן מיר נישט קיין רעכט משנה צו זיין דעם נוסח התפלה, אפילו ווען אַלע רבנים זאלן איינזען א וויכטיגע זאַך, טארן מיר נישט ענדערן דעם נוסח, וואס די אנשי כנסת הגדולה האבן מסדר געווען".

די פּאָר ווערטער, האבן "אָפּגעשטילט" די בעסערע מענטשן, אבער דער המון פון עולם, האט ווייטער געקאָכט. ס'טייטש, די רבנים "האבן זיך נישט געביטן". איינער פון זיי, אַן "אדם מכובד" – וואס איז שוין געווען אין די הויכע יארן מיט א גרויען קאָפּ האָר, אַן אַפּטייקער, איז צוגעלאפן צום עמוד און אנגעהויבן זאגן די ברכה פון הלל. דעמאָלט, איז דער רב ארויס מיטן "טעם העליון". ער האט געזאגט: "אין אמת'ן, האט מיר אַביסל געקלאַפּט דאס האַרץ, אזוי ווי איך בין אָפּגעריסן פון מיין רבי'ן, פון אלע רבנים, און איך ווייס נישט זייער מיינונג - אפשר טו איך נישט גוט. אבער יעצט, אז איך זעה וועמען עס ברענט אזוי דער הלל, א מענטש וואס ווען מען "ברויך זאגן הלל על פי הדין", זעהט מען אים נישט אין שוהל, דעם לעצטן פסח האט מען זיין פנים נישט געזען אין שוהל, קיינמאל האט מען פון אים נישט געהאט קיין שום זאַך אויף א דבר שבקדושה. איצט, איז

מיר שוין קיין שום ספק, אז דאס זאגן הלל, איז קעגן די תורה און קעגן דת משה וישראל".

די "פייער", האט זיך אזוי שנעל נישט אויסגעלאָשן, אסאַך עגמת־נפש און בלוט, האט דאס געקאסט דעם רב, אבער מיט עטלעכע חדשים שפּעטער, איז ארויס־געקראכן, א פּאָר שענדלעכע מעשים פון דעם אַפּטייקער, אז אַלע זיינע נאָכשלעפּערס האבן זיך געשעמט צו ווייזן זייער פּנים ברבים.

ער האט נישט געוואָלט פארן קיין ארץ ישראל, ביז ער האט נישט באַקומען די הסכמה פון זיין רבי'ן, הרה"ק בעל "דברי יואל" זי"ע.

ר' מנחם זאב, איז געווען די לעצטע אַכצען יאר, רב אין גבעת שאול, א שטעטל ביים אַריינגאַנג פון ירושלים. ער פלעגט דאָרט זאגן פייערדיגע דרשות, און האט געמאכט צעגיין די הערצער מיט זיין מתיקות'דיגע דאווענען, ער האט דארט פאָרגלערנט שיעורי תורה ברבים, ווי די בעלי בתים האבן געלעכצעט נאך יעדעס וואָרט.

ווער ס'האט אים געקענט, האט געזעהן פאר זיך א לעבעדיגע ספר תורה, וואס אַנטהאַלט אין זיך תורה ומעשים טובים מיט איידעלקייט ארום.

ר' מנחם זאב איז נפטר געווארן, י"ז תשרי תשל"ה. אין יענעם נאכמיטאג, האט ער זיך גענומען זאגן קהלת. די רביצין תחי', האט אים געפרעגט: וואס עפּעס זאגסטו יעצט קהלת, א זאַך וואס האסט קיינמאל נישט געטון? – ס'איז נאך נישט שבת? האט דער רב זצ"ל גענטפערט: "דאס זענען דאך אַזעלכע זיסע ווערטער, ס'איז כדאי דאס שוין צו זאגן"...

ער האט אויסגעהויכט זיין נשמה אין סוכה "בצילא דמהימנותא" – ער האט איבערגעלאזט א צוואה, פול מיט דברי מוסר ויראה פאַר זיינע קינדער, אנגעשריבן מיט עטליכע טעג

פריער. ער האט אויך איבערגעלאָזט צעטלעך פון שו"ע און אנדערע ספרים, ווי עס האט זיך גערעדט וועגן "אבילות ביו"ט".

אין יאר תש"ח – האבן א היבשער עולם, איינוואוינערס פון אויבער־ווישעווא, אויסגעוואַנדערט אויף ארץ ישראל, צוביסלעך זענען אלע אידן פון דארט אוועק געפאָרן.

כז.

מיטעל ווישעווא

דער ישוב מיטעל־ווישעווא – געפינט זיך, נעבן אויבער־ווישעווא.

פון די ערשטע איינוואוינערס, איז געווען הרה"ח יעקב פאללאק ע"ה, וואס איז אין יאר תקל"ט, געקומען פון קולמיי-גאליציא. ר' יעקב, האט זיך מתפרנס געווען פון א קליין געשעפט, און פון אביסל פעלד אַרבעט. זיין מצבה, געפינט זיך גאַנץ אינעם בית החיים פון מיטעל־ווישעווא.

א היבשער צאָל בעלי בתים אין מיטעל־ווישעווא, זענען געווען ר' יעקב'ס אייניקלעך.

ר' יעקב פאלאק ע"ה, איז געווען א קאסוב'ער חסיד. אין די טעג פון עשרת ימי תשובה, פלעגט מען אים קענען זעהן רייטן אויף א פערד, פאָרענדיג צו זיין רבי'ן אויף יום הקדוש.

אין די רעגירונג ציילונגען פונעם יאר תק״צ, טרעפן מיר די פאָלגענדע איינוואוינערס: ר׳ וואלף גענוט, ר׳ זעליג פאללאק, ר׳ מוזעס מארמוש, ר׳ מוזעס שטערן, ר׳ מארקו מארמור, ר׳ מאיר דאסקאל, ר׳ שמשון גענוט, אלמנת ר׳ דוד ווידער, ר׳ יעקב סובו, ר׳ משה פאסטערנאק, ר׳ דוד גענוט, ר׳ יענקל פאללאק, ר׳ שמואל לאזאר, ר׳ אליעזר גענוט, ר׳ בערל אייזענבערג, ר׳ לייב פאללאק, ר׳ מארקו שולצרער, ר׳ משה פאללאק, ר׳ אברהם מארמור.

מיטעל־ווישעווא, האט געהאַט אַן אייגענע קהילה, שיינע שוהל געבויט פון שטיינער, מקוה, בית החיים.

דאס רבנות, האט באַלאַנגט, צו די רבנות פון אויבער־ווישעווא.

אין די יאָרן תר״כ - תר״ע, זענען די אידן, געווען פאַררעכענט אַלץ נכבדים פון מיטעל־ווישעווא: ר׳ ניסן משה כהן ע״ה, ר׳ מרדכי סג״ל מארמור ע״ה, ר׳ שמואל סג״ל מארמור ע״ה, ר׳ מרדכי גענוט ע״ה, ר׳ דוד ארי׳ גענוט ע״ה, ר׳ יוסף גענוט ע״ה, ר׳ יצחק צבי שטערן ע״ה, ר׳ שלמה פאללאק ע״ה, ר׳ משה ישראל פעלדמאן ע״ה, ר׳ אברהם צבי סג״ל מארמור ע״ה, ר׳ מרדכי שטיין ע״ה, ר׳ משה מיללער ע״ה, ר׳ בנימין מארמור ע״ה, ר׳ חיים יהודא ארי׳ גערטנער ע״ה, ר׳ אליעזר גערטנער ע״ה, ר׳ דוב בערצה גענוט ע״ה, ר׳ אברהם ניסן ניימאן ע״ה, ר׳ אברהם דוב שו״ב פוקס ע״ה.

ר׳ מענדל מאליק ע״ה, האט געוואוינט נעבן בית מדרש, ער פלעגט אויפמאַכן און פאַרשליסן די שוהל. ער איז געווען צווישן די עשרה ראשונים, וואס האבן דאָרט געזאגט מיט מנין, תהלים.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, זענען די אידן, געווען ראש הקהל, איינער נאָכן אַנדערן: ר׳ צבי סג״ל מארמור ע״ה, ר׳ בערל גענוט ע״ה, ר׳ אשר זעליג גענוט ע״ה. די גענוט׳ס האבן דאָרט אויפגעשטעלט א ״פלייש באַנק״, ווי זיי האבן געלאזט די אידישע

אָרימע קצבים פאַרקויפן "כשר פלייש", אָן דאַרפן צאָלן באַצאָלונג (רענט) פאַרן פּלאַץ. זיין זון, ר' שמואל, וואוינט אין בני ברק, ער האט ארויף געברענגט זיין פאָטער'ס ארון, און די ארון פון האדמו"ר מבורשה, אויף ארץ ישראל.

אין די זעלבע צייט, זענען די פאָלגענדע אידן, דאָרט געווען פאַררעכנט אַלץ אנשים נכבדים: ר' צבי כהנא ע"ה, ר' ברוך געננוט ע"ה, ר' שלמה דוב געננוט ע"ה, ר' י. קאסנער ע"ה, ר' נחמן מארמור ע"ה, ר' רזיאל שטערן ע"ה, ר' יוסף שטערן ע"ה, ר' ברוך מארמור ע"ה, ר' אליעזר פריעד ע"ה, ר' שמואל שטערן ע"ה, ר' טובי' אפעל ע"ה, ר' מאיר געננוט ע"ה, ר' אליעזר געננוט ע"ה, ר' אשר זעליג פאללאק ע"ה, ר' יצחק פאללאק ע"ה ר' ישראל בערקאוויטש ע"ה, ר' שלמה וועג ע"ה, ר' יחיאל מעכיל ב"ר אברהם דוד פוקס ע"ה, ר' מנחם מארמור ע"ה, ר' מרדכי פעלדמאן ע"ה, ר' ישראל שעכטער ע"ה, ר' גדלי' שעכטער ע"ה, ר' לייב בער שטיינמעץ ע"ה, ר' שמואל ב"ר מענדל מאליק ע"ה.

אין יאָר תר"צ, האבן אין מיטעל־ווישעווא געוואוינט, אַרום פינעף הונדערט דרייסיג אידן.

הג"ר משה קליגער זצ"ל, איז געווען דאָרט דער דיין ומורה צדק, ווי אויך איז ער געווען ש"צ אין די הייליגע טעג. ר' עזרא געננוט ע"ה, האט דאָרט יעדן טאָג פאָרגעלערנט דעם "חק". ר' שאול קליגער הי"ד, איז געווען דער לעצטער שו"ב.

ר' שמואל אליעזר פעלדמאן ע"ה פון אראד, איז געווען אַן אָפּשטאַמיגער פון מיטעל־ווישעווא. ער איז געווען א זון, פון הרה"ח משה ישראל פעלדמאן ע"ה.

ווען די היטלעריסטן ימ"ש זענען אריינגעקומען, האבן די אידן פון מיטעל־ווישעווא, געליטן פּונקט ווי זייערע ברידער פון אויבער־ווישעווא.

מיר האבן פריער דערמאנט, צווישן די איינוואוינערס פון מיטל־ווישעווא, הרבני ר' אברהם ניסן ניימאן ע"ה. וועלן מיר

רעדן פון די פאַמיליע "ניימאן", וואס זענען געווען די פּיאָנערן, פון דאס חסיד'ישע אידענטום אויפן אמעריקאנער באָדן, אין די צייט צווישן די צוויי וועלט מלחמות.

ר' אברהם ניסן'ס פאָטער, האָט געהייסן ר' משה ווערצבערגער ע"ה. דער ר' משה, איז געווען אין מיטל־ווישעווא א נאמן (באַגלייבטער), פון דעם האט זיך גענומען, אַז זייער נאָמען האט זיך געטוישט אויף "ניימאן", פון לשון "נאמן".

ר' אברהם ניסן ע"ה, איז געווען א איידעם, ביי הרה"ח ר' הערש גענוט ע"ה. ר' אברהם ניסן, האט געהאַט צען קינדער, וואס כמעט אלע זיינען געווען, וויזניצער חסידים. אלע זיינע קינדער זענען, נאך זייער חתונה, געפאָרן קיין אַמעריקא.

א. דער ערשטער זון, וואס איז געקומען קיין אמעריקא, איז געווען: הרה"ח ר' ברוך ניימאן ע"ה. ר' ברוך, איז אָנגעקומען מיט די שיף אין שב"ק. זיינע באַקאַנטע, וואס זענען שוין געווען "אמעריקאניזירט", זענען געקומען צו פאָרן אום שבת קודש צום פּאָרט אים אָפּוואַרטן, און איינקוואַטירן נעבן זיי. זיי האבן געבעטן ר' ברוך ע"ה, ער זאָל די ערשטע זאַך אָפּשערן די באָרד, און דאַן מיט קומען מיט זייער אויטאָ. ר' ברוך האט צו זיי געשריגן, ס'איז דאָך היינט "שבת", ווי מעג מען מחלל שבת זיין. אָבער, די חברה האבן זיך פון אים אויסגעלאַכט, באַגלייט מיט פאַרשידענע ליצנות. ר' ברוך, האט זיך נישט געוואָלט צוהערן צו זיי, און איז געבליבן אין פּאָרט ביז מוצאי שבת, זיין באָרד האט ער נישט צוגערירט, צו שניידן, ער איז געבליבן מיט זיין פולע באָרד כל ימי חייו.

זיין מוטער ע"ה, דערוויסענדיג זיך, פון די נסיונות פון איר "ברוך", האט געזאגט, אַז איר תפלה יעדן טאָג, מיט די ענדע פון "א ברכה והצלחה זאָל קומען אויף מיר און אויף מיין קעפּעלע", איז בייגעשטאַנען, אז איר ברוך'ל איז געבליבען שטייף אין אידישקייט.

ר׳ ברוך איז אַריין אין ביזנעס, און האט געעפענט א פאַבריק פון ״נעקטייס״, וואס איז געווען די ערשטע פאַבריק, וואס איז אָפיציעל געווען געשפּאַרט שבתים און ימים טובים. זיינע קינדער, האט ער צוריק געשיקט לערנען, אין די ווישעוועס.

זיין זון, איז הרבני החשוב, ר׳ שלמה ניימאן פון מאנסי. ר׳ שלמה, איז געווען יאָרן לאַנג, ראש הקהל פון די וויזניצער קהילה אין אמעריקא. ער, מיט זיינע קינדער, החסידים ר׳ גרשון; ר׳ יעקב דוד; ר׳ ברוך; און זיינע צוויי איידימ׳ער, ר׳ מאיר שווארץ; און ר׳ ישראל ראזענפעלד, האבן נישט פאַרפעלט צו פאָרן אויף די ימים נוראים אויף ארץ ישראל, להסתופף בצל בעל ״אמרי חיים״ זצ״ל.

ב. ר׳ יעקב ניימאן ע״ה. ר׳ יעקב, איז געווען א איידעם, ביי ר׳ ישעי׳ פייערווערקער ע״ה פון מיטל־ווישעווא. ער איז געווען אין אמעריקא, און איז צוריק געפאָרן וואוינען אין מיטל־ווישעווא.

זיינע זין זענען: הרבני החסיד ר׳ חיים סענדער ניימאן נ״י פון ב״פ - פלאָרידאַ, ר׳ חיים סענדער, ווערט פאַררעכנט צווישן די חשובי זקני חסידי וויזניץ - מאנסי. (ער איז א מחותן מיט זיין קאָזין, ר׳ פנחס ב״ר ישראל ניימאן נ״י); ר׳ ישעי׳ ניימאן נ״י פון בארא פארק, וואס איז א איידעם ביי הרה״צ ר׳ יוסף יצחק פרנס זצ״ל; ר׳ הערשל ניימאן נ״י פון ב״פ; ר׳ ברוך ניימאן נ״י פון ב״פ. זיין טאָכטער, איז מרת טויבא תחי׳, פרוי פון הר״ר אפרים שטערן נ״י פון פאַר ראַקעוועי.

ג. ר׳ מיכל ניימאן ע״ה. זיין זון איז לאוי״ט, הרה״ח ר׳ אברהם ניסן ניימאן נ״י פון בארא פארק. (פאָטער, פון ר׳ משה ניימאן נ״י און ר׳ יוסף ניימאן נ״י).

פון צווישן די איידעמער פון ר׳ מיכל, זענען הרבני החשוב ר׳ בערל ב״ר ליפא פרידמאן נ״י, און ר׳ שמעון אמסעל נ״י בן ר׳ בערל ע״ה.

ר׳ בערל, איז דער ראש הקהל פון די סאטמארער קהילה קהל "ייטב לב". זיינע קינדער, זענען ר׳ יחיאל מיכל, ר׳ שאול נ"י. זיינע איידעמער, זענען ר׳ משה זינגער און ר׳ מאיר לייב זאלצער נ"י. זיין אייניקל, איז האברך החשוב ר׳ ליפא זינגער נ"י, איידעם פון ש"ב ר׳ יעקב לייב סופר נ"י.

ד. הרבני החסיד ר׳ זונדל ניימאן ע"ה. ר׳ זונדל, האט זיך שפעטער באַזעצט אין ארץ ישראל, ווי ער האט מנדב געווען א בנין אין שיכון וויזניץ בני ברק, זיין בנין הייסט "בית זונדל".

זיינע איידעמער, זענען הרבני הנגיד רודצו"ח, ר׳ וואלף ב"ר זעליג געגוט פון קווינס (ר׳ זעליג איז געווען ראש הקהל אין מיטל־ווישעווא, און א הייסער בארשער חסיד), און הרבני הנגיד רודצו"ח ר׳ אליעזר דוד לעווי פון קווינס.

ה. הרבני החסיד המופלג ר׳ הערשל ניימאן ע"ה. ר׳ הערשל, איז געווען א פלאַם פייערדיגער חסיד׳ישער איד. ער האט במסירות נפש געקעמפט אויף יעדן מנהג קל, חלילה נישט משנה צו זיין. ס׳איז באַקאַנט, דעם בריעף וואס דער "אהבת ישראל" זי"ע ענטפערט אים, אז ער קען ארויס פירן זיין משפחה קיין אמעריקא.

זיינע זין, זענען: הרה"ג ר׳ אברהם ניסן ניימאן שליט"א דומ"ץ אין שיכון וויזניץ אין מאנסי, ר׳ יעקב ניימאן נ"י פון וויליאמסבורג. זיינע איידעמער זענען: ר׳ יוסף מארילאס נ"י פון בארא פארק, ר׳ שלמה לעפקאוויטש נ"י פון ב"פ, הרה"ח ר׳ יוסף צבי הכהן פערל נ"י, ר׳ ראובן טרעינער נ"י פון ב"פ.

ו. ר׳ איציק ניימאן ע"ה. איז נפטר געווארן, אין ניו יארק.

ז. ר׳ יואל מרדכי ניימאן ע"ה, ער איז נפטר געווארן, אין מיטל־ווישעווא.

ח. הרבני החסיד ר׳ ישראל ניימאן ע"ה. ר׳ ישראל, איז געווען א וואַרימער חסיד׳ישער איד, און א פלאַם פייערדיגער

רבי ישראל מוויזניץ,
ובנו רבי מנחם מנדל מווישעווא

בעל ה"אמרי חיים"

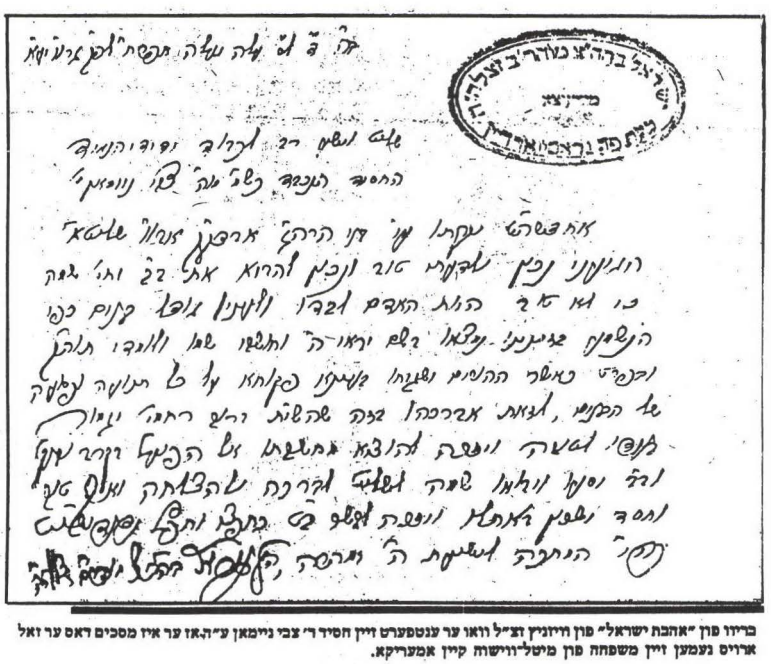

בריוו פון "אהבת ישראל" פון וויזניץ זצ"ל וואו ער ענטפערט זיין חסיד ר' צבי נימאן ע"ה, אז ער איז מסכים דאס ער זאל אריין נעמען זיין משפחה פון מיטל-ווישווה קיין אמעריקא.

וויזניצער חסיד, וואס טראָץ דעם וואס ער האט געוואוינט אין דעם טריפה׳נעם אמעריקא, ווי ווייניג חסידים האבן דאַן געוואוינט, האט ער גאָרנישט משנה געווען פון די מנהגים פון דער אַלטער היים.

ר׳ ישראל איז געווען, דער "קרוין" פון די וויזניצער קלויז אין ווילאמסבורג. ער איז דאָרט געווען, יאָרן לאַנג דער "בעל קורא". ר׳ ישראל האט געהאַט די זכיה אויף צושטעלן, דאָהי, א שיינע חסיד׳ישע משפחה, וואס זענען היינט לשם ולתפארת.

זיינע זין זענען: הרבני החסיד ר׳ אברהם ניסן ניימאן נ״י, הרבני החסיד ר׳ פנחס ניימאן נ״י פון ווילאמסבורג.

ר׳ ישראל׳ס איידעם, איז הרה״ג ר׳ אפרים פישל סענדראוויטש שליט״א, א חשובער מרביץ תורה אין ווילאמסבורג.

ט. זיין איידעם, איז געווען ר׳ שמואל קינד ע״ה.

י. דער צווייטער איידעם, איז געווען הרבני החשוב ר׳ שלמה ב״ר יעקב ב״ר אברהם וועג ע״ה, פון מיטל־ווישעווא.

ר׳ אברהם ניסן׳ס טאכער, מרת מילכה, פרוי פון ר׳ שלמה וועג ע״ה, איז געווען א מושלמת. אלע מאָלערייען און האַנט אַרבייט פאר די קהילה, האט זי געמאכט.

די זיינען, די אייניקלעך און אור־אייניקלעך לאיו״ט, פון ר׳ אברהם ניסן ניימאן ע״ה פון מיטל־ווישעווא:

ווילאמסבורג – ר׳ שמואל מרדכי דרעזנער, ר׳ יעקב אהרן זינגער, ר׳ יעקב, ר׳ אהרן דוד, ר׳ אלי׳, ר׳ הערשל, ר׳ יצחק אייזיק, ר׳ אברהם ניסן, ר׳ ישעי׳ מאיר, ר׳ ישראל, ר׳ מרדכי, ר׳ שלמה יצחק ניימאן נ״י, ר׳ אברהם ניסן בר״א ניימאן נ״י.

בארא פארק – ר׳ שלמה לעפקאוויטש, ר׳ יוסף צבי פערל, ר׳ אהרן פערל, ר׳ אברהם ניסן פערל, ר׳ צבי ראובן טרעינער, ר׳ הערשל, ר׳ ישעי׳, ר׳ ברוך, ר׳ משה, ר׳ יוסף, ר׳ אברהם ניסן, ר׳

אביגדור, ר׳ אלעזר, ר׳ הערשל, ר׳ יושע, ר׳ ישראל, ר׳ פינחס ארי׳, ר׳ שלום, ר׳ שמחה, ר׳ נפתלי, ר׳ יעקב ניימאן נ״י.

מאנסי – ר׳ גרשון, ר׳ יעקב דוד, ר׳ ברוך, ר׳ יוסף, הג״ר אברהם ניסן, ר׳ אברהם יודא, ר׳ אליעזר דוד, ר׳ חיים מאיר, ר׳ יחזקאל, ר׳ ישראל, ר׳ מאיר, ר׳ מענדל, ר׳ משה, ר׳ משה זאנוויל, ר׳ סענדער, ר׳ פישל, ר׳ שמואל, ר׳ שמעון, ר׳ שמשון ניימאן נ״י.

אשרי לו! ואשרי חלקו! וואס האט איבער געלאזט, אזוינע שיינע חסיד׳ישע משפחות, לשם ולתפארת בית ישראל.

ר׳ שלמה׳ס זיידע, הג״ר אברהם וועג ע״ה, איז געווען א מו״צ אין סעליש, און איז געווען א איידעם ביי הרבני ר׳ מענדל הלוי וויזל ע״ה. ער איז געווען א אייניקל, בן אחר בן, פונעם טו״ז זי״ע.

דער פאטער, פון הג״ר אברהם, איז געווען הרב נתנאל משה וועג ע״ה, וואס מיר האבן אים דערמאנט, אַלץ גבאי נאמן פון די חברה משניות, אין אויבער־ווישעווא.

ר׳ אברהם האט געהאַט א זון, הרבני ר׳ פנחס וועג ע״ה, וואס איז געווען דער שווער פון הג״ר נפתלי הירצקא האניג זצ״ל אב״ד שארמאש.

ר׳ אברהם, מיט זיין זון ר׳ יעקב וועג ע״ה, זענען געווען הייסע וויזניצער חסידים, און זענען כסדר געפארן צו די אדמורי״ם לבית וויזניץ בעל ״צמח צדיק״, ״אמרי ברוך״, ״אהבת ישראל״ זי״ע.

ווען דער בורשער רבי, הרה״צ ר׳ פנחס האגער זצ״ל, האט געעפענט זיין הויף אין בארשא, זענען זיי געווען פון די ערשטע, וואס זענען געפאָרן אויף בארשא להסתופף בצל קדשו.

ר׳ שלמה ב״ר יעקב ע״ה, איז געווען א פלאַם פייערדיגער חסיד פונעם בורשער רבי זצ״ל, ער האָט נישט פאַרפעלט צו

פאָרן, אויף די שיינע שבתים און ימים טובים, צום בורשער רבי, סיי אויף בארשא, ווישעווא, סיגעט. (ווי באַקאַנט, האט דער בורשער רבי געוואוינט אין די דריי ערטער).

ווען ר׳ שלמה וועג, האט זיך געבויט זיין נייע הויז אין מיטל־ווישעווא, איז לכבודו געקומען צו פאָרן, האדמו״ר מבארשא זצ״ל, אַנטייל צו נעמען אין די חנוכת הבית.

ר׳ שלמה ע״ה, איז געווען אַן אַריסטאָקראַטישער איד, מיט זעלטענע מידות טובות. פאַר די צווייטע וועלט מלחמה, איז ר׳ שלמה געווען ראש הקהל, אין מיטל־ווישעווא. זיין הויז איז געווען א ״בית ועד לחכמים״, ווי אסאך אדמורי״ם זענען ביי אים איינגעשטאַנען, זייענדיג אין מיטל־ווישעווא. צווישן זיי, האדמו״ר מקעכניע זצ״ל, האדמו״ר מסאסרעגען זצ״ל, האדמו״ר מספינקא זצ״ל.

פאַר די צווייטע וועלט מלחמה, האָט זיך יעדער געמוזט שטעלן צום מיליטער. אויב אָבער מ׳איז געווען אויפגענומען אַלץ רב אין א קהילה, איז מען געווען פריי דערפון.

ר׳ שלמה זייענדיג ראש הקהל, האט ער צוזאַמען גענומען אונטערשריפטן אויפן ״כתב התמנות״, כדי צו באַפרייען פון מיליטער הרה״צ ר׳ יעקב יוסף ווייס זצ״ל האדמו״ר מספינקא, וועלכער איז געווען א איידעם ביי הרה״צ ר׳ אלתר בהרה״צ מבארשא זצ״ל. און א דאַנק ר׳ שלמה, איז ר׳ יעקב יוסף זצ״ל, געווארן פריי פון מיליטער. נאך די פטירה פון בורשער רבי׳ן זצ״ל, איז ר׳ שלמה געפאָרן צו זיינע קינדער, הה״צ ר׳ אלתר׳ל און הה״צ ר׳ חיימ׳ל זצ״ל.

פון ר׳ שלמה וועג ע״ה, זיינען געבליבן צוויי טעכטער לאוי״ט, איינע, איז די פרוי פון הרבני העסקן החשוב ר׳ בן ציון געלבמאן נ״י, פון די חשובע מיטגלידער פון די סאטמארער קהילה אין בארא פארק. (זייער זון איז דער באַרימטער בדחן און מחבר הרה״ח ר׳ שלמה יעקב געלבמאן נ״י פון קרית יואל; זייער

איידעם איז דער טייערער אינגערמאן ש"ב הרבני העסקן ר' ישראל ארי' פישער נ"י, נכד זקנינו בעל ילקוט אליעזר" מפאקש). די צווייטע טאכטער, איז די פרוי פון הרבני החשוב ר' ליפא מערטץ נ"י פון בארא פארק.

כח.

אונטער ווישעווא

דער ישוב אונטער־ווישעווא – איז א דאָרף, בערך 25 ק"מ פון סיגעט. אין יאר תקכ"ט, טרעפט מען אין אונטער־ווישעווא 4 משפחות, וואס האבן צוזאמען באַטראָפן 9 נפשות.

די פיר משפחות, זענען ר' מאיר יאקאבאוויטש וזוגתו, וואס האבן דענסמאל באַצאָלט שטייער 8.30 פלורין א יאר; און ר' לעזער יאקאבאוויטש וזוגתו, וואס האבן באצאלט 3.24 פלורין א יאר. ביידע זענען געווען פעדלערס; ר' אשר לאזאר וזוגתו מיט א קינד, וואס האט באַצאָלט 12 פלורין א יאר. ר' אשר האט געמאכט פרנסה פון שארפע געטראנקען; ר' בערקי לעפקאוויטש, איז דארט געווען א מלמד, ער האט גארנישט באַצאָלט, לויט די געזעץ פון די קעניגין "מאריה טרזיה", וואס האט באַפרייט די כלי קודש פון אלערליי שטייערן.

ווי ס'קוקט אויס" זענען די פיר משפחות" געווען יונגע פאָרלעך, וואס זענען געקומען פון גאליציע.

אין די ציילונגען, פון יאר תקצ״א, טרעפן מיר אין אונטער־ווישעווא, די משפחות: ר׳ לייב גלעזער, ר׳ פישל מאליק, ר׳ יעקב מאיר, ר׳ יוסף סופר, ר׳ יוסף גאנץ, ר׳ שמואל העכט, ר׳ דוד מאיר, ר׳ מאיר גאנץ, ר׳ יעקב מאליק, ר׳ בעריל מאיר, ר׳ יוסף קראסנער, ר׳ אפרים מאיר, ר׳ שמואל פישל, ר׳ יעקב הצעיר מאליק, אלמנת מענדל, ר׳ לייב מולדאוויאן, ר׳ אייזיק שניצער, ר׳ יעקב שלאמאוויטש, ר׳ יוסף מולדאוואן, ר׳ בערל ווידער, ר׳ לעכמאן מולדאוואן, ר׳ פישל אנגער, ר׳ בערל אנגער, ר׳ שמואל מולדאוואן, ר׳ פישל מאליק, ר׳ אייזיק אפעל.

אונטער ווישעווא, האט געהאט א אייגענעם ״חדר״, חברה משניות, חברה קדישא, און א שיינע גרויסע שוהל. א רב האבן זיי דאַן נישט געהאט א אייגענעם. דער רב פון אויבער־ווישעווא, איז געווען געשטעלט אויך אויף אונטער־ווישעווא. דער שוחט פון אויבער־ווישעווא פלעגט יעדע וואך קומען קיין אונטער־ווישעווא, שחט׳ן לכבוד שבת. פאַרשטענדליך, אז די בעלי בתים, האבן בייגעשטייערט צום אויסהאַלטונג פונעם רב אין שו״ב.

פון יאר תר״מ, האט אונטער־ווישעווא געהאט א אייגענעם שוחט, ר׳ נחמן ב״ר יעקב שו״ב; און אין יאר תרס״ו, איז געווען דער שוחט, ר׳ שלמה שו״ב; דער לעצטער שוחט, איז געווען ר׳ יצחק משה ראטה פון רעמיט הי״ד.

פון יאר תר״מ, און ווייטער, זיינען געווען דאָרט די ראשי הקהל, איינער נאָכן צווייטן, הרה״ח ר׳ יהודה סג״ל ע״ה, הרה״ח ר׳ ישראל רוטער ע״ה, און הרה״ח ר׳ גדלי׳ שטיין ע״ה.

פון יאר תרכ״ט ביז תר״ע, זענען די פאָלגענדע אידן, געווען פאררעכנט צווישן די נכבדי הקהילה: ר׳ מאיר ב״ר ישכר גאנז ע״ה, ר׳ שמשון גאנז ע״ה, ר׳ יוסף יו״ט ב״ר מענדל גאנז ע״ה, ר׳ יוסף יו״ט ב״ר מאיר גאנז ע״ה, ר׳ חיים דוב סג״ל צייכנער ע״ה, ר׳ משה ווידער ע״ה, ר׳ ארי׳ לייב בלוך ע״ה, ר׳ נחום מאליק ע״ה, ר׳ ירחמיאל שטערן ע״ה, ר׳ ישראל זאנוויל אפטער ע״ה,

ר׳ אהרן מאליק ע״ה

ר׳ אליעזר מאליק ע״ה

ר׳ בן ציון מאליק

רבי ישראל אריה מסוקולובקה

ר׳ יואל ארי׳ פישמאן ע״ה, ר׳ אביגדור דוד גענוד ע״ה, ר׳ דוד שטויבער ע״ה, ר׳ שמשון א. גוטליעב ע״ה.

מיר האבן א ליסטע פון איינוואוינער, וואס האבן דארט געוואוינט פאַרן לעצטן קריג, אָבער פאַר דעם, וועלן מיר באַשרייבן פון ר׳ אהרן מאליק ע״ה, וואס זיין זון, ר׳ אליעזר ע״ה, האט אונז איבער געגעבן אסאַך פרטים פון אונטער־ווישעווא.

אין אונטער־ווישעווא, האט געוואוינט, א חסיד׳ישער איד ר׳ אהרן מאליק ע״ה. ר׳ אהרן, איז געווען א זון פון ר׳ אליעזר מאליק ע״ה, און איז געווען א איידעם ביי ר׳ יו״ט גאנץ ע״ה פון אונטער־ווישעווא. ר׳ אהרן איז געווען א תלמיד, פונעם ״קדושת יו״ט״ און פון זיין זון בעל ״עצי חיים״ זצ״ל.

ר׳ אהרן, איז געווען א שיינער האַרציגער בעל תפלה, און א בעל קורא. אויך פלעגט ער פאָרלערנען ברבים, פונעם ספר ״נועם אלימלך״.

ביי ר׳ אהרן מאליק ע״ה, האבן זיך נישט געהאַלטן קיין קינדער, נאכן ערשטן קינד ר׳ אליעזר ע״ה, האט ער פארלוירן 6 קינדער ל״ע, האט ער זיך געוואָנדן צו זיין רבי׳ן בעל ה״עצי חיים״ זצ״ל נאך א ישועה. האט אים דער ״עצי חיים״, געוואונטשן זרע של קיימא, און האט אים געהייסן דעם ניי־געבוירענעם קינד א נאמען געבן ״בן ציון״, און דאס קינד האט זיך בעז״ה געהאַלטן, און היינט צו טאג, איז דער ״בן ציון״ שוין א עלטער זיידע לאוי״ט. (ס׳איז צו באמערקן, אז מיין פריינד דער תלמיד חכם הרב מרדכי שווארץ נ״י, פון קאלאוו - ווילאמסבורג, האט מיר געזאגט, אז אין ״שם הגדולים״ ברענגט דער חיד״א, פון א מסכת אין ירושלמי, אַז ביי וועמען ס׳האַלטן זיך נישט קינדער, זאָל א נאָמען געבן ״בן ציון״. און ר׳ מרדכי נ״י גיט צו, אַז דער קאסאנ׳יער רבי הרה״צ ר׳ יהוסף זצ״ל, האט געהייסן פאר זיינס א משפחה, וואס האט פארלוירן קינדער, א נאָמען געבן פאר זייערס א מיידל׳ע, ״בת ציון״.)

אסאַך פּרטים פון אונטער־ווישעווא, האבן מיר באקומען פון דעם דערמאנטן ר׳ בן ציון מאליק נ״י, ער וואוינט היינט צו טאג אין בארא פארק. ר׳ בן ציון נ״י, האט צוויי זין, ר׳ אהרן וואלף מאליק נ״י פון קרית יואל. ר׳ אהרן וואלף נ״י איז א איידעם, ביי ר׳ יוסף סאקס נ״י פון בארא פארק. זיין שנור מרים תחי׳, לערנט פאָר א שיעור פאר די פרויען פון קרית יואל, יעדער פרייטאג צו נאכט. דער צווייטער זון, איז ר׳ אליעזר משה מאליק נ״י פון מאנסי, ער איז פון די טובי הקהילה, פון די סאטמארער קהילה פון מאנסי.

ר׳ בן ציון׳ס א ברודער, ר׳ אליעזר מאליק ע״ה, איז געווען א תלמיד חכם, ער האט געלערנט די הוראה, צוזאַמען מיט דעם ״עצי חיים״ס זון, הרב ר׳ זושא הי״ד, און געהאט ״התרת הוראה״ פונעם ווישעווער רב זצ״ל. ער איז געווען א איידעם, ביי ר׳ דוד סאקס ע״ה, פון די חשובע בעלי בתים פון דראגמערישט.

די לעצטע יארן, האט ער געוואוינט אין בני ברק, ווי ער האט מרביץ תורה געווען ברבים ערב ובוקר. ער איז נפטר געווארן, ט״ו אייר תשמ״א.

ר׳ אליעזר, איז געווען א חכם וסופר. ס׳איז ל״ע פון אים נישט געבליבן קיין קינדער, אבער חידושים האט ער יאָ איבערגעלאזט. מיר וועלן ציטירן, עטליכע סעיפים, פון זיין קונטרס וואס איז אין כתב יד.

סעיף ז׳. גם בעניני עסקים, צריכים מאד להזהר שלא לקפוץ למעלה בפעם אחד, ובפרט עם כסף שאינו שלו, אף שהוא עכשיו בטוח ונאמן, רק מתון מתון ד׳ מאות זוזי שוויא. ומעין זה גם כן לא לרדוף אחרי עשות שותפות עם מי שלא יהי׳, כי עפ״י רוב היא לא תצלח, וסופו של דבר מחלוקת ופירוד לבבות, וטבע הדבר שאם בן אדם נופל פעם אחת ממדרגתו, אז הוא שפלן בעיניו ומאבד את כל המרץ והרצון לרדוף אחרי פרנסה וכלכלה ובא לידי עניות ח״ו. והעצה לזה לא לחפש דרכים לחקות

ולהידמות לחברו או שכנו, ושידע כי תמיד הי׳ וישנם עשירים יותר ממנו.

סעיף כ״ט. כשבא בן אדם לספר להתיעץ ולבקש משהו, תעזוב אותו לגמור כל הדיבור שלו, ואח״כ תעיין במחשבתך היטב אם אפשר לך מה לעזור לו, ואפילו אין ביכולתך תגיד לו איזה עצה או דבר נחמה, כדי שלא ילך ממך בפחי נפש, כי כמה חשב בן אדם הזה על צעד זה לבוא אליך לבקש את הדבר, וכמה פעמים יכול להיות כי הי׳ כבר על מפתן ביתך וחדרך, וחזר מחמת הבושה, ולבסוף כשהחליט כן לבוא לפניך, תזהר מאוד לא לשלחו מלפניך בין רגע כמימרא. עכ״ל.

אצינד, וועלן מיר שרייבן, פונעם אידישן לעבן אין אונטער־ווישעווא, ווי ר׳ אליעזר האט אונז איבער געגעבן: אונזער דירה, איז געווען נעבן טייך, דארט איז געווען א גרויסער ״מיל״, ווי אלע גוים פלעגן אַהין ברענגען זייער סחורה צו מאָלן. דער פאַרמעגליכער, האט געברענגט ווייץ צו מאָלן, און דער קבצן האט זיך אַהין געשלעפּט מיט זיין קאָרן (תירס), אבער מער קאָרן האט מען דאָרט געמאָלן ווי ווייץ, ווייל מערסטנס זענען געווען די נישט פארמעגליכע.

די מיל, האט געאַרבעט בייטאָג און ביינאַכט, און בפרט ווינטער, ווען די קליינע מילן האבן נישט געאַרבעט, צוליב די פרעסט, ווי די וואַסערן זענען געוואָרן געפרוירן, דענסמאָל איז יעדער געקומען צו די גרויסע מיל נעבן אונזער הויז.

ביי אונז אין הויז איז אויך נישט געווען איבעריגע גראָשען, פלעגן מיינע עלטערן פאַרקויפן פאַר די דורכגייער, ״יין שרף״, און עפּעס צו צובייסן. דאס איז נישט געווען לעגאַל, ווייל נעבן א טייך, האט דאס געזעץ בכלל נישט ערלויבט אזוינס. האבן מיר געדאַרפט שטיין אויף די וואַך, און ווען מיר זענען געוואָר געוואָרן, אז איינער פון די באַאַמטע קומט אונז נאָכקאָנטראָלירן, האבן מיר געהאט אַן עבודה, צו באַהאַלטן אין קעלער, די וואָג און די פעסער.

אסאַך פון די איינוואוינער, פלעגן מאַכן אַביסל פרנסה, פון ארויס שטעלן ביים פענסטער, איינער זעמלעך, דער צווייטער קיכלעך, דער דריטער משקה וכו׳, און דאס רעשט פלעגט מען לייסטן פון די פּראָדוקטן פון פעלד.

ווען נישט די פונקען פון אמונה, וואס איז געווען טיף טיף איינגעבאַקן ביי יעדן, אַז אַלעס קומט פון אויבן, וואָלט מען נישט געטויגט א דורך שטופן די עול הפרנסה.

א גאַנצע וואָך האט זיך דערקענט אויף די מלבושים, ווער ס׳איז א קבצן און ווער נישט. אבער שבתים און ימים טובים, האט יעדער אויסגעקוקט אייניג, ווייל יעדער איז געגאנגען דענסמאל מיט שטריימל און קאַפטן.

דאס לעבן, אין אונטער־ווישעווא, ווי ר׳ אליעזר מאליק ע״ה האט פארציילט:

אינדערפרי, פלעגן רוב אידן אויפשטיין פאַרטאָגס. זיי זענען געגאַנגען אין בית מדרש. ווינטער פלעגט מען זעהן די אַלטע און שוואַכע, זיצן ארום דעם אויוון, ווי זיי האבן זיך דערקוויקט דעם גוף, און גלייכצייטיג די נשמה, איינער מיט זאגן תהלים, איינער מיט לערנען דעם חק, און א דריטער מיט משניות, און א פערטער זאגענדיג די מעמדות.

דערנאך, האבן זיי זיך געשטעלט דאווענען. נאכן דאווענען, אויב סאיז געווען א ״בעל יארצייט״, האבן זיך די אָרימע מחי׳ געווען, ווייל מ׳האט געהאט ווי צו עסן זעמלעך מיט א ביסל משקה.

נאכן אהיים קומען פון שוהל, האט מען זיך געזעצט צו די סעודה פון פרישטיג- מיטאָג (וואס מ׳האט געגעסן אויף איינמאל), דאס האט זיך גערופן ״אָנבייסן״. די אָנבייסן איז באשטאַנען פון קארן ברויט (מולאיי), מיט א שטיקל צוויבל, אסאך מאל האט מען דערצו צוגעטרינקען א ביסל מילך.

דערנאך, איז מען געגאַנגען אין דאָרף, ארבעטן אדער איינהאנדלען, שטרוי, קעלבלעך, האָלץ א.ד.ג. האָלץ איז געווען א וויכטיגער אַרטיקל, ווייל יעדער האט געמוזט האבן האָלץ צו הייצן, קאכן, באַקען. אזוי אויך, פלעגט איינער פארקויפן פאַרן אנדערן, מילך אדער פלייש.

די פויערן, פלעגן אויך אמאל צו מאכן א פּאָר "לייא", דורך שטריקן אדער פליקן די פעדערן פון די גענז, און דאס דערנאך פארקויפן, פאר די וואס האבן דאס געדאַרפט האבן פאר קישענס אדער דאָכענעס. די מיידלעך פלעגן העלפן לשם מצוה, פליקן די פעדערן, פאר אָרימע כלות, און נויט באדערפטיגע.

נאַכטמאָל, האט מען געווענליך געגעסן, געבראָטענע קאַרטאָפל אדער רייז, און ווען מ'האט געהאט דערצו צו צוטרינקן מילך, איז געווען יום טוב.

אין אונטער־ווישעווא זיינען געווען, אַרום דרייסיג אָרימעלייט. די אָרימעלייט, האבן קוים דורך געשטופּט, דעם טאג טעגליכן געבּרויך. ס'איז פאַר זיי ערלויבט געווען, צו גיין זאַמלען נדבות אין אויבער־ווישעווא, נאר איינמאל א וואָך, מיטוואָך.

לעקטער האט, כמעט, קיינער נישט דארט געהאט. מ'פלעגט זיך באַנוצען מיט ליכט אָדער לאָמפּן. און אז מ'הערט פון א איד, וואס איז אַמאָל געזעסן און געלערנט, ביי א לאָמפּ, איז דאס נישט קיין גוזמא.

פלייש פלעגט נישט יעדער האבן אויף שבת, אבער פיש האט יעדער געהאַט, ווייל אַרום די ווישיוועס, איז געווען א וואַסער, און די "ציגיינער", פלעגן פאַר שבת, ברענגען גענוג פיש צו פארקויפן, פאַר נישט טייער.

שכר מלומדות, האט יעדער געצאלט, אפילו די אָרימע. מ'האט זיך געשפּאָרט דאס ביסן פון מויל, צו צאָלן "שכר לימוד", אַבי די קינדער זאלן קענען לערנען תורה, און זיך נישט אַרום דרייען ליידיג.

צוביסלעך, בין איך אריין לעול תורה, איך האב יעדעס יאר געלערנט ביי א אנדער מלמד, און אויף א אַנדער פּלאַץ. איך האָב אין חדר, פיין געלערנט, און די מלמדים האבן מיר ליב געהאט. ווען ס'איז געווען שווערע סדרות, מיט לאנגע רש"י'ס אדער שווערע גמרא, האט דאס געשטערט מיין מנוחה, ווייל איך האב זיך דענסמאל געמוזט זיך צופלייסן.

די שעה'ן פון חדר, איז געווען אין גמרא קלאס, פון פאַרטאָגס ביז 8 - 9 ביינאכט. דאנערשטאג, איז געווען ביי אונז א פאַרוואָלקענטער טאג, ווייל די "פאַרהער" איז דענסמאל פאָרגעקומען, און פאַרן נישט קענען, האבן מיר באַקומען פונעם רבי'ן א שיינעם מתנת יד.

ווען דער שבת קודש, האט זיך דערנענטערט, האב איך מיר געפילט דער גליקליכסטער אויף דער וועלט. איך בין פרייטאג נאכמיטאג, געגאנגען מיט מיין טאטן ע"ה, אין מקוה, נאכן אָפּוואַשן, האב איך זיך אנגעטאן דעם ווייסן העמד'ל לכבוד שבת.

שפּעטער, בין איך געגאנגען אין שוהל, אָנכאַפּענדיג מיין טאַטנס האַנט. די אידן אין שוהל, האבן שבת אויסגעזען, אנדערש ווי א גאנצע וואך, א מין פרייהייט און גליקליכקייט, האט גערוהט אויף זייער געזיכט.

כמעט, אלע אידישע איינוואוינער, האבן געוואוינט ביי די גרויסע גאַס פון דאָרף. די גוים, האבן געוויינטליך, געוואוינט אויף די בערג אדער אין די זייטיגע געסלעך.

ווען איינער, איז פרייטאג ביינאכט, פאַרביי געגאנגען די אידישע גאַס, האט ער געהערט די שיינע שבת זמירות ארויס הילכען פון די אידישע הייזער. מ'האט אויך געקענט אריין זעהן דורכן פענסטער, ווי דער טאַטע זיצט מיט די משפחה ארום, און דערקוויקן זיך פון דעם שבת.

מיר קינדער, האבן אַן עקסטער פארגעניגן געהאט, פון די פיינע שבת'דיגע מאכלים. ווען דער טאטע, האט פרייטאג צו

נאַכטס געזונגען דעם "פרוק ית ענך מפום אריותא", "ואפיק ית עמך מגו גלותא", האבן מיר געפילט א ספּעציעלע האַרציגע געבעט, וואס איז אוממעגליך אַראָפּ צו שרייבן, מ'פילט דאס נאָר מיט א נשמה יתירה.

ס'איז מיר גוט איינגעקריצט אין זכרון, ווי דער טאטע ע"ה, פלעגט זיך מיט מיר אָפּגעבן. ער פלעגט מיר פאַרהערן יעדע שבת, אדער נאכזאָגן א חסיד'יש וואָרט אדער א דבר תורה. אויך פלעגט ער, מיר מיט נעמען צו "שמחות", ווי דאָרט איז געווען אָנגעגרייט פיינע זיסע זאַכן. דער טאטע פלעגט מיר אינזינען האבן, און מיר געבן פון די גוטע זאַכן, וואס איך האב נישט געהאט טעגליך.

די מאמע ע"ה, טראַץ וואס זי איז געווען שוואַך און צובראָכן, האט זי זיך גארנישט געשוינט מיר אקעגן צוקומען. זי פלעגט מיר אָנגרייטן "יאָזענט" (ריסעס) מיט־צונעמען אין חדר, טראָץ דאָס גרויסע נויט, וואס האט געהערשט ביי אונז, האט זי זיך אָנגעשטרענגט אַז מיר זאל גאָרנישט פעלן.

אז מ'איז געוואָרן בר מצוה, האט מען יוצא געווען די סעודת בר מצוה, דורך געבן שבת נאָכן דאווענען א קידוש אין שוהל.

זייענדיג א בר מצוה בחור, האב איך געלערנט אין די ווישעווא ישיבה. דארטן, האָבן מיר געגעסן "טעג", יעדן טאג האב איך געגעסן ביי אַן אַנדערן בעל הבית. שפעטער האט מען אין די ישיבה איינגערישט, א אייגענע קאָך.

אין די ישיבה איז געווען זייער גרויס, די "קנאת סופרים", יעדער האט געזוכט איבערצושטייגן דעם חבר, אין לערנען און אין מידות. דער קול תורה האט זיך אין ישיבה געהערט, פון פארטאגס ביז שפּעט ביינאַכט.

עס זענען געווען זמנים, וואס איך האב געלערנט פאַר געלט, מיט קלענערע בחורים, כדי איך זאל האבן געלט צו קויפן א

געוואַנט (קליידונג). ס׳איז געווען צייטן, וואס איך האב געלערנט אין ישיבה, בחברותא מיט מצויינים, כדי איך זאָל זעלבסט שטייגן אין לערנען, דענסמאל, האב איך געלערנט יורה דעה און פרי מגדים. בפרט פאַר א פאַרהער (בחינה), פלעגט מען זעהן די בחורים אַרום שפּאַצירן נעבן די ישיבה, זיך מפלפל זיין בהלכה, אדער זיך א דורך שמועסן שיטות פון א סוגיא, אדער פון סתם א שווערע גמרא.

ווען איך בין אַלט געווארן 15-16 יאר, בין איך אַוועק געפאָרן למרחקים לערנען תורה. אוי, געדענק איך, ווי שווער איז דאס מיר אָנגעקומען, מיט די דאָזיגע שווערע קשיות, ווער וועט זיין מיין חברותא? ווי וועל איך עסן? ווי וועט זיין מיין אכסניא? צופיל געלט האב איך נישט געהאַט מיט מיר, האב איך געדאַרפט זאָרגן, אז ס׳זאל מיר אויסקומען ווי ביליגער. ווען איך בין אַלט געווארן 18 יאר, בין איך צוריק געקומען צו די ווישעווא ישיבה, ווי איך האב ממשיך געווען צו לערנען פלייסיג. אפילו עש״ק און מוצאי שבת, בין איך געזעסן און געהאָרעוועט אויפן לערנען.

נאָכדעם בין איך אריין גערופן געוואָרן אין מיליטער, ווי מיין געטרייער טאטע, איז שפּעטער אָנגעקומען מיט א זעקעלע אָפּגעשפּאָרטע געלט, כדי מיך אויסצולייזן, ווי ס׳איז דענסמאל געווען דער סדר, ווי מ׳רופט דאס היינט, אויף פּלעין אידיש, ״שמירען״. נאָך מערערע שתדלנות׳ער, בין איך באַפרייט געווארן פון מיליטער.

דערנאך, האט זיך אָנגעהויבן דער פּראָבלעם פון שידוכים, וואס צו דעם האט מען געדארפט האבן, א שטעלע אדער וועלכע פרנסה, ווייל אָנדעם, האבן זיך שידוכים נישט געריקט, און אין א מלחמה צייט, און מיט פרנסה שווערייקייטן, איז דאס געווען דאָפּעלט שווער.

ווען דער קריזיס, איז אדורך, און איך בין בעז״ה א חתן געווארן, און חתונה געהאט, האט מען מיך, מיט נאָך אידן,

אַוועק געפירט אין א אַרבעט׳ס לאַגער אין קאשוי. מיין פרוי ע״ה, איז געקומען אויף קאשוי, שתדל׳ן פאַר מיין באַפרייאונג, און בעז״ה בין איך באַפרייט געווארן אויף חולי עינים רח״ל.

צופיל מנוחה, האבן מיר נישט געהאַט, ווייל אין א שיינעם טאג נאך פסח – האט זיך אין די גאַס געהערט, דער קול פון די פויק (די רעגירונג פלעגט זיך פירן, מודיע זיין עפעס דורך קלאפן אויף א פויק און אויסשרייען): ״קיין שום איד זאל זיך נישט דערוואַגן, ארויס צו טרעטן פון זיין הויז״. – גלייך נאָך זיי, זענען אנגעקומען די אונגארישע סאָלדאַטן, מיט די פעדעמער אין זייערע היטן, די מאדיארן זענען געקומען באגלייט, פון די דארטיגע פאליציי. זיי האבן אָפּגעשפּאַרט אלע געשעפטן, און זיי האבן איבעראל אַרום געזוכט גאלד און זילבער.

דערנאָך, האט מען אלע אידן גענומען אין געפענגעניש, מ׳האט אונז איינגעשפּאַרט אין די גוי׳אישע סקול, און פאַר שומרים, האבן זיי געשטעלט די גוי׳אישע שקצים, וואס מ׳האט גערופן ״לעווינטאס״.

פון דאָרט, האט מען אונז געפירט אין דעם געטאָ פון אויבער־ווישעווא, ווי מ׳האט אונז אויפגעהאַלטן א חודש צייט, און פון דאָרט האט מען אונז טראַנספּאָרטירט אין וואַגאָנען, וואס טראָגן געוויינטליך בהמות וחיות. אין דעם וואַגאָן האט מען אונז אריינגעטראַסקעט אַלטע, יונגע און שוואַכע פּער 80 נפשות. אין וואַגאָן איז נישט געווען קיין פענסטער אדער לופט. קיין ברויט אדער וואַסער, האט מען אונז דאָרט אויך נישט געגעבן, און אזוי זענען מיר געפאָרן א לאַנגע שטרעקע.

ס׳איז געווען האַרץ רייסענדיג, ווען די קליינע פּיצלעך קינדער, האבן זיך געבעטן ביי זייער מאמע, מאמע! איך וויל נאָר א ביסל וואַסער. ענדליך, זענען מיר אָנגעקומען, קיין אוישוויץ, דעם טרויעריגן פּלאַץ ווי מ׳האט אונזערע ברידער אויסגעקוילעט אין די צאָל פון עטליכע מיליאן, הי״ד.

ווען מיר זענען אַראָפּ גענומען געווארן פון די באַן, איז שוין געווען טינקל. צווישן די אַראָפּגענומענע, זענען געווען עטליכע טויטע רח״ל.

זיי האבן דאָרט פון אונז אוועקגענומען, די לעצטע פעק וואס מיר האבן געהאלטן אין די הענט. די דייטשע רוצחים ימ״ש, האבן דאָרט געמאַכט די ״סעלעקציע״, רעכטס אדער לינקס. די וואס זענען געשיקט געווארן אויף לינקס, האט דאָס געמיינט גלייך אין קאלך־אויוועך. די וואס מ׳האט געשיקט אויף די רעכטע זייט, האבן די רוצחים נאך געוואָלט אויסנוצן, ווילאַנג זיי האַלטן זיך ביים לעבן.

מיר, איז אויסגעפאַלן צו גיין, אויף די רעכטע זייט. זייענדיג אויף די רעכטע זייט, האבן זיי אונז גע׳טובל׳ט אין א גרוב פון נאפט, מ׳האט אוועקגענומען אונזערע בגדים און שיך, און מ׳האט אונז געגעבן אַרעסטאַנטן קליידער און האָלצערנע שיך. דערנאך, האבן זיי אונז געלאָזט א גאַנצע נאכט, שטיין אויף די פיס, אָן צו געבן עפעס אין מויל.

די עס־עס ימ״ש האבן געמאכט ארדענונג, וואס איז געווען באַגלייט מיט מכות און גידופים, מיר האבן שוין דענסמאָל, אַביסל געוואוסט אין וועלכע וועלט מיר געפונען זיך. מיר האבן אָבער, נאך אלץ נישט געגלייבט, אז מ׳וועט די פון די לינקע זייט פארברענען, ווייל די רוצחים האבן אונז געהאַלטן אין איין פאַרשפּרעכן, אז פאַר די אנדערע זייט, דאס מיינט די לינקע זייט, גיט מען לייכטערע אַרבעט, און איינמאָל א וואָך, וועלן מיר זיך קענען צונויף טרעפן מיט די משפחה...

נאך עטליכע טעג, האט מען די אידן פון די רעכטע זייט צוטיילט. איין גרופּע, האט מען אַוועק געשיקט אין דעם לאַגער פון דאכוי, און די אנדער גרופּע, צו דעם לאַגער אין בוכנוואלד. נאָכן פאָרן א היבש ביסל צייט, זענען מיר אָנגעקומען אויף בוכנוואלד. דאָרטן, האבן אונז מקבל פנים געווען די קאַפּאָס,

האַלטענדיג אין די הענט געווער און הינד. אראָפּ שטייגענדיג פון די באַן, זענען עטליכע פון אונז אַוועק געפאַלן טויט, צוליב הונגער און פאַרמאַטערטקייט. הי״ד.

אין בוכנוואלד, האט מען אונז אריין געשטעלט, אין באַראַקן, ווי להבדיל חיות. מ׳האט אונז דארט געגעבן א ביסל עסן, וואס האט אונז דערהאַלטן ביים לעבן. דאָרטן, לעבן אונזער באַראַק, האבן מיר געזען א באַראַק פון אידן, וואס האט אין מיינע אויגן אויסגעקוקט, בעסער ווי אונזערער.

אינטערעסירענדיג אויף יענעם באַראַק, בין איך געוואויר געווארן, אז אין יענעם באַראַק, זענען שוין מיט יאָרן פריער, איינגעשפאַרט געוואָרן, אַרום צוויי טויזענט אידן, וואס זענען ארויס געשלעפּט געווארן פון זייערע היימען, אויפן פאַרדאַכט פון קאָמוניזם, אָדער אַנדערע בלבולים. פון יענע צוויי טויזענט אידן, זענען אַצינד געבליבן, נישט מער ווי 22 אידן. די איבעריגע, האט מען צוביסלעך אויסגעשאָסן, מיט פארשידענע אויסריידן.

די באַראַק פון יענע אידן, איז געווען זויבערער ווי אונזערער, און אויך איז דארט געווען צו באַקומען מער עסן. אזוי ווי איך האב דאָס געוואוסט, פלעג איך זיך צומאָל אריבער כאַפּן, בעטן פון די אידן דארט א ביסל עסן, און ווי פארשטענדליך, האבן זיי מיר דאָס גערן געגעבן.

ויהי היום, און אין אונזער באַראַק איז נעלם געווארן א שטיקל ברויט. איך האב געוואוסט, ווער ס׳האט דאָס נעבעך גענומען, אָבער איך האב נישט געוואָלט אויסזאָגן, ווייל יענער איז געווען זייער א פיינער יונגערמאַן, וואס דאס הונגער האט אים גענויגט צו גנב׳נען נאך א שטיקל ברויט. די רוצחים, האבן געווארפן דעם חשד אויף מיר. זיי האבן מיר ארויס גענומען פון באַראַק, און זיי האבן מיר דערלאַנגט מכות רצח. אַלץ קנס, האבן זיי מיר פארשיקט אין א אנדער לאַגער, ווי איך האב באַקומען

נאך ווייניגער עסן און שווערערע ארבעט. איך בין דאָרט זייער שוואַך געווארן, אז איך האב זיך קוים געקענט רירן רח"ל.

די רוצחים האבן דערנאך צוזאם גענומען, אלע שוואַכע און נישט פעהיגע צום ארבעט, און זיי צוריק געשיקט אויף בוכנוואַלד. טראָץ דעם, וואס איך האב געוואוסט, אז דאס צוריקשיקן מיינט גלייך אין קאלך־אויוועך, האט דאס מיר נישט געאַרט, ווייל דאס לעבן איז מיר פארמיאוסט געווארן.

אָנקומענדיג אויף בוכנוואלד, האט מען אונז אריין געשטעלט אין א ספּעציעלע באַראַק פון שוואַכע. אונזער באַראַק האט געציילט עטליכע טויזענט נפשות. דאָרטן, זענען מיר געלעגן ווי אין באַקסעס פּער דריי שטאק, אפילו צום ציילן, זענען מיר נישט ארויס, נאר דער רוצח פלעגט אריין קומען אינעווייניג, אונז איבערציילן.

מיר זיינען געווען אין בוכנוואלד, ביז נאָך סוכות. עס זיינען געווען פון אונז עטליכע אידן, וואס האבן מקיים געווען מצות ישיבת סוכה, דורך לייגן סכך העכער די ציגל. נאך סוכות האט מען געמאַכט נאך א סעלעקציע, פון צווישן אונזער באראק, א גרויסער חלק, האט מען געפירט אינעם קאַלך אויוועך. ווי איך האב געהערט, זענען זיי געווען די לעצטע פאַרברענט צו ווערן, הי"ד.

דערנאך, איז געקומען די ישועה פון הימל – ווייל, די אמעריקאנער זענען אנגעקומען, און האבן אונז באַפרייט. דעמאָלט, איז נאך נישט געווען צו באקומען עסן, האט זיך געטאן ביי אונז א בהלה, פריי איז פריי, אבער צום לעבן דאַרף מען אויך עפּעס עסן, יעדער וואס האט נאר געהאט הענט און פיס, איז זיך געלאָפן כאַפּן עפּעס עסן, איינער קאַרטאָפל, איינער גרינצייג ומכל הבא ליד.

די קראַנקע שוואַכע, האבן זיך געשטאַרקט און האבן אויפגעבראָכן די מאַגאַזינען פון עסן, אפילו די מאַגאַזינען ווי

ס׳איז געלעגן עסן פאר פערד, האט מען אויפגעבראָכן און אויפגעגעסן.

איך געדענק, ווי איך האב אַרויס געכאַפּט א שטיקל ״פערד קעיק״ פון א גוי׳איש האַנט, און דער גוי איז מיר נאכגעלאָפן, און מיר געביסן אין די הענט פאר כעס. איך האב א לאַנגע צייט געהאט א סימן פון זיין ביס.

אַביסל שפּעטער, איז שוין געווען עסן בשפע, ווייל די אמעריקאנער האבן געברענגט בשפע, אפילו א רב האבן די אמעריקאנער אונז געברענגט, כדי אונז צו שטאַרקן און אין אונז אריין בלאָזן פרישע לעבן. פון דאָרט איז דער שארית הפליטה זיך צופאָרן, א טייל אויף אמעריקע, דייטשלאנד, פוילן, רומני׳, אונגארן. איך בין צוריק געפאָרן אהיים, אויף אונטער־ווישעווא. אָנקומענדיג אהיים האב איך דאָרט געטראָפן עטליכע אידן, ווי אויך א פרייע קיך וואס דער דזשוינט האט אויסגעהאַלטן.

אָנקומענדיג צו אונזער הויז, האב איך געטראָפן א חורבן, אַלע טירן און פענסטער זענען געווען אויסגעבראָכן, ספרים און שטוב זאַכן האבן זיך געוואַלגערט אויף דער ערד. אָנקוקענדיג די סצענע, האב איך מיט ווייטאג ארויס געשריגן: טאטע! טאטע! ווי געפינסטו זיך? ס׳איז געווען א האַרץ רייסענדע סצענע, צו זעהן עלענדע יונגע יתומים, דרייען זיך אַרום, אָן צו וויסן ווי צו גיין. ס׳האבן פּאַסירט איבערפאַלן אין עטליכע דערפער, ווי די דאָרטיגע גוים האבן געזען, ווי אידן קערן זיך צוריק אהיים, האבן זיי געהויבן איבער זייערע קעפּ העק און שטיינער, אַלץ מורא, אז די אידן וועלן פון זיי צוריק בעטן, זייערע באַהאַלטענע פאַרמענגס. די שוהלן און בית עלמין, זענען געווען חרוב ונחרב.

מיר זענען דארט געווען, ארום צוויי מנינים, מיר האבן זיך צוזאַם גענומען און מחזק געווען, מיר האבן אָפּגעריניגט די שוהלן און בית עלמין, מיר האבן אָפּגעטיילט די גרויסע שוהל, האַלב האבן מיר געמאַכט פאר א ווייבער שוהל.

שידוכים, איז נישט לייכט אָנגעקומען, סיי צוליב עלטער אדער השקפה. אונזערע חפצים, האבן מיר פון די גוים נישט געקענט ארויס זעהן, קוים וואס מיר האבן פון זיי ארויסבאַקומען, אונזערס א קישען און א דאָכענע.

צולאַנג, זענען מיר דארט נישט געווען. יעדער איז זיך צופאָרן, טייל אויף ארץ ישראל, און טייל אויף אמעריקע, און אויף אנדערע מקומות.

עד כאן, איז די שילדערונג פון ר׳ אליעזר מאליק ע״ה. מיר וועלן ענדיגן, מיט די ווערטער פון ר׳ אליעזר ע״ה: ״וככה נפוצו הצאן זה בכה וזה בכה, בלב קרוע ופצוע, כי כל אחד יודע מרת נפשו, עד שישקיף ד׳ וירא מן השמים לקבץ גליות ע״י גואלנו וירפא את שברנו כי גדול כים שברנו״.

א. אין אונטער ווישעווא, האט געוואוינט א גרויסער תלמיד חכם און עובד ד׳, וואס איז מפורסם געווען פאר א צדיק תמים און פועל ישועות, הרה״צ ר׳ יוסף מאיר ווערצבערגער זצ״ל. – ר׳ יוסף מאיר, איז געווען א זון פון ה״ר יצחק ווערצבערגער ע״ה פון בארשא, אין א איידעם, פון ר׳ פישל גאנץ ע״ה פון אונטער־ווישעווא.

ר׳ פישל גאנץ ע״ה, איז געווען זייער א חשובער איד, ער איז געווען ראש הקהל. ר׳ פישל, איז געווען א הייסער וויזשניצער חסיד, ר׳ פישל איז געווען א זון, פון ר׳ אייזיק הערש גאנץ ע״ה.

ר׳ אייזיק הערש, האט געהאט נאך זין ווי ר׳ מענדל גאנץ ע״ה, ר׳ יוסף יו״ט גאנץ ע״ה, ר׳ גרשון גאנץ ע״ה. פון ר׳ אייזיק הערש זיינען דא אסאך אייניקלעך, צווישן זיי, די באקאנטע נדבנים ותומכי תורה ר׳ מענדל גאנץ ע״ה און זיין ברודער ר׳ ישראל גאנץ פון מעקסיקו. ר׳ יוסף מאיר, איז געווען א בורשער חסיד, ער איז געווען, אומאפיציעל, דער מורה הוראה אין אונטער ווישעווא.

ר׳ יוסף מאיר, האט געהאט א אייגענעם בית מדרש. ער האט פארמאָגט א בת יחידה, וואס האט חתונה געהאט, צו הרב פייבוש לאנגער זצ״ל, וואס איז געווען א אייניקל, פון די אדמורי״ם לבית סטרעטין זי״ע.

ר׳ פייבוש, איז געזעצן טאג און נאכט, אין זיין פריוואַטן צימער, און געלערנט תורה. שפּעטער איז ר׳ פייבוש געפאָרן וואוינען אויף אמעריקא, ווי מ׳האט אים גערופן ״דער סטרעטינער רבי״.

ר׳ פייבוש האט געהאט א זון, ר׳ אורי לאנגער ע״ה, זיין טאכטער רחל תחי׳, לעבט היינט און זי וואוינט אין ניו יארק, זי איז די רעבעצין פון הרב געלמאן שיחי׳.

נאך די פטירה פון הרה״צ יוסף מאיר זצ״ל, האט מען אין אונטער־ווישעווא אויף גענומען אלץ דיין ומורה צדק, הג״ר פייבוש כהנא זצ״ל, וואס איז געווען א זון פון ר׳ ישעי׳ כהנא ע״ה, און א אייניקל פון בעל ״קונטרס הספיקות״.

ב. הרה״ח ר׳ צבי הירש כהנא ע״ה. – ר׳ צבי הירש, איז געווען א זון פון ר׳ יוסף מרדכי כהנא ע״ה, פון דראגמערישט. ר׳ הערש׳ס ווייב, האט געהייסן חנצא ע״ה, זייער זון איז געווען ר׳ דוד כהנא ע״ה. ר׳ צבי הירש איז געווען א ווארימער חסיד׳ישער איד, ווי אויך א בעל הבתי׳שער איד. ער האט געהאט אַן אָפענע הויז, פאַרן יעדן נצרך. ער איז געווען פאַרעכנט צווישן די נכבדי הקהילה.

ג. ר׳ לייב בלוך ע״ה. – ר׳ לייב, איז געווען א הייסער ספינקער חסיד. ר׳ לייב האט געהאט, א גוט גייענדיג געשעפט, די ערשטע העלפט טאָג, איז ער געזעסן אין בית מדרש און עוסק געווען בתורה ועבודה, און דערנאך איז ער אריין אין זיין געשעפט. ר׳ לייב האט אין אונטער ווישעווא געגרינדעט, דעם ״ספינקער קלויז״, זיין הויז איז געווען א אכסניא פאר אדמורי״ם וכו׳. ר׳ לייב האט אויסגעהאַלטן דעם ״ספינקער קלויז״ פון זיין

(פון רעכטס צו לינקס) ר׳ אלתר ב״צ פריעד, הרב יוסף מאיר ווערצבערגער, ר׳ עביר ווייס, ר׳ לייבוש גאנץ, ר׳ משה פינחס מיט די קינדער פון די ת״ת אין אונטער ווישעווא.

אייגענע קעשענע. זיינע קינדער, זענען געווען ר׳ זלמן בלוך ע״ה, ר׳ אלטער יצחק בלוך ע״ה, ר׳ מנדל בלוך ע״ה, מרת חנצה גאנץ ע״ה. ר׳ לייב ע״ה, האט געהאט א ברודער, ר׳ גדלי׳ בלוך ע״ה.

ד. ר׳ יוסף יום טוב (יונטל) גאנץ ע״ה. – ר׳ יוסף יו״ט, איז געווען א זון פון ר׳ פישל גאנץ ע״ה, און איידעם פון ר׳ לייב בלוך ע״ה, זיינע קינדער, זענען ר׳ חיים פנחס גאנץ (בלוך) פון בני ברק, און א טאכטער מרת רבקה ע״ה, פרוי פון הרה״ח ר׳ מאניש ווייס נ״י פון ווילִיאמסבורג, (זייער זין, איז דער מלמד הר״ר אברהם יודא ווייס נ״י און ר׳ ישעי׳ ווייס נ״י).

ה. ר׳ ארי׳ לייבוש גאנץ ע״ה. – ר׳ לייבוש, איז געווען דער מלמד פון דאָרף. ר׳ לייבוש איז געווען א וויזניצער חסיד, ער פלעגט יעדעס יאר פאָרן צום ״אהבת ישראל״, ער פלעגט פארברענגען ביים רבי׳ן זצ״ל, פון סליחות ביז נאך סוכות. תלמידים דערציילן, אז ער פלעגט אינמיטן יאר זיך צומאָל צו שרייען רבי, רבי!

ו. ר׳ דוב פאלאק ע״ה. – ר׳ בערל פאלאק, איז געווען א איידעם ביי ר׳ לייבוש גאנץ ע״ה. ר׳ בערל איז געווען א תלמיד חכם און א מושלם, ער איז געווען א שיינער בעל תפילה און בעל מנגן, ביי יעדער שמחה, פלעגט ער משמח זיין דעם עולם, זינגענדיג אויף א פידל. זיין זון ר׳ יודא פאלאק ע״ה, איז געווען פון די גרינדערס פון די מוסדות התורה אין דער שטאט ״רחובות״ אין ארץ ישראל.

ז. ר׳ יוסף ארי׳ כהנא ע״ה. – ר׳ יוסף לייב, איז געווען א געבוירענער אין אינטערדאם, טראַנסליוואניא. ער איז געווען א אייניקל פון בעל ״קונטרס הספיקות״, און פון בעל ״מראה יחזקאל״. ר׳ יוסף לייב איז געווען א איידעם, ביי הרבני החסיד ר׳ שמשון גאנץ ע״ה פון אונטער־ווישעווא. ר׳ יוסף לייב איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און איז געווען א תלמיד פון הג״ר יהודא גרינוואלד זצ״ל, בעמח״ס זכרון יהודא אב״ד סאטמאר.

ס׳איז פאראן צו אים א תשובה אין שו״ת ״זכרון יהודא״ סי׳ מ״ב. ר׳ יוסף לייב איז געווען א ווארימער איד, ער פלעגט דאווענען מיט אויסערגעוועגליכע התלהבות.

מ׳דערציילט, ווען ר׳ יוסף לייב האט געדאַוונט פארן עמוד ״תפלת נעילה״, האבן די ווענט געציטערט פון התרגשות. די לעצטע יאָרן האט ער געוואוינט אין בעטלאן, ווי ער איז נפטר געווארן. ר׳ יוסף לייב האט איבערגעלאזט די זין לאיו״ט: הרב מאיר כהנא נ״י, וואס פירט אן אין ארץ ישראל די מוסדות ״חסד לאברהם״ פון סקולען; ר׳ ישראל כהנא נ״י אין כפר אתא; ר׳ יודא כהנא נ״י, וואס פירט אָן דעם בית מארמאראש אין תל אביב.

ח. ר׳ שמשון גאנץ. – ר׳ שמעון גאנץ, איז געווען א זון פון ר׳ מאיר ע״ה. ר׳ שמשון האט געהאט א ברודער, ר׳ יוסף יו״ט גאנץ ע״ה. ר׳ שמשון איז געווען א ירא שמים און מכניס אורח, ער איז געווען יארן לאנג, דער אנפירער פון די דארטיגע חברה קדישא. ר׳ שמשון איז געווען פאַרעכנט, צווישן די זקני חסידי וויזניץ. זיינע אייניקלעך פון א טאכטער, זענען ר׳ מאיר ווייס נ״י פון שיכון וויזניץ בני ברק, ר׳ יו״ט ווייס ע״ה פון רחובות.

ט. ר׳ שמשון אליעזר גאטליעב ע״ה. – ר׳ שמשון אליעזר, איז געווען דער סעקרעטאר פון דאָרף. ער איז געווען אַן אַקטיווער מיטגליד פון די קהילה. זיין זון, ר׳ יוסף גאטליעב נ״י, וואוינט אין ארץ ישראל אין ישוב ״יבנה״.

י. ר׳ יוסף יו״ט גאנץ ע״ה. – ר׳ יוסף יו״ט גאנץ, איז געווען א זון פון ר׳ גרשון גאנץ ע״ה, און א איידעם ביי ר׳ לייבוש ראזענבערג ע״ה פון בארשא. זיינע זין, זענען געווען ר׳ בצלאל ע״ה, ר׳ יעקב גאנץ ע״ה, ר׳ הערש מאיר גאנץ ע״ה, די טאכטער חנצה ע״ה, איז געווען די פרוי פון ר׳ אהרן מאליק ע״ה, וואס מיר האבן דערמאנט אין אונזער פריערדיגן ארטיקל. די טאכטער

פריידא ע"ה, איז געווען די פרוי פון ר' אלטער בן ציון פריעד ע"ה.

יא. ר' אלטער בן ציון פריעד ע"ה. – ר' אלטער, איז געווען א איידעם ביי ר' יוסף יו"ט ב"ר גרשון ע"ה פון אונטער־ווישעווא. ר' אלטער איז געווען א ירא שמים, און וויזניצער חסיד, און איז געווען שטאַרק נאָנט צום "אהבת ישראל" זצ"ל. ר' אלטער איז געווען א נגיד, ער האט געהאט א האָלץ פאַבריק. ער איז געווען א גרויסער בעל צדקה וחסד. ס'איז געבליבן פון אים, צוויי טעכטער, מרת ציטא פריעד תחי' אין לאנג איילענד, און די טאכטער יענטא תחי', פרוי פון ר' אליעזר גרובער נ"י פון תל אביב.

יב. ר' יעקב גאנץ ע"ה. – ר' יעקב, איז געווען א זון פון ר' יוסף יו"ט גאנץ ע"ה. ר' יעקב איז געווען א בעל הבתי'שער איד, און א גרויסער בעל צדקה. ער איז געווען א פייערדיגער וויזניצער חסיד, און איז געווען דער ראש הקהל ביזן חורבן. ס'איז געבליבן פון אים א זון, ר' יו"ט גאנץ נ"י, וואס איז א תלמיד חכם און בעל צדקה. ר' יו"ט נ"י וואוינט אין כפר אתא א"י.

יג. ר' יצחק משה ראטה ע"ה. – ר' יצחק משה, איז געווען דער לעצטער שוחט אין אונטער ווישעווא. ער איז געווען א ספינקער חסיד. ר' יצחק משה האט פארגעלערנט יעדן טאג, דעם דף היומי אין בית הכנסת, אויך איז ער געווען, דער שטענדיגער "בעל תפלה" פון "בית הכנסת".

יד. ר' יושע הופמאן ע"ה. – ר' יושע, איז געווען דער שוסטער פון דאָרף, ער האט געקענט אויסענווייניג גאנץ תהילים. ווען ער האט געזאגט תהילים, האט מען אים געקענט הערן איבערן גאנצן דאָרף. ר' בן ציון מאליק נ"י פארציילט, אז ווען ער האט געהערט ר' יושע זאגן תהילים שבת בייטאג, האט אים אָנגעכאַפּט א ציטער און א שרעק. ר' יושע, האט נישט גערעדט

שבת קודש, אַז מ׳האט אים געגריסט ״גוט שבת״, פלעגט ער צוריק ענטפערן דאס וואָרט ״שבת״, און נישט ״גוט״.

טו. ר׳ זאב ארי׳ פישער ע״ה. – ר׳ וואלף לייב דער מלמד, איז געווען א איידעלער איד, און א ת״ח וירא שמים. זיין איידעם איז ר׳ דוד ב״ר הערש כהנא.

טז. ר׳ פישל פישער ע״ה. – ר׳ פישל, איז געווען א חסיד׳ישער איד און א ירא שמים, ער פלעגט אפריכטן ״חצות״ בדמעות שליש, זיין טאכטער לאיו״ט, איז די פרוי פונעם באַרימטן שרייבער און מחבר, ר׳ שלמה רויזמאן נ״י פון בארא פארק.

יז. ר׳ פייבוש כהנא ע״ה. – ר׳ פייבוש, איז געווען א איידעם ביי ר׳ הערש כהנא ע״ה. ר׳ פייבוש איז געווען א איידעלער איד און א סוחר. ער האט געהאט דריי טעכטער. זיין זון, איז ר׳ מאיר כהנא, פון אנטווערפן.

יח. ר׳ משה הרפענעס ע״ה. – ר׳ משה הרפענעס ווייב, האט געהייסן חי׳ ב״ר יוסף יו״ט ב״ר מאיר גאנץ ע״ה, דאס הייסט, אז ר׳ שמשון פון אות ח׳, איז געווען פאר איר א פעטער. ר׳ משה, איז געווען א תלמיד חכם און א וואַרימער איד. ער איז געווען א תלמיד פונעם ״קדושת יו״ט״, און פון זיין זון דער ״עצי חיים״ זצ״ל.

זיין זון, איז געווען דער באַקאַנטער עסקן אין וויליאמסבורג ר׳ נחום הרפענעס ע״ה, וואס האט אסאַך יאָרן, אנגעפירט די פאראייניגטע אידישע ארגאניזאציעס אין וויליאמסבורג. ר׳ נחום, האט איבערגעלאָזט עטליכע זין: ר׳ משה שאול הרפענעס; ר׳ ראובן יואל הרפענעס פון סיגעיט; און דער באַקאַנטער דומו״צ אין התאחדות הרבנים, הרה״ג ישראל דוד הרפענעס שליט״א, בעמח״ס ״ישראל והזמנים״, שו״ת ״ויברך דוד״.

יט. ר׳ דוד פאסטערנאק ע״ה. – ר׳ דוד, איז געווען א גוט האַרציגער איד, ער איז געווען גרייט פאַר יעדן א טובה צו טון. ער האט געהאט א זון, ר׳ משה וואלף ע״ה, וואס מ׳האט אים

געגרופן: ר׳ משה וואלף ״דער מארשעליק״ (בדחן). ר׳ משה וואלף, האט געוואוינט אין אויבער ווישעווא. ער האט געהאט פרנסה פון זיין פיאקער, ווי ער פלעגט פירן מענטשן און זאַכן ווי מ׳האט אים געהייסן פאָרן. ער פלעגט משמח זיין דעם עולם ביי חתונות אלס ״בדחן״. ר׳ משה וואלף איז געווען באַליבט, ביי אלע אידן אין די ווישעוועס, ווי ער איז געווען א אָפטער גאַסט מיט זיין פיאקער. ר׳ משה וואלף ע״ה האט צוויי זין, ר׳ עזריאל פאסטערנאק נ״י וואס וואוינט אין לאנג איילענד, און ר׳ בערל פאסטערנאק נ״י וואס וואוינט אין ניו יארק.

ר׳ עזריאל נ״י, האט נאָכן קריג אַריבער געפירט, די צוויי באוואוסטע קינסטליכע לייבען, וואס זענען פאַרן מלחמה געשטאַנען העכערן ״ארון הקודש״, אין די גרויסע שוהל אין אויבער ווישעווא, קיין ארץ ישראל אינם ״בית מארמאראש״ אין תל אביב. ר׳ עזריאל נ״י איז א פיינער איד מיט א גוט הארץ, ער איז גרייט צו העלפן יעדן איד, בפרט פון מארמארישער אָפשטאם. ר׳ עזריאל פאָרט יעדעס יאר אויף מארמאראש, און ער באַזוכט אַלע ישובים, ווי ס׳איז נאָר דאָ א אידישע נשמה, און ער איז זיי מחזק. ר׳ עזריאל האט אונז איבער געגעבן, עטליכע בילדער פון מארמאראש. מיר וואונטשן אים, געזונט און אריכת ימים.

ר׳ בן ציון מאליק נ״י. – ר׳ בן ציון נ״י, איז א זון פון ר׳ אהרן מאליק ע״ה, וואס מיר האבן אין אונזער פריערדיגן ארטיקל דערמאָנט באַריכות. ר׳ בן ציון איז א איידעם, פון ר׳ וואלף שטיין ע״ה, פון אויבער־ווישעווא. ר׳ וואלף, איז געווען א שם דבר אין אויבער־ווישעווא. ר׳ וואלף׳ס זון, ר׳ הערשל שטיין נ״י, איז דער גבאי פון די גרויסע שוהל אין חיפה. ר׳ בן ציון׳ס פרוי, מרת בראנע מאליק תחי׳, האט מיט איר מאַן אויפגעשטעלט א שיינע חסיד׳ישע משפחה, זייערע זין, זענען הר״ר אהרן וואלף מאליק נ״י אין קרית יואל, הר״ר אליעזר משה מאליק נ״י אין מאנסי, און א טאכטער מרת חנצה רחל תחי׳, פרוי פון הר״ר

חיים וויסינטאווסקי נ״י פון ב״פ, וואס איז א תלמיד פון ישיבה תורה ודעת.

פסח תש״ד – האט מען אלע אידן פון אונטער־ווישעווא, אַריבער געפירט צו די געטאָ אין אויבער ווישעווא, פון ווי מ׳האט זיי דערנאָך, געפירט אויף אוישוויץ הי״ד. נאך די מלחמה, האבן זיך די געראַטעוועטע אידן, אָפּשטאַמיגע פון אונטער ווישעווא, זיך צוריק געקערט אהיים. זיי האבן אויסגערייניגט און אין אָרדענונג געבּרענגט, די שוהל און מקוה, און א קאָך האט מען איינגערישט, אין ר׳ דוד כהנא׳ס הויז, ווי אלע האבן געגעסן אומזיסט. צוביסלעך, איז זיך יעדער צופארן.

כט.

מאסיף

דער ישוב מאסיף – אויף רומעניש = NOLSEV; אויף אונגאריש = MAJAZIN – איז א דאָרף 17 מייל פון דרום מזרח צו סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאר תק״ל, טרעפט מען אין מאסיף, צוויי משפחות, ר׳ שמעון בערקוביץ מיט זיין ווייב און א קינד; און ר׳ אברהם יעקב מיט זיין ווייב. ביידע זענען פאַרשריבן אַלץ פּעדלערס. דער ספר מארמאראש ברענגט, אז זיי זענען געקומען פון גאליציע.

אין די ציילונגען פון יאר תק״צ, טרעפן מיר אין מאסיף, די פאלגענדע משפחות: ר׳ לייב אפטער, ר׳ משה אפטער, ר׳ שמעון ארדן, ר׳ לעזער פיירווערגער, ר׳ ביינעש גיפער, ר׳ ישראל אונגאר, ר׳ אלי׳ הערש, ר׳ אברהם פאלאק, ר׳ חיים שטרול, ר׳ הערש פייערווערגער, ר׳ מרקו פאלאק, ר׳ יעקב פייערוורגער, ר׳ משה פאסטערנאק, ר׳ הערש קינד, ר׳ איזאק וואקס, ר׳ מענדל שניצער, ר׳ משה הערשטיק, ר׳ יעקב וואזנער, ר׳ לעזער אינדיג, ר׳ זעליג הערשטיק, ר׳ שלמה מאליק, ר׳ ברוך אינדיג, ר׳ אהרן שטויבער, ר׳ דוד שוסטער, ר׳ שטרול מארקאוויטש, ר׳ הערש פריעד, ר׳ זיסל אינדיג, ר׳ נטע מאליק, ר׳ משה פריעד, ר׳ אפרים פריעד, ר׳ יעקב מאליק, ר׳ שמואל פאלאק, ר׳ לעזער פערל, ר׳ טובי׳ פיירוורגער.

אין די ערשטע יארן, האט די קהילה פון מאסיף באלאנגט צו די גלילות פון די רבנות פון אויבער־ווישעווא. אין יאר תרנ״ז, האט זי זיך אָפּגעטיילט, און האט אויפגענומען אַן אייגענעם רב.

דער ערשטער רב אין מאסיף, איז געווען הג״ר חיים אלתר דאכנער זצ״ל.

ר׳ חיים אלתר - איז געבוירן געווארן אין יאר תר״כ, צו זיין פאטער הג״ר יעקב דאכנער זצ״ל. זיין פאטער ר׳ יעקב, איז געווען אן אייניקל פון הגה״צ ר׳ חיים האגער זצ״ל מקוסוב, בעמח״ס ״תורת חיים״. ר׳ חיים אלתר, איז געווען א איידעם, פון הרה״צ ר׳ שמואל שמעלקא רובין זצ״ל אב״ד סערעט, בוקבינה, וואס איז געווען אן אייניקל, פון הרה״ק ר׳ שלום רוקח זי״ע מבעלזא.

ר׳ חיים אלתר, איז געווען פינעף יאר רב אין מאסיף. אין יאר תרס״ב, איז ער גערופן געווארן אויף סערעט, צו פארנעמען דאס רבנות פון זיין שווער, וואס איז דאן נפטר געווארן. אין יאָר תרס״ה, האט ער אין סערעט אויפגעשטעלט די ישיבה ״תמכין דאורייתא״, וואס איז שטארק געשטיצט געווארן פון הרבני הנגיד

ר' יצחק גרובר

ר׳ עקיבא ב״ר שלמה אלכסנדר סופר ע״ה, אייניקל פון חת״ם סופר זי״ע.

ר׳ חיים אלתר, האט געהאט א זון הג״ר יוסף דאכנער זצ״ל, וואס איז געווען אַן איידעם ביי הרה״צ ר׳ אברהם יושע פריינד זצ״ל, אב״ד אונטערדאהם - נאסוד.

דערנאך, האט מען אין מאסיף אויפגענומען פאר רב, הג״ר יצחק מאיר ווידמאן זצ״ל. – ר׳ יצחק מאיר, איז פאר דעם געזעצן און געלערנט בערך 20 יאר אין אויבער־ווישעווא, זיין התמדה איז געווען געוואלדיג. ר׳ יצחק מאיר איז געווען מפורסם פאר א גרויסער תלמיד חכם. מ׳קען טרעפן זיין חתימה, אויף א פסק דין פון דעם בית דין פון ריזוואליה, ווי דער אב״ד איז געווען דער בעמח״ס שו״ת יגל יעקב. (די פסק דין איז געדרוקט אין שו״ת ״יגל יעקב״ חלק חו״מ.)

דער לעצטער רב אין מאסיף, איז געווען הג״ר יצחק בעק זצ״ל. – ר׳ יצחק, איז געווען אן איידעם, פון הג״ר יחזקאל ווידמאן זצ״ל אב״ד סיטשל, ר׳ יצחק איז אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד.

צווישן די תלמידי חכמים אין מאסיף, איז געווען: א. הג״ר אברהם חיים איינהורן זצ״ל, וואס האט מחבר געווען עטליכע ספרים, (מיר האבן פון אים געשריבן באריכות, אינעם ישוב ״אויבער ווישעווא״).

ב. הג״ר יוסף ארי׳ פיש זצ״ל. ר׳ יוסף ארי׳ איז געווען א זון פון ר׳ צבי אלימלך פיש ע״ה פון מאסיף. ר׳ יוסף ארי׳ איז אין יאר תרנ״ז, ערוועלט געווארן פאר דומו״צ אין האדאד - שאמשון, וואס געפינט זיך אין טראנסליוואניה. ס׳איז געבליבן פון אים א חיבור, ספר ״דברי יוסף״ על התורה.

ביז יאר תר״נ, האט די ישוב געהאט א שוהל געבויט פון האלץ, דערנאך, האט די קהילה געבויט א שוהל פון שטיינער. נאך א שוהל, איז דארט געווען, וואס הנגיד ר׳ יצחק גרובער ע״ה האט געלאזט אויפבויען.

די קהילה האט געהאט: א חברה קדישא, חברה ביקור חולים, חברת מתן בסתר, חברת לומדי ש״ס. אין די ארטאדאקסישע אלגעמיינע צייטונג, וואס איז ערשינען אין בודאַפּעסט אין יאר תרס״א, ווערט באשריבן א קורצע באשרייבונג פון דעם סיום הש״ס, וואס איז אפגעהאלטן געווארן אין מאסיף, דאָרטן ווערט אויך דערמאַנט, דער גבאי, ר׳ ישראל אברהם הערשטיק ע״ה.

אין מאסיף, זענען געווען ווייניג רייכע אידן. די פאלגענדע משפחות, האבן געשמ׳ט פאר רייכע: משפחת הערשטיק, משפחת גרובער, משפחת קינד, זיי האבן פארמאגט גרויסע וועלדער און מילן.

דער ישוב האט געהאט, ביזן ערשטן וועלט קריג, 5 שוסטערס, דריי שניידערס, צוויי שמידערס, א שערער, און עטליכע געוועלבן און געשעפטן.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה, ווען די רומענער האבן איבערגענומען מארמאראש, האבן אסאַך איינוואוינערס פאַרלאָזט מאסיף, צוליב פרנסה צוועקן. פון יאר תר״פ ביז תר״צ, האבן אַרום הונדערט פופציג אידן, פאַרלאָזט מאסיף; פון תר״צ ביז תש״א, האבן נאך אנדערע הונדערט פופציג אידן, פארלאזט מאסיף.

די קהילה, האט ביז די לעצטע מינוט עקזיסטירט געהעריג, די רייכע בעלי בתים, האבן געדעקט דעם דעפיציט.

איצט, וועלן מיר אַראָפּ ברענגען א באַשרייבונג איבער מאסיף, פון ר׳ שלמה יעקב גראס, ווי ס׳ווערט געברענגט אינעם ספר מארמאראש:

די ערשטע אידן אין מאסיף, זענען מייסטענס געקומען פון גאליציע. אין מאסיף איז געווען ווייניג תלמידי חכמים, אבער אַלע זענען געווען שומרי תורה ומצוות און דבוק באמונת צדיקים.

צווישן די ערשטע אידן אין מאסיף, איז געווען ר׳ הערש ״מאסיווער״, ר׳ הערש, איז געווען א סוחר פון בהמות, פאַר מסחר פלעגט ער אויך אנקומען ביז טשערנאָוויטץ, וואס געפינט זיך אין בוקאַווינה.

יענער צייט, איז אין טשערנוביץ געווען רב, הגה״צ ר׳ חיים זצ״ל, בעמח״ס ״באר מים חיים״ על התורה. זייענדיג אין טשערנאוויטץ, האט ר׳ הערש באמערקט אין א טאָג, א צוזאַמענקום פון מענטשן אין מיטן מארק. ר׳ הערש איז צוגעגאַנגען זעהן וואס איז דער אָנלויף. האט מען אים דערציילט, אז דער פריץ פון געגענט, האט אַהער געברענגט א אידל צו ״פארקויפן״, ווייל דער איד איז שולדיג געבליבן פאַרן פריץ געלט. אין טשערנאוויטץ, איז נישט געווען ווער ס׳זאל אים קענען אָפּקויפן, פאר די סומע וואס דער פריץ האט געפאָדערט.

אזוי ווי ר׳ הערש, האט געהערט וואס דאָ גייט פאָר, האט ער זאָפאָרט אַרויס גענומען זיין בייטל געלט, און האט אָפּגעציילט די פאַרלאַנגטע סומע, און האט דאָס אַהין געגעבן פאַרן פריץ. דער פריץ האט באַפרייט דעם איד. דער איד איז אהיים געגאנגען בשמחה. דער טשערנאָוויטצער רב, הערענדיג פון די מעשה, האט ער געלאָזט רופן ר׳ הערש׳ן. ר׳ הערש, איז געקומען צום רב, אָנגעטון אין זיינע בגדים, פויערישע קליידער, לאַנגע גרויסע האָר ווי א פויער. דער רב האט געבעטן פון ר׳ הערש, ער זאל ביי אים אין שטוב אַביסל בלייבן. ר׳ הערש האט צוגעשטימט. דערנאך, האט דער רב געבעטן, ער זאל זיך אָפּשערן די גרויסע האָר. דער רב האט אים געגעבן אנדערע מלבושים, און ער האט מיט אים געלערנט א שיעור בתורה וחסידות. ווען ר׳ הערש איז אהיים געפאָרן אויף מאסיף, האט ער זיך געפילט א אַנדערע מענטש, און ספעציעל שבת, האט ער זיך געפילט גאָר, גאָר הויך... וואס עס איז נישט מעגליך צו שילדערן.

וואַרשיינדליך, האט ער דאָס אַלעס באקומען, פון די השפעה פונעם בעמח״ס ״סידורו של שבת״. זייט דעמאלס, איז ר׳ הערש

באוואוסט געווארן אין די גאנצע געגענד, פאַר א דערהויבענער איד.

די פאָלגענדע משפחות, זענען געווען די הויפט חלק פון שטייסל, משפחת קינד, משפחת גרובער, משפחת גאלד, משפחת דאסקל, משפחת הערשטיק, משפחת מאליק, משפחת לערנער און משפחת פרייזלער.

אין יאר תר"י, האט אין מאסיף געלעבט א איד, ר' משה יעקב גרובער ע"ה, וואס איז געווען מפורסם אַלץ עושר ובעל מעשים טובים, זיין הכנסת אורחים און די מעשי החסד, זענען געווען צו באוואונדערן. אין די צייט שריפט "מחזיקי הדת", וואס איז ערשינען אין לעמבערג חודש אדר תרנ"א, געפונען מיר די געשיכטע: הרה"צ ר' מנחם מנדל זצ"ל, זון פון הרה"צ ר' אייזיק מזידיטשוב זי"ע, איז אנגעקומען אויף א שבת אין מאסיף, ר' מענדל איז ל"ע דאָרט ערנסט קראַנק געווארן. ר' משה יעקב גרובער ע"ה, האט אים געהאַלטן אין זיין הויז א לענגערע צייט. די קינדער פון הרה"צ ר' מענדל, זענען געקומען צו פאָרן אויף מאסיף צו זייער פאטער, און זיי זענען איינגעשטאנען ביי ר' משה יעקב גרובער ע"ה. פאַרשטענדליך, אז ר' משה יעקב האט נישט געשפּאָרט קיין געלט און מיה, און האט צו זיך ארויס געדופען די גרעסטע דאקטוירים. השי"ת האט געהאלפן, ר' מענדל איז געקומען צו זיך, און איז בעז"ה פאָלקאָם געזונט געווארן, און איז דערנאך אהיים געפארן.

ר' משה יעקב האט אין מאסיף געבויט א שוהל, וואס האט זיך גערופן "גרובער'ס שוהל". ר' משה יעקב'ס זין זענען געווען ר' יצחק גרובער ע"ה. ר' יצחק, איז געווען אן איידעם ביי ר' אברהם חיים האגער ע"ה פון ווישעווא, וואס איז געווען א אייניקל פון הרה"צ מקאסוב זצ"ל. ר' יצחק, האט באקומען א גרויסע ירושה פון זיין פאטער, און ער האט ממשיך געווען מיט די רוחניות'דיגע ירושה פון צדקה וחסד.

ר׳ יצחק, איז געווען יאָרן לאַנג ראש הקהל אין מאסיף, ער איז געווען א חסיד, פון הרה״צ ר׳ חיים האגער זצ״ל מאנטוניא. ר׳ יצחק איז נפטר געווארן אין ווינה, ה׳ אדר תרצ״ו. זיינע קינדער ר׳ שלום, ר׳ שמואל, ר׳ אלי׳ זענען אומגעקומען על קידוש ה׳ הי״ד.

די אנדערע זין פון ר׳ משה יעקב, זענען געווען ר׳ אלתר חיים, ר׳ שלום ע״ה; און זיינע איידעמער, זענען געווען ר׳ פנחס רובין ע״ה, ר׳ חיים עזריאל גאלדשמידט ע״ה.

ס׳איז געווען אין מאסיף א איד וואס איז געקומען פון גאליציע, זיין נאמען איז געווען, ר׳ שמרי׳. ר׳ שמרי׳ איז געווען אַן איידעם, ביי ר׳ אנשיל, וואס איז געווען דער שניידער אין נאדבורנא. אויף ר׳ אנשיל, ווערט דערציילט די פאלגענדע מעשה: ווען ר׳ אנשיל איז געווען א יונגער בחור, און האט זיך געהאלטן אינמיטן אויסלערנען די שניידעריי פאַך, פלעגט אנשיל אין זיין פרייע צייט, זיך אריינכאַפּן אין די שטיבל פון די חסידים, אנשיל האט זייער ליב געהאט צו הערן סיפורי צדיקים, ער פלעגט זיין דער שליח פארן שטיבל, צו קויפן משקה און קוכען.

אנשיל האט זייער משתוקק געווען, צו פאָרן צו הרה״ק ר׳ אלימלך זי״ע פון ליזענסק, און זעהן זיין הייליגע צורה. האט ער זיך אָפּגעשפּאָרט זיין ביסן, און ער האט צוזאם געקליבן פרוטה צו פרוטה, צו קענען האבן אויף שפּעזן. ווען ער האט שוין געהאט די נויטיגע סומע, און האט זיך געראָכטן צו פאָרן אויף ליזענסק, איז אנגעקומען די שלעכטע בשורה, אז דער רבי ר׳ אלימלך איז נסתלק געווארן. אנשיל האט דערפון געהאט גרויס עגמת נפש, נאָך אַזאַ האָרוואַניע האט ער נישט געהאט די זכי׳ צו זעהן די הייליגע צורה פונעם רבי׳ן ר׳ אלימלך.

ביינאַכט, שלאָפענדיג ביי זיין בעל הבית נעבן אויוועז, האט אנשיל נישט געקענט איינשלאָפן, ער האט אויסגעבראָכן אין א געוויין. פאַרטאָגס, ווען ער האט שוין ענדליך איינגעדרימעלט, איז

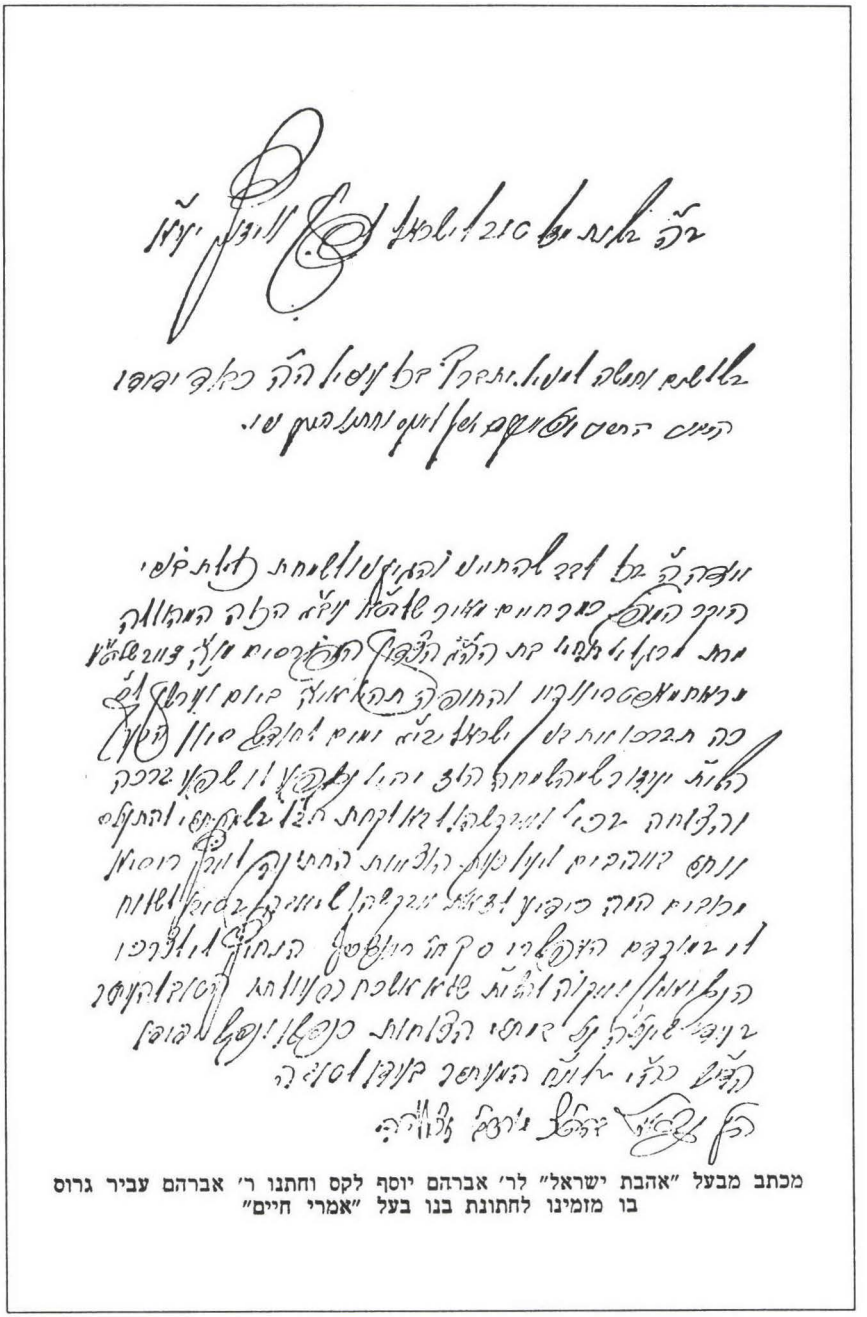

מכתב מבעל "אהבת ישראל" לר' אברהם יוסף לקס וחתנו ר' אברהם עביר גרוס
בו מזמינו לחתונת בנו בעל "אמרי חיים"

געקומען צו אים אין חלום, דער רבי ר׳ אלימלך, און האט אים געזאגט: ״אנשיל מיין קינד, הער אויף צו וויינען, ווייל איך בין ר׳ אלימלך פון ליזענסק, איך בין געקומען צו דיר דו זאלסט זעהן מיין צורה״. אנשיל האט זיך אויפגעכאַפּט און זיך שנעל אנגעטון, און ער איז געלאָפן אין שטיבל פארציילן פאר די חסידים זיין חלום. ער האט זיי אויסגעמאָהלט די צורה פון רבי׳ן ר׳ אלימלך, די חסידים האבן דאס באַשטעטיגט, און האבן אים מחזק געווען.

ווי שוין פריער דערמאנט, האט ר׳ אנשיל, פאר זיין טאכטער שיינה רחל, גענומען א מאן מיטן נאמען, ר׳ שמרי׳ דאסקל ע״ה. ר׳ שמרי׳ איז געווען א ״יודע ספר״ און א קלוגער איד. ר׳ שמרי׳ האט אויפגעשטעלט א שיינע משפחה, וואס עטליכע פון זיי, זענען געווען מלמדי תינוקות, שוחטים, סוחרים, גבירים. זיינע אייניקלעך, האבן זיך צושפרייט, איבער די לענג און ברייט פון טראנסליבניה. זיינע אייניקלעך האט מען, צוליב אים, גערופן ״משפחת השמריינים״. אז מ׳טרעפט ערגעץ וואו, אַן אנשיל דאסקל, אדער אנשיל לערנער, איז כמעט זיכער, אז ער איז אַן אָפּשטאַמיגער פון ר׳ שמרי׳ דאסקאל פון מאסיף.

ר׳ שמרי׳, האט געהאַט אַן איידעם, ר׳ מאטיל לאקס ע״ה. ר׳ מאטיל, איז געווען א געבוירענער אין בארשא. ר׳ מאטיל איז געווען א תלמיד חכם. פאר פרנסה האט ער זיך באשעפטיגט אין ״בויעריי״. ר׳ מאטיל איז געווען, ווי זיין שווער, א קלוגער דורכגעטריבענער איד, ווי אויך איז ער געווען א גוטער שרייבער און בעל מליצות. אויף זיינע עלטערע יארן (פאר די ערשטע וועלט מלחמה), האט ער זיך באַזעצט אין ארץ ישראל, אין די שטאט צפת.

ר׳ מאטיל׳ס קינדער, זענען געווען: ר׳ אברהם יוסף, ר׳ דוד, ר׳ הערשל, ר׳ מאיר אנשיל לאקס ע״ה. דער עלטסטער זון ר׳ אברהם יוסף, איז געווען רייך, און איז געווען אויך א תלמיד חכם. ער פלעגט שיקן כסדר שטיצע פאר זיין טאַטן אין ארץ ישראל. ר׳ אברהם יוסף איז געווען א תלמיד פונעם בעל ״ייטב

לב״ זצ״ל, און איז געווען שטארק נאענט צום ״אהבת ישראל זצ״ל. ר׳ אברהם יוסף איז נפטר געווארן, שמחת תורה תרפ״ה. פאַרן שטאַרבן האט ער געדאווענט מנחה, און געהייסן אָנצידן ליכט, און האט שטאַרק צוגעדריקט דאס קאַפּל צום קאָפּ, און האט זיך אויסגעדרייט צום וואַנט, און צוריק געגעבן זיין נשמה ליוצרה. די וואס האבן בייגעוואוינט זיין הסתלקות, האבן געהאט צו דערציילן וואונדערליכע זאַכן פון זיין פטירה. זיין עלטסטער זון, ר׳ אלתר, איז אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד. די אנדערע צוויי זין, ר׳ אנשיל און ר׳ נחום ארי׳, זענען דערנאך געפאָרן קיין ארץ ישראל.

ר׳ אברהם יוסף׳ס ערשטער איידעם, איז געווען ר׳ אברהם עביר גראס ע״ה. ר׳ אברהם עביר, איז געווען אן אייניקל פונעם ווילחוביצער רב זצ״ל. ר׳ אברהם עביר איז געווען א תלמיד, פונעם ״קדושת יו״ט״, און פון בעל ״ערוגת הבושם״ פון חוסט זצ״ל. ער איז געווען א תלמיד חכם און א ירא שמים מרבים. ער האט פאר זיינע קינדער׳ס חינוך, זיך שטארק אפגעגעבן. ער האט אראָפּגעברענגט, ספעציעלע מלמדים, וואס זאלן לערנען מיט זיינע קינדער, און ער האט צו זיי צוגעשלאָסן אָרימע קינדער, וואס זייערע עלטערן האבן נישט געהאט צו צאָלן.

ר׳ אברהם עביר איז נפטר געווארן, ערב פסח תרפ״ג. זיינע קינדער ר׳ נחום ארי׳, ר׳ ישראל, ר׳ זונדל; און זיין איידעם ר׳ עזרא גראס; זיין ווייב, שיינה רחל; מיט אירע זיבען קינדערלעך; און איר שוועסטער, פרומעט, זענען אומגעקומען ביי די לעצטע וועלט מלחמה, הי״ד.

אין מאסיף איז געווען פון די גרויסע משפחות, ״משפחת קינד״. ר׳ יצחק און ר׳ מענדל שאול קינד ע״ה, זענען געווען פון די רייכע פון מאסיף.

ר׳ איציק קינד, איז געווען א שטארקער ״מוקיר רבנן״, און האט גענומען פאר זיינע טעכטער, איידעמער תלמידי חכמים. זיין

ערשטער איידעם, איז געווען הרב שלמה אליעזר וויזל זצ״ל. ר׳ שלמה אליעזר, איז געווען מפורסם אלץ ״דער צדיק פון טארניווה״.

ר׳ שלמה אליעזר איז נאך זיין חתונה, געווען אויף קעסט, ביי זיין שווער ר׳ איציק. ר׳ שלמה אליעזר פלעגט דאווענען מיט גרויס התלהבות. דעם ערשטן פסוק קריאת שמע, ״שמע ישראל״, פלעגט ער זאגן מיט זיין גאנצער כח, מ׳האט אים דאן געהערט ביז ווייט אוועק. ווען ר׳ שלמה אליעזר האט אַלץ יונגערמאן, געטראָפן א איד מיט א צוריסענער מלבוש, האט ער אים זאָפאָרט אַוועקגעגעבן, זיין אייגענע מלבוש, און זיין שווער האט אים געדאַרפט קויפן א פרישן בֶּגֶד.

ר׳ איציק׳ס צווייטער איידעם, איז געווען ר׳ יוסף ב״ר משה צבי פאסטערנאק פון סלישט. ר׳ יוסף, איז געווען א תלמיד חכם און בעל תפיסה מהירה. ער איז זייער יונג נפטר געווארן. זיינע זין ר׳ אברהם, ר׳ שמואל, ר׳ לייבל, און ר׳ אליעזר זענען אומגעקומען הי״ד. דער דריטער איידעם, פון ר׳ איציק קינד, איז געווען ר׳ דוד שטיינמעץ ע״ה, וואס איז געווען א תלמיד חכם.

ר׳ איציק׳ס קינדער ר׳ משה אלי׳, ר׳ אברהם, ר׳ מענדל, ר׳ חיים, זענען געווען וויזניצער חסידים. זיי זענען אומגעקומען ביים חורבן הי״ד. אויף ר׳ משה אלי׳, ווערט דערציילט, ווען דער ״אהבת ישראל״ זצ״ל איז געווען אין ווישעווא, איז ר׳ משה אלי׳ געווען טרוד נאר ביים רבי׳ן. אויב איינער האט יענע צייט געוואָלט מיט אים מאַכן א געשעפט, האט ער ג׳ענטפערט, ווען דער רבי איז דאָ, האַלט איך ״חול המועד״, און איך באַפאַסט מיך נישט, מיט קיין שום געשעפט...

די הויז פון ר׳ מענדל קינד ע״ה, איז געווען געווענטליך, די אכסניא פון רבנים און בנש״ק, וואס האבן דאָרט באַזוכט.

ר׳ יצחק׳ס ברודער, ר׳ מענדל שאול, איז געווען היבש יארן דער ראש הקהל פון מאסיף. זיינע איידעמער, זענען געווען ר׳

ר׳ אלתר וולף פולק–פיינוגר

ר׳ מרדכי אייזנברג

מאיר מנדל, וואס איז געווען אן אייניקל, פון הג״ר דוד אפענהיים זצ״ל פון טעמישוואר. די איבעריגע איידעמער, זענען געווען ר׳ אליעזר יאקאבאוויטש, ר׳ דוד האנס, און ר׳ אלתר כ״ץ ע״ה. זיי אלע זענען געווען תלמידי חכמים און יראים ושלימים. ר׳ מענדל שאול, האט געהאט צוויי זין, ר׳ הערשל קינד און ר׳ יעקב קינד.

אין מאסיף האט געוואוינט, ר׳ מענדל בער הערשטיק ע״ה. ר׳ מענדל בער, איז געווען אן עושר ובעל נכסים. ער איז געווען אן אטעניער חסיד. זיינע זין, זענען געווען ר׳ שלום הערשטיק און ר׳ משולם הערשטיק הי״ד. זיינע איידעמער, זענען געווען: ר׳ עזרא פינקעלשטיין, וואס איז געווען שו״ב און מו״צ אין נירבאטיר; ר׳ יחזקאל לייב בערקאוויטש, וואס איז געווען אן אייניקל פונעם ״מראה יחזקאל״; און ר׳ ברוך שטיין, זיי אלע זענען אומגעקומען ביי היטלער ימ״ש, הי״ד.

ר׳ מענדל בער׳ס א ברודער, איז געווען ר׳ זלמן הערשטיק, וואס איז געווען א האלץ סוחר. ר׳ זלמן, איז געווען אסאַך יארן דער הויפט פון די חברה קדישא.

נאך א גרויסע משפחה, איז דארט געווען, ״משפחת גאלד״. זיי זענען געווען אפשטאַמיגע, פון די ברודער ר׳ זלמן, ר׳ אברהם, ר׳ אהרן, און ר׳ שלמה הערש גאלד ע״ה. דער מנהל פון פּאָסט אָפיס, איז געווען ר׳ אברהם גאלד. ר׳ אברהם, איז געווען אן עכט חסיד׳ישער איד, מיט שטריימל און קאַפטן. זיין איידעם, ר׳ שמרי׳ פריעד, איז געווען דער סעקרעטאר פון דאָרף. ר׳ שמרי׳, מיט זיינע צוויי זין ר׳ גרשון און ר׳ צבי, זענען אומגעקומען אין אוקריינה, הי״ד.

צוליב פרנסה שווערינקייטן, האבן א טייל איינוואוינער פאַרן לעצטן קריג, אויסגעוואַנדערט קיין גרויס ראמעניע, קיין קובא, און קיין ארגנטינא. צווישן די ארויס פאָרערס אויף ארגנטינא, זענען געווען ר׳ מרדכי יצחק פרייזלער, ר׳ יודא לייב מאליק, ר׳ יעקב און זיין ברודער ר׳ בערל טשאקיאן.

דער ביקסאדער רבי הי״ד

ר׳ יעקב מאליק און ר׳ מיכל יצחק מאליק ע״ה, האבן אין מאסיף געהאט גרויסע געוועלבן. אויך האבן דארטן געוואוינט, די צוויי ברידער, ר׳ מרדכי און ר׳ אנשיל איינהורן ע״ה. ביידע זענען געווען תלמידי חכמים, תלמידים פון בעטלאַנער רב זצ״ל. ר׳ מרדכי, פלעגט יעדן פארטאָגס, פאָרלערנען א שיעור, פאַר בעלי בתים. ער איז שטענדיג געווען, פון די עשרה ראשונים אין בית מדרש. ער איז געווען דער סעקרעטאַר, פון די דארף פאַרוואַלטונג. ר׳ אנשיל איינהורן, איז געווען אן אנטוניער חסיד; און ר׳ מרדכי, איז געווען א סיגעטער חסיד. ר׳ אנשיל, איז אסאַך יארן געווען, דער ראש חברה ש״ס. ער איז יונג נפטר געווארן. ר׳ מרדכי איינהורן, איז נפטר געווארן, ב׳ סיון תרצ״ב. ת.נ.צ.ב.ה.

אין יאר תר״מ, איז אין מאסיף געבוירן געווארן, הרה״צ ר׳ אליעזר פיש זצ״ל, צו זיין פאטער, ר׳ משה ב״ר צבי אלימלך פיש ע״ה. ר׳ משה, איז געווען א אָפּשטאַמיגער, פון א שיינע יחוס. ער איז געווען א נהנה מיגיע כפו, און א גרויסער ירא שמים.

ר׳ אליעזר, האט זיך יונגערהייט אויסגעצייכענט אין תורה וחסידות. ער איז געפארן לערנען, אין די ישיבה פון הג״ר מרדכי יודא לעוו זצ״ל, אב״ד אונטערדאַם, וועלכער איז געווען פון די גרויסע תלמידים פונעם ״דברי חיים״ זי״ע.

אין אונטערדאַם האט ער געלערנט, אכט יאר רצופים. דער אוטנערדאמ׳ער רב האט אים זייער ליב געהאט. מ׳דערציילט, איינמאל איז, ר׳ אליעזר, אריין אין די ספרים שטוב פון זיין רבי׳ן, נאכצוקוקן אין ספר השל״ה. איז ער איבערראַשט געווארן, ווען זיין רבי האט אים אויפן פלאַץ, איבערגעגעבן א פערטיגן ״כתב סמיכה״, אין א צייט ווען ער האט דאס בכלל נישט געבעטן.

דערנאך, האט ער געלערנט אין סיגעט, בחברותא מיט די צוויי קינדער פונעם קדושת יו״ט זצ״ל, ה״ה, הגה״ק בעמח״ס ״עצי חיים״; און בעמח״ס ״דברי יואל״ זצ״ל.

ר׳ אליעזר, איז געווען אַן איידעם בזיוו״ר, ביי הג״ר משה זאב ב״ר ישכר בער קאהן זצ״ל, אב״ד סענדזשארץ. אין יאר תרס״ה, האט מען אים אויפגענומען פאר דומו״צ, אין דעם ישוב ניר־בוגדאן, ווי ער האט געגרינדעט זיין ערשטע ישיבה. אין יאר תרע״ב, איז ער אויפגענומען געווארן פאר אב״ד, אין דעם ישוב ביקסאד.

אין ביקסאד, פלעגט מען אים קענען זעהן לערנען, א גאנצע נאכט ברציפות. ער האט דארט אָנגעפירט מיט א ישיבה, ווי ער האט מרבּיץ געווען תורה וחסידות, פאר חשובע בחורים. זייענדיג אין ביקסאד, האט ער זיך ערוואָרבּן א נאָמען, פון א קדוש און בעל מופת. מ׳איז פון איבּעראָל, געקומען צו אים, נאך א עצה און ישועה.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה, האט זיך ר׳ אליעזר באַזעצט, אין סאטמאר, ווי ער האט אָנגעפירט מיט א אייגענע ישיבה. ער פלעגט זיך אָפּגעבן מיט די בחורים, און ער האט פאר זיי פאָרגעלערנט, טיפזיניגע שיעורים. שפּעטער, צוליב חולשא דגופא, האט ער נישט געקענט ווייטער פאָרלערנען. האט ער אויפגענומען פאַר ראש ישיבה, זיינס א תלמיד הג״ר חיים יצחק מאליק ע״ה, וואס איז געווען א געבוירענער אין מאסיף, און איז אויפגעצויגן געווארן, אין די שטוב פון ביקסאַדער רב. עס איז אויך געווען א צייט, וואס הרב ישי העכט זצ״ל, האט אָנגעפירט מיט די ביקסאדער ישיבה, אין שטאט סאטמאר.

כידוע, פלעגט דער ביקסאדער רב, אסאַך פאַסטן, און ווען ער האט געגעסן, איז דאס געווען מיעוט מהמיעוט. ווען די שוואַכקייט האט זיך אויפן ביקסאדער רב געשטארקט, האבן די דאָקטוירים באפוילן, ער זאל מער עסן. ער האט באין ברירה מסכים געווען, און פלעגט יעדן טאג עסן א זופּ פון פרוכט וכו׳. אבער דער ביקסאדער רב, האט אַנשטאָט ״תענית אכילה״, געהאַלטן א ״תענית דיבור״. ער האט זינט דאַן, גערעדט גאר

ווייניג, און ווען ער האט גערעט, האט ער גערעדט אין קורצע לשון הקודש ווערטער, אדער גאָר ברמיזה.

מ׳דערציילט: איינמאל, האט דעם ביקסאדער רב, באזוכט א רב. דער רב האט באַמערקט, ווי דער ביקסאדער רב טרינקט טיי אָן צוקער. האט אים דער רב געפרעגט, פארוואס טרינקט איר אָן צוקער? האט דער ביקסאדער רב ג׳ענטפערט: אַלע מיינע הכנסות, קומען פון פדיונות פון פאַרביטערטע מענטשן, וואס זיי קומען זיך פאר מיר אויסגיסן זייער ביטער האַרץ, נו, וויאזוי קען איך מיט די געלט פון פארביטערטע מענטשן, קויפן צוקער, זיס צו מאכן דעם מויל...

דער ביקסאדער רב, איז געווען א גרויסער פועל ישועות, אידן דערציילן, אז אין שטאָט סאטמאר, גייענדיג פון זיין הויז צום ביהמ״ד, האט געוואַרט אויף אים פיל אידן, נעמען פון אים א ברכה. זיי האבן געוואוסט, אז זיין ברכה ווערט מקויים במילואו.

נאך דעם, וואס די דייטשן ימ״ש, זענען אריין אין סאטמאר – האט דער ביקסאַדער רב, צוזאמען מיטן סאטמאר׳ער רב זי״ע, זיך פרובירט אריבער צו כאַפּן אויף רומעניא, אבער ס׳איז זיי נישט געלונגען. מ׳האט זיי געכאַפּט, און איינגעשפארט אין די געטאָ פון קלויזענבורג, פון ווי דער ביקסאדער רב, איז שפעטער געפירט געווארן אויף אוישוויץ. זיין יארצייט, איז באַשטימט געווארן אויף כ׳ סיון הי״ד.

זיין זון, הרה״צ ר׳ נחום צבי פיש שליט״א, איז ממשיך באדמורו״ת לבית ביקסאד. ער פירט אָן, אין וויליאמסבורג, א חסידיש בית מדרש, מיט א שיינער כולל ״שם אליעזר״, ווי עס לערנען אויסגעצייכענטע יונגעלייט. דעם ביקסאדער רבין׳ס א זון, הרב ישראל אליעזר פיש שליט״א, וואס איז אַן איידעם, ביי האדמו״ר מוויזניץ-מאנסי שליט״א, איז דער ״ראש הכולל״.

ר׳ חיים יצחק מאליק ע״ה, וואס איז געווען ראש ישיבה אין ביקסאד, איז געבוירן אין מאסיף, צו זיינע עלטערן, ר׳ משה יעקב ומרים מאליק ע״ה. ר׳ משה יעקב, איז געווען א תמימות׳דיגער איד. פאר פרנסה, האט ער זיך מתפרנס געווען פון שוסטעריי.

ר׳ חיים יצחק, האט מחבר געווען עטליכע ספרים, וואס זענען געדרוקט געווארן אין שטאט סאטמאר, ספר ״ובחרת בחיים״ על לימוד התורה (תר״פ), ספר ״מכלכל חיים״ על הלכות מליחה (תרצ״ב), ספר ״נחלת עזריאל״ (אויף אידיש) על אמונה ובטחון (תרצ״ח).

ר׳ חיים יצחק, איז אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד. סאיז געבליבן פון אים א טאכטער, וואס וואוינט אין ארץ ישראל. זי איז די פרוי פון ר׳ דוד סאמפלינסקי.

ווי געשריבן פריער, איז הג״ר יצחק מאיר ווידמאן זצ״ל, געווען דער רב פון מאסיף. ר׳ יצחק מאיר, איז געווען מפורסם פאר א גרויסער יַדְעָן און א תלמיד חכם, בקי בספרי חסידות. אויך איז ער געווען בקי אין הלכות ״קידוש החודש״ פונעם רמב״ם. טראָץ זיינע אלע קענטענישן, איז ער געווען א נחבא אל הכלים. ער איז נפטר און נטמן געווארן אין מאסיף, אין יאר ת״ש. ת.נ.צ.ב.ה.

זיין זון, הג״ר יחזקאל ווידמאן, איז געווען ווי זיין פאטער, א גדול בתורה וחסידות. איידער ער איז געווארן רב אין סיטשל, איז ער געווען דער מנהיג רוחני אין די חברה ״תפארת בחורים״ אין מאסיף. די יונגוואַרג, האבן אים זייער געגליכן, זייענדיג א בטעם׳טער יונגערמאן, און א פה מפיק מרגליות. ר׳ יחזקאל איז געווען דבוק אין זיין רבי׳ן, דער בעל ״אהבת ישראל״ מוויזניץ. ר׳ יחזקאל פלעגט דאווענען מיט גרויס התלהבות. ער איז אומגעקומען עק״ה הי״ד. איינע פון זיינע טעכטער, איז די רעבעצין פון הג״ר אברהם דוד הורוביץ שליט״א, מלפנים אב״ד שטראסבורג, און איצט חבר הבית דין צדק פון העדה החרדית

אין ירושלים ת"ו. ר' אברהם דוד, איז אן אייניקל פון הג"ר פנחס הורוביץ ע"ה פון גרויסווארדיין, בעמח"ס פתחי זוטא על שו"ע או"ח.

דער צווייטער זון, פון ר' יצחק מאיר, איז געווען ר' משה הערש ווידמאן ע"ה פון ביסטריטץ. דער דריטער זון, איז געווען ר' נחמן ווידמאן ע"ה, וואס איז געווען פון די חשובי הקהלה אין גרויסווארדיין. ר' נחמן, האט געהאט צוויי זין תלמידי חכמים, הב' יוסף מרדכי און הב' יהודה ארי', וואס האבן אין גרויסווארדיין, ארויס געגעבן א קובץ "הליכות עולם". די צוויי זענען צוזאמען מיט זייערע עלטערן, אומגעקומען עק"ה הי"ד. דער פערטער זון, איז געווען ר' פנחס ווידמאן, וואס איז געווען שו"ב אין בוקבינה געגענד. ר' יצחק מאיר'ס איידעם, איז געווען הג"ר גרשון מענדל קאהן ע"ה, רב אין סענזשארדש, טראנסליווניה.

אין מאסיף, איז געווען א איד ר' אלי' ב"ר שמחה יוסף פאלאק ע"ה. ר' אלי', איז געווען א גרויסער האָלץ סוחר. א שטיק צייט, איז ער געווען ראש הקהל אין מאסיף. ר' אלי' איז געווען א תלמיד חכם און בעל הוראה. ווען דער רב איז נישט געווען אויפן פּלאַץ, פלעגט מען זיך ווענדן מיט שאלות, צו ר' אלי' פאלאק הי"ד.

ר' מרדכי אדלשטיין ע"ה, איז געווען דער "שערער". ר' מרדכי ע"ה, פלעגט יעדן טאג געבן א שיעור אין ביהמ"ד.

ר' ישראל בער הויפטמאן, איז געווען דער סופר סת"ם. ער איז געווען א תלמיד חכם און ירא שמים. זיין זון, איז געווען ר' פסח הויפטמאן הי"ד.

די "הערשטיק" משפחה, שטאַמען פון מאסיף. דער טאטע פון די משפחה, איז געווען ר' מאיר הערשטיק ע"ה. ר' מאיר, איז געווען א תלמיד חכם מופלג און א ירא שמים. ער האט זיך מפרנס געווען פון יגיע כפו. ר' מאיר, האט געהאט דריי זון, ר' משה, ר' לייב, ר' שמואל. ר' משה, איז ערגעץ אין אונגארן

געווען ש"ץ און שו"ב. ר' משה'ס זון, ר' אליעזר, איז געווען א ווייַן סוחר אין אונגארן, זיין צווייטער זון, ר' מרדכי הערשטיק, איז א רב אין תל אביב. ר' משה'ס איידעם, איז געווען ר' כתריאל שטיין ע"ה, פון מאסיף.

אויף פארשידענע ספרים, וואס די תושבי מאסיף האבן געגעבן "מעות קדימה", טרעפן מיר אין די יארן תרכ"ט-ת"ש, די פאלגענדע אידן, וואס האבן געוואוינט אין מאסיף: ר' שלום לאנדא, ר' יצחק כהן, ר' אלימלך טאבאק, ר' יעקב אינדיג, ר' זושא דוב אינדיג, ר' אליעזר קינד, ר' משה שמואל וואקס, ר' אברהם מאיר שוחט, ר' חיים יודא ערדאן, ר' אליעזר יאקאבאוויטש, ר' לייב פאלאק, ר' יודא מאיר פאסטערנאק, ר' יצחק אינדיג, די ברידער ר' מאיר ור' לייב דאווידאביץ, ר' יעקב פויגל, ר' בן ציון פעלדמאן, (ר' בן ציון איז געווען א איידעם ביי ר' שמחה לייב גאנז, ער האט זיך שפעטער געצויגן אויף דרום אמעריקא ווי ער האט אויפגעשטעלט שיינע דורות). ר' לייב הערשטיק, ר' שמואל צבי פאסטערנאק ש"ץ, (ר' שמואל צבי'ס טאכטער מרת גאלדא, איז געווען די פרוי פון ר' מענדל דויטש, וואס איז געווען א זון פון אב"ד גאניטש), ר' שלמה פרוכטער גבאי דחברה משניות, ר' מרדכי גענוד - ר' מרדכי איז געווען א גרויסער ירא שמים, פאר פרנסה האט ער זיך מתפרנס געווען פון בויעריי. ר' יעקב שטערן - ר' יעקב איז געווען א שיינער תלמיד חכם, ער האט געהאט זייער אַן אָנגענעמענע שטימע, און ער האט גוט געקענט די חכמת הנגינה. ר' אהרן הערשטיק, ר' מנדל הערשטיק, ר' יצחק יעקב פייערווערקער, ר' אבא פייערווערקער, ר' אלעזר מאשקאוויטש ע"ה - ר' אלעזר איז געווען א איידעם, ביי ר' שמואל דוד ארדען ע"ה, שפעטער האט זיך ר' אלעזר געצויגן אויף בוקווינה. ר' פישל דעבלינגער ע"ה - ר' פישל פלעגט יעדן טאג זייער פרי אויפשטיין, ער איז געווען פון די עשרה ראשונים אין שוהל. ר' הערשל עדלשטיין ע"ה - ר' הערשל איז נאך פאַרן קריג ארויף אויף ארץ ישראל. ר' משה קריינער

ע"ה - ר' משה איז געווען "דער בעדער", ער פלעגט יעדן טאג אויפשטיין פארטאגס און אויסזאגן "ספר תהילים", ער איז אויך געווען אין מאסיף "דער פויקער", ווי ס'פלעגט יענע צייט זיין איינגעפירט, ווען מ'האט געוואלט עפעס מודיע זיין פאר די איינוואוינערס, פלעגט מען בעפאָר "פויקען", און דערנאך אויסרופן.

די שוחטים, זענען געווען: ר' אלי' הערשטיק ע"ה; נאך אים איז געווען שוחט, ר' משה ציק ע"ה פון טארניווה. ר' משה, איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, ער איז געווען צענדליגער יארן שו"ב; נאך אים איז געווען שו"ב, זיין זון ר' אברהם יוסף ציק ע"ה; נאך ר' אברהם יוסף איז געווען שו"ב, ר' ירוחם פייערווערקער ע"ה. ר' ירוחם, איז געווען א תלמיד חכם, ער איז געווען דורך געווייקט מיט תורה און יראת שמים, וואס ער האט זיך קונה געווען לערנענדיג אין די ישיבות אין אונגארן. ר' ירוחם פלעגט ביים דאווענען לאָזן טרערן, ווי אויך תשעה באב ביים קינות זאגן. ר' ירוחם איז יונג נפטר געווארן, ה' אב תש"ג.

די מלמדי תינוקות, זענען געווען ר' אלטער שמעי' פיינטוך ע"ה, ר' יוסף אברהם דאסקאל ע"ה, ר' לייבוש גראס ע"ה, ר' מרדכי קריינער ע"ה, ר' שמואל פערל ע"ה.

די מלמדי גמרא תוספות, איז געווען ר' יצחק לייב פייערווערקער ע"ה און ר' משה יעקב מאשקאוויטש ע"ה. ר' משה יעקב, איז געווען א פריילכער איד'ל. אין די טעג פון ימים טובים, פלעגט ער משמח זיין דעם עולם מיט זיינע דרשות, וואס איז געווען געפלאָכטן מוסר און ווערטלעך.

ר' אלעזר מייזלער ע"ה, איז געווען דער ש"ץ. ר' שלמה הערש פרוכטער ע"ה, איז געווען א תלמיד חכם און א מלמד מומחה, ער האט זיינע תלמידים אויסגעלערנט צו לערנען בעיון. אויך איז דארט געווען מלמדים, וואס זענען געקומען פון פרעמד,

(פון לינקס צו רעכטס) ר׳ יוסף לייב פראמאוויטש, ר׳בערל שטיין, ר׳ מרדכי איידעלשטיין,
ר׳ ירוחם פייערווערגער שו״ב, ר׳ שמואל גרובער, ר׳ אלי׳ קאסנער

ווי ר׳ זונדל איינהורן ע״ה פון ווילחוביץ, ר׳ חיים מרדכי פרוכטער ע״ה פון יועד, ר׳ ישראל קליין ע״ה פון ריזוואליה.

אין מאסיף איז געווען דריי שוהלן: די גרויסע שוהל; די גרובער׳ס שוהל; און די אויבערשטע שוהל. די אויבערשטע שוהל, האבן געבויעט די דאָרטיגע אַרבייטער, אידן וואס האבן געבויעט מיט זייערע אייגענע הענט. דער נגיד, ר׳ אברהם קינד ע״ה, האט אסאַך בייגעשטייערט צו בויען די שוהל. ר׳ אברהם איז געווען א גרויסער מכניס אורח.

אין מאסיף, האבן עקזעסטירט די פאָלגענדע חברות: "חברה ש״ס", "חברה משניות", "חברה קדישא", "חברה קברנים", "חברה פועלי צדק", "תפארת בחורים".

די בחורים פלעגן, בדרך כלל, פאָרן לערנען, אין די ישיבות אין אונגארן, בפרט, בעפאָר די ערשטע וועלט מלחמה, ווען מארמאראש האט באַלאַנגט צו עסטרייך - אונגארן.

אין יאר תרס״ט, ווען די וויזניצער ישיבה, איז געגרינדעט געווארן, דורכן "אהבת ישראל׳ס זון, הג״ר מענדל זצ״ל, זענען די וויזניצער בחורים בעלי יכולת, געפאָרן לערנען אויף בוקווינה, אין די וויזניצער ישיבה.

די פאָלגענדע בחורים, האבן געלערנט אין וויזניצער ישיבה, פאר די ערשטע וועלט מלחמה: ר׳ יחזקאל ווידמאן, ר׳ אלי׳ ב״ר שמחה יוסף פאלאק, ר׳ אלתר שמרי׳ ב״ר אברהם יוסף לאקס, ר׳ אפרים ב״ר אברהם גאלד, ר׳ אלתר וואלף ב״ר יצחק לייב פייערווערקער (ר׳ אלתר וואלף איז געווען א איידעם ביי הג״ר שלמה ברוך שמאלהויזן ע״ה, רב דחברת תהילים אין בודא-פעסט). די בחורים וואס האבן געלערנט אין די וויזניצער ישיבה, זענען אהיים געקומען אָנגעטון אינעם חסידישן טראַכט, אין אָנגעפילט מיט א שיינעם באַגאַזש פון תורה און יראת שמים. עטליכע בחורים, האבן אפילו באקומען "התרת הוראה".

אין די וויזניצער ישיבה, האט מען קיינעם נישט געגעבן "התרת הוראה", ווער ס'האט געוואָלט באַקומען די "הוראה", איז אריבער געפאָרן צו די נאָנטע שטעטל, "קיטוב", ווי מ'האט געדאַרפט אַדורך גיין א פאַרהער ביים דאָרטיגן רב, הג"ר חיים געלערנטער זצ"ל, וואס איז געווען באוואוסט אַלץ פּוסק און חריף עצום.

די פרנסה קוועלער פון די אידן אין מאסיף, זענען געווען, ווי אין אנדערע ישובים אין מארמאראש, פון פעלד ארבייט, געוועלבן, בעלי מלאכות, בוטשערס, סתם ארבייטערס, טייל זענען אוועק געפארן פון דערהיים אויף א לענגערע צייט, אויסהאַקן ביימער אין די גרויסע וועלדער.

אסאַך איינוואוינער, זענען זיך באַגאַנגען מיט הסתפקות במיעוט. די מארמארישע אידן, זענען געווען באַשאָנקען מיט פרייליכקייט, זיי פלעגן אַוועק טרייבן זייערע פּראָבלעמען מיט פריידיגע ווערטלעך.

יעדן ערב ר"ח חשון, ווען ס'איז די יארצייט פון הרה"ק ר' מענדל האגער זצ"ל, בעמח"ס "צמח צדיק", פלעגט מען מסיים זיין די ששה סדרי משנה. זיין אייניקל, הג"ר מנדל האגער זצ"ל אב"ד ווישעווא, פלעגט זיך משתתף זיין אין די מסיבת הסיום. א גאנצע נאַכט, האבן די אידן אין מאסיף, פאַרבּרענגט צוזאמען, מ'האט געזונגען און געטאַנצט מיט א ברען און התלהבות. צווישן איין טאנץ און די אנדערע, פלעגט דער ווישעווער רב, זאגן דברי תורה אדער פארציילן א סיפור. פינעף אזייגער פאַרטאָגס, האט דער עולם באַגלייט, זינגענדיג דעם ווישעווער רב, צו די באַן סטאציאָן, פון ווי ער איז אהיים געפארן.

אין יאר ת"ש – אינמיטן די צווייטע וועלט מלחמה, ווען מארמאראש איז צוריק געפאַלן אונטער אונגארן, האט זיך אָנגעהויבן די צרות און שלעכטע גזירות. – די מענער האט מען אַוועק געטראָגן אין די אַרבייטס לאגערן, ווי מערסטנס, זענען

מער קיינמאל נישט אהיים געקומען. די משפחות האבן זיך געמוטשעט אויפן שטיקל ברויט. אַביסל שפּעטער, האט מען אַלע אידן פון מאסיף, אַריבער געפירט צו די געטאָ אין ווישעווא. דאס געדרענג אין דעם ווישעווער געטאָ, איז געווען אום דערטרעגליך. ס'דארף ארויס געברענגט ווערן, אז די אונגארישע רוצחים ימ"ש, זענען צומאל איבער געשטיגן די רציחה פון די דייטשע רוצחים ימ"ש. די טויט־באַן פון ווישעווער געטאָ, צו די קאלעך אויוועך אין אוישוויץ, איז אָפּגעפאָרן ער"ח סיון ביז נאך שבועות תש"ד. אזוי האט זיך געענדיגט דאס אידישע לעבן אין מאסיף, הי"ד.

נאך די מלחמה, האבן עטליכע געראַטעוועטע אידן פון מאסיף, זיך צוריק געקערט אויף מאסיף. די אידישע הייזער זענען געווען אויסגעליידיגט. מ'האט צו ערשט אויסגערייניגט די שוהל, און געברענגט אין ארדענונג די מקוה. ס'האט אויסגעפעלט פאר די אידן אסאַך חיזוק, ווייל יעדער איז עלענד אהיים געקומען. די געראַטעוועטע אידן, האבן עטליכע מאָל פארבעטן דעם סקולענער רבי'ן זצ"ל, ער זאל צו זיי אַריבער קומען אויף א שבת, און דער סקולענער רבי איז טאקע אַריבער געקומען, און די אידן פון די אַרומיגע ישובים, זענען אויך דאַן געקומען, און ס'איז געווען זייער א געהויבענער שבת. דער סקולענער רבי זצ"ל, האט אין זיי אַריינגעבלאָזן פרישע כוחות, וואס האט לאנג אָנגעהאַלטן.

די איבער געבליבענע אידן, זענען לאַנג נישט דאָרט געבליבן, מערסטנס, זענען געפארן אויף ארץ ישראל, און א טייל האבן זיך צושפּרייט ווי די אויגן האבן זיי געטראגן.

ל.

ריסקווא

די דארף ריסקווא – אויף רומעניש = RUSCOVA; אויף אונגאריש = VISOORZI – געפינט זיך, 50 ק"מ פון דרום מזרח צו די שטאט סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאר תקכ"ח, זענען איינגעשריבן אין ריסקווא 2 משפחות, ר' אברהם איזאק; און ר' דוד שאלאמאן ע"ה. ביידע האבן געשטאַמט פון גאליציע.

אין די ציילונגען פון יאר תק"צ, טרעפן מיר אין ריסקווא די פאלגענדע משפחות: ר' לייב פאלאק, ר' הערש העכט, ר' משה פישער, ר' מוטיל פאלאק, ר' אברהם פאלאק, ר' משה העכט, ר' משה ראזענבערג, ר' קלמן העכט, ר' בערל העכט, ר' דוד העכט, ר' הערש ציזמאר, ר' זלמן פאלאק, ר' מאיר פאלאק, ר' שמואל האס, ר' לייזער פאלאק, ר' משה פייג, ר' ישראל שמילאוויטש, ר' יצחק בעדער, ר' ישראל מארמור, ר' ישעי' פאלאק, ר' זעליג דירפאן, ר' אלי' קינד, ר' הערש וואקסלער, ר' הערש ווערצבערגער.

די אידן פון ריסקווא, ווייסן צו פארציילן פון א איד, ר' הערש פאלאק, וואס איז געבוירן אין ריסקווא, און איז נפטר געווארן אין א טיפן עלטער. אסאַך איינוואוינער פון ריסקווא, זענען געווען זיינע אייניקלעך.

ביז יאר תרפ"ו, האט דער ישוב ריסקווא, נישט געהאט קיין אייגענעם רב. ריסקווא איז געווען פאַררעכנט צו די גלילות פון דעם רב פון ריזוואליה, הג"ר יצחק מנחם קיזלניק זצ"ל. זיין זון,

הג״ר שמעלקא קיזלניק זצ״ל, האט געוואוינט אין ריסקווא, און ער האט דארט גע׳פסק׳נט די שאלות איסור והיתר.

אין יאר תרפ״ו, ווען ר׳ שמעלקא איז געווארן רב אין ריזוואליה, האט דער ישוב ריסקווא, אויפגענומען אן אייגענעם רב, הג״ר אברהם שלמה כ״ץ זצ״ל. – ר׳ אברהם שלמה, איז געבוירן שנת תרמ״ה, צו זיין פאטער, הגאון ר׳ אלי׳ הכהן כ״ץ זצ״ל ראסלעוויצער רב. אַלץ יונגער בחור, איז ער געפארן לערנען קיין חוסט, אין די בארימטע ישיבה פון הגאון בעל ״ערוגת הבושם״ זצ״ל, ווי ר׳ אברהם שלמה איז געווען פון די בעסטע בחורים. ער האט געשמ׳ט, אלס חריף און עילוי. ער איז נסמך געווארן להוראה פון די גדולי הדור, אַלע האבן גאר שטארק מפליא געווען זיין חריפות.

ער איז געווען אן איידעם, ביי הגאון ר׳ צבי בערגפעלד זצ״ל, וואס איז געווען רב אין נימזשא (ר׳ הערש, איז געווען א תלמיד פון הגאון בעל ״ייטב לב״ זצ״ל). אין שנת תרע״ד, איז ר׳ אברהם שלמה נתמנה געווארן אלס רב אין נימיזשא, טראנסילוואניען.

שנת תרפ״ו, איז ער אויפגענומען געווארן אלס רב אין ריסקווא, ווי ער האט באוויזן מעמיד זיין הדת על תלה. ער האט, מייסד געווען דארט זיין ישיבה (תורת א״ש), פון וועלכע עס זענען ארויסגעקומען פיל תלמידים, מופלגים בתורה ויראת שמים אין חסידות.

אין די שטאט ריסקווע, האבן געוואוינט, דריי הונדערט משפחות יראים ושלמים, א מוסטער פון די ערליכקייט, פון איינע פון די איינוואוינער פון ריסקווא, ווערט געברענגט אין די הקדמה פון דעם ספר ״דברי אש״, וואס דער ריסקווער רב האט אין א געלעגענהייט פאַרציילט: מיט אסאַך יאָרן צוריק, איז געווען אין ריסקווא הרה״ק ר׳ יצחק אייזיק מזידיטשוב זי״ע, ער איז איינגעשטאַנען ביי אן אלטע אלמנה. איינמאָל א אינדערפרי פאַרן

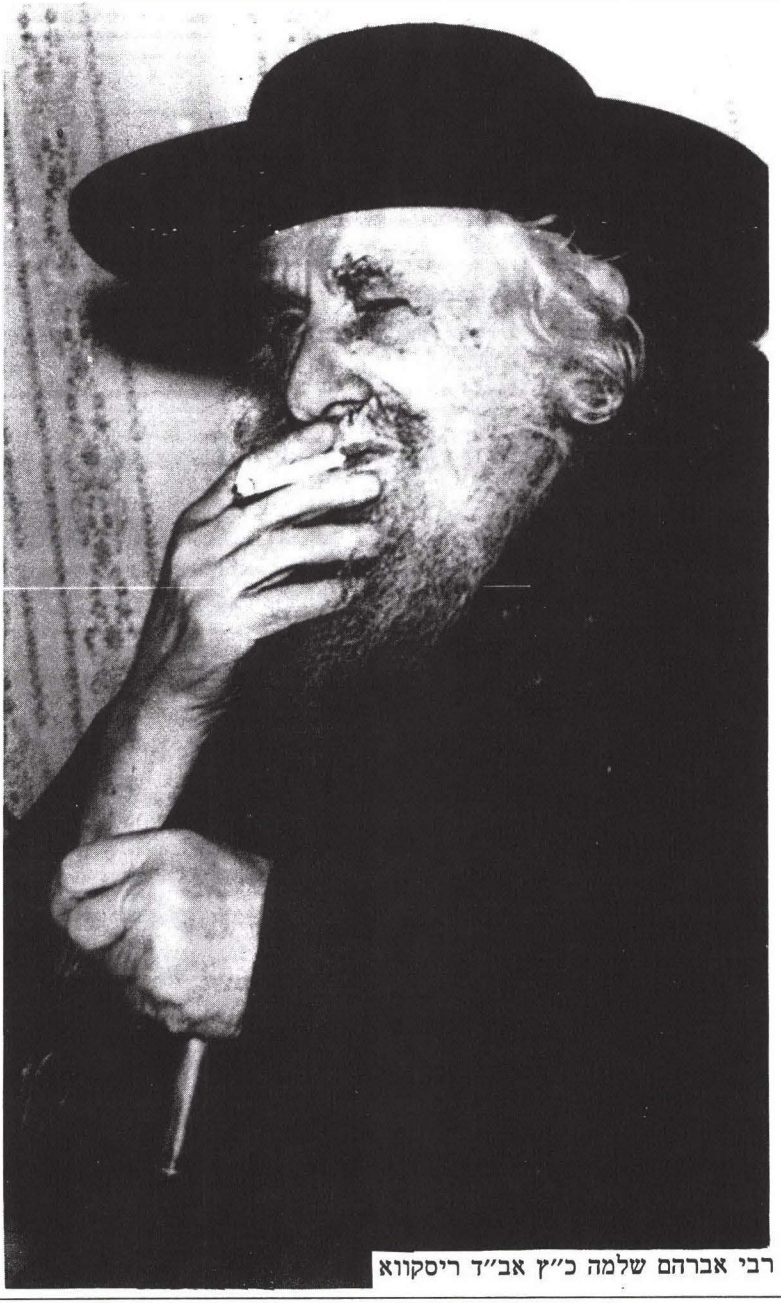

רבי אברהם שלמה כ״ץ אב״ד ריסקווא

דאַווענען, האט ער איר געבעטן, זי זאל אים ברענגען - א טעפּל זאָרע מילעך - צו טרינקען. די פרוי האט אזוי געטוהן, זי האט אים געברענגט די מילעך, און אזוי דערלאַנגענדיג די מילעך, האָט די אלמנה געזאָגט בתמימות – איך האָב קיינמאָל נישט געזעהן ביי קיין שום רבי אזאַ זאַך, ער זאל טרינקען זויערע מילעך פאַרן דאַווענען? ווען הרה"ק מזידיטשוב, האט געהערט אירע ווערטער מיט אזאַ תמימות, האט ער איר ג'ענטפערט – דו זאָלסט נישט טראַכטן, אז איך טרינק דאס להנאת גופי, נאר איך דאַרף דאָס טרינקען, כדי איך זאל זיך קענען צוגרייטן צום דאַווענען - אזוי ווי די האָסט מיר גע'מוסר'ט, דערפאַר בענטש איך דיר, מיט לאנגע גוטע יארן. די אידענע, האט זיך טאַקע ג'עלטערט אין פריידן.

דער ריסקווער רב פאַרציילט, אז זייענדיג אין ריסקווא, האט דאָרט געוואוינט איר זון, וואס איז געווען א זקן און א גרויסער תלמיד חכם, גאנץ ש"ס האט ער געקענט אויסנווייניג.

טראָץ, וואס רוב בעלי בתים פון ריסקווא, זענען געווען וויזניצער חסידים, האבן זיי פאָרט אויפגענומען אלס רב ר' אברהם שלמה, וואס איז געווען באוואוסט אַלץ סיגעטער חסיד.

דער רב, פלעגט אָפט דרש'ענען ברבים, ווי דער עולם האט געשלינגען מיט דאָרשט, זיינע פערלדיגע ווערטער.

ר' אברהם שלמה, איז געווען שטארק מקורב ביי די צדיקי וגאוני הדור, ווי האדמו"ר מוויזניץ בעל "אהבת ישראל" (ראה התמונה בעמ' הבא), "דרכי תשובה", "מנחת אלעזר", בעל "דברי יואל", הרה"צ מנאסוד, "עצי חיים", די לעצטע תשובה פונעם "עצי חיים" ביים לעבן, איז צו אים אין שו"ת "עצי חיים" אהע"ז סימן כ"א.

ר' אברהם שלמה איז געשטאַנען אין חליפות מכתבים, מיט די גאוני הדור, וועלכע האבן אים משיב געווען מיט גרויסע שבחים, זעענדיג זיין גדלות בתורה.

ר׳ אלי׳ פולאק

ר׳ מנדל בער הרשטיק

אין ריסקווא האט ער אנגעפירט זיין ישיבה לשם ולתפארת. ס'איז געווען צייטן, וואס אין זיין ישיבה האבן געלערנט הונדערט בחורים.

אינעם ירחון "הבחור" תרפ"ח גליון ג' עמוד כ"ג, דערציילט דער מוציא לאור: אַז אין די ישיבה "תורת א"ש", לערנען זיבעציג בחורים. שיעור עיון, לערנט מען סוגיא טיפת חלב; אין יו"ד הלכות בב"ח; אין או"ח הלכות שבת; שיעור פשוט, איז מסכת גיטין. ער האט אויסגעלערנט צו לערנען בעיון. אין ספעציעל, פלעגט ער פאָדערן פון זיי, צו פארשטיין די לשונות פון רש"י און תוספות ווי "כלומר", "וא"ת", "קשה", ותימא", און ער האט זיי אויסגעלערנט, גוט אָפּלערנען א בלאַט גמרא. אויך האט ער פון זיי געפאָדערט, נאָכצוקוקן די מקורות פון גליון הש"ס פון הגרעק"א, ער האט אין זיי אריינגעברענגט, א קלאָרקייט אין לערנען און התמדת התורה.

קודם, פלעגן די בחורים עסן "טעג", דערנאך, האט מען זיי אַראַנזשירט א אייגענעם קאָך. דעם ראש הישיבה'ס סדר, האט זיך אָנגהויבן דריי אזייגער פאַרטאָגס, ווי ער האט געזאגט תהילים, אין עס האט זיך געענדיגט מיטן תיקון ליל חצות, וואס ער האט אָפּגעראָכטן מיט געוויין.

ר' אברהם שלמה, האט געשטרעבט, אריינצובערענגען אין זיינע תלמידים אהבת התורה, חסיד'ישער דביקות און התלהבות דקדושה.

אין שנת תרצ"ט, האט ער איבערראַשט די תורה וועלט, מיט זיין חיבור "ארחות המשפטים" ג"ח, אויף חושן משפט, ווי ער איז מקבץ אלע דינים שו"ת אויף דיני ממונות להלכה ולמעשה. ער האט באקומען אויף דעם הסכמות פון די גרעסטע גאונים. הג"ר שאול בראך זצ"ל, איז מעיד אין זיין הסכמה, "שגאוני ארץ הפליאו חיבורו". ר' אברהם שלמה באווייזט אין זיין חיבור,

עמקות און חריפות בכל מקצועות התורה. זיינע חיבורים זענען שטארק נתקבל געווארן ביי יודעי דת ודין.

דער ריסקעווער רב זצ"ל, האט אין די מלחמה יארן, געמוזט אנטלויפן פון ריסקווא, ווייל ער האט נישט געהאט די אונגארישע בירגערשאַפט, וואס די רוצחים האבן געפאדערט. ער האט זיך ביז נאך די מלחמה, אויפגעהאלטן אין בודאפעסט, ווי ער איז בחסדי השי"ת ניצול געווארן פון דעם גרויסן חורבן.

אין תש"ה, איז ער אויפגענומען געווארן אַלץ נשיא, פון וועד הפועל פון אָרטאָדאָקסישן קאָנצעליי אין טראַנסליוואַניען.

באַלד נאך די מלחמה, האט ער פאַרלייגט גרויסע כוחות מחזק זיין די שארית הפליטה, און האָט געשליכטעט שווערע שאלות אין עניני עגונות. ס'איז ידוע, זיין תשובה ופסק הוראה וואס ער האט, צוזאַמען מיט הגאון ר' חיים מרדכי ראלער ניאמצער רב זצ"ל, אַרויסגעגעבן ביי די אסיפת הרבנים אין קלויזענבורג, לגבי נשואי אחות אשה.

תש"ז, איז ער געקומען קיין אמעריקא, ווי ער האט מייסד געווען דאס בית מדרש "תפארת ישראל", און איז געווען פון די געציילטע רבנים מובהקים מדור הישן אין אמעריקא. ווי דערמאָנט פריער, איז ער געווען א גאון עצום און ספעציעלער מומחה אויפן געביט פון דיינות. שווערע דין תורה'ס און סיכסוכים בין אדם לחבירו, זענען געשליכטעט געווארן, דורך זיינע פשרה'ס און פסקים. טראָץ זיין הויכן עלטער, האט ער משיב געווען תשובות לאלפים עד יום מותו.

שנת תשכ"ב, איז ער עפ"י עצת קדשו פון הגה"ק מסאטמאר זצ"ל, אויפגענומען געווארן אלס אב"ד ור"מ אין סאטמערער שיכון "קרית יואל" אין בני ברק. ער האט דארט גע'פסק'נט טעגליך שאלות אין עניני איסור והיתר ועניני אישות. אויך האט ער דארט מרביץ תורה געווען פאר די בחורים פון "ישיבת מהרי"ט".

ר׳ אברהם שלמה איז נפטר געווארן אין ארץ ישראל, ערב פסח תשל״ה, און איז נטמן געווארן אין בני ברק, נעבן ציון פון ״חזון איש״ זצ״ל.

זיינע קינדער בזיוו״ר זיינען געווען: הרה״ג ר׳ אהרן ז״ל הי״ד; א טאכטער, פרוי פון הג״ר אשר שמואל כ״ץ זצ״ל אב״ד זשיבוי; א טאכטער, פרוי פון דעם מחבר הרב יצחק שמעון פעדער נ״י אין בני ברק; א זון, הרה״ח ר׳ יוסף כ״ץ ע״ה פון וומ״ב; א זון, הרה״ח ר׳ פנחס כ״ץ ע״ה פון וומ״ב; א זון, ר׳ משה כ״ץ נ״י פון וואשינגטון הייטס; ולהבחל״ח הב׳ חיים צבי הי״ד; און הב׳ יעקב הי״ד. בזיוו״ש האט ער געהאט די קינדער: א טאכטער, פרוי פון הג״ר משה חיים אפרים פאדווה שליט״א; א טאכטער, פרוי פון הג״ר מנדל דאווידאוויטש שליט״א, ר״מ אין ישיבת מהרי״ט; א זון, הרה״ג ר׳ אלי׳ כ״ץ שליט״א, אב״ד קרית יואל בני ברק; א טאכטער, פרוי פון הרה״ח ר׳ אברהם אלי׳ וואזנער נ״י, זון פון הגאון ר׳ שמואל וואזנער שליט״א פון בני ברק.

אזוי ווי מיר האבן דערמאָנט דעם ריסקווער רב׳ס איידעם, הג״ר אשר שמואל כ״ץ זצ״ל אב״ד זשיבוי, וועלן מיר שוין דאָ אויסרעכענען זיינע חשובע קינדער לאיו״ט: הרה״ח ר׳ פנחס יודא כ״ץ נ״י פון מאנסי; הגאו״ר בערל כ״ץ שליט״א, רב ור״מ דקהל דושינסקיא וו״ב, אן איידעם פון הגה״צ ישראל משה דושינסקיא שליט״א, דער גאב״ד פון ביד״צ אין ירושלים; הג״ר ירחמיאל אלי׳ כ״ץ שליט״א, רב דקהל ״רשפי א״ש״ זשיבוי ב״פ; הג״ר אהרן גד כ״ץ שליט״א, רב דקהל קאפוש ווילאמסבורג; הג״ר מנשה כ״ץ שליט״א, ר״מ בישיבה דתורה ויראה בווילאמסבורג; הג״ר יחיאל מאיר כ״ץ שליט״א, רב ור״מ דקהל זשיבוי מאנטריאל; א טאכטער, אשת הג״ר ישראל חיים פרידמאן שליט״א, רב דביהמ״ד בית ישראל וספינקא אין קווינס.

אין יאר תרכ״ח, האט מען אין ריסקווא אויפגעבויט א שוהל פון שטיינער. די קהילה האט געהאַט א חברה ש״ס, חברה

משניות, חברה תהילים, עזר לנשים, וביקור חולים (וואס איר צוועק איז געווען, צו העלפן בגשם וברוח א חולה רח"ל), "קופת צדקה לתמיכה בעניי הקהלה".

בראש פון די חברה קדישא, איז געשטאנען, ר' יעקב שמשון ב"ר ארי' נפתלי פאלאק ע"ה, ראש הקהל ומייסד חברת פועלי צדק. זיין זון, איז ר' מאיר פאלאק.

בעפאָר הג"ר אברהם שלמה איז געווען רב, פלעגן די קינדער לערנען ביי פּריוואַטע מלמדים, אבער ר' אברהם שלמה האט נישט גערוהט, ביז ער האט דארט געגרינדעט א תלמוד תורה, ווי אָרימע קינדער זאלן קענען לערנען אפילו אָן באַצאָלט.

ביז די ערשטע וועלט מלחמה, זענען די פאלגענדע אידן געווען פון די נכבדי הקהילה: ר' בנימין שו"ב, ר' שמואל כ"ץ, ר' אברהם צבי ריזל, ר' אברהם משה שו"ב, ר' מאיר הכהן, ר' צבי פאלאק, ר' מאיר פאלאק, ר' נתן נטע שטיגליץ, ר' אברהם דוד ווייסבערג, ר' ברוך ריזל, ר' יעקב אלי' פאלאק, ר' אלטער פאלאק, ר' ישראל שלומוביץ, ר' דוד צבי העכט, ר' חיים פריד (וואס איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און א תלמיד פון בעל ערך ש"י), ר' נפתלי הערש שו"ב, ר' שלמה מאשקאוויטש, ר' צבי פויגל, ר' אליעזר מאליק, ר' יהודא ארי' שלומוביץ, ר' אנשל פישמאן, ר' יוסף חיים כהנא, ר' יעקב פאלאק, ר' יחיאל פויגל, ר' יהודא אפעל, ר' בן ציון הכהן הערשקאוויטש, ר' אליעזר פריעד, וואס איז געווען א סאך יארן ראש הקהל אין ריסקווא.

נאך ר' אברהם שלמה, האט ממשיך געווען ברבנות ריסקווא, זיין עלטסטער זון, הג"ר אהרן זצ"ל – וואס איז אומגעקומען אין אוישוויץ מיט זיינע זיבן קינדער הי"ד.

ווי דערמאנט פריער, האט ר' אברהם שלמה געמוזט פארלאָזן ריסקווא, וועגן די שריפטן וואס ער האט נישט געהאט, וועגן דעם האט ער זיך באזעצט אין בודאַפּעסט, ווי ס'איז געווען לייכטער דער מצב, למעשה, איז דאס געווען זיין הצלה, ווייל

ווער ס'איז געבליבן אין ריסקווא, איז פאַרשיקט געווארן אויף אוישוויץ הי"ד.

פאַרן קריג, זענען געווען דאָרט אסאַך טייערע אידן, צווישן זיי: ר' יוסף יו"ט ב"ר אשר אנשיל פישמן, (זיין טאכטער, איז אשת ר' בן ציון הייטנער); ר' משה ב"ר דוד ארי' אינגבער; ר' אשר אנשיל ב"ר דוד ארי' פישמאן, וואס איז געווען גבאי אין ש"ס חברה, (זיין זון איז ר' מנחם מענדל פישמאן פון וויען); ר' ארי' נפתלי העכט ב"ר יצחק מנחם ע"ה.

ווען די דייטשען ימ"ש זענען אריינגעקומען אין אונגארן, האבן זיך אנגהויבן די צרות פאר די אידן פון ריסקווא, פונקט ווי אין אלע אנדערע מקומות.

אחרון של פסח תש"ד – האט מען אלע אידן פון ריסקווא, צוזאמען גענומען אין די צוויי שוהלן פון ריסקווא. די אונגארישע זשאַנדאַרן ימ"ש, זענען די גאנצע צייט געשטאַנען העכער זיי מיט מאשין געווער.

שבת קודש כ"ה ניסן, האט מען אלע אידן געפירט צו פיס א גאנצע נאכט, ביז די געטאָ פון אויבער־ווישעווא, וואס איז ווייט פון ריסקווא בערך 20 ק"מ. פון אויבער־ווישעווא, זענען זיי געפירט געווארן אויף אוישוויץ, ווי מערסטנס זענען אומגעקומען עקה"ש, הי"ד.

נאכן חורבן, האבן זיך די געראַטעוועטע אידן פון ריסקווא, צוריק געקערט אויף ריסקווא. דער רב פון אויבער־ווישעווא, הג"ר מנחם זאב שטערן זצ"ל, פלעגט דארט אָפט באזוכן און זיך אומקוקן, נאך א קורצע צייט האבן זיי פאַרלאָזט ריסקווא.

לא.

פאליען-ריסקווא

דאס דאָרף פאליען ריסקווא – געפינט זיך, בערך 45 ק"מ פון די שטאָט סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאר תק"צ, געפינען מיר די פאלגענדע אידישע משפחות אין פאליען ריסקווא: ר' הערש פוקס, מ. פריעד, ר' פ. מעכיל, אלמנת אברהם, ר' סלומון פוקס, אלמנת מאיר, ר' יעקב אינדיג, ר' יוסף בערל, ר' וואלף אנטבערגער, ר' חיים פוקס, ר' חיים האס, ר' זיסא פויגל, ר' לעזער מאשקאוויטש, ר' אייזיק סטרימטריא, ר' שמואל האס, ר' אייזיק וואל, ר' לייב הוינו, ר' שלמה מאשקאוויטש.

פון מעות קדימה, אויפן ספר "כסא רחמים" (געדרוקט אונגוואר תרכ"ח), קוקט אויס, אז דער רב אין פאליען ריסקווא יענער צייט, איז געווען הג"ר יוסף כ"ץ ז"ל.

אין יאר תרל"ה, האט דער "ייטב לב", וואס איז געווען רב אין סיגעט, געשטעלט אַלץ רב אין פאליען ריסקווא און אויף נאך עטליכע ישובים, זיין זון, הג"ר אליהו בצלאל טייטלבוים ז"ל. – ווען דער "ייטב לב" זצ"ל איז נפטר געווארן, איז זיין זון, הגה"ק ר' חנניא יו"ט ליפא טייטלבוים זצ"ל, "בעל קדושת יו"ט", אב"ד טעטש, געוואָרן רב אין סיגעט, און ר' אליהו בצלאל, איז דאן געווארן רב אין טעטש. ר' אליהו בצלאל, איז נפטר געווארן כ"ט אב תרע"ח.

הג"ר משה שטערן ז"ל – איז געווען רב אין פאליען ריסקווא, איבער דרייסיג יאר. ר' משה, איז געבוירן געווארן אין יאר תרי"ב, צו זיין פאטער, ר' בנימין פון פערבעניק ע"ה. ר' משה איז געווען

א איידעם, אין אויבער ווישעווא, ביי הרה"ח ר' יצחק לייב כהנא ע"ה. ר' משה איז געזעסן אויף קעסט צען יאר, אין אויבער ווישעווא, ווי ער האט געלערנט יומם ולילה.

אין יאר תרמ"ב, איז ער געווארן רב אין דראגמערישט. און אין יאר תר"ן, איז ער אויפגענומען געווארן אלס רב אין פאליען ריסקווא.

עס זיינען פאַראַן צו ר' משה תשובות, אין די ספרי שו"ת "אבני צדק", "בית נפתלי". ר' משה איז נפטר געווארן, ד' שבט תרפ"ג.

נאך די פטירה פון הג"ר משה שטערן זצ"ל, איז געווען דארט רב הג"ר ברוך האגער זצ"ל – וואס איז געווען דער אינגסטער זון, פונעם "אהבת ישראל" זי"ע. ר' ברוך, איז געווען באַליבט אויף אלעמען. ער איז געווען א גוטער רעדנער, און א קלוגער מענטש. (נאך עטליכע יאר, איז ר' ברוך'ל געווארן רב אין די קהילה קודמאן, בוקווינה, דערנאך, איז ער אויפגענומען געווארן אלס רב אין דעם ישוב סערעט, בוקווינה. אין סערעט, האט ר' ברוך'ל אנגעפירט א גרויסע ישיבה. נאך די פטירה פון זיין פאטער דער "אהבת ישראל", האט די וועלט אים גערופן דער סערעט - וויזניצער רבי.

נאָכן חורבן, האט ער זיך באזעצט אין ארץ ישראל אין די שטאט חיפה, ווי ער האט אויפגעשטעלט א שיינעם שיכון "רמת וויזניץ", וואס האט אין זיך אַלע מוסדות התורה, ווי ישיבה, בנות, ת"ת וכו'. עד היום, ווערט אלעס אנגעפירט פון זיין זון ומ"מ האדמו"ר מסערעט - וויזניץ שליט"א. ר' ברוך'ל איז נפטר געווארן, ב' מרחשוון תשכ"ב. ער איז נטמן געווארן אין בני ברק, אין די חלקת הרבנים לבית וויזניץ.)

דערנאך איז געווארן דארט רב, הג"ר דוד שפערבער ז"ל – וואס איז געווען אַן איידעם פון הג"ר משה שטערן ז"ל. ר' דוד,

רבי ברוך הגר האדמו"ר מסרט־ויזניץ

ר' דוד שפרבר בצעירותו

איז געבוירן אין יאר תרל"ה, צו זיין פאטער ר' ברוך קלונימוס שפערבער, וואס איז געווען שו"ב אין פאליען ריסקווא.

ר' דוד איז געווען באוואוסט, אלס גדול בתורה און מלא וגדוש בספרי חסידות (שפעטער איז ער געווארן רב אין בראשוב). ר' דוד איז געווען א הייסער חסיד, פון האדמו"ר ר' משה ב"ר יעקב שמשון האגער זצ"ל מקוסוב.

נאכן חורבן, האט זיך ר' דוד באזעצט אין ארץ ישראל אין די שטאט ירושלים, ווי ער איז געווען איינער פון די חשובע רבנים. ר' דוד איז נפטר געווארן בש"ט, כ"ה אדר ב' תשכ"ב.

אין פאליען ריסקווא איז געווען א תלמיד חכם ר' אברהם יצחק וועג ז"ל, וואס נאך אַלץ בחור, איז פאראן צו אים תשובות אין שו"ת "אפרקסתא דעניא" סי' צ"ב, סי' קל"ד, סי' קנ"ד.

אין פאליען ריסקווא איז געווען א בית הכנסת, און א בית המדרש. אין בית הכנסת זענען די זיץ פלעצער געווארן פארקויפט, און אין בית המדרש נישט.

פאליען ריסקווא, האט געהאט, אַן אייגענעם בית עלמין, חברה קדישא, מקוה טהרה. די קהילה, האט נאך אין יאר תרכ"ח געהאט א שוחט, ר' ברוך שו"ב; און אין די יארן תר"מ - תר"ע, איז געווען דארט שו"ב, ר' בנימין שו"ב ז"ל.

פון יאר תר"ס, איז געווען דער גבאי פון חברה משניות, ר' ישראל געלער ז"ל.

צווישן די יארן תר"כ - תר"מ, זענען די פאלגענדע אידן, געווען פון די נכבדי הקהילה: ר' שלמה סג"ל מרמור, ר' שמעי' הכהן טרויב, ר' צבי לעבאוויטש, ר' יוסף צימענד, ר' אנטשיל גוטמאן, ר' מענדל פוקס, ר' מנדל טרויב, ר' אברהם לייב לעמפערט, ר' יוסף מרדכי כהנא, ר' מנחם דוב פרוכטער, ר' פיבוש לעבאוויטש, ר' משה ב"ר שמואל כ"ץ, ר' יצחק פוקס, ר' יעקב טרויב, ר' ברוך הירש מונד, ר' מאיר ראזענבערג, און נאך.

פון יאר תר"ס, ביז די ערשטע וועלט מלחמה, זענען די פאלגענדע געווען פון די נכבדי הקהילה: ר' אליהו שטערן, ר' חיים שמחה פרוכטער, ר' חיים צייכנער, ר' חיים רובינשטיין, ר' יעקב מאיר, ר' יעקב פוקס, ר' משה אהרן בלוישטיין, ר' מאיר הכהן, ר' מאיר לעבאוויטש, ר' צבי זאב מאשקאוויטש, ר' שמחה העכט, ר' יצחק פריעד, זיין זון ר' מנחם פריד, ר' זאב קופערמאן, ר' יעקב מארקאוויטש, ר' מאיר פייג, ר' פייבל לאגער, ר' שלמה יואל גלאנץ, ר' זאנוויל קופמאן, ר' ישראל געלער, ר' אברהם יצחק אבראהם, ר' שמואל פאלאק, ר' מענדל הערשקאוויטש, ר' יוסף חיים דייטש, ר' זעליג יונגער, ר' יעקב לעמפערט, ר' ישראל מנחם פוקס, ר' דוב בעריש טורמען, ר' אברהם פויגל, ר' יוסף מרגליות, ר' אביש צייכנער, ר' מאיר פריעד, און נאך.

די אדמורי"ם לבית קוסוב, פלעגן יעדעס יאָר קומען אויף א באַזוך. יענעם שבת, איז געווען יום טוב. דער קוסוב'ער רבי, פלעגט אויך באזוכן די ארומיגע ישובים. די קוסוב'ער חסידים וואס האבן געוואוינט אין פאליען ריסקווא, בראש מיט הג"ר דוד שפערבער ז"ל, פלעגן באַגלייטן זייער רבי, אין די ארומיגע ישובים.

אין פאליען ריסקווא, פלעגט דער קוסוב'ער רבי איינשטיין, ביי די נגידים ר' הערש לייבאוויטש, און ר' חיים פוקס ע"ה.

פון די רייכע פון דארף איז געווען ר' חיים פוקס ע"ה. ער איז געווען דער אייגענטימער פון דעם דארטיגן באנק. זיין איידעם, ר' יעקב מארקאוויטש, וואס איז געווען א סיגעטער חסיד, איז געווען דער מנהל הבַּנק. ר' אברהם פויגל, איז געווען א שותף אין בנק.

אויך איז דארט געווען א נגיד, ר' יוסף טרויב הי"ד. ווען די אונגארישע רעגירונג האט איבערגענומען מארמאראש, אין יאר ת"ש, האט א ערל פאר קנאה, אים פאַר'מסר'ט פאר די רעגירונג, נאך שווערע פיינונגען, האט ער אויסגעהויכט זיין נשמה הי"ד.

אין יאר תש"ד, האט מען אלע אידן פון פאליען ריסקווא, אריינגעפירט אין די געטאָ פון אויבער ווישעווא, פון ווי זיי זענען געפירט געווארן אויף אוישוויץ הי"ד.

נאָכן חורבן, זענען געבליבן לעבן, ארום 18 נפשות פון פאליען ריסקווא. זיי האבן אין פאליען ריסקווא, געוואלט אויפבויען דאס אידישע לעבן, ס'האט אָבער מיט זיי פּאַסירט א ביטערן אומגליק. יענע צייט, האט אין גאליציה עקזיסטירט, א אוקריינישע רוצח'ישע באַנדע, וואס מ'האט גערופן "באנדרובצעס". די באַנדיטן, פלעגן צומאָל זיך אריבער כאַפּן אויף מארמאראש, קופן אדער נעמען עסנווארג. די באנדיטן, האבן אויך געוואָלט האַנדלען מיט די שארית הפליטה פון פאליען ריסקווא, אבער די שארית הפליטה, האָבן זיי נישט געוואָלט פאַרקויפן עסן. אין א געוויסן טאג, האבן די באַנדיטן מיט א טריק, פאַרשלעפּט אַלע 18 אידישע נפשות, אין דער פאַרוואַלטונגס־אָרט. דערנאך, האבן זיי מיט שווערע געווער, ארויס באגלייט די אידן, ארויס פון ישוב טיף אין וואַלד, און זיי דאָרטן אויסגע'הרג'ט, הי"ד.

לב.

פטריווא

דאָס דערפל פטריווה – אויף אונגאריש = PETROVA – געפינט זיך ארום 45 ק"מ דרום־מזרח צו די הויפט שטאָט סיגעט.

אין די ציילונגען פון די רעגירונג פון יאָר תק"צ, טרעפן מיר אין פטריווא די משפחות: ר' אברהם אנגער, ר' שמואל אליאש,

ר׳ זאנוויל קאסירער, ר׳ ישראל פערל, ר׳ יאנקעל קאסירער, ר׳ וואלף וויזל, ר׳ א. קאסירער, ר׳ לייב פערל, ר׳ שמעון קאסירער, ר׳ חיים הוס, ר׳ לייב קאסירער, ר׳ לייב יוסף, ר׳ מ. אנגער, ר׳ לעזער מאליק, ר׳ הערש פרידמאן, ר׳ אברהם איינהורן, ר׳ מענדל לערנער, ר׳ חיים לערנער, ר׳ פישל שטויבער, ר׳ שלמה (מוסיא) משה, ר׳ מאיר פערל, ר׳ לעזער לערנער, ר׳ אברהם וואלף, פ. קאסירער, אלמנת ר׳. מ. וויזל, ר׳ יענקל פאלאק, ר׳ אהרן אפשאן, ר׳ יוסף סובו, ר׳ משה לייב הוס.

ביז די ערשטע וועלט מלחמה, האבן דאָרט געוואוינט אסאַך אידן. שפּעטער, צוליב פרנסה שווערקייטן, האבן מערערע איינוואוינער פאַרלאָזט דעם דאָרף. טראָץ דעם, האט די קהילה אויסגעהאַלטן א דיין, א שוחט און א שמש־בעדער. אסאַך יאָרן איז דאָרט געווען שוחט, הר״ר נפתלי הירץ פויגל ע״ה, א זון פון הר״ר זונדיל פויגל ע״ה פון אויבער־ווישעווא. נאך אים איז געווען שוחט, זיין אייניקל, הר״ר צבי מאיר פויגל ע״ה.

אויך, איז געווען דאָרט שוחט, הר״ר משה יואל ע״ה פון קאזניטץ - פולין. ר׳ משה יואל, איז געווען א תלמיד חכם מופלג, ער האט אין פטריווא אויך געדינט, אַלץ מורה הוראה.

מערסטע בעלי בתים, זענען געווען יראי השם און חסידים פון וויזניץ, ספינקא, אטיניא. רוב פון זיי וויזניצער חסידים.

צווישן די יאָרן תר״מ - תר״ס, זענען די פאָלגענדע אידן געווען די פרנסי הקהילה: ר׳ חיים טעסלער, ר׳ אברהם דוד שטערן, ר׳ חיים שטערן, ר׳ לוי יצחק מגיד, ר׳ צבי ב״ר לוי יצחק מגיד, ר׳ יעקב ב״ר יונתן גליק, ר׳ אברהם אבא סג״ל, ר׳ פישל שטויבער, ר׳ משה שטויבער, ר׳ משה מגיד, ר׳ יוסף יו״ט אלטער הוס, ר׳ מענדל מגיד ע״ה.

בערך צוואנציג יאָר, איז געווען ראש הקהל, ר׳ אברהם שמואל קאסירער ע״ה; נאָך אים, איז ערוועלט געוואָרן פאַר ראש הקהל, זיין אייניקל ר׳ זונדל קאסירער ע״ה.

צווישן די אָפּשטאַמיגע פון פטריווא, איז געווען ר׳ יעקב ישראל הלוי קעלנער ע״ה, וואס איז געווען א זון פון ר׳ שמואל קעלנער ע״ה, און איז געווען א תלמיד פונעם בעל ״קרן לדוד״. ר׳ יעקב ישראל, האט זיך נאָכן קריג באַזעצט אין ארץ ישראל אין שטאָט חיפה, ווי ער האָט יעדן אָוועגט פאָרגעלערנט גמרא ברבים. שפּעטער, האָט ער זיך באַזעצט אין בני ברק אין שיכון וויזניץ, ווי ער האט מחבר געווען זיינע באַרימטע ספרים ״פריו בעתו״, על פירוש רש״י מסכת עירובין, און אויף נאך אַנדערע מסכתות. ר׳ יעקב ישראל איז נפטר געוואָרן, ד׳ אלול תשל״ט.

בעפאָר ס׳איז געווען א רב אין פטריווא (ווייל פטריווא האט ביז א צייט באַלאַנגט צו די גלילות פון אויבער־ווישעווא), האט דאָרט געוואוינט א בנש״ק, ר׳ שמואל דוב חודרוב זצ״ל, א זון פון ר׳ יהושע אלעזר חודרוב זצ״ל פון בארדיטשוב, און א איידעם פון הרה״צ ר׳ ברוך האגער זצ״ל האדמו״ר מוויזניץ. ר׳ שמואל דוב, האט מען גערופן האדמו״ר מפטריווא.

לויט, ווי ר׳ מאניש פאלאק ע״ה, שרייבט אין זיינע זכרונות וואס זענען אין כתב יד: האט זיך ר׳ שמואל דוב באַזעצט אין פטריווא, א קורצע צייט נאך די פטירה פון זיין שווער, בעל ה״אמרי ברוך״. די וויזניצער חסידים, האבן פאַר אים אויפגעבויט, א שיין גרויס הויז, ביי די זייט א בית המדרש. מ׳פלעגט קומען צו אים, פון נאָענט און ווייט נאָך א עצה און ישועה. ר׳ שמואל דוב איז נפטר געווארן, י״ז תשרי תרפ״ט.

ווי איך האב געהערט, פלעגן די פטריווער חסידים קומען, אפילו נאך די פטירה פון זייער רבי׳ן, צו זיין רעביצין, מיט קוויטלעך און פדיונות. ווי דערמאָנט פריער, איז זי געווען א טאָכטער פונעם אמרי ברוך זצ״ל. די פטריווער קהילה, פלעגט יעדן חודש, געבן א באַשטימטע שטיצע פאַר די רעביצין. די רעביצין, איז אומגעקומען אויף קידוש השם אין אוישוויץ, ערב חג השבועות תש״ד.

הג״ר חיים דוב ב״ר בנימין צבי גראס זצ״ל, איז געווען דומו״צ אין פטריווא. מ׳האט אים גערופן ״דער פעטריווער דיין״. ער איז געווען א גאון עצום. ער איז געווען א תלמיד פונעם ״ערוגת הבושם״ זצ״ל. ער פלעגט שרייבן חידושי תורה אין די ירחונים ״תל תלפיות״, ״וילקט יוסף״.

אין יאָר תרע״ג, איז ער גערופן געווארן דורכן מונקאטשער רבי זצ״ל, אָנצופירן מיט זיין ישיבה אין מונקאטש.

ר׳ חיים דוב, איז אויך געווען דער מ״מ אין מונקאטש. ער איז נפטר געווארן אין מונקאטש, כ״ט תמוז שנת תרח״ץ.

פאר עטליכע יאָר צוריק, האט הר״ר יעקב חיים רוטנער שיחי׳, ארויס געגעבן א ספר פון הג״ר חיים דוב זצ״ל, מיטן נאָמען ״כתיבה לחיים״.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, איז דאָרט געווען רב הג״ר יצחק אייזיק עפשטיין זצ״ל. ר׳ יצחק אייזיק׳ס פאָטער, האט געוואוינט אין סאטמאר, ער איז דאָרט געווען א סופר סת״ם.

אין די שו״ת, געפינען מיר אין פטריווא, נאך צוויי תלמידי חכמים מופלגים ר׳ שלמה לייב מגיד ז״ל; און ר׳ צבי כהנא ז״ל, וועלכער איז שפעטער געווען רב אין סטרימטרא.

אין יוני תש״ב – האט מען אין פטריווא, רעגיסטרירט צו צוואַנג־אַרבעט, צענדליגע אידן אין עלטער פון 21 - 22. דאָס מערסטע, זענען געשיקט געווארן אויף אוקראיינה. כמעט אַלע זענען דארט אומגעקומען, דורך פאַרשידענע פיינונגען.

ווען די אונגאַרישע רוצחים, האבן אין אפריל 29 תש״ג, אונטערגעצונדען די האָספיטאָל פון דורושיץ, וואס איז אין אוקרייאינה, זענען ליידער אסאַך אידן רח״ל, פאַרברענט געוואָרן – צווישן די אומגעקומענע, איז געווען צען אידן פון פטריווא.

סוף אפריל תש״ד – האט מען צוזאַמען גענומען אַלע אידן פון פטריווא, און מ׳האט זיי געפירט צו די געטאָ פון אויבער־ווישעווא. פון דאָרט, האָט מען זיי געפירט אויף אוישוויץ. הי״ד.

נאָכן חורבן, האבן די שארית הפליטה פון פטריווא פּראָבירט אויפצושטעלן דאס קהל׳ישע לעבן, זיי האבן אָבער זייער שנעל פאַרלאָזט דעם דאָרף, און זענען זיך צופאָרן.

דאָס בית המדרש, און בית עלמין זענען במשך די מלחמה יאָרן נישט געשעדיגט געווארן. אויך די 22 ספרי תורה, וואס מ׳האט באַהאַלטן פאַרן פאַרלאָזן פטריווא, האט מען נאָכן קריג געטראָפן גאַנץ.

לג.

לארדינא

דאָס דערפל לארדינא – אויף אונגאַריש = LEORDINA – געפינט זיך 45 ק״מ דרום־מזרח פון די הויפּט שטאָט סיגעט.

דער ערשטער איד אין לארדינא, איז געווען ר׳ ישראל שאלאמאן, וואס מ׳טרעפט אין די ליסטע פון די דאָרטיגע איינוואוינערס פון יאָר תקכ״ט.

אין די רעגירונג׳ס ציילונגען פון יאָר תקצ״א, טרעפן מיר אין לארדינא די פאָלגענדע משפחות: ר׳ ב. ווידער, ר׳ מוטיל אייזענבערגער, ר׳ פישל הערש, ר׳ משה לערנער, ר׳ שלמה

ווידער, ר׳ ישראל שטערן, אלמנת ר׳ ישראל ווידער, ר׳ בערל יאקאבאוויטש, ר׳ פישל שטערן, ר׳ מאיר מייזלער, ר׳ לייב בערלינגער, ר׳ יחזקאל אייזענבערגער, מ. שעכטער, ר׳ שמואל ווידער, ר׳ משה אפעל, ר׳ אברהם קויפמאן, פ. בערקאוויטש, ר׳ יעקב משה.

די קהילה, האט זיך געגרינדעט, אין תרי״א. זיי האבן געהאַט א שוהל פון האָלץ, און א בית החיים, א מקוה טהרה און א חברה משניות. אין די חברה משניות, האבן זיך באַטייליגט בעלי בתים, וואס האבן פאַרשטאַנען לערנען. אַ אָרגאַניזירטער חדר, איז נאָך דעמאָלט נישט געווען, מ׳האט געלערנט, ביי פּריוואַטע מלמדים.

רוב איינוואוינער פון לארד׳ינא, זענען געווען קאסאווער חסידים. די קאסאווער רביים, פלעגן אָפט באַזוכן די דאָרף לארדינא. זיי פלעגן איינשטיין, ביים ראש הקהל, ר׳ חיים לייב ראזענבערג ע״ה. ר׳ חיים לייב, איז געווען א שיינער בעל תפילה אויפן קאסאווער נוסח. ער איז געווען א האָלץ סוחר.

אין יאָר תרמ״א, האבן די סיגעטער חסידים, געבויט א שוהל פון שטיינער. פון די אָנפירערס פון דעם סיגעטער קלויז, איז געווען ר׳ יוסף ניימאן ע״ה, וואס איז געווען א זון פון ר׳ מענדל נייגערשל ע״ה פון בארדיוב, און אַן אייניקל פון הג״ר עוזיאל מייזליש זצ״ל בעמח״ס ״תפארת עוזיאל״. ר׳ יוסף ניימאן, איז געווען א איידעם אין בארשא, געוואוינט האט ער די ערשטע צייט, אין לארדינה. מ׳קען טרעפן ר׳ יוסף׳ס נאָמען, צווישן די חותמים פון מעות קדימה אויף דעם ספרי ״אמרי שוהם״ (קאלאמיי תר״מ).

ר׳ יוסף, איז געווען באַוואוסט, אַלץ א ספּעציעליער גוטער מלמד. די ראשי הקהילה, און דער דעמאָלטיגער ראש הקהל ר׳ משה ארי׳ פריינד ע״ה, האבן ביי אים געגעבן זייערע קינדער צו

לערנען; אויך האבן ביי אים געלערנט, די צוויי ברודערס בעמח"ס "עצי חיים", ובעמח"ס "דברי יואל" זצ"ל.

ר' יוסף איז נפטר געווארן בשיבה טובה אין יאָר תרפ"ב.

ר' יוסף'ס א זון, ר' חיים אלי' ניימאן ע"ה, איז געווען א תלמיד פונעם "ייטב לב" זצ"ל. ער איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און האט אָנגעפירט אין לארדינא א ישיבה קטנה, ער פלעגט אויך פסק'נען שאלות באיסור והיתר. פרנסה, האט ער געצויגן פון א געוועלבל, וואס זיין פרוי האט דאָרט אָנגעפירט. ר' חיים אלי', האט נישט מאריך ימים געווען, ער איז נפטר געוואָרן כ"ה אייר תרנ"ב, זייענדיג בלויז 36 יאָר.

זיינס א זון, ר' מענדל הערש ע"ה, איז געבוירן געווארן אין לארדינא תרמ"ה. ער האט קודם געלערנט, ביי זיין זיידען, ר' יוסף ניימאן ע"ה אין סיגעט, און דערנאך ביים "קדושת יום טוב" זצ"ל. ביי די ערשטע וועלט קריג, איז ער אַנטלאָפן קיין פישפיק־לאדאני, אונגארן, ווי ער איז אויפגענומען געווארן אַלץ פאַרוואַלטער, אין א האָלץ פאַבריק. ביי די צווייטע וועלט קריג, איז ער אָנגעקומען אין א לאַגער, ווי עס האבן זיך אויפגעהאַלטן אַלטע לייט און קליינע קינדער. בחסדי השי"ת איז דער גאַנצער לאַגער געבליבן לעבן, ווי אויך ר' מענדל הערש. נאָכן קריג, האָט ער זיך באַזעצט אין דעברעצין, ווי ער האט אסאַך אויפגעטון צווישן די שארית הפליטה.

אין יאָר תשי"ח, האט ער פאַרלאָזט אונגאַרן, און זיך באַזעצט אין אמעריקא, ווי ער האט זיך מסתופף געווען בצל כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל. ער האָט אים זייער מכבד געווען אַלץ יוגענד חבר, ווען זיי האבן נאָך געלערנט צוזאַמען, ביי זיין זיידע ר' יוסף ניימאן ע"ה פון סיגעט. ר' מענדל הערש, איז נפטר געווארן בשיבה טובה, ז' שבט תשכ"ט.

אין לארדינא האט געוואוינט א סיגעטער חסיד, ר' אייזיק מענדל לערנער ע"ה, ער איז געווען לאַנגע יאָרן, דער גבאי פון

חברה קדישא. זיין הויז, איז געווען ברייט אָפען, פאַר יעדן פאַרבייגייער. זיין זון, ר׳ חיים ארי׳ לערנער ע״ה, איז געבוירן געוואָרן אין לארדינא י״ח תמוז תרנ״ג. ער, האָט געלערנט ביים ״עצי חיים״ זצ״ל. ר׳ אייזיק מענדל, איז געווען אַן איידעם, ביי ר׳ שלמה גאנץ ע״ה פון פאליען־ריסקווא.

אין יאָר תרפ״ט איז ער געפאָרן אויף אמעריקא, ווי ער האט משמש געווען ברבנות אין עטליכע קהילות. סוף ימיו, איז ער געווען רב, אין די חברה ״בני יוסף״. ר׳ חיים ארי׳, האָט אין יאָר תשי״ח, געדרוקט זיין ספר ״אמרי חיים״ על התורה ומועדים. אין זיין ספר, ברענגט ער אַן עקסטרא אָפּטיילונג, פון חידושים פון זיינע רבי׳ס, בעל ה״עצי חיים״ זצ״ל; הרב יוסף צבי היילפערין זצ״ל, אב״ד שאמקוט, טראנסילוואניה; און הרב ישכר דוב שטוקהאמער הי״ד, שו״ב ומו״צ פון לארדינא. ר׳ חיים ארי׳ ע״ה איז נפטר געווארן, ו׳ טבת תשל״ח.

צווישן די חשובי הקהילה אין לארדינא, זענען געווען:

א. הר״ר אברהם קליין ע״ה – וואס איז געווען א וויזניצער חסיד. זעקס און צוואנציג יאָר, איז ער געווען ימים נוראים אין וויזניץ, ביים רבי׳ן. ער איז נפטר געווארן, ר״ח תמוז תרפ״ג.

ב. ר׳ יצחק קליין ע״ה. – זיין איידעם, איז געווען ר׳ פסח וואהל ע״ה. ער איז געווען דער אָפיציעלער נאָטאר פון לארדינא. ר׳ פסח, איז געווען א געלונגענער מענטש, ער האט געקענט מערערע שפּראַכן. ר׳ פסח, איז געווען אַן אנטיניער חסיד, ער איז געגאַנגען אָנגעטאָן אפילו אין די רעגירונג אינסטאַנצן מיט דעם חסיד׳ישן לבוש. עטליכע יאָר, איז ר׳ פסח, געווען דער ראש הקהל פון לארדינא.

ר׳ בן ציון ב״ר משה מאשקאוויטש ע״ה – איז געווען א געבוירענער אין לארדינא. ער האט געלערנט אין די ווישעווער ישיבה, דערנאָך אין פרעשבורג. ער האט חתונה געהאט אין פרעשבורג, און איז שפּעטער אויף גענומען געוואָרן אַלץ חזן, אין

די אמסטערדאמ׳ער קהילה. אַלע יאָרן וואס ער האט געוואוינט אין אמסטערדאם, איז זיין הויז געווען די אַדרעס פאַר גבאי צדקה און פאר סתם פאַרבייגייער. ר׳ בן ציון איז נפטר געווארן פאַר אַרום 34 יאָר צוריק אין אמסטערדאם.

ד. ר׳ יחזקאל ווידער ע״ה. – ר׳ יחזקאל, איז געווען א מלמד אין סיגעט, ביי אים האט אויך געלערנט, הגה״ק בעל ״דברי יואל״ זי״ע.

ר׳ יחזקאל׳ס זון, איז געווען ר׳ אשר ארי׳ ווידער ע״ה, שוחט פון הודו - נאנאש אין אונגארן.

ר׳ אשר׳ס זון, ר׳ יחזקאל, איז געווען שוחט אין קליינווארדיין; און דער אַנדערער זון, ר׳ יושע ע״ה, איז געווען א באַוואוסטער האַרציגער בעל תפלה, ער איז נפטר געווארן אין מאנטריאל. זיין זון, איז לאיו״ט ר׳ אלימלך ווידער נ״י פון וויליאמסבורג.

דער מלמד פון לארדינא, איז געווען ר׳ מאיר יעקב פייג ע״ה. ער איז געווען, זייער א גוטער מלמד, ער האט אַריינגעפרעגלט אין די קינדער א חשק און ליבשאַפט צו תורה, דאס האָט זיך טאַקע אָנגעזען אויף זיינע תלמידים, וואָס האבן נאָכן ענדיגן חדר ממשיך געווען צו לערנען אין ישיבות.

הרב ישכר דוב שטוקהאמער זצ״ל, איז געווען אַכט און פערציג יאָר שוחט און מורה הוראה אין לארדינא. ר׳ ישכר דוב, האט געשטאַמט פון קאלאמיי, גאליציע. אַלץ יונגער בחור, איז ער געקומען אויף אונגאַרן, כדי צו לערנען אין די ישיבה פונעם ״דרכי תשובה״ אין מונקאטש. ער האט חתונה געהאַט, מיט די טאָכטער, פון דעם פריער דערמאָנטן ר׳ אברהם קליין ע״ה פון לארדינא.

ר׳ ישכר דוב איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און א קלוגער איד. אין לארדינא איז געווען פאַרשידענע חסידישע קרייזן, ער האט זיך מיט יעדן פאַרטראָגן און איז טאַקע געווען

ר׳ אברהם קליין

ר׳ יששכר שטוקהמר שו״ב

געאַכטעט ביי יעדן. ער איז געווען מקושר, צו האדמו״ר מאטיניא, און צו האדמו״ר מווישיווע זצ״ל. ער איז ג׳הרג׳עט געווארן ר״ח סיון תש״ד, ביים אָנקומען קיין אוישוויץ, דורך א דייטשער סאָלדאַט. די זאַך איז געווען אזוי:

ווען די אידן זענען אָנגעקומען מיט די באַן אויף אוישוויץ, האָט מען אויסגערופען, אַז יעדער זאָל איבערלאָזן זיינע זאַכן אין באַן. ר׳ ישכר דוב האט נישט געפאָלגט, ער האָט זיך נישט געקענט געזעגענען פון זיין טלית ותפילין, ער האָט דאָס יאָ מיטגענומען אונטער זיין אָרעם. אַ דייטשער סאָלדאַט, איז צו אים צוגעטראָטן, און האט פון אים אַרויס געכאַפּט די טלית ותפילין. ר׳ ישכר דוב האָט זיך נישט געלאָזט, ער האט זיך געראַנגעלט מיטן סאָלדאַט, כדי צוריק צו באַקומען זיין טלית ותפילין. דער סאָלדאַט האָט אים נישט געשוינט, ער האָט אַרויס גענומען זיין רעוואָלווער, און האָט אים געשאָסן אויפן אָרט, הי״ד.

ס׳איז פאַרהאַנען צו ר׳ ישכר דוב, תשובות, אין שו״ת מהרש״ם ח״א סי׳ ס״א; שו״ת קרן לדוד סי׳ כ״ח; שו״ת אפרקסתא דעניא סי׳ צ״ח. ת. נ. צ. ב. ה.

אַ טייל אידן פון לארדינא, האבן זיך מתפרנס געווען, פון פעלד אַרבעט, האָלץ פאַבריק, בעלי מלאכות, געוועלבן וכו׳. ביז פאַרן לעצטן קריג, האבן עטליכע אידן געאַרבעט, אין די דאָרף פאַרוואַלטונג. דערנאָך, האָט מען פון זיי אַוועק גענומען די פּאָסטענס, און די רעכטן, ס׳האָט זיך אָנגעפאַנגען די צרות...

ביים קריג – האט מען אַלע אידן פון לארדינא, צוזאַמען גענומען אין געטאָ פון אויבער־ווישעווא, פון ווי זיי זענען געפירט געווארן אויף אוישוויץ. הי״ד.

לד.

קריווא

דאָס דערפל קריווא – אויף אונגאריש = OROZKO – געפינט זיך אַרום 50 ק״מ פון דרום מזרח צו די שטאט סיגעט.

קריווא, געפינט זיך, צווישן די צוויי דערפער ריסקווא און פאליען ריסקווא. ס׳איז, דריי ק״מ פון פאליען ריסקווא.

דאס רבנות פון דאָרף, האָט באַלאַנגט, צו די רבנות פון פאליאן ריסקווא. די אידן פון קריווא, פלעגן שבת הגדול און שבת שובה, גיין צו פוס צו פאליען ריסקווא, כדי צו הערן די דרשה פונעם רב.

דער רב פון פאליען ריסקווא, פלעגט אָפט באַזוכן דעם דאָרף, כדי אַכטונג צו געבן אויף עניני הדת.

דאָס דאָרף קריווא, האט געהאַט א אייגענעם בית מדרש, מקוה און שוחט. די פאָלגענדע אידן, זענען במשך די צייט געווען שוחטים אין קריווא: ר׳ שמואל אליהו לעבאוויטש ע״ה, ר׳ זלמן לייב וועג ע״ה, ר׳ ירוחם פיירווערגער ע״ה, ר׳ יחזקאל גאנץ ע״ה. דער לעצטער שוחט, איז געווען ר׳ משה ראזענבערג ע״ה. די שוחטים פלעגן, געוויינליך, אויך זיין די בעלי תפלה אין די ימים נוראים.

די פרנסות, פון די אידישע איינוואוינערס, איז געווען פון געוועלבן, גאַסט הויז, האָלץ פאַבריק, פעלד אַרבייטער, פאַכלייט, און סתם אַרבייטערס.

כמעט אַלע אידן פון קריווא, זענען געגאַנגען אינעם חסיד׳ישן לבוש. בדרך כלל, האבן זיי באַלאַנגט צו די חסידות פון וויזניץ אָדער קאָסוב.

די פאָלגענדע אידן פון קריווא, האבן גע׳שמ׳ט אַלץ תלמידי חכמים: ר׳ יום טוב פערל ע״ה, ר׳ דוד וועג ע״ה, ר׳ בנימין ב״ר דוד וועג ע״ה, ר׳ זאב פאלאק ע״ה, ר׳ מרדכי אליעזר גאנץ ע״ה. (ס׳איז געווען נאָך תלמידי חכמים, וואס מיר ווייסן נישט זייערע נעמען.)

דער סוף פון די אידן אין קריווא – איז געווען, פונקט ווי פון אַלע אַנדערע אידישע ישובים אין מארמאראש, ווי מ׳האט זיי אין קריג צייט, געפירט ווי בהמות אויף אוישוויץ. הי״ד.

די געראַטעוועטע אידן, וואס האָבן זיך נאָכן קריג צוריק געקערט אהיים, האבן נאָך א שטיק צייט פאַרלאָזט קריווא.

לה.

ביסטרא

דאס דאָרף ביסטרא – אויף אונגאריש = BIZTRA – געפינט זיך 35 ק״מ מזרח זייט צו די שטאָט סיגעט.

די קהילה לעבן, האָט זיך געגרינדעט, בערך, אין יאָר תרי״א, מיט א קליין בית מדרש׳ל, מקוה טהרה, חברה קדישא, בית החיים.

דער רב פון דעם דערנעבענדיגן ישוב, פטריווא, פלעגט אָפט באַזוכן דאָס דערפל ביסטרא. די קהילה, פלעגט אויסהאַלטן א שוחט, וואס פלעגט אויך פסק׳ענען די געוויינליכע שאלות פון איסור והיתר.

בעפאָר די ערשטע וועלט מלחמה, איז דאָרט געווען שוחט, הר״ר אלעזר רובין ע״ה. עס איז פאראַן צו אים א תשובה, אין שו״ת שארית יהודא סי׳ צ״ה, פון הג״ר יהודא צבי בלום זצ״ל אב״ד האנשאוויץ. צווישן די צוויי וועלט מלחמות, איז דאָרט געווען שוחט, הר״ר פייבל ווייס ע״ה, וואס איז געווען א וויזניצער חסיד.

רוב אידן פון ביסטרא, זענען געווען וויזניצ׳ער און קאסוב׳ער חסידים. ר׳ שמואל יעקב קאָפּל פערל ע״ה, איז געווען א שם דבר. ר׳ שמואל יעקב קאפל איז געווען א שיינער בעל תפלה, און א בעל צדקה. זיין הכנסת אורחים, איז געווען אין לשער. ער איז געווען אַן אייניקל, פון הרה״ק רבי יעקב קאפיל חסיד זצ״ל – וואס דער בעש״ט האט אים איבערגעגעבן די גאָרטן פון מארמאראש, ווי עס ווערט געברענגט אין די הקדמה פונעם ספר. הרה״ק ר׳ יעקב קאפל, איז געווען פון די תלמידי בעש״ט זי״ע, ער איז געווען א בעל רוח הקודש. מ׳פלעגט אים רופן דער ״בעל שויתי״, ווייל ער פלעגט שטענדיג, ארויף לייגן די הענט אויף זיינע אויגן, און זאָגן ״שויתי ד׳ לנגדי תמיד״.

ר׳ שמואל יעקב קאפל פערל׳ס צוויי טעכטער, זענען מרת פריידא תחי׳, אשת הרה״ח ר׳ אהרן שעהנברוין נ״י פון קרית יואל; און מרת מרים תחי׳, אשת הרה״ח ר׳ יחזקאל בערגער. זייערע קינדער, זענען ר׳ יעקב שמואל קאפל הכהן שעהנברוין, ר׳ חיים ראובן שעהנברוין, און ר׳ שמואל יעקב קאפל בערגער נ״י.

ר׳ שמואל יעקב קאפל, האט געהאט אין ביסטרא, א ״מעהל מיהל״. ער פלעגט זיצען ביים רבי׳ן אין קאסוב, פון די ימים נוראים ביז נאָך חנוכה.

דער לעצטער רב פון ביסטרא, איז געווען הג"ר אהרן כהנא זצ"ל – בעמח"ס "וערך הכהן". ר' אהרן, איז געווען א זון פון הג"ר נחמן זצ"ל אב"ד ספינקא, וואס איז געווען א איידעם ביי דעם "אמרי יוסף" זצ"ל מספינקא. זיין זון איז לאיו"ט ר' נחמן כהנא נ"י.

אסאַך יאָרן איז דאָרט געווען ראש הקהל, ר' מרדכי שיינער ע"ה. ער האט געהאַט א האָלץ פאַבריק, און איז געווען א שיינער נגיד. אויך איז דאָרט געווען א נגיד, ר' אלטער פישמאן ע"ה, וואס איז געווען א וויזניצער חסיד, זיינע אַלע קינדער זענען געווען תלמידי חכמים.

דער "פעהל סוחר", ר' אברהם פישמאן ע"ה, איז געווען א שיינער תלמיד חכם. ר' פישל שטויבער ע"ה, איז געווען א תלמיד חכם וחסיד מפואר. זיין איידעם, ר' שאול גאנץ ע"ה, וואס איז געווען פון די גדולי חסידי וויזניץ, איז יאָרן לאַנג געזעסן און געלערנט אויף קעסט ביי זיין שווער.

ר' לייב איינהורן, ראש הקהל פון וויזניץ בארא פארק, איז אַן אָפשטאַמיגער פון ביסטרא. זיין זון (מיינער א ידיד), איז ר' אברהם שלמה איינהורן נ"י, וואס איז פון די מייסדים פון די תלמוד תורה "אמרי חיים" וויזניץ אין בארא פארק.

די פרנסה פון די איינוואוינערס, זענען געווען פון פעלד אַרבעט, האָלץ אַרבייטערס, קאַלך ברענען, פון דאָרט, האט מען געליפערט קאַלך איבער די לענג און ברייט פון מארמאראש.

די אידישע איינוואוינערס, האבן גוט געלעבט מיט זייערע גוי'אישע שכנים, ביז סעפטעמבער ת"ש – ווען די אונגארישע האבן איבער גענומען די רעגירונג, און האבן אָנגעהויבן אויסצוטיילן צרות פאַר די אידן.

זומער תש"א – האט די נייע רעגירונג פאַרטריבן פון דאָרף 30 אידן, מיט דעם אויסרייד, אז זיי זענען נישט קיין אונגארישע בירגער. דאס וואָס זיי האבן אויפגעוויזן, אז זייערע עלטערן און

אור־עלטערן האבן דאָרט געוואוינט, האט זיי גאָרנישט געהאָלפן. די דרייסיג אידן, האט מען פאַרטריבן אויף קאמניץ - פאדאלסק. 27 אידן, זענען דארט גע׳הרג׳עט געווארן, דורך די אונגארישע - דייטשע רוצחים ימ״ש. דריי אידן איז געלונגען, בחסדי השי״ת, זיך צו ראַטעווען פון דאָרט.

אין חודש אקטאבער תש״ב – האט מען פון ביסטרא גענומען צוואנציג אידן צום צוואַנג אַרבעט. דערנאָך זענען זיי געפירט געווארן אויף אוקריינא, ווי זיי זענען אַלע אומגעקומען במיתות משונות הי״ד. איין איד איז געלונגען זיך צו ראַטעווען פון דאָרט.

אין 16־טן אפריל תש״ב – ווען די רשעים, האבן צוזאַמען גענומען די אידן, פון דעם שכנות׳דיגן דאָרף ווישוי־ווילג׳, צו די גרויסע שוהל פון ביסטרא (כדי זיי צופירן פון דאָרט אויף אוישוויץ), האבן זיי פון ביסטרא ארויס גערופן די יונגעלייט, זיי זאָלן העלפן זייערע ברידערס פון ווישוי־ווילג׳, זיך צוזאַם פאַקן זייערע חפצים.

דעם 17־טן אפריל – ווען מ׳האט אַלע אידן פון ביסטרא, צוזאם גענומען צו די גרויסע שוהל, האבן פינף יונגעלייט געמאַכט פליטה, זיי האבן זיך אויסבאַהאַלטן אין איינע פון די וועלדער אַרום. שפּעטער, האט זיך צו זיי צוגעשלאָסן נאָך דריי משפחות, פערל, האז, שטויבער. דער בעל הבית פון וואַלד, האט פאר׳מסר׳ט די באַהאַלטענע אידן. ס׳איז זיי געלונגען צו טרעפן אַן אַנדער באַהאַלטעניש.

די באַהאַלטענע אידן האבן זיך געשפּייזט פון די שיריים וואס זיי האבן געטראָפן אַרום וואַנדערינג פאַרשטעלט אין די אידישע הייזער. ס׳איז געווען נאָך צוויי אידן, ר׳ שלמה יואל אונגער און ר׳ שלמה פערל, וואס האבן זיך אויסבאַהאַלטן אין א וואַלד, און א פויער האט זיי געשפּייזט פאַר באַצאָלט. ויהי היום, און דער פויער האט זיי אויסגעזאָגט פאַר די דזשאַנדאַרן. ר׳ שלמה יואל, איז אויפן פּלאַץ גע׳הרג׳עט געוואָרן פון א דאָרטיגן גוי, וואס האָט אים דערלאַנגט מיט א האָלצערנעם שטאַנג, הי״ד;

ר׳ שלמה פערל, איז געלונגען זיך צו ראַטעווען. נאכן חורבן איז ער געפארן וואוינען אין ארץ ישראל.

די אידן וואס זענען געווען אויסבאַהאַלטן, זענען די גאַנצע צייט געווען אין א שרעק און אין סכנה, ווייל די דאָרטיגע גוים, פלעגן זיי נאָכלאָקערן, כדי זיי איבער צו געבן, פאַר די חיות ימ״ש.

פון די צוואנציג באַהאַלטענע אידן, זענען געבליבן לעבן 8 נפשות. די לעצטע 8 נפשות, זענען געשפייזט געוואָרן פון א גוטען גוי, גאורגבה גודינקא, וואס האט דאַן געאַרבעט אין א וואַלד. די 8 נפשות זענען באַפרייט געווארן, דעם 18־טן אוקטובר תש״ה, דורך די רוסן.

די געראַטעוועטע נפשות, וואס וואוינען היינט אין ארץ ישראל, האבן אין יאָר תש״ל, איינגעלאַדענט דעם גוי גודינקא, (וואס איז דעמאָלט אַלט געווען 80 יאָר), ער זאָל זיי קומען באַזוכן. גודינקא, איז ביי זיי געווען עטליכע וואָכן, און זיי האבן זיך מיט אים שיין אָפּגעגעבן.

נאָכן קריג, זענען אַהיים געקומען פון אוישוויץ אַרום 50 נפשות, ביז א קורצע צייט, האבן זיי אַלע פאַרלאָזט ביסטרא.

לו.

ווישוי–ווילג׳

ווישוי – ווילג׳ – אויף אונגאריש = VIOVOLGY – איז א דאָרף 5 ק״מ פון מזרח צו די שטאָט סיגעט.

ר' מאטל שפיצר

די פאָלגענדע אידן, זענען אין יאָר תר"ס, געווען פון די מכובדים: ר' בנימין גוטמאן ע"ה, ר' אהרן יעקב האמער ע"ה, ר' ליבער ליבערמאן ע"ה, ר' אברהם לעווי ע"ה, ר' דוד ראזענבערג, ר' פייוויל שוחט ע"ה.

נעבן דעם קליינעם ישוב, האט זיך געפונען א באַן סטאַציע. דאָרט האָט געוואוינט ר' אברהם לעווי ע"ה, וואס איז געווען א סיגעטער חסיד, און איז געווען א עושר און מכניס אורח. זיינע קינדער ר' יצחק, ר' פנחס, ר' משה ע"ה, זענען געווען תלמידי חכמים. שפעטער האבן זיין זיך געצויגן אויף אַראַד.

נעבן די באַן סטאַציע האָט ר' מרדכי לייב קאהן ע"ה פון מארגערעטין, אָנגעפירט א ישיבה מיט ספעציעלע תלמידים, וואס האבן זייער פלייסיג געלערנט. ר' מרדכי לייב איז געווען א תלמיד מובהק פון בעל ערוגת הבושם זצ"ל, און איז געווען א חסיד פונעם "עצי חיים" זצ"ל. זומער תש"ד, איז ער אומגעקומען אין אוישוויץ. הי"ד.

לז.

דראגמערעשט

דראגמערעשט – אויף אונגאריש = DRAGMERFALVA – איז א דאָרף 45 ק"מ פון דרום מזרח צו די שטאָט סיגעט.

דער ערשטער איד אין דראגמערעשט איז געווען ר' שמואל שטערן ע"ה, וואס איז געווען א זון פון ר' מרדכי שטערן פון

סלישט. ר׳ שמואל, האט זיך באַזעצט אין דראגמערעשט, בערך, אין יאָר תק״מ.

ר׳ שמואל, איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און איז געווען מפורסם אין די גאַנצע געגענד. ער איז געווען א פייערדיגער חסיד, פון הגה״צ ר׳ מנחם מענדל האגער זצ״ל פון קאסוב, בעמח״ס אהבת שלום. ר׳ שמואל איז געווען א גרויסער עושר, און א זעלטענער מכניס אורח. ער האָט זוכה געווען, צו א חשובן זון, הג״ר מנחם מנדל שטערן זצ״ל, וואס איז געווען רב אין סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאָר תקצ״א, געפינען מיר די פאָלגענדע משפחות אין דראגמערעשט: ר׳ דוד איציק, ר׳ מ. גאנץ, ר׳ יעקב פייג, ר׳ אלי׳ שפיצער, ר׳ א. שניידער, ר׳ יעקב מארקאוויטש, ר׳ יעקב גורשבא, ר׳ לעזער שפיצער, ר׳ מענדל גאנץ, ר׳ יוסף שטערן, ר׳ יוסף לאקס, ר׳ לעזער גאנץ, ר׳ שלמה אהרן, ר׳ מאיר וויגדער, ר׳ מאיר קופער, ר׳ יעקב קופער, ר׳ שמעון גאנץ, ר׳ דוד שפריצער, ר׳ ישראל קורבו, ר׳ שמעון קלאינער.

דער ערשטער דיין און מורה הוראה אין דראגמערעשט, איז געווען הג״ר משה שטערן זצ״ל. ער, איז געווען א זון, פון ר׳ בנימין פרבניק ז״ל, ר׳ משה, איז געבוירן אין יאָר תרי״ב. ר׳ משה איז געווען א איידעם, ביי הנגיד ר׳ יצחק לייב כהנא ע״ה פון אויבער־ווישעווא.

ר׳ משה איז געווען דיין אין דראגמערעשט, פון יאר תר״מ ביז תר״נ. דערנאך, איז ער געווארן רב, אין פאליען־ריסקווא. ער איז דאָרט נפטר געוואָרן, ד׳ שבט תרפ״ג. ר׳ משה האט געשמ״ט אין מארמאראש, פאַר א גרויסער למדן און מושלם. ער ווערט דערמאָנט אין שו״ת אבני צדק, חיו״ד סי׳ קנ״ח; שו״ת בית נפתלי סי׳ י״ט.

אין יאָר תרמ״ו, האט זיך באַזעצט אין דראגמערעשט, הג״ר יצחק מאיר הכהן שווארץ זצ״ל. ר׳ יצחק מאיר, איז געווען א זון,

פון הג״ר נפתלי הכהן שווארץ זצ״ל, אב״ד מאד ובעמח״ס בית נפתלי; און איז געווען א איידעם, פון הנגיד ר׳ יוסף מרדכי כהנא ע״ה פון דראגמערעשט. ר׳ יצחק מאיר, איז געזעסן און געלערנט יומם ולילה, ער פלעגט אויך פסק׳ענען, אין שאלות איסור והיתר. ר׳ יצחק מאיר איז נפטר געווארן, ד׳ ניסן תרצ״ו. ער האט איבערגעלאָזט די ספרים ״אמרי יצחק״ על התורה, און ספר ״כבוד שבת״ על פרקי אבות. ר׳ יצחק מאיר ווערט דערמאָנט, אין שו״ת בית נפתלי סי׳ כ״ג; שו״ת פרי השדה סי׳ נ״ב; שו״ת גנזי יוסף סי׳ ב׳.

דער ערשטער רב אין דראגמערעשט, איז געווען הג״ר מנחם מענדל שפירא זצ״ל. – ר׳ מענדל, איז געווען א זון, פון ר׳ משה ישעי׳ שפירא ע״ה פון עטשעד, אונגארן; און איז געווען א איידעם, ביי הנגיד ר׳ יוסף מרדכי כהנא ע״ה. ר׳ מענדל איז געווען א תלמיד, פונעם ״ייטב לב״, און פונעם ״קדושת יו״ט״. ער איז געווען א אייניקל, פון הגאון רבי צבי חריף העלער זצ״ל אב״ד באנהאַד. (ראה תמונתם בעמ׳ ש״כ ובעמ׳ שכ״ב)

ר׳ מענדל איז נפטר געווארן, כ״ט ניסן ת״ש. ער האָט איבערגעלאָזט די ספרים ״מאזני צדק״ עה״ת, און ״הין צדק״ על הדרוש. ס׳איז פאראַן צו אים א תשובה, אין שו״ת יצבר יוסף סי׳ כ״ח. מרת רחל אשת ר׳ פייבוש ראזענבערג פון סיגעט, איז געווען א טאכטער פון ר׳ מענדל. פון ר׳ פייבוש, איז געבליבן לעבן א טאכטער, אשת הרבני הנדיב ר׳ דוד ברעכער נ״י פון ב״פ.

אין יאָר תרפ״א – איז הג״ר משה ישראל פעלדמאן ז״ל, – ערוועלט געווארן פאַר רב, אין דראגמערעשט. ר׳ משה ישראל, איז געווען א זון, פון ר׳ אפרים פישל פעלדמאן זצ״ל פון ביטשקוף; און איז געווען א איידעם, פון הג״ר יצחק שוואדראן זצ״ל אב״ד חצעמיר, זון פון הגאון המהרש״ם פון ברעזאן. ר׳ משה ישראל איז יאָרן לאַנג, געזעסן על התורה אין בערזאן, ביי זיין עלטער שווער, דער מהרש״ם. דער מהרש״ם, האט אים זייער

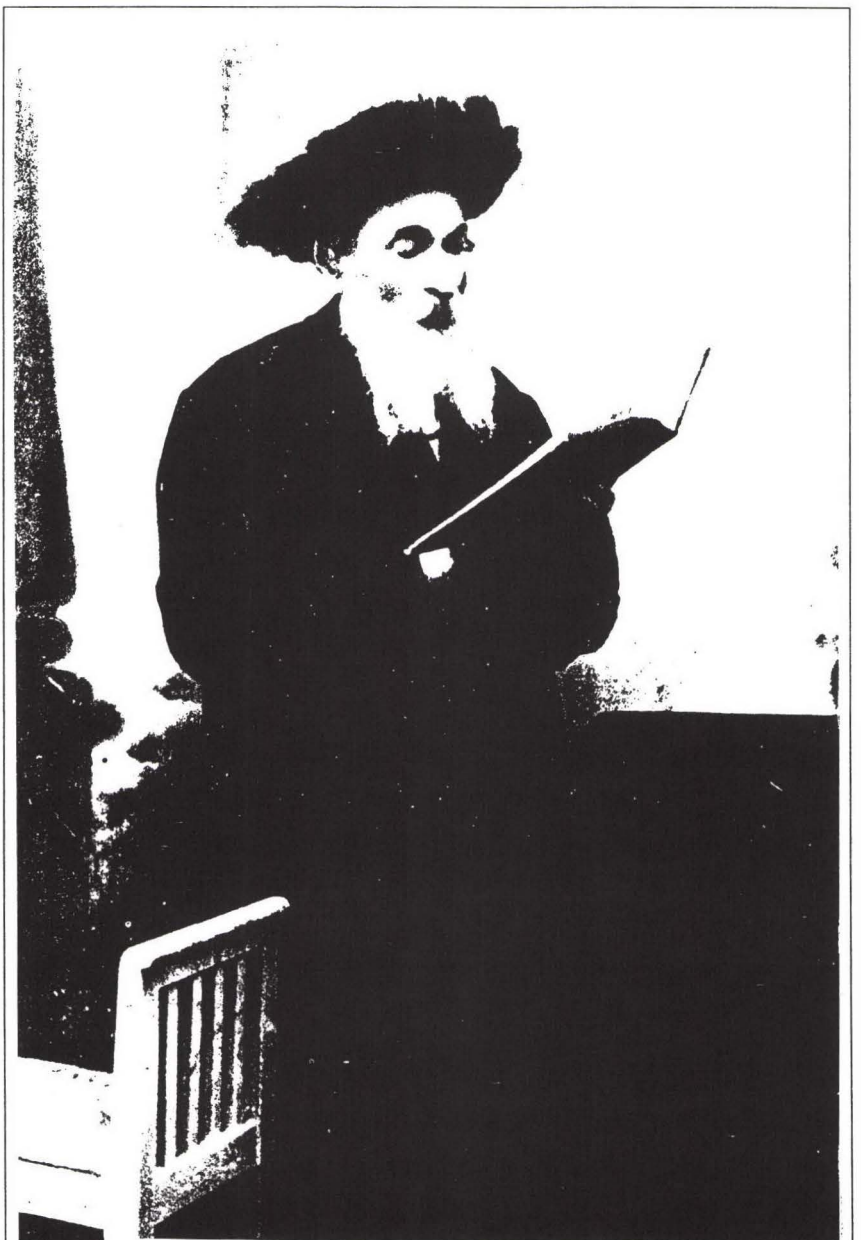

רבי מנחם מנדל שפירא זצ״ל אב״ד דראגמערשט

ליב געהאַט. א שטיק צייט, איז ר׳ משה ישראל, געווען ראש בית דין אין בערזאן. נאָך די פטירה פון מהרש״ם (ט״ו שבט תרע״א), האָט ר׳ משה ישראל פאַרלאָזט בערזאן, און איז צוריק געגאַנגען אויף אונגארן.

אין יאָר תרפ״א, איז ער אויפגענומען געווארן פאַר רב, אין דראגמערעשט. ר׳ משה ישראל, איז געווען א חסיד, פון הרה״צ ר׳ חיים האגער זצ״ל מאנטוניא.

ר׳ משה ישראל, האט אין דראגמערעשט, געגרינדעט א ישיבה מיטן נאָמען ״דעת תורה״, ווי עס האבן געלערנט אַרום פופציג אויסגעצייכענטע בחורים. ר׳ משה ישראל איז געווען, א גרויסער פוסק און פה מפיק מרגליות. ער האָט מוציא לאור געווען, די ספרים פון זיין טאַטן, ר׳ אפרים פישל ע״ה, שו״ת ובירורי הלכות ״דגל אפרים״, ספר ״ידות אפרים״ על התורה ותהלים ופרקי אבות.

ס׳איז, ליידער, פון אים נישט געבליבן קיין קינדער, אלע זיינען אומגעקומען עקה״ש, הי״ד.

פון ר׳ משה ישראל, זענען געבליבן צוויי חיבורים, ״שם ישראל״ על הגדה של פסח, ״לקוטי מהרמ״י״ על הלכות פסח. ס׳איז פאראַן צו אים תשובות, אין שו״ת מהר״ש ענגל חלק ו׳ סי׳ ס״א; שו״ת אבני זכרון ח״ב סי׳ כ׳; שו״ת חקל יצחק סי׳ ד׳; שו״ת בנין צבי ח״ב סי׳ י״ט.

אין דראגמערעשט, האבן געוואוינט תלמידי חכמים, וואס האבן געקענט פסק׳ענען אין הלכות איסור והיתר, און זענען געזעסן בד׳ אמות של הלכה:

א. הג״ר שמואל צבי ווייס ז״ל. וואס ס׳איז פאראַן צו אים א תשובה, אין שו״ת מהרש״ם ח״ג סי׳ ע״ר; שו״ת פרי השדה ח״ג סי׳ ק״ט; שו״ת לבושי מרדכי חו״מ סי׳ ל״א.

ב. ר׳ שמואל צבי פיקסלער ז״ל. וואס ס׳איז פאראַן צו אים א תשובה, אין שו״ת ערוגת הבושם או״ח סי׳ קל״ח.

רבי צבי חריף זצ״ל אב״ד באנהאַד ופעסט

ג. ר׳ מנחם מענדל שווארץ ז״ל. וואס ס׳איז פאראַן צו אים א תשובה, אין שו״ת מהרש״ם חלק ז׳ סי׳ כ״ח.

ד. ר׳ חיים ארי׳ סאקס ז״ל. וואס ס׳איז דאָ צו אים א תשובה, אין שו״ת פני השדה חלק ד׳ סי׳ פ״ט.

די קהילה אין דראגמערעשט, האט זיך געגרינדעט אין יאָר תקנ״ה, א קורצע צייט דערנאָך, וואס ר׳ שמואל שטערן האָט זיך דאָרט באַזעצט. ר׳ שמואל, האָט פאַרמאָגט גרויסע וועלדער און פעלדער. ער האט אַראָפּגעבּרענגט פון גאליציע צענדליגע קאסוב׳ער חסידים, ווי ער האָט זיי באַשעפטיגט אין זיינע געשעפטן.

אביסל שפּעטער, האט זיך דאָרט באַזעצט ר׳ שרגא פייבוש כהנא, מיט זיינע צוויי זין, ר׳ יוסף מרדכי און ר׳ מאיר כהנא ע״ה. ר׳ פייבוש, איז געווען א זון, פון ר׳ יחיאל צבי פון סיגעט, וואס איז געווען א זון, פון ר׳ יוסף מרדכי כהנא ז״ל סיגעטער דיין, וואס איז געווען א זון פונעם בעל ״קונטרס הספיקות״.

הנגיד ר׳ יוסף מרדכי כהנא ז״ל, איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און א חסיד׳ישער איד. זיין הויז, איז געווען ברייט אָפען פאַר יעדן. ער האָט געוואוינט, זייער פשוט און איינפאַך. למשל, אין זיין הויז איז נישט געווען קיין שאַנק צו הענגען די קליידער, די זאַכן האט מען געהאָנגען אויף די וואַנט. ביי הפסקה אין אַרבעט, פלעגט ער זיצן און עסן צוזאַמען מיט די אַרבייטער.

פאַר זיין שטאַרבן, האָט ער צוזאַם גערופען זיין הויז געזונד, ער האָט זיי באַפוילן זיך צו פירן בצניעות, און זיי געזאָגט דברי תוכחה. ר׳ יוסף מרדכי׳ס נאָמען, האָט געשמ׳ט לשם ולתפארת אין מארמאראש.

נאָכדעם, וואס די קהילה האָט זיך געגרינדעט, האָט מען געבויט א מקוה טהרה, א בית עלמין. אביסל שפּעטער, האָט מען געבויט דעם חסיד׳ישן בית המדרש, ווי מ׳האט דארט געלערנט

ספרי חסידות, און בפרט אין די ספרים לבית קאסוב, ווי אויך דעם אור החיים הקדוש.

אין דראגמערעשט איז געווען חברות, ווי אין אַנדערע קהילות: חברה משניות, חברה ש״ס, חברה עין יעקב, חברה תהלים.

אַן אָרגאַניזירטע תלמוד תורה, איז נישט געווען, מ׳האט געלערנט ביי פּריוואַטע מלמדים. פאַרהערן די קינדער, פלעגן די תלמידי חכמים פון דאָרף.

פון יאר תרכ״ט - ביז יאָר תרנ״ט, זענען די פאָלגענדע אידן געווען ראשי הקהלה, פרנסים, נכבדים: ר׳ משה אברהם כהן, ר׳ יוסף מרדכי כהנא, ר׳ מענדל מאליק, ר׳ כתריאל בן הרב יצחק מנחם קיזלניק, ר׳ אברהם ברוך שטיינמעץ, ר׳ שלמה גאנז, ר׳ מאיר כהנא, ר׳ מנחם ישעי׳ הכהן שווארץ, ר׳ יעקב כהנא, ר׳ מאיר ראטענשטיין, ר׳ ישראל הכהן יאזאוויטש ע״ה.

פון יאָר תרס״א, ביז די ערשטע וועלט קריג, זענען די פאָלגענדע אידן געווען ראשי הקהל און פרנסים: ר׳ חיים פוקס (נכד בעל ערך שי), ר׳ אהרן ישעי׳ גאטליעב, ר׳ ישראל כהנא, ר׳ מרדכי דאווידאוויטש, ר׳ שמעון סאבו, ר׳ חיים מאיר גאנז, ר׳ מנחם קליין, ר׳ דוב בער גאנץ, ר׳ ישראל שפריצער, ר׳ חיים לייב סאקס, ר׳ חיים לייב מאליק, ר׳ זעליג פליגמאן ע״ה.

אחרון של פסח תש״ד – האט מען אין דראגמערעשט אויפגעשטעלט די אידישע געטא, ווי מ׳האט אויך אַהין געבּרענגט די אידן פון די ארומיגע דערפער ריזוואליה, סיטשל, סלישט, סטרימטרא, שיעף, קעכניע, יועד, גלאָד, בוטיזא, פאליאן גלאָד, סלאטינא און פון נאך עטליכע קלענערע דערפער.

איצט וועלן מיר אַראָפּבּרענגען, וואס ר׳ חיים ישראל פערל, דערציילט אין זיין כתב יד, וועגן די געטאָ און איר שליסונג:

"אַלע אידן, מיט זייערע משפחות און מטלטלין, האָט מען אריינגעשטופּט אין די געטאָ פון דראגמערעשט. מ'האָט פאַר זיי געמאָכט פּלאַץ, צו אַראָפּ לייגן זייער קאָפּ, ווי ס'האט זיך נאר געלאָזט, אפילו אין שטאַלן, קאמערן וכו'. די אידן אין געטאָ, האבן נישט געהאַט קיין אַנונג וואס ס'גייט פאָר אין אוישוויץ, און וואָס ס'איז געשען מיט די אידן אין פוילן וכו'...

די אידישע פּאָליציי, האָט פּרובירט צו האַלטן אָרדענונג אין געטאָ, זיי האָבן זיך געזאָרגט ס'זאָל אויסקומען פאַר יעדן א פּאָרציע צו עסן, אויב ס'האָט אויסגעפעלט עסן, פלעגט מען אַרויס שיקן עטליכע אידן זאָלן גיין צוזאַם קלויבן די שיריים, וואס ס'איז געבליבן אין די אידישע הייזער, פון די אַרומיגע דערפער. קיינער האָט נישט געטראַכט, פון גיין זיך אויסבאַהאַלטן. מ'האט געטראַכט, אַז אַלעס וועט גאָר שנעל אַדורך גיין, און יעדער וועט קענען צוריק אַהיים גיין בשלום.

די גוי'אישע שכנים, פלעגן אָפט ברענגען עסנוואַרג פאַר זייערע געוועזענע אידישע שכנים, זיי האָבן געברענגט פאַר זייערע "אידן" מעהל, אויל, מילך, ירקות וכו'. ר' חיים ישראל פאַרציילט, פון א גוי'טע, וואס האָט געאַרבייט ביי זיין פעטער ר' עזריאל אנשל'ס פון שיעף, וואס האָט געברענגט פאַר איר אידישן "בעל הבית" עסנוואַרג, אָנקומענדיג צו אים, האָט זי אים געטראָפן זיצן בלאַס און פאַרקלאַפּט אין א ווינקל. זעענדיג דאָס, האָט די גוי'טע אויסגעבראָכן אין א געוויין. יעדער וואס האט זיך געפונען אין שטוב, האָט מיר איר מיטגעוויינט.

מיין פעטער ר' עזריאל, איז דעמאָלט אַלט געווען זעקס און זיבעציג יאָר. נאָכדעם, האָט מען באַפוילן, אַז אַלע אידן פון געטאָ מוזן זיך אָפּשערן די באָרד און פּיאות, און אויך פאַרן פעטער ר' עזריאל, האבן זיי אָפּגעשוירן די באָרד און פּיאות. די זאַך, האָט זייער וויי געטון פאַרן פעטער ר' עזריאל. עטליכע טעג נאָכדעם, נאָך וואָס ער האָט געענדיגט דאַווענען בציבור און

אויסזאָגענדיג א פרק תהלים און די מעמדות, האָט דער פעטער ר׳ עזריאל אויסגהויכט זיין טייערע נשמה.

ס׳איז אינטערעסאַנט, אַראָפּ צו ברענגען, ווי נאַאיוו די אידן זענען געווען, אָן צו חלום׳ן אַז צרות רוקן זיך אונטער אויף זיי, למשל, די חברה קדישא האבן בשכר פון ברענגען דעמאָלט דעם פעטער צו קבר ישראל, געהייסן פאַר די יורשים, זיי זאָלן זיך אונטער שרייבן אַז זיי וועלן דערפאַר באַצאָלן פאַר די חברה קדישא צוויי טויזענט פענגא...

דעם 14־טן טאָג אין מאי – האָט מען אין געטאָ, אָפּגעטיילט די יונגע־מענער פון די עלטערע מענטשן, און עקסטער פרויען און קינדער. מ׳האט יעדן אויסגעטאַפּט, און פון זיי אַוועק גענומען די ווערטפולע זאַכן.

אין 15־טן מאי – האָט מען די מענער געטריבן צו פוס, א שטרעקע פון 25 ק״מ, ביזן באַן סטאַציע אין אונטער־ווישעווא. די אַלטע פרויען און קינדער, האָט מען ערלויבט צו פאָרן ביז אַהין אויף די וועגענער. אויפן גאַנצן וועג, האבן די אונגארישע זשאַנדאַרן, געטריבן די אידן דערלאַנגענדיג מכות רצח. אין די ערשטע שעות פון מאַרטש, איז אַוועק געפאַלן אויף טויט, א איד, ר׳ לעזער פון ריזוואליע; א איד מיטן נאָמען, דאווידאוויטש, וואס האָט זיך געבעטן ביים הויפּט אז ער קען מער נישט גיין, האבן די רוצחים געשאָסן אויפן פּלאַץ אויף טויט.

די מאַרטש האָט געדויערט ביז ביינאַכט. ווען זיי זענען אָנגעקומען צו די באַן סטאַציע, האָבן געוואַרט אויף זיי צענדליגער וואַגאָנען, זיי צו פירן אויף אוישוויץ. ביי די באַן סטאַציע, האבן די אונגאַרישע זשאַנדאַרן געהאַקט שטיקער אָן רחמנות, מאַמעס האבן געזוכט זייערע קינדער, און קינדער האבן געזוכט די עלטערן. די רוצחים האבן יעדן אַריינגעטריבן אין די באַן און פאַרמאַכט די טיר, און געפירט אויף אוישוויץ. הי״ד.

די אידן וואס זענען געווען אין די וואַגאָן, וואס דער רב הג״ר משה ישראל פעלדמאן הי״ד איז געווען, האָבן זוכה געווען צו הערן דברי חיזוק פונעם רב, וואס ער האָט אַרום גערעדט אין די עניינים פון קידוש השם. די רעבעצין; זיין זון ר׳ חיים; איידעם פון ר׳ שלמה העלער, ראב״ד אין סיגעט; זיין טאָכטער, פרוי פון ר׳ משה שטראלי; טאָכטער, פרוי פון ר׳ משה פרידלענדער, זענען אומגעקומען עקה״ש. הי״ד.

לח.

ריזוואליע

דאָס דאָרף ריזוואליע – אויף אונגאריש = ROZAVLEA – געפינט זיך 25 ק״מ פון דרום מזרח צו די שטאט סיגעט.

אין יאָר תקכ״ט, געפינען מיר צוויי אידן, וואס האבן דאָרט געוואוינט, מארקוס מארקאוויטש, וואס זיין פרנסה איז געווען פון בראָנפן ברענעריי, און האט געצאָלט 120 פלורין שטייער א יאָר; און ר׳ לייב לאזאר, וואס האט דאַן געהאַט צוויי קינדער, און האט געצאָלט שטייער 20 פלורין א יאָר. וויפיל מ׳ווייסט, זענען די אידן געקומען פון גאליציע.

אין די ציילונגען פון יאָר תקצ״א, געפינען מיר אין ריזוואליע די פאָלגענדע אידישע משפחות: ר׳ דוד פערל, ר׳ שמעון סאבו, ר׳ יוסף שלאמאוויטש, ר׳ הערש פערל, ר׳ לייב סאבו, ר׳ לייב פריעד, ר׳ הערש פויגל, ר׳ נפתלי יצחק, ר׳ מאיר שלאמאוויטש,

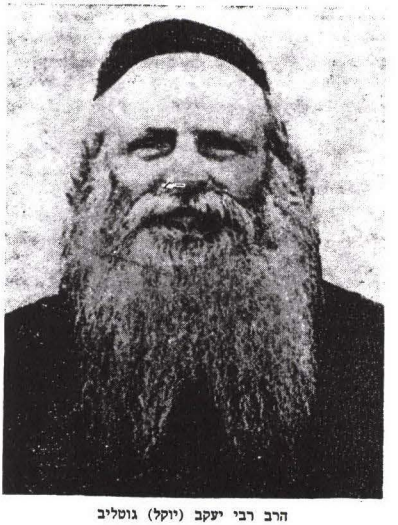

הרב רבי יעקב (יוקל) גוטליב

רבי יחיאל מיכל פויגל דומ"ץ

מצבת ר' שמואל אלי' שטרן

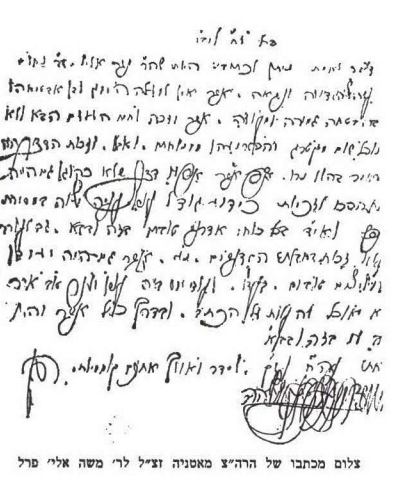

צלום מכתבו של הרה"צ מאטניה זצ"ל לר' משה אלי' פרל

ר׳ אברהם גפלער, ר׳ הערש קויפמאן, ר׳ יעקב טעסלער, ר׳ ישראל שימנאוויטש, ר׳ שלמה שלאמאוויטש, ר׳ ישראל שפירא, ר׳, מ. פישמאן, ר׳ ישראל סאבו, ר׳ יצחק לערנער, ר׳ משה סאבו, מרקו שלאמאוויטש, ר׳ נחמי׳ שכטער, ר׳ אליעזר הערש ווייס, ר׳ פנחס מאנדעל, ר׳ שמואל ווידער, ר׳ יצחק סאבו, ר׳ אברהם בערקאוויטש, ר׳ לייב ווידער, אלמנת מ. ווידער.

דער ערשטער רב אין ריזוואליע, איז געווען הג״ר יצחק מנחם קיזלניק ז״ל. – ר׳ יצחק מנחם, איז געבוירן אין דעם דאָרף רינא. ער איז געווען א תלמיד, פון הג״ר מנחם א״ש ז״ל פון אונגוואר. ר׳ יצחק איז געווען א איידעם, ביי הרבני ר׳ שמואל חסיד ע״ה פון ריזוואליע.

ר׳ יצחק מנחם, איז געווען רב אין ריזוואליע, ארום פופציג יאָר. ער האט אַהער געשטעלט חשובע תלמידים, וואס האבן שפּעטער פאַרנומען שיינע רבנות שטעלעס. ר׳ יצחק מנחם איז נפטר געווארן בשיבה טובה, כ׳ כסלו תרע״ו. ס׳איז פאראַן צו אים א תשובה, אין שו״ת שאילת שלום מהדורא תניינא סי׳ כ״ו. נאך זיין פטירה, האט די קהילה געוואָלט אויפנעמען פאַר רב, זיין זון הג״ר שמואל שמעלקא קיזלניק ז״ל, וואס איז דאַן געווען דיין אין ריסקווא. אָבער, ר׳ שמעלקא, האט זיך דערפון אָפּגעזאָגט, ער איז ליבערשט געבליבן אין ריסקווא.

דערנאך האט די קהילה אויפגענומען פאַר רב, הג״ר חיים מרדכי יעקב גאטליעב ז״ל – בעמח״ס ״יגל יעקב״, וואס איז געווען א תלמיד פונעם ״ערוגת הבושם״, און פון הג״ר יואל צבי ראטה זצ״ל בעמח״ס ״בית היוצר. ר׳ יעקעל, איז געווען דבוק צום ספינקער רבי׳ן הגה״צ ר׳ יוסף מאיר ווייס זצ״ל בעל ״אמרי יוסף״. ר׳ יעקעל האט משמש געווען בדיינות, זעקס יאָר אין בארשא; און פערצן יאָר אין אויבערווישעווא; אין ריזוואליע, איז ער געווען רב 3 יאָר; די לעצטע צען יאָר פון זיין לעבען, איז ער געווען רב אין די חסיד׳ישע קהילה אין מישקאלץ, אונגארן. ר׳ יעקעל איז נפטר געווארן, ח׳ תמוז תרצ״ו. ת.נ.צ.ב.ה.

דער לעצטער רב פון ריזוואליע, איז געווען הג״ר משה קיזלניק ז״ל הי״ד – וואס איז געווען א זון, פון הג״ר שמעלקא, און אַן אייניקל, פונעם ערשטן רב הג״ר יצחק מנחם קיזלניק ז״ל. ר׳ משה, איז פאַר דעם געווען רב אין סטרימטרא.

די קהילה, האט פארן קריג אויסגעהאַלטן א דיין. דער דיין איז געווען, הג״ר יחיאל מיכל פויגל ז״ל. ער, איז געווען א זון, פונעם ריסקווער שוחט, הרב אברהם משה פויגל ע״ה, וואס איז געווען א זון, פון הג״ר זונדל פויגל ז״ל אב״ד אויבער־ווישעווא. ר׳ מיכל, איז געווען א איידעם, ביי הרבני מרדכי גערטנער ע״ה. אין יאָר תרנ״ז, האט ער זיך באַזעצט אין ריזוואליע.

סמיכה להוראה האט הג״ר יחיאל מיכל געהאַט, פון מהרש״ם מבערזאן, און פון האדמו״ר מאטיניע זצ״ל. דער אטיניער רבי האט אים זייער מחשיב געווען, און האט אים גענומען צו זיך אויף קעסט אויף צוויי יאָר, כדי ער זאָל אויסלערנען זיין אייניקל די הוראה.

ר׳ מיכל, איז געווען א אויסערגעוועגליכער בעל זכרון, ער איז געווען בקי אין חושן משפט, פון אויסער ריזוואליע פלעגט מען קומען צו אים שליכטן דין תורה׳ס. אפילו די גויים פון דאָרף, האבן אים ליב געהאַט, ווען זיי האבן געהאַט צווישן זיך א סכסוך, פלעגן זיי קומען צו אים, ער זאָל זיי דאָס אויסגלייכן.

צו ר׳ מיכל איז פאראַן א תשובה, אין שו״ת מהרש״ם ח״א סי׳ קל״ז. ר׳ יחיאל מיכל איז נפטר געווארן, י״ד שבט תרצ״ה. זיינע צוויי זין ר׳ אלטער יצחק, און ר׳ דוב פויגל, זענען געראַטעוועט געווארן פון אוישוויץ, און האבן זיך דערנאך באַזעצט אין ארץ ישראל.

אין ריזוואליע, איז געווען א תלמיד חכם, ר׳ נפתלי הערצל ווייס ב״ר לייב ע״ה. געבוירן איז ער, אין טעטש. ער איז געווען א איידעם, ביי ר׳ יעקב צבי גערטנער ע״ה. ר׳ נפתלי הערצל, האט עטליכע פלפולים געשריבן, אין דעם ירחון "אסיפת חכמים".

ס'איז פאראַן צו אים תשובות, אין שו"ת פרי השדה ח"ג סי' קס"ו; שו"ת דודאי השדה סי' נ"ד.

נאָך די ערשטע וועלט קריג, איז ער אויפגענומען געווארן פאַר דיין, אין ווילחוביץ, וואס איז געווען אין טשעכיש-מארמאראש. אין יאָר תש"ב, איז ער מיט נאָך אידן, פאַרטריבן געווארן אויף גאליציא, ווי ער איז אומגעקומען אויף קידוש השם הי"ד.

ס'איז אויך געווען א תלמיד חכם, וואס האט געשמ'ט מיט זיין גאונות, הרב שמואל אלי' (ב"ר צבי) שטערן ע"ה. ר' שמואל אלי', איז געווען א איד א סוחר, און טראָץ זיינע געשעפטן האט ער געלערנט א טיפן לערנען, וואס לומדים און רבנים האבן באַוואונדערט. ר' שמואל אלי', איז געווען זייער נאָענט צום "אהבת ישראל" מוויזניץ זצ"ל. ער איז נפטר געווארן ז' אלול תרפ"ח, זייענדיג אַלט פיר און פופציג יאָר.

זיין זון, ר' משה שטערן ע"ה, איז געווען א איידעם, ביי ר' שמואל אלי'ס א ברודער, ר' שמחה ארי' שטערן ע"ה. ר' משה, איז געווען א גרויסער עסקן, יאָרן לאַנג איז ער געווען דער ראש הקהל, ווי אויך א מיטגליד אינעם דאָרף'ס פאַרוואַלטונג. ר' משה איז געווען א קלוגער פעהיגער מענטש, ער האט געקענט רעדן עטליכע שפּראַכן. זיין הויז איז געווען אָפען, פאַר יעדן נצרך.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה, זייענדיג נאָך א יונגערמאן, האט ער אסאַך געטאָן לטובת די אלמנות און יתומים, מיט די הילף פון די ג'וינט פון סיגעט, האט ער זיי פאַרשאַפט א שיינע שטיצע.

אין די יאָרן תרצ"ג-צ"ד, האט ער מיטגעשיקט יתומים, מיט אידן וואס זענען געפאָרן אויף ארץ ישראל, די יתומים האבן א דאַנק אים אויפגעשטעלט שיינע משפחות.

ביי די צווייטע וועלט מלחמה – ווען די אונגארישע רעגירונג, מיט די השפעה פון די דייטשן, האבן ארויסגעטריבן פון

מארמאראש, די אידן וואס האבן נישט געקענט אויפצייגן זייער אונגארישע בירגערשאַפט (ווי באַקאַנט, זענען כמעט אַלע פאַרטריבענע אויף גאליציע, גע׳הרג׳עט געווארן דורך די דייטשן ימ״ש) – אין די צייט, האט ר׳ משה פאַרשאַפט אונגארישע בירגערשאַפט, פאר רוב אידן פון ריזוואליע, וואס האבן דאָס נישט געהאַט. מיט אַנדערע ווערטער מיינט דאָס, אז זיי זענען געראַטעוועט געווארן, דורך אים, פון א זיכערן טויט.

ווען ר׳ משה איז פאַרטריבן געוואָרן אויף אוישוויץ, האט ער די גאַנצע צייט נישט גערוהט, נאָר ער האט כסדר מחזק געווען די אידן, זיי זאָלן זיך נישט מייאש זיין. ר׳ משה איז געשטאָרבן פון הונגער, עטליכע טעג בעפאָרן באַפרייען, הי״ד - יהא זכרו ברוך ות.נ.צ.ב.ה.

ר׳ שמחה ארי׳ שטערן ע״ה, איז יאָרן לאַנג, געווען דער ראש הקהל. ר׳ שמחה ארי׳, איז געווען א ברודער, פון ר׳ שמואל אלי׳ ע״ה. ער איז געווען א איידעם, פון הג״ר שמעלקא גינצלער זצ״ל, אב״ד אויבער־ווישעווא, ובעמח״ס משיב נפש. ר׳ שמחה ארי׳ איז געווען א חסיד׳ישער איד, און א תלמיד חכם. ער איז נפטר געווארן כ״ה סיון תרצ״ג.

פון די רייכע אידן אין ריזוואליע, איז געווען הרבני החסיד ר׳ משה אלי׳ פערל ע״ה. ער איז געווען א נגיד׳ישער איד. זיין פרנסה איז געווען פון האָלץ. ער איז געווען א אנטיניער חסיד. דער אנטיניער רבי, ר׳ חיים האגער זצ״ל, פלעגט אָפט קומען אויף ריזוואליע, זיין אכסניה איז געווען ביי ר׳ משה אלי׳.

אין די צייט פון די ערשטע וועלט מלחמה, ווען דער אנטיניער רבי איז אַנטלאָפן פון גאליציע, איז ער יענע צייט ביז נאָך די ימים נוראים איינגעשטאַנען ביי ר׳ משה אלי׳. ר׳ משה אלי׳ פלעגט כסדר, שטיצן דעם רבי׳נס הויז, מיט א ברייטע האַנט.

איינמאָל, ווען דער אנטיניער רבי ר׳ חיים, האט זיך געגוויטיגט אין א גרויסע סכום געלט, און ר׳ משה אלי׳ האט זיך אָנגעטראָגן דאס אים צו צושטעלן, האט אים דער רבי געגעבן א כתב, ווי ער איז אים דאָרט מבטיח עולם הבא. דאָס איז דער נוסח פונעם כתב, וואס מיר האבן געזעהן אין כתב יד:

בעזה״י י״ח למב״י

דבר אמת ניתן לכתוב, היות שה״ר משה אלי׳ ב״ר נחום עשה מצוה גדולה ונישא. אשר אין למעלה הימנה לכן אבטיחהו בהבטחה גמורה ומעולה אשר יזכה לחיי העולם הבא, ולא יוכל שום מקטרג להפריעהו ממנוחתו וטובו. וזכות הזה יאיר בהלו נרו עד אשר אפילו דבר שלא כהוגן גם המה יתהפכו לזכיות כידוע גודל ענין עושה מצוה במסירת נפש ואי״ה בכל כוחי אדרוש טובתו בזה ובבא.

גם לעורר עליו זכות אבותי הקדושים נ״ע אשר גם המה יעמוד למליצים טובים בעדו. ועוד יש בזה ענין יותר טוב אשר לא אוכל להעלות על הכתב ובדרך כלל יהי׳ לו טוב בזה ובבא.

באתי עה״ח עש״ק לסדר ״ואולך אתכם קוממיות״.

הק׳ חיים בהרה״צ ברוך זצוקללה״ה

אין ריזוואליע, איז געווען א בית הכנסת, בית המדרש ״פועל צדק״, און א שטיבל, פון ר׳ משה אלי׳ פערל ע״ה.

רוב אידן פון ריזוואליע, זענען געווען וויזניצער - בורשער - אנטיניע חסידים; א קליינע טייל, זענען געווען ספינקער חסידים.

פון יאָר תרכ״ח, ביז תר״ס - זענען די פאָלגענדע אידן, געווען פון די נכבדי הקהילה: ר׳ הערש שטערן, ר׳ יעקב מענדל שטיינמעץ, ר׳ מרדכי צבי ווידער, ר׳ שלמה ב״ר יעקב מענדל שטיינמעץ, ר׳ יצחק שוחט, ר׳ אברהם טעסלער, ר׳ מרדכי גערטנער (וואס צייטן איז ער געווען ראש הקהל), ר׳ יצחק בוימגארטען, ר׳ זונדל קעניג, ר׳ דוד שמואל ווארצל, ר׳ שמואל

דעבלינגער, ר׳ חיים פריעד (וואס איז געווען ראש חברה משניות), ר׳ משה הירש סג״ל, ר׳ יואל לייב שרייבער, ר׳ משה שמחה כהנא, ר׳ מאיר קיזלניק.

פון יאָר תר״ס און ווייטער, זענען די אידן געווען פון די נכבדי הקהילה: ר׳ שמחה לייב (ב״ר הירש) שטערן, ר׳ שמואל אלי׳ (ב״ר הירש) שטערן, ר׳ משה אלי׳ פערל, ר׳ יצחק (ב״ר מרדכי), ר׳ יוסף מרדכי ווידער, ר׳ משה ענגלמאן, ר׳ יעקב צבי גערטנער, ר׳ מנחם פישמאן, ר׳ אליעזר (ב״ר משה אלי׳) פערל, ר׳ יצחק איינהורן, ר׳ דוד פישמאן ע״ה. זיין טאָכטער איז געווען מרת בתי׳ ע״ה, פרוי פון ר׳ אברהם זיידא רובינשטיין נ״י פון וויליאמסבורג.

ווען די אונגארישע מאדיארן, זענען אריין אויף צפון טראנסליוואניא – האבן זיך אָנגעהויבן די צרות פאַר די אידן פון ריזוואליע. זומער תש״ד, זענען אין א טאָג, אָנגעקומען צענדליגער סטודענטן פון סיגעט, וואס האבן אָנגערייצט די דאָרטיגע גוים אַנטקעגן די אידן. זיי אליין האבן געוויזן פאַרשידענע קונצן, כדי מצער צו זיין די אידן. נאָך שתדלנות פון ר׳ ישראל טאבאק, האט מען די סטודענטן פון דאָרט אַוועק געטריבן.

שבת אחרון של פסח תש״ד – האט מען אלע אידן פון ריזוואליע, צוזאַמען גענומען אין די גרויסע שוהל און אין שוהל הויף, די זשאנדארן און זייערע נאָכשלעפערס, האבן געשמיסן רעכטס און לינקס.

די רייכערע אידן, האט מען זייער שטאַרק געשלאָגן, כדי זיי זאָלן אויסזאָגן ווי זיי האבן באַהאַלטן זייערע טייערע חפצים.

נאך עטליכע טעג, האט מען אַלע אידן פון ריזוואליע, געטריבן צו די געטאָ אין דראמערישט. און 15 מאי – זענען זיי געטריבן געווארן צו פיס צו די באַן סטאַציע, א שטרעקע פון 25 ק״מ, קריכענדיג אויף בערג און טאָלן, ווער ס״האט נישט שנעל געשפּאַנט, האט געכאַפּט טויטע קלעפּ.

א טייערער איד, ר׳ לייזער ב״ר חיים שטיין (וואס איז געווען א ירא ד׳ מרבים, און בעל מכניס אורח), האט זיך אינמיטן גיין אָפּגעשטעלט, און האט געגעבן א געשריי ״רבונו של עולם איך קען מער נישט״ – ער האט זיך אינמיטן וועג אויסגעשטרעקט רח״ל, און האט אויסגעהויכעט זיין טייערע נשמה. ער האט זוכה געווען צו ווערן געבּרענגט לקבר ישראל, אין דעם בית עלמין פונעם דאָרף קעכניא.

נאָכן קריג, זענען אהיים געקומען, ארום 40 געראַטעוועטע אידן. אָבּער ביז א קורצע צייט, האבן זיי פאַרלאָזט דעם דאָרף, מערסטנס זענען געפאָרן אויף ארץ ישראל.

לט.

סיטשל

דער ישוב סיטשל – געפירט זיך 50 ק״מ פון דרום מזרח צו סיגעט.

בערך אין יאָר תק״י, געפינט מען ווי די אידן ר׳ מענדל ראזענבערג, ר׳ מאיר שאלאמאן, האבן געצאָלט שטייער, דרייסיג פלורין א יאָר.

אין יאָר תק״צ, זענען פאַרשריבּן אין די רעגירונג די משפחות: מטיאש ראזענבערג, ר׳ יצחק טשאקאן, ר׳ הערש טשאקאן, ר׳ יעקב וואלטער, ר׳ שמעון וואלטער, ר׳ הערש ראזענבערגער, א. טשאקאן, ר׳ משה גנטער, ר׳ משה רעמיאטיאן,

ר׳ משה שטרקלער, מרקו שטרקלער, מנדל ראזענבערג, ר׳ איזאק רוב, ר׳ שלמה גאנץ, ר׳ זעליג גאנץ, ר׳ משה שטערן, ר׳ אליעזר גאנץ, ר׳ יוסף שטערן, ר׳ אלי׳ גאנץ, ר׳ יעקב גאנץ, ר׳ לייב גאנץ, ר׳ שמעון גאנץ, ר׳ יעקב פויגל, ר׳ לעזער שעכטער, ר׳ שמעון ראזענבערג, ר׳ אליעזר גאנץ.

דאס רבנות פון סיטשל, האט באַלאַנגט, צו די גלילות פון אויבער־ווישעווא.

אין יאָר תרפ״ב, האט מען דאָרט אויפגענומען א דיין און מורה הוראה, הג״ר יחזקאל ווידמאן זצ״ל, בן הג״ר יצחק מאיר זצ״ל אב״ד מאסיף. ר׳ יחזקאל, איז געווען אַן איידעם, ביי ר׳ מאיר אפל ע״ה, וואס איז געווען א איידעם, פון ר׳ זונדל וויזל ע״ה.

אין די אסיפה כללית, וואס איז פאָרגעקומען א׳ תבוא תרפ״ב, איז מוחלט געווארן, אז הג״ר יחזקאל איז דיין, אָבער מרא דאתרא איז הג״ר מנחם מענדל האגער זצ״ל, אב״ד אויבער־ווישעווא, ביז מאה ועשרים שנה...

ר׳ יחזקאל, איז געווען א תלמיד פון די וויזניצע ישיבה, ער איז געווען מפורסם פאר א תלמיד חכם און חריף, א גרויסער בקי בספרי חסידות און א בעל מידות. ער איז געווען מקושר צום ״אהבת ישראל״, און צום ״אמרי חיים״ זצ״ל.

ר׳ יחזקאל׳ס דאַווענען, איז געווען מיט א מורא׳דיגע התלהבות. ר׳ יחזקאל איז אומגעקומען עקה״ש, הי״ד.

זיין טאָכטער, איז די רעבעצין פון הג״ר אברהם דוד הורוביץ שליט״א, אב״ד שטראסבורג, און כעת, חבר בביה״ד הגדול דהעדה החרדית בירושלים.

אין די צייט, וואס ר׳ יחזקאל איז געווען דיין, איז געווען אין סיטשל א שוחט, הרב ר׳ צבי מאיר פויגל, וואס איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און אויך א מורה הוראה. ווען ר׳

יחזקאל איז נישט געווען אין ישוב, פלעגט ר׳ צבי מאיר פסק׳ענען.

דער ווישעווער רב, הג״ר מענדל האגער זצ״ל, האט זיך איינמאָל אויסגעדריקט: איך בין שוין געווען אויף א גרויסער חלק פון די וועלט, אבער, אין ערגעץ האָב איך נישט געפונען אזאַ פּאָר, ווי דעם סיטשל רב מיטן שוחט ר׳ צבי מאיר.

פון דעם זעהט מען, אז דער ווישעווער רב, האט אים גערופן דער סיטשלער רב.

אין יאָר תר״ע, האט זיך באַזעצט אין סיטשל, א תלמיד חכם ר׳ אורי מאיר כהנוב ז״ל. ר׳ אורי מאיר, איז געבוירן געווארן אין רוסלאנד. צוליב דעם מיליטער, איז ער פון דאָרט אַנטלאָפן. נאָך עטליכע וואַנדערונגען, האָט ער זיך באַזעצט אין סיטשל, ווי ער האָט געהאַט א ישיבה. ר׳ אורי מאיר האט גע׳שם׳ט, אַלץ למדן און חריף עצום. זיין זון, הג״ר אלעזר כהנוב ז״ל, איז געווען ראש ישיבה אין אמעריקא אין עטליכע ישיבות, און אויך אין תורה ודעת, ער איז געווען פאַר א צייט רב אין די קהילה אין לאָנג ביטש.

ר׳ אורי מאיר, מיט זיין זון ר׳ אלעזר, האבן איבער געלאזט א ספר וואס זיי האבן מחבר געווען בשותפות, ספר ״משמרת כהנים״ אויף מסכתות הש״ס.

איינער פון די חשובע אידן אין סיטשל, איז געווען ר׳ שלמה ב״ר שמואל פרוכטער ז״ל. ר׳ שלמה, איז געווען א לאַנגע צייט, דער סעקרעטאַר פון די קהילה. אין יאָר תרפ״ב, האט ער זיך געצויגן אויף אמעריקא, ווי ער האט מחבר געווען זיין ספר ״דברי שלמה״, וואס ענטהאַלט דרושים יקרים בעניני חיוב אמונה. אין די הקדמה, שרייבט ער א לענגערע באַשרייבונג, פון דאס אידישע לעבן אין מארמאראש.

אויף זיינע עלטערע יאָרן, האט זיך ר׳ שלמה געצויגן קיין ירושלים, ווי ער האָט טעגליך געדאַוועט אין דעם דאָרטיגן

סאטמאר בית מדרש "אוהל רחל". ער איז דאָרט געווען באַליבט ביי אלע מתפללים. ער האָט אין ירושלים געדרוקט זיין ספר "אגרות שלמה" חלק א' און חלק ב'. ער איז נפטר געווארן אין ירושלים תשכ"ה.

אין סיטשל איז געווען א שו"ב ר' מאיר כ"ץ ע"ה. ער, ווערט דערמאָנט, אין שו"ת "קרן לדוד" סי' קל"ד, וועגן א פּאַסירונג וואס האָט אים געטראָפן. ווען איינער פון די דאָרטיגע תושבים, איז צוגעקומען צו אים ערב פסח, מיט א לעמעלע, און אים געזאָגט, שחט מיר מיין "קרבן פסח". דער בעל הבית פון די לעמעלע, האט נישט געוואוסט, אז מ'טאָר נישט אזוי אָנרופן א לעמעלע, נאָר אַלץ ווערטל האט ער אזוי געזאָגט צום שוחט... דער שוחט האט שוין ווייטער נישט געוואָלט שחט'ן דאָס לעמעלע, אַלץ שחוטי חוץ. ער האָט אָנגעפרעגט דעם "קרן לדוד", וואס מ'זאָל טאָן מיט דאָס לעמעל. עיי"ש תשובתו באריכות.

ביזן יאָר תר"כ, איז געווען אין סיטשל, דריי שוהלן, געבויט פון האָלץ. אין יאָר תרכ"ג, האט מען געבויט די גרויסע שוהל פון שטיינער. אין יאָר תרפ"ה, האט מען געבויט די ספינקער שוהל, ווי דער ספינקער רבין'ס אייניקל, הג"ר אהרן כהנא ז"ל, בעמח"ס שו"ת "וערך הכהן", האט דאָרט פאַר א צייט געדאַוועט. שפּעטער איז ער געווארן רב אין ביסטרא.

אין דער תלמוד תורה פון סיטשל, האט עקזיסטירט 6 קלאַסן. א היבשער חלק פון די אידן אין סיטשל, זענען געווען תלמידי חכמים מופלגים, ווי אויך בעלי הוראה. אין דעם גאַנצן ישוב, האט זיך נישט געפונען א איד, וואס זאָל נישט האבן באָרד און פיאות.

יעדן טאָג פיר אזייגער פארטאָגס, פלעגט שוין טומלען דער שטאָטישע שוהל, פון אידן וואס האבן דאָרט געלערנט גמרא און תוספות, פאַרן דאַווענען, דער קול התורה פלעגט זיך ארויס הערן ביזן גאַס.

ס'איז כדאי אראָפּ צו ברענגען, עטליכע אידן, וואס זענען געווען סוחרים, און האבן געקענט גוט לערנען: דער קצב, ר' אביגדור פריעד ע"ה, האט יעדעס יאָר מסיים געווען ש"ס. די אידן פון סיטשל דערציילן, אז ר' אביגדור האט געקענט אויסנווייניג, ש"ס און ראשונים ואחרונים; דער צווייטער קצב, ר' בערל קיזלניק ע"ה (וואס איז געווען א זון פון ריזוואליער רב), האט אויך געשמ'ט פאַר א גרויסער תלמיד חכם און ירא שמים; אויך איז דאָרט געווען א איד, ר' יוסף יוזפא שטיינמעץ ע"ה, וואס האט געהאט א "כל בו געשעפט", און בין גברא לגברא אין געשעפט, האט ער עוסק געווען אין תורה; אזוי איז געווען, היבש תלמידי חכמים, סוחרים יראים ושלימים.

די פרנסה, איז געווען נישט קשה. יעדער האט, צו זיין געווענליכע פרנסה, אויך ארויס גענומען אביסל פרנסה, פון די פעלדערלעך, וואס זיי האבן פאַרמאָגט. ס'איז דאָרט געווען, ארום צוואָנציג געשעפטן, פון אלערליי מינים, בעלי מלאכות, סתם ארבייטער ביים האָלץ פאבריק וכו'.

רוב אידן פון סיטשל, זענען געווען וויזניצער חסידים; א קליינער חלק, זענען געווען סיגעטער חסידים.

פון יאָר תרכ"ט, ביז יאָר תר"ס, זענען די פאָלגענדע אידן, געווען פון די ראשי הקהילה און פרנסים: ר' משה קליין, ר' אברהם יעקב פריעד, ר' שלום גראס, ר' יוסף יצחק דאווידאוויטש, ר' שמואל רובינשטיין, ר' מרדכי ווידער, ר' מרדכי ארי' שטיין, ר' שבתי שוחט, ר' אביגדור משה, ר' ארי' זאב בר"פ, ר' שלמה דאווידאוויטש, ר' אלימלך גאנץ, ר' יחיאל צבי אפעל, ר' דוד אפעל, ר' ארי' דוד ראזענבערג, ר' שלום מאליק, ר' פרץ דוד מאליק, (וואס איז געווען א נאמן בית ביים טארניווער רב), ר' אברהם גראס, ר' יחיאל מיכל גראס.

מיר, וועלן אראָפּ ברענגען, עטליכע אויסצוגן פון דעם פנקס הקהילה פון די יארן תרפ"ב – תש"א: והנה - כ"א טבת תרפ"ב,

ביי די אסיפה כללית בראש פון הרה״ג אב״ד, האט מען מחליט געווען, דער שוחט קען בלייבן ביז פסח הבעל״ט. דאס זענען די פרייזן פאַר ״געבעלע״ א בהמה גסה מיט ציין פערציג לעי, אָן ציין 28 לעי, א קעלבל ביז א חודש אַלט פערצן לעי, א לעמעלע אדער ציגעלע ביז שבועות איז די פרייז דריי לעי, פון שבועות ביז ראש השנה וועט דאָס קאָסטן פינעף לעי, נאָך ראש השנה זיבען לעי, א הון אדער הינדל איין לעי מיט פופציג באניס, א גענזל דריי לעי. פאר הייוועון איז די פרייז דרייצען באניס פאר א דעקאָ (די וואס וועלן קויפן הייוועון אויפן שוואַרצן מאַרק וועלן באַשטראָפט ווערן). מ׳דאַרף געבן א הענקה, פאַר די אלמנה פון ר׳ שבתי שו״ב ע״ה.

ב׳ דחוה״מ פסק תרפ״ב. – מ׳האט צוזאַם גערעכנט די ״גאבעלע״. די הכנסה פון די חדשים יאנואר־אפריל, איז געווען 8561 לעי. במשך די דערמאָנטע צייט, האט מען גע׳שחט׳ן 456 הינער־הונען, 56 גענז, 45 לעמעלעך, 150 קעלבלעך.

מוצש״ק חוקת - בלק תרפ״ב. – מ׳האט מחליט געווען, אויפצונעמען א דומ״ץ פאַר דעם ישוב, די וואַלן וועלן פאָרקומען א׳ פרשת עקב הבעל״ט.

ב׳ דר״ח חשון תרפ״ד. – ס׳איז אויסגעוועלט געווארן, א נייע פירערשאַפט פאַר די קהילה, ווי פאָלגענד: ר׳ דוד אפעל, פרעזעס; ר׳ מאטיל שפריצער, ראש הקהל; טובים: ר׳ ברוך פריעד, ר׳ יהושע קראטץ, ר׳ מנחם מאשקאוויטש, ר׳ משה צבי בר״א פישמאן, ר׳ אליעזר גאנץ. מיט איינשטימונג, איז ערוועלט געווארן פאר שו״ב, הרב צבי מאיר פויגל ע״ה. אויפן שוחט איז א פליכט, אכטונג צו געבן אויפן עירוב, יעדע וואָך דאַרף ער דאס איבערקוקען.

עש״ק נח תרפ״ד. – מ׳האט מחליט געווען, כדי צו קענען אויפהאַלטן דעם בית מדרש, מוז יעדער בעל הבית צושטייער

געבן א יאָר, פערציג לעי. דעם סכום, קען מען אראָפּ רעכענען פון די נדרים ונדבות.

ב׳ יתרו תרפ״ו. – די גאבעלע האט מען פאַרקויפט פאַר פינעף און זעכציג טויזענט לעי. די פאָלגענדע אידן האבן דאס אָפּגעקויפט: ר׳ יעקב שמשון טויב, ר׳ נתן קארן, ר׳ כתריאל קיזלניק. אויך די הכנסה פון די הייווען, איז פאַרקויפט געווארן. דער שו״ב ר׳ צבי מאיר, האט געבאָרגט פון די קהילה, צען טויזענט לעי, ער קאָן דאס באַצאָלן ביז דריי יאָר. מ׳האט געהעכערט די געהאַלט, פונעם דיין און שו״ב.

מוצש״ק ואר״א תרפ״ז. – מ׳האט געוואָלט פאַרקויפן די ״גאבעלע״, אָבער ס׳איז נישט געווען קיין קונה. ס׳איז געבליבן ביי די קהילה.

מוצש״ק בא תרפ״ז. – די הייווען זענען פאַרקויפט געווארן, פאַר ר׳ מאיר פיינטוך ע״ה.

א׳ שופטים תרפ״ח – האט מען מחליט געווען, אז יעדער מלמד, איז מחויב צו גיין מיט זיינע תלמידים, יעדן פרייטאג, צו ״פאַרהערן״ זיך ביים רב. ווער ס׳וועט נישט אויספאָלגן, אפילו איינמאָל, וועט מען אים פסל׳ן צו זיין א מלמד. אויך וועט ער נישט האבן קיין רעכט, איינצוקאַסירן די שכר לימוד פון די עלטערן.

ג׳ האזינו תרפ״ח. – כדי צו שטיין אויף די וואַך בעניני צניעות הבגדים פון פרויען און מיידלעך, האבן מיר ארויף געוואָרפן, די אחריות פון די מיידלעך אויפן טאַטן, און פון די פרויען אויף די מענער. ווען איינער פון זייער משפחה, וועט נישט גיין בצניעות, וועט דער מאַן-טאַטע, נישט קענען דאַווענען פארן עמוד, און נישט באַקומען קיין עלי׳, און קיינער טאָר נישט אנטייל נעמען, אין זייערע שמחות.

דברים תרפ"ט. – מ'האט מחליט געווען, צו בויען א כשר'ע פלייש באַנק, אויפן שטח פון קהל, וואס איז אַנטקעגן דעם בית המדרש.

מוצש"ק וירא תר"צ. – אין די גרויסע אסיפה וואס איז פאָרגעקומען, האט מען מחליט געווען, אז די נייע בית המדרש מיטן נאָמען "תלמוד תורה", וואס איז געבויעט געווארן זומער תרפ"ט, וועט ווערן איבערגעגעבן צו אַלע בני הקהילה. די 22 "זיצן", וואס איז נאך נישט פאַרקויפט געווארן, מעג די קהילה פאַרקויפן אָדער פאַרדינגען. קהל, איז מחויב צו באַצאָלן 14,500 לעי, פאר ר' יצחק אסטאלאש, וואס האט דעם סכום געגעבן צו בויען דאס בית המדרש. אויך האט מען מחליט געווען, ארויף צו לייגן א שטייער, אויף אלע בעלי בתים וואס שטייען אין די רשימה. דער וואס וועט נישט באַצאָלן זיין שטייער, וועט מען אים שבת אַוועק נעמען זיין טלית אַלץ משכון. ווער ס'וועט נישט איבערגעבן זיין טלית, וועט באַשטראָפט ווערן, לויט די תקנות הקהל.

א' שלח תרצ"א. – צוליב דעם שווערן געלט מצב פון קהל, וועט מען אראָפּ נעמען 15 פּראָצענט, פון די געהאַלטן פון רב און שוחט.

מוצש"ק וארא תרצ"ג. – ביי די אסיפה כללית, ביי די וואַלן פאַר "טובי העיר", איז ערוועלט געווארן: ר' יהודא אליעזר פאלאק, פרעזעס; ר' חיים פאלאק, ראש הקהל; "טובים" ר' שלמה ב"ר אייזיק צבי פרוכטער, ר' דוד אפעל, ר' יצחק אסטאלאש, ר' מנחם מאשקאוויטש, ר' מנחם רובינשטיין; ערזאץ: ר' מאטיל שפריצער, ר' לעזער גאנץ.

א' נצבים תרצ"ג. – די טובי הקהל, האבן מחליט געווען, אז דער רב מיטן שוחט, מוזן ראש השנה און יום הקדוש בלייבן אינדערהיים, און נישט אַוועק פאָרן. אויב זיי וועלן דאס נישט

אויספאָלגן, וועט ווערן אויף זיי ארויפגעלייגט א קנס, און מ׳וועט זיי אראָפּרעכענען פון געהאַלט.

א׳ תצוה תרצ״ד. – ביי די אסיפה צו די נייע וואַלן, ווי עס האבן זיך באַטייליגט 68 וועלערס, זענען ערוועלט געווארן: ר׳ מנחם משאקאוויטש, פרעזעס; ר׳ משה מאליק, ראש הקהל. ״טובים״ ר׳ מאטיל שפריצער, ר׳ מרדכי אפעל, ר׳ יהודא אליעזר פאלאק, ר׳ שלום שטויבער, ר׳ אליעזר גאנץ. ערזאטץ: ר׳ דוד אפעל, ר׳ יצחק אסטאלאש.

א׳ צו תרצ״ד. – כדי צו קענען העלפן די אָרימעלייט מיט ״קמחא דפסחא״, האט מען מחליט געווען, אז די וואס שחט׳ן אין די וואָך וואס געפאַלט פסח, זאלן צאָלן עקסטרא 2 לעי פאַר א עוף. אויף ר׳ מ׳.... איז ארויף געלייגט געווארן א שטראָף, ווייל ער איז צוגעגאַנגען דאַווענען פארן עמוד פאַר די זמן התפלה, אָן צו נעמען דערויף רשות פון די גבאים. זיין שטראָף איז: דריי חדשים טאָר ער נישט דאַווענען פארן עמוד.

א׳ יתרו תרצ״ו. – ביי די נייע וואַלן, ווי עס האבן אָנטייל גענומען 72 וועלער, איז ערוועלט געווארן: ר׳ יהודא אליעזר פאלאק, פרעזעס; ר׳ ברוך שטעגמאן, ראש הקהל. ״טובים״ ר׳ משה מאליק, ר׳ מנחם מאשקאוויטש, ר׳ דוד אפעל, ר׳ משה דאווידאוויטש, ר׳ מרדכי אפעל, ר׳ יצחק אסטאלאש, ר׳ מרדכי שפריצער, ר׳ שלמה פרוכטער.

ד׳ תבוא תרצ״ט. – ביי די נייע וואַלן, ווי עס האבן אָנטייל גענומען 72 וועלער, זענען ערוועלט געווארן: ר׳ יעקב פריעד, ראה״ק א׳; ר׳ לייב בידערמאן, ראה״ק ב׳. ״טובים״: ר׳ משה מאליק, ר׳ מרדכי אפעל, ר׳ שלמה לייב טאבאק, ר׳ שלמה פאלאק, ר׳ זעליג יאקאבאוויטש. ערזאטץ: ר׳ צבי פאלאק, ר׳ מנחם מאשקאוויטש.

אין סיטשעל איז געווען א חשוב׳ער איד מיטן נאמען ר׳ שלמה סיטשעלער (דאווידאוויטש) - אויך האט מען אים גערופן

"דער זשיראד" (שופט), פאר זיין חשיבות, אין אויסגלייכן כל מיני סכסוכים, אפילו להבדיל ביי די ערלים. מיט דעם אלעם, האבן די רשעים חרוב געמאכט זיין הויז און אוועק געפירט די גאנצע משפחה - ר' שלמה איז געווען א תלמיד פונעם "קדושת יו"ט", ער פלעגט אויך פאָרן אויף שבתים צום "דברי יואל".

ביי ר' שלמה האט זיך די גמרא קיינמאל נישט צוגעמאכט. נאכדעם ווען די רשעים ימ"ש האבן אוועק געפירט ר' שלמה'ן, איז אריין געקומען אין שטוב א אייניקל, א קינד פון 5-6 יאָר, און זיך זייער צעוויינט. האט מען געפרעגט דאס קינד וואס וויינסטו? האט דאס קינד ג'ענטפערט: דער זיידע איז נישטאָ, און די ספרים זענען צוגעמאַכט...

נאָכן קריג, ווען אַן אייניקל פון ר' שלמה ע"ה איז געקומען צום "דברי יואל", און האט אים געזאגט אז ער איז אַן אייניקל פון ר' שלמה סיטשעלער, האט זיך דער "דברי יואל" אביסל זיך אונטער געהויבן פון זיין בענקל, אַלץ שעצונג פאַר ר' שלמה ע"ה. פון ר' שלמה איז געבליבן א זון, ר' שמחה דעוויס נ"י.

ר' שלמה'ס זון איז געווען ר' דוד פון סיטשל, ער איז געווען שו"ב אין באטשאן. בסוף ימיו האט ער געוואוינט אין צפת ת"ו. זיין טאכטער, איז געווען די פרוי פון ר' בנימין הלוי גאלדשטיין ע"ה, זי איז פון די באַקאַנטע נשים צדקניות אין ירושלים עיה"ק.

ביי די משפחת דאווידאוויטש, איז געווען א מגילת יוחסין ביז צום טורי זהב זצ"ל.

ר' בנימין, האט א זון וואוינען אין אנטווערפן, ר' יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין נ"י. אן אייניקל פון ר' דוד, איז געווען די פרוי פון הרה"ח ר' שאול הוטטערער נ"י פון אנטווערפן.

אין יאר תש"א – האבן זיך אָנגעהויבן פאַר די אידן פון סיטשל, די צרות. די אידישע געשעפטן האבן זיך אָפּגעשפּאַרט, שפּעטער איז פאַרבאָטן געווארן די אידישע שחיטה, ווי אויך צו גיין אין מקוה. דערנאך, האט מען די יונגע מענער אוועק געפירט

צו צוואַנג אַרבעט אין אוקרייאינה, ווי א גרויסער טייל איז אומגעקומען עקה"ש, הי"ד.

די אידן, האבן טראָץ די גזירות, זיך אריינבאַקומען אין מקוה דורכן פענסטער. דער שו"ב, ר' צבי מאיר פויגל, האט ממשיך געווען צו שחט'ן, כדי מ'זאָל האבן פלייש אויף שבת.

אפריל תש"ד – האט מען צוזאַם גענומען אַלע אידן פון סיטשל, און מ'האט זיי אוועק געפירט צו דער געטאָ אין דראגמירעשט, פון ווי, זיי זענען דערנאך געפירט געווארן אויף אוישוויץ. הי"ד.

נאָכן חורבן זענען פון סיטשל געבליבן לעבן ארום 55 נפשות. די לעבן געבליבענע האבן ביז א קורצע צייט פאַרלאָזט סיטשל.

מ.

בירסאַניף

דער ישוב בירסאַניף – אויף אונגאריש = BARCANFALVA – געפינט זיך 25 ק"מ פון דרום מזרח צו די שטאט סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאָר תק"צ, טרעפן מיר די פאָלגענדע אידישע משפחות אין בירסאניף: ר' ט. אינדיג, ר' לייב אינדיג, ר' זעליג אינדיג, ר' אברהם גאנץ, ר' קלמן פאלאק, ר' קלמן גאנץ, ר' לעזער גאנץ, ר' אברהם פאלאק, ר' לעזער שטול, ר' שמואל טעסלער, ר' יצחק שטול, ר' יעקב גאילער, ר' משה גאנץ, ר'

איציק יעגער, ר׳ זעליג פאלאק, ר׳ יעקב ראטה, ר׳ שמעון שטול, ר׳ עזרא קאיפאה, ר׳ הערש ראטה, ר׳ לייב אפשאן, ר׳ הערש שעכטער, ר׳ שלום גרונער.

די ערשטע אידן פון בירסאניף, האבן געשטאַמט פון גאליציע. די קהילה, האט זיך געגרינדעט, בערך תק״ע. דאַן האט מען אויפגעבויט די ערשטע שוהל, מקוה טהרה, מען האט געגרינדעט די חברה קדישא. במשך די צייט, האט מען צוגעבויט נאָך צוויי שוהלן. די ערשטע בעלי בתים, זענען געווען מייסטענס, וויזניצ׳ער חסידים. אין יאָר תרנ״א, זענען שוין אויך געווען היבש בעלי בתים, וואס זענען געווען סיגעט׳ער און קרעטשענווער חסידים.

די פרנסות פון די אידן, זענען מערסטענס געווען פון פעלד אַרבעט און מיליכיגע פּראָדוקטען. עטליכע סוחרים זענען דערפון געווען עשירים. ס׳איז דאָרט געווען אידישע בעלי מלאכות, 2 ווערטסהייזער, זעקס געשעפטן, און דריי פלייש געשעפטן.

איינער פון די רייכע אידן אין בירסאניף, איז געווען ר׳ יוסף יחזקאל כהנא ע״ה. א זון פון הר״ר יהודה כהנא ע״ה, זון פון הג״ר שמואל זיינוויל כהנא ע״ה, וואס איז געווען א איידעם פונעם בעמח״ס ״קונטרס הספיקות״. ר׳ יוסף יחזקאל׳ס מוטער, איז געווען א טאָכטער פון ר׳ יוסף ארי׳ כהנא ע״ה, פון סיגעט.

ר׳ יוסף יחזקאל, האט פאַרמאָגט גרויסע שטחים און הייזער. ער איז געווען א קאַנדידאַט צו באַקומען פון קעניג פראַנץ יוזעף א עהרן טיטל, נאָר, אזוי ווי דאָס צו באַקומען, איז געווען פאַרבונדן אַז, בשעת מעשה, האָט מען זיך געדאַרפט אָנטאָן א צלם, האט, ר׳ יחזקאל יוסף, מוותר געווען, אויף דעם כבוד און טיטל. אָבער די באַפעלקערונג האט אים גערופן מיטן טיטל, ״באַראָן״ יחזקאל.

די קהילה אין בירסאניף, האט קיינמאָל נישט געהאַט אַן אייגענעם רב. דאָס רבנות, האָט קודם באַלאַנגט צו די רבנות פון סיגעט; און שפּעטער, האָט דאָס באַלאַנגט צו די רבנות פון

בארבעשט. די קהילה, האָט געהאַט א אייגענעם שוחט, וואס האט אויך געקענט פסק׳ענען אין הלכות איסור והיתר.

אין יאָר תר״כ, איז געווען דאָרט שוחט, ר׳ מנחם מענדל כהנא ע״ה. שפּעטער איז געווען דאָרט שוחט, ר׳ ישראל שטערן ע״ה. דער לעצטער שוחט איז געווען ר׳ יחזקאל משה דייטש ע״ה.

ר׳ יחזקאל משה דייטש, האט נישט נאָר געדינט אַלץ שוחט אין בירסאניף נאָר אויך אַלץ דיין. ער איז געווען א תלמיד, פונעם ״ייטב לב״ און פון זיין זון דער ״קדושת יו״ט״.

ר׳ יחזקאל משה איז געווען א שיינער בעל תפלה, און איז געווען באַליבט אויף יעדן.

ער האט מסדר געווען צום דרוק, דעם ספר ״קדושת יו״ט״ פון זיין רבי׳ן זצ״ל. ער האט געהאַט אין בירסאניף, א קליינע ישיבה, ווי ער האט געלערנט מיט בחורים יו״ד ח״א.

זיין זון, הג״ר ברוך דייטש זצ״ל מו״צ אין ראמיט, האט אויך געלערנט די הוראה ביי זיין פאָטער זצ״ל.

צווישן די בעלי בתים, זענען געווען היבש תלמידי חכמים ויראי השם, וואָס האָבן געגעבן פאַר זייערע קינדער דאס ערליכסטע חינוך.

די פאָלגענדע צוויי רבנים, זענען געווען אָפּשטאַמיגע פון בירסאניף: הג״ר יוסף ברוך גאנץ הי״ד, וואס איז געווען רב אין ראטערדאם, האלאנד; און הג״ר חיים וואלף, וואס איז געווען רב אין רחובות, א״י.

בעפאָר די ערשטע וועלט מלחמה, זענען די פאָלגענדע אידן, געווען פון די נכבדי הקהילה און פרנסים: ר׳ מרדכי ווידער, ר׳ געצל גאנץ, ר׳ חיים מאיר סג״ל, ר׳ מנחם ישראל גאנץ, ר׳ יצחק גאנץ און זיין זון ר׳ מעשיל גאנץ, ר׳ גרשון גאנץ, ר׳ יהודא ארי׳ פאלאק, ר׳ פנחס שטוהל, ר׳ משה אינדיק, הנגיד ר׳ צבי שטערן און זיין איידעם ר׳ זעליג שטערן, ר׳ יוסף יחזקאל כהנא, און

זיינע איידעמער ר׳ יצחק הורוביץ, ר׳ ארי׳ קראטץ, ר׳ מאיר צבי גאנץ ר׳ שמעון שטעסל, ר׳ וואלף מאליק, ר׳ חיים פויגל.

אַן אָפּשטאַמיגער פון בירסאניף, איז געווען הרה״ח ר׳ ארי׳ ב״ר שלמה הערשקאוויטש ע״ה. ר׳ ארי׳, האט נאָכן קריג געוואוינט אין ירושלים, ווי ער איז געווען א חשובער מתפלל אין סאטמארער ביהמ״ד ״אוהל רחל״.

ער פלעגט אַכטונג געבן מ׳זאָל נישט רעדן ביי חזרת הש״ץ און ביי קריאת התורה.

שפּעטער האָט ער זיך באַזעצט אין ווילאמסבורג, ווי ער איז געווען נאָנט צום הגה״ק בעל ״דברי יואל״ זי״ע. ר׳ ארי׳ איז נפטר געווארן, כ״ד תשרי תשמ״ג. ער האט איבער געלאָזט חשובע קינדער שיחיו, הרה״ח ר׳ מרדכי נ״י; הרה״ח ר׳ משה אפרים; הרה״ח ר׳ אברהם הירץ נ״י; הרה״ח ר׳ חנא הערשקאוויטש נ״י. וואס האבן אויפגעשטעלט, שיינע דורות בתורה וחסידות.

טראָץ דעם, וואס דער ישוב בירסאניף, איז געווען פון די ערשטע ישובים אין מארמאראש, איז אָבער זייער צאָל געשטיגן לאַנגזאַם. נאָך די ערשטע וועלט מלחמה, האבן אַרום הונדערט בעלי בתים פאַרלאָזט דעם ישוב, כדי צו זיכן בעסערע פרנסות אויף דער וועלט. א היבשער חלק, האבן זיך באַזעצט אין אמעריקא.

אינמיטן אפריל תש״ד – האט מען די אידן פון בירסאניף אַוועק געפירט, צו די געטאָ פון בארבעשט, פון ווי זיי זענען דערנאָך געפירט געווארן אויף אוישוויץ. הי״ד.

צוויי ברידער פון בירסאניף, שמואל, און פסח אינדיק הי״ד, האבן זיך נישט געשטעלט, צום פּלאַץ ווי מ׳האט אַוועק געפירט די אידן צום געטאָ, זיי האבן זיך באַהאַלטן אין א וואַלד, ווי זיי האבן אַפּגעמאַכט מיט א רומענישער גוי, אַז ער וועט זיי פאַרשאַפן עסן וכו׳. נאָך עטליכע טעג, האָט דער גוי צוריק געצויגן, ווייל די רוצחים האבן געסטראַשעט, ביי וועמען זיי וועלן

געפינען אידן, וועט זיין ביטער. דער גוי האָט זיי איבערגעגעבן פאַר די זשאַנדאַרן. די רוצחים האבן געכאַפּט די צוויי ברידער, און זיי געהרג׳עט אויף פּלאַץ, הי״ד. מ׳האט זיי באַערדיגט, אין דעם בית החיים פון בירסאניף.

נאָכן חורבן, זענען אהיים געקומען 60 נפשות אָפּשטאַמיגע פון בירסאניף. זיי האבן פּרובירט, אויפצושטעלן א קהל׳ישע לעבן, אָבער ביז א קורצע צייט, האבן זיי פאַרלאָזט דעם ישוב.

אין תשמ״ג, האט נאָך דאָרט געוואוינט א איד ר׳ ירחמיאל דרימער (פארקאש), וואס איז דאָרט געווען, דער איינציגער שוחט.

מא.

סלישט

דער ישוב סלישט – אויף אונגאריש = ZELISTYE FELSO – געפינט זיך 45 ק״מ פון דרום־מזרח צו די שטאט סיגעט.

אין די ציילונגען, פון יאָר תקכ״ח, געפינען מיר דאָרט איין איד, מיטן נאָמען מארקוס יוסף, וואס האט געצאָלט א יאָר, 381 פלארין שטייער.

אין די ציילונגען, פון יאָר תק״צ, געפינען מיר אין סלישט די פאָלגענדע משפחות: ר׳ לעזער ווידער, ר׳ הערש לייב שטערן, ר׳ הערץ וואלף, ר׳ לייב סאקס, ר׳ שמואל דעבלינגער, ר׳ ש. שטערן, ר׳ פישל ראזענבערג, ר׳ יעקב פאסטערנאק, ר׳ איזאק שטערן, ר׳

משה גאנץ, ר׳ שמואל שטערן, ר׳ מאיר שטערן, ר׳ שמואל גאנץ, ר׳ לייב פאסטערנאק, ר׳ הערש פאסטערנאק, ר׳ לעזער שניידער, ר׳ שמואל שעכטער.

דער ערשטער איד פון סלישט, מרקוס יוסף, מוז זיין דער ר׳ מרדכי שטערן, וואס איז געווען א זון, פון ר׳ יוסף שטערן. זיין מוטער, איז געווען א שוועסטער פון הגה״ק ר׳ שמואל שמעלקא הורוביץ פון ניקלשבורג. ר׳ מרדכי, איז געבוירן געוואָרן אין טשאָרטקוב, גאליציע, ווי זיין זיידע, הגה״ק ר׳ צבי הירש זצ״ל, איז געווען רב.

ר׳ מרדכי, האט אַלץ בחור געלערנט, אין די ישיבה פון זיין פעטער אין ניקלשבורג. נאָך זיין חתונה, האט ער געמוזט פאַרלאָזן דאס לאַנד מורביה, און ער, מיט זיינע ברידערס ר׳ שלמה און ר׳ אברהם, זענען געקומען זיך באַזעצן אין מארמאראש. ר׳ שלמה פרוכטער, האט זיך באַזעצט, אין אויבער־ווישעווא; ר׳ אברהם אדלער, אין בארשא. (פאַרוואס, די ברידערס, האבן זיך גערופן מיט אַנדערע פאַמיליע נעמען, האבן מיר שוין אויבן געשריבן.)

ר׳ מרדכי שטערן, איז געווען שטאַרק רייך. ער האט זיין רייכטום אויסגענוצט, צו מאַכן נענטערע פאַרבינדונגען מיט די רעגירונג, און האט ביי זיי אויסגעפויעלט אסאַך זאַכן לטובת די אידן.

דאס ערשטע בית המדרש אין סלישט איז געווען, ביי ר׳ מרדכי שטערן אין הויז. זיין הויז, איז געווען א באַוואוסטער מקום אכסניא, פאַר אַלע אדמורי״ם און רבנים, וואס זענען אַדורך סלישט.

דער רבי ר׳ ברוך מקוסוב זצ״ל, האט אין א געוויסע יאָר ביי אים געוויילט עטליכע חדשים, אַריינרעכענענדיג די ימים נוראים, ווי ר׳ ברוך האט אַליין געדאַווענט אַלץ שליח ציבור. די גאַנצע

צייט, וואס ר׳ ברוך איז געווען אין סלישט, האבן געשטראָמט מענטשן צו אים נאָך א ברכה און א ישועה.

ר׳ מרדכי, איז געווען זייער שטאַרק אדוק, צו הרה״צ ר׳ מנחם מענדל מקוסוב זצ״ל. ר׳ מרדכי האט אויף געשטעלט א שיינע משפחה, ווי אסאַך אָפּשטאַמיגע פון מארמאראש, זענען זיך מתייחס צו אים. ר׳ מרדכי איז נפטר געווארן, אין יאָר תק״ס.

אין יאָר תר״י, האט מען אין סלישט געבויט די גרויסע שוהל, וואס האט געהאַט אַרום פיר הונדערט זיצן. די חברה משניות איז געגרינדעט געווארן, אין יאָר תרנ״ה. מ׳קען דאס זעהן, פון א מודעה וואס איז געשטאַנען אין דער ״סיגעטער צייטונג״ שנת תרנ״ו, אז די מטרה פון די חברה משניות איז געווען, צו ענדיגן די ששה סדרי משנה פיר מאָל א יאָר. דער ראש און גרינדער פון די חברה, איז געווען מיין זיידע, ר׳ משה צבי פאסטערנאק ע״ה.

מיין זיידע, ר׳ משה צבי פאסטערנאק ב״ר מרדכי מנחם ע״ה, האט געהאַט ביי זיך אין הויז א שוהל, ווי מ׳האט געדאוועגט בנוסח קאסוב - וויזניץ. זיין יארצייט איז ו׳ אלול. ער ליגט אין ביה״ח פון סיגעט.

ר׳ משה צבי, האט געהאט א טאָכטער, חנה פייגא ע״ה, פרוי פון ר׳ אליעזר וואלף ב״ר בנימין הערש גראס ע״ה, וואס איז געווען א תלמיד פונעם ״ייטב לב״ (דרך אגב, דער שווער פון ר׳ בנימין צבי ע״ה, איז געווען א איידעם ביי ר׳ אנשל פערל ע״ה פון סיגעט). איר זון, איז געווען ר׳ משה גראס ע״ה, וואס איז געווען לאַנגע יאָרן א מרביץ תורה אין די סאטמארער ישיבה אין ירושלים, שפעטער האט ער זיך באַזעצט אין לונדון. זיינע קינדער, זענען: ש״ב ר׳ בנימין צבי נ״י, ר׳ דוד גראס נ״י, ר׳ חיים דוב גראס נ״י.

ר׳ אליעזר וואלף׳ס א טאָכטער, איז לאיו״ט, מרת חי׳ שרה תחי׳, אשת הרה״ח ר׳ חיים זאפיר נ״י, פון וויליאמסבורג.

זייערע זין, זענען ר׳ אליעזר וואלף זאפיר אין אַנטווערפּן, ר׳ דוד דוב נ״י, און ר׳ יעקב משה זאַפיר נ״י. די טעכטער, זענען מרת חנה פייגא תחי׳, מרת העניא תחי׳, מרת רחל לאה תחי׳.

ר׳ משה צבי ע״ה, האט געהאט א אַנדערע טאָכטער, מרת בילא ע״ה, אשת זקיני, הר״ר ברוך משה הלוי וויזל ע״ה פון פאליען גלאָד. אירע טעכטער, זענען געווען: מרת מייטא, אשת הרה״ח ר׳ אלטער יעקב וויזל ע״ה מירושלים; מרת שרה סופר ע״ה, אשת אאמו״ר ר׳ משה סופר שליט״א; מרת סילקא דייטש, אשת דודי, ר׳ חיים דייטש, מקראלי-לאס אנג׳עלעס, א זון ר׳ הערש וויזל ע״ה, מלמד תשב״ר בשיכון וויזניץ בני ברק.

נאך די ערשטע וועלט מלחמה, האט קהל געגרינדעט א תלמוד תורה, וואס האט געהאַט 6 - 7 מלמדים.

אַן אָפיציעלער רב, האט סלישט, קיינמאל נישט געהאַט. דער רב פון דראגמערעשט, האט אויך געדינט, פאַר די קהילה אין סלישט, וואס האבן בייגעשטייערט צו די געהאַלט פונעם רב. די קהילה, האט געהאַט א אייגענעם שוחט, וואס פלעגט אויך קענען פסק׳נען די געוועגליכע שאלות.

צווישן די בעלי בתים פון סלישט, איז געווען תלמידי חכמים, וואס האבן אומאָפיציעל, ערפילט די שטעלע פון א מורה הוראה, ווי הג״ר חיים כהנא ע״ה, וואס איז געווען א זון, פון ר׳ יהודה מנחם כהנא ע״ה פון סיגעט. ר׳ חיים, איז געווען א פערטעל דור פונעם ״קונטרס הספיקות״. ר׳ חיים איז געווען א תלמיד חכם מופלג, און א קוסוב׳ער חסיד.

ס׳איז פאראַן פון ר׳ חיים, חידושי תורה, אין דעם ירחון ״אסיפת חכמים״ גליון סיון שנת תר״ע. ער האט אויך איבערגעלאָזט אין כתב יד, א חיבור אויף מסכת עדיות. ר׳ חיים איז נפטר געווארן, י״ד שבט תרפ״ה.

אין די פראמענאנטן אויף דעם ספר ״שערי טוהר״, ווערט דערמאָנט, הג״ר אברהם וועג זצ״ל, אַלץ מו״צ פון סלישט. ר׳

אברהם, איז געווען א תלמיד חכם מופלג, וואס האט געפסק׳ענט שאלות אין סלישט, איבער פערציג יאָר. ר׳ אברהם איז געווען א תלמיד פונעם "צמח צדיק" זצ"ל. ר׳ אברהם איז געווען א וויזניצער חסיד, און איז געווען זייער מקורב ביי די אדמורי"ם לבית וויזניץ. די אדמורי"ם לבית וויזניץ, פלעגן צו אים שיקן זייערע קינדער, כדי צו נעמען ביי אים שימוש להוראה. ר׳ אברהם האט אויפגעשטעלט, א שיינע חסיד׳ישע משפחה. פון זיינע אייניקלעך, איז די פרוי פון הרבני ר׳ בן ציון געלבמאן, און די פרוי פון ר׳ ליפא מערטץ נ"י פון בארא פארק.

רוב בעלי בתים פון סלישט, זענען געווען קוסוב׳ער חסידים. אָבער זיי פלעגן אויך פאָרן, צו די אדמורי"ם לבית וויזניץ, אויך זענען דאָרט געווען, חסידים פון סיגוט און ספינקא.

די פאָלגענדע אידן, זענען געווען פון די נכבדי הקהילה, ביז די ערשטע וועלט מלחמה: ר׳ שמואל שטערן, ר׳ חיים מרדכי, ר׳ יעקב בן פעסיל, ר׳ משה נחמן כהנא, ר׳ מרדכי דעבלינגער, ר׳ מרדכי בן פריידיל, ר׳ ירוחם שוחט, ר׳ עזריאל בן חיה, ר׳ משה שמואל מענדלאוויטש, ר׳ מרדכי ווידער, ר׳ מנחם מנדל שטערן, ר׳ חיים שטערן, ר׳ מרדכי מנחם פאסטערנאק, ר׳ יחיאל מיכל פאסטערנאק, ר׳ אלטער פאסטערנאק, ר׳ אברהם דאווידאוויטש, ר׳ אלי יצחק דאווידאוויטש, ר׳ חיים דעבלינגער, ר׳ חיים מאליק, ר׳ יוסף יוזפא שטיינמעטץ, ר׳ מאיר ווידער, ר׳ משה צבי פאסטערנאק. צווישן די צוויי וועלט מלחמות, איז געשטאַנען בראש פון דער קהילה, ר׳ הערצל פויגל הי"ד.

אפריל תש"ד – האט מען אַלע אידן פון סלישט, צוזאַמען גענומען אין די גרויסע שוהל, ווי מ׳האט זיי אויסגעטאַפּט, און אַוועק גענומען פון זיי אַלע טייערע חפצים. די רוצחים, האבן חושד געווען ר׳ הערצל פויגל, אז ער האט נישט אַלעס מטגעברענגט, האבן זיי אים אהיים געשלעפּט, כדי ער זאָל זיי ווייזען ווי די טייערע חפצים זענען. נאך דעם, האבן די

זשאַנדאַרן, ארויס געלאָזט א שמועה, אז זיי האבן געטראָפן ר׳ הערצל פויגל, הענגען אין זיין הויז.

די אידן פונעם דאָרף, וואס האבן גוט געקענט ר׳ הערצל, זענען געווען זיכער, אז דאָס איז געווען די אַרבעט, פון די רוצחים ימ״ש. ער האט זוכה געווען צו קומען לקבורה, אינעם בית עלמין אין סלישט.

נאָכדעם, האט מען אַריבער געפירט די אידן פון סלישט, צו די געטאָ אין דראגמערעשט, פון דאָרט האט מען יעדן געפירט אויף אוישוויץ. הי״ד.

נאָכן באַפרייען, זענען אהיים געקומען צענדליגע אידן אויף סלישט, אבער ביז א קורצע צייט, האט יעדער פאַרלאָזט דעם ישוב סלישט.

❖❖❖

מב.

סטרימטרא

סטרימטרא – איז א דאָרף 25 ק״מ פון דרום-מזרח צו די שטאָט סיגעט.

אין די ציילונגען פון די רעגירונג, פון יאָר תק״צ, געפונען מיר די משפחות: ר׳ מ. פיינטוך, ר׳ דוד זיסה, ר׳ יצחק זיסה, ר׳ ישראל זיסה, ר׳ בנימין וויזל, ר׳ לייב הערש, ר׳ מאיר הערש שוואב, ר׳ וו. שוואב, ר׳ הערש מאשקאוויטש.

וויפל ס'איז באקאַנט, איז דער ערשטער איד, געווען ר' יצחק שטערן, – א זון פון ר' מרדכי שטערן פון סלישט, און א איידעם פון הרב ישראל מרימ'ס פון סטרי. ר' ישראל, איז געווען א תלמיד פונעם זלאטשוב'ער מגיד זי"ע. הג"ר ענזיל צאזמיר אב"ד סטרי, איז געווען א זון, פון ר' ישראל'ס שוועסטער. ר' יצחק שטערן, איז געווען אַן אייניקל, פון הגה"ק ר' צבי הירש האראוויטץ זצ"ל אב"ד טשורטקוב, ער האט זיך באַזעצט אין סטרימטרא, בערך אין יאָר תק"מ.

ר' יצחק, איז געווען גרויס אין די מצווה פון "הכנסת אורחים", יעדער האט געהאַט ביי אים פּלאַץ אין אַלע הינזיכטן.

זיין הויז, איז במשך די צייט, געווען אַן אַכסניא פאַר גדולי האדמורי"ם, ווי הרה"ק ר' מנחם מנדל מרימנוב זי"ע, הרה"ק ר' ישראל מרוזין זי"ע, הרה"ק ר' משה טייטלבוים זי"ע בעל ה"ישמח משה".

אויך, איז ער געווען שטאַרק געשעצט, ביי די גראַפן אין ביי די רעגירונג פירער.

ר' יצחק האט געגרינדעט די ערשטע שוהל.

סטרימטרא האט געהאט א אייגענעם בית החיים. מיר געפונען דאָרט אַן אַלטע מצבה, אויף די פרוי פון ר' יצחק, פון יאָר תק"ע.

עס ווערט דערציילט פון ר' איציק, א וואונדערליכע מעשה, מיר וועלן דאס אַראָפּ־ברענגען, ווי עס דערציילט דער שרייבער ר' יקותיאל גרינוואלד, ווי, די אייניקלעך פון ר' איציק שטערן האבן אים דערציילט:

איינמאָל, איז דער זיידע ר' יצחק, געגאַנגען מיט נאָך א איד צום פָּריץ, צו בעטן א טובה פאַרן כלל. דער פּריץ איז דווקא געווען א גוטער מענטש, אָבער, ער האט זיך געקענט שנעל אויפרעגן.

אָנקומענדיג צום פּריץ, האָבן זיי אים געטראָפן אינמיטן עסן. דער פּריץ האט זיי שיין אויפגענומען. ער האט געהייסן זיין באַדינער, ער זאָל אַרונטער גיין אין מאַגאַזין, און זאָל אַרויף ברענגען פון דאָרט פאַר די חשובע געסט, פון דעם גוטן וויין. ווען די וויין איז שוין געשטאַנען אויפן טיש, האָט דער פּריץ זיי מכבד געווען צו טרינקען. ר׳ יצחק, האָט געזאָגט פאַרן פּריץ – דער פּריץ זאָל אונז אַנטשולדיגן - מיר קענען נישט טרינקען פון די וויין, ווייל אונזער תורה ערלויבט אונז נישט צו טרינקען פון א גוי׳ס וויין. – דער פּריץ, האט זיך אויפגערעגט און זיך גענומען שרייען. - אזאַ עזות, איז נאָך נישט געהערט געוואָרן, איך זאָל הייסן טרינקען, און מ׳זאָל מיר נישט פאָלגן. – דער פּריץ האט זיי ווייטער געזאָגט, הערט זיך איין! איך גיב אייך צען מינוט צייט צו טראַכטן, אויב וועט איר טרינקען, איז גוט, אויב נישט, וועל איך אייך זאָפאָרט הרג׳נען מיט מיין שווערד!

ר׳ איציק האט זיך אויפגעשטעלט פון זיין בענקל, און געלויבט דעם אויבערשטן, וואס האָט אים געגעבן א געלעגנהייט, מקדש צו זיין זיין נאָמען ברבים. ער האט געזאָגט פאַרן פּריץ שטאַט און פעסט, איך וועל נישט טרינקען! אויב דו ווילסט, בין איך גרייט זיך צו לאָזן הרג׳ענען וועגן דעם. דער פּריץ פרעגט דעם אַנדערן איד, און דו? – טרינק, און ווער געראַטעוועט. דער באַגלייטער, האט געטרינקען פון די וויין. דאַן, האָט דער פּריץ זיך אָנגערופן, וויסן זאָלט איר, איך האָב ענק געוואָלט אויספּראָבירן, איך האָב געוואָלט זעהן ווי טייער איז ביי ענק, ענקער תורה. דו איציק, דו ביזט ביי מיר זייער חשוב, איך בין גרייט צו ערפילן היינט און אַלעמאָל דיינע פאַרלאַנגען. דער פּריץ האט אים טאַקע נאָכגעגעבן זיין בקשה.

כמעט אַלע משפחות אין סטרימטרא, זענען אייניקלעך פון ר׳ איציק. ווען ר׳ איציק איז נפטר געווארן, אין יאָר תר״ה, אין עלטער פון צוויי און אַכציג יאָר, האט ער זוכה געווען אז הונדערטער אייניקלעך און אור אייניקלעך, וואס גייען אין זיינע

פיס־טריט, האבן אים באַגלייט צו זיין רוה. זיין זון, ר׳ יוסף שטערן, איז געווען רב אין סיגעט, פון יאָר תקצ״ד ביז תרי״ח.

דאס רבנות פון סטרימטרא, האט באַלאַנגט, צו די גלילות פון ריזוואליה. אין שו״ת ״קרן לדוד״ סי׳ קי״ב, איז דאָ א תשובה צו הג״ר משה קיזלניק זצ״ל, וואס האָט דעמאָלט געוואוינט אין סטרימטרה, שפעטער איז ער געווארן רב אין ריזוואליה והגלילות.

אין יאָר תר״צ, האט די קהילה אין סטרימטרא, אויף גענומען א אייגענעם רב, הג״ר צבי הירש כהנא זצ״ל – וואס איז געווען א געבוירענער פון דעם ישוב פטריווא. הג״ר צבי, איז געווען א זון, פון הרב ישעי׳ כהנא, וואס איז געווען א תלמיד חכם און יחסן, אַן אייניקל פון הרה״ק ר׳ צבי הירש זצ״ל, בעמח״ס ״צמח ד׳ לצבי״; און פון הרה״ק ר׳ לוי יצחק מבארדיטשוב זי״ע; און פונעם ״קונטרס הספיקות״ זצ״ל.

ר׳ צבי כהנא, איז געווען א תלמיד פון הרה״צ ר׳ מנחם מענדל זצ״ל אב״ד ווישעווא. ער איז געווען א חריף עצום, און האט געקענט אויסענווייניג, דעם ערשטן חלק יורה דעה מיט די פרי מגדים מיט א יעדן סעיף קטן.

הג״ר צבי איז געווען אַן איידעם, ביי הגביר החסיד ר׳ צבי יהודא באש ע״ה פון סטרימטרא. אין דעם קובץ תורני ״דגל התורה״, איז פאראַן פלפולים וחידושים פון אים, וואס ער האט מפרסם געווען דאָרט אַלץ בחור.

ר׳ צבי האט אָנגעפירט אין סטרימטרא, א ישיבה פון פופציג - זעכציג בחורים. די בחורים, האבן שטאַרק מצליח געווען. ר׳ צבי כהנא, איז פאַרטריבן געוואָרן, כ״ו אייר תש״ד, אויף אוישוויץ, ער האט דאָרט געלעבט אין שווערע אומשטענדן. ער איז אומגעקומען עקה״ש, כ״ח טבת תש״ה.

ס׳איז געבליבן פון אים, א טאָכטער, די פרוי פון הרב חיים מאיר לוסטיג.

ישיבת „בית אהרן"
תחת הנהלת הרה"ג הספר סרה
ר' צבי הירש כהנא שליטא
סטרימטערע יצ"ו

הזהרו בבני עניים שסדם תצא תורה, ואלמלא תורה לא נתקיים שדא

No. [illegible]

ביה יום כ' לחדש [illegible] תרצ"ט

Jeschiwath „Beth Aron"
unter Leitung Sr. Ehrw. Oberrabbiner
HERSCH KAHAN
STRÂMTURA (Maramureş)

שלום וברכה בטבי, והמשלח לכבוד הבנים השוונים
הנ"ל ברוח לשבח ולתפארת רבנו לבבה וחסד כ' כ' מנהלו
חבורה „צעירת תורה" וברואשם הבן הגאון הרב יוסף כ' כ"ה
מאיר ושראל הנ"ל דאבא שלמא

אחבשרת בזה כי משפט לרבוי ב' בארי בשורות אחו לבלר לקנין מדבר אחר
שמרת שבשרת שנו תהו ו' לאחר, ועד לחצי, מק אמר לבנות לבני ישרה שלו כ'
הלב בבדרנותן מלכים כל העולם מתחלק בו הבחן בכבוד אשר שער בחונגו
מלכן אחר לבלות על הערב בגלל המצוה מהוכה שמבשו ומעות חנה בגדשמש
שבוגבא, תגוון בשרת ומשמו סכום הנן כ' הנע ומאור מהנע אבר כ'
תעבה על הדרך שמשמש בר מחבב נעשה על לקבל שמיהנש תמאון בשרת
ובכבר שמן כ' נוגר לבני שבשרת בע ונפרת הילבה בהחלטת תורתן ו
הן בעשה ומאוב לרש שבים עבדא ונא גדולים בגדלם הגן בקר המעשה בקבר
נגן אהרן בבשרה. המשלשת בתשה מבבדם כמבמ הים מבנשו
ובריה מטמה הסכשל שמשמו תשלחו בבתלמד
לא מטשמ כי בכסון מבנים בגדר מבנה במלאכ
מבשר בגלה הנל

הר"ר הירש הכהן
אב"ד ומנהל ישיבת „בית אהרן"

FRIEDMANER RABINER KAHAN HERSCH
נצר הרש כהנא
אב"ד דק"ק מנלל

ישיבת בית אהרן בסטרימטרא. נלקח מספר ישיבות הונגרי'

אין סטרימטרא איז געווען, א חברה "ביקור חולים", א חברה קדישא, א חברה משניות.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, איז ר' נחמן פיינטוך, געווען גבאי פון חברא קדישא, און פון ביקור חולים.

ר' יעקב שטיינמעטץ, איז געווען גבאי פון חברה משניות. ס'איז געווען דאָרט, אויך אַנדערע חברות ווי חברה ש"ס, חברת תהלים, חברת בחורים.

אַ טייל אידן, האבן געהאַט אסאַך לאַנד. למשל, ר' פנחס הוס, און ר' יעקב פיינטוך, זענען געווען בעלי בתים פון גרויסע שטיקער לאַנד. ס'איז געווען אין סטרימטרא, צען געשעפטן; בעלי מלאכה'ס 4 שוסטערס, צוויי סטאָלערס, און א גלעזער; ס'איז געווען וואס האבן געהאָדעוועט שאָף וכו'.

אין די יאָרן תר"מ - תר"ס, זענען די פאָלגענדע אידן געווען פון די פאָרשטאַנד פון די קהילה: ר' חיים לייב לעבאוויטש, ר' צבי הירש ב"ר דוד, ר' מרדכי מנחם שטערן, ר' יצחק בן פישל, ר' צבי לעבאוויטש, ר' צבי יודא באש, ר' מרדכי גבאי פון שוהל.

אין יאָר תר"ס ביז תרע"ה, זענען געווען פון די פאָרשטאַנד פון די קהילה: ר' יצחק פישקאוויטש, ר' צבי ניילענדער, ר' צבי ארי' באש, ר' חיים אדלער, ר' אלטער זאלמענאוויטש, ר' משה אלי' פישקאוויטש, ר' צבי יודא פישקאוויטש, ר' פישל מאשקאוויטש, גבאי דחברה משניות, ר' שמואל שטערן, ר' משה יודא שטערן.

אַביסל שפּעטער, זענען די פאָלגענדע אידן געווען פון די פאָרשטאַנד, ר' משה לייב שטערן, - ר' משה לייב, איז געווען א אייניקל פון הרב יצחק שטערן, וואס מ'האט גערופן ר' יצחק סטרימטערער, ר' משה לייב'ס זון איז געווען ר' חיים ישראל שטערן, ער איז נפטר געווארן ט"ז שבט תשל"ד אין ברוקלין. זיינע קינדער, זענען לאיו"ט ר' אברהם משה שטערן, ר' יעקב שטערן פון ב"פ, ר' יצחק שטערן פון וומ"ב. - ר' יעקב

שטיינמעטץ, ר׳ יצחק גאנץ, ר׳ שמואל מענדלאוויטש, ר׳ יעקב פיינטוך, ר׳ יוסף יודא קופערמאן, ר׳ יקותיאל יודא שוחט, ר׳ חיים אפרים צבי פערל, ר׳ יושע יעקב גאלדשטיין, ר׳ אליהו ב״ר מנחם דוב דאָב, ר׳ חיים ישראל שרייבער, ר׳ מרדכי שלמה פוקס, ר׳ יצחק שטויבער, ר׳ מתתי׳ שטערן, ר׳ פינחס הוס, ר׳ יצחק הוס, ר׳ יחזקאל פוקס און נאך.

אין יאָר תש״ד – האט מען צוזאַמען גענומען אַלע אידן פון סטרימטרא, אין שוהל. נאָכדעם, האט מען זיי אַריבער געפירט צו די געטאָ פון דראגמערעשט, ווי זיי זענען געפירט געווארן אויף אוישוויץ. הי״ד.

נאך די לעצטע מלחמה, זענען אַרום 32 נפשות צוריק געקומען אהיים, אָבער נאָך א קורצע צייט, האבן זיי פאַרלאָזט דעם ישוב.

מג.

שיעף

שיעף – אויף אונגאריש = SAJO – איז א דאָרף 25 ק״מ פון דרום מזרח צו די הויפט שטאָט סיגעט.

אין די רעגירונגס ציילונגען פון יאָר תקמ״ח, זענען אין שיעף איינגעשריבן דריי משפחות, לייב לאזאר, דוב בער, ר׳ אברהם. די דאזיגע אידן, האבן עוסק געווען אין מאַכן בראָנפן; אין די ציילונגען פון יאר תק״צ, טרעפן מיר, ר׳ בערל ווידער, ר׳ אליעזר

קינד, ר׳ ישראל פערל, ר׳ לייב וויזל, ר׳ מאיר קינד, ר׳ אייזיק מאשקאוויטש, ר׳ דוד טאוועל, ר׳ יעקב לאנער, ר׳ מיכאל וויזל, ר׳ אברהם טאוועל, ר׳ הערש טאוועל, א. טאוועל.

ס׳ווערט דאַן אויך דערמאנט, אז די אידן האבן געהאַט א שוהל. אין תר״ע, האט די קהילה געהאט אייגענע מוסדות, בית עלמין, מקוה, ת״ת. די קהילה, האט באַלאַנגט צו די רבנות פון ריזוואליה, וואס איז צוויי קילאָמעטער פון שיעף.

צוויי מאָל א יאָר, איז דער רב פון ריזוואליה געקומען באַזוכן דעם דארף שיעף, ער האט דאָרט געהאַלטן א דרשה, ווי יעדער איז געקומען הערן, וואס דער רב האט צוזאָגן.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, איז געווען שוחט ר׳ הירשל סאַקס, וואס איז געווען א תלמיד חכם און פרייליכער איד. ער האט געהאַט א באַטאַמטע שטימע, און איז געווען א שיינער בעל תפלה און א בעל קורא, צוויי מאָל א וואָך, איז ר׳ הירשל שוחט, געגאַנען צופיס שחט׳ן אין דעם נעבנדיגן דאָרף, בוטיזא. אַלע פינעף זין פון ר׳ הירשל, האבן געלערנט אין ישיבות.

דער מלמד, פון די צוויי קלאַסן אין ת״ת איז געווען ר׳ שלמה יוסל אוויטש, און ר׳ משה אהרן וואקס, וואס מ׳האט גערופן ״דער רבי משה״. די צוויי מלמדים, זענען געווען שטאַרק אָנגעזעהן און רעספעקטירט ביי יעדן. ר׳ שלמה יוסף, האט מיט די קינדער געלערנט ביז גמרא, און ר׳ משה אהרן, האט מיט זיי געלערנט גמרא און תוספות, ער האט נישט גערוהט, ביז ער האט זיי אויסגעלערנט, זיי זאָלן זיך קענען אַליין פאָרלערנען א בלאַט גמרא.

ר׳ משה אהרן, איז געווען א גרויסער עניו, ער האט במשך פערציג יאָר געלערנט מיט אידישע קינדער. אפילו ער איז נישט געווען דער גרויסער בעל פרנסה, האט ער קיינמאָל נישט אהיים געשיקט א קינד פון חדר, אפילו אויב די עלטערן האבן נישט באַצאָלט דעם שכר לימוד. (ווי באַקאַנט, איז געווען דעמאָלט

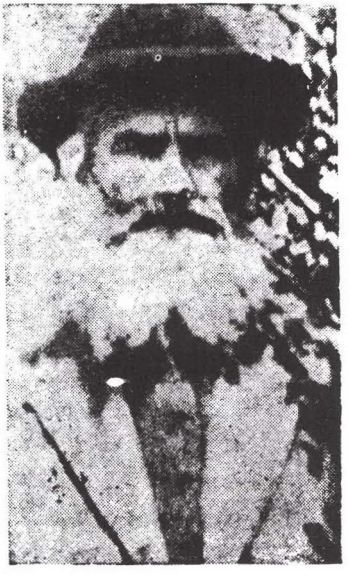

ר׳ מרדכי לייב קאהן

ר׳ משה וואקס

ווישוי־ווילג׳

איינגעפירט, אז די עלטערן פלעגן צאָלן די שכר לימוד גראָד פאַרן מלמד).

נאָכן חדר פלעגט ר׳ משה אהרן גיין, צוזאַמען מיט ר׳ עזריאל פערל, אויסליידיגן די פושקעס פון רמבה״נ. דאָס געלט, פלעגט ער אריבער שיקן, צו די אדמורי״ם לבית וויזניץ, וואס האבן דאס אַריבער געשיקט, צו די אָרימעלייט אין ארץ ישראל. ר׳ משה אהרן, איז געווען א בעל תפלה, בעל קורא, און גבאי פון די חברה קדישא. זיין זון, ר׳ יצחק, פון די חשובע תלמידים פון ווישעווא, האט זיך באַזעצט אין ארץ ישראל.

ס׳איז געווען פינעף געוועלבן. דאָס גרעסטע געוועלב, איז געווען ר׳ לייזער יעקב׳ס אוויטש, און פון ר׳ הירשעלי מאשקאוויטש. עטליכע אידן, האבן זיך מתפרנס געווען פון שווערע אַרבעט, ווי ר׳ אלי׳ אוויטש, אדער, ווי מ׳האט אים גערופן אלי׳ ראַצע׳ס, און ר׳ ברוך מענדל בתיה׳ס.

ס׳זענען געווען דריי בעלי עגלות. יוסף בעל עגלה, ער האט געהאט פיל ווערטלעך אויפן צינג; זיין ברודער, אייזיק מענדל, וואס א ווייסע באָרד האט באַשיינט זיין פנים; און דוד דער זון פונעם בלעכנער ברוך מענדל. זיי, פלעגן טראָגן מענטשן אָדער סחורה, פונעם שטאָט סיגעט, צום דאָרף אדער אַרום די דערפער.

דער איינציגער סטאָלער, איז געווען ר׳ עזריאל חנה׳ס (ליבערמאן). די מעבל פון בית מדרש, האט ר׳ עזריאל פאַראָכטן אומזיסט, זיין ווייב פערל, איז געווען די הייבאַנד פון דאָרף פאַר אידן, און להבדיל גוים. זי האט פאַר די אַרבעט, נישט גענומען קיין באַצאָלט.

ר׳ עזריאל, האט זוכה געווען צוקומען לקבר ישראל (די מצבה האט ער אליין געמאַכט און האָט נאָר אויסגעלאָזט די טאָג פון זיין פטירה), אבער זיין ווייב פערל, איז געפירט געווארן אויף אוישוויץ זייענדיג ניינציג יאָר, הי״ד.

צוויי שוסטערס, זענען דאָרט געווען, ר׳ לייב שוסטער און ר׳ חנא שוסטער; ר׳ יעקב שמש, האט געהאט א גוטן חוש צו בויען, ער פלעגט נאָכן משמש זיין אין שוהל, בויען אויבן׳ס וכו׳. ר׳ יעקב, האט געוואוסט צו פאַרציילן אסאַך מעשיות פון צדיקים, זיינע צוהערערס זענען געזעצן צוגעשמידט, ביז ער האט פאַרענדיגט פארציילן.

די קצבים זענען געווען, ר׳ הירשל מאיר׳ס, און ר׳ אברהם מאליק.

ר׳ יעקב אַפּטער, איז געווען בעל קורא פילע יאָרן, ער פלעגט עוסק זיין בתורה ותפלה וחסידות. ס׳זענען פאראַן אידן וואס געדענקען, ווי ר׳ יעקב פלעגט "צובערעכן דאס אייז", ווען ער איז זיך געגאַנגען טובל׳ען פאַרן דאַווענען. ער איז געווען דער סופר פונעם ישוב, וואס האָט געשריבן און מגיה געווען ספרי תורה, תפילין, מזוזות.

די הויפּט מסחר אין שיעף, איז געווען פון שאָף, רינדער, און פון עפּעל, פלוימען און תבואה וואס זענען דאָרט געוואַקסן. א גרויסער פעלד פון צענדליגע ערליי פרוכטן איז געוואַקסן ביי ר׳ איציק ליב פופוביטש, און אויך ביי ר׳ בעריש הלפערט, און ביי ר׳ ישראל פערל.

די רייכע אידן, פלעגן אָפּקויפן די פרוכט וואס זענען נאָך געווען אויף די ביימער, פון די גוי׳אישע פּריצים, און זיי האבן דאָס דערנאָך פאַרקויפט אין די מרחקים, פאַר גוט געלט.

די אידן אין שיעף, האבן זיך זייער גוט געלעבט מיט זייערע גוי׳אישע שכנים, און אסאַך מאָל פלעגן די גוים ברענגען זייערע סכסוכים, פאַר די אידן, וואָס זיי האבן געהאַלטן פאַר באַגלייבטע, ענדערש ווי צו גיין צו זייערע גוי׳אישע שופטים...

אסאַך פון זיי, פלעגן קומען זיך אויסגלייכען, ביי ר׳ עזריאל אנשל׳ס (פערל), וואס זיי האבן אַנערקענט פאַר א קלוגער און בעל יושר; אויך פלעגן זיי קומען, צו ר׳ בן ציון שטערן ע״ה,

וואס איז געווען דער סעקרעטאַר פון דאָרף, מ׳האט אים גערופן בן ציון דער נאטער.

ר׳ בן ציון, איז געווען א למדן און א ירא שמים. ער איז געווען בקי, אין די גוי׳אישע געזעצן, וואס האבן צו טאָן מיט לאַנד ווירטשאַפט. ר׳ בן ציון האט געקענט רעדן, א גוטן רומעניש און אונגאַריש. ער, האט געקענט אויף אויסווייניג, אַלע פעלדער און לענדער אַרום דעם דאָרף שיעף.

די קהילה, האט געהאַט א ראש הקהל, צוויי גבאים, חברה קדישא גבאי. די וואַלן, פלעגן פאָרקומען, יעדן הושענא רבא ביינאַכט.

די לעצטע יאָרן, האט מען נישט געמאַכט וואַלן פאַר ראש הקהל, ווייל יעדער האט פה אחד מסכים געווען, אַז דאָס באַלאַנגט פאַר ר׳ עזריאל אנשל׳ס (פערל), וואס איז געווען א עושר און א מכובד ביי די באַהערדע. ר׳ עזריאל אנשל׳ס, האָט ל״ע נישט געהאַט קיין קינדער. ער, און זיין ווייב חנצה, פלעגן זייער אסאַך גוטס טון, פאַר די נויטבאַדערפטיגע.

ר׳ עזריאל אנשל׳ס זיידע, וואס האָט אויך געהייסן ר׳ עזריאל, איז געווען פון די ערשטע אידן אין שיעף. ווען זיין זיידע ר׳ עזריאל, איז אַלט געוואָרן אַכציג יאָר, איז ער געפאָרן וואוינען אין ארץ ישראל, ווי ער האט געלעבט נאך זיבען און צוואָנציג יאָר. ער איז נפטר געווארן אין ארץ ישראל, זייענדיג אַלט הונדערט און זיבן יאָר.

אין יאָר תר״פ, זענען די אידן געווען פרנסי הקהילה: ר׳ צבי פערל, זיין זין ר׳ אליעזר פערל, ר׳ אביגדור אוויטש, ר׳ פסח מנחם סגל, ר׳ אנשיל פערל, ר׳ אברהם וועג, ר׳ חיים ישראל פערל, ר׳ רזיאל וויזל, ר׳ אלטער פסח צבי בערקאוויטש ע״ה.

ר׳ אלטער פסח איז געווען א חשובער איד, און א שיינער נגיד. זיין פאָטער האט געהייסן ר׳ אלי׳ בערקאוויטש ע״ה. זיינע עלטערן זענען געווען סיגיטער חסידים. ווען ר׳ אלטר איז געווען

א יונגערמאַן, איז ער ל״ע שטאַרק קראַנק געווען. ס׳האט געהאַלטן ערנסט. איינשלאַפענדיג, האט ער געזעהן אין חלום ווי ער שטייט פאַרן בית דין של מעלה, און מ׳איז אים דן, מ׳האט שוין באַלד אַרויס געגעבן דעם פסק, אז ער דאַרף פאַרלאָזן די וועלט. מיטאַמאָל, האט ער געזעהן ווי דער ספינקער רבי דער ״אמרי יוסף״, פאַרלאַנגט, אַז מ׳זאָל אים לאָזן לעבן, ווייל ער דאַרף נאָך אויפטון, ער וועט אויפשטעלן א שיינעם דור. וכך הווה, ר׳ אלטער איז נאָכדעם געזונט געווארן. נאך די מעשה, איז ר׳ אלטער געווארן שטאַרק דבוק אינעם ״אמרי יוסף״, ער האט גאָרנישט געטון אָן אים צו פרעגן.

נאָך דערציילט מען: אז ר׳ אלטער פלעגט אַוועק באָרגן געלט פאַר די פויערן אויף פּראָצענט. די ערלים, האבן אים פאַר׳מסר׳ט פאַר דעם העכסטן געריכט (דער ״סופרים קאורט״) אין די הויפּט שטאָט פעסט. אין א טאָג, האט ר׳ אלטער ערהאַלטן א הזמנה פונעם געריכט, ווי ער ווערט אָנגעקלאָגט פון מערערע מענטשן, אין פאַרלייען זיי געלט אויף פּראָצענט.

ר׳ אלטער האט זיך תיכף אַריבערגעכאַפּט אויף ספינקא צום ״אמרי יוסף״, און אים פאַרציילט וואס גייט פאָר, און מיט וואס דאָס שמעקט. ביים רבי׳ן אין הויף זענען דעמאָלט געווען נאָך אידן וואס זענען געקומען נאך א ישועה. דער רבי האט געהייסן פאר ר׳ אלטער, ער זאָל זיך שטעלן אין די זייט. דער רבי האט אויסגעהערט די בקשות פון די אידן.

איין איד, האט זיך אויסגעגאָסן זיין האַרץ פאַרן רבי׳ן, אז ער שטייט פאַר חתונה מאַכן א קינד, און ער האט נישט קיין פּרוטה ביי די נשמה. האט דער רבי געבעטן דעם איד, ער זאָל צוזאַם רעכענען, וויפיל געלט ער דאַרף האבן פאַר די חתונה, דער איד האט געזאגט דעם סכום כך וכך. דער רבי האט א רוף געטאָן ר׳ אלטער, און אים געפרעגט, ביזטו אויף זיך מקבל אויסצוצאָלן דעם איד דעם סכום, צו קענען חתונה מאַכן זיין קינד? האט ר׳ אלטער געענפערט: יאָ!

הערענדיג דעם ענטפער, האט דער רבי באַפוילן ר׳ אלטער׳ן, ער זאָל זאָפאָרט אהיים פאָרן און זיין רוהיג, ער זאָל זיך נישט מאַכן צו טון פון דער הזמנה צום געריכט, און ער זאָל נישט פאָרן צום בית משפט. אַז דער רבי הייסט פאָלגט מען.

ר׳ אלטער איז אהיים געפאָרן, און האט איגנאָרירט די הזמנה. אין א טאָג, באַקומט ער א בריעף פון הויפט געריכט, באַשֶׁר די פויערן, וואס קלאָגן אים אָן, זענען מערערע, וועגן דעם, האָט דער בית משפט מחליט געווען, אַנשטאָט מ׳זאָל דאַרפן פאָרן צום געריכט קיין פעסט, וועלן די שופטים אַראָפּ קומען משפט׳ן אין שיעף, דעם און דעם טאָג.

דער טאָג פון משפט, האט זיך דערנענטערט, און די שופטים זענען טאַקע אַראָפּ געקומען אויף שיעף. מ׳האט געזוכט פאַר זיי א פּאַסיגער אָרט, ווי זיי זאָלן איינשטיין. אבער, מ׳האט נישט געפונען א פּאַסיגן פּלאַץ. ביז, מען האָט מחליט געווען, אזוי ווי ר׳ אלטער האט א שיין הרחבה׳דיג הויז, וועלן זיי איינשטיין ביי ר׳ אלטער. ר׳ אלטער, האט דערצו צוגעשטימט. די שופטים זענען ביי אים איינגעשטאַנען, און ר׳ אלטער און זיין ווייב האבן געזען אז זיי זאָלן האבן פון כל טוב.

צו דער באַשטימטער צייט, האט מען ביי ר׳ אלטער אין הויז, איינגערישט דעם זיצונג פון בית משפט. די פויערן - די אָנקלאָגערס - זענען ערשינען, זיי האבן פאָרגעלייגט זייערע טענות פאַר די שופטים: היתכן? דער איד זויגט אויס פון זיי, זייער לעצטע פּרוטה דורכ׳ן פאַרלייען געלט וכו׳ וכו׳.

דער הויפט שופט האָט איינעם פון די פויערן א פרעג געטון: זאָג נאָר, פאַרוואָס האָסטו פון דעם איד געבאָרגט געלט? האט דער פויער ג׳ענטפערט, אַז די קוה איז אים אָפּגעשטאָרבן, און ער איז געבליבן אָן פרנסה. האט אים דער שופט ווייטער געפרעגט: וואָס וואָלט געווען, ווען דער איד וואָלט דיר נישט פאַרליגן דאָס געלט? וואס הייסט, – האט דער פויער

געענטפערט, איך מיט מיין משפחה וואָלטן אויסגעגאַנגען פאַר הונגער. דערנאָך, האט דער שופט אויסגעפרעגט דעם צווייטן פויער: פאַרוואָס האָסטו געליגן געלט פון דעם איד? האט דער פויער געענטפערט: דאָס פערד איז מיר אָפּגעפייגערט, און איך בין געבליבן אָן פרנסה. פרעגט דער שופט: וואס וואָלט געווען, ווען דער איד וואָלט דיר נישט געבאָרגט דאָס געלט? ענטפערט דער פויער: וואס הייסט וואס? איך וואָלט אויסגעשטאָרבן פון הונגער.

האט זיך דער שופט אָנגערופן צו זיי: אויב אזוי, וואס האָט איר טענות צום איד, וואס האָט אייך געבאָרגט געלט? איר דאַרפט אים קושן די פיס, וואס ער האט אייך געראַטעוועט פון טויט. ווען די איבעריגע פויערן האבן דאָס דערהערט, האבן זיי געמאַכט פליטה. אזוי, איז ר׳ אלטער פריי געווארן, פון דעם גאַנצן עסק.

ר׳ אלטער, האט געהאַט זעקס טעכטער (איינע פון זיי, איז די באבע פון מרת געלבמאן תחי׳, פרוי פון הרבני העסקן ר׳ בן ציון געלבמאן נ״י, גבאי דקהל ייטב לב דסאטמאר, אין צענטע עוועניו אין בארא פארק); און צוויי זין, ר׳ אבא בערקאוויטש ע״ה, און ר׳ שלמה בערקאוויטש ע״ה.

ר׳ אבא, איז געווען א תלמיד פון הג״ר אלי׳ קליין זצ״ל אב״ד האלמין, זון פון הג״ר שמעלקא קליין זצ״ל אב״ד סעליש. ער איז געווען א איידעם, אין סיטשעל, ביי ר׳ שלום מאליק ע״ה, וואס איז געווען א חסיד פונעם קוסוב׳ער רבי׳ן, בעל ״לקט עני״ זצ״ל.

ר׳ אבא האט געוואוינט אין סיגעט. ער איז געווען זייער א שיינער האַרציגער בעל תפלה, און בעל מנגן. ער איז געווען אין סיגעט, דער בעל תפלה פון די אַלטע גרויסע שוהל. ר׳ אבא האט זיך אויך געהאַלטן נאָענט צו די אדמורי״ם לבית סיגעט זי״ע.

דער צווייטער זון פון ר׳ אלטער, ר׳ שלמה ע״ה, איז יונגערהייט אַוועק געפאָרן קיין אמעריקא, ער האט זיך באזעצט אין בראנזוויל ניו יארק. ווען ר׳ שלמה, איז אַוועק געפאָרן פון דערהיים, האט אים זיין מוטער רחל לאה ע״ה, וואס איז געווען באַקאַנט פאַר א אשה חשובה, מיט געגעבן דעם טייערן ספר ״פלא יועץ״, אז ער זאָל דערין לערנען אין אמעריקא.

ר׳ שלמה, האט זיך סוף ימיו באַזעצט אין ארץ ישראל, ווי ער האט געוואוינט אין שיכון וויזניץ, אין בני ברק.

ר׳ אבא מיט זיין פאָטער, ר׳ אלטער, זענען אומגעקומען עקה״ש, ביי די צווייטע וועלט מלחמה. הי״ד.

פון ר׳ אבא בערקאוויטש ע״ה, זענען געבליבן לעבן צוויי זין, ר׳ אלי׳ בערקאוויטש, און ר׳ משה חיים בערקאוויטש. ר׳ אלי׳ בערקאוויטש שיחי׳ עמו״ש, וואוינט אין ניו יארק. ער איז א וואַרימער חסיד׳ישער איד, און האט אויפגעשטעלט א שיינע חסיד׳ישע משפחה; ר׳ משה חיים בערקאוויטש, האט געוואוינט אין מיאמי, פלארידא, ווי ער איז געווען דער בעל אכסניא פון אסאַך אדמורי״ם ורבנים, ער איז געווען א שטארקער מוקיר רבנן. ער איז נפטר געווארן בש״ט כ״ז תשרי תשנ״ו. ער האט איבער געלאָזט א חשוב׳ן זון ר׳ אבא וואס פירט אָן א האָטעל אין פלאָרידא.

אין שיעף איז געווען זייער א חשובער איד, ר׳ משה קליין ע״ה. ער איז געווען א זון, פון ר׳ שלום קליין ע״ה פון האלמין. ר׳ שלום, איז געווען א תלמיד חכם מופלג און א מרביץ תורה, ער האט זיך געווייקט, ביי אַלע אדמורי״ם אין זיין צייט. ס׳איז פאראַן א תשובה צו אים, אין שו״ת מהר״ם שיק. דער מהר״ם שיק שרייבט אויף אים, החריף ובקי וכו׳.

ר׳ שלום׳ס פאטער, האט געוואוינט אין בילקא, מ׳האט אים גערופן ר׳ דוד בילקער. מ׳דערציילט, אז דער ״בני יששכר״, האט געזאגט אויף אים בדרך הלצה – ער האט אויבן א שיינע בילקע.

ר׳ רזיאל הלוי וויזל משיעף

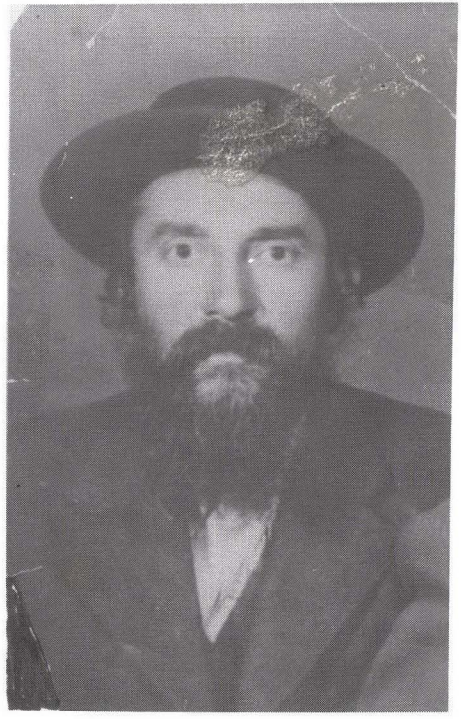

ר׳ משה קליין שו״ב

ר׳ משה, איז געווען א תלמיד, און ערשטער הויז בחור ביים סאטמאר׳ער רבי׳ן זי״ע אין ארשיווע. ווען הגה״ק בעל דברי יואל זי״ע איז אין א געלעגנהייט, אדורך געפארן דעם דארף שיעף, האט ער געהאט זיין אכסניא ביי זיין תלמיד און חסיד, הרב ר׳ משה קליין ע״ה. ר׳ משה איז געווען א איידעם אין שיעף, ביי מיין פעטער, הר״ר רזיאל הלוי וויזל ע״ה. וואס איז געווען אַן אייניקל, בן אחר בן, פונעם טו״ז זי״ע.

ר׳ משה קליין ע״ה האט אין שיעף געהאט א ספרים געשעפט, ער פלעגט מאַכן מהודר׳דיגע ציצית, זיינע ציצית זענען געווען א שם דבר אין מארמאראש. אויך איז ער געווען א מוהל, שלא על מנת לקבל פרס.

דער פעטער ר׳ רזיאל וויזל ע״ה איז געווען א עושר און בעל צדקה. ער איז געווען א הייסער וויזניצער חסיד. ווען דער ״אהבת ישראל״ איז אדורך געפארן ״שיעף״, איז ער ביי אים איינגעשטאנען. ווען ר׳ רזיאל האט חתונה געמאכט זיין טאכטער, יוטא שטיינמעץ ע״ה, איז דער ווישעווער רב געקומען, פון ווישעווא צו די חתונה, מיט א באגלייטונג פון דריי הונדערט בחורים. ס׳איז געווען א חתונה וואס שיעף האט נאך נישט געזעהן. ווי ס׳שיינט, האט דאס דער ווישעווער רב געטון, ווייל ער איז געווען א גרויסער תומך פון זיין ישיבה.

אינטערעסאַנט איז געווען, זיין אויפפירונג, שבת קודש כ״ט ניסן תש״ד: ווען עס האבן זיך אין שיעף, פלוצלינג, באַוויזן די מלאכי חבלה, די אונגאַרישע זשאַנדאַרן, וואס זענען געקומען פון דעם נאָנטן דאָרף ריזוואליה.

די אידן האבן געהאַלטן, פונקט נאָכן דאַווענען, און האבן נאָך נישט געמאַכט קיין קידוש. די זשאַנדאַרן זענען אַריין אין די אידישע הייזער, און האבן אַראָפּגעשריבן די נעמען פון יעדע אידישע משפחה, און אירע מיטגלידער. זיי האבן געלאָזט די אידן מיטנעמען מיט זיך איין פעקל מטלטלין, זיי האבן געהייסן, יעדער

זאָל פאַרשפּאַרן די טיר פון זיין הויז, און די שליסלעך זאָלן זיי איבּער געבן פאַר די פאַרוואַלטונג פון דאָרף, און זאָלן זיך דערנאך שטעלן אין די גרויסע שוהל.

די אידן, אָנגעטון מיט די בּעקישעס און שטריימל׳עך, זענען מיט אַראָפּ געלאָזטע קעפּ, געגאַנגען צו דער שוהל.

דער גוי - דער פּויקער - איז אַרויס געגאַנגען אין דאָרף, און האט אויסגערופן פאַר אַלע גוים פון דאָרף, אז זיי זאָלן קומען מיט זייערע וועגענער צו די שוהל, כדי צו העלפן פירן די אידן אויף פּאַלעסטינא...

ס׳האט אָנגעהויבן צו שטראָמען צו די שוהל, וועגענער מיט פערד, אָקסן און קיען. די גוים, זענען געקומען העלפן פירן די אידן, איינער מיט פרייד און איינער מיט צער (?).

ביז דערווייל, האבן די אידן זיך צונויף געזאַמעלט אין שוהל. זיי זענען טרויעריג געזעסן אויף זייערע פּעקלעך, זיי האבן זיך נישט געקענט מצמצם זיין צו ס׳איז שבת, אדער אין דערוואָכן. אין שוהל איז א טומעל, מ׳ווייסט נישט וואס צו טון. מ׳וואַרט אויף די באַפעלן פון די זשאַנדאַרן. די גבאים זענען מחליט, צו באַהאַלטן די ספרי תורה, ביי א פאַרלעסליכן שומר.

מ׳טראַכט אַזוי ווייטער און מ׳שפּעקעלירט. ר׳ משה קליין ע״ה, איז געווען פון די וואס זענען די לעצטע אַריין געקומען אין שוהל. ר׳ משה איז געגאַנגען אָנגעטון שטריימל - קאַפּטן און ווייסע זאָקן. אַריינקומענדיג, האט ער אויסגעשריגן: ״היינט איז שבת קודש!״. ער יאָגט אונטער זיין משפחה און אַנדערע אידן, זיי זאָלן זיך אַוועק זעצן און אויפמאַכן די טעפּ טשולנט, און עסן געהעריג די שבת סעודה, און זינגען זמירות ותשבחות. זיי האבן טאַקע אַזוי געטון, זיי האבן געגעסן און געטרינקען און געזונגען און געבּענטשט.

גלייך דערנאך, זענען אַריין געקומען די זשאַנדאַרן, מיט די לעצטן אידן פון דאָרף. זיי האבן אַרויס געגעבן א באַפעל, אַז

יעדער זאָל גיין, צו די ריכטונג פון דעם דאָרף דראגמערעשט. די קינדער האט מען געפירט אויף די וועגענער, און די דערוואַקסענע זענען געגאַנגען צופיס, מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ, ביי די זייט פון די וועגענער, כדי נישט מחלל שבת זיין. זיי זענען געגאנגען צו פיס ווילאנג זיי האבן געקענט.

די פּויערן, וואס זענען געקומען זיך צוקוקן ווי מ'טראגט די אידן אויף פלאסטינה, האבן נישט געקענט קומען צו זיך פון שמחה. ווען דער לעצטער איד איז ארויס פון דאָרף, זענען זיי ארויס אין א טאַנץ... אויב ס'איז נאך ווייניג, האט דער בעל הקלויסטער געשלעפּט דאס גלעקל...

פון דראגמערעשט, האט מען אלע אידן געפירט אויף אוישוויץ. הי"ד.

ר' משה קליין, מיט נאך אַרום דרייסיג נפשות, זענען אהיים געקומען פון אוישוויץ. נאך א קורצע צייט, האט יעדער פאַרלאָזט שיעף.

ר' משה, האט זיך נאָכדעם באַזעצט אין רומעניא, ווי ער איז געווען שו"ב אין מיהפאלדא. ער האט דאָרט אסאַך אויף געטון פאַר אידישקייט. זייענדיג דאָרטן, האבן די משפחה מיטגלידער וואס זענען געווען אינדרויסן, געוואָלט אים ארויס נעמען פון רומעניא. דער סקולענער רבי זצ"ל האט זיי אָפּגערעט, טענה'דיג, אז אויב ער פאָרט פון דאָרט אַוועק, וועט פאַלן דאס אידישקייט.

אין יאָר תשכ"א, איז ער געפארן אויף ארץ ישראל. סוף ימיו האט ער געוואוינט אין שיכון סאטמאר-בני ברק, ווי ער איז געווען פון די חשובע מתפללים.

ר' משה איז נפטר געווארן, ה' תשרי תשד"ם. ער האט איבערגעלאזט, א זון ר' נחמי' קליין אין בני ברק; א טאָכטער אין חדרה מרת שרה גאנץ תחי', פרוי פון ר' מענדל גאנץ; א טאכטער אין בארא פארק מרת עלקא ברוין תחי', אלמנת ר' יעקב ברוין ע"ה פון סאטמאר. אירע קינדער, זענען ר' ישראל, ר'

רזיאל, ר׳ חיים, ר׳ שלמה ברוין; און שוועסטער, שרה רבקה, אשת ר׳ זלמן לייב שווארץ, ב״פ.

פון די אָפּשטאַמיגע פון שיעף, איז צו דערמאָנען, הרב מרדכי ב״ר משה דוד דאווידאוויטש זצ״ל (פריעד), וואס איז געווען א תלמיד פונעם בעל ״דברי יואל״ זצ״ל. ער איז געווען אַן איידעם, ביי ר׳ בעריש גראס ע״ה פון סטרעזשא, בוקאווינא. בעפאָר די מלחמה, איז ר׳ מרדכי געווען דיין, אין דעם ישוב סאטמאר - העג, וואס איז נעבן די שטאט סאטמאר.

נאָכן קריג, איז ער געווען רב, אין דעם דאָרף ״בית מאיר״, וואס איז נעבן ירושלים. ער איז נפטר געווארן, כ״ח שבט תשל״ג. זיין עלטסטער זון, איז הרה״ח ר׳ בן ציון דאווידאוויטש נ״י פון ירושלים.

❖❖❖

מז.

קעכניא

דער ישוב קעכניא – אויף אונגאריש = IZAKONYHA – געפינט זיך 60 ק״מ פון דרום מזרח צו שטאָט סיגעט.

אין די ציילונגען פון די רעגירונג, פון יאָר תקצ״א, געפינען מיר אין קעכניא די פאָלגענדע משפחות: ר׳ ישראל פערל, ר׳ לעזער מולדאוואן, ר׳ יאנקל לענגיעל, ר׳ סענדער העכט, ר׳ איציק פליגלמאן, ר׳ מ. לענגיעל, ר׳ משה פולאק, ר׳ לייב יאזאפאוויטש, ר׳ יוסף זעליג יאזאפאוויטש, ר׳ לייב לנדער, ר׳ משה

מאשקאוויטש, ר׳ מ. אפעל, ר׳ מ. קעלדעוואר, ר׳ איזאק שפריצער, ר׳ מ. פייג, ר׳ אשר פערל, ר׳ אלי׳ פערל, ר׳ משה פערל, ר׳ שלמה קעטדעווא, ר׳ שלמה פאלאק, ר׳ מענדל לעניאל.

בערך אין יאָר תק״פ, האט מען אין קעכניא אויפגעבויט די ערשטע שוהל פון האָלץ. אין יאָר תר״כ, האט מען די שוהל פאַראָכטן און פאַרגרעסערט. עס איז שוין דאַן געווען א חברה קדישא, חברה ש״ס, חברה תהלים, חברה משניות. אין יאר תר״מ, איז געווען דער גבאי פון חברה משניות, ר׳ דוד פויגל ע״ה.

שפעטער, האָט מען דאָרט געבויט דאס חסיד׳יש בית המדרש. קעכניא, האט נישט געהאַט א אייגענעם רב. די ערשטע צייטן, האָט די קהילה באַלאַנגט צו די רבנות פון סיגעט. שפעטער האָט דאָס באַלאַנגט צו די רבנות פון דראגמערעשט.

פאַר די ערשטע וועלט מלחמה, איז דאָרט געווען דיין, הג״ר מרדכי כהנא זצ״ל, וואס איז געווען א זון פון הג״ר נחמן כהנא זצ״ל אב״ד ספינקא, בעהמח״ס אורחות חיים. פאַר א קורצע צייט, איז געווען רב אין יועד און אין קעכניא, הג״ר יחזקאל ווידמאן זצ״ל.

אין די פרענומארענטן אויפן ספר ״תשורת שי״, וואס איז געדרוקט געווארן אין סיגעט, אין יאָר תרס״ה, געפונען מיר אין קעכניא הרה״צ ר׳ פנחס שפירא זצ״ל, וואס איז געווען א זון פון הרה״צ ר׳ שלום שפירא זצ״ל פון לאנטשא, און אַן אייניקל פון הרה״ק ר׳ פנחס מקאריטץ זי״ע. ר׳ פנחס, איז אומגעקומען אויף קידוש השם, א׳ סיון תש״ד הי״ד. זיין איידעם, הרה״צ ר׳ מנחם מענדל טויב שליט״א מקאלוב - ראשון לציון, האט אין יאָר תשכ״ד מוציא לאור געווען זיין ספר ״צפנת פענח״ על התורה ומועדים.
(ראה תמונת רבני משפחת שפירא בעמ׳ הבא)

פאַר די ערשטע וועלט מלחמה, זענען די פאָלגענדע אידן געווען פון די נכבדי הקהלה: ר׳ אשר זעליג כהנא, ר׳ דוד פויגל, ר׳ זעליג משה כהנא, ר׳ שמואל נפתלי פייג, ר׳ געציל פאלאק,

רבי ישכר בער מקאכניה

רבי פנחס מקאכניה

ר׳ דוד שפיצער

ר׳ מרדכי גרייף

ר׳ מאיר פייג, ר׳ ישראל בן יוטא כהנא, ר׳ מיכל ארי׳ אפעל, ר׳ שמואל הערץ פייג, ר׳ רפאל בן ישראל, ר׳ יצחק אדלער, ר׳ יוסף חיים יודא שוחט, ר׳ אברהם בן יצחק ווייטרויב, ר׳ דוד ב״ר שמעון, ר׳ שמואל ב״ר יוסף איזרעאל, ר׳ זלמן חיים קליין שוחט, ר׳ יעקב גרינפעלד, ר׳ נח ארי׳ ווייזער, ר׳ מאיר מאשקאוויטש שוחט, און נאך אַנדערע.

די אָפּשטאַמיגע פון קעכניא זאגן, אז זיי קענען נישט פאַרגעסן, דעם חשובן איד ר׳ אשר אנשיל שפיצער ע״ה. ר׳ אנשיל, איז געווען א זון פון ר׳ ישראל לייב שפיצער ע״ה פון ביטשקוף, און איז געווען א איידעם אין קעכניא ביי ר׳ משה פערל ע״ה, וואס איז געווען א קוסוב׳בער חסיד. ר׳ אנשיל איז געווען זייער א ערליכער איד, און א גרויסער בעל מדות. ער פלעגט כסדר פאָרן, צו די רבי׳ס הרה״ק ר׳ מרדכי מנאדבורנא, און צום ״בעל קדושת יו״ט״ פון סיגעט זי״ע. ר׳ אנשיל איז געווען א בעל מכניס אורח, און איז געווען דער בעל אכסניא פון אַלע אדמורי״ם און רבנים, וואס זענען געקומען אויף קעכניא.

ר׳ מאיר פייג ע״ה, וואס מיר האבן פריער דערמאָנט, איז געווען א געבוירענער אין קעכניא. ער איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און א קלוגער מענטש, און דערצו א נגיד. ער האט פאַרמאָגט פעלדער און גערטנער. ר׳ מאיר איז געווען א קוסוב׳ער חסיד. ער האט זיך נישט איינמאָל איינגעשטעלט דאָס לעבן, אדורך צו שווערצן די גרעניץ, כדי אָנצוקומען צו זיין רבי׳ן פון קוסוב אויף א שבת אדער יום טוב.

ר׳ מאיר איז געווען אסאַך יאָרן, דער ראש הקהל אין קעכניא. ער האט געהאַט דרייצן קינדער, וואס זענען געווען מושלמים בתורה ויראה וחסידות. זיין עלטסטער זון, ר׳ דוד פייג ע״ה, איז געווען א תלמיד פון בעל ״שבט סופר״ זצ״ל, און פון הגאון מפאקש זצ״ל. ר׳ דוד, איז געווען א איידעם אין ריסקווא, ביי הרה״ח ר׳ מרדכי גרייף ע״ה. נאָך זיין חתונה, האט ער נישט

געהאט צופיל פרנסה, ער האט זיך אָבער געטרייסט אין די תורה, לערנענדיג מתוך הדחק, און איז תמיד געווען בשמחה.

פון די חשובע אידן, אויף וועמען יעדער האט ארויף געקוקט מיט דרך ארץ און יראת הכבוד, זיינען געווען די פאָלגענדע:

1. הרב מאיר מאשקאוויטש ע"ה. ער איז געווען א תלמיד חכם, געלערנט בייטאָג און ביינאַכט. ער איז געווען דער שוחט און מורה הוראה אין קעכניא. ער איז געווען אסאַך יאָרן דער "בעל תוקע", אינעם בית המדרש פון האדמו"ר מבארשא זצ"ל. ר' מאיר איז געווען העכער אַכציג יאָר, ווען מ'האט אים געפירט צו די עקידה עקה"ש. הי"ד.

2. ר' ישראל הכהן פליגמאן ע"ה. ר' ישראל איז געווען אַן אייניקל, פונעם בעל "קונטרס הספיקות" זצ"ל. ביי ר' ישראל איז מקויים געווארן תורה וגדולה במקום אחד, ער איז געווען א תלמיד חכם און שיינער נגיד. זיין זון, ר' זעליג משה ע"ה, וואס איז געווען א תלמיד חכם און חסיד'ישער איד, איז געווען א איידעם ביי האדמו"ר מזאבלטוב זצ"ל, וואס איז געווען א קוסוב'ער אייניקעל: ר' זעליג משה, איז געווען א שטיק צייט, דער סעקרעטאַר פון דאָרף. שפּעטער, איז ער אַרויס געפאָרן אויף אמעריקא.

3. ר' אברהם יודא זלמנוביטש ע"ה. ר' אברהם'ס ווייב, האט געהאַט א געשעפט און א שטיקל ווערצהויז. ער זעלבסט, איז געזעסן יום ולילה און געלערנט. קיין דברי חולין, האָט אים נישט פאַראינטערעסירט.

4. ר' יוסף ישראל פערל ע"ה, איז געווען פון די רייכע פון דאָרף. ער איז געווען א בעל מכניס אורח. ער פלעגט מהדר זיין צו זיין א סנדק. יעדער ברית ווי ער איז געווען סנדק, האט ער אויסגעצאָלט די סעודה.

5. ר' געציל פאלאק ע"ה. ר' געציל איז געווען, א תלמיד חכם מופלג. ער האט פאַרפאַסט א ספר אויף רפואות און

סגולות, וואס איז נישט געדרוקט געווארן. אויף זיין עלטער, האָט ער ל״ע פאַרלוירן די ראי׳. ער האט געקענט אויסענווייניג, עטליכע מסכתות מיטן לשון, וואס ער האט כסדר איבערגע׳חזר׳ט.

א געבוירענער אין קעכניא, איז אויך הרה״ג ר׳ ישראל ארי׳ זלמנוביטש. וואס איז געווען דער הויפט רב, אין שטאָט עכו. ר׳ ישראל ארי׳ איז געבוירן געווארן, אין יאָר תרע״ז, צו זיין פאָטער ר׳ שמואל נטע פישער ע״ה, וואס איז געווען א תלמיד מובהק פונעם בעל ״יגל יעקב״ פון מישקאָלץ. ר׳ ישראל ארי׳, איז א תלמיד פון הג״ר מנחם מענדל האגער זצ״ל, פון אויבער־ווישעווא; פון הג״ר יוסף צבי דושינסקי זצ״ל, פון חוסט - ירושלים; פון הג״ר יעקב אלימלך פאנעט זצ״ל, פון דעעש.

ר׳ ישראל ארי׳, איז געווען בזיוו״ר, א איידעם פון הג״ר גרשון שטויבער זצ״ל דיין פון בארשא. זיין ערשטע ווייב מיט אירע קינדער, זענען אומגעקומען עקה״ש הי״ד. נאָכן קריג האט ער חתונה געהאַט, מיט די טאָכטער פון הרה״ח ר׳ אלי׳ ווייס ע״ה, וואס איז א אייניקל פון בעמח״ס ״בית יצחק״ פון סוואליע. ער האט מיט איר אויפגעשטעלט, א שיינע חסיד׳ישע משפחה. ר׳ ישראל ארי׳ איז באַקאַנט, אין עולם התורה, פאַר א פוסק מובהק. ער איז נאָכן קריג געווען רב, אין בערגן־בעלזן. נאָכדעם ווען ער איז געפאָרן אויף ארץ ישראל, איז ער אויפגענומען געווארן אַלץ רב אין דעם ישוב ״יבנה״, קרית צאנז, דערנאך אין עכו. ער האט מחבר געווען, דעם ספר שו״ת ״חיי נפש״, וואס האט מערערע חלקים.

די מערסטע אידן פון קעכניא, זענען געווען אָרימעלייט. דאָס ביסל לאַנד וואָס כמעט יעדער האָט געהאַט, האט נישט געדעקט די פרנסה. מ׳האט געמוזט צו אַרבעטן, אָדער זיך פאַרדינגען פאַר אַנדערע, אָדער מאַכן ערגעץ ווי א געשעפטל.

אין קעכניא, זענען געווען דריי שמידערס, פינף שוסטערס, עטליכע שניידערס, א שירעם און טאָפּ פאַריכטער, א שערער א.ד.ג.

דער סעקרעטאר פון דאָרף (נאָטאר), איז געוויינליך געווען א אידישער קאָפּ. צווישן די צוויי וועלט מלחמות, זענען געווען די נאָטארס פון דאָרף, א איד מיטן לעצטן נאָמען קויפמאן, און ר׳ יצחק פאסטערנאק ע״ה.

חודש ניסן תש״ה – האט מען צוזאַמענגענומען אַלע אידן פון קעכניא, און מ׳האט זיי אויסגעזידעלט צו די געטאָ אין דראגמערעשט, פון ווי מ׳האט זיי שפּעטער געפירט אויף אוישוויץ. הי״ד.

נאָכן קריג, זענען אהיים געקומען פון אוישוויץ, אַרום 30 נפשות אָפּשטאַמיגע פון קעכניא. זיי האבן געטראָפן די שוהל, מקוה און בית החיים צובראָכן און צושמעטערט. זיי האבן תיכף פאַרלאָזט קעכניא, מיטנעמענדיג מיט זיך 8 ספרי תורה, וואס זענען במשך די קריג, געווען באַהאַלטן ביים גלח פון דאָרף. מערסטנס, זענען געפאָרן אויף ארץ ישראל.

❖❖❖

מה.

יועד

דער ישוב יועד – אויף אונגאַריש = JOD – געפינט זיך 30 ק״מ דרום מזרח צו די שטאָט סיגעט.

די אידישע קהילה, האט זיך געגרינדעט, בערך אין יאָר תקע״א. אין די ציילונגען פון יאָר תקצ״א, טרעפן מיר אין יועד די פאָלגענדע אידישע משפחות: ר׳ לעזער לערנער, ר׳ יעקב גליק, ר׳ שמעון אפעל, ר׳ דוד אפעל, אלמנת יאקאב, ר׳ מ.

פרוכטער, ר׳ לעזער מאליק, ר׳ א. אפעל, אלמנת ליפא, ר׳ לייב שלאמאוויטש, אלמנת הערשקא, ר׳ יוסף טראויב, ר׳ שמואל וואזנער, ר׳ יעקב סאקס, ר׳ פישל וויטאר, ר׳ משה מענדלאוויטש, ר׳ הערש סאנטורנס, ר׳ מנשה סולאי, ר׳ ליפא אפעל, אלמנת שלום, ר׳ מענדל סאנטורנס, ר׳ אייזיק זימאר, ר׳ אברהם מאליק, ר׳ יעקב פארדינגער, ר׳ יוסף מאליק, ר׳ מאיר אפעל, ר׳ משה ביק.

צווישן די יאָרן - פון תר״מ ביז תר״פ - זענען די פאָלגענדע אידן געווען די פרנסי הקהילה: ר׳ יצחק מרדכי בן פייגא, ר׳ משה אליעזר גליק, ר׳ זאב וואלף אפעל, ר׳ שלמה חיים איינהארן, ר׳ ישראל גאנץ (מ׳טרעפט אים אַלץ גבאי חברה משניות צווישן די פרענומעראַנטן אויף דעם ספר ״ארי׳ דבי עילאי״ געדרוקט אין פשעמישל תר״מ), ר׳ יוסף מרדכי כהנא, ר׳ מאיר אפעל, ר׳ דוד אפעל, ר׳ אייזיק מנחם וויזל, ר׳ שלמה גרינפעלד, ר׳ יעקב ארי׳ אפעל, ר׳ בצלאל ב״ר יעקב ארי׳ אפעל, ר׳ יוסף יום טוב וויזל; ר׳ שלמה אפעל, איז געווען גבאי אין חברה קדישא, אין יאר תרס״ה.

ר׳ יוסף פרוכטער, פון יועד, איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און אויך זיינע קינדער זענען געווען תלמידי חכמים. ער האט געהאַט אין יועד א שענק. ער איז נפטר געווארן פאַרן ערשטע וועלט קריג, דורך א טראַגישע פאַסירונג: אין א טאג, האבן עטליכע ערלים געטרונקען בראָנפן אין זיין שענק, און זענען דערנאָך אַוועק געפאַלן, טויט.

די פאָליציי זענען געקומען אים אַרעסטירן, אויפן חשד אַז ער האָט פארסמ׳ט די ערלים. ר׳ יוסף, האט פאַר גרויס שרעק, געענטפערט אז ס׳איז נישט ריכטיג, און אַלץ באַווייז האָט ער, פאַר די אויגן פון די פאָליציי, געטרונקען אַביסל פון די משקה, אָבער ר׳ יוסף איז תיכף דערנאָך אַוועק געפאַלן טויט ל״ע. שפעטער האט זיך אַרויס געוויזן, אַז די שולד איז געווען פון די גרויסע סוחרים, וואס האבן צו אים אַריינגעשמוגעלט שעדליכע משקה.

ר׳ חיים מרדכי אדלשטיין

ר׳ משה קריינער

הרב שלמה יוסף מרקוביטש

ר׳ משה שטינמץ

אין יועד האט געדינט אַלץ מורה הוראה, הרב יעקב ארי׳ אפעל ז״ל. ר׳ יעקב ארי׳ איז געווען א בעל הבית, און פאַרמעגליך. ער איז די מערסטע צייט געזעסן און געלערנט.

ר׳ יעקב ארי׳, איז געווען א חסיד פונעם בעל ״צמח צדיק״ פון וויזניץ. ר׳ יעקב ארי׳ איז נפטר געווארן, ל׳ כסלו תרפ״ט. ער האט איבער געלאָזט צוויי גרויסע חיבורים, דעם ספר ״ארון בצלאל״ אויף מסכת ביצה, און ספר ״איל המילואים״ על התורה. כמעט אַלע חידושים, זענען ביים חורבן אַוועק געקומען. זיין אייניקל ר׳ דוד אפעל, האט אין יאָר תשל״ה צוזאַמען גענומען די פאַרבליבענע חידושים, און דאָס געדרוקט אין איין קובץ מיטן נאמען, ספר קונטרס ״ארון בצלאל״, ו״איל המילואים״.

צווישן די תלמידי חכמים אין יועד, זענען געווען: ר׳ וועלוול אפעל, וואס איז א צייט געווען דער ראש הקהל, (זיינע איידימער זענען געווען ר׳ שלמה גרינפעלד פון סעמיהאלי, און ר׳ וועלוול וויזל ע״ה); ר׳ מאיר אפעל ע״ה; ר׳ שלמה אפעל; און זיין זון ר׳ טובי׳ אפעל, וואס האט שפעטער געוואוינט אין מיטל־ווישעווא; ר׳ אליעזר כ״ץ; ר׳ איציק מיכל וויזל; די צוויי געשעפטס לייט ר׳ משה אליעזר גליק; און זיין זון ר׳ שאול ליב גליק; ר׳ יוסף כהן־פליגמאן; ר׳ חיים כהן; דער מלמד, ר׳ חיים מרדכי איידעלשטיין; און זיין ברודער ר׳ משה איידעלשטיין ע״ה.

די אידן אין יועד האבן זייער געגליכן, דעם שוחט, ר׳ אייזיק אנשל׳ס, וואס איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און בעל הוראה; און אויך דעם מלמד, ר׳ אברהם יעקב טעסלער ע״ה, וואס האט צענדליגע יאָרן מחנך געווען זייערע קינדער.

אַ חשוב׳ער בעל הבית אין יועד, איז געווען ר׳ ישראל הערש מארקאוויטש ע״ה. ר׳ ישראל הערש, האט געהאַט אין יועד אַ פלייש געשעפט. ער און זיין ווייב בתי׳ לאה ע״ה (וואס איז געווען די טאָכטער, פון ר׳ מרדכי לאקס ע״ה, פון מאסיף), האבן אַריינגעלייגט גרויסע כוחות אין זייערע קינדער, זיי זאָלן וואַקסן

ר׳ יצחק אייזיק מנחם ב״ר יוסף יו״ט הלוי וויזל ע״ה
מיועד

בתורה ויראה. זיין זון ר׳ שלמה יוסף מארקאוויטש, איז געווען רב אין סקולען. ר׳ שלמה יוסף איז געווען א גרויסער תלמיד חכם און בקי עצום. די אַנדערע זין, זענען געווען ר׳ שמואל, ר׳ אנשיל, ר׳ יעקב.

ר׳ שמואל, איז געווען דער אָנפירער פון די תלמוד תורה אין יועד. ר׳ אנשיל, און ר׳ יעקב זענען געווען שוחטים אין אַנדערע מקומות. אויך זיין איידעם, ר׳ שאול קליגער איז געווען שוחט, אין מיטל ווישעווא.

פאַרן חורבן, איז דאָרט געווען גבאי פון בית מדרש ר׳ דוד כץ. ווען די אונגארישע רעגירונג, האט צוריק גענומען מארמאראש, איז ער, דורך זיי פאַרשלעפט געווארן, און איז קיינמאָל מער נישט צוריק געקומען. הי״ד.

די פרוי פון דעם שערער ר׳ נחום איידעלשטיין, מרת פעסיל ע״ה, פלעגט יעדע וואָך צוזאַמען נעמען חלות פאַר די אָרימעלייט.

אַן אָפּשטאַמיגער פון יועד, איז געווען ר׳ הלל ב״ר קלמן ראטה ע״ה. ר׳ הלל, האט נאָכן חורבן, אויפגעשטעלט א מיידל היים אין סיגעט. ער האט זיך זייער אָפּגעגעבן, מיט די עלענדע מיידלעך, און האט זיך געזאָרגט זיי חתונה צו מאַכן. שפּעטער איז ר׳ הלל געפאָרן וואוינען אין ארץ ישראל, און איז געווען פון די גרינדער פון דעם חרד׳ישן ישוב, ״יסודות״. ר׳ הלל ראטה איז נפטר געווארן, אין יאָר תשל״ז. מ׳האט די שוהל אין מושב, אַ נאָמען געגעבן נאָך אים, ״בית הלל״.

אויך, זענען די צוויי באַקאַנטע, ר׳ אברהם חיים הלוי וויזל ע״ה, און ר׳ יואל שימנאוויטש ע״ה געווען אָפּשטאַמיגע פון יועד. ר׳ אברהם חיים, האט סוף ימיו געוואוינט אין בני ברק. ער איז געווען שטאַרק דבוק, אינעם בעל ״אמרי חיים״ מוויזניץ זצ״ל. ער איז לאחר פטירתו נטמן געוואָרן, לעבן אוהל פונעם ״אמרי חיים״ ו״אהבת ישראל״ מוויזניץ. זיין זון, איז געווען ר׳ אלטער יעקב וויזל ע״ה פון ירושלים, וואס איז געווען פון די חשובי חסידי

תולדות אהרן. ער איז געווען באַקאַנט פאַר לאַנגע יאָרן, אַלץ "ד"ר וויזל", וואס האט אסאַך אידן געהיילט.

ר' יואל שימנאוויטש ע"ה, האט נאָכן קריג געוואוינט אין ירושלים, און איז געווען צענדליגע יאָרן א מלמד אין סאטמארער תלמוד תורה. שפעטער, האָט זיך ר' יואל אַריבערגעצויגן אויף ווילאמסבורג, ווי ער איז א צייט געווען מלמד אין קראסנע, און אין ווינער תלמוד תורה. ער איז פאַר עטליכע יאָר צוריק, אומגעקומען פון א עקסידענט. גייענדיג צום בית מדרש, האט אים א טראָק אַראָפּגעקלאַפּט אויף טויט, השם ישמרנו. זיין יאָרצייט איז ז' אב. ער איז נטמן געווארן אין בית החיים פון קרית יואל, סמוך ונראה צו זיין רבי'ן, וואס ער איז געווען שטאַרק דבוק. ת.נ.צ.ב.ה.

סוף אפריל תש"ד – האט מען די אידן פון יועד געפירט צו די געטאָ אין דראגמירעשט, פון ווי זיי זענען נאָכדעם געפירט געווארן אויף אוישוויץ. הי"ד.

די שארית הפליטה פון יועד, האט נאָכן קריג באַטראָפן, אַרום 20 נפשות. זיי האבן במשך די צייט פאַרלאָזט מארמאראש.

מו.

גלאָד

גלאָד – איז א דאָרף 30 ק"מ פון דרום צו סיגעט.

אין יאָר תק"צ, זענען איינגעשריבן אין די רעגירונג, די משפחות ר' מ. אפל, ר' הערש גלאזער, ר' יצחק גלאזער, מארקו

לייכטער, מוזעס פארקאש, ר׳ הערש אפל, ציפא גראס.

די קהילה, האט זיך געשטעלט אויף די פיס, בערך אין יאָר תר״י – מ׳האט געבויט די מקווה טהרה; מ׳האט באַנייט דעם בית החיים.

דאָס רבנות פון גלאד, האט באַלאַנגט צו די גלילות פון ריזוואליה. בערך אין יאָר תר״ס, האט זיך אין גלאד באַזעצט, א גרויסער תלמיד חכם און א בעל הוראה, הג״ר מנחם מענדל מרגליות זצ״ל.

ר׳ מענדל, איז געווען אַן איידעם, פון ר׳ שמואל זאנוויל כהנא פון דראגמירשט, וואס איז געווען אַן איידעם, ביי הג״ר יודא מאדערן פון סיגעט.

ר׳ מענדל האט ג׳האַנדעלט אין מסחר, און האט שטאַרק מצליח געווען. ער איז געווען, דער אומאָפיציעלער רב און מורה הוראה אין גלאד.

אין יאָר תרס״ח, האט אים זיין רבי האדמו״ר מאטיניע, אריבער גערופן אויף אטיניע, ווי ער דארט פאָרגעלערנט שיעורים ברבים, און אויך גע׳פסק׳נט שאלות באיסור והיתר, שלא על מנת לקבל פרס.

נאָך די ערשטע וועלט מלחמה, איז ער אויפגענומען געווארן אַלץ רב אין הארינטש. ער איז אומגעקומען אין אוישוויץ עקה״ש, הי״ד.

די קהילה אין גלאד, האט געהאַט א שוחט, ר׳ לייבוש כהנא ע״ה. ר׳ לייבוש, איז געווען א גרויסער תלמיד חכם. ער פלעגט שחט׳ן, פאַר די שכנות׳דיגע דערפער סלאטינא, פאליען גלאָד, בוטיזה. ר׳ לייבוש׳ס אייניקל, איז ר׳ ארי׳ לייכטער נ״י, פון ווילאמסבורג.

צווישן די ערשטע אידן אין גלאָד, איז געווען ר׳ מענדל יעקב שטערן ב״ר אליעזר. ר׳ מענדל יעקב, איז געווען אַן עושר

און א גרויסער תלמיד חכם, ער האט געשטאַמט, פון די מיוחס׳דיגע משפחה שטערן, פון סלישט.

ר׳ מענדל יעקב, איז געווען דבוק, צו זיין רבי׳ן בעל "צמח צדיק", הרה"ק ר׳ מנחם מענדל האגער זצ"ל.

בערך אין יאָר תר"י, איז ר׳ מענדל יעקב, מיט זיין זון ר׳ שלמה, געפאָרן זיך באַזעצן אין ארץ ישראל, אין שטאט צפת. ער איז נפטר געווארן, זייענדיג א בן תשעים.

ר׳ מענדל יעקב׳ס איידעם, איז געווען ר׳ חיים ארי׳ כהנא ב"ר שרגא פייבוש, א פערטער דור פונעם "קונטרס הספיקות". ר׳ חיים ארי׳, האט זוכה געווען, צו תורה וגדולה במקום אחד. ער איז נטמן געווארן אין סיגעט, נעבן זיין זיידן דער בעל "קונטרס הספיקות".

ר׳ חיים ארי׳ס א זון, איז געווען דער מלמד מומחה פון סיגעט, ר׳ יוסף מרדכי כהנא ע"ה.

די ראשי הקהילה, בעפאָר די ערשטע וועלט מלחמה, איז געווען ר׳ ליפמאן הירש, ר׳ איתמר ראזענפעלד, ר׳ שלמה ב"ר יצחק זעליג, ר׳ שלמה ב"ר שמואל, ר׳ הערשל שאלאמאן, ר׳ יעקב שאלאמאן, ר׳ יעקב גרינפעלד.

די פרנסה איז געווען, ווי אין אַנדערע ישובים פון מארמאראַרש, מיט איין זאַך מער, אז אין די געגענט פלעגט מען אויסהאַקן פון די בערג די גוטע מיל שטיינער.

ר׳ לוי יצחק יאקאבאוויטש, האט פאַרמאָגט צוויי צענטערס פון מיל, ווי מ׳האט געמאָלן ווייטץ וכו׳.

פון די אָפּשטאַמיגע פון גלאָד, איז ר׳ מנחם חיים גלאזער. זיין פאטער, ר׳ אלי ב"ר שמשון גלאזער, איז געווען א ירא שמים מיט א גוט האַרץ. ער האט דאס אַריינגעלייגט איז זיינע קינדער. ווען זיינע קינדער זענען אַוועק געפאָרן פון גלאָד, פלעגן זיי

בעפאָר די ימים טובים, שיקן אויף גלאָד הילף פאַר די נויט באַדערפיגע.

בעפאָרן חורבן, האט מען די אידן פון גלאָד, געפירט צו די געטאָ אין דראגמערעשט, און פון דאָרט אויף אוישוויץ הי״ד.

מז.

פאליען-גלאָד

פאליען גלאָד – איז א דאָרף 30 ק״מ פון דרום מזרח צו סיגעט.

אין די ציילונגען פון תק״צ, זענען פארשריבן די משפחות ר׳ מענדל איצקאוויטש, ר׳ פייוועל איצקאוויטש, ר׳ יעקב אונגאר, ר׳ משה גראס, ר׳ איציק איצקאוויטש, ר׳ יעקב פריעדמאן, ר׳ הערש וויזל, ר׳ מ. איצקאוויטש, ר׳ יעקב וויזל.

בערך אין יאָר תר״ע, זענען די פאָלגענדע מענטשן געווען די פרנסי הקהילה: ר׳ אפרים פישל בן מייטא, ר׳ מרדכי פישער, ר׳ ישראל אברהם פרוכטער, ר׳ אייזיק יהודא וויזל, ר׳ אליהו בן מעכיל, הנגיד ר׳ מאיר זאב וויזל, ר׳ מנחם ישראל וויזל, ר׳ לייב וויזל, ר׳ אברהם מאיר וויזל. רוב אידן פון דאָרף, זענען געווען פון די וויזל משפחה, וואס זענען לויים, און זענען זיך מתייחס צו דעם הייליגן טו״ז זי״ע.

זקיני ר׳ מאיר זאב וויזל ע״ה עם אביו ר׳ יעקב וויזל ע״ה מפאליען גלאָד

מיין זיידע – ר׳ מאיר זאב הלוי וויזל – איז געווען א גרויסער עושר, און א וויזניצער חסיד, ער איז געווען א זון, פון ר׳ יעקב וויזל ע״ה. זיין זון איז געווען ר׳ ברוך משה וויזל ע״ה. די קינדער פון ר׳ ברוך משה זענען:

א] מרת סילקא דייטש ע״ה – פרוי פון אונזער פעטער, ר׳ חיים ישראל יעקב דייטש נ״י, פון לאס אנג׳עלעס. ביידע האבן אסאַך געטון לטובת דעם אידישן ציבור אין לאס אנג׳לעס. איר יאצ״ט איז י״א כסליו. אירע קינדער זענען, ר׳ מאיר בענדיט און ר׳ יוסף שמואל. ר׳ יוסף שמואל, לערנט אין א כולל אין בארא פארק. זייער טאָכטער איז, בילא בלומא תחי׳, פרוי פון ר׳ מאיר יעקב מאַן נ״י, אין לאס אנג׳עלעס.

ב] מרת מייטא וויזל ע״ה – פרוי פון אונזער פעטער, ר׳ אלתר יעקב הלוי וויזל. זי איז געווען א אמת׳ע צדיקת, זי איז געווען פון די ערשטע, וואס איז געגאַנגען אין די לבוש פונעם מייסד החבריא פון תולדות אהרן זצוק״ל, האדמו״ר מתולדות אהרן האט איר דערפאַר צוגעזאגט עולם הבא.

זי, האט אלע יאָרן, ארויס געהאָלפן מענטשן בגוף ונפש, מיט אירע נאַטירליכע מעדיצינען, און מיט טרייסט ווערטער. זי איז געווען א שטאָלץ פאַר די גאַנצע משפחה. אירע קינדער, זענען הרה״ח ברוך משה וויזל נ״י, אין ירושלים; הרה״ח ר׳ מאיר זאב וויזל נ״י, אין ירושלים; הרה״ח יושע צבי וויזל ע״ה, וואס איז פאַר עטליכע יאָר אַוועק יונגערהייט, ער זאָל זיין א מליץ יושר פאַר די גאַנצע משפחה; הרה״ח ר׳ יצחק יודא וויזל נ״י, אין וויליאמסבורג, וואס האט אויפגעשטעלט, א שיינע חסיד׳ישע משפחה, לשם ולתפארת.

ג] הרה״ח ר׳ הערשל וויזל ע״ה. – ער איז געווען לאַנגע יאָרן א מלמד דרדקי אין ירושלים, דערנאך אין שיכון וויזניץ בני ברק, יעדער האט אים ליב געהאט. ר׳ הערשל, איז געווען א תלמיד פונעם ווישעווער רב. ער איז געווען א ת״ח אין בעל חסד. ער

דודי ר׳ צבי וויזל ע״ה מלמד דרדקי עשרות בשנים בשיכון וויזניץ בבני ברק, נותן שלום להרב חיים מאיר האגער זצ״ל אדמו״ר מווישעווא; (באמצע עומד) ש״ב ר׳ מרדכי מארמור שו״ב; (לשמאלו עומד) דודי הרה״ח ר׳ אלטער יעקב וויזל ע״ה מחשובי חסידי ״תולדות אהרן״ בירושלים.

פלעגט בשעת די "טיש" פונעם "אמרי חיים", טיילן קאלטע זיסע געטראַנקען כדי מחי' צו זיין אידן, און כדי ער זאָל קענען ענטפערן "אמן".

אַלץ מלמד דרדקי, האט ער אַוועק געשטעלט הונדערטער תלמידים, וואס א דאַנק אים, זענען זיי אויפגעוואַקסן מיט א וואַרימקייט צו תורה ויראת שמים. ער פלעגט אכטונג געבן אין שוהל, קיינער זאל נישט רעדן בשעת'ן דאווענען. ער איז נפטר געווארן, ח' אייר תשמ"ב אין בני ברק. ער האט נישט איבערגעלאזט קיין זש"ק, אבער זיינע תלמידים זענען זיינע קינדער, ווי חז"ל האבן אונז געלערנט. ער האט איבער געלאזט א פרוי, א אשה חשובה ובעלת חסד, מרת לאה וויזל. טאכטער, פון הרה"ח פנחס נתן לויבער ע"ה פון ראחוב, וואס האט אים געהאָלפן, אָנגיין מיט זיינע גוטע מעשים.

ד] מרת שרה סופר ע"ה – פרוי פון הרה"ח ר' משה סופר נ"י. וואס האט זוכה געווען אויפצושטעלן, א שיינע חסיד'ישע משפחה אין ארץ ישראל. שפעטער זענען זיי געקומען וואוינען אין וויליאמסבורג. מיין טאטע הרב ר' משה נ"י, איז אַלע יאָרן געווען א מרביץ תורה ויר"ש, און א עושה צדקה וחסד בלי פירסום. זיי האבן זוכה געווען, צו חשובע קינדער שיחיו, וואס ווערן דערמאָנט שפעטער, אין די הוספה "שרה באוהל".

איך האב באקומען אונזער יחוס, ביז אונזער עלטער זיידע הגה"צ ר' אברהם מבילווארין זצ"ל, פון אונזער א קרוב, ר' הערש אלימלך הכהן לייטנער; און זיין שוואגער, ר' אלימלך וואלף ווינקלער פון מאנסי. זיי זענען אייניקלעך, פון מרת עלקא, פרוי פון ר' דוד יוסאוויטש, וואס איז געווען א שוועסטער פון מיין זיידע, ר' מאיר זאב וויזל.

דער יחוס צום טו"ז איז: ר' ברוך משה ב"ר מאיר זאב ב"ר יעקב ב"ר צבי ב"ר אברהם [הנקרא ר' אברהם מבילווארין] ב"ר מיכאל ב"ר דוד ב"ר מיכאל ב"ר שלמה ב"ר דוד הלוי [בעל טו"ז

ר׳ דוד ב״ר שמואל הלוי, בעל הט״ז
(1586 — 1667)

זי״ע] ב״ר שמואל הלוי מלודמיר. דער טו״ז איז, ווי באקאנט, געווען א איידעם ביים ב״ח זי״ע. (דעם יחוס פונעם טו״ז, וועט איר געפינען, אין די עקסטערע אָפּטיילונג ״מגילת יוחסין״.)

די ברודערס, פון ר׳ מאיר זאב, זענען געווען: ר׳ אפרים פישל פון פאליען גלאד, ר׳ יוסף יו״ט וויזל פון יועד, ר׳ אברהם לייב וויזל פון טעמשוואר, ר׳ יצחק מיכל וויזל פון יועד, ר׳ רזיאל וויזל פון שיעף. די שוועסטערס: בלומא זאלמאנאוויטש, עלקא, עטיא, חנצה. פאר מער פרטים, קוקט אין די מגילת יוחסין למשפחת וויזל - שטיינמעטץ, אין אונזער ספר.

ר׳ אברהם פייערווערגער פון בני ברק, וואס איז אויך א אייניקל למשפחת וויזל, האט אונז איבער געגעבן די געשיכטע, וואס ער האט געהערט פון ר׳ זונדל וויזל פון ב״ב, ווי אזוי אונזער זיידע, ר׳ צבי וויזל, איז אנגעקומען אויף פאליען גלאד: ר׳ צבי, האט חתונה געהאט אין וואלן, מיט א פרוי למשפחת גאנץ, נאכדעם האט ער זיך ארויס געלאזט, זוכן א וואוין אָרט, ער האט געריטן אויף א פערד, און זיין ווייב האט געריטן אויף א צווייטע פערדל, ביז זיי זענען אנגעקומען אויף פאליען גלאד, דארטן, האבן זיי מחליט געווען זיך צו באַזעצן. די מענטשן דאָרטן, זענען געווען צוריק געבליבן, סיי בגשמיות און סיי ברוחניות.

ר׳ צבי האט זיך גענומען, אויף אַרבעטן די פעלדער, די מזל האט אים צו געשפילט, און ער איז רייך געווארן. די אידישע פויערישע איינוואוינער, האבן אים מקנא געווען. זיי האבן פאַר קנאה, אים מיט זיינע קינדער, געטשעפעט און סעקירט.

ס׳איז געווען א ״הושענא רבה״, די פויערישע אידן, האבן נישט געוואלט קומען אין שוהל, כדי ר׳ צבי זאָל נישט האבן קיין מנין. ר׳ הערש האט געזעהן, מיט וועמען ער האט דאָ צו טון, האט ער געדינגען וועכטערס, זיי זאָלן מיט געוואַלד ברענגען די אידן צום ״מנין״, מ׳זאל קענען דאַווענען מיט מנין, און אזא גרויסן טאג. צווישן די אידן, איז געווען א אומפאַרשעמטער איד,

ביאורי הב"ח על פרדס רמונים להרמ"ק.
מאת רבינו מאור הגולה ר' יואל סירקיש.

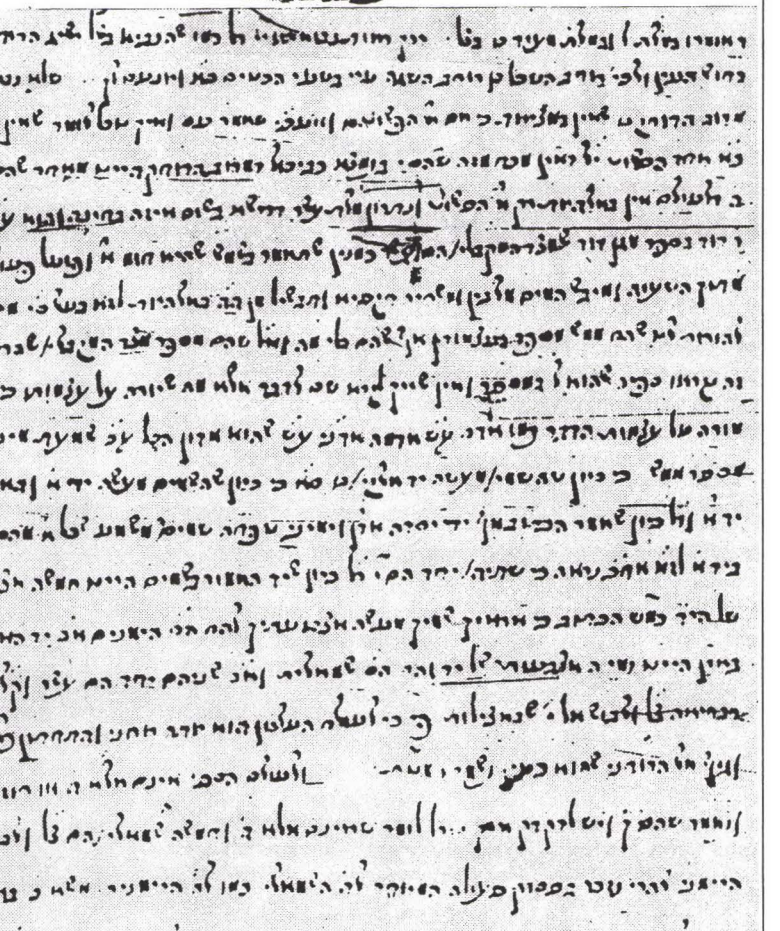

א פאטא פון דעם מאנוסקריפט פון דעם ב"ח'ס קאמענטאר אויף דעם "פרדס רמונים", וועלכער איז געלעגן במי פון הונדערטער יארן אין דעם אקספארד אוניווערסיטעט אין ענגלאנד

וואס האט זיך גערעגט אז ער איז געווען געצוואונגען, צו קומען אין שוהל כדי מצרף צו זיין, האט ער גענומען זיין האַק, און האט געגעבן א קלאַפּ אויפן ארון קודש רח"ל, דער האַק איז אויף אים צוריק געשפּרינגען, און ס'האט דעם נידרעכטיגן מענטש גע'הרג'עט ל"ע.

נאָכדעם, איז ר' צבי געפאָרן צו זיין רבי'ן, ר' מענדעלע האגער זצ"ל בעל "צמח צדיק", און האט זיך פאר אים אויסגעגאָסן זיין ביטער האַרץ, וואס ער ליידט פון די פאַרגרעבטע חברה, און ער וויל אַוועק פאָרן פון דעם דאָרף. דער רבי האט אים געזאָגט, פאַרלאָז נישט דעם דאָרף, זיי וועלן דיר מער נישט טשעפּען. אָבער נאָך דיינע פופציג יאָר, זאָלסטו פאָרן אויף ארץ ישראל.

אזוי איז טאַקע געווען, ער האָט נאָכדעם געהאט מנוחה. ס'איז צוגעקומען פרישע משפחות, ת"ח יראים וחרדים, וואס האבן לעכטיג געמאַכט דעם דאָרף. זיינע קינדער, האבן דארט חתונה געהאט, זיי האבן שטאַרק מצליח געווען, זיי האבן זיך עטליכע מאָל משדך געווען צווישן זיך.

ווען ר' צבי האט דערגרייכט די עלטער פון פופציג יאָר, איז ער ארויף געפאָרן קיין ארץ ישראל, ער האָט דאָרט אויסגעלעבט זיינע יאָרן. ער איז נטמן געווארן, נעבן די הייל פונעם בעל "באר מים חיים" אין צפת.

ר' צבי'ס פאָטער, איז געווען הרב אברהם, וואס מ'האט גערופן ר' אברם בילוואריצער זצ"ל, ב"ר מיכאל. אויף ר' מיכאל, ווערט דערציילט אזוי: ר' מיכאל, מיט זיין מוטער, וואס איז דעמאָלט געווען א אלמנה פון איר מאַן, ר' דוד הלוי ע"ה, האבן געוואוינט אין גאליציע, אין א שטעטל נעבן קראקא. ר' מיכאל איז געווען א גרויסער עילוי, און חריף עצום, ער איז געווען א געוואַלדיגער מתמיד. דער דאָרטיגער עושר, וואס איז געווען דער ראש הקהל, האט צוגעזאגט א שיינע מטבע פאר די מוטער זי

זאל איר זון א חתן מאכן צו זיין טאכטער, די אלמנה האט מסכים געווען. ווען מיכאל איז געקומען אין די יארן, האט ער נישט מסכים געווען צום שידוך - ווייל זי איז נישט קיין בת תלמיד חכם, ועוד כמה טעמים. – דער ראש הקהל, איז דערפון געווארן זייער באַליידיגט, ער האט די אלמנה געסטראַשעט, אז ער וועט איר זון איבערגעבן צום מיליטער.

דער בחור, מיכאל, האט געמאַכט פליטה פונעם שטעטל, און איז אָנגעקומען אויף ניאגיב (ס'איז מעגליך, אז דאס איז די ישוב ניאגובה, וואס געפינט זיך 3 ק"מ פון ווילחוביץ) און דארט חתונה געהאַט. ר' מיכאל האט זיך נאך די חתונה באַזעצט, אין ספינקא, ווי ער איז דארט געווען פון די גהויבענע אידן. זיין אייניקל, הג"ר שלמה שטיינמעטץ זצ"ל, איז געווען אין ספינקא שו"ב. נאך ר' שלמה איז געווען אין ספינקא שוחט, זיין זון, ר' אברהם ברוך ע"ה.

אַן אָפּשטאַמיגער פון פאליען־גלאד, איז געווען ר' שלמה יודא שטערן ע"ה פון בני ברק. ר' שלמה יודא, איז געווען א זון פון ר' מרדכי שטערן, פון די חשובע אידן אין פאליען גלאד. זיינע טעכטער, זענען אשת ר' משה ישראל פריילעך, אשת ר' אברהם יוסף ווייס, מרת גענזלער. ר' מרדכי'ס פאָטער, ר' מענדל יעקב שטערן, איז געווען א זון פון ר' אליעזר; וואס שטאַמט פון די מיוחס'דיגע משפחה פון ר' מרדכי שטערן; וואס איז געווען א זון, פון ר' יוסף שטערן; איידעם, פונעם טשורקובער רבי, הג"ר צבי הירש הורוויץ זצ"ל; פאטער, פון די הייליגע ברידערס הגה"צ ר' שמעלקא פון ניקלשבורג, און פון הגה"צ ר' פנחס בעל "הפלאה" זצ"ל.

ר' מענדל יעקב שטערן, האט געוואוינט אין גלאד, ווי ער איז געווען פון די ערשטע אידן, וואס האבן דאָרט געגרינדעט די קהילה. ר' מענדל יעקב, איז געווען א תלמיד חכם און א עושר, ער איז געווען א חסיד, פונעם בעל "צמח צדיק" פון וויזניץ. שפּעטער איז ער געפאָרן וואוינען אויף ארץ ישראל, צוזאַמען מיט

זיין אייניקל, ר׳ שלמה יודא. ער איז נפטר געוואָרן אין צפת, זייענדיג 90 יאָר.

ר׳ מענדל יעקב, האט געהאַט א איידעם, ר׳ חיים ארי׳ כהנא, זון פון ר׳ שרגא פייבוש כהנא; אייניקל פונעם בעל ״קונטרס הספיקות״. ר׳ חיים ארי׳, איז אויך געווען א תלמיד חכם און א עושר. ער פלעגט זיך צו פירן, צוגעבן מעשר פון די בהמות פאַר אָרימעלייט. ר׳ חיים ארי׳ האט געהאַט א זון, ר׳ יוסף מרדכי כהנא, וואס איז געווען א מלמד אין סיגעט.

פאַרן חורבן האט מען אַריבער געפירט די אידן פון פאליען גלאד צו די געטאָ אין דראגמערעשט ווי מ׳האט זיי נאָכדעם געפירט אויף אוישוויץ הי״ד.

די שארית הפליטה, האבן זיך באַזעצט אין ארץ ישראל, און אין אַנדערע מקומות.

מח.

בוטיזה

די דאָרף בוטיזא – איז אַרום 30 ק״מ פון סיגעט.

אין די ציילונגען פון יאָר תק״צ, געפינען מיר דאָרט דריי משפחות, ר׳ מ. פריעד, ר׳ יוסף פריעד, ר׳ לייב פריעד.

די קהילה, האט זיך געגרינדעט, בערך אין יאָר תר״י. זיי האבן געהאַט א אייגענע שוהל, און א מקוה טהרה.

בעפאָר די ערשטע וועלט מלחמה, זענען געווען פון די ראשי הקהילה, ר׳ נחום שטיין, ר׳ יצחק משה פריעד, ר׳ אפרים וויזל, ר׳ שמואל ארי׳ שטיין, ר׳ משה אהרן פארקאש, ר׳ אלימלך האבער, ר׳ חיים וואלף, ר׳ מאיר שווארץ, ר׳ נחמן דוד לייכטער, זיין זון איז געווען ר׳ יצחק לייכטער, זיין אייניקל לאיו״ט איז ר׳ ארי׳ לייכטער פון ווויליאמסבורג. ר׳ נחמן דוד, האט זיך שפעטער באַזעצט אין סיגעט, ווי ער איז געווען א מגיד שיעור פאַר בחורים.

צווישן די צוויי וועלט מלחמות, האבן אסאַך איינוואוינערס פאַרלאזט בוטיזא, זיי האבן זיך באַזעצט אין די גרעסערע ישובים.

פאַרן חורבן, האט מען די אידן פון בוטיזא געפירט צו די געטאָ אין דראגמערעשט, און דערנאך אויף אוישוויץ הי״ד. די געראַטעוועטע אידן פונעם חורבן, האבן זיך באַזעצט אין ארץ ישראל אָדער אין אמעריקא.

מט.

באָרשא

באָרשא – איז א שטעטל ארום 85 ק״מ פון סיגעט. ס׳איז נעבן די גרויסע באַרג פייטרוס, וואס איז די העכסטע באַרג אין די געגענט. אידן פון בארשא דערציילן, אז אין זומער האט מען נאך געקענט זעהן שניי אויף די באַרג.

ס׳איז מקובל ביי די איינוואוינערס פון בארשא, אז דער בעשטה״ק זי״ע פלעגט אסאַך פאַרבּרענגען צווישן די וועלדער פון בארשא, וואס געפינט זיך נישט ווייט פון די גאַליציאַנער גרעניץ, ס׳איז געווען איינוואוינערס וואס האבן אפילו געוואוסט אין וועלכע וואַסער דער בעשטה״ק האט זיך געטובל׳ט. זיין תלמיד הרה״ק ר׳ וואלף מקיצעס זי״ע, איז געווען א געבוירענער אין בארשא, זיין מוטער האט מען גערופן ״רייזל די פייוועלכע״; ר׳ וואלף האט זיך אַלץ קינד צוגעקלעבט צום בעש״ט, ווען דער בעש״ט האט דאָרט געוויילט.

די ערשטע אידן פון בארשא, האבן זיך באַזעצט אין יאָר תק״י – זיי זענען געווען אָפּשטאַמיגע פון גאַליציע. די דאָרטיגע אידן האבן שטאַרק מצליח געווען, ס׳איז געווען פון זיי אסאַך עשירים.

נישט ווייט פון בארשא האט זיך געפונען א פּלאַץ ווי מ׳האָט ארויס גענומען גאָלד פון די בערג, די גויים האבן פאַר קנאה געהעצט אויף די אידן פון בארשא, און געזאָגט אז זיי זענען רייך געוואָרן ווייל זיי האבן איינגעהאַנדלט די גאָלד פאַר ביליג, צוליב די סיבות איז ארויס א גזירה צו פאַרטרייבן די אידן פון בארשא. די בארשער אידן זענען געפאָרן צום הייליגן רימנעווער רבי, הרה״ק ר׳ מנחם מענדל זי״ע, און זיך אויסגערעדט דאס האַרץ פאַר אים. דער רבי האט זיך אָנגערופן כמשיח לפי תומו: ״ס׳איז דאָך אינגאַנצן נישט דאָ קיין גאָלד אין בארשא״, פון דעמאָלט אָן האט מען מער נישט געפונען קיין גאָלד אין די געגענד.

עס ווערט דערציילט, אז דער הייליגער רימנעווער, האט זיי מיט געגעבן א קמיע פאַר הצלחה, און זיי געהייסן דאָס האַלטן אין ארון הקודש, ווי ס׳איז דאָרט געלעגן ביזן צווייטן וועלט קריג.

צווישן די ערשטע אידן אין בארשא, איז געווען ר׳ אברהם אדלער, וואס זיין פעטער, איז געווען הגה״ק ר׳ שמואל שמעלקא הארוויטץ פון ניקלשבורג. ר׳ אברהם, האט געהאט צוויי ברודערס: ר׳ שלמה פרוכטער, פון אויבער־ווישעווא; און ר׳ מרדכי שטערן, פון סלישט.

אין די ציילונגען פון די רעגירונג פון יאָר תק״צ - טרעפן מיר אין בורשא די אידן: ר׳ הערש אפטער, שטרול סאבו, ר׳ יאנקל אדלער, ר׳ שמעון איציק, ר׳ אברהם מאשקאוויטש, ר׳ דוד מאשקאוויטש, ר׳ שמעון שטיינמעטץ, אלמנת ר׳ מאיר שטארנא, ר׳ יוסף לאקס, ר׳ שמואל קופלער, ר׳ שלמה מענדלאוויטץ, מרקו מענדלאוויטש, ר׳ לייב פרוכטער, ר׳ הערשל לאקס, ר׳ הערש גליק, ר׳ זעליג שטיינמעטץ, פ. פאלאק, ר׳ אנשל שעכטער, ר׳ יוסף סאבו, ר׳ מאיר מולדאוואן, ר׳ יעקב סאבו, ר׳ הערש אפשאן, ר׳ אברהם איידלשטיין, ר׳ הערש טויב, ר׳ שמעון שטיין, ר׳ לייב לאקס, אלמנת ר׳ לייב שטיינמעטץ, ר׳ יצחק טויב, ר׳ שמואל לאקס, ר׳ משה אדלער, ר׳ יעקב קינד, ק. גאנץ, ר׳ שמעון דאסקאל, ר׳ טובי׳ פאסטערנאק, מ. שטיינמעטץ, ר׳ יעקב ירוחם, ר׳ אברהם ראזענבערג, ר׳ אלימלך ווידער, ר׳ יוסף מאשקאוויטש, ר׳ שלמה קינד, ר׳ שמואל פלאק, לאיוש ווידער, ר׳ ישראל ניילענדער, ר׳ עביר מאשקאוויטש, ר׳ יחיאל פאלאק, ר׳ ישראל פריעד, ר׳ שמואל אינדיג, מרקו שעכטער, ר׳ לייב שטערן, ר׳ חיים מיהאי, ר׳ הערש זיס.

די מערסטע אידן פון בארשא, זענען געווען אדוק צו בית קוסוב־וויזניץ צום ״אהבת שלום״; דערנאך צו זיין זון בעל ״תורת חיים״; דערנאך צו בעל ״צמח צדיק״; און שפעטער צום בעל ״אמרי ברוך״.

דער ערשטער רב אין בארשא, איז געווען הג״ר יצחק אייזיק זצ״ל – ער איז געווען א שוואָגער מיט הג״ר מנחם מענדל שטערן, אב״ד סיגעט.

אין יאָר תרט״ו – האט מען אויפגענומען אַלץ אב״ד הג״ר יעקב צבי וואלדמאן זצ״ל. ער איז געווען א זון, פון הג״ר מרדכי לייבוש וואלד אב״ד העלמעץ; און א איידעם, פון הג״ר ברוך מרדכי בינדיגער זצ״ל אב״ד האנשאוויץ.

אין ספר ״מליצי אש״ שטייט, אז נאָכן פטירה פון זיין שווער, איז ר׳ יעקב צבי געווארן רב אין האנישאוויץ, פון דאָרט האט אים דעם בארשער קהילה אויפגענומען אַלץ רב. ר׳ יעקב צבי איז געווען א גאון עצום, ער איז געווען א בקי בנגלה ונסתר, ער איז געווען מפורסם פאר א צדיק, א בעל חסד, און גרויסער בעל צדקה. זיין רב בנגלה, איז געווען הג״ר יוסף חריף זצ״ל אב״ד זבאראב.

חסידות, האט ער געלערנט ביים הייליגן ״דברי חיים״; ביים ״ארי׳ דבי עילאי״; הרה״ק ר׳ אשר׳ל מראפשיטץ; הרה״ק ר׳ נפתלי מליזענסק; הרה״ק ר׳ שלום מבעלז; הרה״ק ר׳ הירש מרימנוב; הרה״ק ר׳ שלום מקאמינקא זי״ע.

דער הייליגער ״דברי חיים״, האט אים אין א געלעגנהייט געבעטן, ער זאָל מאַכן א חיבור אויף יו״ד ח״ב פון סימן קי״ג און ווייטער, אזוי ווי דעם ״פרי מגדים״ (ווייל דער ״פרי מגדים״ האט נאָר געמאַכט זיין חיבור ביז סימן קי״ג).

זיינע איידעמער, זענען געווען הג״ר מנחם זאב זצ״ל אב״ד טארקאני, און הרה״צ ר׳ בערצי לייפער זצ״ל מאונגוואר.

הג״ר יעקב צבי איז נפטר געווארן, כ״ז מנחם אב תרמ״ג. זיין זון, הג״ר משה עזריאל וואלדמאן זצ״ל, איז געווען נאך אים דיין אין בארשא, למעשה, האט ער אָנגעפירט אַלע רבנישע פונקציעס.

ר׳ משה עזריאל, איז געווען א תלמיד פונעם ״ייטב לב״. ער פלעגט אסאַך פאָרן אויף צאנז. מ׳פלעגט אים רופן די ״קליינע ספר תורה״, ווייל ער איז געווען א נידעריגער מענטש, אָבער מלא וגדוש בתורה ויראת שמים. ער איז נפטר געווארן י׳ ניסן

רבי ישראל מוויזניץ, ואחיו רבי פנחס מבורשא,
לידם רבי שמואל אבא

תרצ״ד. ס׳איז פאַראַן צו אים תשובות אין שו״ת פרי השדה ח״ג סי׳ ס״ג, שו״ת עצי חיים אה״ע סי׳ י״ז.

אין די יאָרן תרנ״ג-תרע״ד, האט געוואוינט אין בארשא האדמו״ר ר׳ פנחס בהרה״ק ר׳ ברוך האגער מוויזניץ.

רבי פנחס, איז געווען א איידעם, ביי זיין פעטער הרה״צ ר׳ שמואל רוקח פון סקול.

די וויזניצער חסידים, און די אַנדערע חסידישע אידן, זענען געווען זייער גליקליך און צופרידן צו האבן ביי די האַנד אַן אייניקל לבית וויזניץ, גערופן האט מען אים, ״דער באָרשער רבי״.

רבי פנחס, איז געווען א גרויסער למדן און בקי בש״ס ופוסקים, אויך איז ער געווען בקי בתורת הנסתר, זיינע טישן און תפילות האבן געצויגן א גרויסער עולם, אז די פּלאַץ איז געוואָרן ענג און מ׳האט געדאַרפט צובויען א גרויסע געביידע מיט א גרויסן בית מדרש, טויזענטער אידן פלעגן קומען צו אים נאָך א ברכה און א ישועה. ביי די ערשטע וועלט מלחמה, איז ער געפאָרן אויף בודאַפּעסט; נאך די מלחמה, האט ער זיך באַזעצט אין אויבער־ווישעווא; שפּעטער, האט ער געוואוינט אין סיגעט, ווי ער איז נפטר געווארן י״ג אדר תש״א.

דער ערשטער דיין אין בארשא, איז געווען הג״ר יצחק ווערצבערגער. – ר׳ יצחק, האט אויך אָנגעפירט מיט א ישיבה אין בארשא, זיינע תלמידים זענען געווען שטאַרק צוגעבינדן צו אים. ר׳ יצחק איז נפטר געווארן אסרו חג הפסח תרס״ג. אויף זיין ציון אין בארשא האט מען אויפגעשטעלט אַן אוהל, ווי די בארשא אידן פלעגן אָפט קומען מתפלל זיין.

זיינע קינדער, זענען געווען הג״ר יוסף מאיר ווערצבערגער פון אונטער־ווישעווא, און הרב חיים הערץ ווערצבערגער, וואס איז געווען א ת״ח און באַליבט ביי יעדן.

אין די יאָרן תרס"ג - תרס"ט איז געווען דיין הג"ר חיים מרדכי יעקב גאליעב זצ"ל – וואס איז שפּעטער געווארן אב"ד מישקאלטץ.

בעפאָר די לעצטע קריג, איז געווען דיין הג"ר גרשון שטויבער זצ"ל – ווי ס'איז פאַראַן א תשובה צו אים אין שו"ת קרן לדוד סי' קכ"ה, שו"ת יגל יעקב חו"מ סי' ו'.

אין די יאָרן תר"כ - תר"ל האט געוואוינט אין בארשא, הרה"ק ר' יוסף לייפער, א זון פון הרה"ק ר' בערצי לייפער זי"ע מנאדבורנא.

ר' יוסף, איז געווען א ברודער פון הרה"ק ר' מרדכי מנאדבורנא זי"ע. הרה"ק ר' מאיר'ל מפרעמישלאן זי"ע, האט געזאָגט אויף אים, אז ער איז פון די ל"ו צדיקים. ר' יוסף האט זיך נישט געפירט באדמורו"ת, ער איז געווען א פּרוש, ער איז געווען א גרויסער בקי בנגלה ובנסתר, דער ספר הזוהר האט ער געקענט אויסנווייניג מיטן לשון, טראָץ וואס ער איז אַנטלאָפן פון רביסטעווע, האבן זיך אסאַך אידן געשטופּט צו אים נאך א ברכה.

ר' יוסף האט נישט געוואלט הנאה האבן פון מענטשן'ס געלט וכו'. הרב יצחק מאיר לייפער דערציילט: איינמאָל איז ביי ר' יוסף געווען דאָס דחקות זייער גרויס, מיטאַמאָל האט מען געהערט ווי א וואָגן איז אַנגעקומען פאַרן הויף פון ר' יוסף, פון דעם וואָגן איז ארויס געשטיגן הנגיד החסיד ר' משה אלי' פון ריזוואליא, וואס איז געווען אַן אנטיניער חסיד, ער איז אריין צו ר' יוסף, און אים פארציילט, אז ער האט איצט אָפּגעקויפט א גרויסן וואַלד און ער האט אויסער געווענדליך מצליח געווען, דעריבער, וויל ער אז ר' יוסף זאָל אים אָנוואונטשן אז ער זאָל ווייטער אויך מצליח זיין, און דערפאַר, האט ער אים געבּרענגט די סומע פון הונדערט לעי. ר' יוסף, האט בשום אופן נישט געוואָלט צונעמען דאָס געלט, ער האט אים געזאגט, כ'קען דיר וואונטשן, נאָר קיין געלט וויל איך נישט נעמען...

איינמאָל האט מען געפרעגט זיין ברודער הרה"ק ר' מרדכי'לע מנאדבורנא זי"ע, וואס פלעגט אַוועק טיילן גרויסע סומעס פאַר נויט־באַדערפיגע, פאַרוואָס ער גיט נישט אויך פאַר זיין ברודער ר' יוסף, וואס געפינט זיך אין א ענגער מצב. האט ר' מרדכי'לע געענטפערט, "ער קען די זעלבע קינץ ווי מיר, מיר זענען דאָך געבוירן פון זעלבן טאַטע מאַמע, נאָר ער וויל נישט ווערן א רבי און נעמען געלט..."

דער ספר "רזא דעובדא" ברענגט, אַז זיין פאָטער הרה"ק ר' בערצי, איז איינמאָל געפאָרן מיט זיינע קינדער הרה"ק ר' אהרן ארי' בעמח"ס "יד אהרן", הרה"ק ר' מרדכי מנאדבורנא, הרה"ק ר' יוסף מבארשא, צו הרה"ק ר' מאיר'ל מפרעמישלאן. רבי מאיר'ל האט זיי זייער שטאַרק מכבד געווען, אַפילו זיי זענען נאָך דעמאָלט געווען זייער יונג, ער האָט זיי געגעבן בענקלעך צו זיצן, ר' יוסף האט אָבער זיך אַרויס געדרייט פון צו זיצן, ר' מאיר'ל האט זיך אָנגערופן "ער האט זיך ארויס געדרייט פון מיר". ס'איז אָנגענומען, אז ער האט דעמאָלט פארטיילט בענקלעך פון אדמורו"ת, ר' יוסף האט נישט געוואָלט פירן א רביסטעווע...

ר' יוסף האט חתונה געהאט מיט האשה הצדקנית מרת ראכיל, טאָכטער פון הג"ר מרדכי ארי' כהנא זצ"ל פון בארשא, ר' מרדכי ארי' איז געווען א זון, פון הג"ר יחיאל כהנא זצ"ל אב"ד סאלקא, זון פון הגה"צ ר' יהודא כהנא זצ"ל אב"ד סיגעט ובעל המחבר "קונטרס הספיקות" ו"תרומת הכרי".

ר' מרדכי ארי', איז געווען א איידעם פון הגה"צ ר' שלמה דוב פיש פון בארשא, וואס איז געווען א זון פון ר' משה גיצעס, זון פון הג"ר צבי זצ"ל דער ערשטער רב פון סיגעט.

ר' שלמה דוב, איז געווען אַן אייניקל פון רבינו שמחה הכהן ראפאפורט זצ"ל אב"ד לבוב. ווען ר' שלמה דוב האט געוואָלט אוועק פאָרן פון בארשא, כדי זיך צו באַזעצן אין ארץ ישראל, איז ער געפאָרן נעמען א ברכה, ברכת פרידה, פון רבי מאיר'ל

פ"נ

איש חי רב פעלים עובד ה'

הר' יוסף זצ"ל

בן איש חי הרב הצדיק הקדוש

הר' ישכר בערצי זצ"ל

יצא נשמתו בטהרה וגם נגנז

בהדא פניא דמעלא שבתא

לסדר ואסף איש טהור

ט' ימים לחודש תמוז

בן פ'ר'ת' יוסף לפ"ק

תנצב"ה

נוסח המצבה של רבי יוסף לייפער מבארשא

מפרעמישלאן זי״ע, רבי מאיר׳ל האט נישט מסכים געווען אז ר׳ שלמה דוב זאָל אוועק פאָרן, ער האט געזאָגט אז אין זיין זכות שטייט די געגענד פון מארמאראש...

רבי יוסף, איז נפטר געווארן עש״ק חוקת ט׳ תמוז תר״פ, זייענדיג צוריק פון מקוה. ער איז אַלט געווען ארום צוויי און אכציג יאָר. ער האט געלאָזט צוואה, מ׳זאל נישט שרייבן אויף אים טיטלען אפילו נישט - הרב. (בייגעלייגט איז די נוסח המצבה)

זיינע זין, זענען געווען הרה״ק ר׳ יחיאל ממיהלאוויץ; הה״ק ר׳ בערצי מאונגוואר; הה״ק ר׳ יעקב מסטאניסלוב; הה״ק ר׳ יצחק מבארשא. זיינע איידעמער, זענען געווען הה״ק ר׳ מאיר ווייסבלום מנאדבורנא; הה״ק ר׳ ארי׳ לאבין; הה״ק ר׳ יעקב ישראל באלדינגער זצ״ל.

ווען זיין איידעם הגה״צ ר׳ מאיר ראב״ד אין נאדבורנא, א זון פון ר׳ דוד אלימלך זצ״ל, איז נאך געווען א יונג קינד, האט אים זיין זיידע הג״ר אליעזר יצחק טייכער זצ״ל אב״ד זאמאשטש, מיט גענומען צום הייליגן ״דברי חיים״, דער דברי חיים האט דאַן געזאָגט אויף אים: ״נישט אין יעדע גאָרטן וואַקסן אזוינע צוקערדיגע מייערלעך״...

ר׳ מאיר, האט חתונה געהאַט מיט מרת וויטיא ע״ה, די טאָכטער פון הרה״צ ר׳ יוסף פון בארשא. ער האט געהאַט ״סמיכה״, פונעם ״ערוגת הבושם״ און פון הג״ר משה וואלדמאן זצ״ל.

הרב אפרים אליעזר הכהן יאלעס, אב״ד פילאדעלפיע, האט פאַרציילט: אז ער״ה פון יאָר תרע״ג, האבן די שטוב מענטשן געזען, ווי ס׳קומען צו ר׳ מאיר דריי עלטערע מענטשן, וואס זייער הדרת פנים האט עדות געזאָגט אז זיי זענען העכערע מענטשן. אביסל שפעטער האבן זיי אים געפרעגט, ווער זענען געווען די געסט, האט ר׳ מאיר געזאגט, אז איינער איז געווען זיין זיידע רבי אלימלך פון ליזענסק, און דער צווייטער זיין

פ"נ

אשה כשרה מיחוסי כהונה

צנועה וחסודה יראת ד'

כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון

מ' **רייכיל**

בת הרבני החסיד המופלג ירא ד' הנכבד

כש"ת נ"י **מרדכי ארי'** כהן צדק ז"ל

נכדה של בעהמ"ח הגאון תרומת הכרי ז"ל

נפטרה ושל"ח ביום י"ג מרחשון תרע"ד

תנצב"ה

אשת רבי יוסף לייפער זצ"ל מבארשא

פעטער רבי זושא מהאניפאלי, און נאך א גדול... דעם צווייטן טאָג ראש השנה, ווען ער איז געשטאַנען ביים עמוד אויסשרייענדיג "המלך", איז ער אוועק געפאַלן פון גרויס דביקות, ער האט אויפן פּלאַץ צוריק געגעבן זיין נשמה ליוצרה. דעמאָלט, האבן די שטוב מענטשן פאַרשטאַנען, פאַרוואָס די דריי געסט זענען געווען ביי אים ער"ה, די צדיקים פון זיין דור האבן געזאָגט, אז ער איז גערופן געווארן צו משמש זיין אלץ דיין אין בית דין של מעלה... זכותו יגן עלינו.

זיין רעביצין, מרת וויטיא ע"ה, פלעגט יעדן טאָג דאַווענען אלע תפילות און אויסזאָגן גאַנץ ספר תהלים, שבת, האט זי זיך געפירט צו רעדן נאָר לשון הקודש.

די צדיקים פון יענע צייט, האבן איר שטאַרק געשעצט, און פלעגן זיך אויפשטעלן לכבודה. איינמאָל, איז איר אייניקל הילד יוסף הי"ד שטאַרק קראַנק געוואָרן, די דאָקטורים האבן זיך פון אים מייאש געווען. ווען מ'איז געקומען איר פאַרציילן וואס די דאָקטורים זאָגן, האט זי געזאָגט, אז זי וועט ארויף גיין צו איר פאָטער'ס ציון און מתפלל זיין, זי איז ארויף געגאַנגען צו די בית החיים פון בארשא, וואס געפינט זיך אויף א באַרג, און דער מצב פונעם קינד איז תיכף בעסער געווארן, און ער האט געהאַט א גאנצע רפואה.

הרבנית וויטיא ע"ה, איז נפטר געווארן כ"ו שבט, מ'האט איר געלייגט נעבן די ציון פון איר פאָטער זצ"ל.

אירע קינדער, זענען געווען: הרה"צ ר' משולם זוסיא ווייסבלום זצ"ל הי"ד, און הרבנית ראצה ע"ה, אשת הרה"צ ר' לוי יצחק לייפער זצ"ל, אדמו"ר מנדבורנא - אַ ראַד; הרבנית צפורה דבורה ע"ה, אשת הרה"צ ר' משה שיף זצ"ל מקלויזנבורג.

דער פריער דערמאנטער רבי משולם זוסיא ווייסבלום הי"ד, אדמו"ר מליזענסק, איז געווען א איידעם ביי זיין פעטער הה"ק ר' יצחק מבארשא. רבי משולם זוסיא איז געבליבן וואוינען אין

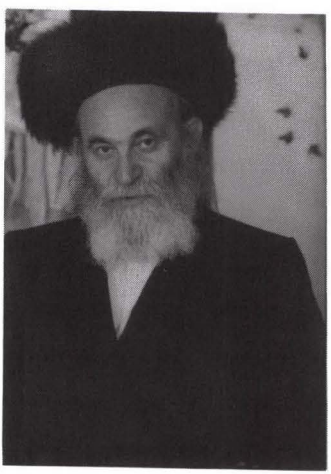

רבי מאיר ווייסבלום שליט"א
אדמו"ר משעניצא ב"פ

רבי חיים האגר מבורשא

חתימת רבי יצחק לייפער מבארשא

בארשא, מ׳האָט אים געדרופן אויף נאדבורנא אין אויף אראד, ער זאל זיך דאָרט קובע זיין, אבער ער האט נישט געוואָלט הערן דערפון, ער איז געבליבן וואוינען אין בארשא, א דאַנק דעם זענען צוויי קינדער געבליבן לעבן.

תש״ב – איז ער פונקט געווען אין נאדבורנא. ער איז דאַן פאַרכאַפּט געוואָרן פון די דייטשן ימ״ש, וואס האָבן אים מיט זיינע קינדער דוד אלימלך, יוסף, ישכר בערצי, ראכל גיטל, אויסגעהרגעט הי״ד, ס׳איז געבליבן פון אים ביים לעבן א טאָכטער, מרת חי׳ דבורה תחי׳, אשת הרב שבתי זאב פוקס שליט״א, וואס איז א אייניקל פון רבי מרדכי חנא פוקס זצ״ל פון ווילחוביץ, אירע קינדער זענען לאיו״ט, הג״ר מנחם מנדל פוקס שליט״א, אב״ד קרית שומרי החומות אין רמות; און הרב משולם זוסיא פוקס, מרביץ תורה אין לאנדאן.

פון ר׳ משולם זוסיא האדמו״ר מליזענסק הי״ד, איז געבליבן א זון, הרה״צ ר׳ מאיר ווייסבלום שליט״א, אדמו״ר משעניצא אין ב״פ, אַן איידעם פון הרהגה״צ רבי אליעזר פלטיאל רויטבלאט אבד״ק שעניצא זצ״ל. זיינע קינדער זענען: א. הרב ר׳ יוסף יונה גבריאל ווייסבלום, רב דקהל ישועות דוד דשעדליץ אין שיקאגא; ב. הרב משולם זוסיא ווייסבלום; ג. הרב יהושע אשר ווייסבלום, בעמח״ס ממעיני הישועה; ד. הרב יצחק ווייסבלום; ה. א טאָכטער, אשת הרב משה ברוך זילבער, בן הרב מענדל אב״ד פריימאן.

אין יאָר תק״כ – איז אין בארשא שוין געווען א מנין קבוע. די ערשטע שוהל, איז געבויט געוואָרן אין יאָר תק״ס -

אין יאָר ת״ר – האט מען געבויט די צווייטע שוהל.

אין יאָר תר״מ – איז געווען אין בארשא, 1144 אידישע נפשות.

ר׳ גדלי׳ שטיין, אַן אָפּשטאַמיגער פון בארשא, שרייבט אין זיינע זכרונות פון בארשא אזוי:

א] די אויבערשטע שוהל – איז געבויט געוואָרן אין יאָר ת״ר. אסאַך תורה און תהלים זאָגן, איז ארויס געקומען פון צווישן די ווענט פון די שוהל.

ב] די ״סאָלאַש״ – וואס האט זיך געפונען נעבן דעם רבין׳ס הויז, האט פאַרמאָגט פּלאַץ פאַר טויזענט מתפללים.

ג] די שוהל ״חודש חברה״ – ווי מ׳האט יעדן חודש געמאַכט א סיום אויף די ששה סדרי משנה, דאָרטן פלעגן דאַווענען די וויזניצע חסידים. די בעלי תפלה, זענען געווען ר׳ יעקב ווערצבערגער און ר׳ שלמה יוסף מארקאוויטש.

ד] בית כנסת ״עץ חיים״ – דאָרטן האבן געדאַווענט די ״בעלי מלאכות״, זיי פלעגן דינגען א תלמיד חכם וואס זאָל פאַר זיי פאָרלערנען לייכטע שיעורים, זיי פלעגן זאָגן אסאַך תהלים. דער גבאי, איז דאָרט געווען ר׳ יעקב ראזענבערג.

ה] דער ״זידיטשויבער קלויז״ – דער בעל תפלה אויף די הייליגע טעג, איז געווען ר׳ נתן אלי׳ לעבאוויטש.

ו] די ״גרויסע שוהל״ – פון די אונטערשטע געגענט. די שוהל, האט געהאַט גרויסע פענסטערס, און איז געווען א פּראַכט פון א שוהל, מ׳האט דאָרט געדאַוונט און פאָר־געלערנט שיעורים ברבים. אויף די הייליגע טעג, פלעגן דארט דאווענען אויסגערופנע בעלי תפלות.

ז] די ״אַלטע שוהל״ – דאס איז געווען די ערשטע שוהל אין בארשא. ווי דערמאָנט פריער, איז אין די שוהל געלעגן די קמיע פון הרה״ק ר׳ מענדל מרימנוב זי״ע, די שוהל איז געווען געבויט פון האָלץ, עס האט פאַרמאָגט 80 זיץ פּלעצער, אין די טעג פון ״מזכיר נשמות״ פלעגט די שוהל זיין געפּאַקט.

ח] די ביהמ״ד פון ״ר׳ משה׳לע דיין״ – דאס איז געווען פון הג״ר משה וואלדמאן זצ״ל. ווען ר׳ משה איז נפטר געווארן האט אים דער ווישעווער רב, הג״ר מנחם מנדל זצ״ל, מספיד געווען

מיטן פסוק "משה עלה אל האלקים וכו'" ווי דער גאַנצער עולם האט אויסגעבראָכן אין א געוויין.

אין באָרשא, איז געווען דריי בית החיים'ס – די הויפטן פון די חברה קדישא, איז געווען יאָרן לאַנג עטליכע פון משפחת סאבוי, דער קברן ר' מנדל יואל, פלעגט טון זיין אַרבעט בשלימות יאָרן לאַנג, ער האט זוכה געווען צו קומען לקבורה בדרך כבוד, עטליכע טעג בעפאָר מ'האָט ארויס געטריבן די אידן פון בארשא.

אין יאָר תר"מ – האבן געוואוינט אין בארשא ארום 1144 אידישע נפשות.

אין בארשא איז געווען די חברות: חברה ש"ס, חברה משניות, חברה תהלים, פרויען פאראיין, "עושי צדקה וחסד", אגודת "אנטי־מאדע" - וואס איז באַשטאַנען פון רייכע מיידלעך, וואס זענען געשטאַנען אויף די וואַך, אז די מיידלעך זאָלן זיך נישט אָנטוהן מאָדערנע קליידער וועגן צניעות אָדער טייערע קליידער לשם לוקסוס, זיי האבן געפאָדערט אז דאָס שענסטע קלייד האט געקענט זיין נאָר פון "פפיטה" סחורה, כדי נישט צו פאַרשעמען די מיידלעך, וואס האבן זיך נישט געקענט ערלויבן צו קויפן פון די טייערע סחורות.

אין די צייט פון די ערשטע וועלט מלחמה - האבן געוויסע רוצחים זיך אריינגעריסן צו די געשעפט פון ר' וואלף ניילענדער, וואס איז געווען א תלמיד חכם און א פאַרמעגליכער איד, זיי האבן אים ארויס געשלעפט פון זיין געשעפט און אים פאַררשלעפט ביזן בריק, ווי זיי האבן אים דאָרט געהרג'עט מיט זייערע העק הי"ד. אויך ר' שלמה פרוכטער (וואס מ'האט גערופן "דער אמעריקאנער", ווייל ער פלעגט אָפט פאָרן אויף אמעריקא) וואס איז געווען א בהמות סוחר, זענען זיי אין א טאג באַפאַלן און האבן אים געשטאָכן אויף טויט. ר' חיים הערץ שטיין, וואס איז געווען א גרויסער בעל מכניס אורח, איז אין א טאָג געווען

ביי זיין פאָטער אין "בדיירץ" וואס איז 6 ק"מ פון בארשא, די רוצחים זענען געוואָר געוואָרן אז ער האט ביי זיך מזומן געלט, זענען זיי אים באַפאַלן ביי נאַכט אין זיין פאָטער'ס הויז, זיי האבן אים אוועק גענומען דאס געלט, און אים געהרגעט צו זאַמען מיט זיין ווייב, הי"ד.

דאס שטעטל בארשא – האט פאַרמאָגט א גרויסע גאַס, וואס האט זיך געצויגן ארום 4 ק"מ. – איין זייט שטעטל, האט געהייסן "די אויבערשטע בארשא"; און די אַנדערע זייט שטעטל, האט מען גערופן "דאס אונטערשטע בארשא".

אַרום בארשא, איז געווען איינצעלנע ישובים, בעסער געזאגט צושפרייטע הייזער דאָ און דאָרט, ווי עס האבן געוואוינט איינצעלע משפחות. – למשל, אין "רעפעדיע", האט געוואוינט איין אידישע משפחה; אין "בדייערץ", צוויי אידישע משפחות; אין "פינטינא", צוויי אידישע משפחות; אין "שעסול", פיר אידישע משפחות; אין "האנדל", דריי אידישע משפחות.

אין בארשא איז געווען דריי מקוואות טהרה. בארשא פלעגט אויסהאלטן אין איין צייט צוויי שוחטים. צווישן די שוחטים איז באַקאַנט, דער שוחט ר' גדלי' שטיינמעטץ. ר' גדלי' האט גע'שם'ט פאַר א תלמיד חכם. זיינע טעכטער זענען געווען, מרת חי' דבורה ע"ה, אשת ר' אפרים פישל הלוי וויזל ע"ה, איר זון איז געווען הרה"ח ר' גדלי' שטיינמעטץ ע"ה פון בני ברק, זיין זון איז ר' משה אפרים שטיינמעטץ מקר"י; די אנדערע טאָכטער, מרת פראדל ע"ה, פרוי פון הרה"ח ר' שמחה ישראל הלוי אפעל ע"ה, איר זון איז געווען הרה"ח ר' גדלי' אפעל ע"ה פון ווילאמסבורג, וואס האט ארויס געגעבן דעם שיינעם סידור "שמחה ואורה". זיינע קינדער זענען ר' בעריש אפעל נ"י מקר"י, ר' שמחה ישראל אפעל ע"ה, ר' חיים צבי אפעל נ"י מקר"י, און איידעם ר' יחזקאל לויפער נ"י מקר"י.

אויך איז געווען דאָרט שוחט, ר׳ נפתלי מענדל כהנא ע״ה; און ר׳ ישראל כהנא ע״ה, וואס איז געווען א געבוירענער פון ווילחוביץ. ר׳ ישראל האט געהאט סמיכה פונעם בעל ״דרכי תשובה״ פון מונקאטש. די דערמאָנטע שוחטים האבן אויך געקענט פסק׳ענען אין שאלות הלכות איסור והיתר, צוליב די כבוד פון די דאָרטיגע דיינים, האבן זיי זיך דערפון אָפּגעהאַלטן.

די פאָלגענדע אידן, זענען געווען מוהלים מומחים: ר׳ מיכל שטיינמעטץ (זעה בילד אין קומענדיגן זייט), ר׳ שמואל הערשטיק ר׳ מוטילע געגנוד, ר׳ נתן אלי׳ לעבאוויטש און נאך אַנדערע.

א שיינער בעל תפלה, איז געווען ר׳ בן ציון גאנץ, וואס איז געווען א איידעם פון ר׳ יודא מאיר פאלאק ע״ה. ר׳ בן ציון איז געווען א וויזניצער חסיד, ער איז געווען מקושר צום וויזניצער רבי׳ן בעל ״אהבת ישראל״.

אויפן פאַרלאַנג פונעם ווישעווער רב, הג״ר מנחם מנדל, פלעגט ער די ימים נוראים דאַווענען אין די גרויסע שוהל פון אויבער־ווישעווא, עטליכע מאָל האָט ער אויך געדאַוונט אין די גרויסע שוהל פון סיגעט.

אין די מוצאי שבת׳ן, פלעגט ר׳ בן ציון מיט זיינע קינדער שפילן לכבוד די סעודת ״דוד מלכא משיחא״ אויף פידעלעך, אסאַך איינוואוינערס פון בארשא פלעגן קומען זיי הערן. ר׳ בן ציון׳ס א זון, ר׳ יחזקאל גאנץ, איז געווען א שוחט אין איינע פון די דערפער פון בוקאווינה, ער איז נעבעך געהרגעט געווארן ביי די מלחמה פון די אוקריאיינישע שכנים, הי״ד.

צווישן די ראשי הקהל און פרנסים פון יאָר תר״ח ביז תר״מ – איז געווען ר׳ מרדכי ארי׳ כהנא, ר׳ מרדכי מייזעלס, ר׳ מאיר היילפערין, ר׳ שמחה אליהו פיש, ר׳ דוד גאנז, ר׳ נפתלי הערץ שטיין, ר׳ בערקא קריינדלער, ר׳ יעקב פרוכטער, ר׳ צבי גיבלבער, ר׳ נחמן לאקס, ר׳ משה שמואל ווידער, ר׳ אברהם חיים שטיינמעץ, ר׳ אברהם שארף, ר׳ יחזקאל קאוולער, ר׳ משה גרשון

הרה"צ ר' אליעזר הגר הרב מויזניץ
עם השו"ב מבורשה ר' ישראל כהנא מימין

ר' מיכאל שטיינמץ

פיש, ר׳ פנחס מארקאוויטש, ר׳ צבי מארקאוויטש, ר׳ נפתלי צבי העלער (ער איז שפעטער געפאָרן אויף ארץ ישראל, ער ליגט אויף הר הזיתים) ר׳ נחום צבי פריעד, ר׳ זאב ניילענדער, ר׳ שמואל רובינשטיין, ר׳ ארי׳ דוב גאנץ, ר׳ לייבוש ראזענבערג, ר׳ שלמה הלוי איידעלשטיין, ר׳ ארי׳ דוב שטיין, ר׳ אברהם שווארץ, ר׳ אלימלך קאליש, ר׳ בערל שטיין, ר׳ בן ציון פיש, ר׳ גדלי׳ כהנא, ר׳ יעקב ארי׳ גאנץ, ר׳ אברהם דוב קאוולער, ר׳ יחזקאל צבי קאוולער, ר׳ יעקב שטיינמעץ, ר׳ מאטיל אדלער, ר׳ משה פרוכטער, ר׳ מאיר שטיינמעץ און נאך.

פון יאָר תר״מ ביז תר״ס – זענען די פאָלגענדע געווען פון די ראשי הקהלה און פרנסים, ר׳ בן ציון ב״ר משה גרשון פיש, ר׳ דוד גדלי׳ מאשקאוויטש, ר׳ פנחס הכהן רובין, ר׳ משה שמואל ניילענדער, ר׳ דוד דוב לאנקסניר, ר׳ מנחם שאול מענדלאוויטש, ר׳ בערל שטיינמעץ, ר׳ משה פרנקל־תאומים, ר׳ יצחק אייזיק גליק, ר׳ עמרם פריידנבערג, ר׳ יוסף מרדכי ווערבערגער, ר׳ שלמה מארמור, ר׳ אברהם ברוך ב״ר שלמה שטיינמעץ, ר׳ אברהם ברוך ב״ר מנחם מנדל שטיינמעץ, ר׳ דוב ווערצבערגער, ר׳ ארי׳ ישכר היילפערין, ר׳ בנימין וואלף גאנץ, ר׳ חיים מייזעלס, ר׳ משה ארי׳ מייזעלס, ר׳ זאב טעסלער, ר׳ אלי׳ פאלאק, ר׳ ארי׳ לייב פויגל, ר׳ יעקב יודא פויגל, ר׳ מרדכי גרובער, ר׳ שלום לעבאוויטש, ר׳ יעקב קליין און נאך.

דער פריער דערמאַנטער ר׳ אלי׳ פאלאק, איז געווען א סיגעטער חסיד, זיין איידעם איז געווען ר׳ אברהם צבי ראטה פון טיסא קוראט, זיין זון איז הג״ר שמואל זאב ראטה, וואס איז געווען דיין אין אוהעל.

אין יאָר תרפ״ז – איז געווען אין בארשא 550 ראשי משפחה. די בודזשעט פון די קהילה, איז געווען אַנדערהאַלבן מליון ליי. פון די 550 ראשי המשפחה האבן אַרום 400 בעלי בתים געצאָלט מעמבער געלט. דעם דעפיציט האָבן געדעקט די רייכע אידן פון שטעטל.

ביי די ערשטע וועלט מלחמה – האט מען פון בארשא אריין געזרוקט אין מיליטער, אַרום דריי הונדערט אידן. 15 אידן זענען אומגעקומען אין די מלחמה. דאָס איבערגאַנג פון די אונגאַרישע הערשאַפט, צו די רומענישע הערשאַפט, האט געגעבן מוט פאַר א גרופּע רוצחים זיי זאָלן די צייט אויסנוצען צו באַראַבעווען די אידן. דער אידישער הויפּט פון שטעטל, ר׳ הערץ פרוכטער, האט אָרגאַניזירט אידישע שומרים זאָלן שטיין אויפן וואַך, ער האָט אויך געשתדל׳ט ביי די רומענישע רעגירונג, מ׳זאָל ווי פריער אריבער שיקן שיצונג, און מיטן אויבערשטנס הילף איז דע לעצטע מינוט פאַרמיטן געווארן א גרויסער פּראָגראַם ה״י.

ס׳איז געווען אין בארשא שיינע תלמידי חכמים, ווי: א. הרב שלמה לייב מגיד. ער איז געווען א איידעם פון ר׳ פנחס ווייסבערג, ער איז געווען א תלמיד פונעם ערוגת הבושם, און איז געווען אייניקל פון בעמח״ס ״צמח ד׳ לצבי״, און פונעם ״קדושת לוי״ זי״ע.

ס׳איז פאַראַן צו אים תשובות, אין שו״ת ערוגת הבושם או״ח סי׳ ק״ל; שו״ת צור יעקב ח״א סי׳ קפ״ו.

ב. ר׳ מרדכי זיסמאן. ער איז געווען א איידעם ביי ר׳ שלמה לעבאוויטש. ס׳איז פאַראַן צו אים א תשובה אין שו״ת מהרש״ג ח״ב סי׳ מ״ג.

ג. רבי דוד צימטבוים. ער איז געווען א זון פון הג״ר פנחס צימטבוים ראב״ד אין גרויסווארדיין. ר׳ דוד איז געווען א איידעם פון ר׳ אלעזר שטיינמעץ פון בארשא, וואס איז געווען א איידעם פון הג״ר מרדכי יודא לעוו אב״ד אונטערדאם ונאסאד. ר׳ דוד האט גע׳שמט אַלץ גאון.

אין יאָר תרצ״ד, איז ער ערוועלט געוואָרן אַלץ רב פון קרעניץ, אויפן פלאַץ פון זיין זיידע, זיין מוטער׳ס פאָטער הג״ר ארי׳ לייב ברוינפעלד זצ״ל. אין יאָר תרח״ץ, האט ער געדרוקט

זיין ספר "חסדי דוד" אויף שו"ע או"ח. ר' דוד איז אומגעקומען אין פולין עקה"ש הי"ד.

ד. ר' ברוך אברהם ריזל. ר' ברוך אברהם איז געווען א אייניקל, פון הג"ר יעקב צבי וואלדמאן אב"ד בארשא. ער איז געווען א תלמיד פון די ווישעווע ישיבה. אין יאָר תרפ"ז, איז ער געוואָרן רב אין האָדאס, וואס איז נעבן מאטי־סאלקע אין אונגאַרן. ער איז אומגעקומען עקה"ש הי"ד.

ה. רבי שלמה יוסף מארקאוויטש. ר' שלמה יוסף איז געבוירן אין יועד. ער איז געווען א איידעם, ביי ר' זיידל פרוכטער פון בארשא. ער האט אין בארשא אָנגעפירט א ישיבה קטנה. שפעטער, איז ער געוואָרן רב אין סקולען.

ו. ר' לייבוש בער האלפערט. ר' לייבוש בער, איז געווען א זון פון ר' מאיר האלפערט פון בארשא. ער איז געווען א תלמיד פונעם "קרן לדוד" אב"ד ווישעווע - סאטמאר, און פון הג"ר מנחם מנדל האגער אב"ד אויבער־ווישעווע. זייענדיג 12 יאָר אַלט, האט ער אין בארשא פאָר־געלערנט פרקי אבות פאַר עטליכע בעלי בתים. אין יאָר תרצ"ח איז ער אויפגענומען געוואָרן אַלץ רב אין וואסלוי, וואס געפינט זיך אין מולדובה. אין יאָר תש"ך איז ער געפאָרן אויף ארץ ישראל, און איז געווען רב אין תל אביב. ר' לייבוש בער איז נפטר געוואָרן כ' אדר א' תשמ"א, זייענדיג אַלט צוויי און זיבעציג יאָר. (זעה בילד אין זייט תכ"ד.) זיינע קינדער, זענען ר' שמואל שמעלקא האלפערט, ר' מאיר האלפערט, און ר' שלום האלפערט.

ז. ר' שמואל ב"ר מאיר האלפערט, איז געווען אַן אויסגערופענער עילוי און מתמיד, ער איז געווען א חסיד'ישער איד במלוא מובן המילה, און איז געווען א תלמיד פון די ישיבות טאָשנאד, אויבער־ווישעווא.

אין יאָר תרפ"ד – איז ערוועלט געוואָרן אַלץ רב אין בארשא, הגה"צ ר' אלטער מנחם מענדל האגער זצ"ל, א זון פון הגה"צ ר'

רבי אלטער האגער אב"ד בארשא זצ"ל וחתנו ובנו
ר' יצחק הי"ד

פנחס האגער זצ״ל אדמו״ר מבארשא. ר׳ אלטער, האט געהאט זייער א גוט האַרץ, ער פלעגט זיך כסדר זאָרגן פאַר די נויט באַדערפיגע פון בארשא, לעומת זה, איז ער געשטאַנען ווי א מויער נישט צולאָזן קיין שום פירצה אין אידישקייט. ר׳ אלטער איז אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד. זיין איידעם איז געווען הגה״צ רבי יעקב יוסף ווייס זצ״ל האדמו״ר מספינקא.

ח. ר׳ מיכל בן הנגיד ר׳ ישראל שטיינמעץ. ר׳ מיכל, איז געווען א באַהאַלטענער איד און א גרויסער תלמיד חכם, ער איז געווען א האַרציגער בעל תפלה, אַרום פערציג יאָר איז ער געווען בעל תפלה פון מוסף פון די הייליגע טעג אין די גרויסע שוהל פון בארשא. ער איז געווען אַן עסקן לטובת הרבים. ביי די ערשטע וועלט מלחמה, האט ער בשותפות מיט ר׳ שלמה לעבאוויטש, אויסגעהאַלטן א פסח׳דיגע קאָך פאַר די אידישע מיליטער־לייט, וואס האבן זיך געפונען אין די געגענט פון בארשא - פריסלופ.

ווען מ׳פלעגט ר׳ מיכל׳ן מכבד זיין מיט מוהלות, פלעגט ער אויסצאָלן די גאַנצע סעודה. זיין זון ר׳ אלטער שטיינמעץ דערציילט, אז מ׳האט זעלטן געזעהן דעם טאַטן זיך אויפרעגן, ערב יום כיפור, פלעגט ער יעדן איבער־בעטן מיט טרערן און די אויגן, אפילו פון די באַדינערן. ר׳ מיכל איז געווען א איידעם, ביי ר׳ מאטיל אדלער.

פון די אָפשטאַמיגע פון בארשא, איז געווען ר׳ יחיאל שטיינמעץ, וואס האט געוואוינט אין מיהאַפאלווע. ער איז געווען א הייסער וויזניצער חסיד, און א שיינער בעל תפלה, אויף יעדן שבת מברכין פלעגט ער פאָרן צו זיין רבי׳ן דער בעל ״אהבת ישראל״ אויף גרויסווארדיין.

די אידן פון בארשא, זענען געווען חסיד׳ישע אידן, כמעט אַלע זענען שבת געגאַנגען אין שטריימל און בעקיטשע, א חוץ 4 - 5 אידן. ס׳איז געווען אסאַך אידן וואס זענען געגאַנגען שבת

ל, מאנ מאגדאלנמ

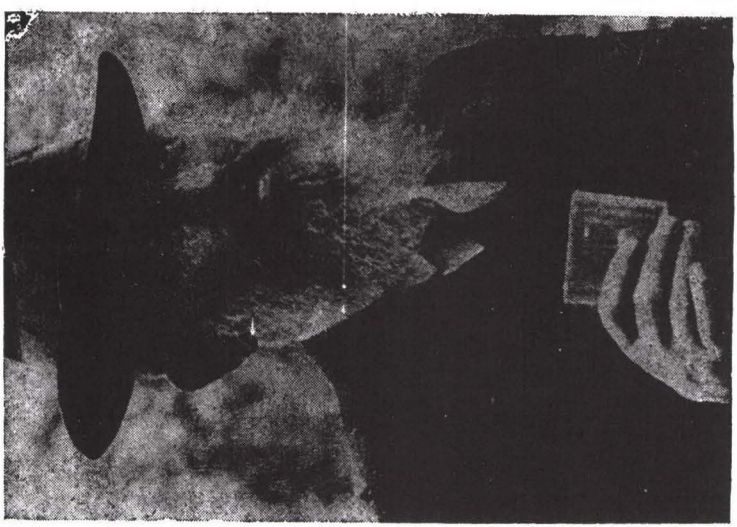

ל, נינ מנגל

אין ווייסע זאָקן, דאָס מערסטע אידן זענען געווען וויזניצע-בארשא חסידים, א טייל זענען געווען חסידים פון די סיגעטער, ספינקער, אנטעניער, זידטשובער הויף׳ס.

די בחורים, פלעגן מערסטנס לערנען, אין די ישיבה אין אויבער־ווישעווא וואס איז געווען בשכנות. ס׳איז געווען אין בארשא א טייערער איד, ר׳ יהודא מאיר פאלאק. ר׳ יהודא מאיר, איז געווען א גרויסער בעל מכניס אורח און בעל צדקה בסתר, זיין רעכטע האַנד איז געווען ר׳ יצחק ווידער ב״ר יעקב פון לארדינה, ר׳ יצחק פלעגט פאַרטיילן פאַר ארימעלייט געלט אויף הוצאות שבת און יו״ט, נאך די פטירה פון ר׳ יהודא מאיר ע״ה, האט ר׳ יצחק אויסגעזאָגט, אז דער פינאַנציער פון זיין צדקה וחסד איז געווען ר׳ יהודא מאיר פאלאק ע״ה. ר׳ יצחק ווידער, האט מען גערופן ר׳ יצחק סודאש, ער איז געווען א איידעם, ביי ר׳ לייבוש גרינשפאן. ר׳ יצחק׳ס איידעם, איז געווען ר׳ אנשיל געגוד פון ווישעווא.

פון יאָר תר״פ ביזן חורבן – איז געשטאַנען בראש הקהילה: ר׳ הערץ פרוכטער; ר׳ משה מאשקאוויטש; און ר׳ אברהם הערש ראטה. ר׳ הערץ איז געווען א מקורב צו די וויזניצער און אנטוניער הויף. ר׳ הערץ איז געווען מפורסם פאר א קלוגער און א געריבענער, ער איז געווען בעהאַוועגט אין אסאַך שפּראַכן, מ׳פלעגט צו אים קומען פון איבעראָל, זיך אדורך שמועסן און הערן זיין מיינונג. ר׳ הערץ פרוכטער איז אומגעקומען אין אוישוויץ הי״ד.

די צוויי ברודער ר׳ הערשל און ר׳ יוסף ברוך שטיינמעץ, זענען געווען בעלי עגלות, און ביטערע אָרימעלייט, מ׳דערציילט, אז איינמאָל "שמחת תורה" נאָכן טרינקען אַביסל וויין, האבן זיך די צוויי ברודערס אַרום גענומען, און זיך ארויס געלאזט אין א וואַרימען טענצל - "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו" - דער בארשער רב, צוזעהענדיג די סצענע, האט זיך אָנגערופן, מיט טרערן אין די אויגן: "רבונו של עולם, געב א קוק און זעה דיין

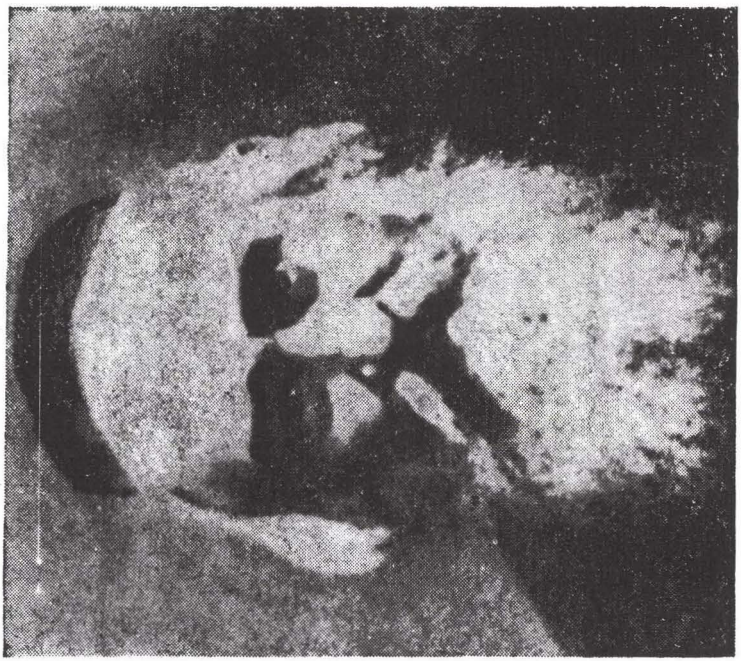

ר' יהודה מאיר פולק

הבחור יצחק הגר בן רב של הרב מגורסה

טייער פאָלק, די צוויי אידן האבן אפילו נישט קיין עסן אויף צוויי סעודות, און דאָך זענען זיי גליקליך מיט זייער חלק"...

מרת פ. ווידער דערציילט, אז זי האט געהאַט צוויי שכנות, מרת זלאטא, און מרת פראדל, די טאכטער פונעם גבאי'ן ר' יעקב לייב. זלאטא, פלעגט פארטיילן, מיט א ברייטע האַנד, פאַר נויט באַדערפיגע האָלץ פארן ווינטער, שטרוי פאַר די געלעגערס אויף זומער, קאַרטאָפל אויף פסח, און קעז, פוטער, מילעך בעפאָר דעם יו"ט שבועות. ווי מער זי האט פאַרטיילט, מער איז זי רייכער געווארן...

פראדל האט, פאר פרנסה, אָנגעפירט א מיל, טעג און נעכט פלעג זי אָפּזיצן נעבן א אָרימען קראַנקען'ס בעט, וואס האט זיך נישט געקענט ערלויבן צו באַצאָלן פאַר דאָקטורים און מעדיצינען, אויב איינער איז ל"ע קראַנק געוואָרן, האט מען קודם גערופן פראדל'ן, כדי זי זאָל באַשטימען צו מ'דאַרף רופן א דאָקטער, זי פלעגט אויך פאַרלייען געלט אַלץ גמ"ח, בכלל האט זי געהאט פאַר יעדן א גוט וואָרט.

די צוויי פרויען, מרת שרה גאנץ ב"ר יהודא מאיר פאלאק, און מרת זיסל ב"ר כתריאל שטיינמעץ, האבן אָנגעפירט אין בארשא די צדקה וחסד אַקטיוויטעטן, ווי "מתן בסתר", "ביקור חולים", הילף פאַר אָרימע קימפּערטאָרנס וכו'.

אויך די טאָכטער פונעם בארשער רב, הרבנית מלכה ווייס, פרוי פון הגה"צ ר' יעקב יוסף ווייס זצ"ל האדמו"ר מספינקא, פלעגט אסאַך טון פאַר צדקה וחסד. זי פלעגט זאָגן, "ווי קען איך עסן צו זעט, ווען איך ווייס אז אין בארשא איז דאָ אסאַך קינדער וואס בלייבן הונגעריג". זי פלעגט זיך אויך פּאָרען פאַר קראַנקע, אז מ'האט געדאַרפט רופן א גרויסן דאָקטער און מ'האט נישט געהאַט דאָס געלט, פלעגט זי פאַרמשכנען אירע צירונג... אלע גוטע מעשים האט זי געטון בסתר. זי איז אומגעקומען אין אוישוויץ הי"ד.

צו די אידן איז דער גאנצער וועלט!

ברידער!

אין די שווערע סעה פון נסיון פאר דעם רומענישן אידנטום זוכן שונאי־ישראל האבן געמאכט דעם גרויזאמען אנטאל אויף אידן זיינען אלס ערשטער און שטערקסטער קרבן געפאלן די אידן פון ב א ר ש א.

נאך לאנגע תאכן פון טעראר זיינען זיי אין איין נאכט אומגליקלך געתארן. מ'האט בא זיי ברוטאל אנטעקגערויבט זייער האב און גוטס. די רויבער אין מענשן־געשטאלט האבן פארניכטעט הנדערט צוויי און דרייסיג זואוינהייזער, דריי הנדערט פערצן געביידעס.

אלס רעזולטאט פון דעם גרויסן אומגליק זיינען צוויי הונ־דערט דרייצן ארישע פאמיליעס געבליבן היימלאז, אוהן א דאך איבערן קאפ.

צוויי טויזנט הנדערט אידישע נפשות זואלגערן זיך אויף די פעלדער און אין פייכטן און פינסטערן זואלד, נאקעטע, הונ־גריגע און דורשטיגע.

דאס איז דער טרויעריגער סך הכל אין ארזקנטע ציפערן.

אבער נאך גרויזאמער שטעלט זיך ארויס דער באדשער אום גליק, ווען טע דערמאנט זיך, אז די ק־בנות ליידן נאך מעהר פון אויס־שלאגליגיס.

וואס ווארט אויף זיי פארן?

וואוהין זאלן זיי זיך אנקלאגן אין די קאלטע און טריבע הערבסטטעג?

פון וואנען וועלן זיי שעפן זייער חזנה?

ברידער אידן!

שוין־זשע, וועלן מיר דאן אונזערע אומגליקליכע ברידער?

דאס טאר ניט און דאר ניט געשעהן. דער נעפיהל פון מענשליכער און נאציאנאלער סאלידאריטעט זאל אויפוואכן אין יעדן פון אונז. מיר זאלן טון וואס מעגליך איז צו פארלייכטערן זייער שווערן און ביטערן שיכזאל.

סמוך צוריקגעשטעלט ווערן די פארברענטע היימען פאר די אומגלקליכע אין בארשא. סידארפן זיי אומגעקערט ווערן די פרנסה־מעגליכקייטן.

זאלן אונזערע שווער־ראנירטע ברידער פון בארשא ניט אריינפאלן אין יאוש און ניט געטריבן ווערן צום מויט!

זאלן אונזערע שונאים זיך אבעריצינן, אז אם אידנ־טום פון דער גאנצער וועלט שטעהט פאר־איינינט אונטער די גערופטע אין אז גרייט זיי קומען צו ביזיף.

אין נאמען פונם רומענישן אידנטום וועגן מיר זיך צו די אידן פון דער גאנצער וועלט מיט דעם רוף:

ראטעווטע 2000 נפשות!

בויעט אויף די חורבות פון בארשא!

אלגעמיינעראס פון די אידן אין רומעניע:

סענאטאר ד"ר מאיר עבנער. דעפוטירטער ד"ר מע־אלבר פישער, ד"ר יוקי פישער, מיכאל לאנדאו. אבער־ראבינער ש. אולמאן (כיסטריצא), אבער־ראבינער ד"ר מ. איסלער (קלוזש). ד"ר יוסף סענבלאן. ד"ר מ. נאבעל, ד"ר ערנעסט מארמאן. מיכאל סטוק. יעקב מיסעלמאן. אלעקסאנדר גוט, אבער־ראבינער י. ל. צי־רעלסאן. (קעשענעף), אינזש. מ. וילבערמאן, ש. בער־ליאנד, אינזש. בייגעלמאן, אל. הויק. ז. טוריאנסקי, דירעקטאר־עסדיקער. ישראל סקחדיסקי. ד"ר ר. באו־בעגער. (נוקארעסט), אינזש. יוליאן, ד"ר ש. זינגער. אדוואקאט מ. בענהיניכסי, ד"ר י. בייזער. אדוואקאט . לעבנער. ת. הייסאחיסש. ב. כהנה. הערמאן קיסלער. . יאקאחיסש. פרעזידענט קארל פליינער (נשטר־נאר־יץ). ד"ר מאנפרעד ריטשער, ד"ר מ. פייך. ד"ר לעבר, ד"ר פאול כיין.

נעלט דארף מען שיקן אויף פאלגענדן אדרעס:

Banca de Credit Marunt S. A. Cluj (Jointbank) Rumanien
Compt: Comitetul Borşa.

[illegible]

נוסח ה"קול קורא" לעזרה לשיקום העיירה

פרייטיג ח׳ תמוז תר״ץ – האט אין בארשא אויסגעבראָכן א גרויסן פייער אין די אידישע קוואַרטל, איבער צוויי טויזנט אידישע נפשות זענען געבליבן אָן א דאַך העכער זייער קאָפּ.

מ׳זאגט, אז די פייער האט אויסגעבראָכן, צוליב די העצונג פון א געוויסן רומענישער חי׳, קונסטאַנטין דאנילה ימ״ש, וואס האט אָנגעהעצט די פויערישע גויים אויף די אידן, מיט שנאת ישראל, כמנהגם. קודם, האט ער געפּלאַנט צו מאַכן א מאַסן שחיטה אויף די בארשער אידן, ווען דאָס האָט זיך אים נישט איינגעגעבן, האט ער ארויס געשיקט זיינע שליחים צו באַגיסן דאָס אידישע קוואַרטל מיט ברען שטאָף, וואס דאס האט ליידער יאָ פּאַסירט. ס׳איז איבעריג צו שרייבן, דעם טומעל וואס דאס האט געברענגט אויף די אידן אין בארשא. דער שמש דער גר צדק אברהם בן אברהם, איז אומגעקומען, ווען ער האט געוואלט ארויס ראטעווען די ספרי תורה פון די שוהל. עסקנים האבן זיך אריינגעטון אין די זאַך, נדבנים פון אחינו בני ישראל האבן זיי געהאָלפן צוריק צו שטעלן נייע שטיינערנע הייזער.

נאָך 11 יאָר מנוחה, האט זיך אויף זיי אָנגערוקט די גזירה מיט בירגערשאַפט – סוף ווינטער תש״א – האט מען פון בארשא ארויס געטריבן 36 אידן, וואס האבן נישט געהאַט דאָס אונגאַרישע בירגערשאַפט, מ׳האט די אידן פאַרטריבן אויף גאַליציע, ווי די רוסן האבן דעמאָלט דאָרט געהערשט. די אידן זענען דאָרט אויסגעגאַנגען פון הונגער און קעלט. הי״ד.

אין די יאָרן תש״ב-תש״ג – האט מען צענדליגע אידן פון בארשא, גענומען צו צוואַנג אַרבעט, אסאַך זענען געשיקט געוואָרן אויף אוקריינע, ווי זיי זענען דאָרט אומגעקומען. הי״ד.

אחרון של פסח תש״ד – האבן די זשאַנדאַרן געלאָזט וויסן, אז קיין איין איד טאָר נישט ארויס גיין פון הויז, מוצאי יו״ט, האט מען אלע אידן אריינגעפירט אין די גרויסע שוהל, זענען זיי געפירט געווארן צו די געטאָ אין אויבער־ווישעווא.

מיר וועלן צוטירן א שטיקל באַשרייבונג פון פ. ווערצבערגער, וויאזוי ס׳האט אויסגעקוקט די לעצטע פּאָר טעג אין בארשא:

מ׳האט אונז אינדערפרי ארויס געפירט פון שטוב, טרייבענדיג צו די אַלטע שוהל, אין שוהל האבן מיר שוין געטראָפן אידישע משפחות, די משפחות זענען געזעצן אויף די ערד אויף זייערע פּעקלעך, די שוהל האט אויסגעקוקט ווי א תפיסה, איך האָב קיינמאָל נישט גע׳חלומט אז מ׳וועט אמאָל זיצן אין שוהל א חוץ תשעה באב אזוי פאַרטרויערט...

נאָך עטליכע טעג, האט מען אונז באַפוילן זיך צו שטעלן אין די רייע, ווי מ׳האט אונז געטריבן צופיס ארום 20 ק״מ יונג און אַלט.

ארויס גייענדיג די לעצטע שפּאַן פון אונזער שטעטל בארשא, האב איך צוריק געקוקט מיט אזאַ בענקשאַפט אויף די שיינע לעבן וואס מיר האבן דאָרט געהאַט...

צו די געטאָ אין ווישעווא זענען מיר אָנגעקומען שפּעט ביינאַכט, הונגעריג און אויסגעשעפּט, די קינדערלעך האבן געוויינט פון פּלאָג און אויסגעמיטשטקייט, די אַלטע האבן געקרעכצט פון שוואַכקייט און פון שמערצן. מ׳האט אונז אריין געפירט אין די סקול געביידע פון ווישעווא, ווי יעדער האט זיך געכאַפּט א שלאָף געלעגער אויף די ערד, און מ׳איז תיכף איינגעשלאָפן.

א חודש צייט זענען מיר געווען איינגעשפּאַרט אין די געטאָ. אין א פרייטיג, זענען מיר געשטעלט געוואָרן אין די רייע, ווי מ׳האט אונז געטריבן צו די באַן סטאַציע, די אונגארישע זשאַנדאַרן האבן אונז אריינגעשטופּט אין א וואַגאָן, זיבעציג מענטשן און איין בודקע. איך האב זיך געבעטן ביים באַשעפער צו זיין די ערשטער קרבן, כדי איך זאָל נישט זעהן ווי מיין משפחה גייען אויס ל״ע. פאָרענדיג אין די באַן, האָב איך געקוקט אויף מיין טאַטן ז״ל, ווי ער איז געזעצן איינגעקאָרשעט אין זיך, ער האט אויסגעזעהן שרעקענדיג, אָן א באָרד (אין געטאָ האט

יעדער זיך געדאַרפט אָפּשערן די באָרד). במשך די גאנצע וועג, פון פרייטיג ביז דינסטאג אינדערפרי, האט מען אונז איינמאָל אדער צוויי מאָל אריינגעגעבן אביסל וואַסער, ווי יעדער האט זיך ארויף געוואָרפן אויף דעם, ווי פאַרשטענדליך איז נישט אויסגעקומען פאַר יעדן צובאַקומען וואַסער, מ׳האט כסדר געהערט שרייען וואַסער! וואַסער! די טייערע קינדערלעך האבן געהאַלטן אין איין בעטן פון די מאַמעס וואַסער! וואַסער! די מאַמעס זענען געווען פאַרקלעמט, זייער האַרץ איז אויסגעגאַנגען פון צער...

אָנקומענדיג אויף אוישוויץ - האט מען אונז באַפוילן איבער צו לאָזן אלע מטלטלין. מיין טאטע ז״ל האט אלעס אראָפּ געוואָרפן, אויסער זיין טלית און תפלין. דער רוצח האט געשריגן אויפן טאטן דאס צווייטע מאָל, וואַרף אלעס אראָפּ! אבער דער טאטע, האט נאך מער צוגעדריקט די טלית ותפילין זעקל צו זיין האַרץ. דער רוצח האט זיכער געמיינט, אז אין דעם זעקל ליגט א אוצר פון דיאַמאַנטן און בריליאַנטן שטיינער, גיי זיי מסביר פאַרן גוי אז אין דעם טלית ותפילין איז אָפּהענגיק אונזער גאנצע לעבן, וואס גאָלד און זילבער קען דאס נישט ערפילן. דער טאטע ז״ל האט נעבעך נישט געוואוסט, אז ער וועט שוין מער נישט קענען לייגן דעם טלית ותפילין, ווייל נאך אין יענעם טאָג, האט מען אים פאַרברענט עקה״ש. הי״ד.

נאך די מלחמה – האבן זיך אין בארשא צוזאַמען געקליבן ארום 300 אידן אָפּגעראַטעוועטע פון טויט, זיי האבן דאָרט איינגערישט דאס אידישע לעבן, זיי האבן פאַראָכטן די שוהל וכו׳, אלץ ראש הקהל איז ערוועלט געוואָרן ר׳ מרדכי שטיינמעץ; שוחט איז געווען ר׳ לוי יצחק שטיינמעץ, ר׳ לוי יצחק האט אויך פאָר־געלערנט שיעורים ברבים.

דער פריערדיגן רב׳ס איידעם, הג״ר יעקב יוסף ווייס, וואס האט פאַרלוירן אין מלחמה זיין ווייב און קינדער הי״ד, איז אויך אהיים געקומען אויף בארשא, די בארשע אידן האבן אים

געוואָלט קרוינען אַלץ רב ואדמו״ר, אבער ער האט נישט מסכים געווען צו בלייבן, ער איז פון דאָרט אוועק געפאָרן.

הג״ר יעקב יוסף, האט נאָכדעם חתונה געהאַט, מיט די טאָכטער פון זיין פעטער הג״ר אביש הורוויץ אב״ד קראלי, ער האט זיך נאכדעם באַזעצט אין ארץ ישראל אין בני ברק, ווי ער אָנגעפירט מיט א שיינע ישיבה און קהילה.

ביז תשט״ו – איז געווען א יעדן טאָג מנין, אין די שוהל ״עץ חיים״. צוביסלעך, האט יעדער פאַרלאָזט באָרשא.

שמועסענדיג אין גאס אין בארשא זעהט מען, ר׳ בערל ווערצבערגער מיט גלעזער, ר׳ יוסף אייזיק ווערצבערגער, ר׳ יעקב חיים שטיינמעץ, ר׳ עזרא ציק

אויף א שמחה קורץ נאך די מלחמה. עס זיצן פון רעכטס צו לינקס: הג״ר אשר שמואל כ״ץ אב״ד זשיבוי; כ״ק אדמו״ר בעל ״אמרי חיים״ מוויזניץ; הג״ר אברהם שלמה כ״ץ אב״ד ריסקווה.

רבי אליעזר מויז׳ניץ

רבי ברוך מסערעט

רבי חיים מאיר מווישיווא

ביי א אזכרה פאר די קדושי מארמאראש אין בית מארמאראש אין ארץ ישראל אין שטאט תל אביב, ביים מיקרופאן שטייט ר׳ יודא כהן מזכיר בית מארמאראש

(פון רעכטס צו לינקס זיצן) הרב האלפערט, הרב שיינמאן, הרב מובשוביץ, הרב הערשטיק ובנו.

למזכרת הקהילות הקדושות ממארמאראש

ב"בית מארמאראש" בת"א

בעזהשי"ת

ויתילדו עֹל משפחותם (במדבר א,יח)

מגילת יוחסין

למשפחות וויזל - שטיינמעטץ

סדר היחוס

עד

הטו"ז זי"ע

ושלושים דורות

מהטו"ז זי"ע עד רבי יוסף הזקן זי"ע

לפי"ז

כשמצויין אצל שם, למשל דור מ"ב

היינו דור 42 לרבי יוסף הזקן זי"ע

ודור 12 להטו"ז זי"ע

תשואות חן

להרב **אברהם ברוך בראווער** נ"י

והר"ר **שמואל פישמאן** נ"י ממאנטריאל

שעזרו הרבה בהרכבת מגילת היוחסין הלזה

ברכתי צרופה שיראו דור ישרים יבורך עבגוצבב"א.

ברוקלין שנת תשנ"ט לפ"ק

אליעזר פינחס סופר

שמות המשפחות הנזכרים במגילת יוחסין

למשפחת וויזל

אלבוים
אייגער
אפעל
אפשאן
איידעלשטיין
אורנשטיין

ברוינשטיין
בעלז
בראדי
באש
בראך
ברוין
בערנאטה
בלוך
ברויער
בארמינקא
בלומנטאהל

גרינצווייג
געלבמאן
גרינפעלד
גענוד
גאנץ
גפני
גרינוואלד

דייטש
דאווידאוויטש
דערמער
חערשטיין
חורוביץ
האלפערט
חירש
האס
האפמאן

ווידער
וועג
ווידמאן
ווייגבערגער
ווייס
ווינקלער
וואלף
ווּרובל

זאלמנאוויטש
זלצמאן

טייטלבוים

יוסאוויטש

כהנא
כ"ץ

לאנדוי
ליפשיטץ
לייטנער

מערטץ
מוצען
מארקאוויטש
מאן
מארמור
מילער

סענדראוויטש
סופר
סוסטרובסקי

פרידמאן
פישער
פריעד
פייערווערקער
פויגל
פארקאש
פאלקאוויטש
פליגמאן
פיליף
פאלאק
פאסטערנאק
פודהורצער

קעסטנבוים
קליין
קיש
קרוים
קייזלער

ראזענבערג
ראב
ראזענבוים
ראזמאן
ראזן
ראזענטאהל
ראטה

שאלאמאן
שיפער
שטערן
שטיינמעץ
שווארץ
שעכטער
שימנאוויטש
שטראהלי
שטעסל
שענפעלד
שיש
שפיטץ
שארר

שמות המשפחות הנזכרים במגילת יוחסין

למשפחת שטיינמעטץ

איצקאוויטש
אבראמאוויטש
ארטנער
אנטמאן
אשרי
אוסטערליטץ
אדלער
אינדיג
אבערלענדער
אויש
ארגל

בלייער
בראווער
ברוין
בענדיק
בראכפעלד
בריסק
ברוינער
ברעכער
באב"ד
בילער
בערגער
בערשטיין

גרינפעלד
גראס
גרינוואלד

גאלדשטיין
גרינצווייג
געווירצמאן
גלאנץ
גוטמאן
געלבער
גלאנצער
גליק
גאלדבערגער
גאדינגער
גאטליעב
גריפל
גאדוויין
גרינבוים
געגזיל
גלויבער
געשטעטנער
גרין

דויטש
דייטש
דורנובוש
דאסקלאוויטש
דימענשטיין
דרעזנער
דאווידאוויטש

הערצאג

האלענדער
הרצל
הלבערשטאהם
הורוויץ
הלפערין
האגער
האניג
הארנשטיין
וואלטער
ווינטער
ווייס
ווייזער
ווייסבערג
ווייגנארטין
וואגשאהל
ווערצבערגער
וויזשניצער
ווייגבערגער
ווידער
וואלף
ווערדיגער

זייענס
טערקלטויב
טויסיג
טויביאס
יאזאפאוויטש

יאקאבאוויטש
יונגער

כהן
כהנא

לעווי
לאגער
לודמיר
לייפער
לעבאוויטש
לויעש

מערעלים
מויזקאף
מענדלאוויטש
מגיד
מארקשטיין
מאצען
מאשקאוויטש
ניימאן
נייחויז
נויאויטש

סענדראוויטש
סאלאמאן
סעמיולס

עדעל
פריעד

(המשך) שמות המשפחות למשפחת שטיינמעטץ

פליישמאן
פריעדמאן
פראנקפורטער
פישמאן
פיליפ
פאנעטח
פאלאק
פרנקל
פיקסלער
פישער
פערלשטיין
פעקעטע

פעלזין
פעלדמאן
צימערמאן
קאָוולער
קליין
קליינמאן
קלאגסברוין
קריגער
קעניג
קיזעלניק
ראזענבערג

רידער
רובין
ראפאפורט
ראזנער
רוב
רעטעק
ראזענצווייג
ראטענבערג
רובינשטיין
שווימער
שאלאמאן

שפירא
שלאגער
שעכטער
שוואַרץ
שטערן
שפיגל
שלזינגער
שנעבאלג
שלאמאוויטש
שטיינבערגער
שטיינבערג
שטויבער

מפתח

אבי המשפחות של

סדר היוחסין

	דור	דף
ר׳ ישראל וויזל ויו״ח	לז	445
ר׳ ברוך וויזל מדיבעווא	לז	447
ר׳ צבי הערש וויזל מפאליען גלאד	לז	448
ר׳ דוד וויזל	לח	450
ר׳ אברהם וויזל מבישטשקוף	לח	450
ר׳ יעקב וויזל וזוג׳ מיטא	לח	452
ר׳ יצחק אייזיק לייב וויזל	לח	461
ר׳ מענדל וויזל וזוג׳ בונא	לח	465
ר׳ אברהם ברוך שטיינמעץ וזוג׳ חוה איטא	לח	468
ר׳ נפתלי הערץ שטיינמעץ וזוג׳ לאה מלכה	לח	474
ר׳ יחיאל מיכל שטיינמעץ וזוג׳ בלומא	לח	491
יו״ח של מרת עטיל אשת ר׳ ישראל מנחם כהן מטעטש	לח	505
יו״ח של מרת רעכיל אשת ר׳ יצחק בראוועד	לט	468
יו״ח של מרת פריידא רבקה אשת ר׳ מרדכי ווייס מטעטש	לט	475
יו״ח של מרת בתי׳ אלטע אשת ר׳ נחמי׳ ראזענבערג	לט	493
ר׳ אברהם שטיינמעץ וזוג׳ חי׳	לט	491
יו״ח של מרת חנה רעכיל אשת ר׳ יעקב פריעדמאן	לט	492
יו״ח של מרת פעסיל אשת ר׳ מרדכי רובינשטיין	לט	495
יו״ח של ר׳ יצחק כהן וזוג׳ אלטע שרה	לט	505

מגילת יוחסין

למשפחת וויזל

דור א

רבי יוסף הזקן - צרפת. נצר למלכות בית דוד.

דור ב

רבינו אבון הגדול - שבא ממאנאש שבצרפת למאגענצא שבאשכנז.

דור ג

רבי יצחק החסיד - (שהי׳ ג״כ זקנו של רבנו רש״י זי״ע).

דור ד

רבי שמעון הגדול מצרפת - שהי׳ מגדולי רבני אשכנז. בעל פייטן גדול. באחת מהמקורות הובא בזה״ל: מעשה ברבנו שמעון הגדול, שבא מבית דוד, ובא בעיר אחת ששמה מגענצא, ונשא שם אשה מגדולי מלכות. רבי שמעון הי׳ מחברו של הזמר שמזמרים ביום השבת קודש בכל תפוצות ישראל ״ברוך ד׳ יום יום יעמס לנו וכו׳, שחברו בראשי תיבות של שמעון ב״ר יצחק.

אחותו של רבי שמעון נישאה לרבי יצחק, אביו של רש"י זי"ע. אשתו של רבי שמעון, מרת בילא ע"ה היתה בת רבי משולם הגדול, מגדולי הפייטנים בדורו, ומחברו של "סדר העבודה" למוסף יום כיפור.

רבי משולם - הי' בן רבי קלונימוס מלוקה. שהגיע עם אביו למגענצא שבאשכנז. הי' מגדולי דורו. וחבירו של רבי אמנון ממגענצא, שחיבר הפייט הנורא "ונתנה תוקף".

רבי קלונימוס - הי' בן רבי משה הזקן מלוקה-איטאליע. בעל הפייט "אימת נוראותיך", הנאמר בשביעי של פסח. רבי קלונימוס, הי' חבירו של הנשיא מבבל רבי אהרן ב"ר שמואל.

רבי משה הזקן - הי' ב"ר קלונימוס הגאון מלוקה.

רבי קלונימוס - הי' ב"ר משולם הגדול.

רבי משולם הגדול - הי' ב"ר קלונימוס.

רבי קלונימוס - הי' ב"ר יהודא מלומבערדיע שבאיטאלי'.

דור ה

רבי יצחק החסיד -

דור 1

רבי אלעזר הגדול - ראש ישיבת מאגענצא. תלמיד של רבנו גרשום מאור הגולה.

דור ז

רבי יצחק החסיד - נהרג עקה"ש במאגענצא.

דור ח

רבי קלונימוס הזקן - מחכמי אשכנז.

דור ט

רבי שמואל החסיד - משפירא, שהי' בזמן בעלי תוספות.

דור י

רבי יהודא החסיד - משפירא-רגנשבורג, בעל ספר חסידים.

דור יא

רבי משה זלטמן, המכונה **זלמן** - מגדולי חכמי אשכנז.

דור יב

רבי דוב בעריש אשכנזי -

דור יג

רבי שמעון - מרגנשבורג

דור יד

רבי אברהם הצדיק - נסתר באשכנז.

דור טו

רבי שמשון - משפירא

דור טז

רבי דוד חותנו של **רבי יוסף יעקב הלוי**

דור יז

רבי יוסף יעקב הלוי -

דור יח

רבי מנחם מנדל הלוי -

דור יט

רבי זלמן דובער הלוי -

דור כ

רבי דוד הלוי -

דור כא

רבי ירוחם הלוי - מאשכנז

דור כב

רבי גרשון הלוי - מחכמי הקבלה בא"י.

דור כג

רבי יוסף הלוי - מאשכנז.

דור כד

רבי שלום הלוי - מאשכנז.

דור כה

רבי לייבוש הלוי - מחכמי פולין.

דור כו

רבי יוסף הלוי - מחכמי פולין.

דור כז

רבי רבי משה הלוי - מחכמי פולין.

דור כח

רבי אברהם הלוי -

דור כט

רבי שלמה זלמן הלוי -

דור ל

רבי שמואל הלוי - מלודמיר

דור לא

רבי דוד הלוי, בעל הטו"ז - על שו"ע, אב"ד אוסטרא ולבוב. נפטר כ"ו שבט תכ"ז.

אשתו מרת רבקה בת הגאון **ר' יואל סירקיש זצ"ל** אב"ד קראקא, בעל הב"ח על שו"ע, בן הג"ר שמואל זצ"ל - נולד בשנת שכ"א ונפטר כ' אדר ת"ו.

מ'דערציילט אז דער הייליגער אַפּטער רב בעל אוהב ישראל, האט געלערנט טורי זהב, און יעדן שטיקל טו"ז האט ער געלערנט "על פי נגלה", דעם פשוט'ן פשט, און אויך "על פי נסתר", די סודות און שמות וואס זענען באהאלטן דערין. איינמאל האט ער געלערנט א טורי זהב, און האט נישט געקענט מכוון זיין דעם "נסתר" פשט (דעם סוד דערפון), האט ער געהאט גרויס צער דערפון. ביז מ'האט אים אויסגעזאגט אין חלום, אז ווען

דער טו״ז האט געשריבן דאס שטיקל איז געווען די צייט פון גזירות ת״ח, איז ער געשטערט געווארן צו שרייבן, כדי עס זאל זיין אויסגעהאלטן אויך על פי סוד.
(אוצרות ירושלים בשם הרה״ק מהר״א מבעלזא)

הרה״ק מצאנז בעל ה״דברי חיים״ הי׳ נוהג לומר קריאת שמע גם ע״ד הטו״ז זי״ע.

דור לב

ר׳ שלמה הלוי -

דור לג

ר׳ מיכאל הלוי -

דור לד

ר׳ דוד הלוי -

דור לה

ר׳ מיכאל הלוי - כפי שמובא, נפטר אביו בגיל צעיר, והשאיר אחריו יתום קטן ושמו מיכאל, אמו שידכה אותו בקטנותו, וכאשר הגיע לימי בחרותו, נודע לו איזה פסול במשפחת מחותנו, וימאן לקחת את בתו לו לאשה, וע״כ ביקש את מחותנו להתיר את קשר האירוסין, אמנם מחותנו לא רצה למלאות את שאלתו והתרה בו, כי אם לא ישא בתו לאשה אזי ימסרהו לעבודת הצבא, בגלל זה ברח מלעמבערג לכפר נאיגיב אשר בארץ אונגארין והתפרנס מלימוד תינוקות, ונשא שם עלמה ישרה ממשפחה מיוחסת, אחרי נשואיו נודעה מהותו בעולם ויקבע דירתו בספינקא אשר במחוז מארמאראש, הוא התענה משבת לשבת ויהי לאיש מופת.

דור לו

הה"ג המקובל מו"ה **אברהם הלוי וויזל** הנודע בשם **ר' אברם מבילוואריטץ** זצ"ל - הי' מורה הוראה בישוב בילוואריטץ שבמחוז מארמאראש והי' צדיק נסתר. הוא הי' חברו של הרה"ג בעל דרך אמונה אב"ד סיגעט. נלב"ע ט' כסליו תרל"ג.

דור לז

א) ר' ישראל; ב) ר' שרגא פייבוש; ג) ר' ברוך; ד) ר' יעקב; ה) ר' צבי; ו) מרת רעכיל אשת הג"ר **שלמה שטיינמעטץ.**

דור לז **א. ר' ישראל וויזל -**

דור לח **ר' יחזקאל אברהם - ר' צבי** זוג' **מלכה ריסא - ר' אלטער דוד שלמה מטערניווא - מרת יוכבד**

דור לט (יו"ח של יחזקאל אברהם וויזל) **ר' שאול יודא - הרב שלמה אליעזר וויזל** - אב"ד טערניעווא

דור מ (יו"ח של ר' שלמה אליעזר) **ר' יצחק וויזל - ר' יחזקאל אברהם** מראצעפרט - **מרת סימא** אשת **ר' יעקב צבי הכהן פרידמאן** דומו"צ חוסט - **מרת סערל** אשת **ר' יצחק בעלז - מרת רבקה** אשת **ר' ברוך גרינצווייג - מרת מרים** אשת **ר' שמואל צבי ברוינשטיין.**

דור מא (יו"ח של ר' יחזקאל אברהם מראצפערט) **מרת הינדא רחל - פערל - אלימלך**

דור מא (יו"ח של מרת סימא פרידמאן) **ר' אברהם פרידמאן - מרת נייטשא** אשת ר' **נפתלי לאנדוי**

דור מא (יו"ח של מרת מרים ברוינשטיין) **ר' שלמה אליעזר ברוינשטיין** מאנסי - **ר' ישראל יודא ברוינשטיין** מאנסי - **ר' אברהם ברוינשטיין** מאנסי.

דור לט (יו"ח של ר' צבי וזוג' מלכה ריסא) **ר' אייזיק לייב** וזוג' **רבקה מרים מניאגעוו -**

דור מ (יו"ח של ר' אייזיק לייב וזוג' רבקה מרים) **ר' שמשון שלמה** זוג' **מרת הדס - משה - מענדל - מאיר - דבורה - מלכה ריסא** אשת ר' **משה בערל -**

דור מא (יו"ח של ר' שמשון שלמה וזוג' הדס) **צבי, מרת שיינדל רויזא** אשת ר' **שמעון שאלאמאן - רחל - ישראל -**

דור מב (יו"ח של מרת שיינדל רויזא שאלאמאן) **ר' שמשון שלמה** זוג' **מרת שרה סאפיא -**

דור מג (יו"ח של ר' שמשון שלמה שאלאמאן) **ר' משה אברהם** זוג' **מרת חנה לאה - מרת חנה רחל** אשת ר' **חיים פרץ צבי רויזנבוים - מרת חי'** אשת ר' **שאול יחזקאל גראס - ר' יהודא פרץ** זוג' **מרת גאלדא - יואל - יעקב משולם זושא - רבקה הדס בלומא - יוסף ישראל -**

דור לז ב. ר׳ שרגא פייבוש -

דור לח ר׳ מאיר אייזיק וויזל -

דור לט ר׳ יחיאל מיכאל וויזל -

דור מ מרת פייגא בלומא -

דור לז ג. ר׳ ברוך הלוי וויזל שו״ב דיבעווא -

דור לח ר׳ אייזיק לייב וויזל שו״ב דיבעווא -

דור לט ר׳ אלטער אברהם זאב וויזל שו״ב דיבעווא 49 שנה, זוג׳ מרת ריסא וויזל -

דור מ (יו״ח של ר׳ אלטער אברהם זאב) ר׳ הערשל ממונקאטש - ר׳ חיים זיידא דיבעווא - מרת העניא אשת ר׳ יצחק צבי פריעד מבערגסאס - מרת רייזא אשת ר׳ יצחק פייערווערקער מנאטא-באַניע - מרת גיטל אשת ר׳ אברהם עביר ראזענבערג, מונקאטש - מרת מינדל אשת ר׳ יוסף לעבאוויטש, דיבעווא - מרת מייטא אשת ר׳ ברוך כ״ץ, דיבעווא -

דור מא (יו״ח של מרת העניא פריעד) ר׳ ברוך פריעד ב״פ -

דור מא (יו״ח של מרת רייזא פייערווערקער) ר׳ חנוך זונדל פייערווערקער ב״ב -

דור מב (יו״ח של ר׳ ח. זונדל) ר׳ אברהם - ר׳ משה - ר׳ אלטער זאב אלכסנדר - ר׳ יחזקאל - מרת שרה אשת ר׳ עזריאל שווארץ - מרת רייזל אשת ר׳ אהרן חיים בראדי - מרת פריידא רחל אשת ר׳ אברהם ארי׳ שעכטער -

דור לז ה. **ר׳ יעקב** ב״ר אברהם הלוי **וויזל** -

דור לח **ר׳ אפרים וויזל** -

דור לט **ר׳ נחום יודא וויזל** -

דור מ **מרת רייזל פעסיל** אשת ר׳ מרדכי יצחק **סאבא** מבארשא -

דור מא **מרת יוטא** אשת ר׳ יואל **שימנאוויטש** -

דור מב **ר׳ נחום יודא** -

ר׳ מרדכי יצחק שימנאוויטש -

דור לז ו. **א״ז ר׳ צבי הערש הלוי וויזל** מפאליען גלוד - זוג׳ מינדל -

דור לח

יו״ח של ר׳ צבי הערש

א) ר׳ אליעזר; ב) ר׳ ברוך; ג) ר׳ חנוך זונדל; ד) ר׳ דוד; ה) ר׳ אברהם מביטשקוף; ו) א״ז ר׳ יעקב וזוג׳ מרת מייטא; ז) **ר׳ יצחק אייזיק לייב** זוג׳ מרת חנה גליקל בת מרת בתי׳ ע״ה.

דור לח ג. **ר׳ חנוך זונדל וויזל** זוג׳ מרת **רעכיל** -

דור לט (יו״ח של חנוך וויזל) [א]**שרה רבקה** אשת ר׳ יוסף **יהודא פויגל** - [ב]**ר׳ אברהם** - [ג]**ר׳ דוד** - [ד]**ר׳ אפרים פישל** - [ה]**ר׳ רזיאל** - [ו]**מרת רייזל** אשת ר׳

מאיר אפל - [7]מרת ריסא אשת ר׳ אלטער אברהם זאב וויזל שו״ב בדיבעווא -

דור מ (יו״ח של מרת שרה רבקה פויגל) ר׳ אברהם פויגל זוג׳ מרת פעסיל - גיטל - פריידא - רעכיל - שמואל אליהו -

דור מא (יו״ח של ר׳ אברהם פויגל) מרת שרה רבקה אשת ר׳ מנחם גרשון יאקאבאוויטש ב״פ - מרת פריידא יהודית אשת ר׳ אהרן יוסף ווייס ב״פ - יוסף יודא - מאטיל דינה -

דור מב (יו״ח של מרת שרה רבקה יאקאבאוויטש) מרת חי׳ דינה אשת ר׳ בנימין יצחק ראטה - ברוך - סימא - פריידא - שיינע רייזל -

דור מב (יו״ח של מרת פריידא יודית ווייס) ר׳ זאב זוג׳ שיינדל - ר׳ דוד זוג׳ יענטא - מרת שרה רבקה אשת ר׳ אלעזר ניסן שטראהלי - חנה מאטיל דינה - יענטא - רעכיל - חיים צבי - רחל -

דור מ (יו״ח של ר׳ אפרים פישל) ר׳ גדלי׳ וויזל (שטיינמעטץ) מב״ב -

דור מא (יו״ח של ר׳ גדלי׳) ר׳ משה אפרים פישל שטיינמעטץ קר״י - מרת אלטע לאה אשת ר׳ שמואל שמעלקא קיש מאנסי - מרת בלומא אשת ר׳ נפתלי גרינפעלד ב״פ -

דור מ (יו״ח של ר׳ רזיאל) מרת דבורה אשת ר׳ הערשל גענוט -

דור מא (יו״ח של מרת דבורה גענוט) ר׳ אהרן גענוט זוג׳ גיטל -

דור מ (יו"ח של מרת רייזל אפל) אשת הרב יחזקאל ווידמאן מסיטשל -

דור מא (יו"ח של ר' יחזקאל ווידמאן) **אשת הג"ר אברהם דוד הורוביץ** משטראסבורג, חבר הביד"צ העדה החרדית בירושלים.

דור לח **ד. ר' דוד -**

דור לט (יו"ח של ר' דוד) **ר' ארי' לייב -**

דור מ (יו"ח של ר' ארי' לייב) **ר' יעקב וויזל - ר' אליעזר וויזל -**

דור מא (יו"ח של ר' יעקב) **מרת שרה פערל** אשת **ר' נחמן כהנא -**

דור מב (יו"ח של מרת שרה פערל) **ר' אהרן כהנא** חתן ר' גדלי' שפיצער ב"פ -

דור מא (יו"ח של ר' אליעזר וויזל) **מרת מינדל** אשת **ר' מנחם צבי שטעסל** ב"ב -

דור מב **מרת לאה** אשת **ר' דוד לייב אייגער** ברוקלין - **מרת צירל** אשת **ר' מענדל שעכטער** ב"ב - **ר' אליעזר שטעסל** ב"ב - **ר' ארי' אשר שטעסל** נתני' - **ר' אברהם ישעי'** ב"ב - **ר' אהרן שטעסל** ירושלים -

דור לח **ה. ר' אברהם וויזל** שו"ב ביטשקוף, זוג' **מרת חי' שרה -**

דור לט (יו"ח של ר' אברהם וויזל מביטשקוף) **ר' אפרים פישל** שו"ב ביטשקוף, זוג' **לאה זיסל** בת השוחט

מקרעטשענוף - ר׳ עזרא וויזל - ר׳ מענדל וויזל - מרת יהודית אשת ר׳ בנימין כ״ץ מווישעווא, (בישוב אויבער-ווישעווא נזכר הרבה פרטים ממשפחת כ״ץ.)

דור מ (יו״ח של ר׳ אפרים פישל וויזל) מרת חנה פייגא באַש -

דור מא (יו״ח של מרת יוטא רעכיל סענדראוויטש) הרב פישל סענדראוויטש וומ״ב - מרת שרה אייגא אשת ר׳ דוד שענפעלד וומ״ב - ר׳ יצחק סענדראוויטש - מרת חנה פייגא אשת ר׳ זונדל מוטצען וומ״ב

דור מ (יו״ח של מרת יהודית כ״ץ) ר׳ פישל כ״ץ מווישעווא, זוג׳ מרת ביילא - ר׳ יושע כ״ץ שוחט סעקלעהיד - ר׳ יחזקאל כ״ץ מווישעווא - מרת איטא אשת ר׳ הערשל ראזענבערג -

דור מא (יו״ח של ר׳ פישל כ״ץ מווישעווא) ר׳ יושע כ״ץ זוג׳ מרת רייזא וויזל - ר׳ רפאל בנימין כ״ץ זוג׳ מרת רייזל - ר׳ יוסף כ״ץ זוג׳ מרת יוטא - מרת חי׳ שרה אשת ר׳ ליפא פארקאש - ר׳ אברהם צבי הי״ד - ר׳ מענדל הי״ד -

דור מב (יו״ח ר׳ רפאל בנימין כ״ץ) ר׳ אפרים פישל יוסף זוג׳ מרת רבקה יטל (פליישמאן) - ר׳ אליעזר צבי כ״ץ זוג׳ מרת צבי׳ (וויטריאל) - ר׳ יודא מנחם זוג׳ מרת לאה (ענגלנדער) - ר׳ יחזקאל שרגא זוג׳ מרת שרה (הויער) - מרת פייגא מרים אשת ר׳ ישראל פאלקאוויטש - מרת ביילא שעניא אשת ר׳ שלום האלפערט - מרת שרה יהודית

אשת ר׳ אהרן מארקאוויטש - מרת העניא רחל
אשת ר׳ מענדל טייטלבוים - מרת פראדיל אשת ר׳
חיים פארקאש -

דור לח ו. א״ז **ר׳ יעקב וויזל** זוג׳ **מרת מייטא** -

דור לט א)ר׳ אפרים פישל זוג׳ שרה רבקה - ב)ר׳ רזיאל
משיעף זוג׳ מרת חוה לבית קאהן - ג)א״ז ר׳
מאיר זאב - ד)ר׳ יצחק מיכאל זוג׳ מרת עלקא
בילא מיועד - ה)ר׳ אברהם - ו)ר׳ יוסף יו״ט מיועד,
זוג׳ מרת שפרה - ז)מרת בלומא זאלמנאוויטש -
ח)עלקא - ט)עטיא - י)חנצה אשת ר׳ יוסף
מרדכי כהנא - יא)ר׳ מענדל וויזל משיעף -

דור מ (יו״ח של ר׳ אפרים פישל) ר׳ עקיבא - ר׳ ישראל
[בתו, מירל] - ר׳ גדלי׳ - ר׳ אלטער הערש
[השאיר 6 בנות ובן אחד] - ר׳ יוסף יו״ט זוג׳ מרת
ברינדל - ר׳ יעקב וזוג׳ מרת לאה וויזל - ר׳
חיים משה - ר׳ חנוך זונדל זוג׳ מרת סאסא
למשפחת וויזל - ר׳ יצחק מיכאל - מרת מייטא.

דור מא (יו״ח של ר׳ יוסף יו״ט) ר׳ דוד וויזל זוג׳
מרת דינה - ר׳ אפרים פישל זוג׳ מרת
חנה מירל - ר׳ יעקב זוג׳ מרת חוה - ר׳
משה זוג׳ מרת לאה - מרת מרים אשת
ר׳ אברהם שמואל פליגמאן - מרת שרה
רבקה אשת ר׳ יודל ראב - ר׳ אייזיק
לייב זוג׳ מרת נעשא -

דור מא (יו״ח של ר׳ יעקב וזוג׳ לאה) מרת רבקה
אשת ר׳ משה לייב וורובל - מרת שרה

אשת ר׳ חיים ישכר דוב הירש - מרת חוה אשת ר׳ בן ציון ווייינבערגער - מרת איטא אשת ר׳ מרדכי בראך - ר׳ שרגא פייבוש - מרת חנצא אשת ר׳ שמחה אלבוים - מרת מייטא אשת ר׳ שמואל ראזענבוים -

דור מב (יו״ח של מרת וורובל) מרת איטא אשת ר׳ יצחק זאב מיילער - מרת אסתר אשת ר׳ שמואל ישראלי - ר׳ נחמן זוג׳ מרת איטא - מרת חי׳ שרה אשת ר׳ מאיר לעבאוויטש - הב׳ מרדכי - אפרים פישל -

דור מב (יו״ח של מרת חוה ווייינבערגער) ר׳ יוסף מרדכי זוג׳ מרת חנה יוטל - ר׳ שלמה זלמן זוג׳ מרת מינקא - מרת איטא אשת ר׳ פנחס מרדכי קליין - פריידא - רבקה מרים - יואל -

דור מב (יו״ח של מרת שרה הירש) מרת חנה אשת ר׳ ירמי׳ לעווי - ר׳ אפרים פישל זוג׳ מרת לאה חנה - ר׳ דוד זוג׳ מרת חוה חנה - מרת אסתר אשת ר׳ יעקב משה גרינפעלד - מינדל - משה יודא - יואל - מרדכי - יחזקאל שרגא -

דור מב (יו״ח של מרת איטא בראך) מרת רבקה ביילא אשת ר׳ אשר זעליג ראזענטאל - ר׳ ראובן וואלף זוג׳ מרת גאלדע זעלדא - הב׳ יואל - מרים - עטל

רייזל - מינדל - יעקב - יונה - לאה -

דור מב (יו"ח של ר' שרגא פייבוש) יונתן בנימין - אסתר - אפרים פישל - הערש צבי - שרה רבקה - ברכה -

דור מב (יו"ח של מרת חנצה עלבוים) מינצה רבקה - יחיאל מיכל - זעלדא - חנה - שלמה - יצחק - נחמי' - יעקב - אהרן - דוד דוב - מרדכי -

דור מב (יו"ח של מרת מייטא ראזענבוים) אפרים פישל - מאיר נחמן - אסתר -

דור מא (יו"ח של ר' חיים משה) מרת שרה אשת ר' י. שלמה פיליפ - ר' אברהם זאב זוג' מרת קריינדל - ר' אפרים פישל זוג' מרת חי' -

דור מא (יו"ח של ר' חנוך זונדל) מרת בתי' אשת ר' בערל ווייינבערגער - ר' יצחק ברוך זוג' מרת לאה - ר' אפרים פישל זוג' מרת חוה - מרת שרה אשת ר' בערל פאלאק - ר' יעקב זוג' מרת שרה -

דור מ (יו"ח של ר' רזיאל וויזל משיעף) [א]ר' שרגא פייבוש זוג' מרת רבקה - [ב]ר' צבי הערשל זוג' מרת שרה - [ג]ר' ישראל זוג' מרת חי' - [ד]מרת יוטא אשת ר' משה קליין - [ה]מרת מייטא שטיינמעטץ אשת ר' משה אברהם - [ו]ר' מנדל -

דור מא (יו"ח של ר' שרגא פייבוש) מרת לאה אשת ר' יעקב וויזל ב"ר אפרים פישל -

דור מא (יו"ח של ר' צבי הערשל) **ר' מנחם - ר' אליעזר - ר' יעקב - מרת חוה -**

דור מא (יו"ח של מרת איטא אשת ר' משה קליין) **יעקב - ישעי' - אסתר - מרים בלומא - מאיר - גאלדא - מרת עלקא** אשת **ר' יעקב ברוין - מרת שרה** אשת **ר' מענדל גאנץ - ר' נחמי' -**

דור מב (יו"ח של מרת שרה גאנץ) **מרת איטה רויזמאן - ר' יצחק - ר' שלום - ר' רזיאל -**

דור מא (יו"ח של מרת מייטא שטיינמעטץ) **מרת שושנה הויפמאן - מרת מרים** אשת **ר' יעקב שיש - ר' רזיאל - ר' מרדכי** זוג' **מרת שושנה - ר' צבי -**

דור מב (יו"ח של מרת עלקא ברוין) **ר' ישראל** זוג' **אסתר,** בהג"ר מאיר זאב גאלדבערגער אב"ד פעלידהאז **- ר' רזיאל - ר' חיים - ר' שלמה - מרת שרה רבקה** אשת **ר' זלמן לייב שווארץ** ב"פ

דור מג (יו"ח של ר' ישראל ברוין) **מרת מלכה** אשת **ר' מרדכי ליפשיטץ - מרת חוה** אשת **ר' שמואל אלי' קליין - ר' יצחק ברוין** זוג' **מרת רבקה -**

דור מ (יו"ח של ר' מאיר זאב) [א]**ר' הערשל** - [ב]**ר' שמואל** זוג' **מרת מינגא** ב"ר יושע הערש **וויזל** - [ג]**ר' ברוך משה מפאליען גלוד** זוג' **מרת בילא** (בת ר' משה צבי פאסטערנאק מסלישט) -

דור מא (יו"ח של ר' ברוך משה) **מרת מייטא** אשת **ר' אלטער יעקב** בר"ח **וויזל**, מירושלים - **ר' צבי וויזל** ע"ה, זוג' **מרת לאה** שיכון וויזניץ, ב"ב - **מרת שרה סופר** ע"ה, אשת **ר' משה סופר** (יו"ח נזכרים בסוף הספר ב"אוהל שרה") - **מרת סילקא דייטש** ע"ה, אשת **ר' חיים ישראל יעקב** נ"י לאס אנג'עלעס -

שמואל הי"ד - **סימא** הי"ד - **מרים** הי"ד - **חוה** -

דור מב (יו"ח של מרת מייטא אשת ר' אלטער יעקב) **ר' ברוך משה** זוג' **מרת אסתר לאה** - **ר' יצחק יודא** זוג' **מרת רבקה** - **ר' יושע הערשל** זוג' **מרת מלכה** - **ר' מאיר זאב** זוג' **מרת שאשא** - **מרת בילא** אשת **ר' יואל קרויס** -

דור מב (יו"ח של מרת סילקא דייטש) **ר' מאיר בענדיט דייטש** - **מרת בילא בלומא** אשת **ר' יעקב מאיר מאַן** - **ר' יוסף שמואל דייטש** זוג' **מרת שרה ברכה** -

דור מג (יו"ח של מרת בילא בלומא) **ר' ברוך משה לייב** (ובנו זאב נ"י) - **שמחה צבי** - **חנה פייגא** - **אברהם** - **שושנה מרים**

דור מא (יו"ח של ר' יוסף שמואל דייטש) **סילקא מייטא** - **בנימין אליעזר** - **בילא פערל** - **שירה יהודית** -

דור מ (יו"ח של ר' יצחק מיכאל וויזל) **ר' ברוך** זוג' **מרת בתי'** למשפחת **גאנץ-וויזל - ר' אברהם חיים** זוג' **מרת סערל** ב"ר אייזיק לייב **וויזל - מרים -**

דור מא (יו"ח ר' ברוך וזוג' מרת בתי') **סאסא** אשת **ר' זונדל** ב"ר פישל ב"ר יעקב **וויזל - ר' אברהם חיים -**

דור מב (יו"ח של ר' אברהם חיים) **ר' אלטער יעקב** זוג' **מייטא** ב"ר ברוך משה ב"ר מאיר זאב **- מרת בתי' אפשאן - מרת מייטא** אשת **ר' זונדל ווידער - מרת רבקה גפני - ר' אייזיק לייב** זוג' **מרת חנה -**

דור מ (יו"ח של ר' יוסף יו"ט מיועד) **מרת אלטע פרומעט - ר' יצחק אייזיק מנחם** זוג' **מרת ראצה - מרת דאבע שטערן - ר' פישל וויזל - ר' הערשל - מרת חי' פייגא** אשת **ר' הערשל וויזל - מרת איטא דאווידאוויטש - מרת שרה רבקה** אשת **ר' ישראל בער וויזל** ב"ר אייזיק לייב **-**

דור מא (בתה של מרת אלטע פרומעט) **מרת גאלדא מירל -**

דור מא (יו"ח של ר' יצחק אייזיק מנחם וויזל וזוג' מרת ראצה) **מרת שרה** אשת **ר' חנני' יו"ט ליפא כ"ץ - ר' יעקב וויזל** וזוג' **מרת רחל - לאה זיסל אשת ר' משה צבי וועג.** (שאר יו"ח של ר' יצחק אייזיק מנחם וויזעל וזוג' ראצה שנהרגו עקה"ש) **יוסף יו"ט - ר' אלי' לייב - מאיר דוד - חיים - דבורה איידל - הרשל - חי' - פרומעט - אפרים פישל - שפרה**

- אברהם - צירל - ישראל - פייגא
- מלכה הי״ד.

דור מב (יו״ח של מרת שרה אשת ר׳ ליפא כ״ץ) ר׳ בן ציון כ״ץ וזוג׳ מרת מאטיל -

דור מב (יו״ח של ר׳ יעקב וויזל וזוג׳ מרת רחל) מרת חנה ראצה אשת ר׳ שלום שמעון - ר׳ יצחק אייזיק מנחם וזוג׳ מרת ריזל - מרת שרה אשת ר׳ דוד הרשטיין - ר׳ ישראל וויזל וזוג׳ מרת רבקה -

דור מב (יו״ח של מרת לאה זיסל אשת ר׳ משה צבי וועג) מרת חנה אשת ר׳ ישראל ברטפלד - מרת ראצה אשת ר׳ ידידי׳ בימבליך - ר׳ יצחק אייזיק מנחם וזוג׳ מרת רוחמה עדינה -

דור מג (יו״ח של מרת חנה אשת ר׳ ישראל ברטפלד) הרב הראל וזוג׳ מרת דבורה, ויו״ח: ר׳ מאיר נועם וזוג׳ מרת שרון - אפרת רבקה - אורי אליהו -

דור מג (יו״ח של ר׳ יצחק אייזיק מנחם וועג וזוג׳ מרת רוחמה עדינה) חיים נתן נטע - יעל דבורה - מיכל - אברהם יודא - ישראל זאב - יהושע מרדכי - שירה - שלמה זלמן -

דור מג (יו״ח של ר׳ בן ציון כ״ץ וזוג׳ מרת מאטיל) מרת חנה - דפנה אשת ר׳ שלום שיפער - מרת שפרה אשת ר׳ ישראל הלוי שארר, ויו״ח: ברכה - דינה - חנני׳ יו״ט ליפא - דוד -

ר׳ חיים מאיר וזוג׳ **מרת חדווה מרים -**

דור מ״ג (יו״ח של מרת חנה ראצה אשת ר׳ שלום שמעון) **ר׳ ישראל** וזוג׳ **מרת חי׳,** ויו״ח: דוד - מרגלית - יעקב - שלמה - טילה - גיטל -

ר׳ שמואל וזוג׳ **מרת ביילא,** ויו״ח: עטיל - יעקב - משה מרדכי - גיטל -

מרת שרה אשת **ר׳ אהרן יודא האס,** יו״ח: צבי - יוטא אסתר חי׳ -

מרת אסתר אשת **ר׳ נפתלי הערץ גרין,** ויו״ח: גיטל -

יעקב - פעסיל - שפרה -

דור מ״ג (יו״ח של ר׳ יצחק אייזיק מנחם וויזל וזוג׳ מרת ריזל) **יעקב - יואל - משה ארי׳ -**

דור מ״ג (יו״ח של מרת שרה אשת ר׳ דוד הרשטיין)

ר׳ יעקב וזוג׳ **מרת פרומא,** יו״ח: מרדכי חיים - חנה -

פריידא גיטל אשת **ר׳ אהרן ציינווירט,** ויו״ח: יעקב - חיים ברוך -

חיים משה - חנה - אברהם נח - ישראל -

דור מ״ג (יו״ח של ר׳ ישראל וויזל וזוג׳ מרת רבקה)

שאשא מרים - חנה - שלמה

זלמן - יעקב - אהרן משה -

שרה שינדל - מרגלית - יצחק

אייזיק מנחם - חיים מאיר -

דור מא (יו"ח של מרת דאבע שטערן) ר' **הערשל - ר' דוד - ר' יוסף יו"ט - מרת מייטא קייזלער -**

דור מא (יו"ח של ר' הערשל) **מרת מייטא דייטש - מרת חי' פייגא ראזן -**

דור מא (בתה של מרת חי' פייגא) **מרת מייטא** אשת **ר' נחום אלימלך וויזל,** ב"ב -

דור מא (יו"ח של מרת איטא דאווידאוויטש) ר' **דוד וויזל** זוג' **מרת שיינדל - ר' יו"ט וויזל** זוג' **מרת ברכה -**

דור מ (בנה של מרת בלומא זאלמנאוויטש) ר' **מתתי' זאלמנאוויטש** זוג' **מרת בלומא -**

דור מ (יו"ח של מרת עלקא אשת ר' דוד יוסאוויטש ע"ה) **מרת מלכה ראזנטאהל - ר' הערשל - מרת דבורה שטיינמעטץ - מרת רבקה איידל** אשת ר' **נפתלי לייטנער -**

דור מא (יו"ח של מרת רבקה איידל לייטנער) ר' **צבי אלימלך הכהן - ר' מרדכי דוד הכהן - מרת עלקא** אשת ר' **אלימלך וואלף ווינקלער** מאנסי -

דור מב (יו"ח של מרת עלקא אשת ר' אלימלך וואלף ווינקלער) ר' **בנימין ארי' ווינקלער - ר' דוד שמואל ווינקלער - ר' מרדכי ווינקלער - ר' שלמה יודא ווינקלער - ר' יעקב יצחק ווינקלער -**

דור מ (יו"ח של מרת חנצה אשת ר' יוסף מרדכי כהנא) ר' **ישעי' כהנא -**

דור לח ז. **ר׳ יצחק אייזיק לייב וויזל -**

דור לט [א]**מרת שרה רבקה** אשת **ר׳ פישל** ב״ר יעקב (המפורט כבר אצל דור ל״ח ב״ר יעקב) - [ב]**ר׳ יושע הערשל** - [ג]**ר׳ אהרן מתתי׳** זוג׳ **מרת פרומעט בראנא** - [ד]**ר׳ אפרים** זוג׳ **מרת רבקה** - [ה]**מרת גאלדא איטה** אשת **ר׳ אלטער שלמה גאנץ** - [ו]**מרת סערל** אשת **ר׳ אברהם חיים וויזל** ב״ר יצחק מיכל - [ז]**ר׳ ישראל בער** זוג׳ **מרת שרה רבקה** ב״ר יוסף יו״ט (הנזכר בדור ל״ט אצל בנו א״ז ר׳ יעקב -

דור מ (יו״ח של ר׳ יושע הערשל) **ר׳ אברהם וויזל - ר׳ ברוך וויזל - מרת מינגא** אשת **ר׳ שמואל וויזל** ב״ר מאיר זאב - **ר׳ פינחס וויזל - מרת שרה - מרת גיטל בתי׳** אשת **ר׳ ברוך יעקב פאלאק - ר׳ גדלי׳** -

דור מא (בנו של ר׳ אברהם וויזל) **ר׳ אייזיק לייב** זוג׳ **מרת סילקא**, ירושלים -

דור מב **מרת טויבא הורוביץ - מרת שיינדל גרינוואלד - מרת ברכה מרמור - מרת רבקה שפיטץ - ר׳ אברהם וויזל - חנה - אסתר - ר׳ הערשל וויזל** -

דור מא (בתו של ר׳ ברוך וויזל) **מרת סילקא** אשת **ר׳ אייזיק לייב** (הנזכר באות הקודם דור מ״א) -

דור מא (יו״ח של מרת גיטל בתי׳ אשת ר׳ ברוך יעקב פאלאק) **מרת עטיא וואלף** אשת **ר׳**

גדלי׳ וואלף נכד הב״ח באח״ב - הב׳ נטע הי״ד - הב׳ יוסף לייב אלטער הי״ד - מרת רייזל בלוך -

דור מב (יו״ח של ר׳ גדלי׳ וואלף) ר׳ ברוך יעקב - ר׳ מאיר לייב ווייס - ר׳ מעכיל ווייס - מרת בערנאַטה -

דור מב (יו״ח של רייזל בלוך) ר׳ ברוך יעקב בלוך ושאר בני משפחתו שיחיו -

דור מ (יו״ח של ר׳ אהרן מתתי׳) [א]ר׳ הערשל זוג׳ מרת חי׳ פייגא - [ב]שרה מלכה - [ג]ר׳ חיים אליעזר וויזל - [ד]ר׳ נחום אלימלך וויזל זוג׳ מרת מייטא בת מרת חי׳ פייגא - [ה]מרת בינא אשת ר׳ גדלי׳ וויזל ב״ר ישראל בער - [ו]בתי׳ - [ז]ר׳ פסח מנחם - [ח]מרת פריידא ווידער - [ט]ר׳ אברהם וויזל - [י]ר׳ משה וויזל - [יא]ר׳ גדלי׳ וויזל -

דור מא (יו״ח של ר׳ הערשל) מרת מייטא אשת ר׳ נחום וויזל ב״ר אהרן מתתי׳ - מרת חנה אשת ר׳ אליעזר ברויער - ר׳ משה אליעזר - מרת חי׳ גיטל -

דור מא (יו״ח של מרת שרה מלכה) ר׳ בערל - ר׳ מענדל - ר׳ יוסף - ר׳ אייזיק לייב - מרת בראנע -

דור מא (יו״ח של ר׳ חיים אליעזר) ר׳ ישראל - ר׳ אייזיק - ר׳ משה -

דור מא (יו״ח של מרת בתי׳) פרומעט בראנע -

דור מא (יו״ח של מרת פריידא ווידער) מרת ברורי׳ אשת ר׳ חיים שטערן - מרת שרה בונא אשת ר׳ שמעון צבי בארמינקא - מרת

רחל פודהורצער - ר׳ יודא אהרן ווידער -

דור מא (יו״ח של ר׳ אברהם וויזל) מרת עדינה זלצמאן - מרת ברורי׳ אשת ר׳ חיים יודא הויפמאן - ר׳ גדלי׳ - ר׳ משה אליעזר -

דור מא (יו״ח של ר׳ משה וויזל) מרת חי׳ רויזי - מרת חנה גליקל -

דור מא (יו״ח של ר׳ גדלי׳ וויזל) ר׳ שמואל זאנוויל - מרת בונא -

דור מ (יו״ח של ר׳ אפרים ורבקה) ר׳ גדלי׳ הערש - מרת שבע -

דור מ (יו״ח של מרת גאלדא איטא גאנץ) מרת בתי׳ אשת ר׳ ברוך וויזל ב״ר יצחק מיכל - ר׳ אברהם - מרת חי׳ - ר׳ מאיר - מרת חנצה - מרת זלאטע פליגמאן - מרת סערל פליגמאן אשת ר׳ עזריאל - מרת שרה גאנץ -

דור מא (בתה של מרת חי׳) מרת חנה סוסטרובסקי -

דור מב (יו״ח של מרת חנצה) ר׳ אייזיק לייב, שו״ב בבאלטימור -

דור מא (יו״ח של מרת סערל פליגמאן) ר׳ דוד מאיר - ר׳ אברהם שמואל - מרת גאלדא בלומנטהאל -

דור מא (בתה של מרת שרה גאנץ) מרת שושנה -

דור מ (יו״ח של מרת סערל וויזל) ר׳ אלטער יעקב (יו״ח כבר נפרטו אצל יו״ח של ר׳ ברוך משה) - מרת רבקה

גפני - ר׳ אייזיק לייב - מרת בתי׳ אשת ר׳ שאול ארי׳ אפשאן - מרת מייטא ווידער -

דור מא (יו״ח של מרת בתי׳) מרת שושנה וועג - מרת שרה אשת ר׳ יעקב ראזען - ר׳ יצחק שטערן - ר׳ יודא אפשאן -

דור מא (יו״ח של מרת מייטא ווידער) ר׳ יצחק - ר׳ ישראל ברוך - ר׳ אפרים - מרת ביילא דערמער - מרת בת שבע איידעלשטיין -

דור מ (יו״ח ר׳ ישראל בער וויזל) מרת פרומעט אשת ר׳ הערש וויזל בן מרת עלקא ב״ר יעקב - ר׳ גדלי׳ זוג׳ מרת בונא ב״ר אהרן מתתי׳ - מרת בתי׳ - מרת מייטא - מרת פייגא אשת ר׳ משה וואלף וויזל - מרת עלקא אשת ר׳ מאיר (ווייס) שטערן -

דור מא (יו״ח של ר׳ גדלי׳) ר׳ אייזיק לייב - ר׳ יוסף יו״ט - ר׳ מנדל - ר׳ יעקב מרת בראנע -

דור מא (יו״ח של מרת פייגא) מרת חוה ראטה - ר׳ ישראל בער וויזל -

דור מא (יו״ח של מרת עלקא) ר׳ מרדכי שטערן - ר׳ ישראל שטערן - ר׳ ברוך שטערן - מרת שרה אורנשטיין -

דור לח יא. ר׳ מענדל הלוי וויזל משיעף, זוג׳ בונא -

דור לט בילא - פריווא - טויבא - בראנא - פרומעט - דבורה - חנצא - בתי׳ - מרת שרה מלכה אשת ר׳ אברהם וועג -

דור מ (יו״ח של מרת שרה מלכה וועג) ר׳ יעקב וועג - ר׳ פינחס וועג -

דור מא (יו״ח של יעקב וועג) דינה - טויבא - רחל לאה - משה - אברהם - פינחס - אברהם ניסן - ר׳ שלמה הי״ד.

דור מב (יו״ח של ר׳ שלמה) בונא - טויבא - רחל - לאה - משה - אברהם - פינחס הי״ד.

ולהבלח״א, מרת חי׳ שרה אשת ר׳ בן ציון געלבמאן, ב״פ - מרת מרים פערל אשת ר׳ חנני׳ יו״ט ליפא מערטץ, ב״פ -

דור מג (יו״ח של מרת חי׳ שרה געלבמאן) ר׳ שלמה יעקב געלבמאן - ר׳ צבי אלימלך ע״ה - מרת ניסל אשת ר׳ ישראל ארי׳ פישער - מרת מילכה אשת ר׳ דוד ראזענבערג - אשת ר׳ מיכל בר״א גרינפעלד -

דור מג (יו״ח של מרת מרים פערל מערטץ) ר׳ שלמה יעקב מערטץ - ר׳ אברהם יצחק מערטץ ק״י - ר׳ דוד צבי מערטץ - מרת מילכה אשת ר׳ שלום מאיר קעסטנבוים, ב״פ -

דור מא (יו״ח של ר׳ פינחס וועג) אשת הרב נפתלי הירצקא האניג משארמאש -

אויף דעם בלאט

קענט איר צושרייבן דעם המשך פון אייער יחוס - קייט ביז צו אייערע קינדער און אייניקלעך שיחיו עמו"ש, כדי זיי זאלן קענען ציען די גאלדענע קייט עבגוצבב"א.

ההמשך מדף _____

דזר _____

מגילת יוחסין

למשפחת שטיינמעטץ

דור לז

הרבנית רעכיל

בת הגה"צ ר' **אברהם וויזל** זצ"ל מבילווארייטץ

אשת הגה"צ ר' שלמה שטיינמעטץ ב"ר אברהם ברוך ע"ה

שו"ב בספינקא

נפ' ב' אלול, מנוחתו בספינקא

גדולי וצדיקי הדור אמרו עליו שהוא בעל רוח הקודש

(לעיין מה שנאמר ומדובר עליו בגוף הספר הנוכחי בעומדנו על אודות הישוב "ספינקא")

יו"ח של מרת רעכיל שטיינמעץ

דור לח

ר' **אברהם ברוך** שטיינמעץ; שו"ב בספינקא

(נזכר בספר קרבן עני תרל"ג)

ר' **נפתלי הערץ** זוג' מרת לאה מלכה ראזענבערג מטעטש

ר' **יחיאל מיכל** זוג' מרת בלומא

מרת **עטיא** אשת ר' ישראל מנחם כהן מטעטש

נפטרה י"ג אב תרפ"ו מנוחתה בטעטש

דור לח

ר׳ אברהם ברוך שטיינמעץ שו״ב ספינקא

נפטר ד׳ אדר ב׳ תרע״ו

זוג׳ מרת חוה יוטא (פריעד) ע״ה

נפטרה כ״ה תשרי תרפ״ד מנוחתה במאקעווא

יו״ח של ר׳ אברהם ברוך

דור לט מרת רעכיל (בזיוו״ר אשת ר׳ ארי׳ קאָוולער ע״ה)
בזיוו״ש אשת ר׳ יצחק **בראווער** ממאקעווא,
נפ׳ י״ג כסליו.

מרת פעסיל אשת ר׳ מרדכי **רובינשטיין** ממאקעווא.

יו״ח של מרת רעכיל בראווער מזיוו״ר

דור מ **ר׳ יחזקאל צבי** זוג׳ **מרת בלומא** (יאזאפאוויטש).

יו״ח של ר׳ יחזקאל צבי

דור מא ר׳ חיים ארי׳ בראווער, וומ״ב.

מרת חוה יוטא אשת ר׳ **בערל גרינפעלד** ב״פ

מרת טשארנא אשת ר׳ **מרדכי גראס**, ב״פ.

יו״ח של ר׳ חיים ארי׳

דור מב **ר׳ משה טובי׳** קר״י - **ר׳ יחזקאל צבי**
אהרן קר״י - **ר׳ מענדל מאיר** קר״י - ר׳
נתן יושע קר״י - אשת ר׳ **זלמן לייב**
פריינד וומ״ב - אשת ר׳ **משה אביגדור**
יאקאבאוויטש קר״י - ר׳ **וואלף** קר״י -

ר׳ אברהם ברוך וומ״ב - ר׳ מרדכי
שמשון וומ״ב - אשת ר׳ שלום יושע
וואלטער וומ״ב - ר׳ חנני׳ יו״ט
ליפא לונדון.

יו״ח של מרת חוה יוטא גרינפעלד

דור מב ר׳ יחזקאל גרינפעלד, בראזיל
ר׳ משה טובי׳ גרינפעלד, וומ״ב
ר׳ אברהם ברוך גרינפעלד, מאנסי
ר׳ יושע גרינפעלד, ב״פ

שאר יו״ח של מרת רעכיל אשת ר׳ יצחק בראווער

דור מ מרת חי׳ אשת ר׳ מרדכי פליישמאן.
ר׳ שלמה בראווער זוג׳ מרת אסתר (גרינוואלד)
ר׳ משה בראווער זוג׳ מרת שרה
מרת פעסיל אשת ר׳ נפתלי מרדכי פליישמאן
ר׳ אברהם ברוך זוג׳ מרת מירל

יו״ח של מרת חי׳ פליישמאן

דור מא מרת חנה אשת ר׳ יוסף ווינטער
ר׳ אברהם ברוך זוג׳ מרת רייזל
ר׳ נפתלי
מרת חוה יוטא אשת ר׳ שמואל שטערן ב״פ

יו"ח של מרת חוה יוטא שטערן

דור מב ר' משה גדלי' ב"פ - ר' יצחק ב"פ

מרת אסתר אשת ר' יוסף רידער ב"פ.

יו"ח של ר' שלמה בראווער וזוג' מרת אסתר

דור מא מרת טויבא אשת ר' יצחק גרינפעלד ב"פ

מרת חוה יוטא אשת ארי' פרידמאן ב"פ.

מרת זיסל אשת ר' מאיר זייענס בראזיל

מרת חי' פערל אשת ר' יעקב צימערמאן מאנטריאל

מרת מינדל אשת ר' חיים ברוין ב"פ.

יו"ח של מרת טויבא גרינפעלד

דור מב ר' יחזקאל שרגא זוג' מרת צפורה ב"פ

מרת רעכיל חנה מלכה אשת ר' יעקב הלל לאגער ב"פ

ר' משה ישראל מאיר זוג' מרת פערל פעסיל ב"פ

יו"ח של מרת חוה יוטא פרידמאן

דור מב מרת מלכה אשת ר' שלמה שווימער ב"פ - ר' זוסמאן פר"מ, זוג'

מרת יוטא וומ"ב - מרת רעכיל אשת ר' יצחק פראנקפורטער ב"פ - מרת לאה אשת ר' שלמה שפירא ב"פ -

ר׳ יעקב פר״מ זוג׳ מרת חנה בענדיק
א״י - ר׳ ישראל פר״מ זוג׳ מרת חנה
גרינוואלד ב״פ

יו״ח של מרת זיסל זייאנס

דור מב ר׳ ישראל זוג׳ מרת שרה בראכפעלד
מעקסיקו
ר׳ יוסף זוג׳ מרת איאלה לודמיר בראזיל
מרת רעכיל אשת ר׳ אליהו שפירא א״י
מרת לאה דויטש לעקוואוד

יו״ח של מרת חי׳ פערל צימערמאן

דור מא מרת לאה אשת ר׳ אהרן מאשקאוויטש
מרת מרים אשת ר׳ אברהם שמעון רידער
מרת רחל אשת ר׳ ישעי׳ האלענדער

יו״ח של מרת מינדל אשת ר׳ חיים ברוץ

דור מב ר׳ יצחק ברוך זוג׳ צירל
מרת גיטל אשת ר׳ מאיר אבראמאוויטש
מרת רעכיל אשת ר׳ אהרן ארטנער
מרת שיינדל למשפחת בלייער

יו״ח של ר׳ משה בראוועד וזוג׳ מרת שרה

דור מא ר׳ יצחק בראוועד זוג׳ מרת שרה ב״פ
מרת אסתר אשת ר׳ שלמה שעכטער
מרת חוה יוטא אשת ר׳ מענדל איצקאוויטש

מרת מינדל פעסיל אשת ר׳ אליעזר
שלמה גאלדשטיין מאנסי
מרת רעכיל אשת ר׳ יואל ווייס מאנסי

יו״ח של ר׳ יצחק בראוועד
דור מב ר׳ יוסף נחמן בראוועד זוג׳ מרת שרה
ר׳ יעקב שלמה זוג׳ מרת רבקה
מרת רעכיל אשת ר׳ מתתי׳ דייטש
מרת לאה

יו״ח של מרת אסתר אשת ר׳ שלמה שעכטער
דור מב ר׳ יצחק זוג׳ מרת חי׳ מרים
ר׳ טובי׳ זוג׳ מרת גיטל
ר׳ יוסף זוג׳ מרת שושנה
ר׳ נפתלי - ר׳ חיים שלום

יו״ח של מרת חוה זטא אשת ר׳ מענדל איצקאוויטש
דור מב ר׳ יהודא
מרת אסתר אשת ר׳ אברהם דייטש

יו״ח של מרת מינדל פעסיל אשת ר׳ אליעזר
שלמה גולדשטיין מונסי
דור מב חי׳ רבקה - יצחק אלחנן - יודא יוסף
- שרה מלכה - יוכבד צפורה.

יו״ח של מרת רעכיל אשת ר׳ יואל ווייס מאנסי
דור מב מרת שרה אשת ר׳ חיים מערעליס - מרת
רבקה אשת ר׳ אברהם ניסן דייטש -

ר׳ יצחק זוג׳ מרת טויבא - יושע צבי -
נפתלי - אליעזר - אסתר - מרים

יו״ח של ר׳ אברהם ברוך בראוווער וזוג׳ מרת מירל

דור מא מרת רעכיל תחי׳ אשת ר׳ יודא בריסק

מרת רבקה תחי׳ אשת ר׳ וואלף נויאוויטש

מרת חוה איטע תחי׳ אשת ר׳ שבתי יצחק ברוינער

מרת פעסיל פרומעט תחי׳ אשת ר׳ מיכאל דוב נייהויז

הרב זאב נ״י בעמח״ס ״סוכת שלום״ ״והלכתא רבתא לשבתא״

ר׳ נפתלי נ״י חתן ר׳ יוסף מרדכי שווארץ נ״י

הרב ישעי׳ צבי נ״י חתן העסקן ר׳ אברהם מרדכי פאלאטשעק נ״י בעמח״ס ״עולת נדבה״ ״ספר התפלה״ וש״ס.

ר׳ שלמה נ״י חתן ר׳ ישראל פויגל נ״י

מרת חנה מינדל תחי׳ אשת ר׳ יצחק ב״ר יעקב רובין נ״י

דור לח

ר׳ נפתלי הערץ שטיינמעץ ב״ר שלמה שו״ב
מגדולי חסידי צאנז ושינעווא
נפטר ט׳ חשון תרמ״ט, מנוחתו בטעטש

על מצבתו חרוט

בכי רב ומספר גדול על פטירת איש תם וירא ד׳
נקטפה שושנה מלא עתה, פרי הילולים נטע שעשועים
תורת ה׳ ומצותיו שמר לעניים ואביונים מהונו פזר
ישרים ורבנן מוקיר ותמך
ה״ה הרבני החסיד המפורסם מו״ה **נפתלי הערץ**
בה״ר החסיד מ׳ שלמה ז״ל - נפטר ט׳ חשון תרמ״ט לפ״ק

זוג׳ **מרת לאה מלכה** ב״ר יעקב ראזענבערג ע״ה מסיגעט
שם אמה מרת ניסל כהנא

על מצבתה חרוט

פ״נ

אשה צנועה וחסודה עטרת בעלה ותפארת בני׳
אשת חיל ויראת ד׳ מרת **לאה מלכה**
ב״ר יעקב ז״ל - נפטר ג׳ אייר תרנ״ו ת.נ.צ.ב.ה.
מנוחתה בטעטש

יו״ח של ר׳ נפתלי הערץ

דור לט [1] ר׳ **נחמן** (נפטר ד׳ דחוהמ״ס תרס״ה בטעטש) זוג׳ מרת פייגא ע״ה מטעטש.

[2] ר׳ **יוסף מרדכי** (נפטר ה׳ אדר מנוחתו בהר הזיתים, הי׳ מחשובי חסידי האדמו״ר בעל צמח

צדיק מוויזניץ); זוג׳ מרת יכעט (נפטרה ז׳ ניסן מנוחתה בהר הזיתים.

[3]פריידא רבקה אשת ר׳ מרדכי ווייס מטעטש נפטר י׳ שבט, מנוחתו בטעטש.

[4]ר׳ יצחק שטיינמעץ זוג׳ מרת אלטע שרה (עקה״ש אוישוויץ) נפטר י״ב תשרי תש״ג, ב׳ בנים הי׳ להם.

[5]ר׳ שלמה שטיינמעץ מבירסאניף.

יו״ח של ר׳ נחמן מטעטש

דור מ [1]הרב חיים שטיינמעץ ממיהאלאוויץ - זוג׳ מרת רבקה (רובין).

[2]מרת ניסל אשת ר׳ מנחם מנלי ווייזער מריטשקע-וואלאווע

[3]מרת רעכיל אשת ר׳ יודא לייב ווייס

[4]ר׳ יחיאל מיכל זוג׳ בזיוו״ר מרת עטיל (הלפערט)

יו״ח של ר׳ יחיאל מיכל מזיוו״ר

דור מא מרת ניסל אשת ר׳ זלמן ווייסבערג, יו״ח ר׳ נחמן

מרת סאסא אשת ר׳ יוסף אנטמן א״י, יו״ח ר׳ נחמן וזוג׳ חנה רות

ר׳ נחמן שטיינמעץ זוג׳ מרת פרומעט מנירבאטור

יו״ח של ר׳ יחיאל מיכל מזיוו״ש זוג׳ מרת הענדיל ע״ה

דור מא [1]ר׳ שמחה ישכר דוב שטיינמעץ זוג׳ מרת מירל ב״פ

[2]ר׳ מנחם אהרן שטיינמעץ זוג׳ מרת צבי׳ וומ״ב

יו"ח של ר' שי"ד שטיינמעץ

דור מב מרת פייגא אשת ר' אברהם יוסף ווייגגארטין ב"פ

מרת הענדיל אשת ר' אשר ברעכער מאנסי

מרת לאה אשת ר' דוב בער כהן

מרת שרה רעכיל אשת ר' יואל דוד שפיגל

ר' יחיאל מיכל שטיינמעץ זוג' מרת רות

יו"ח של ר' מנחם אהרן שטיינמעץ

דור מב הרב נחמן יחיאל מיכל זוג' מרת חנה בת שבע ב"פ

ר' אברהם מאיר יעדקב זוג' מרת יהודית

ר' דוד משה אלימלך זוג' מרת אסתר רייזל

ר' חיים שלמה זוג' מרת אסתר סערל

מרת חי' פערל רבקה אשת ש"ב ר' אשר זעליג וואגשאהל

ר' יואל צבי זוג' מרת פעסל

ר' נפתלי הירץ זוג' מרת מרים

ר' יוסף יצחק אייזיק זוג' מרת שפרה

ר' אשר ישעי' זוג' מרת אסתר

מרת רעכיל (נפטרה י"ט כסליו תרצ"ט)
אשת ר' יודא לייב ווייס מטעטש
(נפ' ה' סיון תש"ד).

יו"ח של מרת רעכיל ווייס

דור מא [1] ר' נפתלי הירץ זוג' מרת פאניא

[2] ר' משה מחוסט, זוג' מרת מושקוט ליבא

[3] מרת ביילא אשת ר' שמואל ארי'
דורנובוש בעלגיע-ב"ב

[4] מרת אסתר אשת ר' יושע ווייס מב"ב

יו"ח של ר' נפתלי הירץ

דור מב ר' נחמן - שרה - פייגא

יו"ח של ר' משה ווייס מחוסט

דור מב מרת סילקא אשת ר' משה

יו"ח של מרת ביילא דורונביש

דור מב מרת רעכיל אשת ר' משה עדעל ב"ב -
ר' מרדכי זוג' מרת גיטל מאנטריאל -
שרה - חיים - שמואל ארי' - יהושע
אלעזר - דינה פייגא - נחמי'.

יו"ח של מרת אסתר ווייס

דור מב ר' יהודא לייב זוג' מרת פריידא
מרת מרים אשת ר' יחיאל הרצל
ר' יוסף זוג' מרת חנה ב"ב

יו"ח של מרת ניסל ווייזער

דור מא אליהו - ישכר בעריש - משה יודא - טובי'
- טאובע - יעקב - סאסא - ר' אלכסנדר
יו"ט ליפא זוג' מרת הינדא - ר' מרדכי זוג'
שרה - מרת פייגא אשת ר' פתחי' צבי
מאשקאוויטש ב"פ.

יו"ח של ר' ליפא ווייזער

דור מב ר' אברהם מאיר יעקב זוג' מרת שרה
רבקה (אפעל) ק"י
ר' מנחם מנלי זוג' מרת חי' רויזא
(נויאוויטש) וומ"ב
מרת חי' ניסל אשת ר' יוסף זאב
מויזקאפ וומ"ב
ר' נחמן משה אלימלך זוג' מרת
טויבא פערל (וואלטער) וומ"ב

יו"ח של ר' מרדכי ווייזער

דור מב עמנואל - ניסל

יו"ח של מרת פייגא מאשקאוויטש

דור מב ר' טובי' מאשקאוויטש זוג' מרת ביילא
מרת ניסל פערל אשת ר' גרשון מאיר
דאסקאלאוויטש

יר"ח של ר' חיים שטיינמעטץ ממיהאלאוויץ וזוג'
מרת רבקה (רובין) - (הרה"ק משינעווא ז"ע אמר לקח את
ר' חיים לנכד, כי הוא לוקח אותו כי הוא נכד הטו"ז ז"ע)

דור מא **מרת רחל מרים** אשת הג"ר יחיאל **גרינצווייג**
אב"ד דאלהא

הרב אשר זוג' **מרת חנה מלכה** (בהג"ר
ישראל פריינד אב"ד הוניאד).

מרת לאה מלכה אשת **ר' אלי' רובין**
מקאטשין-פולין.

מרת ראצא אשת **ר' שמואל רובין** מווישניצא

מרת נחמה אשת **הרב יוסף חיים**
געווירצמאן הי"ד בהרה"ק ר"י
מפשווערסק

ר' נחמן מווישניצא, זוג' **מרת רישע רובין**

יו"ח של ר' אשר שטיינמעץ אב"ד ריגנא
בעמח"ם מקוה ישראל

דור מב **ר' מרדכי לייב - ר' אברהם יושע**

ר' שלמה זלמן זוג' **מרת חנה מרים**
בערגסאס - **מרת רחל** אשת **ר'**
ישראל ניימאן.

יו"ח של מרת רחל ניימאן

דור מג **ר' אשר** זוג' **מרת דאסה** (הורוביץ) ק"י

מרת חנה מלכה אשת **הרב חיים יוסף**
ווערצבערגער

ר' משה אליעזר זוג' **מרת שרה רבקה**
(טירנויער)

ר׳ אברהם יושע זוג׳ מרת דינה
(שווארץ)

יו״ח של מרת לאה מלכה רובין

דור מב יחזקאל שרגא - שמואל - נחמן - יצחק
אייזיק - אשר - חנה רחל נהרגו
עקה״ש, הי״ד.

יו״ח של מרת רחל מרים גרינצווייג

דור מב מרת פערל פיגא אשת הג״ר אלכנסדר אשר
באב״ד אב״ד טארטיקוב - מרת חנה
מלכה וואגשאהל - מרת יוכבד
פאנעטה.

יו״ח של מרת פערל פיגא

דור מג מרת רחל מרים אשת הרב שלום
מענדלאוויטש מאנסי

הרב יחיאל אב״ד טארטיקוב, זוג׳ רחל
רייזל (אשכנזי) ב״פ

הרב חיים יהושע העשיל זוג׳ עטיל
(גלאנץ) ב״פ

מרת חנה אשת הרב אברהם
הלבערשטהם ב״פ

הרב מרדכי זוג׳ יוכבד מינדל
(וואגשאהל) מאנסי

הרב נפתלי מאיר זוג׳ שרה (פינטער)
ב״פ

יו״ח של מרת חנה מלכה אשת הרב יחזקאל שרגא וואגשאהל מלאנצוט

דור מג מרת רחל מרים אשת ר׳ אליהו יודא לייב קליין מאנטריאל

הרב יחיאל זוג׳ מרת מרים הורוויץ

הרב אשר זעליג זוג׳ מרת חי׳ פערל רבקה (שטיינמעץ) וומ״ב

מרת יוכבד מינדל אשת הרב מרדכי באבא״ד מאנסי

מרת רבקה נחמה אשת הרב מנשה פיליפ

הרב נפתלי חיים ראובן זוג׳ מרת עטיל

יו״ח של מרת יוכבד פאנעטה אשת הרב אלטר אלימלך פאנעטה אב״ד דעעש

דור מג הרב יחיאל אשר זוג׳ מרת חי׳ פערל מאנטריאל

מרת רחל מרים אשת הרב ישראל יעקב יוסף טערקלטויב וומ״ב

מרת שרה רבקה אשת הרב יוסף דוב אשרי פלעטבוש

מרת מלכה פערל אשת הרב משה גרינפעלד ב״פ

הרב יעקב מנחם זוג׳ צפורה ברינדל בת הרב ר׳ אלטער אליעזר כהנא אדמו״ר מספינקא-זידטשוב, ירושלים

הרב שמואל חיים יחזקאל זוג׳ מרת
חוה גרינפעלד אנטווערפן
מרת פייגא רייזל אשת ר׳ אהרן צבי
קליינמאן ב״פ

יו״ח של מרת רחל מרים גרינצווייג שנהרגו עקה״ש
דור מב יחזקאל שרגא - צבי אלימלך - קלונימוס
קלמן כתריאל - נחמן - פריידא - ראצע -
פעלא.

יו״ח מרת לאה מלכה אשת הרב אליי רובין
מקאטשין-פולין
דור מב יחזקאל שרגא - שמואל - נחמן - יצחק
אייזיק - אשר - חנה רחל הי״ד.

יו״ח של מרת ראצא
דור מב יחזקאל שרגא - נחמן - יוכבד
שיינדל - הודית הי״ד.

יו״ח של מרת נחמה אשת הרב יוסף חיים
געווירצמאן
דור מב יחזקאל שרגא - רחל פייגא - נחמן, -
ועוד שני ילדים, הי״ד
הרב נחמן זוג׳ מרת רישע רובין
מווישניצא, בתו יוכבד הי״ד

יו"ח של ר' יוסף מרדכי שטיינמעץ ברנ"ה וזוג' מרת יכעט

דור מ מרת מרים אשת ר' צבי הערש מגיד מפעטריווא

מרת ניסל אשת ר' פנחס ווייס

ר' נחמן שטיינמעץ זוג' מרת פייגא מנערעסניצא

ר' יודא ארי' לייב זוג' מרת מרים (ווייס)

ר' שרגא פייבל שטיינמעץ מבורשא

יו"ח של מרת מרים מגיד

דור מא ר' שלמה לייב מגיד מפעטריווא זוג' מרת רחל

יו"ח של ר' שלמה לייב מגיד

דור מב מרת יוטא אשת ר' מרדכי זלמן ווישניצער ב"ב - יוסף - מאיר - נפתלי הערץ - חיים - אברהם שמואל - מרת דרעזע בלומא אשת ר' מרדכי זלמן ווישניצער

יו"ח של מרת יוטא ווישניצער

דור מג ר' צבי הערש ווישניצער זוג' מרת לאה כפר גדעון

ר' גבריאל יוסף ווישניצער זוג' מרת רחל ב"ב

מרת רחל אשת ר' יוסף ווישניצער מאנסי

מרת גיטל מרים אשת ר' אהרן טויסיג ב"ב

יו"ח של מרת דרעזא בלומא ווישניצער

דור מג ר' מענדל ווישניצער זוג' מרת אסתר

מרת שרה אשת ר' ארי' טויביאַס ב"ב

יו"ח של מרת ניסל וויים (ברי"מ)

דור מא ר' ארי' לייבוש ווייס זוג' מרת עלקא סיגעט
- ר' שרגא פייוויל ווייס שו"ב ביסטרא -
ר' נפתלי הערץ ווייס - לאה מלכה -
מרת רבקה אשת ר' ישראל ניימאן.

יו"ח של ר' ארי' לייבוש

דור מב מרת יכט אשת ר' שמואל יונגער

יו"ח של ר' שרגא פייבל וויים

דור מב ר' שלמה הערש ווייס ירושלים
מרת רבקה אשת ר' בן ציון חיים
ווייינבערגער וומ"ב
מרת בלומא אשת הרב מענדל
שנעבאלג מאנטצ'עסטער

יו"ח של מרת בלומא שנעבאלג

דור מג הרב חיים פייוויל - הרב ישראל
שנעבאלג - הרב פינחס שנעבאלג -
מרת לאה מלכה הלפערין - הרב
יצחק אייזיק שנעבאלג.

יו"ח של מרת רבקה ניימאן

דור מב ר' פנחס ניימאן וומ"ב
ר' אברהם ניסן ניימאן וומ"ב
מרת יכט אשת הרב פישל סענדראוויטש
וומ"ב.

יו"ח של ר' נחמן ברי"מ שטיינמעץ מנערסניצא זוג'
מרת פייגא

דור מא ר' מאיר דוד זוג' מרת צבי'

מרת לאה מלכה אשת ר' נפתלי הערץ
קליין מנערסניצא

מרת חי' יוטא אשת ר' יוסף ווייס מנערסניצא

יו"ח של ר' מאיר דוד

דור מב יוסף מרדכי - נפתלי הערץ - יודא
לייב - יצחק שרגא פייבל - גאלדא -
פנחס - אברהם עביר הי"ד. -
ולהבחל"ח ר' שלמה שטיינמעץ זוג'
מרת לאה ב"ר חיים קליין - מרת סערל
אשת הרב ישכר בערצא לייפער.

יו"ח של מרת סערל לייפער

דור מג ר' מאיר דוד - ר' יחיאל - ר' נחמן -
מרת צבי' אשת ר' יחזקאל גלאנץ -
מרת סאסא אשת ר' שלום יוסף
דייטש.

יו"ח של מרת חי' איטא ווייס

דור מב [1]ר' אלי' ווייס הי"ד - [2]מרת דבורה
רבקה אשת ר' דוד אברמאוויטש ב"ב -
[3]מרת שרה אשת ר' יעקב סאלאמאן
ב"ב - [4]ר' ישראל זוג' מרת חי' - יוכבד
- מנשה - אסתר - ראובן - שלמה -
מרדכי - ר' בן ציון זוג' מרת חי' גיטל
- ר' אייזיק עביר זוג' מרת אסתר.

יו"ח של מרת דבורה רבקה

דור מג ר' יוסף ווייס - ר' לייבל ווייס ב"ב

יו"ח של מרת שרה סאלאמאן

דור מג ר' יוסף - ר' רפאל - ר' מענדל

יו"ח של ר' ישראל ווייס

דור מג גיטל - יוסף - יודא

יו"ח של ר' בן ציון ווייס

דור מג ר' אפרים זוג' מרת שושנה ב"ב - מרת פייגא אשת ר' סענדר פרידמאן מאנסי - מרת יכעט אשת ר' ראובן אוסטרליץ סקוועד - ר' נחמן זוג' מרת לאה ב"ב - ר' יוסף זוג' מרת חי' ב"ב - ר' מאיר זוג' מרת חנה ב"ב - ר' ישעי' זוג' מרת חנה ב"ב - ר' יחיאל זוג' מרת שרה ב"ב - ר' נפתלי הערץ זוג' מרת חי' ב"ב - מרת שרה אשת ר' ארי' גוטמאן ב"ב.

יו"ח של ר' אייזיק עביר

דור מג מרת שרה אשת ר' ארי' ווייס ב"ב - מרת חי' יוטא אשת ר' שלום דייטש ב"ב - ר' יוסף ב"ב - ר' חיים ב"ב - ר' דוד וומ"ב - ר' נחמן לונדון - ר' יושע ב"ב - מרת טויבא אשת ר' ארי' האגער ב"ב - מרת נעשא אשת ר' אייזיק לייב וויזל ב"ב - מרת לאה מלכה אשת ר' יודא געלבער.

יו"ח של ר' יודא ארי' לייב ווייס זוג' מרת מרים

דור מא ר' יעקב ווייס מחוסט

מרת פערל אדא לאנדא

ר' סענדר ווייס מטאפלטשאן

מרת סימא אשת ר' מענדל שלאמאוויטש

ר' נחמן ווייס זוג' מרת חוה טאראנטא

מרת רבקה אשת ר' בערל אדלער מטעטש

יו"ח של מרת סימא שלאמאוויטש

דור מב ר' ישעי' זוג' מרת פרימעט קווינס

ר' אלי' בצלאל זוג' מרת רות

מרת רבקה אשת ר' לוי יצחק פאלאק

יו"ח של ר' נחמן

דור מב ר' לייב ווייס מאנסי

יו"ח של מרת רבקה אדלער

דור מב ר' יודא ארי' אדלער

יו"ח של ר' שרגא פייבל שטיינמעץ מבורשא

דור מא מרת מרים - מרת ניסל אשת ר' שלמה לעבאוויץ - ר' נחמן שטיינמעץ ב"ב.

יוצ"ח של מרת פריידא רבקה ב"ר נפתלי הערץ שטיינמעץ אשת ר' מרדכי ווייס מטעטש, נפטר י' שבט

דור מ ר' צבי ווייס זוג' מרת פעסיל מחוסט

מרת פערל אשת ר' אברהם עביר ווייס

יו"ח של ר' צבי וויים

דור מא ר' נפתלי הערץ ווייס מיאמי

ר' אנשיל ווייס זוג' מרת פערל מיאמי

ר' משה ווייס

מרת פרומטשא אשת ר' משה גוטמאן אנטווערפן

מרת עלקא אשת ר' אברהם אביש האגער, אויבער-ווישעווא

מרת פערל אשת ר' מענדל שטערן ווין

יו"ח של מרת פרומטשא גוטמאן

דור מב ר' צבי גוטמאן זוג' שרה אנטווערפן

ר' מנחם גוטמאן זוג' מרת רחל ווא"ב

ר' יעקב מרדכי גוטמאן זוג' מרת חי' ב"פ

ר' דוד אברהם זוג' מרת יוטא אנטווערפן

יו"ח של מרת עלקא האגער

דור מב [1]ר' אלעזר קלונימוס זוג' מרים גאלדא ב"פ-א"י - [2]ר' דוד - [3]פריידא רבקה - [4]מרת פעסיל אשת ר' מרדכי וויינבערגער

יו"ח של ר' אלעזר קלונימוס האגער

דור מג מרת יוטא רבקה אשת ר' יחיאל איצקאוויטש ב"פ - ר' אברהם אביש

האגער זוג׳ מרת צירל ירושלים - ר׳
נפתלי האגער זוג׳ מרת צירל - ר׳
יעקב מנחם

יו״ח של מרת פעסיל ווייגבערגער וומ״ב

דור מג מרת עלקא אשת ר׳ הערשל כ״ץ
ר׳ אברהם אביש זוג׳ מרת פרומעט
מרת אסתר אשת ר׳ מענדל קלאגסברוין
מרת פריידא רבקה אשת ר׳ אברהם
חיים קליינמאן

יו״ח של מרת פערל אשת ראי״ע וויים

דור מא מרת ניסל אשת ר׳ אברהם לויעש שו״ב
גראסווארדיין
מרת אסתר אשת ר׳ משה שטיינבערגער
גראסווארדיין
מרת פייגא אשת ר׳ יעקב שמואל פרנקל
ממונקאטש
מרת לאה מלכה אשת הרב יצחק מאיר
ראפאפורט

יו״ח של מרת ניסל לויעש

דור מב ר׳ פנחס ווייס
מרת לאה מלכה שטיינבערג קווינס

ר׳ דוד ווייס הרב הראשי ברלין

ר׳ שלמה ווין א״י - ר׳ יצחק ווייס

יו״ח של מרת אסתר שטיינבערגער

דור מג מרת רחל אשת ר׳ יודא דימענשטיין

מרת חי׳ אשת ר׳ בעריש ראפאפורט

ר׳ בן ציון שטיינבערגער זוג׳ מרת מרים ב״פ

ר׳ יונה שטיינבערגער זוג׳ מרת פערל

יו״ח של מרת פייגא פרנקל

דור מג ר׳ אורי פרנקל

יו״ח של מרת לאה מלכה ראפאפורט

דור מג מרת איידל אשת ר׳ משה סעמיועלס וומ״ב

ר׳ בעריש ראפאפורט זוג׳ מרת חי׳ שטיינבערגער קווינס

דור לח

ר׳ יחיאל מיכל שטיינמעץ ב״ר שלמה זצ״ל

נפטר כ״ד אדר א׳ תרע״ו

נטמן בהר הזיתים חלקת קאסוב

זוג׳ **מרת בלומא** ב״ר שלמה שמריהו ע״ה

נפטרה כ״א כסליו תרנ״ו

יו״ח של ר׳ יחיאל מיכל

דור לט מרת בתי׳ אלטע אשת ר׳ נחמי׳ **ראזענבערג** נפטרה ט׳ אייר תרס״ה

מרת יוטא נפ׳ ה׳ אב תרנ״ה

ר׳ חיים מאיר שטיינמעץ

ר׳ אברהם שטיינמעץ נפ׳ י״ז טבת תשכ״ז, זוג׳ מרת חי׳, נפטרה ט׳ שבט תש״ה (מקודם גרו בווישעווא ואח״כ בבודא-פעסט

מרת חנה רעכיל אשת ר׳ יעקב **פריעדמאן** מסיגעט

יו״ח של ר׳ אברהם שטיינמעץ

דור מ **ר׳ שמואל שטיינמעץ**

ר׳ אשר זעליג שטיינמעץ זוג׳ מרת חנה מפעסט

מרת בלומא אשת ר׳ משה **ראזנער** מאקעווא

מרת מינצא אשת ר׳ **אברהם מאיר אינדיג**

יו״ח של ר׳ אשר זעליג

דור מא **ר׳ שלמה - ר׳ עקיבא - ר׳ נפתלי**

יו"ח של מרת בלומא ראזנער

דור מא ר' שלמה מיכל ראזנער ק"י

ר' ישראל שמעי' ראזנער וומ"ב

יו"ח של ר' שלמה מיכל

דור מב ר' משה דוד ראזנער וומ"ב - ר'
יושע ראזנער ק"י - ר' יקותיאל
ראזנער ב"פ - ר' אברהם ראזנער ב"פ

יו"ח של ר' ישראל שמעי'

דור מב ר' משה אברהם ראזנער וומ"ב

ר' מנחם מענדל ראזנער ב"פ

יו"ח של מרת מינצה אינדיג

דור מא מרת בלומא אשת ר' פייוויש
ראזענבערג

יו"ח של מרת חנה רעכיל פרידמאן

דור מ מרת בתי' אשת ר' דוד בילער מסיגעט

ר' שלמה שמעי' פרידמאן מסאטמאר

מרת מלכה פעסיל אשת ר' וואלף מאצען שו"ב
באראַד

ר' חנני' יו"ט ליפא פריעדמאן (זוג' בזיוו"ר
מרת מירל בתה שרה יענטא הי"ד)
בזיוו"ש מרת גיטל שטיינבערגער
ממוזשאי (נפטרה ג' סיון תשנ"ז, בן
פ"ט שנים. - ר' ליפא ע"ה נפטר י"ח
מנחם אב תשנ"ז).

מרת לאה ווידער - ר׳ אפרים מקאשוי - מרת בלומא אשת ר׳ פישל שטויבער

יו״ח של מרת מלכה פעסיל

דור מא ר׳ בן ציון מוצען ירושלים

יו״ח של ר׳ חנני׳ יו״ט ליפא פרידמאן

דור מא מרת מינדל

ר׳ יעקב פריעדמאן זוג׳ מרת בלומא דבורה ב״פ

ר׳ עוזר פריעדמאן זוג׳ מרת מייטא וומ״ב

יו״ח של מרת בלומא שטויבער

דור מא יחיאל מיכל - זיסל רבקה הי״ד

ר׳ חיים שמואל שטויבער מאנסי

בנו של ר׳ חיים שמואל

דור מב ר׳ פישל שטויבער

יו״ח של מרת בתי׳ אלטע ב״ר יחיאל מיכל אשת ר׳ נחמי׳ ראזענבערג

דור מ [1]ר׳ שלמה ראזענבערג זוג׳ מרת רייזל (לאבין מסיגעט)

[2]ר׳ מרדכי ראזענבערג

[3]מרת רבקה אשת ר׳ משה פיקסלער מפראג

[4]ר׳ חיים לייב ראזענבערג זוג׳ מרת מלכה (ויו״ח נחמה בתי׳, אסתר ופישל נהרגו בדרך לאוישוויץ הי״ד)

5) מרת בלומא

יו"ח של ר' שלמה ראזענבערג

דור מא ר' שמעי' זוג' מרת רייזל - ר' משה זוג'
מרת חי' חנצע

יו"ח של ר' שמעי'

דור מב ר' שלמה ראזענבערג ב"ב

ר' שמואל ראזענבערג ב"ב

יו"ח של ר' משה ראזענבערג

דור מב ר' מרדכי ארי' זוג' מרת חי'

יו"ח של ר' מרדכי ארי'

דור מג ר' משה צבי ראזענבערג מאנסי

מרת העניא ב"פ

יו"ח של מרת רבקה פיסלער

דור מא ר' יעקב פיקסלער זוג' מרת שרה א"י

יו"ח של ר' יעקב

דור מב מרת רבקה אשת ר' חיים ראזענצווייג
רמת גן

ר' משה פיקסלער זוג' מרת רות כפר סבא

יו"ח של מרת יוטא ב"ר יחיאל מיכל ב"ר שלמה שו"ב

דור מ רעכיל - חי' - פריידא - שלמה

יו"ח של ר' חיים מאיר ב"ר יחיאל מיכל ב"ר שלמה שו"ב

דור מ יצחק - יעקב - שמעיהו

דור לט

מרת פעסיל רובינשטיין ב"ר אברהם ברוך
נפטרה א' כסליו תרצ"ג, מנוחתה במאקעווע
אשת הרה"ח ר' **מרדכי רובינשטיין, חסיד ראזלע**
נפטר ט"ז חשון תרפ"ח, מנוחתו במאקעווע

יו"ח של מרת פעסיל רובינשטיין

דור מ [1] ר' **בנימן** זוג' **מרת דבורה** ב"ר לייבוש **רובינשטיין**

[2] ר' **שלמה** זוג' **מרת ליבע**

[3] **מרת מרים** אשת ר' **יחזקאל שרגא שאלאמאן**
(נפטרה ד' אב תשמ"ה)

[4] ר' **נחמן חיים רובינשטיין** (נפטר ז' אלול תשכ"ח) זוג' **מרת ברכה**

[5] **מרת העניע** אשת ר' **מאיר גאדינגער** ממאקעווא

[6] **מרת רעכיל** אשת ר' **ליפא האניג** (נ' ז' טבת)

[7] ר' **ישראל משה רובינשטיין** זוג' **מרת עטיל** מאקעווא

[8] **מרת יוכבד פרידמאן** - [9] **מרת אסתר**

[10] **מרת רבקה** אשת ר' **גדלי' שטערן**

יו"ח של ר' בנימן רובינשטיין

דור מא ר' **צבי אשר** זוג' **מרת רעלא** הי"ד, י"ז תמוז תש"ז

ר' **יוסף מאיר** זוג' **מרת שרה** הי"ד, ז' תמוז תש"ד

ר' **שלמה** (נפ' כ"ט אדר תש"ג)

ר' **לוי יצחק** י"ז תמוז תש"ד הי"ד

מרדכי - נחמן חיים - פייגא לאה - חוה יוטא הי"ד

מרת שרה אשת ר' ישראל גאטליעב, עם שני ילדיו הי"ד

ר' לייבוש רובינשטיין זוג' מרת מליא וומ"ב.

יו"ח של ר' לייבוש רובינשטיין

דור מב ר' יוסף אלעזר זוג' מרת אסתר וומ"ב

ר' בנימין זוג' מרת אלטע הענטשא וומ"ב

ר' שלמה זוג' מרת חנה וומ"ב

ר' יעקב יחזקי' זוג' מרת חי' ב"פ

ר' צבי זוג' מרת שיינדל ב"פ

ר' ישראל יצחק זוג' מרת אסתר

יו"ח של מרת מרים שאלאמאן

דור מא ר' אברהם ברוך שאלאמאן (נפטר י"ד תשרי תשי"ח מנוחתו בטברי') זוג' מרת לאה

מרת לאה זוג' ר' חיים הערש שאלאמאן וומ"ב

מרת חוה אשת ר' רפאל כהנא וומ"ב

מרת געלא אשת ר' יעקב כהנא וומ"ב

מרת פייגא אשת ר' אברהם ישי ראזענבערג מאנטריאל

ר' יצחק אייזיק זוג' מרת פעסיל וומ"ב

ר' חיים צבי דוב זוג' מרת גאלדא מאנסי

מרת רעכיל אשת ר׳ ישראל הכהן דרעזנער
וומ״ב

מרת ליבא אשת ר׳ יעקב הערצאג
מאנטריאל

יו״ח של מרת לאה שאלאמאן

דור מב מרת אסתר אשת ר׳ שלמה יואל
דאווידאוויטש - אשת ר׳
יצחק רוב - ר׳ שמואל יודא זוג׳
שרה חנה.

יו״ח של מרת חוה כהנא

דור מב רעכיל - שמואל - ר׳ מרדכי זוג׳ מרת
בתי׳

מרת פעסיל אשת ר׳ אייזיק גריפל

מרת אסתר לאה אשת ר׳ יחיאל
גאדוויין

ר׳ יעקב כהנא זוג׳ מרת טויבע
מאנטריאל

ברכה - משה - שלמה

יו״ח של מרת געלא כהנא

דור מב מרת פרומעט אשת ר׳ אברהם יושע
רעטעק

ר׳ שלמה שמואל זוג׳ מירל
(פייערוורקער)

מרת פעסיל רחל אשת ר׳ בעריש
בערגער לונדון

מרת גאלדא לאה אשת ר׳ מאיר שטערן וומ״ב

מרת פייגא אשת ר׳ אייזיק פערלשטיין וומ״ב

מרת גיטל אשת ר׳ עוזיאל גאדינגער וומ״ב

יו״ח של מרת פייגא ראזענבערג

דור מב ר׳ יחיאל מיכל זוג׳ מרת שרה חנה

מרת רייצל אשת ר׳ שמואל פישמאן

ר׳ שמואל ברוך זוג׳ מרת שרה

מרת רחל אשת ר׳ ישראל אליעזר שלמה פראנקפורטער

יו״ח של ר׳ יחיאל מיכל

דור מג שאול מתתי׳ - משה טובי׳ גדלי׳ - שיינדל רייצל רבקה - פעסיל רייזל - מרדכי בנימין - מרים - חיים צבי

יו״ח של מרת רייצל פישמאן

דור מג משה - מאיר - שלמה - סאסא - יחיאל מיכל - יודא - מרדכי - בן ציון - יקותיאל - שיינדל.

יו״ח של ר׳ יצחק אייזיק שאלאמאן

דור מב ר׳ משה זוג׳ מרת עטיל וומ״ב

מרת אסתר ליבא אשת ר׳ ישראל אברהם ניימאן מאנטריאל

מרת דבורה חנה פישער
מרת יוכבד שלזינגער
מרת פייגא ראטענבערג

יו"ח של ר' חיים הערש שאלאמאן וגאלדא

דור מב ר' דוד - ר' שמואל - מרת גיטל - ר' משה - ר' מרדכי מנחם זוג' מרת שרה - מרת העניא אשת ר' ישכר דוב גלויבער - יהודית - מנחם.

יו"ח של מרת רעכיל דרעזנער

דור מב מרת אסתר ליבא אשת ר' מאיר צבי גרינבוים - מרת רבקה פעקעטע - מרת פרומא כ"ץ - ר' מרדכי - מרת שרה

יו"ח של מרת ליבא הערצאג

דור מב ר' מרדכי זוג' מרת שרה מאנטריאל - מרת רויזא אשת ר' עקיבא קריגער אנטווערפן - ר' שלמה זוג' מרת רייזל - מרת רחל אשת ר' אשר וואלף - ר' אליעזר יוחנן זוג' מרת דבורה לאה - ר' אהרן

יו"ח של ר' נחמן חיים רובינשטיין

דור מא מרת חיילא אשת ר' מאיר גענזיל
ר' מרדכי - ר' לייבוש זוג' מרת צפורה
מרת געלא אשת ר' אברהם יוסף ניימאן ווין
ר' אליעזר זוג' מרת רחל

מרת פעסיל אשת ר׳ מרדכי אהרן חיים אבערלענדער

יו״ח של מרת גענזיל

דור מב מרת נעמי - מרת אסתר

יו״ח של מרת געלא ניימאן

דור מב [1]מרת היצל אשת ר׳ שמואל בנימין ווייינבערגער

[2]מרת שרה הענא אשת ר׳ חיים זעליג פעלזין

[3]מרת פעסיל נעכא אשת ר׳ יעקב יצחק קעניג אנטווערפן.

יו״ח של מרת היצל ווייינבערגער

דור מג שאול - מרת שרה הענא אשת ר׳ משה חיים פריעד -מרת בלומא אשת ר׳ אהרן ראזענפעלד

יו״ח של מרת פעסיל אבערלענדער וומ״ב

דור מב מרת חוה יוטא אשת ר׳ שמואל לעווי

מרת מרים אשת ר׳ שמחה פרידמאן -

מרת גיטל אשת ר׳ משה אהרן יודא שלאגער - ר׳ שלום אבערלענדער - ר׳ ברוך אבערלענדער

יו״ח של מרת מרים פרידמאן

דור מג מרת אסתר אשת ר׳ משה יוסף יוזפא גלויבער - מרת ברריינדל אשת ר׳ יעקב משה ב״ר עוזר פרידמאן - שרה - ברכה -

ריזל - גיטל צארטל - חי׳ רחל - יוכבד יטל.

יו״ח של מרת גיטל שלאגער

דור מג ר׳ נחמן

יו״ח של מרת אסתר גלויבער

דור מד רבקה - דוד

יו״ח של מרת העניא גאדינגער

דור מא מרת שרה אשת ר׳ ישראל חיים אויש מאקעווא

מרת רעכיל פעלדמאן

מרת מלכה אשת ר׳ דוד ווערדיגער

ר׳ יחיאל משה גאדינגער זוג׳ מרת טויבא

יו״ח של מרת שרה אויש

דור מב ר׳ מרדכי דוד זוג׳ מרת לאה

ר׳ שמחה בונם זוג׳ מרת רחל

מרת גיטל אשת ר׳ יצחק הארנשטיין

ר׳ יחיאל משה זוג׳ מרת לאה

מרת פייגא אשת ר׳ יוסף קיזעלניק

יו״ח של ר׳ מרדכי דוד אויש

דור מג יצחק מאיר - דבורה

יו״ח של ר׳ שמחה בונם אויש

דור מג ר׳ אברהם - ר׳ מאיר - שרה - יוסף מנדל

יו"ח של מרת גיטל הארנשטיין

דור מג מנחם זאב צבי - רבקה - רילא

יו"ח של ר' יחיאל משה אויש

דור מג יצחק דוב ארי' - זאב צבי - טאבא יוטל - מאיר - יעקב יוסף

יו"ח של מרת פייגא קיזעלניק

דור מג זאב צבי - משה - העניא - זיידע עקיבא - יחיאל מאיר - יצחק מנדל.

יו"ח של מרת מלכה ווערדיגער

דור מב ר' ישראל ארי' זוג' מרת רבקה

ר' מרדכי זוג' מרת אסתר קליין סיגעט

ר' חיים זוג' מרת חנה

ר' מענדל זוג' מרת דבורה

יו"ח של ר' יחיאל משה גאדינגער

דור מב מרת מאלצע אשת ר' אלעזר אלי' געשטעטנער

ר' אברהם ברוך זוג' מרת יהודית ריקל

מרת ברנצע אשת ר' מנשה שווארץ ב"פ

מרת העניא אשת ר' יצחק ארגעל מאנטריאל

יו"ח של ר' אברהם ברוך

דור מג ר' יצחק אייזיק גאדינגער - ר' עוזיאל גאדיגנער

יו"ח של מרת ברנצע שווארץ

דור מג ר' אברהם דוד שווארץ - אשת ר' מרדכי הערש גרין

יו"ח של מרת רעכיל האניג

דור מא ר' יוסף האניג זוג' מרת בלהה חיפה

ר' מרדכי האניג חיפה

מרת פעסיל אשת ר' יצחק שאלאמאן ווילאמסבורג

יו"ח של ר' יוסף האניג

דור מב יהודית - חנני' יו"ט ליפא

יו"ח של ר' מרדכי האניג

דור מב ענת - מרת נאווע אשת ר' שרגא פייוויל אייזענבאך - אביבה - שירה דבורה.

יו"ח של ר' ישראל משה רובינשטיין זוג' מרת עטיל

דור מא מרת חי' אשת הרב אברהם איזרעאל

ר' חיים ישעי' - ר' אברהם ברוך זוג' מרת אסתר

יו"ח של מרת חי' איזרעאל

דור מב ר' ישראל משה מאנסי

יו"ח של ר' אברהם ברוך

דור מב מרת עטיל מינדל אשת ר' חיים אלעזר שפיטץ ב"פ

מרת חי' גיטל אשת ר' משה דוד מאסקאוויץ ב"פ

מרת שרה דינה אשת ר׳ מרדכי יודא נייהויז ב״פ

מרת רבקה אשת ר׳ חיים פישער ב״פ

יו״ח של מרת רבקה אשת ר׳ גדלי׳ שטערן

דור מא ר׳ אברהם ברוך שטערן זוג׳ מרת חי׳ רחל ב״פ

ר׳ שמואל שטערן זוג׳ מרת חוה יוטא (פליישמאן)

מרת פייגא לאה אשת ר׳ אלטער אברהם בערשטיין

יו״ח של ר׳ אברהם ברוך

דור מב ר׳ שמעון זאב - ר׳ גדלי׳ מרדכי - ר׳ שבתי דוב

יו״ח של ר׳ שמואל שטערן

דור מב ר׳ משה גדלי׳ - ר׳ יצחק - מרת אסתר אשת ר׳ יוסף רידער

יו״ח של מרת פייגא לאה בערשטיין

דור מב ר׳ גדלי׳ - ר׳ נפתלי א״י - ר׳ נתן א״י - ר׳ מרדכי א״י - ר׳ ניסן א״י.

דור לח

מרת עטיל ב"ר שלמה **שטיינמעץ** שו"ב

על מצבתה בטעטש חרוט

פ"נ

אשה הישרה המהוללת בכשרון מעשי'
בת טובים וישרים
מ' **עטיל** בת הרבני החסיד
מ' שלמה שו"ב בספינקא
נפטרה י"ג אב תרפ"ו

אשת ר' **ישראל מנחם כהן** ע"ה מטעטש

על מצבתו חרוט

פ"נ

איש תם וישר הישיש הנכבד שפל ברך
מתנהג בדרכי התורה והיראה
מ' **ישראל מנחם** ב"ר משה אברהם ז"ל הכהן
נפטר י"ח ניסן תרפ"א תנצב"ה

יו"ח של מרת עטיל כהן

דור לט ר' **יצחק כהן** מטעטש זוג' מרת אלטע שרה
ר' **שלמה כהן** מבירסאנוף.

יוצ"ח של ר' יצחק כהן

דור מ ר' **שמואל כהן** זוג' מרת חנצה
מרת **נחלה** אשת ר' יושע **ווייס** מפעסט
ר' **שלמה כהן** א"י
מרת **רעכיל** אשת ר' בנימין שמואל מארקשטיין
מרת **בלומא** אשת ר' ליפא רובין ב"פ
מרת **מינדל** אשת ר' משה ניימאן ת"א

יו"ח של ר' שמואל כהן

דור מא ר' לוי כהן ב"פ - אשת ר'
יוסף מאיר ברוין ב"פ - ר' מענדל
כהן מאנסי - מרת עטיא אשת ר'
אברהם יעקב גלאנצער

יו"ח של מרת עטיא גלאנצער

דור מב ר' אליעזר שאול גלאנצער וומ"ב
ר' צבי גלאנצער ב"פ
ר' יצחק פינחס גלאנצער ק"י
ר' משה גלאנצער וומ"ב

יו"ח של מרת נחלה וויים

דור מא מרת עטיל אשת ר' חנני' מענדלאוויטש
מרת דבורה אשת ר' משה גליק

יו"ח של ר' שלמה כהן

דור מא ר' מיכאל כהן
ר' מענדל כהן לונדון

יו"ח של מרת רעכיל מארקשטיין

דור מא ר' יחיאל יצחק מארקשטיין מאנסי
מרת אסתר רייזל אשת ר' משה
גאלדבערגער
מרת חי' שרה אשת ר' יעקב שווארץ
ר' מענדל מארקשטיין

יו"ח של ר' שלמה כהן מבורסאניף

דור מ מרת פייגא ג"ב

קונטרס

שרה באוהל

לזכר אמי מורתי

מרת **שרה סופר** ע״ה

נפטרה בשם טוב ד׳ ניסן תשנ״ח לפ״ק

מנוחתה בקרית יואל נ.י.

היתה דור מ״א לרבי יוסף הזקן מצרפת
ודור העשירי להטו״ז ז״ע

אם נאמנה, סבתא יקרא, ורעי׳ מסורה, אשת חיל יראת ה׳ הדר משפחתה ועטרה,
לנכדיה נצמדת, ולצאצאיה קשורה, נדיבת לב ועדינה, וצפירת תפארתה,

מרת שרה ע״ה

בת מו״ה ברוך משה הלוי ז״ל

נכד לבעל הט״ז ולמעלה בקודש זי״ע

אשת חיל עטרת תפארת ראשינו

מו״ה משה סופר נ״י

ש תלה פרדס, גן בושם, בית בנתה בדעת, אהבה וחן שם שרה
ר וח שאננה רחפה סביביה, וקבלה כ״א בספ״י ובהוקרה
ה נהיגה וחינכנה בניה בדרך התורה, ויראת ה׳ טהורה

ב ת טובים ונדיבים, ממשפחה נכבדת, וכללית תפארה
ת ״ח, ויר״א, מורי הוראה, ומרביצי תורה, אחריה השאירה

ב נועם אמריה, מצאה נתיבת לב להחיות רוח נשברה
ר חמה על יתומה נעזבה, וידה פרישה לכל, בעתות צרה
ו גם בימי תחליאיה דאגה לזולתה, וכאיבה הסתירה
כ תר ש״ט קנתה במתינותיה, מירבות ברחה, ושפתה שמרה

מ נעוריה נתיתמה, ועברה תלאות והשואה, ומ״ה לא סרה
ש פכה תפלתה לה׳ על משפחתה, ותהלים על שפתה שגורה
ה קריבה נפשה לצאצאיה, ורצון בעלה עשתה, כאשה כשירה

השיבה **ל**נשבי **ו**אבודי **נ**פשות **י**שראל על דרך זכה וברה
זאת המהוללה **ל**צל קל תנוח – ותופע עליה נהורא

הונצח בגעגועים ע״י יו״ח ונכדיה שיחיו

די וואונד איז נאך צו פריש, איך קען נישט פארגעסן פון מיין טייערע מאמע ע״ה, ס׳איז מיר שווער צו שרייבען וועגן איר, ווייל ביי יעדע ווארט טוט מיר ווי דאס הארץ נאך איר, אבער ההכרח לא יגונה, דור הולך ודור בא, ווערטער פון הארץ קען מען נישט איבער געבן, דעריבער האב איך מחליט געווען צו לאזן א ווינקל לזכר מיין מוטער ע״ה, למען ידעו דור אחרון.

מאנטאג נאכט פ׳ צו תשנ״ח האט מיין טייערע מוטער מרת שרה ב״ר ברוך משה הלוי ע״ה צוריק געגעבן איר נשמה פארן באשעפער, ווען ארום איר בעט שטייען באלד צוויי מנינים פון אירע זון און אייניקלעך שיחי׳ און זאגן פסוקי היחוד.

מיין מאמע איז געבוירן געווארן אין יאר תרפ״ד אין פאליען גלאד וואס איז נעבן סיגוט, צו אירע עלטערן מוה״ר ברוך משה הלוי וויזל ע״ה, וואס איז געווען א אייניקל בן אחר בן פונעם הייליגן ט״ז זי״ע.

ר׳ ברוך משה איז געווען פון די געהויבענע וויזניצער חסידים, ער איז געווען דבוק צו זיין רבי׳ן, דער בעל ״אהבת ישראל״ זצ״ל מוויזניץ, איר מוטער איז געווען האשה החשובה מרת בילא ע״ה טאכטער פון הרה״ח ר׳ משה צבי פאסטערנאק ע״ה ראש חברה משניות אין סלישט.

די מאמע איז געבליבען אלץ קינד א יתומה פון איר טאטע׳ן ע״ה, נאכדעם האט זי מיט געמאכט עטליכע יאר טלטולים פון די צווייטע וועלט מלחמה, ביז זי איז באפרייט געווארן בשטו״מ, נאך די מלחמה איז זי געפארן אויף ארץ ישראל, ווי זי האט דארט חתונה געהאט מיט אונזער טאטע׳ן שיחי׳.

וואוינענדיג אין ירושלים צווישען פרייע שכנים האט זי בדרכי נועם אויף זיי משפיע געווען זיך צו דערנענטערן צו אידישקייט און שמירות המצוות,

ווער ס׳איז געקומען מיט איר און באַרירונג איז נתפעל געוואָרן פון אירע מדות און מ׳האט איר דערפאַר שטאַרק רעספּעקטירט.

זי האט זיך אויס געהיטן פון מחלוקת ווי פון פייער אפילו ווען זי איז געווען הונדערט פּראַצענט גערעכט, האט זי מפּני דרכי שלום מוותר געווען.

זי פלעגט זיך וואס ווייניגער דרייען אין גאַס ווי עס פּאַסט פאַר א אידישע טאַכטער, דעריבער איז זייער צוגעפּאַסט פאַר איר דער טיטל "שרה באוהל" זי איז געווען אפגעהיטען פון רעדן לשון הרע וכו׳, די מאַמע האט זיך כסדר געזאָרגט פאַר אירע קינדער און אייניקלעך שיחי׳ ס׳זאָל זיי גאַרנישט פעלן, ווען זי האט נאָר געקענט האט זי געבעטן פאַר זיי, און גלייכצייטיג געדאַנקט דעם באַשעפער וואס האט איר געהאלפן אויף שטעלן א שיינע משפחה.

די מאַמע האט זיך אויך געזאָרגט פאַר אַנדערע מענטשען ווער עס איז צו איר אין הויז אריין געקומען, האט זי אויף גענומען בסבר פנים יפות און זיי תיכף מכבד געווען עפּעס צו נעמען אין מויל.

מ׳האט געוויסט אז מ׳מוז ביי איר טועם זיין, אפילו מ׳איז נישט געווען הונגעריג, ווייל אז נישט האט דאס איר ווי געטוהן, זי איז געווען א קלוגע פרוי מיט א שכל הישר, די קינדער שיחי׳ האבן זיך מיט איר מיינונג שטאַרק גערעכנט, אין ירושלים האט זי אויסגעפירט עטליכע שידוכים, וואס זי האט דאס געהאלטן פאַר א גרויסע זכי׳

דא אין אמעריקא ווען זי האט געהערט אז איינע פון אירע קינדער שיחי׳ האבן אויס געפירט א שידוך, איז דאס געווען פאַר איר א נחת רוח.

זי איז געווען פון די משתתפין בצרתן של אחרים, אויב זי האט געהערט אז א באַקאַנטער איז חלילה קראַנק אדער איז נפטר געוואָרן, האט זי יענע נאכט נישט געקענט שלאפן פון צער.

די משפחה פלעגט פון איר אלע יאָרן אויס באַהאלטן שלעכטע בשורות ל"ע, ווייל מ׳האט געוואוסט אז דאס וועט איר קאַסטן א שלאַף לאַזע נאכט.

זי איז געווען א מוסטער פון "שלום בית" פאַר אירע קינדער און איינקלעך שיחי׳.

די לעצטע זעקס חדשים פון איר לעבן, האט זי שטארק געליטן פון די געפערליכגע מחלה השם ישמרינו, זי פלעגט ווי ווייט מעגליך אויס באהאלטן אירע שמערצן פון אירע מאן שיחי׳ און פון די משפחה שיחי׳ אינטערסאנט איז, אז אפילו ליגענדיג אין שפיטאל, פלעגט זי מכבד זיין די באזוכערס טועם צו זיין, ווען זי אליין האט דענסמאל גארנישט געקענט נעמען אין מויל.

די דאקטורים פון שפיטאל האבן באוואונדערט איר גוטע באנעמונג, אפילו זי האט דענסמאל געהאט יסורי איוב, די לעצטע וואכן פאר איר פטירה האט זי געבעטן פון איר מאן שיחי׳ און פון די קינדער זיי זאלן זיך שטארקן, ווייל זי גייט שוין סייווי אריבער דעם בריקל...

זי האט געבעטן פון השי״ת ס׳זאל איר אלעס גערעכנט ווערן פאר כפרת עוונות, פאר איר און פאר אירע קינדער לאיו״ט.

מיט איר פטירה האבן מיר פארלוירן א מאמע, א פארזארגער, א בעל יועץ, השי״ת זאל העלפן מיר זאלן זיך בקרוב ווידער זעהן בביאת גו״צ בב״א

איר לווי׳ איז געווען דינסטאג פ׳ צו ד׳ ניסן תשנ״ח און איז ארויס געגאנגען פון סאטמארער ביהמ״ד אויף ראדני סט. צוליעב חודש ניסן האבן די רבנים איר נישט מספיד געווען אירע קינדער האבן זיך געזעגענט מיט הארץ רייסענדע בכיות

צום ערשט האט זיך געזעגנט איר עלטסטער זון הרה״ג ר׳ נפתלי שרגא פייוול אברהם שליט״א, אב״ד ור״מ דקהל חרדים בונוס איירוס, ארגנטינע, הרה״ח ר׳ ישראל יעקב נ״י, הרה״ח ר׳ שמואל בנימין ברוך נ״י פון מאנטשעסתר ענגלאנד, הרה״ח ר׳ אליעזר פנחס נ״י, הרה״ג ר׳ יוסף צבי שליט״א מו״ץ אין קרית יואל, זי איז נטמן געווארן אין קרית יואל.

ת.נ.צ.ב.ה.

זי האט איבער געלאזט איר חשוב׳ן מאן הרה״ח ר׳ משה סופר שליט״א, וואס איז אלע יארן געווען א מרביץ תורה ויר״ש, און עושה צדקה וחסד בלי פרסום, זיי האבן געהאט די זכי׳ איבער צו לאזן חשובע קינדער שיחיו ואלו הם:

א) **הרב נפתלי שרגא פייוול שליט"א**, וזוגתו הרבנית שבע תחי' טאכטער פון הרה"ג ר' קלמן אליעזר עקשטיין זצ"ל אב"ד בונוס-איירוס, ר' פייבל פירט דארט אן א שיינע קהלה מיט פארצווייגטע מוסדות,

זייערע קינדער זענען:

ר' יצחק יושע וזוג' רייזל ומשפ' – ר' שלמה צבי וזוג' גיטל ויו"ח גאלדא, מלכה, בלומא, אסתר חי' שרה עמו"ש, ר' דוד וזוג' יענטע חנה – ר' מרדכי אפרים פישל וזוג' פערל ויו"ח רחל, בלומא, - ר' חיים סופר וזוג' יענטע חנה - חי' מינדל ובעלה ר' קלונימוס קלמן עקשטיין [ויו"ח יואל, ישראל, רחל, יושע אלעזר, פריידא, פסח לאוי"ט] הח' יואל סופר, הב' קלמן אליעזר סופר, חנה לאה, מלכה בלומא, רחל נחמה עמו"ש

ב) **הרה"ח ר' ישראל יעקב נ"י**, וזוג' צירל דבורה תחי' טאכטער פון ש"ב הרה"ח ר' שמואל פריינד נ"י, ר' ישראל יעקב נ"י איז א עוסק בצרכי ציבור, ער איז אקטיעוו אין די "חברה קדישא" און אין "מוסד רב טוב" להצלת אחב"י

זייערע קינדער זענען:

ר' יקותיאל יודא וזוג' רחל בלומא ויו"ח בילא, מרדכי אפרים פישל, בנימין יוסף, – לאה מינדל תחי' אשת ר' יצחק מיטלמאן קר"י ויו"ח חיים צבי, מרדכי אפרים פישל, יואל, – ר' יצחק עוזיאל וזוג' חנה רבקה תחי', - מרת ברריינדל תחי' אשת ר' יקותיאל חנני' סימון נ"י, – ר' יואל וזוג' מרים רויזא תחי' - חי' מרים – חיים צבי – חנה מלכה – אפרים פישל – אליעזר זוסמאן – ביילא רייזל,רחל עמו"ש

ג) **הרה"ח ר' שמואל בנימין ברוך נ"י** וזוג' חנה תחי' אין מאנטשסתר, טאכטער פון הרה"ח בנש"ק ר' יעקב יוסף ווייס נ"י שו"ב אין מאנטשעסתר, ער איז א מרביץ תורה און מנהל פון די ת"ת אין מאנטשעסתר "חינוך נערים"

זיינע קינדער זענען:

חנה מלכה אשת ר' יוחנן שטראה – ר' נפתלי צבי ומשפ' – הב' יואל – לאה ברכה – אליעזר זוסמאן – צבי', עמו"ש

ד] **הרה"ח ר' מרדכי אפרים פישל סופר נ"י**, אין וויליאמסבורג וזוג' שיינדל תחי' בת הרבני המנוח ר' חיים דוד בלום ע"ה ער איז פון די טובי הלומדים בכולל ש"ס "ים התלמוד"

זיינע קינדער זענען:

רבקה פרייזא תחי אשת ר' נחום דוד שמעיא נ"י ובנם חי' ארי' נ"י, לאה תחי' אשת ר' אהרן רזיאל שפילמאן נ"י ובתם פרייזא מינדל תחי' הב' המופלג אברהם ע"ה נלב"ע כ"א כסליו, החתן נפתלי יואל נ"י, בילא ברייגדל, אלימלך, אליעזר זוסמאן עמו"ש

ה] **הרה"ח ר' אליעזר פינחס נ"י** אין וויליאמסבורג, וזוג' רבקה ברכה תחי' טאכטער פון הרה"ג ר' זאב דוב הלוי סינאי שליט"א מגי"ש בישיבת "אהל שמואל" ער איז שוין א מרביץ תורה איבער צוואנציג יאר לאוי"ט

זייערע קינדער זענען:

אברהם יעקב יחזקאל – מינדל ברייגדל – קלונמוס קלמן יואל – חי' בילא – סאשא רחל חנה – מייטא לאה – שמעון ברוך שרגא פייוול – חיים צבי עמו"ש

ו] **הרה"ח ר' חיים נ"י** אין קרית יואל, וזוג' רייזל תחי' טאכטער פון הרה"ח ר' שלמה סטרלאוויטש ע"ה

זיינע קינדער זענען:

רחל חנה – חי' בילא – שלמה – לאה מינדל – העניא בלומא – ברייגדל פעסל – דבורה – יואל, עמו"ש

ז] מרת **חי' בילא תחי'** אשת הרה"ח ר' בעריש עסטערייכער נ"י זון פון הרה"ח ר' יעקב עסטרייכער נ"י חתן הרב מסענזשארדזש שליט"א

זייערע קינדער זענען:

לאה שיינדל – חנה פראדל – צבי אלימלך – אהרן אלי' - פייגא , אסתר רויזא, סילקא ברכה, יצחק יואל מרדכי אפרים פישל, ישראל אברהם, שמואל מנחם, עמו"ש

ח] **הרה"ח ר' ישעי' דוד נ"י** אין ב"פ וזוג' רויזא תחי' טאכטער פון הרב נתנאל ליבערמאן שליט"א זון פונעם בעסערמינער רב זצ"ל און איידעם פון הרב ממילדוי זצ"ל

זייערע קינדער זענען:

בילא ברריינדל – ברכה – לאה מינדל – הענדיל – יצחק אייזיק נ"י, עמו"ש

ט] **הרה"ג ר' יוסף צבי שליט"א** מו"צ אין קרית יואל וראש הכולל חו"מ, וזוג' הרבנית פראדל תחי' טאכטער פון הרה"ח ר' יעקב יושע הלוי טירנויער ע"ה,

זייערע קינדער זענען:

הב' יואל יצחק – אליעזר זוסיא – פייבל – פישל – חי' לאה – חנה מינדל – שלמה אהרן – יודא – ביילא רייזל – שרה עמו"ש

י] מרת **ברריינדל מינדל תחי'** אשת הרה"ח ר' שלום נחום גערטנער נ"י, מחנך ומרביץ תורה בשיבת תו"י ב"פ, זון פון הרה"ח ר' אלי' יוסף גערטנער נ"י

זייערע קינדער זענען:

הב' נפתלי יואל – יוכבד טויבא – חי' בילא – שמואל יעקב – אליעזר זוסמאן – שמעון – מייטא - גיטל – חיים ברוך – מלכה, שרה, עמו"ש

יא] מרת **שיינדל לאה תחי'** אשת הרב מאיר זאב שטערן נ"י בן הרב מרדכי ניסן ע"ה בן הרה"ג ר' משה שטערן זצ"ל אב"ד מדעברעצין, ר' מאיר זאב איז א מגי"ש אין ישיבה קטנה אין קרית יואל

זייערע קינדער זענען:

חי' בילא – צירל – ישראל מרדכי – יואל ברוך – מינדל – שלמה - נפתלי שרגא – אברהם צבי אלימלך, עמו"ש

* * *

שמות אנשי שם הנזכרים בספר

	פרק
רבי אשר ישעי׳ מראפשיץ	יג
רבי אלימלך מליזענסק	ט
רבי דוד מזאבאלטוב	כז
רבי דוד הלוי בעל הט״ז	י - מז
רבי זושא מהאניפאלי	מט
רבי חיים מטשערנאוויץ	כט
רבי ישראל מרוזין	מב
רבי ישראל מקאזניץ	ח
רבי יצחק אייזיק מבארשא	מט
רבי יעקב, סטאניסלאוו	מט
רבי יעקב קאפל, קאלמיי	פ״ד לה
רבי ישראל בעל שם טוב	ג - מט
רבי לוי יצחק מבארדיטשוב	מב
רבי משה לייב מסאסוב	ח
רבי מאיר מפרעמישלאן	ח - מט
רבי מרדכי מנאדבורנא	מט – ט
רבי מנחם מענדל מרימנוב	מט
רבי מנחם זאב מטארקאני	מט
רבי נתן בעל הערוך	ח
רבי פנחס מקאריץ	מד
רבי צבי הירש מפעטשיניזין	כז
רבי צבי הירש בעל צמח ה׳ לצבי	מב
רבי וואלף מקיצעס	מט
רבי יצחק אייזיק אייכענשטיין, זידיטשוב	ג – ל

רבי צבי אבראמאוויטש, סיגעט ח

רבי יחיאל יודא אייזיקסאהן, סיגעט ח

רבי משה דוד אשכנזי, טאלטשווא ח

רבי מאיר א"ש, אונגוואר י

רבי מנחם א"ש, אונגוואר י

רבי ישכר בער אייכענשטיין, ווערצקי י

רבי משולם איגרא, פרעשבורג כו

רבי אברהם חיים איינהורן, אויבער ווישעווע כו

רבי מנחם מענדל אייכענשטיין מזידיטשוב כט

רבי דוד אפענהיים, טעמישוואר כט

רבי יעקב ארי' אפעל, יועד מה

רבי אברהם אדלער, בארשא מט

רבי משה אליעזר שו"ב, אויבער ווישעווע כז

ב

רבי ארי' לייב ברוינפעלד, קרעניץ מט

רבי יעקב ישראל באלדינגער מט

רבי ברוך מרדכי בינדיגער, האנשאוויץ מט

רבי יודא צבי בלום, האנשאוויטץ לה

רבי צבי בערגפעלד, נימזשא ל

רבי שאול בראך, קאשוי ל

רבי יצחק בעק, מאסיף כט

רבי יוסף באבאד, טארנופול כו

רבי יצחק אייזיק בערקאוויטש, בערבעשט יב

רבי שמואל מרדכי באנעט, טשארדע ט

רבי מאיר באנעט, טשארדע ט

רבי צבי ארי' באש, סיגעט ח

רבי יוסף בעק, סיגעט ח

ג

רבי יקותיאל יודא גרויס, בערבעשט ח

רבי יעקב יוסף גינז, בעסערמין ח

רבי יודא גרינפעלד מסעמיהאלי י

רבי רפאל גרויס, בערבעשט יב

רבי שמואל גרויס, בערבעשט יב

רבי חנני׳ יו״ט ליפא גרויס, בערבעשט יב

רבי נפתלי גרויס, בערבעשט יב

רבי ישעי׳ גרויס, בערבעשט יב

רבי צבי הירש געדטנער, אויבער רינה יג

רבי יקותיאל יודא גרויס, אוקנה-שוגאטאג יט

רבי שמואל שמעלקא גינצלער, אויבער ווישעווע כו

רבי חיים מרדכי יעקב גאטליב, מישקאלץ כו

רבי משה גרינוואלד, חוסט כו

רבי עמרם צבי גרינוואלד, אויבער ווישעווע כו

רבי אליעזר דוד גרינוואלד, בעל קרן לדוד כז

רבי יוסף גרינוואלד, פאפא כז

רבי יקותיאל יודא גרינוואלד, יארע כו

רבי חיים געלערנטער, קיטוב כט

רבי חיים דוב גראס, פעטריווא לב

רבי יחזקאל גלאנץ, קריווא לד

רבי יוסף ברוך גאנץ, ראטערדאם מ

רבי משה גיצעס, סיגעט ח – מט

ד

רבי מרדכי דאווידאוויטש, סאטמאר - העג מד

רבי יוסף צבי דושינסקי, חוסט - ירושלים מד

רבי דוד דאווידאוויטש, באטשאן מד
רבי יחזקאל משה דייטש, בירסאניף מ
רבי ברוך דייטש, ראמיט יז – מ
רבי חיים אלטר דאכנער, מאסיף כט
רבי יעקב דאכנער, קאסוב כט
רבי יוסף דאכנער כט
רבי אלי׳ דאווידאוויטש, אונטער רינה טו
רבי יוסף יואל דייטש, קרעטשנוף יא
רבי דוד נתן דייטש, קרעטשנוף יא

ה

רבי צבי הירש הורוביץ, טשורטקוב ג
רבי שמואל שמעלקא הורוביץ, ניקלשבורג ג
רבי מנחם מענדל האגער, קאסוב ד - כט
רבי חיים האגער, קאסוב ד
רבי שמואל זאנוויל הכהן העללער, סיגעט, תוי״ט ח
רבי חיים האלבערשטאם, צאנז ח - י
רבי שלום אליעזר האלבערשטאם, ראצפערט ח
רבי יחזקאל שרגא האלבערשטאם, ציעשנוב ח
רבי יקותיאל יודא האלבערשטאם, קלויזנבערג ח
רבי חיים יצחק אייזיק האלבערשטאם, סלאטפינא ח
רבי זושא האלבערשטאם, ח
רבי חיים יושע האלבערשטאם, מאנסי ח
רבי שלמה דוב העללער, סיגעט ח
רבי פנחס האגער, בארשא ח׳ מט, כז
רבי חיים מאיר האגער, וויזניץ ח
רבי שמואל צבי הורוביץ, ספינקא י
רבי יחזקאל הערבסט, קרעטשנוף יא

רבי נפתלי הערצקא האניג, שארמאש	יב
רבי נפתלי הורוביץ, בודעשט	טז
רבי אברהם אביש הורוביץ, קראלי	יז
רבי חיים הילל, דעפאליע	כג
רבי מנחם מענדל האגער, אויבער-ווישעווע	כז
רבי חיים יודא מאיר האגער, אויבער-ווישעווע	כז
רבי ישראל האגער, וויזניץ	כז
רבי ברוך האגער, אויבער-ווישעווע	כז
רבי נפתלי האגער, ווישעווע	כז
רבי בעריש הורוביץ, אויבער-ווישעווע	כז
רבי חיים האגער, אנטוניא	כז
רבי ישראל דוד הארפענעס, ברוקלין	כח
רבי ישי העכט, סאטמאר, ביקסאד	כט
רבי אברהם דוד הורוביץ, שטראסבורג	כט
רבי פנחס הורוביץ, גרויסווארדיין	כט
רבי אלי' הערשטיק, מאסיף	כט
רבי ברוך האגער, סערעט	לא
רבי יעקב שמשון האגער, קאסוב	לא
רבי יוסף צבי האלפערין,שאמקוט	לג
רבי לייבוש בער האלפערט,וואסלוי	א - מט

ו

רבי יצחק אייזיק ווייס, ספינקא	ח
רבי מענדל וויזניצער, וויזניץ	ח
רבי מיכאל הלוי וויזעל, ספינקא	י
רבי אברהם הלוי וויזל, בילוואריטץ	י
רבי יוסף מאיר ווייס, ספינקא	י
רבי שמואל צבי ווייס, מונקאטש	י

רבי יעקב יוסף ווייס, ספינקא	י - מט
רבי שלמה אליעזר הלוי וויזל, טערנאווע	יב - כט
רבי דוד ווייס, אויבער-ווישעווע	כ׳ - כו
רבי יצחק ווירצבערגער, דעעש	כז
רבי אליעזר ווירצבערגער, אויבער-ווישעווע	כז
רבי בנימין ארי׳ ווייס, טשערנאוויטץ	כז
רבי יצחק מאיר ווידמאן, מאסיף	כז - כט
רבי אברהם וועג, סלישט	כז - מא
רבי יוסף מאיר ווערצבערגער,	כח
רבי יחזקאל ווידמאן, סיטשל	כט -לט
רבי אשר ארי׳ ווידער, הודו-נאנאש	לג
רבי יחזקאל ווידער, קליינווארדיין	לג
רבי זלמן לייב וועג, קריווא	לד
רבי פייוול ווייס, ביסטרא	לה
רבי שמואל צבי ווייס, דראגמערשט	לז
רבי נפתלי הערצל ווייס, ווילחוביץ	לח
רבי חיים וואלף, רחובות	מ
רבי יעקב צבי וואלדמאן,בארשא	מט
רבי מרדכי לייבוש וואלד, העלמעטץ	מט
רבי משה עזריאל וואלדמאן, בארשא	מט
רבי יצחק ווערצבערגער, בארשא	מט
רבי מאיר ווייסבלום, נאדבורנא	מט
רבי משולם זוסיא ווייסבלום, ליזענסק	מט
רבי מאיר ווייסבלום, שעניצא	מט
רבי יוסף יונה גבריאל ווייסבלום, שעדליץ	מט

ז

רבי חיים צבי זעגעלבוים, וויען	ח

רבי ברוך בענדיט זיכערמאן, טשארדע ט
רבי אברהם יצחק זיכערמאן, לאפוש - ברוקלין כג
רבי ישראל ארי׳ זלמנוביטש, עכו מד
רבי מרדכי זיסמאן, בארשא מט

ח

רבי מרדכי חודרוב, קאלמייא כז
רבי שמואל דוד חודרוב, פטריווא לב
רבי יהושע אלעזר חודרוב, בארדיטשוב לב

ט

רבי אליהו בצלאל טייטלבוים, לא
רבי יקותיאל יודא טייטלבוים, סיגעט ח
רבי אלעזר ניסן טייטלבוים, סיגעט ח
רבי משה טייטלבוים, אוהל ח
רבי חנני׳ יו״ט ליפא טייטלבוים, סיגעט ח
רבי חיים צבי טייטלבוים, סיגעט ח
רבי יואל טייטלבוים, סאטמאר ח
רבי משה טייטלבוים, סאטמאר ח
רבי אהרן טייטלבוים, קר״י ח
רבי יקותיאל יודא טייטלבוים, ירושלים ח
רבי שלום אליעזר טייטלבוים, ב״פ ח
רבי אברהם אהרן טייטלבוים, סיגעט יא
רבי ישראל יעקב טייטלבוים, בערבעשט יב
רבי שמואל טייטלבוים, גורליץ יב
רבי יוחנן טווערסקי, מוזשאי ח
רבי שלמה לייב טאבאק, סיגעט ח
רבי מאיר דוד טאבאק, קרעטשנוף ח – יא

רבי שלום טאבאק, סלאטפינא ח

רבי משה טויב, קאלעוו ח

רבי יצחק אייזיק טויב, קאלעוו ט

רבי דוד טויב, תפרח יז

רבי מנחם מענדל טויב, קאלעוו מד

י

רבי אלעזר ארי׳ הלוי יונגרייז, טשענגער כז

רבי אפרים אליעזר יאלעס, פילאדעלפיא מט

כ

רבי יהודא כהנא – העלער, סיגעט ח

רבי ארי׳ לייב כהנא, קצות החושן ח

רבי חיים לייב כהנא, דברי הגאונים ח

רבי יוסף מרדכי כהנא, סיגעט ח

רבי יחיאל כהנא, סאלקא ח

רבי יוסף לייב כהן, סיגעט ח

רבי שמואל זאנוויל כהנא ח

רבי נחמן כהנא, ספינקא ח

רבי יודא כהנא, סיגעט ח

רבי שלמה כהנא, סיגעט ח

רבי משה יעקב כהנא, סיגעט ח

רבי קלמן כהנא, סיגעט ח

רבי נחמן כהנא, ספינקא - בני ברק י

רבי חיים לייב כהנא, טעמשוואר יח

רבי יוסף יוזפא הכהן, אויבער-ווישעווא כו

רבי פייוויש כהנא, אונטער-ווישעווא כח

רבי אלי׳ הכהן כ״ץ, ראסעלוויץ לו

רבי אברהם שלמה כ״ץ, ריסקווא ל

רבי אהרן כ״ץ, ריסקווא ל
רבי יוסף כ״ץ, פאליען ריסקווא ל
רבי ירחמיאל אלי׳ כ״ץ, זשיבוי ל
רבי אהרן גד כ״ץ, קאפוש ל
רבי ישכר דוב כ״ץ, דושינסקי ל
רבי יחיאל מאיר כ״ץ, זשיבוי ל
רבי מנשה כ״ץ, ברוקלין ל
רבי צבי כהנא, סטרימטרא לב
רבי אהרן כהנא, ביסטרא לג
רבי אורי מארי כהנוב, סיטשל לט
רבי אלעזר כהנוב, ארה״ב לט
רבי מאיר כ״ץ, סיטשל לט
רבי חיים כהנא, סלישט, מא
רבי מרדכי כהנא, קעכניא מד
רבי לייבוש כהנא, גלאד מו
רבי נפתלי מענדל כהנא, בארשא מט
רבי ישראל כהנא, בארשא מט

ל

רבי משה ארי׳ לעוו, טעמשוואר ח
רבי פייוויש לאנגער, סטרעטין כה
רבי מרדכי יודא לעוו, אונטערדאם כט – מט
רבי אייזיק מענדל לערנער, פעטריווא לג
רבי שמואל ארי׳ לעבאוויטש, קריווא לד
רבי בערצא לייפער, אונגוואר מט
רבי יוסף לייפער, בארשא מט
רבי יחיאל לייפער, מיהאלאוויטש מט

רבי ארי׳ לאבין, מט
רבי לוי יצחק לייפער, נאדבורנא מט

מ

רבי דוד בעריש מייזליש, סאטמאר, ב״פ ח
רבי דוד דוב מייזליש, סאטמאר, מאנטריאל ח
רבי יהודא מודרין, סיגעט ח-מו
רבי ארי׳ מאקובצקי, ט
רבי צבי הירש מאטיאוויטש, ספינקא י
רבי חיים צבי מאליק, מאסיף – ביקסאד כט
רבי עוזיאל מייזליש ״תפארת ישראל״ לג
רבי שלמה לייב מגיד, פטריווא לב
רבי שלמה יוסף מארקאוויטש, סקולען מה – מט
רבי מנחם מענדל מרגליות, גלאד – הארינטש מו

נ

רבי יוסף שאול נאטענזאהן, לבוב כו
רבי אברהם ניסן ניימאן, מיטל-ווישעווא כז

ס

רבי מנחם סופר, וואשעהרלי ג
רבי משה סופר, פרעשבורג ח
רבי חיים ארי׳ סאקס, דראגמערעשט לז
רבי הירש סאקס, שיעף מג
רבי יואל סירקיס, קראקא,הב״ח מז
רבי נפתלי שרגא אברהם סופר, ארגענטינא נא
רבי יוסף צבי סופר, קרית יואל נא

ע

רבי יצחק אייזיק עפשטיין, פעטריווא לב

פ

רבי שלמה דוב פיש, בארשא	ח
רבי משה ארי׳ פריינד, סיגעט	ח
רבי יושע פריינד, קראלי	ח
רבי אברהם יושע פריינד, נאסוד	ח
רבי חיים פריינד, סאטמאר	ח
רבי אביגדור פאלאק, סיגעט	ח
רבי יוסף מאיר פאלאק, סיגעט	ח
רבי אברהם אלטר פאלאק, פ״ת	ח
רבי אלעזר זוסיא פארטוגאל, סקולען	ח
רבי ישראל אברהם פארטוגאל, סקולען	ט
רבי משה פרייליך, בודעשט	טז
רבי יוסף פאנעטה, דעעש	יז
רבי יצחק יעקב פארקאש, ז׳יולשט	יח
רבי חנוך זונדל פויגל, אויבער-ווישעווא	כו
רבי יחזקאל פאנעטה, דעעש	כז
רבי משה פאנעטה, דעעש	כז
רבי צבי מאיר פאנעטה, דעעש	כז
רבי מענדל פאנעטה, דעעש	כז
רבי צבי פאלאק, אויבער-ווישעווא	כז
רבי יוסף ארי׳ פיש, האדאד – שאמשון	כט
רבי עזרא פינקלשטיין, נירבאטור	כט
רבי אליעזר פיש, ביקסאד	כט
רבי נחום צבי פיש, ביקסאד	כט
רבי אלי׳ פאלאק, מאסיף	כט
רבי נפתלי הערץ פויגל, פעטריווא	לב

רבי צבי מאיר פויגל, פעטריווא- סיטשל לב - לט
רבי ירוחם פייערוווערגער, קריווא לד
רבי משה ישראל פעלדמאן, דראגמערעשט לז
רבי אפרים משה פעלדמאן, "ידות אפרים" לז
רבי יחיאל מיכל פויגעל, ריזוואליע לח
רבי יעקב אלימלך פאנעטה, דעעש מד
רבי שבתי זאב פוקס מט
רבי מנחם מענדל פוקס, ירושלים מט
רבי משולם זושא פוקס, לונדון מט

צ

רבי משה ציק, מאסיף כט
רבי אברהם יוסף ציק, מאסיף כט
רבי דוד צימעטבוים, בארשא מט
רבי פנחס צימעטבוים, גרויסווארדיין מט

ק

רבי אלעזר קליין, באר שבע ח
רבי מרדכי בצלאל קליין, לעיקוואד ח
רבי יעקב קויפמאן, סיגעט ח
רבי ליפא קויפמאן, סיגעט ח
רבי יחזקאל קויפמאן, אויבער-רינה יג
רבי שמעלקא קליין, סעליש כז
רבי משה קליגער, מיטל-ווישעווא כז
רבי שאול קליגער, מיטל-ווישעווא כז
רבי משה זאב קאהן, סענדזארזש כט
רבי גרשון מענדל קאהן, סענדזארזש כט
רבי יצחק מנחם קיזלניק, ריזוואליה ל – לח
רבי שמעלקא קיזלניק, ריסקווא ל

רבי מרדכי לייב קאהן, מארגערטין לו
רבי משה קיזלניק, ריזוואליה לח
רבי אלי׳ קליין, האלמין מג
רבי משה קליין, מיהפאלדע – שיעף מג
רבי זלמן חיים קליין, קעכניא מד

ר

רבי יהודה ראזנער, סעקלהיד ו – יח
רבי אהרן רוקח, בעלזא ח
רבי מנחם רובין, סיגעט ח
רבי שלום רוקח, בעלזא ח
רבי צבי הירש ניימאן, קרעטשנוף יא
רבי אלעזר ריינמאן, קרעטשנוף יא
רבי אברהם חיים ריינמאן, קרעטשנוף יא
רבי אברהם חיים רובין, גלאגוב יא
רבי מאיר ראזנבוים, בישטינא יא
רבי אליעזר זאב ראזנבוים, קרעטשנוף יא
רבי איתמר ראזנבוים, טשערנאוויץ יא
רבי יצחק אייזיק ראזנבוים, סלאטפינא יא
רבי מרדכי ראזנבוים, ראחוב יא
רבי מענדל ראזנבוים, קרעטשנוף-רחובות יא
רבי אייזיק רובין, דומברובא יג
רבי יעקב ישראל ישורין רובין, סוליצע יט
רבי יואל צבי ראטה, "בית היוצר" כו- לח
רבי יצחק ראזנבוים, ראחוב כז
רבי הערשל רובין, שעלניץ כז
רבי יצחק משה ראטה, אונטער-ווישעווא כח
רבי יהוסף ראטנבערג, קאסאן כח

רבי שמאול שמעלקא רובין, סערעט כט
רבי משה ראזנבערג, קריווא לד
רבי אלעזר רובין, ביסטרא לה
רבי אהרן ראטה, "שומרי אמונים" מז
רבי שמחה הכהן ראפאפארט, לבוב מט
רבי ברוך אברהם ריזל, האדאס מט

ש

רבי מנחם מענדל שטערן, סיגעט ח
רבי חיים שמואל שטערן, סיגעט ח
רבי נתן נטע שפירא,קראקא ח
רבי יצחק אהרן שווארץ,סיגעט ח
רבי מרדכי שווארץ, סיגעט ח
רבי דוד שליסל, מונקאטש ט
רבי מנחם זאב שטערן, אויבער-ווישעווא ט – כו
רבי שלמה שטיינמעץ, ספינקא י
רבי אברהם ברוך שטיינמעץ, ספינקא, י
רבי ישעי' שטיינער, קערעסטיר יב
רבי מנחם שווארץ, אויבער-רינה יג
רבי אליעזר מאיר שיפמאן, אויבער-ווישעווא כו
רבי נפתלי הכהן שווארץ, מאדע כז
רבי משה שטערן, פאליען ריסקעווא כז
רבי מנחם ישכר שאנצער, דעעש כז
רבי פנחס שפירא,קעכניא כז
רבי יחזקאל שיפער, אויבער-ווישעווא כז
רבי שמואל אבא שטיינמעץ, אויבער-ווישעווע כז
רבי אברהם יודא לייב שווארץ, מאדע כז
רבי ראובן חיים שוואלב, אויבער-ווישעווא כז

רבי שלמה ברוך שמאלהויזן,בודעפעסט	כט
רבי דוד שפרבער, פאליען-ריסקווא	לא
רבי ברוך קלונומוס שפרבער, פאליען-ריסקווא	לא
רבי ישכר דוב שטוקהאמער, לארדינא	לג
רבי יצחק מאיר הכהן שווארץ, דראגמערעשט	לז
רבי מנחם מענדל שפירא, דראגמערשט	לז
רבי יצחק שוואדראן, חצעמיר	לז
רבי מנחם מענדל שווארץ, דראגמערעשט	לז
רבי מנחם מענדל שטערן, בירסאניף	מ
רבי ישראל שטערן, בירסאניף	מ
רבי יצחק שטערן, סטרימטרא	מב
רבי פנחס שפירא, קעכניא	מד
רבי שלום שפירא, לאנטשא	מד
רבי גרשון שטויבער,בארשא	מד-מט
רבי משה שיעף, קלויזנבורג	מט
רבי גדלי' שטיינמעץ, בארשא	מט
רבי לוי יצחק שטיינמעץ,בארשא	מט

די משפחות ווערן דערמאנט אין סיגוט

אייזיקאוויטש
אילעש
אדלער
אילאוויטש
איינהורן
איזראעל
אשכנזי
אפעל
באנעטה
בראונשטיין
בערקאוויטש
בראנים
בענעדיק
ברעכער
ברעטלער
ברוין
גומבקאטע
גרין
געדש
גאנץ
גרינוואלד
דאווידאויטש
דוד
דיק
דרומער
הילמאן
האלפערט
הערש
האלפערן
העכט
הערשקאוויטש
האגער
העלער
האלבערשטאם
ווידער
ווינער
וואלערשטיין
ווים
וויזעל
זאלדאן
טרויב
טאבאק
טויב
טייטלבוים
יחזקאל
יוסט
יאקאבאוויטש
יוסוביטש
כהנא
כ"ץ
כהן
לייב
לאקס
לעפלער
לעמפערט
ליכטענשטיין
ליבערמאן
מאשקאוויטש
מארקו
מוצען
מאליק
מארקאוויטש
מאיידוביץ
מאטיאש
מייזליש
מיהאי
נוימאן
נאדלער
נוטוביץ
ניילענדער
סאבוי
סאלאמאן
סמיק
סאבניאש
פייערווערקער
פיש
פארקאש
פערל
פריינד
פאלאק
פראגער
פערלשטיין
פעלדמאן
פוקס
פריעדמאן
פאלקאוויטש
פערבער
פעטריווער
פריער
פרנקל
צאהלער
קאפל
קויפמאן

קופלער
קאלמאן
קליין
קראץ
קראלער
רייכארד
רייך
רובין
ראזנטאהל
רוטנער
רעסלער
ראזנבערג
שטיינמעץ
שפיצער
שטיין
שטיינגיסער
שטיינער
שימענאוויטש
שפרינגער
שענברוין
שימשאוויטש
שטערן
שארף
שיף
שוואַרץ
שטיינבאך
שניצלער
שענבלוים

<u>ספינקא</u>

אייכענשטיין
אראל

א"ש
אינגבער
באש
בערקא
בערקאוויטש
גרינפעלד
דאסקאל
דעירש
הערשיל
האס
הלבערשטאם
וויים
חנקיל
טעסלער
יאנקלאוויטש
יאקאבאוויטש
כץ
כהנא
לאויש
מענדלאוויטש
מילער
ניימאן
נערש
נאדעל
סאלאמאן
סאבוי
סאבאוויטש
פערל
צאליק
ציג
רוקח
ראטשילד
ראטה

רעזמאוויטש
שליצער
שטיינבערג
שטיינמעץ
שימנאוויטש
שטערן

<u>קרעטשענוף</u>

אייזיקאוויטש
אינגבער
בערקאוויטש
גאנץ
גידאלי
דויטש
דייטש
דראיט
הערבסט
הום
האנס
העניג
וויזעל
זעלמאן
זוסמאן
זינדעל
חאמעדיג
חיימאוויטש
טאבאק
טויב
טייטלבוים
יאנקלאוויטש
כץ
לייפער

בארבעשט

ליבערמאן
מארקו
מושקוף
מאסקאוויטש
מאשקאוויטש
מארקאווטש
מעיסארוש
מאטשל
נאדעל
סאבא
סאנטו
עליאש
פייערווערגער
פויגעל
פערל
פייג
פאטאק
קליין
קאפל
קיים
קראטש
קאין
רובין
ריינמאן
ראטה
רימער
שולצער
שעכטער
שעיה
שליגער
שטיינמעטץ

אדלער
אבראהאם
בערקאוויטש
גרוים
דאווידאוויטש
דיב
דאסקאל
דילער
הובער
טייטלבוים
יאנגער
יענגער
מארקאוויטש
פעדער
פוקס
קאופמאן
שטיינער

<u>אויבער רינה</u>

גאנץ
טאמבור
יעגער
מוסקאל
פרוכטער
קויפמאן
רובין

<u>אונטער רינה</u>

צאיציק
ברעבאן
גורביטש

דאווידאוויטש
הערשקאוויטש
הירש
האס
וואלף
חיימאוויטש
טרויב
יעגער
יוראוויטש
מענדלאוויטש
מארקאוויטש
מענדל
ניסן
פויגעל
פרץ
פאסטערנאק
פרוכטער
שלאמאוויטש

<u>רינה סעק</u>

גרינפעלד
ראב

<u>בודעשט</u>

בער
בערקאוויטש
גאילעד
גרין
גאלדשטיין
דאסקאל
הורוביץ

זיסא
יאנגער
מארקאוויטש
מענדלאוויטש
פאנעט
פריילעך

ראמיט

איינהורן
אייזיק
אפשאן
אפרים
דאסקאל
הערש
דאסקעלאוויטש
הורוביץ
זשידא
חיימאוויטש
ישראל
יוסף
לייבאוויטש
מאשקאוויטש
ניימאן
סוגא
סאבא
ענגל
פארקאש
פוקס
קופנהיים
קליין
רוטנער
שמילאוויטש

זיולשט

איזאק
הובער
ווייינטרוב
כהנא
מוסקאל
סאלאמאן
סאבא
פארקאש
ראזנער
שלאמאוויטש

אוקנה -
שוגאטאג

אבראמאוויטש
אדלער
ביסטריצער
בערקאוויטש
באש
גאנץ
גרוים
דאווידאוויטש
וואלך
ווינער
לייכטער
מענדלאוויטש
סאבוי
פויגל
פאלאק
פופוביץ

קויפמן
קרייטנעבערג
רובין
שטוהל
שטערן

ברעב

גאנץ
דייוויד
טעסלער
יוסט
יאגער
יאנגער
אנגער
כהן
מולדאוואן
מארקאוויטש
צייהלער
קרעמער
קויפמאן
שטערן

קאלינשט

גאנץ
גליק
ווידער
טאוב
יאקאבאוויטש
מענדלאוויטש
פויגל

ווירישמורט

לאקס
סאבוי
פויגל
ראט
שימשי
שקאלער

דעפאליע

איינהורן
איצקאוויטש
אדלער
גראס
גאלדבערגער
דרייימאן
דייטש
וועג
כהנא
פישער
פעסטינגער

דעסעשט

אבלאהוסט
אינדיג
אפעל
דאווידאוויטש
האלפערט
ווידער
זיבערמאן
טויב

טייטלבוים
כהן
לאנג
מאשקאוויטש
קארנבלי
ראבין
שטויבער

קראצשט

אינדיג
אבלאקאש
אדלער
גרוים
גלאזער
דאווידאוויטש
האאב
ווידער
וויגדראוויטש
טויב
לייבאוויטש
ניימאן
סאקס
ספינדאן
פייג
פייערמאן
פערל
ראב
שטויבער

אויבער ווישעווע

אדלער
איגרא
איינהורן
אייבענשטיין
אינדיג
אילאוויטש
א"ש
ברומער
ברעטלער
באב"ד
בלוי
גלאזער
גלוזער
גלעזער
גאטליעב
גרינוואלד
גינצלער
גרין
גרינבוים
דאסקאל
העלער
האלבערשטאם
הורוביץ
הורבשט
האגער
האלפערט
ווערצבערגער
וויים
ווירצבערגער
ווידמאן
וועג
וואלף
וויינבערגער

זיידענפעלד
זילבערהאלץ
חודרוב
טרויב
טעסלער
יונגרייז
כהנא
לאקס
לאם
לעזער
לייבאוויטש
לעוו
מאליק
מארמור
נייאוויטש
נאטנזאהן
נאגעמאן
סראל
עלעפאנט
פאנעטה
פרוכטער
פרייזלער
פרויזלער
פאלאק
פאסטערנאק
פערל
פויגעל
פליגלמאן
פישלער

קליין
קופלער
קארן

קארץ
קאין
קאף
קאהן
קראטץ
קעסנער
רקרו
רוכין
ראטה
ראזענבוים
שאנצער
שטערן
שטומון
שטיינבערגער
שעכטר
שטערנהאל
שיפמאן
שטיינמעטץ
שווארץ
שפירא
שיפער
שטיין
שוחט
שאלאמאן
שוואלב

<u>מיטל - ווישעווה</u>

אייזענבערג
אפעל
בערקאוויטש
גערטנער
גענוט

געלבמאן
דאסקאל
האגער
האניג
ווערצבערגער
ווידער
וועג
ווייס
טרעינער
כהן
כהנא
לאזאר
לעוו
לעפקאוויטש
מאליק
מילער
מארמור
מערטץ
מארמוש
מארליאס
ניימאן
סענדראוויטש
סאבא
פערל
פריעדמאן
פעלדמאן
פאלאק
פאסטערנאק
פוקס
פריער
פייערווערקער
פרנס
פישער

קליגער
קאסנער
קינד
ראזנפעלד
שווארץ
שטערן
שעכטער
שטיינמעטץ

<u>אונטער -</u>
<u>ווישעווה</u>

אונגאר
אונגער
אפעל
אפטער
בלוך
גענוד
גאטליעב
גאנץ
גלעזער
גרינוואלד
גרובער
געלמאן
האגער
העכט
הויפמאן
הארפענעס
ווייס
ווידער
ווערצבערגער
ווייסינטאווסקי
טייטלבוים

יאקאבוויטש
כהנא
לאזאר
לאנגער
לעפקאוויטש
מאליק
מאיער
מולדאוויאן
סופר
סג"ל
סאקס
פישמאן
פאלאק
פריעד
פישל
פאסטערנאק
פישער
צייכנער
קראסנער
רויזמאן
ראטה
רוטער
ראטנבערג
ראזנבערג
שניצער
שלאמאוויטש
שטיין
שטערן
שטויבער
שווארץ
שטיינמעטץ

מאסיף
אייכענשטיין
אפטער
ארדן
אפענהיים
אדעלשטיין
אונגער
אינדיג
איינהורן
בערקאוויטש
גאלדשמיט
געלערנטער
גרינוואלד
גראס
גיפנער
גאטליעב
גרובער
גאנץ
גאלד
גענוד
דאכנער
דאסקאל
דויטש
דאווידאוויטש
האנס
הורוביץ
האגער
הערש
הערשטיק
האלבערשטאם
הויפטמאן
וואזנער
וויזעל

וואקס
ווידמאן
ווייסבלום
טשאקיאן
טייטלבוים
יאקאבאוויטש
כ"ץ
כהן
לאנדא
לעוו
לערנער
לאקס
ליכטנעשטיין
מאליק
מאשקאוויטש
מייזעלס
מארקאוויטש
סאמפלינסקי
סופר
ערדאן
פריער
פאלאק
פייערווערגער
פאסטערנאק
פיש
פריינד
פיינטיך
פארטוגאל
פרוכטער
פריילער
פאנעט
פערל
פינקלשטיין

פויגעל
פעלדמאן
ציק
קליין
קריינער
קינד
קאהן
רוקח
רובין
שוחט
שמאלהויזען
שטערן
שניצער
שטויבער
שטיינמעטץ
שוסטער
שטיין
שטרול

<u>ריסקווא</u>

איזאק
אפעל
בערגפעלד
בענדער
גרינוואלד
דירפאן
דאווידאוויטש
הערשקאוויטש
האס
האגער
העכט
וואזנער

וואקסלער
ווערצבערגער
ווייסבערג
טייטלבוים
כץ
כהנא
מאשקאוויטש
מארמור
מאליק
פעדער
פויגעל
פאדווה
פייג
פישער
פריינד
פריער
פישמאן
פאלאק
ציזמור
קינד
קיזיליניק
ראלער
ריזל
ראזנבערג
שטערן
שלאמאוויטש
שטיגליץ
שאלאמאן
שמילאוויטש

<u>פאליען ריסקווה</u>

אנטבערגער

אינדיג
אבראהאם
בלוישטיין
בערל
געלער
גוטמאן
גלאנץ
דייטש
האגער
העכט
הערשקאוויטש
הוינו
האס
וואלף
וועג
טרויב
טייטלבוים
טורמאן
יונגער
כץ
כהנא
כהן
לעמפערט
לעבאוויטש
לאגער
מונד
מרגליות
מארקאוויטש
מאשקאוויטש
מארמור
מאיר
מעכיל
סטרימטריא

פרוכטער
פויגעל
פריעד
פוקס
פייג
פאלאק
צימענד
צייכנער
קויפמאן
קופערמאן
ראזנבערג
רובינשטיין
שפערבער
שטערן

<u>פטרייווה</u>

איינהורן
אונגאר
אפשאן
אנגער
אליעש
גרינוואלד
גראס
גליק
הוס
האגער
וויזל
וואלף
טעסלער
יוסף
כהנא
לערנער

מאליק
מגיד
סג'ל
סאבא
עפשטיין
פריעדמאן
פערל
פאלאק
פויגעל
קאסירער
קעלנער
שטויבער
שפירא
שטערן

<u>לארדינה</u>

אייזענבערגער
אפעל
בערקאוויטש
בערלינער
גאנץ
האלפערן
האגער
הערש
ווידער
וואהל
טייטלבוים
יאקאבאוויטש
לערנער
מאשקאוויטש
מייזליש
מייזלער

ניימאן

נייגערשאל

פריינד

פייג

קליין

קויפמאן

שעכטער

שטוקהאמער

שטערן

שאלאמאן

<u>קריווה</u>

גאנץ

וועג

לעבאוויטש

פייערווערגער

פערל

פאלאק

ראזנבערג

<u>ביסטרא</u>

אונגאר

בלום

בערגער

גאנץ

ווייס

כהנא

פערל

פישמאן

רובין

שיינער

שענברוים

שטויבער

<u>ווישוי - ווילג</u>

בערקאוויטש

גוטמאן

גרינוואלד

האמער

טייטלבוים

ליבערמאן

לעווי

פאסטערנאק

קאהן

ראזנבערג

שוחט

<u>דראנמערישט</u>

איציק

אנשלם

גאטליעב

גורשבא

גאנץ

דאווידאוויטש

האגער

וויגדער

ווייס

טייטלבוים

יאזאוויטש

כהן

כהנא

לאקס

מאליק

מארקאוויטש

סאבא

סאקס

פייג

פליגמאן

פערל

פרבניק

פרידלענדער

פיקסלער

פעלדמאן

פוקס

קיזלניק

קליין

קלאינער

קורבו

ראטענשטיין

שוואַרץ

שפריצער

שפיצער

שניידער

שטראלי

שפירא

שוואדראן

שטיינמעטץ

שטערן

<u>ריזוואליה</u>

איינהורן

א"ש

בלימגארטן

בערקאוויטש

גינצלער
גערטנער
גאטליעב
געפלער
דעבלינגע
האגער
וואַרצל
ווידער
ווייס
חסיד
טעסלער
טאבאק
יצחק
כהנא
לאזאר
לערנער
מאנדל
סאבא
סג׳ל
ענגלמאַן
פריעד
פויגעל
פערל
פישמאַן
קיזלניק
קעניג
קויפמאַן
ראטה
שלאמאווישט
שעכטער
שטיינמעטץ
שוחט
שטיין

שפירא
שטערן
שרייבער
שימנאוויטש

<u>בירסאניף</u>

אינדיג
אפשאַן
גאַנץ
גאַליעד
גרונער
דרומער
דייטש
הורוביץ
ווידער
וואלף
טעסלער
יעגער
כנהא
מאליק
סג׳ל
פויגל
פאלאק
קאיפאה
קראטץ
ראטה
שעכטער
שטערן

<u>סלישט</u>

אדלער

געלבמאַן
גאַנץ
דעבלינגער
דאווידאוויטש
האגער
הורוביץ
וואלף
ווידער
וועג
כהנא
מאליק
סאקס
פרוכטער
פאסטערנאק
פויגעל
קינד
ראזנבערג
שטיינמעטץ
שוחט
שטערן
שעכטער
שניידער

<u>שיעף</u>

אוויטש
אפטער
ברוין
בערקאוויטש
געלבמאַן
גאַנץ
גראס
דאווידאוויטש

באַרשא

אפעל
איידעלשטיין
אדלער
אפטער
איציק
אפשאן
אינדיג

בינדיגער
באלדינגער

גאנץ
גאטליעב
גיצעס
גיבלבער
גליק
גרובער
גענוד

דאסקאל
האגער
הערשטיק
היילפערין
העלער
האלפערט
הורוביץ
וואַלד
ווערצבערגער
ווייסבלום
וואלדמאן

ווידער
ווייסבערג
ווייס

זילבער
זיס
זיסמאן
טעסלער
טויב

יאלעס

כהנא

לייפער
לעבאוויטש
לויפער
לאנקסניר
לאקס

מארקאוויטש
מייזעלס
מארמור
מיהאי
מאשקאוויטש
מולדאוואן
מגיד
מענדלאוויטש
ניילענדער

סאבוי
פיש

פוקס
פאלאק
פרוכטער
פריעד
פריידענבערג
פויגל
פאסטערנאק
צימעטבוים
קריינדלער
קאוולער
קאליש
קליין
קינד
קופלער

רוקח
ראפאפורט
ראזענבערג
רובינשטיין
רובין
ראטה
ריזל

שטערן
שטויבער
שטיין
שטיינמעץ
שארף
שווארץ

~~ יזכור אלקים ~~

את קדושי מארמאראש קהלות קדושות שנהרגו ונשרפו על קידוש השם הי"ד

<u>סיגעט והסביבה</u>

ספינקא

קרעטשנוף

בארבעשט

אויבער רינה

אונטער רינה

רונא – סעק

בודעשט

רעמיט

זיולשט

סאראסאוו

אוקנה שוגאטאג

שוגאטאג

וואד

ברעב

קאלנישט

ווירשמורט

דעפליא

סערב

פערעשט

דעסעשט

סאנפאטאק

הארניצשיט

הוטן

קראצש'ט

<u>אויבער ווישעווע והסביבה</u>

מיטל ווישעווע

אונטער ווישעווע

בורשא

מאסיף

ריסקווה

פאליען ריסקווה

פטריווה

לארדינה

קריווה

ביסטרא

ווישוי – ווילג'

<u>דראגמערישט והסביבה</u>

ריזוואליה

סיטשל

בירסאניף

סלישט

סטרימטרה

שיעף

קעכניא

יועד

גלוד

פאליען גלוד

בוטיזה

אונצש'ט

סלאטינא

נאנעש'ט

וואלען

<u>חוסט והסביבה</u>

איזא

אונטער ביסטרא

בערעזיוו

דראהיף

דאניליף

דולהא

הארינטש

וועליאטין

ווישק

זאדנע

זלאטאריף

ליסיטשע

ליפשא

מיקיף

נאנקיף

סאלדובוש

סיכא-בראנק

סעלישטש

פאליען ליפשע

קאפאשנע

סיקערניצא

מודעה ובקשה

מיר האלטן אצינד אינמיטן באשרייבען
"דאס אידישע לעבן אין מארמאראש"- טשעכיי

חוסט והסביבה
איזא
אונטער ביסטרא
בערעזיוו
דראהי
דאניליף
דולהא
הארינטש
וועליאטין
ווישק
זאדנע
זלאטאריף
ליסיטשע
ליפשא
מיקיף
נאנקיף
סאלדובוש
סיכא-בראנק
סעלישטש
פאליען ליפשע
קאפאשנע
סיקערניצא
קערעצקי
קאשעלי
קושניצא
שאנדריף

טעטש והסביבה
איגלא
בידעוולא
ביטשקוף
בילוואריץ
בישטינא
בריסטער
גאניטש
דיבווה
הרישוף
דיליוו
ווילחוביץ
וויניף
ווערמעזיף
טרעסיף
טערעבלא
טערנעווא
טשעמאליף
לעה
מוקרה הגרמנית
מוקרה הרוסית
נובוסליצה
ניאגובה
טערישאל
נרסניצה
פאדפלעשא
קאלין
קולודנה
קריווה
קעניגספעלד
קערעקהעג
קראנישורה
קריטשיץ

ראחוב והסביבה
אויבער אפשא
אונטער אפשא
בעהוץ
מיטל אפשא
אפשיצא
בוגדאן
בילין
טרבושאן
יאסין
לעה-לונקא
סלאטפינא
פאליען קאבילעצקי
פאליען קוסביצקי
קוואסי
ראסישקע
שדה לבן

וואלאווע והסביבה
אויבער ביסטרא
איסקה
בערעזניק
ביקוויץ
הוליאטין
וויטשקי
טורן
טישקא
לאחוביץ
ליזאנסק
מיידאן
נאוויסעליצא
סוימי
סיניעווער
סטודנה
פודובוביץ
פיליפעץ
פריסלוף
קאליטשאבע
נעגרעוויף
קאלאטשין
ריטשקא
רופינא
רוסטוקא

אפשטאמיגע פון די ישובים וואס ווילן פאראייביגען זייער נאנטע ע"ה אבער ווילן ביישטייערן א "שער בלאט" לזכר נשמתם אדער ווילן איבער געבן אינפארמאציע, בילדער, וכדו' זאלן זיך פארבינדען מיט'ן מחבר 7037 – 388 718

~~ היטיבה ה׳ לטובים ולישרים בלבותם ~~

מע״כ דודי היקר, מקים עולה של תורה וטהרה, בעיר לאס אנגעלעס,

ובווילאמסבורג, בעל לב טוב, ומסירות נאמנה לכל בני המשפחה

מוה״ר ישראל יעקב חיים דייטש נ״י

מקראלי – לאס אנגעלעס

שנדב סכום חשוב להדפסת הספר

למזכרת נצח

אשתו החשובה השותפת עמו במעשיו הטובים דודתנו

מרת סילקא ב״ר ברוך משה הלוי ע״ה

נלב״ע י״א כסליו

וגיסו היקר הרבני החשוב, העמיד תלמידים לאלפים

מוה״ר צבי וויזל ב״ר ברוך משה הלוי ע״ה מבני ברק

נלב״ע ח׳ אייר

וגיסתו החשובה

מרת מייטא וויזל ב״ר ברוך משה הלוי ע״ה מירושלים

נפטרה י״ד שבט

וגיסתו החשובה

מרת שרה סופר ב״ר ברוך משה הלוי ע״ה

נלב״ע ד׳ ניסן

וגיסו שמואל, וגיסתו סימא, מרים ב״ר ברוך משה הלוי הי״ד

שנהרגו עקדה״ש כ״ו אייר תש״ד הי״ד

ת.נ.צ.ב.ה.

~~ מזכרת אהבה ~~

זכות הי׳ לי לשמש בתור גבאי כעשרים שנה

בביהמ״ד קהל בני פינחס

משנת תשל״ז עד תשנ״ז

עם חברים וידידים כל אחד בשמו יבורך עמו״ש

והנני מרגיש חובה לעצמי להזכיר

האנשים האהובים בחייהם שהלכו לעולמם בש״ט

מוה״ר אפרים משה פריעדמאן ב״ר צבי ע״ה

מייסד וראה״ק דקהל בני פינחס נלב״ע י״ד אלול

מוה״ר יושע פריעדמאן ב״ר פינחס ע״ה

נלב״ע ב׳ אייר

מוה״ר יחיאל מיכל ראטטענשטיין ב״ר יוסף ע״ה

נלב״ע י״ט תשרי

מוה״ר צבי עסטרייכער ב״ר מאיר ע״ה

נלב״ע ט״ז ניסן

מוה״ר אפרים צבי פריעדמאן ב״ר אברהם יצחק ע״ה

נלב״ע ט׳ טבת

מוה״ר משה פערלמוטער ב״ר אברהם ע״ה

נלב״ע כ״ז כסליו

מעשיהם הטובים ימליצו טוב בעדם

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח בהוקרה ע״י אליעזר פינחס סופר

~~ למזכרת נצח ~~

אבי מורי הרה״ח ר׳ חנני׳ יו״ט ליפא קויפמאן ע״ה

שו״ב בק״ק סיגעט

בן הרה״ח ר׳ יעקב קויפמאן ע״ה שו״ב בסיגעט

נפטר ב׳ דר״ח תמוז

אמי מורתי מרת מעכיא ב״ר אלעזר ניסן ע״ה

נפטרה ד׳ תמוז

זקיני הרה״ח ר׳ אלעזר ניסן ב״ר ישראל דוד ע״ה

מעיר אפשא

הונצח ע״י בנם ונכדם ר׳ ישראל יוסף קויפמאן ומשפ׳

* * *

אדוני אמו״ר ר׳ משה מנחם ראזנער ע״ה

מעיר מאקעווע נפטר כ״ה אדר תש״ה

אמי מורתי מרת בלומא ב״ר אברהם ע״ה

ממיטל-ווישעווע נפטרה ד׳ שבט תשנ״ו

הונצח ע״י בנם ר׳ ישראל שמעי׳ ראזנער ומשפ׳

* * *

~~ לזכרון עולם ~~

נשמת זקיני מוה"ר יוסף משה ב"ר מאיר זיכערמאן ע"ה

מדעסשט - נלב"ע י"ט כסליו תש"א – מנוחתו בסיגעט

נשמת אאמו"ר ר' אברהם יצחק ב"ר יוסף משה זיכערמאן ע"ה

שו"ב בלאפאש ובברוקלין – נלב"ע ב' דר"ה תשנ"ה – מנוחתו בקרית יואל

נשמת חותני מוה"ר דוד ניימאן ב"ר דוב הלוי ע"ה

מריטשקא – נלב"ע כ"ז טבת תשמ"ח - מנוחתו בקרית יואל

נשמת חמותי מרת ריזל ב"ר יוסף ע"ה

נלב"ע כ' אדר א' תשמ"ט – מנוחתה בקרית יואל

הונצח ע"י יו"ח ר' יוסף משה זיכערמאן ומשפ'

הרה"ח ר' אפרים משה פריעדמאן ב"ר צבי ע"ה

היה לב טוב ואהוב על הכל, בעל תפלה וחסיד נלהב למרן בעל הדברי יואל זי"ע

מעיר סאטמאר, טעמשוואר – נלב"ע י"ד אלול – מנוחתו בהר הזיתים ירושלים

הרה"ח ר' נחמי' הכהן געלב ב"ר משה הכהן ע"ה

מעיר נאנאש, שימלוי – נלב"ע ב' דר"ה

הונצח ע"י נכדם האחים ר' פינחס געלב , ר' יעקב געלב

ר' שמעון יקותיאל געלב , ר' יושע געלב

נשמת מו"ח ר' ישכר דוב ווייס ב"ר יונה ע"ה

נפטר ה' תמוז תשנ"ה

הונצח ע"י חתנו הרה"ח ר' חיים יוסף שוואר"ץ ומשפ'

למזכרת נצח

נשמת זקיני

הרה"ח ר' **יוסף יהודא** ב"ר **נתן נטע פויגל** ע"ה

ונשמת זקינתי

מרת **שרה רבקה** ב"ר **חנוך זונדל הלוי וויזל** ע"ה

ולזכר נשמת בנותיהם

מרת **גיטל** בת ר' יוסף יהודא ושרה רבקה ע"ה

מרת **פרידא** בת ר' יוסף יהודא ושרה רבקה ע"ה

מרת **רעכיל** בת ר' יוסף יהודא ושרה רבקה ע"ה

ולזכר נשמת בנם

שמואל אליהו ב"ר יוסף יהודא ושרה רבקה הי"ד

ולעילוי נשמת אבי מורי

הרה"ח ר' **אברהם** ב"ר יוסף יהודא פויגל מווישעווא ע"ה

נלב"ע ה' תמוז תשנ"ז

אמי מורתי

זוג' מרת **פעסיל** ב"ר חיים פויגל ע"ה

נלב"ע ו' אלול תשנ"ה

ולז"נ בתם

בתם **מאטיל דינה** ב"ר **אברהם** ופעסיל ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י יו"ח

מרת פרידא יהודית

ובעלה ר' **אהרן יוסף ווייס** שיחיו

לזכרון בספר

נשמת אא"ז

מוה"ר **אייזיק לייב** ב"ר צבי הלוי וויזל מטערנעווא

נהרג עקה"ש כ' אייר תרע"ו

זוגתו, זקינתי

מרת **רבקה מרים** נהרגו עקה"ש באוישוויץ הי"ד

ולזכר נשמת יו"ח

משה, מענדל, מאיר, דבורה נהרגו עקה"ש באוישוויץ הי"ד

מרת **מלכה ריסא** נלב"ע בבני ברק, ג' שבט תשנ"ה

ובעלה ה"ר **משה בערל** ב"ר **ישראל** נלב"ע בבני ברק

כ"ג אלול תשמ"ג

ולעלוי נשמת זקיני

ר' **שמשון שלמה הלוי וויזל** ב"ר **אייזיק לייב** הי"ד

ולזכר נשמת יו"ח

ר' **צבי** הי"ד, ר' **ישראל** הי"ד

ולזכר נשמת

אאמו"ר **שמעון** ב"ר **פרץ שאלאמאן**

נלב"ע כ"ד אב תשנ"ג - מנוחתו בקרית יואל מאנרא

הונצח ע"י יו"ח

ר' **שמשון שלמה שאלאמאן** בן שיינדל רויזא, קר"י

למזכרת נצח

יו"ח של

הרה"ח ר' **אשר ברעכער** ע"ה מסיגעט

וזוג' מרת **פעסיל** ע"ה

הר"ר **יצחק** הי"ד, הג"ר **יוסף** הי"ד, הר"ר **נחום** ע"ה

הר"ר **שמחה אליעזר** הי"ד, מרת **טעמא** אשת ר' חיים טאבאק הי"ד

מרת **פריידא** אשת ר' משה וואסערשטארם הי"ד - הילדה **לאה** הי"ד

יו"ח של

הרה"ח ר' **פייבוש ראזענבערג** ע"ה מסיגעט

וזוג' מרת **רחל** בהג"ר מנחם מנדל שפירא זצ"ל, אב"ד דראגמערעשט

הב' החריף **צבי** הי"ד, הב' **יוסף מרדכי** הי"ד, **מרים** הי"ד, **לאה** הי"ד, **מינדל** הי"ד

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנם ובתם

ר' **דוד** וזוג' **ברכה סימא ברעכער**, ב"פ

לזכרון בספר

נשמת

אמו"ר מרת **בתיה** ב"ר דוד פישמאן ע"ה מריזוואליע

נלב"ע כ"ט כסליו תשנ"ט

הונצח ע"י בנה

ר' דוד מאיר רובינשטיין ומשפ'

לזכר נשמת

זקיני

הרה"ח ר' **שלמה** ב"ר יוסף אייזיק הי"ד

וזקינתי

מרת **זיסל** ב"ר צבי מנחם הי"ד - וכל יו"ח ומשפחתם

שניספו עקה"ש בימי זעם המלחמה הי"ד

ולעי"נ האשה החשובה

מרת **פיגא מרים** בת הרה"ח ר' דוד שו"ב בסיטשל ע"ה

הונצח ע"י

ר' יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין נ"י, מאנטווערפן

לזכר נשמת

זקיני

הרה"ח ר' **אפרים צבי זאפיר** ב"ר דוד דוב זאפרן הי"ד

מקראלי

נלב"ע כ"ט כסליו תר"צ

זקינתי

מרת **העניא** ב"ר אליקים געציל בערקאוויטש ע"ה

מעיר מאניסטריף

נלב"ע שביעי של פסח ת"ש

הונצח ע"י נכדם

אליעזר זאב זאפיר ומשפ', אנטווערפן

לזכרון בספר נשמת

אאמו"ר ר' **דוד** בהג"ר משה קיזעלניק זצ"ל

אב"ד רעזוואליע

הונצח ע"י בנו

ר' יוסף קיזעלניק, מאנס'

~~ למזכרת נצח ~~

זקנתי מרת שרה סופר ב"ר ברוך משה הלוי ע"ה

נפטרה בש"ט ד' ניסן תשנ"ח

הונצח ע"י נכדה ר' קלונימוס קלמן עקשטיין ומשפ' – קרית יואל

* * *

זקיני ר' אברהם יצחק זיכערמאן ב"ר יוסף משה ע"ה

נפטר ב' דר"ה תשנ"ה

הונצח ע"י נכדו ר' משה יוסף הירש ומשפ'

* * *

הרה"ח ר' אברהם זאב ב"ר קלונימוס קלמן ע"ה

יא"צ ט' תמוז

הונצח ע"י חתנו ר' אלי' שטערן ומשפ'

* * *

הגה"צ ר' נפתלי בן הרה"צ ר' רפאל גראס זצ"ל

אב"ד בארבעשט

הונצח ע"י נכדו שלמה ר' דוב פעפערקארן

* * *

הרה"ח ר' מרדכי נאווע ב"ר חיים יעקב ע"ה

נפטר אחרון של פסח תשנ"ז

* * *

האשה החשובה מרת ליבא בת הרב ר' חיים ע"ה

יא"צ ח' שבט

הונצח ע"י חתנה ר' זאב ווירצבערגער ומשפ' - קר"י

~~ לזכרון בספר ~~

אמו״ר מוה״ר נפתלי שרגא בן הג״ר שמואל בנימין סופר זצ״ל

נלב״ע ה׳ אייר – מנוחתו במאראש וואשעהרלי

אמו״ר מרת שרה מינדל ב״ר אברהם חיים אבראהאם ע״ה

נהרגה עקדה״ש י״ט תמוז הי״ד

אמו״ז מרת חי׳ ב״ר משה הלוי בערגער ז״ל נכד השלה״ק זי״ע

נלב״ע ו׳ אייר – מנוחתה במאראש וואשעהרלי

אביה הג״ר משה ב״ר פנחס בערגער זצ״ל מנוחתו בפרעשבורג

זקיני מוה״ר ר׳ אברהם חיים אבראהאם ב״ר יוסף יוחנן ע״ה

נלב״ע י״ט כסליו – מנוחתו במאראש וואשעהרלי

מורי חמי ר׳ ברוך משה ב״ר מאיר זאב הלוי וויזל ע״ה

נלב״ע י״ח תמוז – מנוחתו בגרויסווערדיין

חמותי מרת בילא ב״ר משה צבי פאסטערנאק ע״ה מסלישט

נהרגה עקדה״ש כ״ו אייר הי״ד

מורי זקיני הג״ר שמואל בנימין בהגה״צ ר׳ אליעזר זוסמאן זצ״ל

אב״ד דערטשקע – נלב״ע כ״א שבט – מנוחתו בפאקש

א״ז הגה״צ ר׳ אליעזר זוסמאן בן הגה״צ מרדכי אפרים פישל זצ״ל

אב״ד פאקש – נלב״ע ט׳ תשרי – מנוחתו בפאקש

א״ז הרבנית חי׳ שרה בת הגאון ר׳ יואל אונגאר זצ״ל

נלב״ע ח׳ כסליו מנוחתה בפאקש

אביה הגאון ר׳ יואל בן הגאון ר׳ אליעזר מרעכניץ זצ״ל

אב״ד פאקש – ובעמח״ס שו״ת תשובת ריב״א – מגדולי התלמידים של הח״ס זצ״ל

נלב״ע י״א טבת – מנוחתו בפאקש

הונצח ע״י בנם ונכדם ר׳ משה סופר – ברוקלין

תולדות יחוס זקיני

הגה"ק רבי ישעיה הלוי הורוויץ זי"ע – השל"ה הקדוש

יומא דהילולא י"א ניסן (שפ"ו)

רבינו ישעי' הלוי זי"ע ממשפחת **הורוויץ**, אחת המשפחות המיוחסות שבישראל, נולד בשנת ש"ל לערך לאביו איש האלוקי - כפי שמתארו הסמ"ע זי"ע - הגאון **רבי אברהם** בעיר לבוב (י"א: בפראג, וי"א: פוזנא). רבי אברהם, תלמיד הרמ"א והמהרש"ל, היה בנו של הגה"ק **רבי שבתי שעפטיל** מעיר הורוויץ שליד פראג. [רבי שבתי היה חתנו של הג"ר עקיבא הכהן מאובן, שזכה להעמיד כ"ה צאצאים, י"ב בנים וי"ג בנות, והיה רגיל בפיו, שעלה בידו לקיים מאמר הפסוק: **כ"ה תברכו את בני ישראל** כפשוטו, כי מלבד י"ב בניו הכהנים, היו י"ב מחתניו גם הם כהנים, וכשעלה עמהם לדוכן היו יחדיו **כ"ה** כהנים. רבי שבתי היה חתנו היחיד שהיה לוי, ויצק מים על כפי חותנו וכ"ד גיסיו הכהנים במועדים כשנשאו כפיהם].

נשמה עילאית שכנה בו ברבינו השל"ה, כפי שמביא בעל "סדר הדורות" (אלף הששי ה"א שפ"א) מדברי המקובלים ויודעי ח"ן, שהיה בו ניצוץ **נשמת רות המואביה**, ורמז לכך, שכל הפסוקים במגילת רות מתחילים באות וי"ו חוץ משמונה פסוקים שמתחילים באותיות שונות שצירופם עולה: **ישעיה בא"ל - ר"ת: ב'ן א'ברהם ל'וי** (עי"ש דברים מופלאים בסוד נשמתו, ומציין כי "לדעתי נצנצה רוח הקודש בבנו הנ"מ שעפטיל שקרא הקדמתו לספר השל"ה בשם 'וזי העמודים', רמז לווין הנ"ל". מוסיף עליו החיד"א ז"ל בשה"ג ששמע ש"המגיד אמר להרב החסיד מו"ה שמואל מק"ק פראיישדורף כשהיה תושב בק"ק אייזנשטט", שמבונו באה נשמת הרב של"ה, והרמז בפסוקי רות, כנ"ל. ומי יבא בסוד קדושים).

רבינו השל"ה קיבל תורה מאביו הגאון, ואח"כ מפי הגאון רבי שלמה בן רבי יהודה ליב, אב"ד פולנאה, לובלין וקראקא. [בספרו של"ה הק' מביא ממנו רבינו הרבה הנהגות. לדוגמא: **"ראיתי מורי החסיד הגאון מהור"ר שלמה ז"ל**, כשהיה יושב בדין היה מתעטף בבגד העליון אשר בו הלך לבית הכנסת" (מסי' ר"ה אות לג); **"ומורי הגאון החסיד מהר"ש ז"ל היה רגיל לומר בלא מדר ובלא שמועה וכו'**, וגם אתם בניי יצ"ו תיפסו זה הלשון אתם וזרעכם עד עולם, **ותלכו בדרך מורי הגאון והחסיד והקדוש, אשריו בעולם העליון"** (שער האותיות ש - כג). כן קיבל תורה מאת רבותיו הק' המהר"ם מלובלין, והגאון רבי יהושע ואלק כ"ץ - בעל הסמ"ע.

עודנו צעיר לימים, וכבר היתה כסאו מונחת בין גדולי הדור, וכפי שנמצאת חתימתו מתנוססת יחד עם רבותיו על תקנה שתיקן "ועד ארבע ארצות" בשנת ש"ן.

בהגיעו לפרקו בנה את ביתו זו אשתו הצדיקת מרת חיה בת "החכם השלם החסיד מופלג ופרנס הדור" רבי אברהם מויל, מראשי העדה בווינא, אשר בנה הגה"ק רבי שעפטיל מפליג בשבחה בצוואתו: "בדורה היה אומרים **שלא הניחה ממעשי האמהות שרה רבקה רחל לאה"**, ועל מצבתה נחקק: **"ראויה היתה להיות שכינה שורה עליה, אלא שאין ראוי הגאון והחסיד".**

שם גדולתו וגאונותו יצא בכל הארץ, עד שלא היתה כמעט קהילה חשובה ומפוארת שלא ביקשה מאתו לבוא לכהן פאר בעירם. עובדא זאת היתה כנראה משום הרבצתו תורה למאות ואלפי תלמידים, אשר נפוצו בכל ערי אירופא, וכדברי בנו הגה"ק רבי שעפטיל בהקדמתו לספר של"ה: "כמעט בכל הגולה נתפשטו תלמידיו, ורוב הגולה, רובא דרובא, התאוו תאווה לתורתו ולהנהגתו וקיבלו אותו עליהם לאב בית דין ולראש ישיבה... וקבלו אותו עליהם כמה וכמה קהלות גדולות, ובאחרונה נתקבל בארבע קהלות שהן עטרותיהן של כל הקהלות, דהיינו ק"ק פראנקפורט, וק"ק פראג וק"ק פוזנא, וק"ק קראקא...".

מחיבוריו הגדולים אשר השאיר אחריו מורשה לדורות, המה: ספר **"בגדי ישע"** פירוש על הי"מרדכי" [עליו מעיד בנו הגה"ק רבי שעפטיל: "...מצאתי באמתחתו **חיבור גדול ונורא** אשר חיבר על ספר המרדכי מרישא עד גמירא..."], וסידור **"שער השמים"** - פירושים וסודות התפלה, אותו קרא בשם זה "באשר שבאתי לירושלים עיה"ק תוב"ב בערב שבת פרשת 'וזה שער השמים', ואז עלה במחשבתי לחבר חיבור הקדוש הזה, כדי שיהיה נדפס, שיתפשט בכל תפוצות ישראל, **כדי שיהיה לי זכות וחלק בכל תפילות ישראל...**" (מתוך צוואתו הק').

"איש קדוש ונורא" - מתארים אותו אדירי התורה הגאונים הקדושים בעל הב"ח ובעל התוס' יו"ט - בהסכמותיהם על הסידור. ונביא לשון קדשו של הב"ח: "ואשא עיני וארא **איש קדוש ונורא** מדבר מתוך האש ושותה מים קדושים ממקור קדוש יהלכו, מצנורות הקדושים קדש הקדשים, מרוים צמאים ומשתוקקים לדברים קדושים, הלא הוא **הרב הגדול בכל התורה** הגאון כמוהר"ר ישעיה הלוי... זצ"ל ... **וכאשר ראינו וקראנו בהם, הרגשנו השפעת הקדושה מרום המעלות בכל אברינו, וזה האות שחבוריו המה מחוברים לשם שמים, לתקן הדורות הבאים אחריו... כי אין ספק אצלינו כשיתפשטו בקרב ישראל כל מי שיתפלל בתוכו שאין תפלתו חוזרת ריקם...**".

"שני לוחות הברית"

בארץ ישראל השלים רבינו הק' את ספרו הגדול "שני לוחות הברית" שהחל לסדרו עוד בחו"ל, ובענותנותו הוא קורא לו 'ספר הצוואה', כפי שכותב בהקדמה ("תולדות אדם" אות ט), שחיברו לבניו "וזרע זרעם עד עולם... תוכחת מוסר כאשר ייסר איש את בנו... עת לי לדבר עתה מאחר שאני עושה עקירה מהם, לעשות הנחה בעזרת השי"י בארץ הקודש...".

ביקש הצדיק לישב בשלוה, אולם לא ארכו הימים עד שיסורי א"י תכפוהו, כאשר עלה לשלטון צורר היהודים הפחה מוחמד אבן פארוך, וביום השבת י"א אלול שפ"ה פרצו חייליו לבתי הכנסיות ועצרו את גדולי ישראל ובראשם השל"ה הק', ורק לאחר מאמץ רב נפדה בסכום עצום מכלאו, אך לא יכל להמשיך לשבת בירושלים והוכרח להסתתר מספר חודשים עד שלבסוף נמלט לעיה"ק צפת ת"ו, ומשם עבר להתגורר בטבריה עד יומו האחרון עלי חלד, יום י"א ניסן שנת שפ"ו לפ"ק (כפי העולה מכמה השערות שנאמרו בזה, ראה באריכות בפרקי תולדותיו בספר השל"ה החדש), ומנו"כ בעיה"ק טבריה ליד קברי התנאים ריב"ז ותלמידיו, סמוך לקברו של הנשר הגדול הרמב"ם זללה"ה.

~~ לזכרון בספר ~~

הנהלת הת"ת "אמרי חיים" וויזניץ ב"פ

שהחזיקו אותי שנים עשר שנים בכבוד ובמסירות בעת

שהרבצתי שם תורה ויר"ש לתלמידים יקרים שיחיו

וכן

להנהלת הת"ת תו"י דרבינו יואל מסאטמאר ב"פ

שהנני מרביץ שם כעת תורה ויר"ש לתלמידים יקרים שיחיו

שמחזיקים אותי בכבוד ובמסירות

תשואות חן להם, ובכל אשר יפנה יצליחו

בהוקרה המו"ל

* * *

למזכרת נצח

אמו"ר הרב ר' משה גראס ב"ר אליעזר זאב ע"ה

נפטר בש"ט י"ז כסליו תשנ"ו

אמו"ר מרת פרומט ב"ר מרדכי יודא ע"ה

נפטרה בש"ט ב' סיון תשנ"ח

מקום מנוחתם בעיר לונדון

הונצח ע"י בניה שיחי'

~~ לזכרון בספר ~~

נשמת זקיני הג"ר שמואל בנימין סופר בהגה"ק ר' אליעזר זוסמאן זצ"ל

אב"ד דערטשקע – נלב"ע כ"א שבט תש"ג – מנוחתו בפאקש

זוגתו הרבנית בריינדל ב"ר שרגא פייוול קליין ז"ל מזענטא

שם אמה מרת דבורה ע"ה

שניהם היו נכדי הרב הקדוש רבי **אורי פייוול מדובענקא** בעמח"ס אור החכמה עה"ת

זקיני ר' פייוול הנ"ל נפטר א' טבת תרנ"ג, הוא היה בנו של ר' דוד קליין ז"ל, ר' דוד הי' חתנו של ר' נחמן מאנטאג בן הרה"צ ר' משה זצ"ל, שנפטר כ"ז תמוז תקע"ז, [ש"ב ר' משה וואלטער ע"ה סיפר שבשנת תר"ה הי' שיטפון גדול בעיר זענטא ופינו את כל העצמות מהבית החיים והעידו בני הח"ק שמצאו את עצמות של הר"ר משה שלם בגופו] ר' משה הצדיק הי' בנו של הרה"ק בעל אור החכמה זי"ע ועכי"א

אמו"ר שליט"א סיפר כי דוד"ז הרבנית טשארנא אשת הג"ר ישעי' זילבערשטיין זצ"ל אב"ד ווייטצען ובעמח"ס "מעשי למלך" [ואמה של הר"ר מרדכי והר"ר משה וואלטער ע"ה] סיפרה לו כי כשהיתה פעם אצל הרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא זי"ע, קם מכסאו לכבודה, ובתוך הדברים אמרה הרבנית כי היא נכדת הרה"ק בעל "אור החכמה" שאל הרה"ק מבעלזא איך הגיעו לאונגארין,כי הרה"ק בעל "אור החכמה" היה גר בדובענקא שבפולין, והיא ענתה לו כי מקובל במשפחתה שהרה"ק בעל "אור החכמה" והרה"ק רבי ר' אלימלך מליזענסק ואחיו הרה"ק רבי ר' זושא זי"ע ביטלו בזמנם גזירה נוראה בפולין, ומן השמים הודיעו להם כי בשביל ביטול הגזירה צריכים כל השלשה ללכת לגלות, הרה"ק רבי ר' אלימלך ואחיו רבי ר' זושא זי"ע הלכו לגלות, והרה"ק בעל "אור החכמה" שלח את בנו הרה"ק ר' משה זי"ע תחתיו לגלות, ונתן לו סוס לרכוב עליו, עד איפה שהסוס יכול לילך, וכשהגיע הרה"ק ר' משה לזענטא נפל הסוס מת ושם נתיישב זקינינו הרה"ק זי"ע ,לפני מותו צוה להביא כלי שיר לנגן עליו ,כי אמר שבא לעולם בשמחה, ורוצה לילך מן העולם בשמחה.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אכי"ר

~~ לזכרון עולם ~~

רבני מאראמארוש שנשרפו הי"ד

אויבער אפשא. הרב דוד יצחק ראָזענוואסער
בארשא. הרב מנחם מענדיל א' האָגער
בארשא. הה"צ פנחס האָגער
בודעשט. הרב נפתלי הורוויץ
ביסטרא. הרב אהרן כהנא
גאניטש. הרב משה דייטש
דאלהא. הרב אשר זעליג גרינצווייג
דראגמערעשט. הרב משה ישראל פעלדמאן
האסאמעזי. הרב אברהם ישכר אייזיקזוהן
הארינטש. הרב מנחם מענדיל מרגליות
וולאָווע. הרב יצחק טייטלבוים
ווילחאוויץ. הרב נפתלי הירצל וויים
ווישאווא. (אויבער) הרב ברוך האגער
ווישק. הרב שמעון וויים
וורעצקי. הרב שלום נח לאנדא
חוסט. הרב יעקב הכהן פרידמאן דיין
טערניוו. הרב שלמה אליעזר וויזל
טרעסיף. הרב יואל וועליטשקער
טרעבישאן. הרב נתן נטע וויים
יאסין. הרב משה בערגמאן
ליפשא. הרב משה גרינבערג
מאסיף. הרב יצחק בעק
סטרימטערע. הרב צבי כהנא
סיגט. הרב יקותיאל יהודה טייטל־בוים אב"ד.
סיגט. הרב שלמה דוב העלער רב"ד
סיגט. הרב יקותיאל יהודה גראס דיין
סיגט. הרב יוסף בעק
סיגט. הרב אליעזר זאב ראָזנבוים
סיגט. הרב יעקב ישכר דוב ראָזנבוים
סיגט. הרב שמואל בנימין דאנציג
סיטשעל. הרב יחזקאל וויידמאן
סלאָטפינא. הרב חיים יצחק אייזיק הלברשטאם
ספינקא. הה"צ יצחק אייזיק וויים
ספינקא. הרב צבי הכהן כהנא
פעטריווי. הרב יצחק אייזיק עפשטיין
פעטריווי. הרב אהרן כהנא
קעכני. הרב פינחס שפירא
קערעצקי. הרב חנוך העניך מאיער
קרעטשיניף. הרב אברהם חיים ריינמאן
ראחיוו. הרב יעקב צבי פרידמן
רזאוולי. הרב משה קיזעלניק
רינא. הרב ר' אייזיק רובין
ריסקיווי. הרב אהרן בערגפעלד דיין
שוגאטאג. הרב יקותיאל יהודה גראָס

~~ בן יכבד אב ~~

למע"כ אדוני אבי מורי ורבי המלמד תורה לעמו ישראל

כש"ת מוה"ר משה סופר שליט"א

נכד למשפחת הסופרים, הכתובים בספר "תולדות סופרים"

ונכד להגה"ק בעל "אור החכמה", השו"ת ריב"א, השלה"ק, ולמעב"ק

אשר גידל וטיפח אותי במסירות נאמנה לתורה וחסידות,

יתן ה' לו אריכות ימים ושנים, מתוך בריאות השלימות,

ויזכה לראות ולרוות רב נחת מכל יו"ח שיחי'

שילכו בדרכיו הטובים והנעימים, עדי נזכה לביאת בן דוד בב"א

בכבוד ובהוקרה בנו אליעזר פינחס סופר

* * * * * * * * *

~~ ויוחק לחיים טובים בספר ~~

מנב"ת זוגתי הצנועה והחסודה מרת רבקה ברכה תחי'

בת מע"כ חותני היקר

הרה"ג ר' זאב דוב הלוי סינאי שליט"א

ר"מ במתיבתא אוהל שמואל ונכד לבעל הנודע ביהודה ולמעב"ק

שהודות לעזרתה יכולתי להוציא לאור הספר הנוכחי

השי"ת יעזרנו שנזכה ביחד לראות נחת דקדושה מכל יו"ח

ה"ה: אברהם יעקב יחזקאל, מינדל בריינדל , קלונימוס קלמן יואל,חי' בילא

, סאסא רחל חנה , מייטא לאה , שמעון ברוך שרגא פייבל , חיים צבי נ"י

מתוך הרחבת הדעת ושלימות הבריאה

המו"ל

~~ על הטוב יזכר ~~

ידידי הרבני הנגיד, בעל מידות תרומיות, ולבו הטוב העולה על כולם

מוה"ר יעקב יוסף בר"מ שווימער נ"י

שנדב בעין יפה להוצאת הספר

השי"ת יעזור שירווה רב נחת מבניו כמר שלמה ליפא

ואחיו פנחס ישכר בעריש, ומשאר יו"ח שיחיו עמו"ש

* * *

אחי הגדול הרבני הנגיד בעל מידות תרומיות ולב טוב,

העומד לימיני בכל עת

כש"ת מוה"ר ישראל יעקב סופר נ"י

שנדב בעין יפה להוצאת הספר

* * *

אחי החשוב הרבני הנגיד בעל מידות תרומיות ולב טוב,

העומד לימיני בכל עת,

כש"ת מוה"ר ישעי' דוד סופר נ"י

שנדב בעין יפה להוצאת הספר

* * *

אחי החשוב הרה"ג העושה חסד בכל עת

הרב יוסף צבי סופר שליט"א

דומ"ץ בקרית יואל

שנדב בעין יפה להוצאת הספר

~~ לזכרון בספר ~~

מע"כ גיסי היקר המופלג בתורה וחסידות בנש"ק

מוה"ר ישכר בעריש עסטרייכער נ"י

ואחותי חי' בילא תחי'

שהשתתפו בעין יפה להוצאת הספר

* * *

מע"כ גיסי היקר המופלג בתוי"ש מרביץ תורה לעדרים

מוה"ר שלום נחום גערטנער נ"י

ואחותי מינדל בריינדל תחי'

שהשתתפו בעין יפה להוצאת הספר

* * *

מע"כ גיסי היקר מרביץ תורה לעדרים בנש"ק

מוה"ר מאיר זאב שטערן נ"י

ואחותי שיינדל לאה תחי'

שהשתתפו בעין יפה להוצאת הספר

* * *

מע"כ ש"ב הרבני הנדיב איש החסד

מוה"ר ישראל ברוין נ"י

ובנו וחתניו שיחיו

שהשתתפו בעין יפה להוצאת הספר

* * *

אלו יעמדו על הברכה

מע"כ אחיי, גיסיי, ש"ב, אהוביי, ידידיי, נכדי זקיני הטו"ז, יו"ח לתושבי מארמאראש, שהשתתפו ברוח נדיבה "במעות קדימה" והודותם יצא הספר הלזה לאור עולם, הלא הם:

הר"ר שלום אונגאר
הר"ר מרדכי דוד אויש
הר"ר שמחה בונם אויש
הר"ר יצחק אפעל
הר"ר דוד אסטרייכער
הר"ר יהודא לייב אייגער
הר"ר זלמן לייב אייכענשטיין
הר"ר מרדכי אהרן אבערלענדער
הר"ר אברהם שלמה איינהורן
הר"ר יחזקאל צבי אהרן בראוועד
הר"ר שמואל יעקב קאפיל בערגער
הר"ר מרדכי שמשון בראוועד
הר"ר אברהם יצחק ברוינשטיין
הר"ר דוד צבי ארי' באש
הר"ר יצחק יושע בלוי
הר"ר אלי' בערקאוויטש
הר"ר אלי' באש
הר"ר יונתן בלייער
הר"ר בעריש בערגער, לונדון
הר"ר נפתלי באב"ד
הרבנית מטארטיקוב
הר"ר אברהם יעקב הכהן גלאנצער
הר"ר אליעזר שאול הכהן גלאנצער
הר"ר יחזקאל שרגא גרינפעלד
הר"ר אברהם ברוך גרינפעלד
הר"ר נפתלי גרינפעלד
הרב ר' אלי' גראס
הר"ר שלמה גרין
הר"ר ישכר געלבמאן
הר"ר יודא מרדכי דייטש
הר"ר שמחה דעוויס
הר"ר משה יוסף הירש

הר"ר דוד הירש
הר"ר דוד הערשקא
הר"ר מרדכי זאב הלבערשטאהם
הר"ר שמואל וואסערמאן
הר"ר יצחק אייזיק וויזל
הר"ר פנחס אלימלך ווייסמאן
הר"ר אברהם אביש ווינבערגער
הר"ר חיים אהרן ווינבערג
הר"ר שלום יושע וואלטער
הר"ר יעקב יצחק ווינקלער
הר"ר יצחק יודא וויזל
הר"ר ליפא זינגער
הר"ר הערש זילבערמאן
הר"ר אפרים צבי זאפיר
הר"ר אלכסנדר זיכערמאן
הר"ר יעקב יוסף טייטלבוים
הרב ר' אשר אנשיל יונגרייז
הר"ר אהרן כהנא
הר"ר אפרים פישל יוסף כ"ץ
הר"ר מרדכי דוב לאקס
הר"ר אברהם יעקב לאווי
הר"ר אברהם חיים ליכטענשטיין
הר"ר ארי' לייכטער
הר"ר אברהם יצחק מערטץ
הר"ר דוד צבי מערטץ
הר"ר ליפא מערטץ
הר"ר חיים צבי מויזקאפף
הר"ר בן ציון מאליק
הר"ר אליעזר משה מאליק
הר"ר אליעזר יודא מאליק
הר"ר בנימין הערש מאליק
הר"ר שמואל דוד מאליק

אלו יעמדו על הברכה

הר"ר אברהם ישעי' מאליק
הר"ר שלמה יהודא מאליק
הר"ר נפתלי ניימאן
הר"ר צבי ניימאן
הר"ר ישראל ניימאן
הר"ר פינחס ניימאן
הר"ר אלי' ניימאן
הר"ר מאיר ניימאן
הר"ר משה ניימאן
הר"ר ישראל יודא ניימאן
הר"ר משה אליעזר ניימאן
הר"ר חיים צבי ניישטאדט
הר"ר קלונימוס קלמן הלוי סינאי
הר"ר יצחק הלוי סינאי
הרב ר' פישל סענדראוויטש
הר"ר שמואל בנימין ברוך סופר
הר"ר מרדכי אפרים פישל סופר
הר"ר חיים סופר
הר"ר שלמה צבי סופר
הר"ר קלונימוס קלמן פילעפף
הר"ר יצחק לייב פייערווערקער
הר"ר חיים מרדכי פערלמוטער
הרב ר' א. י. ה. פרידלענדער
הר"ר יעקב פעלדמאן
הר"ר וואלף פארקאש
הר"ר ישראל ארי' פישער
הר"ר שלמה דוב פעפערקארן
הר"ר שמחה פריעדמאן
הר"ר חיים בר"י פריעדמאן
הר"ר חיים בר"מ פריעדמאן
הר"ר יעקב בר"ל פריעדמאן
הר"ר משה ארי' פריינד
הר"ר נח פישער
הר"ר שלמה מאיר פריעדמאן

הר"ר ישראל יעקב פריעדמאן
הר"ר בערל פריעדמאן
הר"ר יחיאל מיכל פריעדמאן
הר"ר שאול פריעדמאן
הר"ר שמואל שמעלקא קיש
הר"ר אברהם שמחה קליין
הרב ר' מרדכי בצלאל קליין
הר"ר שלום מאיר קעסטנבוים
הר"ר יוסף קיזעלניק
הר"ר יוסף ליפא קויפמאן
הר"ר איתמר טובי' קויפמאן
הר"ר יעקב בר"יי קויפמאן
הר"ר שמעון קויפמאן
הר"ר משה בר"צ קויפמאן
הר"ר שמעון בר"צ קויפמאן
הר"ר אברהם יושע רעטעק
הר"ר לייבוש רובינשטיין
הרב ר' אשר אנשיל שעהר
הר"ר דוב בער שווארטץ
הר"ר יצחק יודא שאלאמאן
הר"ר ירחמיאל מאיר שארף
הר"ר פינחס שעהר, לונדון
הר"ר אהרן רזיאל שפילמאן
הר"ר חיים ראובן שעהנברוין
הר"ר מאיר בער שימנאוויטש
הר"ר אפרים ברש"מ שטערן
הרב ר' אשר ישעי' שפירא
הרב ר' ישראל ברמ"ז שטערן
הר"ר שמחה שטיינמעטץ
הר"ר משה שטיינמעטץ
הר"ר חיים שלמה שטיינמעטץ
הר"ר יואל צבי שטיינמעטץ
הר"ר נפתלי הערצל שטיינמעטץ
הר"ר יוסף בנימין שטערן

ישלם די פעלם באריכות ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים
בבריאות גופא ונהורא מעליא ורב תענוג ונחת מכל יו"ח עבגוצבב"א.

בהוקרה, **המחבר**

~ ~ לזכרון בספר ~ ~

תלמידיי החכיבים שיחי׳ שזכיתי ללמד אותם בעזהשי״ת
תודת הא״ב והעברי, ורובם ככולן השתתפו בהוצאות הספר

כ״ה קלמן אייזדארפער
כ״ה יעקב שמשון גאלד
כ״ה חיים הערש גאלדבערגער
כ״ה יושע וואלף גרינפעלד
כ״ה יעקב חיים דייטש
כ״ה דוד ווינבערגער
כ״ה נפתלי צבי טייטלבוים
כ״ה הערשל יאקאבאוויטש
כ״ה שאול יחזקאל לאנדא
כ״ה שמואל שמעלקע לוסטיגמאן
כ״ה מענדל לעמבערגער
כ״ה ישראל משה לעפלער
כ״ה הערש לייב קלאריסטנפעלד
כ״ה שלום ראטה
כ״ה יצחק יודא שאלאמאן
כ״ה ישראל צבי שווארץ
כ״ה אהרן הערש הערצאג
כ״ה דוד הערש הערשקאוויטש
כ״ה חיים שלום שווארץ
כ״ה דוד ראזנבערג
כ״ה ברוך פרענקל
כ״ה וואלף שווארץ
כ״ה חיים הערש מאטצען
כ״ה אייזיק פריינד
כ״ה גבריאל וועבער
כ״ה ישראל חיים שפארן
כ״ה יושע פרענקל
כ״ה שמעון ראבי
כ״ה שניאור זלמן ווייס
כ״ה אברהם יעקב האפמאן
כ״ה יעקב חיים שלמה טענענבוים
כ״ה יושע לעפקאוויטש
כ״ה ישכר בעריש ליכטמאן
כ״ה יקיב יוסף ווייס
כ״ה יעקב יצחק גאלדשטיין
כ״ה חיים אלעזר ראזנבערג
כ״ה שלמה הערשקאוויטש
כ״ה יודא ראזנבערג
כ״ה יצחק אייגער
כ״ה יעקב אהרן אויש
כ״ה משה יעקב לעפקאוויטש
כ״ה חיים אלעזר פערלשטיין

כ"ה שאול ברוך גראס
כ"ה ליפא בר"א פריעדמאן
כ"ה יודא בארמינקא
כ"ה משה שטערן
כ"ה דוד אליעזר שווארץ
כ"ה ישעי' ווייסמאן – לונדון
כ"ה יצחק בר"ח לאנדא
כ"ה אלעזר ווינשטיין
כ"ה דוד שמואל ווינקלער
כ"ה יואל דרעזנער
כ"ה יוסף דייטש
כ"ה נפתלי טייטלבוים
כ"ה סענדר פריינד
כ"ה משה לעבאוויטש
כ"ה יוסף טייטלבוים – לונדון
כ"ה סיני טייטלבוים
כ"ה נטע ליבערמאן
כ"ה דוד לעווינזאהן
כ"ה יצחק אייזיק גרינפעלד
כ"ה אברהם פערל
כ"ה צבי אלימלך בריל
כ"ה שמואל דוד טויב
כ"ה לייבוש טייטלבוים
כ"ה יעקב הארנשטיין
כ"ה מענדל הענדלער
כ"ה אברהם לייב קליין
כ"ה ישעי' גערטנער

כ"ה אברהם לעווי
כ"ה ניסן לעווי
כ"ה יו"ט גרשון מאליק
כ"ה משה אבערלענדער
כ"ה שאול יחזקאל הענדלער
כ"ה אפרים שטיין
כ"ה מענדל מאיר יאקאבאוויטש
כ"ה שלום שעהנוואלד
כ"ה זלמן לייב מייזליש
כ"ה נפתלי לייבוש מערמלשטיין
כ"ה מרדכי אהרן זאבעל
כ"ה משה אבראמאוויטש
כ"ה משה אשר צאהלער
כ"ה משה ווייס
כ"ה מאיר זעגלבוים
כ"ה בעריש שימענאוויטש
כ"ה שמואל וואלף טאבאק
כ"ה אברהם שמואל לעבאוויטש
כ"ה ישכר דוב ווייס
כ"ה אליעזר מנחם שווימער
כ"ה ישראל דוב לאנדא
כ"ה שלמה יודא ווינקלער
כ"ה שלמה אליעזר מייזלס
כ"ה ישעי' בראנער
כ"ה אהרן טייטלבוים
כ"ה עמרם פרענקל
כ"ה בנציון אבערלענדער

כ"ה שמואל ליבערמאן
כ"ה פישל ניימאן
כ"ה אברהם דוד שווארץ
כ"ה ליפא ברי"מ פריעדמאן
כ"ה אברהם בראך
כ"ה חיים פרענקל
כ"ה נפתלי אמסעל
כ"ה יצחק פריינד
כ"ה יוסף ווייסמאן – לונדון
כ"ה מנחם חיים ריכטמאן
כ"ה משה זאב האפער
כ"ה מרדכי איינהורן
כ"ה שלמה בירמאן
כ"ה אשר אנשיל יונגרייז
כ"ה משה סופר
כ"ה אברהם הערשקאוויטש
כ"ה חיים מאיר הירשפעלד
כ"ה צבי גאלדבערגער
כ"ה זילא שפיטצער
כ"ה חיים בריל
כ"ה אפרים וועבער
כ"ה בנימין אסתאזאהן
כ"ה יודא ווינגורט
כ"ה מרדכי מייטליס
כ"ה מרדכי מינץ.
כ"ה יעקב יצחק קויפמאן
כ"ה יוסף שלום טענענבוים

כ"ה יחיאל כ"ץ
כ"ה דוד יצחק קליין
כ"ה בנימין שטעקל
כ"ה יעקב בער פריעדמאן
כ"ה משה סעלקא
כ"ה ישראל שאלאמאן
כ"ה יעקב אהרן פריעדמאן
כ"ה מרדכי פאלאק
כ"ה עמרם מאיירוביץ
כ"ה משה מענדל וועבערמאן
כ"ה שמואל חיים קליין
כ"ה שלמה מייזילס
כ"ה ענדער אהרן ראפאפארט
כ"ה סענדר דוד פאלאק
כ"ה יודא פאלאק
כ"ה אברהם אליעזר ארנסטער
כ"ה אברהם קליין
כ"ה שמואל פרוכטער
כ"ה יודא ליכטענשטיין
כ"ה בעריש רובין
כ"ה שלמה עסטרייכער
כ"ה נחום יואל שטערנפעלד
כ"ה זלמן שטיינבערג
כ"ה ישראל פערל
כ"ה יושע יצחק שאהנפעלד
כ"ה יואל גוטמאן
כ"ה מאיר יוסף רובין

כ"ה ברוך פרידלענדער
כ"ה משה יוחנן שנעבאלג
כ"ה משה כהנא
כ"ה משה קאסאוויטץ
כ"ה אלעזר כ"ץ
כ"ה שמואל ראפאפארט
כ"ה שמואל איינהורן
כ"ה חיים יצחק וויזעל
כ"ה מענדל שטעקל
כ"ה אלעזר מאייראוויץ
כ"ה יודא קריינדלער
כ"ה שמואל פערל
כ"ה מרדכי פריעד
כ"ה ישעי' ליכט
כ"ה דוב טעוולאוויטש
כ"ה ישראל ליכטענשטיין
כ"ה אברהם קארנפעלד
כ"ה יוסף צבי שטרויס
כ"ה אליעזר כהנא
כ"ה גרשון קנאלל
כ"ה יעקב נחמן טעשער
כ"ה יחזקאל ראטה
כ"ה שלמה טעוולאוויטש
כ"ה חיים יואל האלבערשטאם
כ"ה דוד טעווערסקי
כ"ה יעקב יוסף קריינדלער
כ"ה מאיר יעקב שאמועל

כ"ה נחמן ווינבערג
כ"ה מנחם איצקאוויטש
כ"ה משה שטעקל
כ"ה מרדכי ווייס
כ"ה אברהם יושע רובין
כ"ה מרדכי קעניג
כ"ה אברהם טעוולאוויטש
כ"ה יצחק אלימלך אבערלענדער
כ"ה חיים יודא שטיינבערג
כ"ה מרדכי טעשער
כ"ה ישראל משה איצקאוויטש,
כ"ה אהרן עסטרייכער
כ"ה יושע ווייס
כ"ה משה שאמועל
כ"ה יואל שטרויס
כ"ה שמעלקע מערמלשטיין
כ"ה משה קעניג
כ"ה דוד וואגעל
כ"ה יושע שטערן
כ"ה יחזקאל קרישעבסקי
כ"ה יוסף דוד הירש
כ"ה אליעזר קריינדלער
כ"ה איילוש ראס
כ"ה חיים מאיר פריעד
כ"ה משה שמואל האלבערשטאם
כ"ה יואל פריעדמאן
כ"ה משה יואל פישמאן

כ"ה שלמה מערל
כ"ה משה אטלעס
כ"ה דוד משה האראוויץ
כ"ה יוחנן טווערסקי
כ"ה איתמר כ"ץ
כ"ה ישראל ניסן כ"ץ
כ"ה חיים יעקב סאפרין
כ"ה אליעזר זוסיא סטפנסקי
כ"ה אנשיל פערל
כ"ה צבי משה פעפערקארן
כ"ה שמואל זלמן פריעדמאן
כ"ה יוסף שלום פריינד
כ"ה לייב פרנקל
כ"ה יואל קליין
כ"ה אהרן קנאל
כ"ה אליעזר זוסיא קרויס
כ"ה ברוך רובין
כ"ה דוד ראפאפארט
כ"ה נפתלי מנחם שטיין
כ"ה אליעזר זוסיא שטעקל
כ"ה יעקב שלאמיוק
כ"ה שלמה קארנפעלד
כ"ה אהרן קריינדלער
כ"ה שלום אייזנבערג
כ"ה חיים שלמה אונסדארפער
כ"ה יעקב יונה טעוולאוויטש
כ"ה שלמה שווארץ

כ"ה פייוול רובין
כ"ה מנחם מענדל האגער
כ"ה שלום שפרונג
כ"ה שמואל יעקב שנעבאלג
כ"ה יודא ווינבערג
כ"ה שמואל דוד קרויס
כ"ה יעקב שימשאוויטש
כ"ה בנציון גאלדמאן
כ"ה יוסף איצקאוויטש
כ"ה יואל הירש
כ"ה זאב ראפאפארט
כ"ה חנני' פריעדמאן
כ"ה שמואל בנימין כ"ץ
כ"ה שמואל בר"ם פריעדמאן
כ"ה יוסף בנימין ראוויצקי
כ"ה אליעזר ראזנבערג
כ"ה שמשון אלי' שווארץ
כ"ה זלמן שטעקל
כ"ה אברהם אהרן שטרויס
כ"ה משה מרדכי שטרויס
כ"ה חנוך העניך שנעבאלג
כ"ה חיים מאיר שווימער
כ"ה יצחק אבערלענדער
כ"ה ישעי' איצקאוויטש
כ"ה יצחק בערגער
כ"ה ברוך יודא גרויס
כ"ה משה האגער

כ"ה יצחק אלימלך דויטש
כ"ה שמואל זאב ווינבערג
כ"ה אלחנן ווייס
כ"ה יעקב יוסף טווערסקי
כ"ה לוי טווערסקי
כ"ה משה זאב ליבער
כ"ה עזריאל זאב ליבערמאן
כ"ה יצחק יחיאל פעפערקארן
כ"ה משה עזרא פערל
כ"ה ישראל אהרן פריעדמאן
כ"ה משה קאהאן
כ"ה שמואל בנימין קאלער
כ"ה אליעזר קאסאוויטש
כ"ה יוסף שטעקל
כ"ה זלמן ניימאן
כ"ה אפרים קרויס
כ"ה אהרן בראנדוויין
כ"ה חיים מאיר גאלדמאן
כ"ה יואל גארעלניק
כ"ה חנוך העניך גוטמאן
כ"ה אפרים הערצאג
כ"ה משה וויגדער
כ"ה משה אהרן זיידענפעלד
כ"ה מנחם זילבער
כ"ה יוסף חיים מילווארעם
כ"ה יודא לייב סטנפסקי

כ"ה יצחק שלמה סראלאוויטש
כ"ה מאיר ישעי' ענגלארד
כ"ה יושע פיש
כ"ה הלל פישמאן
כ"ה אפרים פישל ב"ר יעקב פעלדמאן
כ"ה אפרים פישל ב"ר יודא פעלדמאן
כ"ה אליעזר פעפערקארן
כ"ה מתתי' פריעד
כ"ה זאב פריעדלענדער
כ"ה שמחה בר"מ פריעדמאן
כ"ה דוד פריינד
כ"ה אפרים מרדכי קארנפעלד
כ"ה אליעזר קריבוס
כ"ה בעריש ראפאפארט
כ"ה חיים בר"י רובין
כ"ה ברוך שאמועל
כ"ה לוי גרשון שווארץ
כ"ה מאיר שטיין
כ"ה מרדכי שימשאוויטש
כ"ה דוד אברהם קנאלל
כ"ה זאב עקיבא טייך

ברכתי צרופה יה"ר שיזכו לראות
בנים ובני בנים עוסקים בתורה
ובמצוות - המו"ל

~~ למזכרת נצח ~~

הרה"ח ר' יעקב הלוי וויזל ב"ר אפרים פישל ע"ה

מפאליען גלאד – נלב"ע כ"ח אייר

זוגתו מרת לאה ב"ר שרגא פייבוש הלוי וויזל ע"ה

מדיבעווא – נלב"ע כ"ז כסליו

משפחת - הירש-ווייינבערגער-בראך

למזכרת נצח

נשמת

אמו"ר ר' **יחיאל מיכל** ב"ר יוסף **ראטטענשטיין** ע"ה

מעיר טארנא

נלב"ע י"ט תשרי תשמ"ז

הונצח ע"י בנו

ר' יוסף ראטטענשטיין ומשפ'

"התודה והברכה"

למע"כ ידידי היקר, איש האשכולות והמעש, חכם וסופר

מוה"ר ישעי' שלום זילבערשטיין נ"י

מלמד מומחה בישיבה תורה ויראה דרב"י מסאטמאר ב"פ

על עזרתו הרבה בהוצאת הספר הנוכחי בדעת ובעצה ובמעשה
ברכתי צרופה שיצליח בכל אשר יפנה וירווה רב נחת
מכל יו"ח מתוך הרחבת הדעת דקדושה

בהוקרה, המחבר

ברכת הצלחה

מיר דרוקן אויס אונזער פולע וואונטש

פאר די הנהלת הקהילה

"אגודת אחים אנשי מארמאראש"

4303 - 15 Avenue
Brooklyn, New York 11219

הרה"ג **שמחה בונם עהרנפעלד שליט"א**
אב"ד מאטרסדורף ואב"ד ק"ק אגודת אחים אנשי מארמאראש

ר' **שלמה גלאזער** פרעזידענט, וגבאי דחברה קדישא
ר' **אהרן דוד בלאבשטיין** רעקארדינג סעקרעטאר
ר' **אברהם אהרן ווייגבערגער** פינאנץ סעקרעטאר
ר' **דוד טייכמאן** טרעזשואר ר' **משה כ"ץ** גבאי

צו די הונדערט יאר פון איר גרינדונג אין אמעריקא
(בעפאָר אין קאלאמביע סט', איסט בראדוועי, איצט אין בארא פארק)

זאל ענק השי"ת געבן געזונטע לאנגע יארן עטץ זאלטס קענען ווייטער אָנפירן די אקטיוויטעטן פון די שיינע קהילה, וואס פאראייביגט די אָנדענק פון די קהילות קדושות פון מארמאראש הי"ד, עד ביאת גואל צדק בב"א.

מיט שעצונג

המחבר

חלקת הרבנים אין סיגעט

אינהאלט פון ספר:

די היסטאריע און גיאגראפיע פון מארמאראש
- העכער 100 בילדער און דאקאמענטן פון חשוב'ע
פרזעליכקייטן - דאס היימישע לעבן אין מארמאראש
- העכער טויזענט משפחות וואס האבן דארט געוואוינט
פון יאר תק"י ביז תש"ה - די קהל'ישע ווירטשאפט
אין די פאלגענדע ישובים:

- סיגעט - טשארדע - ספינקא - קרעטשניף
- בערבעשט - אויבער-אונטער רינא - רינא סעק
- בודעשט - ראמיט - זיולשט - אוקנע שוגאטאג
- ברעב - קאלינשט - ווירישמורט - דעפאליע
- דעסעשט - קראדשט - אויבער ווישעווא
- מיטל ווישעווא - אונטער ווישעווא - מאסיף
- ריסקווא - פאליען ריסקווא - פער יווא
- לארדינא - פטריווא - קריווא - ביסטרא
- ווישווי ווילגי - דראגמערשט - ריזוואליע
- סיטשל - בירסאניף - סלישט - סטירמטרא
- שיעף - קעכניע - יועד - גלאד - פאליען גלאד
- בוטיזא - בארשא.

מגילת יוחסין למשפחת וויזל-שטיינמעץ
נכדי הטו"ז זי"ע עד 42 דורות רבנים וגאונים זי"ע

ARTISTIC GRAPHICS (718) 782-3709